

**A V-A CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ DE
PSIHLOGIE APLICATĂ**

**A V-A CONFÉRENCE INTERNATIONALE DE
PSYCHOLOGIE APPLIQUÉE**

**VTH INTERNATIONAL CONFERENCE OF
APPLIED PSYCHOLOGY**

30.05-03.06 2007
TIMIȘOARA - ROMÂNIA

COMUNICĂRI ÎN EXTENSO

COMMUNICATIONS IN EXTENSO

EXTENSIVE COMMUNICATIONS

AUSFÜHRLICHE VORTRÄGE

Editura EUROBIT
Timișoara, 2008

REFERENȚI ȘTIINȚIFICI VOLUM EXTENSO (ord. alfabetică)

prof. dr. **Monica ALBU**
prof. dr. psych. **Bernard GANGLOFF**
prof. dr. psih. **Nicolae JURCĂU**
lect. dr. psih. **Alina MAZILESCU**
prof. dr. psih. **Ion RADU**
dr. **Gernot SCHUHFRIED**
psih. **Gelu V. TODEA**

Coordonator volum - psih. Gelu V. TODEA

Tehnoredactare - Patricia MUNTEAN

Coperta - Carmen Gina RĂILEANU

Corectură:

Simona POȘIAR (engleză)

Monica M. CONDAN (franceză)

Maria L. CATRINA (germană)

Patricia MUNTEAN (română)

ISSN: 1843-9454

Editura EUROBIT

Timișoara - Aleea F.C. Ripensia nr. 10, ap. 1

Tel./Fax: 0256-499.004

E-mail: eurobitsrl@clicknet.ro

Autorii își asumă responsabilitatea pentru forma și conținutul articolelor .

The authors are responsible for the form and the content of this work.

Les auteurs sont responsables pour la forme et le contenu de leurs articles.

**A V-A CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ DE
PSIHOLOGIE APLICATĂ**

**V CONFÉRENCE INTERNATIONALE DE
PSYCHOLOGIE APPLIQUÉE**

**VTH INTERNATIONAL CONFERENCE OF
APPLIED PSYCHOLOGY**

TEMA:
PSIHOLOGIE APLICATĂ & INTERCULTURALITATE
ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

THÈME:
PSYCHOLOGIE APPLIQUÉE & INTERCULTURALITÉ
DANS L'ESPACE EUROPÉEN

THEME:
APPLIED PSYCHOLOGY & CULTURAL PLURALISM
IN THE EUROPEAN SPACE

Mesajul "EUΨRO" 2007 Timișoara

Dacă într-un spațiu european există multiculturalitate aceasta nu poate fi viabilă decât prin interculturalitate.

Psihologia aplicată este atât de diversă, pe cât de diversă este multiculturalitatea în care trăiesc, împreună cu noi psihologii, semenii noștri. Umanizarea psihologiei în mileniul III va fi deplină și prin accesul acesteia la interculturalitate.

Trăim în acest spațiu având convingerea că practicienii în psihologie vor fi utili dacă și numai dacă vor face cercetare aplicativă, vor comunica între ei, vor lucra în echipă, totul în slujba semenului nostru.

EUΨRO 2007 sperăm că a fost un prilej științific și cultural spre a ne cunoaște umanele preocupări și pe noi înșine pentru și întru psihologie.

Îți felicităm pe aceia care și-au trimis comunicările „in extenso”, regretăm că unii dintre noi, ori un au participat, ori nu le-au trimis deși au participat, cauze sunt și vor fi întotdeauna. Credem că le vom putea oferi și alte prilejuri.

Sperăm să ne revedem în anul 2009 în România, la Timișoara.

*AΨB, Președinte,
Psih. Gelu V. Todea*

Message de "EUΨRO" 2007 Timișoara

Si dans un espace européen la multiculturalité existe, elle n'est viable que par l'interculturalité.

La psychologie appliquée est aussi diverse que la multiculturalité qui caractérise la vie de nos semblables et de nous-mêmes, les psychologues. Au troisième millénaire, le caractère humaniste de la psychologie recevra de nouvelles valences, justement par l'accès de celle-ci à l'interculturalité.

Nous vivons dans cet espace avec la conviction que les praticiens de la psychologie se rendront utiles si et seulement si la recherche applicative se fera en équipe, en mettant en commun les compétences au profit de nos semblables.

Nous avons l'espoir que EUΨRO 2007 a constitué un évènement scientifique et culturel qui nous a donné l'occasion de nous connaître, en tant qu'individus et en tant que professionnels de la psychologie.

Nous félicitons ceux qui ont participé aux travaux de EUΨRO 2007 et nous ont déjà envoyé leurs communications «in extenso»; nous regrettons que d'autres n'ont pas donné cours à notre invitation ou bien, tout en participant, n'ont pas envoyées leurs articles jusqu'à présent.

Dans l'espoir de nous revoir à Timisoara à EUΨRO 2009, nous vous adressons nos pensées les meilleures.

*AΨB, Président,
Psychologue Gelu V. Todea*

The "EUΨRO" 2007 Timisoara message

If within the European space multiculturalism exists, it can only be made viable through intercultural means.

Applied psychology is as varied as the as the multi-culture divers culture in which people, along with the psychologists, live. In the third millennia the process of making psychology more human will be completed also through the help of this intercultural society.

We believe that those who practice psychology will only be useful if they will conduct applied research communicating with each other, working in teams, all in the interest of man kind.

We hope that EUΨRO 2007 was a scientific and cultural opportunity to get to know our common interest in and for psychology.

We congratulate those who sent they're work "in extenso" and regret that some of us either did not participate or have not sent their papers, whatever the causes. We believe we will be able to offer them future opportunities and hope to see everyone again in 2009 in Romania, at Timisoara.

*AΨB, President,
Psih. Gelu V. Todea*

A V-A CONFERINȚĂ INTERNAȚIONALĂ DE PSIHOLOGIE APLICATĂ

„EUΨRO”

TEMA: PSIHOLOGIE APLICATĂ & INTERCULTURALITATE ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

PREȘEDINTE DE ONOARE AL CONFERINȚEI:

prof. dr. Ion RADU

COMITET ȘTIINȚIFIC:

Președinte: Conf. dr. Monica ALBU – Institutul de Istorie „Ghe. Bariț”, Departamentul de Științe Socio Umane – Cluj-Napoca - membru AΨB

Membri (în ordine alfabetică):

Prof. dr. Bernard GANGLOFF – Universitatea din Rouen - Franța

Prof. dr. Nicolae JURCĂU – Universitatea Politehnica - Cluj-Napoca

Lect. dr. Alina MAZILESCU – Universitatea Politehnica - Timișoara - membru AΨB

Prof. dr. Mircea MICLEA – Universitatea „Babeș - Bolyai” - Cluj-Napoca

Dr. Gernot SCHUHFRIED – Mödling – Austria

Psih. Gelu V. TODIA - membru AΨB - Timișoara

PARTENERI DE ORGANIZARE (în ordine alfabetică):

prof. Augusta ANCA – președinte - Uniunea Fundația Augusta

Prof. dr. Mariana CERNICOVA – prorector Universitatea „Tibiscus” Timișoara

Conf. dr. Dorina CHIȘ - Universitatea „Tibiscus” Timișoara

Arh. Ioan POP – manager „Expovest” Timișoara

Dr. Gernot SCHUHFRIED – manager „Dr. G. Schuhfried” G.m.b.H., Mödling, Austria

Psih. Gelu V. TODIA – președinte AΨB

COMITET ORGANIZATORIC:**Președinte:** Psih. Gelu V. TODEA - membru AΨB**Membri** (în ordine alfabetică):Dr. Psihiatre **François ABALAN** - BordeauxDesigner **Róbert ÁGOSTON** – webmaster *www.eupsiro2007.org*Psih. **Andreea ÁGOSTON** – membru AΨBPsih. **Sorin ANTALAG** - membru AΨBPsih. **Gherghina BOICI** – membru AΨBPsih. asist. dr. **Maria CATRINA** - membru AΨBStd. psih. **Simona CĂTĂU** – colaborator voluntar AΨBPsih. Asist. drd. **Daniel CIUCUR** - Universitatea „Tibiscus”Psih. **Lidia COTOȘMAN** – membru AΨBPsih. **Maria COTOȘMAN** – vicepreședinte AΨBPsih. pr. **Carmen DOLOG** - membru AΨBPsih. **Dorina DRAGOȘ** – trezorer AΨBStd. psih. **Carina HERBEI** – colaborator voluntar AΨBPsih. **Adrian HRISTEA** - membru AΨBPsih. **Dan JEBEREAN** - member of AΨBStd. psih. **Eugeniu LADARI** - colaborator voluntar AΨBPsih. **Jamina LEGHEZEU** - membru AΨBPsih. pr. **Mihaela MAZERA** - membru AΨBPsih. **Alina MENDIAC** - membru AΨBStd.psih. **Patricia MUNTEAN** - colaborator voluntar AΨBPsih. **Carmen-Gina RĂILEANU** – membru AΨBDipl. **Sorin RĂILEANU** – designer, colaborator voluntar AΨBIng. **Dorina SCHINTEIE** - asistent manager „Expovest”Conf. dr. **Constantin ȚĂRAN** – Universitatea „Tibiscus”Psih. **Teodora URSU-NEAMȚ** – secretar AΨB**e-mail:** *eupsiro2007@tibiscus.ro*

V CONFÉRENCE INTERNATIONALE DE PSYCHOLOGIE APPLIQUÉE

“EUΨRO”

THÈME:
PSYCHOLOGIE APPLIQUÉE & INTERCULTURALITÉ DANS
L’ESPACE EUROPÉEN

PRÉSIDENT D’HONNEUR DE LA CONFÉRENCE:

Prof. dr. Ion RADU

COMITÉ SCIENTIFIQUE:

Président: Conf. dr. **Monica ALBU** - Institut d’Histoire “Ghe. Bariț”, Département de
Recherches Socio-Humaine – Cluj-Napoca membre
AΨB

Membres (ordre alphabétique)

Prof. dr. **Bernard GANGLOFF** – Université de Rouen - France
Prof. dr. **Nicolae JURCĂU** – Université Politechnique - Cluj-Napoca
Lect. dr. **Alina MAZILESCU** – membre AΨB - Timișoara
Prof. dr. **Mircea MICLEA** – Universitatea « Babes Bolyai » Cluj-Napoca
Dr. **Gernot SCHUHFRIED** – Mödling - Austria
Psychologue **Gelu V. TODEA** - membre AΨB - Timișoara

PARTENAIRES DANS L’ORGANISATION DE LA CONFÉRENCE (ordre alphabétique):

Prof. **Augusta ANCA** – Uniunea Fundația Augusta
Prof. dr. **Mariana CERNICOVA** – prorecteur - Université ”Tibiscus”
Conf. dr. **Dorina CHIȘ** - Université ”Tibiscus”
Arh. **Ioan POP** – „Expovest” Timișoara
Dr. **Gernot SCHUHFRIED** – Dr. G. Schuhfried G.m.b.H., Mödling, Austria
Psychologue **Gelu V. TODEA** – président AΨB

COMITÉ D'ORGANISATION:

Président: Psychologue **Gelu V. TODÉA**

Membres bénévoles de l'équipe (ordre alphabétique):

Dr. Psychiatre **François ABALAN** - Bordeaux

Designer **Róbert ÁGOSTON** – webmaster *www.eupsiro2007.org*

Psychologue **Andreea ÁGOSTON** - membre AΨB

Psychologue **Sorin ANTALAG** – membre AΨB

Psychologue **pr. Gherghina BOICI** – membre AΨB

Psychologue **asist. dr. Maria CATRINA** - membre AΨB

Etudiante en psychologie **Simona CĂTĂU** – collaborateur bénévole AΨB

Psihologue Asist. drd. **Daniel CIUCUR** – Université "Tibiscus"

Psychologue **Lidia COTOȘMAN** - membre AΨB

Psychologue **Maria COTOȘMAN** - vice-président AΨB

Psih. pr. **Carmen DOLOG** - membre AΨB

Psychologue **Dorina DRAGOȘ** – trésorier AΨB

Etudiante en psychologie **Carina HERBEI** – collaborateur bénévole AΨB

Psihologue **Adrian HRISTEA** - membre AΨB

Psychologue **Dan JEBEREAN** – membre AΨB

Etudiante en psychologie **Eugeniu LADARI** - collaborateur bénévole AΨB

Psychologue **Jamina LEGHEZEU** - membre AΨB

Psychologue pr. **Mihaela MAZERA** - membre AΨB

Psychologue **Alina MENDIAC** - membre AΨB

Etudiante en psychologie **Patricia MUNTEAN** - collaborateur bénévole AΨB

Psychologue **Carmen-Gina RĂILEANU** – membre AΨB

Designer **Sorin RĂILEANU** – collaborateur bénévole d' AΨB

Ingénieur **Dorina SCHINTEIE** - assistant manager, *office@expovest.ro* Expovest

Conf. dr. **Constantin PĂRAN** – Université "Tibiscus"

Psychologue **Teodora URȘU-NEAMȚ** – secrétaire AΨB

e-mail: *eupsiro2007@tibiscus.ro*

Vth INTERNATIONAL CONFERENCE OF APPLIED PSYCHOLOGY

“EUΨRO”

**THEME:
APPLIED PSYCHOLOGY & CULTURAL PLURALISM IN THE
EUROPEAN SPACE**

HONOURABLE PRESIDENT OF THE CONFERENCE:

prof. dr. **Ion RADU**

SCIENTIFIC COMMITTEE:

President: Conf. dr. **Monica ALBU** – History Institut “Ghe. Bariț”, Departamentul de Științe Socio Umane – Cluj-Napoca - member AΨB

Members (in alphabetical order):

Prof. dr. **Bernard GANGLOFF** –University of Rouen - France
Prof. dr. **Nicolae JURCĂU** – Technical University of Cluj-Napoca
Lect. dr. **Alina MAZILESCU** – member of AΨB–Technical University of Timișoara
Prof. dr. **Mircea MICLEA** – “Babeș-Bolyai” University of Cluj-Napoca
Dr. **Gernot SCHUHFRIED** – Mödling - Austria
Psih. **Gelu V. TODEA** - member of AΨB – Timișoara

PARTNERS IN ORGANIZATION (in alphabetical order):

Prof. **Augusta ANCA** – president of “Augusta Union Fundation”
Prof. dr. **Mariana CERNICOVA** – prorector of ”Tibiscus”University Timișoara
Conf. dr. **Dorina CHIȘ** - of ”Tibiscus” University Timișoara
Arh. **Ioan POP** – „Expovest” manager Timișoara
Dr. **Gernot SCHUHFRIED** – Dr. G. Schuhfried G.m.b.H., Mödling, Austria
Psih. **Gelu V. TODEA** – president of AΨB

ORGANIZATIONAL COMMITTEE:**President:** Psih. Gelu V. TODEA**Members** (in alphabetical order):

Dr. Psychiatre **François ABALAN** – of Bordeaux
Designer **Róbert ÁGOSTON** – webmaster www.eupsiro2007.org
Psyh. **Andreea ÁGOSTON** – member of AΨB
Psyh. **Sorin ANTALAG** - member of AΨB
Psyh. **Gherghina BOICI** – member of AΨB
Psyh.dr. asist. **Maria CATRINA** - member of AΨB
Std. of Psyh. **Simona CĂTĂU** – volunteer collaborator of AΨB
Psyh. Asist. drd. **Daniel CIUCUR** - ”Tibiscus” University
Psyh. **Lidia COTOȘMAN** - member of AΨB
Psyh. **Maria COTOȘMAN** - vice-president of AΨB
Psyh. **Dorina DRAGOȘ** – treasurer of AΨB
Std. of Psyh. **Carina HERBEI** – volunteer collaborator of AΨB
Psyh. **Adrian HRISTEA** – member of AΨB
Psyh. **Dan JEBEREAN** - member of AΨB
Std. of Psyh. **Eugeniu LADARI** - volunteer collaborator of AΨB
Psyh. **Jamina LEGHEZEU** - member of AΨB
Psyh. pr. **Mihaela MAZERA** – member of AΨB
Psyh. **Alina MENDIAC** – member of AΨB
Std. of Psyh. **Patricia MUNTEAN** - volunteer collaborator of AΨB
Psyh. **Carmen Gina RĂILEANU** – member of AΨB
Dipl. **Sorin RĂILEANU** – designer, volunteer collaborator of AΨB
Ing. **Dorina SCHINTEIE** - assistant manager of ”Expovest”
Conf. dr. **Constantin ȚĂRAN** – ”Tibiscus” University
Psyh. **Teodora URSU-NEAMȚ** – secretary of AΨB

e-mail: eupsiro2007@tibiscus.ro

MESAJUL ADIȚIONAL AL EUΨRO

AΨB și partenerii săi sunt la a V-a Conferință Internațională de psihologie aplicată.

Prima manifestare, numită SNPA, a avut loc în martie 1997, au participat 150 de specialiști, dintre care doar 5 specialiști din străinătate. De menționat că atunci, pe data de 15 martie 1997 la Adunarea Generală a AΨB, desfășurată împreună cu universitari și psihologi din țară, președintele AΨB a propus pentru prima dată într-un cadru organizat redactarea legislației specifice și a unui Cod deontologic al psihologilor autohtoni. Colegii din Cluj au preluat sarcina pentru codul deontologic, iar bănățenii pentru Legea Psihologului.

Al doilea eveniment remarcabil a fost colaborarea cu Uniunea Fundația Augusta (UFA) care a finanțat studenți în anii finali și cadre universitare tinere pentru a participa la eveniment. De atunci durează, de fapt, colaborarea cu această fundație și președintele ei prof. Augusta ANCA.

A doua manifestare a AΨB numită SIPA a avut loc în aprilie 1999 tot la Timișoara, iarăși UFA și-a sprijinit financiar participanții prin aceeași persoană, parcă îndrăgostită de psihologie, prof. Augusta ANCA. Între timp proiectul de lege redactat de AΨB și numit „Lege privind formarea psihologilor, organizarea și funcționarea profesiei de psiholog în România” a ajuns în Parlamentul României înscrisă cu nr. 406/1998, după ce a fost aprobată, la insistențele AΨB, și de Adunarea Generală a Asociației Psihologilor din Romania, București la 15.11.1998

La SIPA au participat deja 11 specialiști străini, din 18, 7 au rămas blocați pe aeroportul din Viena, dat fiind că începuse războiul din Serbia.

Comunicările „in extenso” au fost publicate în 2 volume bilingve la o editură timisoreană, într-un tiraj de 150 de exemplare. Psihologia autohtonă fuse-se criticată la un congres internațional de psihologie de către un psiholog J. Stevens care profesase temporar în Romania anilor '90. A fost un semn ca societatea civilă să reacționeze.

A treia manifestare a fost conferința de la Sinaia - EUΨRO mai 2001, unde deja numărul de participanți străini a ajuns aproape la paritate cu cel al românilor participanți. Aici a început cu adevărat parteneriatul cu UFA și am cunoscut firma austriacă „Dr. G. Schuhfried GmbH” care a expus produsele sale de psihologie, stârnind curiozitatea specialiștilor. Volumul bilingv „in extenso”, de 500 de pagini, a fost editat în anul 2002 cu CIP și ISBN. S-a discutat foarte aprins despre starea psihologiei autohtone și despre ce ar trebui să facem. A se consulta volumul amintit care se găsește la bibliotecile facultăților de psihologie din Romania. Cu sprijinul sponsorilor, am reușit să finanțăm participarea a 14 tineri psihologi. Între timp proiectul de lege era „blocat” pe la comisiile parlamentare deși îl însoțeau avizele favorabile a 5 ministere. No comment!

A patra manifestare a fost conferința de la Timișoara, EUΨRO octombrie 2003, când dr. G. Schuhfried din Austria ne-a devenit partener de organizare, eram deja trei parteneri, conferința a fost o reușită. Două zile de comunicări pe secțiuni, două simpozioane și trei workshopuri pe teme de psihodiagnoză și intervenție specializată. Au participat 165 de specialiști în psihologia aplicată și nu numai. S-a editat iarăși volumul bilingv care a fost distribuit la bibliotecile universitare de psihologie din țară și bineînțeles participanților. S-a tradus simultan pentru cei 24 de specialiști străini.

Între timp, însă, proiectul legii a fost blocat și o nouă formă a apărut centrată pe ceea ce se numește azi „Colegiul Psihologilor din România” și nu spre psihologi.

În anul 2005 nu am organizat conferința EUΨRO 2005 din multe motive pe care acum nu credem că trebuie să le menționăm.

Mai trebuie să menționăm echipa de tineri psihologi care a fost cu noi din 1997 - 2003, atunci studenți și studenți: psih. Mioara Țerovan acum în Olanda, psih. George Luca, acum în

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Germania, psih. Sonia Tăuș în Timișoara, psih. Simona Borza acum în Timișoara, psih. Carmen Mircea, acum în Timișoara, dr. Psih. Alina Mazilescu, Robert & Andreea Agoston acum în Alba Iulia, Carmen & Sorin Răileanu tot în Timișoara care lucrează și colaborează cu noi.

Suntem în procesul de formare a unei noi echipe de tineri organizatori.

Pentru EUΨRO mai-iunie 2007 am mai câștigat un partener în persoana d-lui arh. Ion P. Pop patronul de la www.expovest.ro suntem deja patru.

Din păcate nu toți au fost și sunt împreună cu noi, dar îi așteptăm cu dorința de comunicare pe care am avut-o de fiecare dată.

Partenerii EUΨRO 2007 fac o ofertă specialiștilor să vină și să comunice în slujba OMULUI.

De menționat că firma ALCATEL ne ajută deja din 2001, îl felicităm pe d-l manager general Dan Bedros fiindcă a fost și este alături de noi. Așteptăm ca integrarea în U.E. să se realizeze împreună și cu noi psihologii, a căror capacități aplicative pot fi atât de diverse pe cât de diverse sunt activitățile și stările OMULUI.

Vă așteptăm la Timișoara,

ORGANIZATORII EUΨRO 2007

Iată câteva informații din partea noastră despre ce s-a întâmplat la EUΨRO 2007 și după, până la tipărirea acestui volum.

În primul rând, a trebuit să așteptăm până în trimestrul IV al anului 2007 ca să reușim să adunăm lucrările „in extenso”. Ne-am propus să le tipărim, așa că nu ne-am sfiit să dăm e-mail-uri după e-mail-uri de atenționare. Acum, situația finală în privința autorilor de comunicări este următoarea:

Au extenso doar în limba română, menționăm că și-au prezentat comunicarea în secțiune:

- BĂRBULESCU Cristina Elena, SECUREANU Oana Cristina;
- COCOȘ Mihaela;
- VELEANOVICI Armand Cătălin, VĂDUVA Mădălina, CRISTESCU Elena Elvira.

Au doar REZUMATE, menționăm că și-au prezentat comunicarea în secțiune:

- CERNICOVA Mariana
- DROBOT Loredana
- JACOB Charles
- JURCĂU Nicolae
- KERZIL Jennifer, SOLBES Canales Irene
- KURIANSKY Judy
- LAFORET Caroline
- MANEA Traian, MANEA Mirela
- MENDOZA Gonzales Brenda, DIAZ-AGUADO Maria Jose, CALDERON LOPEZ Sonsoles, LUCAS Molina Beatriz
- OROS Florentina Voichița, ANDREI Valentina
- TISSERANT Pascal, WAGNER Anne Loraine, EL-GELEDI Shaha

Plecând de la faptul că o comunicare prezentată la o conferință internațională, unde s-a asigurat și traducerea simultană în română, franceză și engleză, accesul liber la informația științifică fiind asigurat pentru toți participanții, pe lângă faptul că se constituie ca proprietate intelectuală, este cotate în mod onorabil în galeria contribuțiilor științifice cu caracter aplicativ, am decis să tipărim două volume. Unul dintre acestea numai în limba română, circa 400 de pagini și celălalt doar în limbi străine, circa 600 de pagini, ambele cu ISSN și sub egida unor referenți

științifici români și străini. Acestea vor fi trimise gratuit celor care au incluse comunicările în volumul respectiv, vom trimite și la bibliotecile universitare de psihologie.

Am mai decis să publicăm și rezumatele acelor care nu și-au trimis comunicările „in extenso”, la fel și lista celor care nu au venit deși s-au anunțat că vor participa. Nu discutăm motivele acum, însă noi am mizat pe încredere și vom miza în continuare.

Un participant de marcă a întrebat oragnizatorii de ce sunt atâtea conferințe de psihologie în România aproximativ în aceeași perioadă, și de ce nu încercăm să ne unim să facem conferințe de ansamblu cu tematici și mai diverse, respectând voința partenerilor. Poate că ar trebui să-i răspundem acum după ce timpul a mai trecut.

În primul rând noi am propus o organizare comună la Timișoara, în aceeași locație, a „Salonului național de psihologie”, Ed. 2007 și celor de la Cluj care au organizat „Simpozionul de psihologie industrială & organizațională”, d-lui Ovidiu Brăzdău și respectiv d-lui Horia Pitariu, ambele refuzuri au fost diplomatice. Orgolii zonale, organizări zonale poate declanșate și de cele cinci conferințe internaționale timișorene, AΨB-iste: 1997, 1999, 2001 (Sinaia), 2003, 2007.

Ceea ce a fost însă făcut, a rămas făcut. Trebuie să mulțumim „Colegiului Psihologilor din România” care după multe argumentări a cedat și a acordat creditele necesare participanților la EUΨRO 2007 Timișoara.

Partenerul nostru „Expovest” Timișoara, mai bine zis cei care ne-au oferit locația, s-a dovedit a fi o firmă bicefală familială cu decizii inițiale excelente, apoi din ce în ce mai restrânse și cu modificări uneori neașteptate privind sălile, ne referim la ultimele zile pregătitoare când, au apărut „din senin” noi clienți pentru săli. Noroc că permutările s-au făcut la timp cu sprijinul echipei noastre iar participanții au simțit mai puțin direct disfuncțiile.

În legătură cu traducerile simultane, costurile au fost mari din cauza unor firme care contactate din vreme au promis, apoi însă s-au răzgândit. În aceste condiții a trebuit să acceptăm formule de preț nenegociabile atât pentru aparatura de la Cluj, cât și la traducătorii timișoreni care, într-o echipă ad-hoc, au venit și-au făcut treaba bine, dar în același timp au impus prețul. Deși doream să-i mulțumesc încă odată d-rei Petcvoici Tania de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara pentru că s-a implicat în găsirea traducătorilor, a făcut o treabă bună la corectura volumului prezent, pe care i-am solicitat-o, a încercat să impună iarăși un preț care viza o traducere și nu o corectură cum era de fapt solicitarea. Am renunțat și la a-i mulțumi pentru ofertă și la un posibil contract de corectură. Așa este între autohtoni. În schimb, trebuie să-i mulțumim excelentei traducătoare din franceză, care a însoțit grupul premianților și al oragnizatorilor la excursia pe Dunăre în 03.06.07, care nu a cerut nimic deși poate că ar fi meritat, și-a oferit serviciile pe gratis. De o amabilitate cuceritoare și cu o prezență liniștită a încântat invitații prin traducerea simultană făcută și cultura dânssei. Îi mulțumim și îi vom oferi volumele & DVD-ul conferinței gratis. Psihologia umană ne oferă astfel de surprize. Cei ca Petcovici Tania reușesc, cei ca doamna Butan Maria rămân pentru totdeauna.

Mai mult, ne gândim cu mult respect la persoane care au ajutat voluntar la bunul mers al conferinței la care au și participat: d-na Dorina Chis, d-l François Alaban și mulți alții.

Mai jos vă oferim lista câștigătorilor concursului cercetărilor tinerilor participanți, ne referim la primul autor, evaluările le-au făcut moderatorii secțiunilor după criterii ca impactul aplicativ, prezentarea, afilierea la tematica secțiunii și a conferinței. D-na Monica Albu, președinta comitetului științific împreună cu organizatorii, au înmănat aceste premii în obiecte la festivitatea de închidere. AΨB mulțumește sponsorilor pentru că au creat această posibilitate și în 2007.

**Premiul I - LUCAS MOLINA, Beatriz¹, CALDERÓN LÓPEZ Sonsoles²
MENDOZA GONZÁLEZ, Brenda³**

School ecologies of victimisation and aggression

Les ecologies scolaires dans l'étude de la victimisation et de l'agression

Universidad Complutense, Departamento de Psicología

Evolutiva Y De La Educación, Madrid, España

Premiul II - DUCHON Coralie¹, GANGLOFF Bernard²

***Valorisation différenciée des chômeurs selon la raison idéologique ou mercenaire de leur
adhésion versus non adhésion à la norme d'allégeance***

***Differential valorization of the unemployed person according to the ideological or
mercenary reason of their support versus non support for the allegiance norm***

Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France) et Département de

Postgraduation en Gestion, Université Fédérale de Paradiaba (Brésil)

²Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France).

Premiul III - AHMAD S. Salman

***Moving towards client-therapist synergy in psychological assessment, counselling and
therapy***

Orientându-ne spre o sinergie client-terapeut

Senior Lecturer, Institute of Management Technology, Nagpur India

Mențiuni:

1. ANTALAG Sorin Remus

***Cercetare privind utilizarea T.A.G. pentru selecția pentru siguranța circulației feroviare.
Study regarding the utility of T.A.G. for selection in railway safety***

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara

2. URSU-NEAMȚ Teodora Sonia

***Reprezentarea socială a responsabilității la personalul din siguranța circulației feroviare
Responsability's social representation at people who work in railway safety***

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara.

Totodată ne bucură faptul că am reușit ca tinerilor studenți din echipa de organizare să le oferim cărți de specialitate, primite ca sponsorizare de la librăria Esotera-Timișoara, un modest feed-back profesional pentru tot ceea ce au făcut.

Ne-au mâhnit cei care ori nu au vrut să ajungă la conferință, ori nu au reușit din motive temeinice, când ne gândim că echipa de psihologi din Spania, deși au avut încurcături pe aeroporturile europene au ajuns cu o zi întârziere, dar în final au fost eficienți.

Sperăm că micile disfuncții să fi fost uitate repede de participanți. Îi felicităm pe colegii psihologi de la DGSPAC București, care sprijiniți de o administrație inimoasă au venit și au trăit o experiență utilă la Timișoara.

Sperând că v-a plăcut, vă mulțumim că ați fost la Timișoara și vă mai așteptăm.

**Președinte AΨB,
psih. Gelu V. TODEA**

MESSAGE ADDITIONNEL D'EUΨRO

AΨB & ses partenaires en sont à la 5ème Conférence internationale de psychologie appliquée. La première, S.N.P.A., a eu lieu en Mars 1997, conférence qui a réuni 150 spécialistes, dont seulement 5 ont été étrangers. On doit mentionner que le 15 mars 1997, à la Réunion Générale de l'AΨB, à laquelle ont participé des cadres universitaires et des psychologues de tout le pays, le président de l'AΨB a proposé pour la première fois dans un cadre organisé, la réalisation d'une législation spécifique et d'un Code déontologique des psychologues autochtones. Nos collègues de Cluj-Napoca se sont assumés la responsabilité de réaliser le code déontologique et nous, de réaliser la Loi du Psychologue. Le deuxième événement remarquable a été la collaboration avec l'Union la Fondation Augusta (UFA), qui a financé les étudiants des années terminales et de jeunes cadres universitaires pour y participer. Cette collaboration avec l'union et avec son président, prof. Augusta ANCA dure encore.

La deuxième manifestation de l'AΨB, nommée S.I.P.A., a eu lieu en Avril 1999, toujours à Timișoara. UFA a financé encore ses participants, prof. Augusta Anca, semble aimer beaucoup la psychologie. Entre temps, le projet pour la loi proposé par l'AΨB «La loi concernant la formation des psychologues, l'organisation et le fonctionnement de la profession de psychologue en Roumanie», est finalement présenté dans le Parlement de la Roumanie, sous le numéro. 406/1998: La loi en projet a été votée le 15.11.1998, aux instances de l'AΨB et de l'Assemblée Générale de l'Association des Psychologues de Roumanie. Au S.I.P.A. ont participé déjà 11 spécialistes étrangers. 7 autres ont été bloqués dans l'aéroport de Vienne, à cause de l'éclat de la guerre en Serbie.

Les communications «in extenso» ont été publiées en deux volumes bilingues par une maison d'édition de Timișoara, en 150 exemplaires. La psychologie autochtone a été critiquée à un congrès international de psychologie par un psychologue, J. Stevens, qui avait travaillé temporairement en Roumanie dans les années '90. Il était temps que la société civile réagisse.

La troisième manifestation a été la conférence de Sinaia, «EUΨRO» mai 2001, où, déjà le nombre de participants étrangers a presque égalisé celui des Roumains. C'est ici qu'a commencé la vraie collaboration avec l'UFA et que nous avons connu la firme Autrichienne «Dr. G. Schuhfried GmbH» qui a présenté aux spécialistes curieux ses produits en matière de psychologie. Le volume bilingue «in extenso», 500 pages, a été publié en 2002. On a parlé longtemps de la psychologie autochtone et de ce que nous devons faire. Dans le volume mentionné au-dessus se trouve un article sur les bibliothèques des facultés de psychologie de Roumanie. Avec l'aide des sponsors nous avons réussi de financer la participation de 14 jeunes psychologues. Entre temps, le projet de la loi était «bloqué» aux commissions parlementaires, quoiqu'il ait déjà ses avis favorables de 5 ministères. No comment!

La quatrième conférence, organisée à Timișoara, «EUΨRO» octobre 2003, quand dr. G. Schufried d'Autriche, est devenu notre partenaire. Nous étions ainsi déjà trois partenaires à organiser cette conférence, qui a été d'un grand succès. Deux jours de communications dans différentes sections, deux symposiums et trois ateliers thématiques (psychodiagnostic et intervention spécialisée). Le nombre de spécialistes est arrivé à 165, participant à la psychologie appliquée et pas seulement. On a publié de nouveau un volume bilingue qui a été distribué aux bibliothèques universitaires de psychologie du pays, et bien sûr aux participants. On a offert des traductions simultanées aux 24 spécialistes étrangers.

Entre temps, le projet de la loi a été bloqué et une nouvelle forme est apparue, centrée sur ce qu'on appelle aujourd'hui «Le collège des psychologues de Roumanie» et non pas sur les psychologues

En 2005 nous n'avons plus organisé «EUΨRO 2005» à cause de plusieurs raisons que nous ne voulons pas mentionner. Nous devons mentionner l'équipe de jeunes psychologues qui a été avec nous à partir de 1997 à 2003, à ce temps là, étudiants: psih. Mioara Țerovan qui est en Hollande aujourd'hui, psih. George Luca, aujourd'hui en Allemagne, psih. Sonia Tăuș

- Timisoara, psih. Simona Borza - Timișoara, psih. Carmen Mircea, - Timișoara, dr. Psih. Alina Mazilescu, France et Timisoara, Robert & Andreea Agoston en Alba Iulia, Carmen & Sorin Răileanu – Timișoara, ces deux familles (psychologues et designers) travaillent et collaborent encore volontairement avec nous, comme ils l'ont fait auparavant. Nous sommes en train de former une nouvelle équipe de jeunes organisateurs pour les manifestations scientifiques.

Pour «EUΨRO» Mai -Juin 2007 nous avons acquis un nouveau partenaire, Mr. Architecte Ion P. Pop, le patron du www.expovest.ro, ainsi, nous sommes déjà en quatre. Malheureusement, pas tous sont ensemble à nous, mais, nous les attendons avec le même désir de communiquer, comme toujours.

Les partenaires «EUΨRO 2007» font une offerte aux spécialistes, de venir et communiquer!

Il faut aussi mentionner qu'ALCATEL nous aide déjà depuis 2001, nous remercions directeur générale Mr. Dan Bedros d'avoir été et d'être encore avec nous. Nous attendons que l'intégration à l'U.E. se réalise avec nous, des psychologues, dont les capacités applicatives puissent être aussi diverses que les activités et les états de l'HOMME.

Nous vous attendons à Timisoara.

LES ORGANISATEURS EUΨRO 2007

Voilà quelques informations sur EUΨRO 2007.

Tout d'abord on dû attendre la fin de l'année 2007 avant de pouvoir mettre ensemble les communications «in extenso». Puisque notre intention était de les faire imprimer au plus tôt, nous avons utilisé les messages électroniques avec insistance pour solliciter les papiers. À ce moment, la situation de la collecte du matériel se présente ainsi:

Les auteurs suivants ont présenté leurs communications dans la conférence, mais nous ont envoyé «in extenso» seulement la version roumaine:

- BĂRBULESCU Cristina Elena, SECUREANU Oana Cristina;
- COCOȘ Mihaela;
- VELEANOVICI Armand Cătălin, VĂDUVA Mădălina, CRISTESCU Elena Elvira.

Ou bien ils nous ont remis seulement les résumés:

- CERNICOVA Mariana
- DROBOT Loredana
- JACOB Charles
- JURCĂU Nicolae
- KERZIL Jennifer, SOLBES Canales Irene
- KURIANSKY Judy
- LAFORET Caroline
- MANEA Traian, MANEA Mirela
- MENDOZA Gonzales Brenda, DIAZ-AGUADO Maria Jose, CALDERON LOPEZ Sonsoles, LUCAS Molina Beatriz
- OROS Florentina Voichița, ANDREI Valentina
- TISSERANT Pascal, WAGNER Anne Loraine, EL-GELEDI Shaha

Puisqu'une communication présentée à une conférence internationale - où on a assuré la traduction simultanée en roumain, en français et en anglais, donc le libre accès à l'information scientifique - est très honorablement cotée dans la galerie des contributions scientifiques à caractère applicatif, on a décidé de faire imprimer deux volumes. Un volume en roumain, d'environ 400 pages, et un autre, en langues étrangères, comptant environ 600 pages. Les deux volumes disposeront de ISSN et de référents roumains et étrangers. Les volumes seront remis

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

gratuitement aux auteurs publiés et aux bibliothèques universitaires de psychologie.

Nous avons décidé de publier aussi les résumés de ceux qui n'ont pas envoyé leurs communications « in extenso », ainsi que la liste des personnes qui, après inscription, n'ont plus participé à la conférence. Nous ne discutons pas ici les raisons de cette situation, mais nous avons toujours misé sur la confiance réciproque.

Un participant de marque a demandé pourquoi on organise en Roumanie autant de conférences de psychologie dans la même période et pourquoi ne pas essayer d'unir nos forces afin d'organiser des conférences plus larges, avec des thématiques plus diverses, tout en respectant la volonté des partenaires. Il est peut-être le moment de répondre à cette question.

Il faut dire tout d'abord que nous avons proposé d'organiser cette année à Timisoara, dans la même location, une manifestation plus ample réunissant EUΨRO 2007, le Salon national de psychologie et le Symposium de psychologie industrielle et organisationnelle (de Cluj). M. Ovidiu Brazdau aussi bien que M. Horia Pitariu – les organisateurs respectifs – nous ont diplomatiquement refusé. L'orgueil / l'esprit du clocher s'est peut-être fait sentir, devant la réussite des cinq conférences internationales de Timisoara (1997, 1999, 2001-Sinaia, 2003, 2007).

Nous avons donc agi à notre compte. Nous remercions le « Collège de psychologues de Roumanie » qui nous a accordé son aide.

Notre partenaire, "Expovest"-Timișoara (ou plutôt ceux qui nous ont offert la location), s'est avéré une firme familiale bicéphale, dont les excellentes intentions premières ont changé par la suite, parfois soudain, au détriment de notre conférence. Nous pensons surtout aux dernières journées de préparatifs, lorsque de nouveaux clients semblent avoir fait l'apparition, réclamant les salles qui nous étaient destinées. Notre équipe a fait de son mieux pour changer d'emplacement aussi discrètement et efficacement que possible.

Au sujet de la traduction simultanée, il faut mentionner que les coûts ont été élevés. C'est que les firmes contactées à l'avance nous avaient promis leur collaboration, pour changer d'avis par après. Dans cette situation nous avons dû payer le prix de ceux qui avaient accepté de nous aider: les collaborateurs de Cluj qui avaient fourni le matériel électronique et les interprètes de Timisoara, dont la prestation a été excellente. Je voulais remercier encore une fois Mlle Tania Petcovici, de l'Université «Tibiscus» - Timisoara, qui nous a aidé – avec beaucoup de succès – à trouver les interprètes nécessaires. Au moment où nous lui avons demandé de prendre en charge la révision du volume en langues étrangères, elle a encore une fois voulu imposer son prix. Nous avons donc renoncé à l'offre et au contrat de révision. C'est ainsi que ça se passe entre les autochtones... Par contre, nous remercions l'excellente interprète de français, Mme Maria Butan. Après la conférence, le 03.06.07, elle a accompagné le groupe de participants à l'excursion sur le Danube, sans demander de rémunération pour ses services. Elle a impressionné les invités par son amabilité, sa tranquillité souriante, sa culture et par la qualité de son interprétation. Nous pensons aussi lui offrir les volumes de la conférence en signe de considération. La psychologie humaine nous offre parfois de telles surprises agréables !

Nous mentionnons aussi, avec beaucoup de respect, des personnes qui ont apporté leur aide volontaire aux travaux de la conférence, tout en y participant: Mme Dorina Chis, M. François Alaban et beaucoup d'autres.

AΨB remercie les partenaires qui ont assuré le parrainage de notre conférence de 2007 et ont rendu possible cet événement.

Vous pouvez trouver plus bas la liste des gagnants de notre concours ouvert aux jeunes chercheurs participants. C'est toujours le premier auteur qui a été primé. L'évaluation a été faite, dans chaque cas, par les modérateurs des sections, selon des critères tels l'impacte applicatif, la présentation, l'affiliation à la thématique de la section et de la conférence. Mme Monica Albu, la présidente du comité scientifique, et les organisateurs ont remis les prix, durant la festivité de clôture.

Nous sommes heureux d'avoir pu offrir aux étudiants de l'équipe d'organiseurs plusieurs livres de spécialité, offerts par la librairie Esotera-Timișoara, une modeste récompense pour leurs efforts.

Nous regrettons que certains collègues n'aient pas pu ou voulu participer à notre conférence, d'autant plus que l'équipe de psychologues d'Espagne, malgré leurs mésaventures sur les aéroports, sont arrivés tout de même. Nous pensons aussi aux psychologues de DGSPAC București, qui, soutenus par une administration généreuse, ont donné cours à notre invitation.

Tout en espérant que les participants garderont de beaux souvenirs de cet événement, nous vous adressons nos remerciements, nos pensées les meilleures et nous vous attendons à la prochaine conférence.

**Premiul I - LUCAS MOLINA, Beatriz¹, CALDERÓN LÓPEZ Sonsoles²
MENDOZA GONZÁLEZ, Brenda³**

School ecologies of victimisation and aggression

Les ecologies scolaires dans l'étude de la victimisation et de l'agression

Universidad Complutense, Departamento de Psicología

Evolutiva Y De La Educación, Madrid, España

Premier prix - DUCHON Coralie¹, GANGLOFF Bernard²

Valorisation différenciée des chômeurs selon la raison idéologique ou mercenaire de leur adhésion versus non adhésion à la norme d'allégeance

Differential valorization of the unemployed person according to the ideological or mercenary reason of their support versus non support for the allegiance norm

Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France) et Département de

Postgraduation en Gestion, Université Fédérale de Paraíba (Brésil)

²Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France).

Deuxième prix - AHMAD S. Salman

Moving towards client-therapist synergy in psychological assessment, counselling and therapy

Orientându-ne spre o sinergie client-terapeut

Senior Lecturer, Institute of Management Technology, Nagpur India

Troisième prix:

1. ANTALAG Sorin Remus

Cercetare privind utilizarea T.A.G. pentru selecția pentru siguranța circulației feroviare.

Study regarding the utility of T.A.G. for selection in railway safety

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara

2. URSU-NEAMȚ Teodora Sonia

Reprezentarea socială a responsabilității la personalul din siguranța circulației feroviare

Responsability's social representation at people who work in railway safety

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara.

Nous sommes heureux d'avoir pu offrir aux étudiants de l'équipe d'organisateur plusieurs livres de spécialité, offerts par la librairie Esotera-Timișoara, une modeste récompense pour leurs efforts.

Nous regrettons que certains collègues n'aient pas pu ou voulu participer à notre conférence, d'autant plus que l'équipe de psychologues d'Espagne, malgré leurs mésaventures sur les aéroports, sont arrivés tout de même. Nous pensons aussi aux psychologues de DGSPAC București, qui, soutenus par une administration généreuse, ont donné cours à notre invitation.

Tout en espérant que les participants garderont de beaux souvenirs de cet événement, nous vous adressons nos remerciements, nos pensées les meilleures et nous vous attendons à la prochaine conférence.

**Président AΨB,
psychologue Gelu V. TODEA**

ADDITIONAL EUΨRO MESSAGE

AΨB & and its partners are at the 5th International Conference of Applied Psychology. The first conference, named S.N.P.A., was organized in March 1997. 150 specialists participated, 5 of which were from abroad. We have to mention that on the 15th of March, 1997, at the General Assembly of AΨB attended by several university staff and psychologists from the entire country, the president of AΨB proposed for the first time in an organized meeting, the editing of a specific law and a deontological code for the autochthon psychologists. Our colleagues from Cluj assumed the task of editing the code and, we, the Banat psychologists, conceived the Psychologist's law.

The second remarkable event was the collaboration with the Augusta Foundation Union (AFU) which financed some of the students in their final years of studies and young university staff in order to participate at this event. The collaboration with the foundation and its president, prof. Augusta Anca, lasts ever since.

The second conference of the AΨB, named S.I.P.A. took place in april 1999, still at Timisoara. AFU assumed again the financial support of the participants, in view of the fact that Mrs Augusta Anca seems to feel affection for psychology. Meanwhile, the law project edited by the AΨB under the name "Law regarding the formation of psychologists, the organization and functioning of the psychologist's profession in Romania" finally arrived in the Romanian Parliament, recorded as law number 406/1998, after beeing approved on the 15.11.1998, at the insistences of the AΨB and the General Assembly of the Psychologists Association from Romania, Bucharest.

11 foreign specialists out of 18 have participated at the S.I.P.A. 7 have been blocked at the Vienna airport because of the war in Serbia.

The "in extenso" communications were published in two bilingual volumes by an editor from Timisoara, in 150 copies. The autochthonous psychology was criticized at the international congress of psychology by a certain psychologist, named J. Stevens, who once worked on temporary bases in Romanian during the '90s. It was a sign that the civil society should react.

The third manifestation was the conference of Sinaia, named EUΨRO, in May 2001, The number of foreign participants was quite equalled by the Romanian participants. It was here, that the real partnership with AFU began, and we encountered the Austrian firm "Dr. G. Schuhfried GmbH", who presented its products in psychology to the enquiring specialists. The bilingual volume "in extenso", containing 500 pages, was edited in 2002. There were a lot of discussions about the state of the autochthonous psychology and about what could be done in the given context. Concerning that, you can see the book mentioned above, which can be found in all the libraries of the psychology faculties from Romania. We succeeded to finance, with the help of our sponsors, the participation of 14 young psychologists. Meanwhile, the law project was "stuck" at the parliamentary commissions, although it had the approval of 5 ministries. No comment!

The forth manifestation was the conference in Timisoara, « EUΨRO » October 2003, when Dr. G. Schuhfried from Austria became a partner in organising the conference. We had already been three partners and the conference was a big success: two days of communications in several sections, two symposiums and three workshops on psychodiagnosis and specialized intervention. 165 specialists attended with specialized in the field of applied psychology and not only. Another bilingual volume was published, that was distributed to all the universities throughout the country, and of course, to the participants. We had simultaneous translation for the 24 foreign specialists. Meanwhile, the law project was still "stuck" and a new form appeared, centred on what we call today "The Romanian Psychologists' College" and not on psychologists.

We did not organize the « EUΨRO 2005 » conference, out of reasons we abstain to mention here.

We have to point out the team of young psychologists (students by that time), that were with us from 1997 to 2003: Psych. Mioara Țerovan now in Holland, Psych. George Luca, now in Germany, Psych. Sonia Tăuș - Timisoara, Psych. Simona Borza - Timișoara, Psych. Carmen Mircea, - Timișoara, Dr. Psych. Alina Mazilescu, France & Timisoara, Robert & Andreea Agoston now in Alba Iulia, Carmen & Sorin Răileanu – Timișoara, these two families (psychologists and designers) still work and collaborate voluntarily with us, just as they did before.

We are about to form a new team of young organisers for scientific manifestations.

For « EUΨRO » May - June 2007 we won another partner, Mr. Architect Ion P. Pop, the owner of the www.expovest.ro. We are already four.

Unfortunately, not all were and are together with us, but we are looking forward to communicating with them, as we did every time.

The partners of « EUΨRO 2007 » make for the specialists an offer, to come and communicate in name of and serving the HUMAN BEING.

We have to mention also, that ALCATEL has been helping us from 2001. We congratulate Mr. General manager Dan Bedros for being with us. We hope that the integration in the E.U. takes place along with us, psychologists' whose applicative capacities are as varied as the HUMAN activities and states.

We are waiting for you in Timisoara!

THE ORGANIZERS OF EUΨRO 2007

Here are a few information from us, about what happened at EUΨRO 2007 and afterwards, until this volume was published.

First of all, we had to wait until the IV th trimester of 2007 in order to manage to gather all the papers "in extenso". Our goal was to publish them, so we did not shy to send attentioning e-mail after e-mail. Now, the final situation towards the communication authors is the following: ***They have an extenso only in Romanian, we mention that they presented their paper in the section:***

- BĂRBULESCU Cristina Elena, SECUREANU Oana Cristina;
- COCOȘ Mihaela;
- VELEANOVICI Armand Cătălin, VĂDUVA Mădălina, CRISTESCU Elena Elvira.

They have only SUMMARIES we mention that they presented their paper in the section:

- CERNICOVA Mariana
- DROBOT Loredana
- JACOB Charles
- JURCĂU Nicolae
- KERZIL Jennifer, SOLBES Canales Irene
- KURIANSKY Judy
- LAFORET Caroline
- MANEA Traian, MANEA Mirela
- MENDOZA Gonzales Brenda, DIAZ-AGUADO Maria Jose, CALDERON LOPEZ Sonsoles, LUCAS Molina Beatriz
- OROS Florentina Voichița, ANDREI Valentina
- TISSERANT Pascal, WAGNER Anne Loraine, EL-GELEDI Shaha

Starting from the fact that a presented rapport at an international conference, where the simultaneous Romanian, French and English translation was provided, the free access to the scientific information for all participants, after the fact that it was built as an intellectual property, was honorably noted in the gallery of scientific contributions with an applicable character. We decided to print two volumes. One of these is only in Romanian and has about 400 pages and the other one is only in foreign languages, about 600 pages, both ISSN and under the aegis of some scientific Romanian and foreign researchers. The latter shall be sent for free to the ones that have included papers in that specific volumes. We shall also send copies to the university's psychology libraries.

We have also decided to publish the summaries of the ones that have not sent their papers "in extenso", as well as the list of those who did not come, although they announced they would. We are not discussing now the reasons, but we bet on trust and will continue to do so.

An important participant asked the organisers why are so many psychology conferences in Romania approximately in the same period and why we do not try to unite and make global conferences with different themes and more diverse respecting the wish of the partners. Perhaps we should answer him now, after time has passed.

First of all, we proposed a joined organization in Timisoara, at the same location, the National Salon of Psychology, 2007 Ed., and of the ones in Cluj that have organized the psychology Symposium of Industrial and Organizational Psychology, to Mr. Ovidiu Brăzdău și Mr. Horia Pitariu, both denials have been diplomatic. Local vanities, local organizations started perhaps also by the five international conferences from Timisoara, AΨ B : 1997, 1999, 2001(Sinaia), 2003, 2007.

What was done, remains done. We must thank "The College of Psychologists from Romania", that after many arguments has given in and gave the necessary credits to the EUΨRO 2007 Timișoara participants.

Our partner "Expovest"-Timișoara, better said the ones that used our location, proved to be a bicephalous firm, familiar to initial excellent decisions, than tighter and with sometimes unexpected alterations regarding the auditoriums, we are referring to the last preparing days, when "ou of the blue" new clients for the auditoriums appeared. Lucky for us that the changes were made in time with the help of our team, and the participants felt the disfunctions less directly.

Regarding the simultaneous translations, the costs were very high due to some companies, which contacted from time promised, but afterwards changed their minds. Taking into consideration all these conditions we should accept the price formulas non-negotiable for the Cluj installation, but also for the translators from Timisoara who, in a ad-hoc team came, did their job well, but at the same time established the price. Although I wanted to thank once again Mrs. Petcovici Tania from Tibiscus University – Timișoara for having been involved in finding the translators, has done a good job, at the correction for the current volume, which I have asked her, has again tried to impose a price that was in connection to a translation and not a correction, as the application originally was. I gave up even to thanking her for the offer and a possible contract for the correction. This is the procedure between locals. In exchange, we must thank the excellent French translator that has accompanied the group of the awarded and the organisers in the trip on the Danube on 03.06.07 that has not not asked nothing although perhaps she would have deserved, and offered her services for free. Of an overwhelming kindness and a quiet presence had delighted the guests through the simultaneous translation made and her knowledge. We thank her and we will offer her the volumes and the DVD of the conference for free. Human psychology offers many surprises like this one. The ones like Petcovici Tania succeed, the ones like Butan Maria stay forever.

Moreover, we respectfully think of persons that voluntarily helped at the well being of the conference, at which they have also participated: Mrs. Dorina Chis, Mr. François Alaban and many more.

We offer you below the list of the winners of the contest of the researches of the young participants, we make a reference to the first author, the evaluations that the moderators of the sections have made after criteria like the applicative impact, the presentation, the thematic belonging of the section and the conference. Mrs. Monica Albu, the president of the scientific committee, together with the organisers have handed prizes in objects at the closing festivity.

AΨB thanks the sponsors for having created this possibility in 2007, as well.

**I st Prize- LUCAS MOLINA, Beatriz¹, CALDERÓN LÓPEZ Sonsoles²
MENDOZA GONZÁLEZ, Brenda³**

School ecologies of victimisation and aggression

Les ecologies scolaires dans l'étude de la victimisation et de l'agression

Universidad Complutense, Departamento de Psicología

Evolutiva Y De La Educación, Madrid, España

II nd Prize - DUCHON Coralie¹, GANGLOFF Bernard²

Valorisation différenciée des chômeurs selon la raison idéologique ou mercenaire de leur adhésion versus non adhésion à la norme d'allégeance

Differential valorization of the unemployed person according to the ideological or mercenary reason of their support versus non support for the allegiance norm

Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France) et Département de

Postgraduation en Gestion, Université Fédérale de Paradiaba (Brésil)

²Laboratoire PRIS, Département de Psychologie, Université de Rouen (France).

III rd Prize - AHMAD S. Salman

Moving towards client-therapist synergy in psychological assessment, counselling and therapy

Orientându-ne spre o sinergie client-terapeut

Senior Lecturer, Institute of Management Technology, Nagpur India

Honorable Mentions:

1. ANTALAG Sorin Remus

Cercetare privind utilizarea T.A.G. pentru selecția pentru siguranța circulației feroviare.
Study regarding the utility of T.A.G. for selection in railway safety

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara

2. URSU-NEAMȚ Teodora Sonia

Reprezentarea socială a responsabilității la personalul din siguranța circulației feroviare
Responsability's social representation at people who work in railway safety

Laboratorul Regional de Examinări Psihologice CFR Timișoara.

At the same time, we are glad that we succeeded to provide the young students from the organizing team with books in the domain of practice, received as a sponsorship from Esotera-Timișoara library, a professional modest feedback for all that we have done.

We were sad by all that did not want to arrive at the conference, or could not from reliable reasons, when we think that the psychology team from Spain, although having had troubles on European airports, have arrived a day later, but were finally efficient.

We hope that these few problems to have been forgotten quickly by the participants. We congratulate our fellow psychologists from DGSPAC Bucharest, who supported by a benevolent administration, came and lived a fruitful experience in Timisoara.

Hoping that you enjoyed yourselves, we thank you for being in Timisoara and we are waiting for you again.

**AΨB President,
psychologist Gelu V. TODA**

EINLEITUNG EUPSIRO

Guten Morgen, meine Damen und Herrn,

es ist mir eine große Freude, an der Eröffnung der fünften Konferenz EUΨRO teilnehmen zu können. EUΨRO hat sich einen festen und anerkannten Platz unter den psychologischen Tagungen gesichert.

Ich finde es auch richtig, daß die Konferenz hier in Temeschburg stattfindet. Temeschburg ist aus Tradition ein Treffpunkt verschiedener Kulturen.

Vom Beitritt zur EU werden besonders die Regionen westlich der Karpaten profitieren. Auch aus diesem Grund ist Temeschburg ein gut gewählter Platz. Schon jetzt fehlen in verschiedenen Gebieten qualifizierte Arbeitskräfte. Unsere Kompetenz zur Auswahl und zur Entwicklung von Mitarbeitern wird benötigt werden.

So ist es auch konsequent, daß die Tibiscus Universität und die Firma SCHUHFRIED ihre jahrelange Zusammenarbeit intensivieren. Während des Kongresses werden wir einen Vertrag zur wissenschaftlichen Zusammenarbeit abschließen.

Die wichtigsten Punkte dieses Vertrages sind:

Einrichten eines Testzentrums

Gemeinsam wird ein ein Forschungslabor mit fünf computergestützten Arbeitsplätzen eingerichtet.

Wissenschaftliche Zusammenarbeit

Wir werden auf allen Gebieten der psychologischen Diagnostik zusammenarbeiten. Anfangs werden wir uns auf Fragen der Verkehrspsychologie, der Personalauswahl und Personalentwicklung konzentrieren.

Normieren von Tests

Wir werden gemeinsam rumänische Normen für computergestützte Tests erheben. Damit werden computergestützte Tests mit allen ihren Vorteilen auch in Rumänien allgemeiner

Wissenschaftlicher Austausch

Unsere Firma wird Master Kurse auf dem Gebiet computergestützter psychologischer Diagnostik und computergestützter cognitiver Therapie abhalten oder unterstützen.

Meine Damen und Herrn,

ich bin sicher, daß auch EUΨRO 2007 – so wie die früheren Konferenzen - interessante wissenschaftliche Ergebnisse bringen wird.

Bedanken möchte ich mich bei allen, die in so vielen Arbeitsstunden dafür gesorgt haben, daß EUΨRO 2007 zum Erfolg wird.

Dr. Gernot Schuhfried

INTRODUCERE EUPSIRO

Bună dimineața, doamnelor și domnilor,

îmi este o mare bucurie să pot participa la deschiderea celei de a cincea conferințe EUΨRO. EUΨRO și-a asigurat un loc recunoscut și sigur printre celelalte conferințe de psihologie.

Mi se pare de asemenea corect, ca această conferință să aibe loc aici, în Timișoara. Timișoara este prin tradiție un loc de întâlnire al diferitelor culturi.

Îndeosebi regiunile din vestul Carpaților vor profita de aderarea la UE. Timișoara este și din acest punct de vedere un loc bine ales. Încă de pe acum lipsește, în diferite zone, mâna de lucru calificată. Este nevoie de competența noastră pentru selecția și dezvoltarea de personal.

Universitatea „Tibiscus” și Firma SCHUHFRIED nu fac altceva decât să rămână consecvente prin intensificarea colaborării lor de ani de zile. În timpul congresului vom încheia un contract de colaborare științifică.

Cel mai important aspect al acestui contract este:

Crearea unui centru de testare. Împreună vom dota un laborator de cercetare cu cinci posturi de lucru.

Colaborarea științifică

Împreună vom acoperi toate domeniile psihodiagnosticului. Pentru început, ne vom ocupa de psihologia aplicată în traficul rutier, selecția și dezvoltarea de personal.

Normarea testelor

Împreună vom obține o normare românească pentru testele aplicate pe calculator. Acestea vor fi generalizate cu toate avantajele care decurg din acest fapt și pentru România.

Schimbul științific

Firma noastră va susține cursuri de master în domeniul psihodiagnosticului și terapiei cognitive asistate de calculator.

Doamnelor și domnilor, sunt sigur că „EUΨRO 2007” va aduce – precum conferințele anterioare – rezultate științifice interesante.

Doresc să mulțumesc tuturor celor care au asigurat, prin multe ore de lucru, succesul „EUΨRO 2007”.

Dr. Gernot Schuhfried

CUVÂNT DE DESCHIDERE - MESAJUL ȘTIINȚIFIC AL CONFERINȚEI

conf. dr. ALBU Monica

Universitatea „Tibiscus” din Timișoara, Timișoara

albu.monica@rdslink.ro

Pentru toți cei implicați în desfășurarea ei, o manifestare științifică este un spectacol. Un spectacol unic, pentru existența căruia organizatorii – acești inimoși oameni din umbră, adesea necunoscuți sau ignorați de participanți – trudes mult timp, cu răbdare și însuflețire, pregătind în detaliu decorurile, stabilind ordinea și direcția de mișcare în scenă a protagoniștilor.

Actorii, care spre deosebire de vedetele spectacolelor de divertisment, plătesc o taxă pentru a se putea prezenta în fața publicului, joacă roluri pe care le-au scris și regizat singuri. Roluri create doar pentru această ocazie.

Emoțiile care însoțesc susținerea comunicărilor sunt mari, întrucât în fața ascultătorilor nu se prezintă discursuri concepute în grabă, sortite a fi uitate rapid, ci se supun evaluărilor critice concluziile unor activități intense în care autorii lor s-au implicat sufletește.

În spatele unei comunicări care acoperă 10 sau 15 minute se găsesc sute sau poate mii de ore de muncă asiduă, multe tentații cărora cercetătorul le-a rezistat pentru a-și economisi timpul, energia și, uneori, banii spre a-și putea desfășura activitatea de căutare a noului, menită să-i satisfacă dorința de cunoaștere. Și, din păcate, la capătul drumului anevoios al cercetării nu îl așteaptă totdeauna o descoperire, o invenție sau, măcar, confirmarea propriilor ipoteze.

Autorii comunicărilor prezentate la o manifestare științifică sunt cercetătorii victorioși, cei care, reușind să depășească numeroase greutăți, au avut ocazia să trăiască bucuria de a-și finaliza cu succes munca.

Îi felicităm pe acești învingători care și-au anunțat participarea cu comunicări la EUΨRO 2007. Îi așteptăm cu drag la Timișoara să ne împărtășească din experiențele și cunoștințele dobândite în cercetările lor, să ne bucurăm împreună cu ei de rezultatele obținute.

Monica ALBU

OPENING WORD - THE SCIENTIFIC MESSAGE OF THE CONFERENCE

For all those implied in its process, a scientific manifestation is a show. An unique show, for which's existence the organizers - those brave individuals from the shadow, often unnamed or ignored by the participants - work hard for many months, showing patience and being wholehearted in preparing in a detailed manner the setting, the timetable and the scenario.

The actors that, in difference from the movie stars, they pay a tax for presenting to the public, they play unique roles that they have written and directed by themselves.

There are huge amounts of emotions as the actors cannot present to the auditorium some papers written in the rush of the moment and meant to be rapidly forgotten, but conclusions of intense activities within the authors have been emotionally implied.

Hidden under a 10 or 15 minutes presentation, there are hundreds or thousands of hardworking hours, many temptations as time, energy and money, all ignored for the interest of the research, knowledge or novelty. There are times when at the end of the way there isn't always a discovery, a piece of novelty, sometime not even a confirmation of their own hypothesis.

Those who arrive to present their work at a scientific manifestation, they are the victorious researchers, those who, managing to pass over various barriers they have the opportunity to enjoy for the results of their efforts.

We congratulate the winners who decided to present their results at EUΨRO 2007. We welcome them in Timișoara, being also glad that they want to share with us their experiences, the knowledge and the results.

Monica ALBU

PAROLES DE BIENVENUE - LE MESSAGE SCIENTIFIQUE DU CONFERENCE

Pour tous ceux qui y participent, une manifestation scientifique est un spectacle. Un spectacle unique, pour le déroulement duquel les organisateurs – ces gens passionnés qui travaillent dans l'ombre, souvent méconnus ou ignorés par les participants – ont travaillé depuis des mois, avec tellement de patience et d'enthousiasme, mettant au point tous les détails de la mise en scène, l'ordre et l'évolution des protagonistes. Les acteurs de ce type de spectacle, à la différence des vedettes du divertissement, paient une taxe pour avoir le privilège de se produire devant le public et jouent des rôles écrits par eux-mêmes et créés pour cette occasion spéciale.

Les émotions qui accompagnent la présentation des communications scientifiques sont très grandes, car devant un public de spécialistes on ne présente pas de discours conçus à la hâte, vite faits et vite oubliés, mais on soumet aux évaluations critiques les conclusions d'une activité intense où les auteurs se trouvent totalement impliqués.

Une communication de dix ou de quinze minutes renferme des centaines ou même des milliers d'heures de travail assidu, beaucoup de tentations auxquelles le chercheur a dû résister, pour économiser son temps, son énergie et parfois même son argent, afin de pouvoir mener à bien sa recherche et satisfaire son désir de connaître. Malheureusement, à la fin d'un si difficile parcours le scientifique n'est pas même sûr de pouvoir faire une découverte, une invention, ni de pouvoir confirmer ses hypothèses.

Les auteurs des communications présentées au cours d'une manifestation scientifique sont les chercheurs victorieux, ceux qui, dépassant les difficultés, ont eu le bonheur de vivre le succès de leur travail.

Nous félicitons ces vainqueurs qui sont décidés nous rejoindre à EUΨRO 2007. Nous les attendons à Timișoara pour nous faire connaître leurs expériences ainsi que les connaissances acquises et pour partager la grande joie des résultats fructueux des recherches.

Monica ALBU

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

ABALAN François

ABDELAOUI Sid

AGAPE Ana

AGOSTON Andreea

AGOSTON Robert

AHMAD S. Salman

ALBU Monica

ANCA Augusta

ANISESCU Cristina

ANDREI Valentina

ANNAU Marinela

ANTALAG Sorin Remus

AVRAM Gheorghe

BĂRBULESCU Cristina

BĂTRĂNUȚ Daniela

BEDROS Dan

BOICI Gherghina

BRADEA Sorina

BRAGADIREANU Adriana

BRASSAI Ladislau

BUTAN Maria

BUTTU ALEXEANU
Coralia Ana

CACOVEANU Elena

CATRINA
Maria LăcrămioaraCATRINA Mihaela
Elodia

CĂȚĂU Simona

CERNICOVA-BUCĂ
Mariana

CHIHAE Mariana

CHIȘ Dorina

CIORBĂ Sebastian

CIUCUR Daniel

CIUHANDU Gheorghe

COCOȘ LUSAPER
Mihaela

CONSTANTIN Doru

CORDOȘ Ioana

CRISTESCU
Elvira ElenaDA SILVA
Nelson Alexio JUNIOR

DIACONESCU Olimpia

DIMITRIU Odette

DINU Alice Georgiana

DINU Cristina Elena

DINU Ionuț Ciprian

DOLOG Aurel

DOLOG Carmen

DRAGOESCU Andrea

DRAGOȘ Dorina

DUCHON Coralie

ENACHE Coca Mihaela

ERDEI Ildiko

FRĂTESCU Eugenia

GANGLOFF Bernard

GEAMĂNU Florin
AristideGEANÎM Monica
Mariana

GHIRAN Marieta

GOZO Zeno

HARANGUȘ Cornel

HARDY MASSARD
Sandrine

HERBEI Carina

HOLDEVICI Irina Alice

HRABONSKI Marius

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

HRISTEA Adrian

HUI Petru

IBOILA -BERAR Elena

ILIE Daniela

IVANOFF Ivan Vasile

JAIME Martin Alcazar

JEBEREANU
Dănuț MarcelJURCĂ Eugen
Constantin

JURCĂU Nicolae

JURUBIȚĂ
Laura Mădălina

KRISTON Andrea

LADARI Eugeniu

LAZĂR Rodica

LEGHEZEU Jamina

LUCA Ioana

LUCAS Beatriz Molina

MAGERIU
Florin Gheorghe

MANEA Traian

MARCUS Radiana

MARCUS VĂLEANU
Mirona Ioana

MARINESCU Claudia

MARTIN Gema Seoane

MATUȘ Vasile

MAZERA Mihaela

MAZILESCU
Alina CrisantaMENDIAC
Alina Maria

MITAR Emilia

MITRESCU Simona

MITRESCU Sorin

MUNTEAN Patricia

OLTEANU Dorel

OROS Ioana Daniela

OROȘ Florentina

PANAIT Luminița

PARASCHIV Ana

PARASCHIVESCU
Claudia CorinaPASCU Simona
Florentina

PASQUIER Daniel

PĂDUREANU Miron

PĂUNESCU Adriana

PETCOVICI Tania

PITAR Mariana

PÎRVUȚ Augustina

POȘIAR Simona

PRUNĂ Cristina Carmen

PULIDO Rosa Valero

RADU Ion

RĂDUCAN Ramona

RĂDUCAN Radu

RĂILEANU Carmen Gina

RĂILEANU Sorin

RĂȘCANU Ruxandra

ROMENCI Raluca Diana

ȘCHIOPU Dorel

SCHUHFRIED Gernot

SECUREANU
Oana

SILIȘTE Delia

SIMACHE Daniela

SIMINA Elena

SOLOANARU
Silvia Liliiana

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

STAN Alina

STOIAN Florentina

STRĂUȚ Ozana

TISSERAND Pascal

TODEA V. Gelu

TRANDAFIR Vasilica

ȚĂRAN Constantin

ȚEPURLUI Petrișor

URSU - NEAMȚ
Teodora Sonia

VĂDUVA Mădălina

VELEANOVICI
Armand Cătălin

VLAI Luminița

VOICU Laura Daniela

WISKY Mihaela

AGOSTON Timi
- mascota -LĂZĂRESCU Ilie
căpitan navă Dunăre

marinar

șofer

degustător vin

CUPRINS

Comunicări în extenso (ordine alfabetică)	1
Monica ALBU	
Reprezentarea socială a cercetării științifice la psihologi.....	1
Cristina ANISESCU	
Istoria psihologiei aplicate în România. Nicolae Mărgineanu, un model de excelență profesională	9
Sorin Remus ANTALAG	
Cercetare privind utilizarea T.A.G. pentru selecția populației din mediul profesional cu risc	15
Gherghina BOICI, Jamina LEGHEZEU, Mihaela Adela MAZERA	
Integrarea copiilor cu dizabilități - prin întrebări și răspunsuri	24
Cristina Elena BĂRBULESCU, Oana Cristina SECUREANU	
Stilul de comunicare al angajaților în cadrul a două servicii din sistemul de protecție a copilului.....	30
Sorina BRADEA	
Multiculturalitatea în companii. Studiu de caz: evaluarea comportamentală	41
Laszlo BRASSAI	
Factori protectivi ai comportamentului pentru sănătate	44
Maria L. CATRINA	
Percepția organizației spital la medicii rezidenți.....	54
Dorina CHIȘ	
Traducerea – între fidelitate și creativitate	63
Mihaela COCOS LUSAPER	
Depresia și anxietatea: efectele alcoolismului	69
Odette DIMITRIU	
Empatia în psihoterapie.....	86
Loredana DROBOT	
Importanța anamnezei în examinarea psihologică pentru obținerea permisului port armă	92

Ildikó ERDEI

Elemente de cultură organizațională specifice școlilor cu limba de predare a minorităților..... 98

Zeno GOZO

Trecerea de la prima la a doua sistemică107

Irina HOLDEVICI, Petrișor ȚEPURLUI

Tendențe actuale în psihoterapie111

Ivan Vasile IVANOFF

Patologia exercițiului funcției publice121

Eugen JURCA

„Ascultarea” duhovnicească și ascultarea terapeutică130

Florin-Gheorghe MAGERIU

Mecanisme psihologice ale meditației în Goju-Kensha Karate-Do.....137

Mirona Ioana MARCU, Ruxandra RĂȘCANU, Ionel CIRCO

Astmul bronșic – o abordare din perspectivă psiho-socială150

Alina MAZILESCU, Bernard GANGLOFF

Tipologii dimensionale evocate în auto și hetero-descreri spontane.....155

Alina-Maria MENDIAC, Gelu V. TODEA (coord.)

Trăsături psihologice ale persoanelor cu amputații de membre inferioare166

Daniel PASQUIER, Bernard GANGLOFF

Efectul contextului asupra variabilității intra-individuale a răspunsurilor la BIG FIVE173

Radu RĂDUCAN, Ramona RĂDUCAN

Resursele umane - factor determinant al promovării progresului științific183

Ruxandra RĂȘCANU, Alexandru Octavian BRUMARU, Mirona Ioana MARCU, Ofelia POPESCU, Radu VULCU

Resocializarea și recuperarea bolnavilor psihic – parte integrantă a procesului de adaptare (a persoanelor cu nevoi speciale)193

Gernot SCHUHFRIED

Testul IFB - Factorii de Bază ai Inteligenței - o procedură de screening pentru măsurarea inteligenței202

Gernot SCHUHFRIED

Principiile diagnosticului psihologic asistat de calculator216

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Delia Maria SILIȘTE

Educația interculturală și învățarea limbilor în spațiul european227

Daniela SIMACHE

Rolul comunicării la începutul terapiei consumatorilor de droguri233

Gelu V. TODEA

Percepția prin cultură și evaluarea prin atribuire241

Constantin ȚĂRAN

Existența clasei de mijloc, o realitate a României postdecembriste259

Teodora Sonia URȘU – NEAMȚ

Reprezentarea socială a responsabilității la personalul din mediul profesional cu risc ..267

Armand Cătălin VELEANOVICI, Elvira Elena CRISTESCU, Mădălina VĂDUVA

Abordare psihoterapeutică experiențială a copiilor străzii277

Alte comunicări, numai în rezumat (*) 282**Salman S. AHMAD**

Towards a meaningful existence (workshop)..... 282

Spre o existență cu sens 282

Mariana CERNICOVA

Universitatea ca spațiu al educației pentru multiculturalitate 283

University as a space of education for multiculturalism 283

Charles JACOB*

The development of self-compassion: helicopter parenting and the common humanity subscale 284

Dezvoltarea autocompasiunii: stilul parental aderent și scala umanității comune 284

Loredana DROBOT, Ileana ROTARU*

Sănătatea organizațională - premisă a succesului..... 285

The organizational health - a premiss for succes 285

Nicolae JURCĂU

File din istoria psihologiei clujene 286

Cluj's school of psychology..... 286

Jennifer KERZIL*, Irene SOLBES CANALES

Evaluer le niveau de tolérance envers la diversité humaine chez les enfants scolarisés:

un pré requis indispensable pour l'Education Interculturelle..... 287

Evaluating the level of tolerance of human diversity in school children: an

indispensable requirement to Intercultural Education 287

Judy KURIANSKY*

A toolbox of techniques for healing, resilience and trauma recovery using integrated

east and west approaches..... 288

O trusă de tehnici pentru vindecare, readaptare și recuperare din traumă, folosind abordări integrate

estice și occidentale 288

Caroline LAFFORET*

Organisational commitment, job satisfaction and recognition at work of employees of merged companies	289
Implication organisationnelle, satisfaction et reconnaissance au travail des employes d'entreprises fusionnées	289

Mirela MANEA, Traian MANEA*

Măsurarea motivației psihosociale	290
Measuring of psychosocial motivation.....	290

Traian MANEA*, Mirela MANEA

Măsurarea nevoilor psihosociale la personalul aeronautic.....	291
Psychosocial needs at aeronautical personnel.....	291

Brenda MENDOZA GONZALEZ*, María José DIAZ-AGUADO JALON, Sonsoles CALDERON LÓPEZ*, Beatriz LUCAS MOLINA*

Types of Adolescents that are involved in school violence.....	292
Types d'adolescents qui prennent part aux situations de violence dans le contexte scolaire	292

Florentina Voichița OROS, Valentina ANDREI

Tipul de atașament – premisă importantă pentru succesul terapeutic	293
Le type d'attachement – une prémisses importante du succès thérapeutique	293

RĂȘCANU Ruxandra

Psihologia Aplicată versus Fenomenul tranziției (workshop).....	294
Applied Psychology versus The Transition Phenomenon.....	294

Pascal TISSERANT*, Paul Verlaine WAGNER, Shaha EL-GELEDI

Discriminations raciales au travail et orientation d'acculturation	295
Racial discriminations and acculturations orientations.....	295

Participanți workshopuri & secțiuni, creditați la "EuPsiro" 2007 296**Index alfabetic al autorilor 301**

REPREZENTAREA SOCIALĂ A CERCETĂRII ȘTIINȚIFICE LA PSIHOLOGI

Monica ALBU

Facultatea de Psihologie, Universitatea „Tibiscus”, Timișoara, România
albu.monica@rdslink.ro

REZUMAT

Într-o cercetare anterioară am încercat să identific reprezentarea socială a cercetării științifice la studenți de la facultăți de psihologie și am constatat că structura reprezentării sociale se modifică pe parcursul anilor de studii. La începutul anului I nodul central este format din termenul cunoaștere, dar în anii următori este înlocuit cu termenii analiza datelor și testare de ipoteze.

În această cercetare am investigat reprezentarea socială a cercetării științifice la psihologi, pentru a vedea dacă nodul central se schimbă după absolvirea facultății.

Subiecții utilizați au fost 70 de psihologi din Banat, care activează în diverse domenii ale psihologiei, dar nu lucrează în institute de învățământ superior sau în institute de cercetare. Ei aveau vârsta cuprinsă între 22 și 45 de ani.

Am împărțit subiecții în două grupe: persoane care după absolvirea facultății nu au realizat nicio cercetare științifică (N=31) și persoane care după terminarea facultății au efectuat cel puțin o cercetare științifică (N=39).

Am constatat că există deosebiri între reprezentările sociale ale celor două grupe. În primul caz, nodul central este format din termenul documentare, iar în al doilea caz, din termenul testare de ipoteze.

ABSTRACT

Within a previous research I tried to identify the social representation of the scientific research at students in psychology. At that time I have discovered that the social representation's structure was continuously modifying during the years. At the beginning of the first year, the central core was given by knowledge being replaced in time with data analysis and hypothesis testing.

In the present research I have studied the social representation of the scientific research at psychologists, to see if the central core changes after the graduation.

I had 70 subjects, psychologists in Banat County that activate in various parts of the psychology field but they do not work in any university or research institutes. Their age was between 22 and 45 years.

I have split the main group into two subgroups: those that never had a scientific research after graduation (N=31) and those who had at least one scientific research after the graduation (N=39).

I have observed that there were differences on the social representations of the two subgroups. While in the first subgroup, the central core was the term documentation, in the second subgroup, the central core was hypothesis testing.

1. INTRODUCERE

1.1. Definiții ale cercetării științifice

Atât în dicționare, cât și în lucrările care se ocupă de cercetarea științifică, termenii **cercetare** și **cercetare științifică** sunt definiți astfel încât este dificil de sesizat deosebirile dintre ei. Voi ilustra această afirmație prin câteva exemple.

Conform *Dicționarului explicativ al limbii române* (1998) și uneia dintre accepțiunile notate în *Mic dicționar enciclopedic* (2005), **cercetarea** reprezintă „acțiunea de a cerceta și rezultatul ei”, iar **a cerceta** înseamnă a examina cu atenție, a observa, a controla, a studia, a consulta, a se informa, a întreba, a căuta să afle, a investiga. S-ar deduce de aici că cercetarea este o acțiune care conduce la obținerea de cunoștințe, indiferent la ce domeniu se referă ele.

Acest înțeles îl găsim și în definiția dată de *Noul dicționar explicativ al limbii române* (2002): **cercetarea** este un „studiu amănunțit efectuat în mod sistematic cu scopul de a cunoaște ceva”.

Într-un sens asemănător este definită de către David (2006) **cercetarea științifică**: „este o subcategorie a cercetării, având ca scop producerea de cunoștințe.” Ideea este reluată, în aceeași lucrare, și completată: „**Cercetarea științifică** are ca scop producerea de cunoștințe necesare rezolvării unor probleme”. Prin *problemă*, David (2006) înțelege „o discrepanță între o stare prezentă (ce știm) și o stare-scop (ce vrem să știm)”.

Astfel formulată, definiția concentrează și reunește înțelesurile date în diverse lucrări celor două ramuri ale cercetării științifice: cercetarea fundamentală și cercetarea aplicativă. De pildă, în *Ordonanța nr. 57 din 16 august 2002 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică* sunt incluse următoarele definiții:

„1. **Cercetarea fundamentală** – activitatea desfășurată, în principal, pentru a dobândi cunoștințe noi cu privire la fenomene și procese, precum și în vederea formulării și verificării de ipoteze, modele conceptuale și teorii.

2. **Cercetarea aplicativă** – activitatea destinată, în principal, utilizării cunoștințelor științifice pentru perfecționarea sau realizarea de noi produse, tehnologii și servicii.”

Cele două definiții par desprinse din definiția dată în *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged* (1993) unui sens particular al cuvântului **cercetare** (*research*) (fără a se menționa că este vorba despre cercetarea științifică): „o investigație exhaustivă și critică sau un experiment care are ca scop descoperirea unor fapte noi și interpretarea lor corectă, revizuirea concluziilor, teoriilor și a legilor acceptate în lumina faptelor descoperite ori aplicarea practică a concluziilor, teoriilor și legilor noi sau revizuite”.

Doar că, definiția cercetării fundamentale din Ordonanța nr. 57/2002 poate genera unele confuzii: formularea și verificarea ipotezelor sunt activități care se desfășoară nu în paralel cu cele pentru obținerea de cunoștințe și independent de acestea, ci în scopul de a dobândi cunoștințe noi, iar cunoștințele respective servesc formulării sau verificării unor legi și unor teorii.

Definițiile prezentate permit să se sesizeze trăsătura comună *cercetării* și *cercetării științifice*: ambele operează cu **cunoștințe** (le obțin, le produc sau le utilizează pentru rezolvarea unor probleme).

Ceea ce pare a diferenția *cercetarea științifică* de *cercetare* este modul specific în care se obțin cunoștințele (prin testare de ipoteze, prin experimente) și scopul utilizării acestora (pentru formularea sau verificarea unor legi sau a unor teorii, pentru perfecționarea sau realizarea de noi produse, tehnologii și servicii).

1.2. Reprezentări sociale

Claude Flament (1997, apud Lauș, 2005) consideră că reprezentarea socială este un ansamblu organizat de cogniții relative la un obiect, împărțite de membrii unei populații omogene în raport cu acest obiect.

Orice reprezentare socială este reprezentarea a *ceva*, de către *cineva*. Pe de o parte, reprezentarea socială este definită printr-un **conținut** (informații, imagini, opinii, atitudini etc.), care se raportează la un **obiect** (o muncă de efectuat, un eveniment economic, un personaj social etc.). Pe de altă parte, ea este reprezentarea socială a unui **subiect** (individ, familie, grupă, clasă), fiind tributară poziției pe care acesta o ocupă în societate, economie, cultură etc. (Jodelet, 1990). Din punct de vedere al organizării interne, reprezentările sociale sunt alcătuite dintr-un **nod central** și din **elemente periferice**.

Nodul central este elementul esențial al oricărei reprezentări. El reprezintă partea comună a reprezentărilor membrilor grupului. Este stabil și rezistent la schimbare. Este legat și determinat de condiții istorice, fiind relativ independent de contextul social și material imediat (J.C. Abric, 1994, apud Lauș, 2005). Nodul central determină semnificația și organizarea internă a reprezentării.

Elementele periferice sunt mai suple, mai flexibile decât nodul central. Ele constituie partea mobilă a reprezentării sociale, interfața între nodul central și situația concretă în care se elaborează reprezentarea socială. Sunt influențate de experiența membrilor grupului și de contextul prezent.

Analiza unei reprezentări sociale necesită cunoașterea a trei componente esențiale ale sale: conținutul reprezentării, structura sa internă și nodul său central. În prezent, nici o tehnică nu permite aflarea în același timp a celor trei elemente. Din acest motiv, nu se poate realiza studiul reprezentării sociale cu ajutorul unei singure metode (J.C. Abric, 1994, apud Vlăduț, 2001).

1.3. Motivul efectuării cercetării

Într-o cercetare anterioară am încercat să identific reprezentarea socială a cercetării științifice la studenții conștiincioși (care frecventează în mod obișnuit cursurile și seminariile) ai Facultății de Psihologie de la Universitatea „Tibiscus” din Timișoara. Scopul pe care l-am urmărit a fost acela de a cunoaște impactul pe care îl au asupra studenților diversele activități didactice în care li se prezintă cercetări științifice sau li se cere să efectueze cercetări științifice.

Au fost cuprinși în cercetare 74 de studenți: 35 din anul I, la începutul anului școlar (în octombrie 2006), 10 din anul I, la sfârșitul anului școlar (în iunie 2006), 14 din anul III și 15 din anul IV (în noiembrie 2006).

Am constatat că structura reprezentării sociale a cercetării științifice se modifică pe parcursul anilor de studiu. La începutul facultății (în primul semestru al anului I), nodul central este format din termenul *cunoaștere*, care desemnează scopul cercetării științifice. La sfârșitul anului I și în anul III, nodul central este constituit din termenul *testare de ipoteze*, iar în anul IV, pe poziția nodului central figurează doi termeni care desemnează mijloace de efectuare a cercetării științifice: *testarea de ipoteze* și *analiza datelor*.

Am presupus că aceste modificări sunt cauzate de faptul că atunci când sunt evaluate cercetările efectuate de studenți se urmărește mai ales corectitudinea formulării și a testării ipotezelor și a metodelor de analiză a datelor utilizate. Se acordă prea puțină importanță aportului respectivei cercetări la îmbogățirea cunoașterii.

Mi-am pus întrebarea dacă absolvenții facultății de psihologie, atunci când se gândesc la cercetarea științifică, au în vedere în primul rând scopul acesteia sau mijloacele de realizare a ei. Pentru a răspunde, am încercat să identific nodul central al reprezentării sociale a cercetării științifice la psihologi.

2. DESCRIEREA CERCETĂRII EFECTUATE

2.1. Subiecții

În cercetare au fost cuprinși 70 de psihologi din Banat care activează în diverse domenii ale psihologiei, dar nu lucrează în institute de învățământ superior sau în institute de cercetare. Ei au fost împărțiți în două eșantioane:

- *Eșantionul A*, constituit din 31 de psihologi care după terminarea facultății nu au efectuat nicio cercetare științifică;
- *Eșantionul B*, format din 39 de psihologi care după absolvirea facultății au realizat cel puțin o cercetare științifică.

Caracteristicile acestor eșantioane sunt prezentate în tabelul 1.

Cele două eșantioane sunt asemănătoare în ceea ce privește vârsta și timpul trecut de la absolvirea facultății. Mediile celor două variabile nu diferă semnificativ, la pragul $p=0,05$, între psihologii care au efectuat cercetări științifice și cei care nu au realizat cercetări științifice după terminarea facultății.

Tabelul 1. Caracteristicile eșantioanelor cuprinse în cercetare

Variabila	Eșantionul	Minim	Maxim	<i>m</i>	σ
Vârsta (în ani împliniți)	A	22	45	29,68	5,78
	B	24	42	31,87	5,16
Timpul trecut de la terminarea facultății (în ani împliniți)	A	1	12	4,58	3,01
	B	0	11	5,79	2,88
Numărul de cercetări științifice realizate după terminarea facultății	A	0	0	0	0
	B	1	12	2,32	1,90

2.2. Etapele cercetării

Pasul 1: Stabilirea conținutului reprezentării sociale

Conținutul reprezentării sociale a fost determinat prin metoda asociațiilor libere.

Specificul acestei metode constă în faptul că le permite subiecților să genereze expresii verbale spontane, mai puțin controlate și deci autentice. Metoda are avantajul că este ușor de aplicat: subiecților li se prezintă un cuvânt stimul și li se cere să îi asocieze toți termenii (substantive, adjective sau expresii) care le vin în minte în legătură cu acesta. Cuvintele propuse cu o frecvență mai mare formează conținutul reprezentării sociale a obiectului desemnat de cuvântul stimul.

În cercetarea de față cuvântul stimul utilizat a fost „cercetare științifică”. Au răspuns 15 psihologi. Ei au furnizat 47 de expresii verbale. Majoritatea au fost propuse de câte o singură persoană, iar celelalte de câte 2-3 persoane. Toți termenii propuși de cel puțin două persoane (16 expresii verbale) fac parte din conținutul reprezentării sociale a cercetării științifice la studenți.

Am presupus că psihologii au furnizat mai puțini termeni decât studenții, din cauza faptului că numărul lor a fost mai mic decât cel al studenților (15 față de 29). Din acest motiv am inclus în conținutul reprezentării sociale a cercetării științifice la psihologi toți cei 27 de termeni care au format conținutul reprezentării sociale a cercetării științifice la studenți: *analiza datelor, articol, calculator, cheltuieli, curiozitate, cunoaștere, date, decepții, descoperire, documentare, echipă, educație, eșantion, experiment, informații, interdisciplinaritate, laborator, lucrare de licență, metode, muncă, observație, scop, simpozion, teorie, teren, testare de ipoteze și utilitate.*

Pasul 2: Determinarea relațiilor dintre termenii care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale, printr-o variantă a metodei asocierii cuvintelor

Metoda asocierii cuvintelor servește la descifrarea modului în care termenii unei reprezentări sociale sunt grupați în categorii. La baza sa se află ipoteza că subiecții răspund la chestionare și interviuri comparând cuvintele și aranjându-le în clase (Doise, Clemence, Lorenzi-Cioldi, 1992). Se presupune că întreaga populație investigată are o reprezentare socială unică a obiectului sau, cel puțin, o bază comună puternică (Doise, Clemence, Lorenzi-Cioldi, 1992).

În metoda asocierii cuvintelor se pornește de la o listă de termeni, extrași de către cel care efectuează cercetarea fie din datele colectate în urma unei investigații pe tema obiectului reprezentării sociale, fie din texte de referință. Li se cere subiecților să aleagă un termen (numit **termen inductor**) din lista prezentată și să îi asocieze câte cuvinte doresc. Totalitatea cuvintelor distincte atașate unui termen inductor constituie **dicționarul termenului**. Metoda asocierii cuvintelor prelucrează dicționarele obținute. Cu ajutorul lor calculează indici de similaritate între termenii inductori și construiește o matrice de similarități, care face obiectul analizei de clusteri. Dendrograma rezultată vizualizează categoriile de termeni.

Fiecărui subiect i s-a cerut să aleagă trei termeni din lista obținută la Pasul 1 și pentru fiecare termen să descrie, cât mai detaliat, modul în care, în opinia sa, acesta este legat de termenul „cercetare științifică”.

Majoritatea răspunsurilor primite au fost scurte, de genul: „În cercetarea științifică se prelucrează date.” (pentru termenul inductor *date*) sau „În cercetarea științifică este necesară o bună documentare.” (pentru termenul inductor *documentare*). Mulți subiecți au notat cei trei termeni aleși din listă, dar nu au oferit nici un comentariu.

În această cercetare, la toate grupurile de subiecți, pentru fiecare termen inductor dicționarul a fost vid sau a fost compus din 1-3 termeni ai listei formate la Pasul 1.

Am calculat indicele de similaritate pentru doi termeni, T_i și T_j ($i, j \in \{1, 2, \dots, 27\}$), cu ajutorul formulei:

$$s_{i,j} = \frac{n_{i,j} + n_{j,i}}{N_i + N_j}$$

unde:

$s_{i,j}$ = indicele de similaritate pentru termenii T_i și T_j ;

$n_{i,j}$ = frecvența cu care a fost amintit termenul T_j atunci când a fost ales termenul inductor T_i ;

$n_{j,i}$ = frecvența cu care a fost amintit termenul T_i atunci când a fost ales termenul inductor T_j ;

N_i = frecvența cu care a fost ales termenul inductor T_i ;

N_j = frecvența cu care a fost ales termenul inductor T_j .

Dacă $N_i=0$ și $N_j=0$, atunci $s_{i,j}=0$.

Valoarea indicelui de similaritate definit astfel variază între 0 ($s_{i,j}=0$ atunci când termenului inductor T_i nu i-a fost asociat niciodată termenul T_j și termenului inductor T_j nu i-a fost asociat niciodată termenul T_i) și 1 ($s_{i,j}=1$ dacă ori de câte ori a fost ales termenul inductor T_i i s-a asociat termenul T_j și de fiecare dată când a fost ales termenul inductor T_j i s-a asociat termenul T_i).

La aplicarea analizei de clusteri am considerat că similaritatea dintre doi clusteri este egală cu cel mai mare dintre toți indicii de similaritate calculați între un termen dintr-un cluster și un termen din celălalt cluster:

$$s(A, B) = \max \{s_{i,j} \mid T_i \in A, T_j \in B\}$$

unde $s(A, B)$ este indicele de similaritate între clusterii A și B .

Am urmărit, totodată, pentru fiecare termen, cât de des a fost ales ca termen inductor.

Pasul 3. Identificarea locului fiecărui termen în cadrul conținutului reprezentării sociale, prin metoda ordonării termenilor

Prin această metodă s-a urmărit și determinarea nodului central al reprezentării sociale.

Fiecărui subiect i s-a cerut să parcurgă lista obținută la Pasul 1 și să ordoneze termenii, având în vedere pentru fiecare termen cât de potrivit îl consideră pentru a defini ceea ce simte și gândește atunci când întâlnește cuvântul „cercetare științifică”. Termenul cel mai potrivit a fost plasat pe locul 1, iar cel mai puțin potrivit, pe locul 27.

Pentru fiecare termen s-au calculat frecvențele pozițiilor pe care a fost plasat.

Apoi s-a calculat un scor al fiecărui termen, cu ajutorul formulei:

$$p = \frac{\sum_{i=1}^{27} f_i (28 - i)}{\sum_{i=1}^{27} f_i}$$

unde:

p = scorul termenului;

f_i =numărul subiecților care au plasat termenul pe poziția i , $i=1,2,\dots,27$.

Pe baza scorurilor, s-a stabilit o ierarhie a termenilor în fiecare grup de subiecți, termenul care a obținut cel mai mare punctaj fiind plasat pe locul 1, iar cel cu punctajul cel mai mic, pe locul 27.

3. REZULTATE

Tabelul 2 sintetizează principalele rezultate obținute în urma prelucrării datelor prin metodele prezentate anterior. Pentru construirea sa, pentru fiecare eșantion de subiecți am procedat astfel:

a. Am calculat scorurile celor 27 de termeni, am ordonat termenii descrescător după scoruri și am reținut termenii ale căror scoruri erau mult mai mari decât cele ale următorilor termeni.

b. Am calculat frecvența cu care fiecare termen a fost plasat pe unul din primele trei locuri, la Pasul 3. Apoi am selectat termenii care au fost distribuiți pe primele trei locuri cu o frecvență mult mai mare decât ceilalți termeni.

c. Am calculat, pentru fiecare termen, frecvența cu care a fost notat de subiecți printre cei trei termeni aleși la Pasul 2. Am reținut termenii a căror frecvență era mult mai mare decât frecvențele celorlalți.

d. Am construit dendrograma celor 27 de termeni și am selectat clusterul compus din cei mai mulți termeni, presupunând că acesta conține nodul central și elementele cele mai apropiate de el.

Tabelul 2. Rezultatele utilizate pentru identificarea nodului central al reprezentării

Eșantionul de subiecți	Termenii cu scoruri mai mari decât ceilalți (în ordinea descrescătoare a scorurilor)	Termenii plasați mai frecvent decât ceilalți pe primele trei locuri (cu frecvența plasării lor pe unul din primele trei locuri)	Termenii care figurează mai frecvent decât ceilalți printre cei trei termeni aleși (cu frecvența alegerii lor)	Termenii conținuți în clusterul cu cei mai mulți termeni (în ordine alfabetică)
A (N=31)	Documentare (20,17) Teorie (19,63) Informații (19,00)	Documentare (10) Scop (7) Cunoaștere (6) Descoperire (6) Informații (6) Teorie (6)	Documentare (9) Eșantion (8) Testare de ipoteze (8)	Calculator, Date, Documentare , Informații, Teorie, Teren
B (N=39)	Documentare (20,58) Testare de ipoteze (19,78) Analiza datelor (19,17)	Testare de ipoteze (13) Analiza datelor (12)	Testare de ipoteze (12) Eșantion (11) Analiza datelor (10)	Analiza datelor, Articol, Calculator, Date, Documentare, Experiment, Informații, Testare de ipoteze

Am considerat că nodul central al unei reprezentări sociale este termenul care apare în tabelul 2 în cele mai multe coloane. El a fost notat în cu litere îngroșate (cu bold).

Termenii apropiați de nodul central sunt cei care fac parte din același cluster cu nodul central și apar alături de acesta în mai multe coloane ale tabelului 2.

Am obținut următoarele noduri centrale:

- la Eșantionul A: *Documentare*;
- la Eșantionul B: *Testare de ipoteze*.

4. DISCUȚII

Reprezentarea socială a cercetării științifice la psihologii care nu au efectuat nicio cercetare științifică după terminarea facultății are ca nod central termenul *documentare*. El este un sinonim al cuvintelor *cercetare* și *informare* (Iconaru, 2003; Păun, 2005), utilizat frecvent cu aceste accepțiuni în vorbirea obișnuită. În activitatea de cercetare științifică, documentarea este o etapă de început, absolut necesară, indiferent ce metode se folosesc în continuare. Ea servește la culegerea de informații pentru cunoașterea teoriei care va fi pusă la baza cercetării. Presupun că majoritatea psihologilor din eșantionul A au atribuit termenului *documentare* această interpretare, de etapă a cercetării științifice, deoarece în apropierea sa, în reprezentarea socială, se găsesc termenii *informații* și *teorie*.

Pentru psihologii care au realizat cercetări științifice după terminarea facultății nodul central este format din termenul *testare de ipoteze*. El denumește o etapă foarte dificilă a activității de cercetare științifică, probabil etapa care le-a generat multe greutăți psihologilor din eșantion în cercetările realizate. În apropierea nodului central, în reprezentarea socială, se află termenul *analiza datelor*. El desemnează o activitate care însoțește testarea de ipoteze și este, de asemenea, foarte dificilă.

În ambele reprezentări sociale termenii *curiozitate*, *echipă* și *laborator* figurează printre elementele periferice.

Rezultatul nu este surprinzător, întrucât majoritatea psihologilor care nu lucrează în institute de cercetare sau în institute de învățământ superior (dar nu numai ei!), efectuează cercetări științifice nu pentru a-și satisface o curiozitate sau pentru a rezolva o problemă concretă, ci pentru a-și îmbogăți memoriul de activitate în scopul ocupării unui post mai bun, ori pentru a se face cunoscuți prin publicarea unor articole. (De altfel, termenul *articol* se află în același cluster cu nodul central.) Un argument în sprijinul acestei afirmații este faptul că termenii *cunoaștere* și *utilitate* nu se găsesc în apropierea nodului central, ceea ce sugerează că cercetările nu sunt realizate pentru a cunoaște mai mult sau pentru a obține rezultate folositoare. S-ar putea explica, astfel, gradul redus de noutate al multor comunicări prezentate la manifestările științifice și al unui mare număr de articole publicate în România în domeniul psihologiei.

Urmărind doar realizarea unui interes personal prin cercetările efectuate, psihologii lucrează, în general, singuri, nu într-o echipă.

Sunt rare cazurile când psihologii practicieni au la dispoziție un laborator bine dotat, în care să poată efectua cercetări științifice.

Acestea ar fi explicații posibile ale poziției periferice a termenilor *echipă* și *laborator*.

5. UTILITATEA CERCETĂRII

Analiza reprezentărilor sociale ale cercetării științifice la psihologi sugerează o direcție de acțiune în vederea creșterii numărului de lucrări științifice valoroase, care să servească la îmbogățirea cunoașterii.

Consider că ar trebui ca în facultate, atunci când sunt discutate cu studenții lucrări de cercetare științifică să se analizeze nu doar aspectele tehnice ale cercetărilor, ci și obiectivele urmărite de autorii lucrărilor, importanța acestora și măsura în care ele au fost îndeplinite, precum și utilitatea și noutatea rezultatelor obținute.

BIBLIOGRAFIE

- David, D. (2006). *Metodologia cercetării clinice. Fundamente*, Iași, Polirom.
- Doise, W., Clemence, A., Lorenzi-Cioldi, F. (1992). *Représentations sociales et analyses de données*. Grenoble, Presses Universitaires de Grenoble.

- Iconaru, A. (2003). *Dicționar de sinonime*, [f.l.], Editura Herra.
- Jodelet, D. (1990), *Représentations sociales: phénomènes, concept et théorie*. În: S. Moscovici (sous la direction), *Psychologie sociale*, Paris, PUF.
- Lauș, N. (2005). *Studiul reprezentării sociale a iubirii față de Dumnezeu*. Lucrare de licență, Facultatea de Psihologie a Universității „Tibiscus”, Timișoara.
- Păun, M. (2005). *Dicționar integral de sinonime*, București, Editura Saeculum Vizual.
- Vlăduț, M. (2000). Metode specifice studiului nodului central al reprezentării. *Psihologia socială*, nr. 6, p. 136-148.
- *** (1998), *Dicționarul explicativ al limbii române*, Academia Română, Institutul de Lingvistică „Iorgu Iordan”, București, Editura Univers Enciclopedic.
- *** (2005), *Mic dicționar enciclopedic*, București, Editura Enciclopedică, Editura Univers Enciclopedic.
- *** (2002), *Noul dicționar explicativ al limbii române*, București, Editura Litera Internațional.
- *** (2002), Ordonanța nr. 57 din 16 august 2002 privind cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică, publicată în M.Of. nr. 643/30 august 2002.
- *** (1993), *Webster's Third New International Dictionary of the English Language Unabridged*, Cologne, Könemann.

ISTORIA PSIHOLOGIEI APLICATE ÎN ROMÂNIA. NICOLAE MĂRGINEANU, UN MODEL DE EXCELENȚĂ PROFESIONALĂ

Cristina ANISESCU

Consiliul Național pentru Studierea Arhivelor Securității- Direcția Cercetare
crissanisescu@yahoo.com

REZUMAT

O sinteză restrânsă pentru a contura personalitatea atât de complexă a profesorului Nicolae Mărgineanu. Complexă prin natura angajării în studierea ființei umane, prin sârguința și plăcerea de a se forma ca specialist, beneficiind de posibilitatea unei pregătiri post-universitare în cele mai performante laboratoare de psihologie și universități din lume, prin performanțele editoriale și mulțimea studiilor și cercetărilor pe care le-a inițiat și, nu în ultimul rând, prin frumusețea morală și dragostea de adevăr și dreptate.

ABSTRACT

It's a retrench synthesis about a personality so complex, professor Nicolae Mărgineanu. The complexity is emphasized through the nature of involvement for the human being's understanding, through growing diligenge and pleasure as an expert in psychology, gaining from all possibilities to continue his post-university education in the most important psychological laboratories and universities from all over the world, through his performances in specialized publications and the great number of studies and researches and, last but not least, through his fineness morality and love towards Truth and Justice.

Motto: „Psihologia e numai știință, nu scamatorie”¹.

Dacă vorbim despre psihologia românească actuală, implicit *reactualizăm* o parte din istoria ei. Cu acest deziderat ne propunem să evocăm personalitatea profesorului Nicolae Mărgineanu², cel care avea să devină „cel mai productiv și important psiholog care a apărut până acum în cultura românească”³, „...psihologul cu cea mai completă pregătire pe plan internațional”⁴ și care a reușit, în opinia renumitului profesor G.W. Allport, să devină la mai puțin de 30 de ani „ambasadorul psihologiei europene în S.U.A.”. Pentru cei care l-au cunoscut, argumentele ar putea părea de prisos. Pentru cei care mai cred în *Paidea*, în *continuum și completitudine* în cadrul procesului de formare și maturizare științifică, rândurile de mai jos vor purta semnificații ale acestui sens.

Nicolae Mărgineanu s-a format în școala clujeană de psihologie, care deja avea notorietate și prestigiu prin activitatea emeritului profesor Florian Ștefănescu Goangă. Așadar, cu un așa mentor și inițiat în cel mai performant laborator de psihologie⁵, Nicolae Mărgineanu a valorificat eficient resursele personale, astfel încât, din anul doi, a fost numit preparator la Institutul de Psihologie, și-a dat licența la 22 de ani, la 27 de ani devenea doctor docent, „magna cum laude”⁶ specialitatea psihologie și, la scurt timp, asistent la Institutul de Psihologie al Universității din Cluj.

Încurajat și susținut de mentorul său Fl. Ștefănescu Goangă, Nicolae Mărgineanu a urmat după susținerea licenței, un stagiu de pregătire academică postuniversitară în cele mai renumite

universități și laboratoare din Europa la acea vreme: *Universitatea din Viena* unde a fost ghidat de profesorii Karl Bühler, Egon Brünswick și Paul Lazarsfeld; în Germania în cadrul oficiilor de orientare profesională din Berlin, Hamburg, München, Leipzig, precum și în laboratoarele de psihologie ale căilor ferate din Berlin, Dresda și München (1928); la *Universitatea din Leipzig* (1929), în cadrul Laboratorului de psihologie experimentală al lui Wundt⁷, sub coordonarea lui Felix Krueger, a profesorului Wirth și profesorului Klemm⁸; la *Universitatea din Hamburg*, sub îndrumarea lui William Stern și Ernst Cassirer; la *Universitatea din Berlin*, unde urmează cursurile profesorilor W. Koehler (problematika inteligenței), ale lui Max Wertheimer (percepției și gândirii productive), K. Lewin (psihologia configurației-*GestaltPsychologie*), Ed. Spranger și pe cele ale profesorului Rupp (fost președinte al Asociației Germane de Psihotehnică).

N. Mărgineanu a valorificat cunoștințele dobândite în timpul stagiilor de perfecționare în universitățile europene într-un număr impresionant de lucrări de psihotehnică, psihologie experimentală și aplicații psihometrice: *Psihologia exercițiului*, 1929; *Psihotehnică în Germania*, 1929; *Psihologia configurației*, (în colaborare cu L. Rusu, A. Roșca, D. Tudoranu), 1929; *Psihologie germană contemporană*, 1930; *Psihologia învățării - problema transferului și a valorii educative a obiectelor de învățământ*, 1931; *Problema evoluției*, 1931.

Impresionați de abnegația și de abilitățile științifice, el primește recomandările profesorilor Stern, Koehler și Kittredge (directorul Departamentului de Științe Sociale al *Fundației Rockefeller* din Paris) pentru a reprezenta psihologia europeană în America. Așadar, devine bursier Rockefeller pentru doi ani în America.

- Primul stagiul îl face la *Universitatea Harvard* (1932), în calitate de *Research Fellow*, unde se alătură proiectelor de cercetare derulate de G.W. Allport, coordonatorul Laboratorului de Psihologie de la Emerson Hall, ulterior director al Institutului de Științe al Comportamentului Uman. În Laboratorul de la Emerson Hall, Nicolae Mărgineanu a audiat cursurile de psihologie experimentală ale profesorului Boring⁹, cursurile de logică și filosofia științei ale profesorului A.N. Whitehead. În cadrul programului, N. Mărgineanu urmează un stagiul de specializare în psihopatologia persoanei în cadrul Clinicii de Psihologie condusă de H. Murray.

- Următoarea destinație în maturizarea sa ca specialist a fost *Universitatea Yale* unde a studiat în cadrul Institutului de Relații Umane în calitate de *Research Fellow*, precum și în cadrul programelor coordonate de Watson, Hartstone și May, de la care deprinde „metodologia experimentală de cercetare a caracterului”. Acestor nume adăugăm pe cel al lui Clark Hall – alături de care a aprofundat aplicațiile de logică matematică în studiul învățării, al lui Gesell, directorul Clinicii de Psihologie a Copilului, ale profesorilor Yerkes și S. Britt, de la care a dobândit cunoașterea metodologiei cercetării opiniei publice și nu în ultimul rând, pe cel al lui Harold Laswell.

- La *Universitatea din Chicago* a făcut un stagiul de 8 luni în calitate de *Visiting Fellow*, timp în care N. Mărgineanu a aprofundat analiza factorială multiplă și tehnica de măsurare a atitudinilor sociale sub coordonarea profesorului L.L. Thurstone. Seminariile cu Thurstone s-au concretizat ulterior în lucrarea *Analiza factorilor psihici* care s-a bucurat de un mare răsunet în spațiul european și național. În timpul acestui stagiul colaborează cu Hadley Cantril (consilier la Casa Albă, sub patru președinți: Roosevelt, Truman, Eisenhower și Kennedy), păstrând contactul profesional cu acesta prin corespondență pe întreaga durată a vieții.

- La *Universitatea din Columbia*, în calitate de *Research Fellow*, Nicolae Mărgineanu a avut privilegiul de a fi studiat cu Woodworth, Thorndicke și McDougall.

Fascinat de modelul democrației americane care făcea „cu puțină ordine socială liber și chiar cu drag consimțită”, prin promovarea libertății de exprimare, a toleranței și spiritului eticii sociale, a spiritului pragmatic și progresist în toate domeniile, Nicolae Mărgineanu a inițiat, după mai bine de 10 ani, în 1945, reînființarea Societății „Amicii Americii” - alături de prof. D. Gusti, prof. C.I. Parhon, prof. E. Petrovici etc.), precum și înființarea Asociației Româno-

Americane din Transilvania (alăturându-se lui Ionel Pop, Al. Borza, E. Petrovici, Ioan Lupaș, Silviu Dragomir, Romulus Căndea, Lucian Blaga, D.D. Roșca), cu misiunea de a pleda pentru retrocedarea integrală a Ardealului.

După specializarea din America, Nicolae Mărgineanu își continuă formarea la *Universitatea din Londra*, avându-i ca mentori pe Ch. Spearman în aplicarea procedurilor statistice de analiză a factorilor psihici – *ars combinatoria* și pe profesorul Hall, reprezentatul Fundației Rockefeller pentru Științele Sociale în Anglia, apoi la *Universitatea din Sorbona și Collège de France* - în cadrul programului coordonat de P. Janet și H. Piéron. Ulterior, la propunerea lui H. Piéron, publică primele sale studii de analiză factorială în „*L'Année Psychologique*”.

Revenit în țară, la sfârșitul anului 1934, a fost numit șef de lucrări la Institutul de Psihologie iar în 1937 conferențiar la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj, secția Psihologie, funcție ce a deținut-o până la 1 septembrie 1947, când a fost comprimat.

Înființează în 1934 Institutul Psihotehnic cu Oficiile de orientare profesională de la Cluj, Arad, Brașov, Oradea, Sibiu și Timișoara, prin finanțarea Ministerului Muncii, organizează Laboratoarele de psihologie industrială de la Uzinele de Avioane și de la Vagoane și Armament din Brașov (1936), Laboratoarele Psihotehnice de la Uzinele Reșița și de la Societatea de Exploatare Petrolieră Astra din Câmpina și Ploiești și pe cele de la Uzinele din Reșița, Arad, Brașov și Cluj-Napoca. De asemenea, a fost consilier psihotehnic la Reșița în perioadele 1939–1940 și 1941-1947.

Cu aceste preocupări, Nicolae Mărgineanu poate fi considerat pionierul introducerii psihologiei muncii în managementul resurselor umane și întreprinderilor, prin aplicarea principiilor de organizare științifică a muncii, ergonomice și de selecție și orientare profesională „aplicată corect și asiduu”, în întreprinderile de la Reșița, Hunedoara, Brașov, Cluj-Napoca, Baia de Arieș, Pitești, Baia Mare. A organizat un număr mare de examinări psihologice la Uzinele Siderurgice de la Hunedoara, la Uzinele Metalochimice din Ploiești, Industria Textilă din București ș.a., a înființat Școlile Tehnice Experimentale de la Reșița, Brașov și Ploiești, oferind șansa dezvoltării învățământului tehnic mediu; a coordonat planul de organizare al Laboratorului de psihologie industrială de la Uzinele Malaxa, în colaborare cu profesorul Gh. Zapan de la Universitatea București.

Nicolae Mărgineanu și colegii, în Laboratorul Psihotehnic de la Sibiu, cu ocazia apariției revistei „*Psihotehnica*” (1943)

Nicolae Mărgineanu în Laboratorul Psihotehnic de la Reșița (1946-1947)

În 1938, după atentatul împotriva profesorului Ștefănescu-Goangă, Nicolae Mărgineanu a fost numit în funcția de director al Institutului de Psihologie, devenit ulterior Institutul Psihotehnic din Cluj, cu sediul la Sibiu (1941-1943)¹⁰. Urmare a acestei restrângeri de activitate, în timpul guvernării legionare, Nicolae Mărgineanu a fost pus în situația de a rămâne doar cu funcția de consilier psihotehnic și cu cea de suplinitor la Catedra de Psihologie de la Facultatea de Filosofie și Litere a Universității din Cluj în perioadele 1938-1939; 1940-1941; 1941-1942 și 1942.

De asemenea, merită precizat faptul că Nicolae Mărgineanu a fost unul dintre membrii

fondatori ai Asociației Internaționale „Psychometrika”, alături de L.L. Thurstone¹¹, membru al Asociației Americane pentru Progresul Științei, redactorul „Revistei de Psihologie” și corespondentul pentru România al revistei „Psychological Abstracts”.

Toate aceste preocupări l-au condus la publicarea unui număr de lucrări de mare importanță pentru psihologia aplicată: *Psihologia franceză contemporană*, 1938; *Elemente de psihometrie*, 1938; *Analiza factorilor psihici*, 1938; *Psihologia persoanei*¹², 1941 (ediția a II-a, 1944); *Psihotehnica în marea industrie*, 1942; *Psihotehnica*, 1943; *Școala tehnică experimentală de la Uzinele Astra Brașov*, 1943; lucrări de teorie și metodologie psihologică aplicată în industrie, în școală și în clinică¹³. Aproape „1000 (una mie) de pagini în domeniul psihologiei muncii, militând totdeauna pentru ceea ce am numit condiția umană a muncii...”¹⁴ declara Nicolae Mărgineanu la 27 iunie 1964, în ultima zi petrecută în temnița comunistă.

Nicolae Mărgineanu nu a fost doar psiholog și profesor, ci și un *Om al Cetății*. Nu s-a limitat la spațiul laboratorului și al lecturilor științifice, ci a avut abilitatea extraordinară de a simți pulsul comunității, pe cel al vieții culturale, precum și dinamica social-politică, publicând zeci de studii și articole în revistele: „Societatea de Mâine”, „Revista de Filosofie”, „Arhiva pentru Științe și Reforma Socială”, „Gând Românesc”, „Revista Fundațiilor Regale”, „Viața Românească”, „Steaua”, „Tribuna”, „Contemporanul”, „Ramuri”, „Familia”, „Astra”, „Revista Societății Româno-Americane”, „Saeculum”, „Luceafărul” și altele.

După instalarea regimului comunist (bolșevic) în România (1945), profesorul Mărgineanu reprezenta un potențial pericol pentru noua formă de guvernare, pentru rolul activ pe care îl avea în consolidarea relațiilor culturale și științifice cu America, Franța, Marea Britanie și Germania, pentru activitatea în cadrul Societății „Amicii Americii”, sau pentru cea desfășurată în sfera relațiilor diplomatice cu scopul retrocedării integrale a Transilvaniei, sau în cel de numire a lui Mihail Ralea în funcția de ministru la Washington. Fără să-și fi dorit sau să fi râvnit vreo clipă, N. Mărgineanu semna în aceste condiții o filă deosebit de importantă din istoria românească. A mai semnat încă alte câteva mii de pagini de declarații în închisorile comuniste (de la Aiud, Jilava, Gherla, Pitești, Dej și Cluj), în condiții de represiune extremă, pentru fapte inventate de autoritățile comuniste sau de Securitate. Și acestea pot fi considerate file de istorie, de data aceasta ale suferinței generate și înfăptuite de un regim totalitar¹⁵.

În data 14 aprilie 1948, destinul lui a fost umbrit, ca de altfel al întregii familii. Din acel moment, cariera profesională și viața personală au suferit modificări majore, 16 ani de absență completă din viața publică petrecuți în detenție în închisorile comuniste¹⁶. 16 ani în cele mai cumplite și umilitoare condiții umane, 16 ani de tortură fizică și psihică, de frig, foame și boală pentru o vină imaginată și alimentată chiar de colegii lui de catedră. „Experimentul” detenției a fost luat ca pe o lecție veritabilă de rezistență și de angajare în înțelegerea naturii umane în situații limită. A scris despre această „experiență unică pentru un psiholog”¹⁷ mult mai târziu, în *Amfiteatre și închisori*, re-editată cu titlul *Mărturii asupra unui veac zbuciumat*.

După 27 iunie 1964, momentul eliberării din închisoare, Nicolae Mărgineanu, renumitul psiholog care primise cu ani în urmă de la G.W. Allport misiunea de a milita pentru „internaționalism în psihologie”, a obținut, cu multe intervenții, un post de documentarist la Biblioteca Academiei, Filiala Cluj. Și-a reluat activitatea de cercetare la Institutul de Științe Pedagogice în calitate de cercetător principal gradul II, fiind însărcinat cu direcția acestei filiale de la Cluj în perioada 1969-1971. Reîntoarcerea la Catedra de Psihologie a Universității din Cluj, fie și ca profesor suplinitor, cu sarcini de secretariat (1971-1980), a fost posibilă doar în perioada în care Mircea Malița deținea funcția de ministru al Învățământului.

În schimb a fost invitat cu multă căldură să predea ca profesor asociat la universitățile din Köln, Bonn (1971) și Hamburg (1972).

După numai patru ani de la ieșirea din temnița comunistă, în 1968, publică *Natura științei*. Doi ani mai târziu publică lucrările *Psihologie și literatură* și *Sub semnul omeniei*, apoi în

1973, *Condiția umană. Aspectul ei bio-psiho-social și cultural*, iar în 1975, excepționala carte: *Psihologie Logică și matematică*.

În 1979, la invitația Fundației Rockefeller, Nicolae Mărgineanu revine pentru ultima oară în America, în calitate de profesor asociat. În această perioadă (1979-1980) scrie *Depth and Height Psychology*, lucrare ce era destinată să apară într-o editură americană. Din nefericire, diagnosticul de cancer de colon pus de medicii americani l-a determinat să revină acasă, în țara lui. Moare la 13 iunie 1980, în Cluj.

Depth and Height Psychology, ultima lucrare a profesorului Mărgineanu, propune o reconciliere cu trecutul traumatizant al celor 16 ani de detenție politică, lăsând un mesaj mai mult decât explicit și călăuzitor pentru viitoarele generații de psihologi:

„Ca unul care a participat la lupta și sacrificiile în numele principiilor călăuzitoare ale umanității, în timpul celor 16 ani de închisoare, mă simt obligat moral să aduc mesajul lor înaintea conștiinței lumii. Acest mesaj este că nici un sacrificiu uman nu este prea mare pentru triumful principiilor călăuzitoare, care i-au făcut pe oameni ființe umane și continuă să îmbunătățească natura lor umană socială și culturală”¹⁸.

Note și referințe:

¹ Nicolae Mărgineanu - vezi Voicu Lăscuș, *Natura umană și condiția ei social-culturală. Dialoguri cu Nicolae Mărgineanu*, Cluj- Napoca, Editura Genesis, 1997, p. 98.

² Nicolae Mărgineanu s-a născut la 22 iunie 1905 în comuna Obreja, jud. Alba, într-o familie de țărani onești și credincioși și a murit în 1980 la Cluj. Prin cultură și sete de cunoaștere, „îmbogățind și restructurând” continuu propriul sistem de reflecție și de interpretare a lumii în care a trăit „a ajuns din fecior de țăran, profesor universitar”.

³ În cuvântul rostit de prof. univ. dr. Andrei Marga cu ocazia medalionului dedicat lui Nicolae Mărgineanu de Universitatea Babeș-Bolyai și Fundația „Memoria”. (Andrei Marga, *Nicolae Mărgineanu, o recuperare științifică și morală*, în Nicolae Mărgineanu, *Mărturiile asupra unui veac zbruciumat*, București, Editura Fundației Culturale Române, 2002, p. 12.)

⁴ În opinia fondatorului psihologiei persoanei, G.W. Allport. (Scrisoarea lui G.W. Allport către Nicolae Mărgineanu, Arhiva familiei Mărgineanu și www.margineanu.ro. – Pagini de corespondență).

⁵ Laboratorul de psihologie era dotat cu aparatură Zimmerman, similară celor existente în laboratoarele europene.

⁶ Lucrarea de doctorat a fost coordonată de mentorul său, profesorul Florian Ștefănescu Goangă și a vizat efectele exercițiului asupra diferențelor individuale ale gradelor de dezvoltare a aptitudinilor. Comentariile și recenziile lucrării de doctorat au fost publicate de profesorul Engelman de la Institutul de Psihotehnică din Charlottenburg, în revista „Industrielle Psychotechnik” și de profesorul Rupp, de la Berlin, în revista „Psychotechnische Zeitschrift”.

⁷ Aici și-au făcut ucenicia Stanley Hall, John McCattell, Charles Spearman, Constatin Rădulescu-Motru, Florian Ștefănescu-Goangă, Dimitrie Gusti și alții.

⁸ Klemm era cel care coordona cercetările privind orientarea profesională și de psihologie aplicată la examenul de orientare a Camerei de Muncă - *Arbeitsamt*, urmând aceeași metodologie experimentală ca Wundt, însă realizată prin intermediul testelor și nu prin utilizarea exclusivă a aparatelor.

⁹ La acea vreme, șeful Departamentului de Psihologie.

¹⁰ Dictatul de la Viena a obligat mutarea Universității de la Cluj la Sibiu în perioada 1940-1944.

¹¹ În 1938, L.L. Thurstone era președintele Asociației Americane de Psihologie.

¹² Este important de subliniat că manuscrisul acestei lucrări a fost supus criticilor profesorilor E.L. Thorndicke, G. Murphy, P. Symons și G. Watson de la Universitatea Columbia, lui Marc May și M. Hartshorne de la Universitatea Yale, lui L.L. Thurstone de la Universitatea Chicago, lui McDougall de la Duke, John Anderson de la Minnesota și L. Terman de la Stanford, fiind inițial denumită „*Personality*”

¹³ Memoriul de titluri și lucrări a profesorului N. Mărgineanu indică o serie importantă de lucrări de metodologie (comunicări, metode, teste, chestionare și foi de observație), ca de exemplu: *Atitudinea față de noua politică a președintelui Fr. D. Roosevelt (The Attitude toward the New Deal)*, test elaborat în colaborare cu L.L. Thurstone, The University Chicago Press, 1933; *Psihologia ca știință*, 1933; *La theorie des facteurs*, L'Année Psychologique, 25, 1934, *Les facteurs psychologique, idem, Professor's Lewin Conception of Laws*, Journal of General Psychology, 12, 1935; *Natura statistică a legii științifice*, Arhiva pentru Științe și Reforma Socială, 14, 1936;

La nature de la loi scientifique et ses conditions d'exactitude în „Hommage à Pierre Janet”. F. Alcan, Paris, 1936; *Psihologie și matematică. Problema analizei factorilor*, Revista de Filosofie, 22, 3, 1937; *La mesure des attitudes sociales*. Comunicare la Congresul Internațional de sociologie, București, 1939; *Măsurarea atitudinilor sociale. Instrucțiuni*, 1938; *Măsurarea trăsăturilor de temperament și caracter*, 1938; *Test de temperament și caracter*, 1938; *Măsurarea atitudinilor sociale*, Revista de Psihologie, 1, 1938; *Aspectul social al crimei în America*, *idem*, 1, 1938; *Întreg și parte*, Revista de Psihologie, 2, 1939; *Domeniul psihologiei aplicate*, Revista de Psihologie, 2, 1, 1939; *Cunoașterea elevilor prin ei înșiși*, Revista de Psihologie, 3, 1940; *Generalitate și specificitate*, Revista de Psihologie, 3, 1940; *Idei conducătoare în psihologia educației*, Revista Generală a Învățământului, 1940 etc. *Măsurarea aptitudinilor tehnice. Instrucțiuni și teste*, 1941; *Măsurarea aptitudinilor matematice. Instrucțiuni și teste*, 1941; *Test unic pentru selecția muncitorilor în industria metalurgică*, 1942; *Foaie de observație pentru muncitorii din marea industrie*, 1942 etc.

¹⁴ Arhiva Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității, fond informativ, dosar 163325, vol. 3, f 20 (verso) – *Declarație*, 27 iunie 1964.

¹⁵ Vezi Cristina Anisescu (edit.), Adrian Neculau (prefață), *Nicolae Mărgineanu – un psiholog în temnițele comuniste*, Iași, Editura Polirom, 2006.

¹⁶ În aceleași condiții și chiar în același lot (al „Marii Finanțe”), a fost condamnat și psihologul George Bontilă, tot cu 16 ani de închisoare – vezi Cristina Anisescu, *Psihologul George Bontilă – completare la destin. Fragment biografic*, „Arhivele Securității” nr. 1, București, Editura PorHistoria, 2002.

¹⁷ Daniela Mărgineanu-Țăranu, „*Reîntâlnirea cu tatăl meu, profesorul Nicolae Mărgineanu, după 16 ani de detenție politică*” în *Analele Sighet*, anii 1961-1972, nr. 9, Fundația Academia Civică, 2001, p. 370.

¹⁸ *Ibidem*, p. 169.

CERCETARE PRIVIND UTILIZAREA T.A.G. PENTRU SELECȚIA POPULAȚIEI DIN MEDIUL PROFESIONAL CU RISC

Sorin Remus ANTALAG

Spitalul Universitar C.F.R. Timișoara, Laboratorul regional de examinare
psihologice C.F.R. Timișoara, România
sorinram@yahoo.com

REZUMAT

Lucrarea de față are drept scop decelarea unor aptitudini generale și specifice necesare exercitării anumitor funcții din ramura C.F.R. Am încercat să adaptăm testul T.A.G. (Test de Aptitudini Generale) pe populație specifică (C.F.R.). Cea mai delicată problemă în utilizarea T.A.G. nu constă în stabilirea performanței, ci în surprinderea semnificației acesteia în contextul unei activități specifice. În acest scop se recomandă analiza calitativă a itemilor rezolvați și corespondența lor cu activitatea considerată.

Cercetarea noastră a utilizat un lot format din 99 subiecți, 61 populație specifică C.F.R. și 38 studenți. Din populația specifică C.F.R., principalele funcții testate au fost: școală mecanici locomotivă, mecanici locomotivă, revizor tehnic vagoane și lăcătuș montator; studenții provin de la Universitatea Politehnică din Timișoara, Facultatea de Mecanică, specializările Material Rulant de Cale Ferată și Ingineria Transporturilor. Studenții au vârsta cuprinsă între 21 și 31 de ani, iar populația specifică C.F.R. între 19 și 50 de ani. Ca nivel de școlarizare, toți subiecții din C.F.R. au liceul. Eșantionul nu este reprezentativ pentru întreaga populație C.F.R., dar el ne-a servit doar pentru a formula unele ipoteze, care vor fi verificate într-o cercetare mai amplă.

Testul T.A.G. se poate aplica în selecția personalului din mediul profesional cu risc. Ca utilitate pentru acest specific a fost întocmirea de etaloane pentru populație specifică C.F.R., acest lucru constituind și scopul cercetării de față.

ABSTRACT

This paper's purpose is to determine general and specific aptitudes necessary to accomplish certain functions in C.F.R. We tried to adjust T.A.G. Test (General Aptitude Test) on specific population (C.F.R.). The most delicate problem in using T.A.G. is not to know the performance but to surprise its signification in a specific activity. In this sense it is recommended quality analysis of solved items and their correspondence with the mentioned activity.

Our study used a group of 99 subjects, 61 C.F.R. specific population and 38 students. From the specific population we have enumerated a few functions: engine driver, school for engine driver, technical functions for carriage; students are provided from Politehnica University from Timisoara, Mechanical Faculty and Railway Rolling Stock and Transport Engineering specialties. Student's age is between 21 to 31 and specific population is from 19 to 50 years old. As study level, all subjects from C.F.R. are high-school graduates. The group from C.F.R. is not representative by its size, but we used it just for orientation; some hypothesis will be verified in a more developed thesis.

T.A.G. Test can be used for people's selection professional environment with risk. As utility of our paper with that end in view is that we draw up standards for C.F.R. specific population, this thing being also the purpose of this study.

CONSIDERAȚII TEORETICE

Aptitudinile

Rolul aptitudinilor în activitatea oamenilor a generat încă din cele mai străvechi timpuri un viu interes față de problema acestor particularități ale personalității. Desigur că nici în cele mai primitive forme de organizare socială a vieții și activității omenești, nu toți oamenii erau la fel de buni luptători, de iscusiți la vânătoare, nu toți aveau aceeași inventivitate și dibăcie

în perfecționarea și confecționarea uneltelor etc. Așadar, practic chiar și în aceste societăți se pune problema depistării și dezvoltării anumitor calități fizice și psihice a anumitor aptitudini și trăsături de personalitate (Roșca, Zorgo, 1972).

Problema diferențierii aptitudinilor devine din ce în ce mai importantă odată cu diviziunea continuă a muncii. În epoca modernă, în condițiile noilor tehnologii are loc o înmulțire și o diversificare extraordinară a profesiunilor, ceea ce creează necesitatea orientării și selecției profesionale bazate pe cunoașterea științifică a necesităților sociale în fiecare ramură de activitate, a cerințelor psihologice specifice fiecărei meserii, precum și a aptitudinilor și a altor trăsături ale personalității. Datorită diversității profesiunilor, individul singur, neajutat, neîndrumat, nu se mai poate orienta azi cu siguranță în alegerea unei profesii în care s-ar putea realiza cu maximum de eficiență.

Cunoașterea științifică a aptitudinilor are importanță însă nu numai din punct de vedere al orientării și selecției profesionale, dar și din punct de vedere al găririi celor mai eficiente modalități de dezvoltare al lor. În tehnica diagnosticului psihologic, în activitatea de orientare profesională, precum și în activitatea de formare a aptitudinilor, rezultate valabile pot fi realizate numai dacă această activitate practică este bine fundamentată din punct de vedere teoretic. Fundamentarea teoretică trebuie însă să aibă la bază principiile dialectice care reflectă dinamica reală a structurării și dezvoltării aptitudinilor. **Orice concepție statică despre aptitudini de tip psihotehnic, orice abordare superficială, pur descriptivă a aptitudinilor, nu poate fi decât dăunătoare pentru oricare din ramurile psihologiei aplicate.**

STRUCTURA APTITUDINILOR

Aptitudinile intelectuale

Problema aptitudinilor trebuie să fie abordată în primul rând analitic sau pe seturi (Faverge, 1967), iar după aceea sintetic. Se pune întrebarea în ce măsură memoria, atenția, imaginația, discriminarea senzorială sau altă aptitudine intră în componența inteligenței și în ce măsură poate să apară memoria, atenția etc. și în afara inteligenței.

O contribuție foarte însemnată la cunoașterea aptitudinilor a adus începând chiar din primii ani ai secolului trecut analiza factorială, care se bazează pe calculul corelațiilor dintre performanțele obținute la un număr cât mai mare de teste diferite.

Aptitudinile senzoriale și psihomotrice

În domeniul aptitudinilor senzoriale și perceptivă, nu s-a reușit prin cercetările efectuate, să se construiască modele și scheme atât de sistematice ca în domeniul aptitudinilor intelectuale. Se conturează totuși un factor general de discriminare senzorială care se descompune apoi într-o ramură vizuală și într-o ramură auditivă.

În domeniul aptitudinilor psihomotrice s-au făcut, de asemenea, multe cercetări pentru a depista sistemul factorilor, dar rezultatele nu sunt nici în acest caz destul de concludente. Rezultatele obținute permit totuși o discriminare a anumitor factori, ca de exemplu:

- a) forța (forța generală, forța trunchiului, forța membrelor);
- b) impulsivitatea (timpul de reacție, tappingul);
- c) rapiditatea, viteza mișcării brațelor, rapiditatea mișcării degetelor;
- d) preciziunea statică, echilibrul static, repausul brațelor;
- e) preciziunea dinamică, echilibrul dinamic, preciziunea mișcării brațelor și a mâinilor;
- f) coordonarea, coordonarea globală, abilitatea manuală, abilitatea degetelor;
- g) mobilitatea, suplețea trunchiului, mobilitatea picioarelor.

VARIETATEA APTITUDINILOR

Aptitudinile se pot defini ca însușiri psihice relativ stabile, care constituie o condiție necesară pentru efectuarea cu succes a unor forme de activitate.

După autorul H. D. Pitariu, 1994, **aptitudinile ar fi acele însușiri psihice, generale și speciale, care pot asigura reușita profesională, adică practicarea cu succes a unei anumite profesii.**

Aptitudinea constituie un produs care exprimă personalitatea în totalitatea sa, experiența de viață a individului, echipamentul informațional al acestuia, ca și capacitatea sa intelectuală, sistemul de deprinderi, interesele, metodele de muncă, deci biografia persoanei (Alexandrescu, 1981). Corelația dintre personalitate și aptitudine trebuie văzută ca un raport de la întreg la parte. Totuși, personalitatea nu se reduce la o sumă de aptitudini, întrucât un întreg nu constă în suma părților sale, ci într-un sistem de relații. Aptitudinea constituie unul din principalele elemente ale activității cu ajutorul căreia personalitatea se adaptează la mediu, se realizează în raport de specificul ei.

Pe lângă aptitudinile generale și specifice fiecărei profesii sau activități există și unele aptitudini speciale. De exemplu, aptitudini muzicale, aptitudini pentru arta grafică, aptitudini tehnice, aptitudini matematice, pedagogice, științifice (coordonator Radu, 1991).

DETECTAREA ȘI FORMAREA APTITUDINILOR

După autorul H. D. Pitariu, 1983, testele de inteligență sunt aplicate destul de frecvent cu scopul de a surprinde nivelul general al dezvoltării intelectuale a subiecților; ele preced aproape întotdeauna examinarea aptitudinilor speciale. Abordarea diferențială în investigarea aptitudinilor și aplicarea practică a analizei factoriale în psihologia contemporană, postulează ideea că practicarea unei profesii implică un profil aptitudinal specific. Aceste considerații au stat la baza construirii unor baterii de teste structurate factorial și destinate să dea o informație cât mai completă asupra structurii aptitudinilor unui individ. Dintre aceste baterii, cu circulația cea mai mare este **Bateria de teste de aptitudini generale**, care este un bun instrument de consiliere în orientarea/reorientarea profesională, ea fiind utilizată cu succes în mediul industrial și militar. Când se utilizează un criteriu de performanțe profesionale, **GATB** poate fi aplicată în selecția și repartiția personalului industrial, având buni coeficienți de validitate.

După autorul F. Turcu, 1975, pornind de la analiza factorială, un mare număr de cercetători și-au concentrat eforturile în direcția decelării factorilor structurali fundamentali ai aptitudinii tehnice. Cercetătorii de la Universitatea Minnesota considerau ca fiind mai importante pentru această aptitudine dexteritatea manuală, percepția spațială, gândirea tehnică.

În țara noastră, aptitudinea tehnică a stat mai ales în atenția psihotehnicienilor, și anume în măsura în care această aptitudine prezenta importanță pentru problemele de selecție și orientare profesională, care constituiau principala lor preocupare. În 1936 apar primele laboratoare pe lângă C.F.R., unde se examinau mecanicii de locomotivă impiegații de mișcare și chiar șoferi.

În ceea ce privește decelarea unor exigențe specifice necesare exercitării anumitor funcții din ramura C.F.R., care ne interesează în cercetarea de față, enumerăm în cele ce urmează anumite aptitudini generale valabile pentru toate funcțiile și unele aptitudini specifice (Todea, 1999):

A. Aptitudini generale:

- Inteligența generală
- Memoria
- Atenția

B. Aptitudini specifice:

- Inteligență socială organizatorică și verbală (utilizate în raționamentele specifice);
- Inteligență tehnică (concretă);
- Acțiuni specifice realizate rapid și în timp;
- Distributivitatea atenției;
- Capacitate mnezică verbală (scrisă, orală, detalii);
- Concentrare rapidă și eficientă în medii cu stimuli deranjanți;
- Viteză de percepție;
- Coordonare în mișcările ochi-mână și a celor două mâini;
- Apreciere: formă, greutate, viteză, distanță, obiecte;
- Concentrarea și distributivitatea atenției în medii disturbatoare;
- Memorie pentru detalii, cifre, cuvinte, sunete;
- Viteză în perceperea globală a situațiilor;
- Rapiditate și viteză perceptivă (vizuală, auditivă);
- Apreciere corectă a vitezei, distanței, volumului;
- Aprecierea dimensiunilor obiectelor și vizualizare spațială;
- Percepția precisă a formei obiectelor.

METODOLOGIE

Ipotezele cercetării

Încercând să adaptăm testul T.A.G. (Test de Aptitudini Generale) pe populație specifică (C.F.R.), am formulat următoarele ipoteze:

1. *În obținerea performanțelor la T.A.G. există diferențe între studenți și populație specifică (C.F.R.).*
2. Există corelații între performanțele la T.A.G. ale celor două loturi și notele/mediile din activitatea profesională a acestora.
3. T.A.G poate fi utilizat pentru programul de selecție a personalului pentru, și din SC feroviare.

Prezentarea eșantionului

Cercetarea noastră a utilizat un lot format din 99 subiecți, 61 populație specifică C.F.R. și 38 studenți. Dintre populația specifică C.F.R., principalele funcții testate au fost: școală mecanici locomotivă, mecanici locomotivă, R.T.V. și L.M.A.E.T.; studenții provin de la Universitatea Politehnică din Timișoara, Facultatea de Mecanică, specializările Material Rulant de Cale Ferată și Ingineria Transporturilor. Studenții au vârsta cuprinsă între 21 și 31 de ani, iar populația specifică C.F.R., între 19 și 50 de ani. Ca nivel de școlarizare, toți subiecții din C.F.R. au liceul.

Eșantionul nu este reprezentativ pentru întreaga populație C.F.R., dar el ne-a servit doar pentru a formula unele ipoteze, care vor fi verificate într-o cercetare mai amplă.

Descrierea instrumentului de lucru

Pentru verificarea ipotezelor s-a procedat în modul următor: într-o primă fază s-a administrat testul de aptitudini generale T.A.G. atât populației specifice C.F.R., cât și studenților, apoi s-au colectat datele referitoare la performanțele profesionale și școlare ale subiecților astfel: pentru studenți s-a notat totalul creditelor obținute în anul în care a avut loc cercetarea, iar pentru populația specifică C.F.R. s-au luat în considerare notele obținute la teorie și practică (caracterizarea profesională).

Cea mai delicată problemă în utilizarea T.A.G. nu constă în stabilirea performanței, ci în surprinderea semnificației acesteia în contextul unei activități specifice. În acest scop se recomandă analiza calitativă a itemilor rezolvați și corespondența lor cu activitatea considerată. Întrucât stabilirea unor cote critice în vederea efectuării acțiunii de selecție și repartitie profesională este o problemă care ține de specificul activității pentru care se face selecția, am urmat următorii pași:

- am selecționat un eșantion reprezentativ din ocupanții unui loc de muncă (populație specifică C.F.R.);
- am selectionat un esantion format din studenți;
- am calculat media și abaterea standard a performanțelor fiecărui eșantion;
- am comparat diferențele între medii ale celor două eșantioane;
- am corelat scorurile obținute la test cu performanțele profesionale, respectiv școlare;
- am alcătuit etaloane pentru selecție a personalului din S.C. feroviare;

Testul de aptitudini generale (T.A.G.) este o adaptare a Testului de personal Wonderlich. Adaptarea (realizată de H. T. Pitariu, 1985) a constatat în traducerea testului și retranscrierea unor itemi, studiul validității predictive a succesului academic și elaborarea unui etalon pe o populație cu o pregătire superioară, de orientare realistă.

T.A.G. a fost creat cu scopul examinării psihologice, în selecția personalului pentru diverse profesii, în vederea ocupării unui loc de muncă. Poate fi, de asemenea, utilizat în școală în vederea orientării școlare și profesionale, precum și în activitatea clinică, în vederea determinării nivelului de inteligență. Testul este format din 50 itemi al căror conținut se referă la: analogii, analiză de figuri geometrice, probleme aritmetice, găsirea sensului unor proverbe, raționamente axate pe logică deductivă sau inductivă, aprecierea unor relații spațiale etc. Itemii urmăresc:

- capacitatea de a înțelege și de a gândi în termeni verbali și critici;
- capacitatea de a gândi în termeni de simboluri și idei.

T.A.G. este, deci, un test „omnibus” (Landy, 1985). Examinarea se poate efectua individual sau în grup, utilizând o broșură care conține testul și o foaie de răspuns.

Instructaj

Proba propriu-zisă este precedată de instruirea atentă a subiectului. Nu este permisă începerea testării până când subiectul nu și-a însușit sarcina de lucru prin rezolvarea celor trei itemi, care reprezintă exercițiul probei. Instructajul este scris pe broșura care conține itemii testului. Se specifică faptul că nota acordată este în funcție de rezolvările corecte, de aceea nefiind recomandată staționarea prea îndelungată în rezolvarea unui item.

Rezultate și analiza acestora

În ceea ce privește verificarea primei ipoteze și anume: *în obținerea performanțelor la T.A.G. există diferențe între studenți și populație specifică C.F.R.*, am obținut următoarele rezultate:

La totalul răspunsurilor bune la test, cele două eșantioane formate din studenți și populație specifică C.F.R., au obținut o medie de 34.526 și o abatere standard de 4.584 pentru studenți, iar pentru populație specifică C.F.R., o medie de 30.918 și o abatere standard de 5.803. Din compararea diferențelor între medii nu au reieșit diferențe semnificative (vezi tabelul nr. 1).

Tabelul nr.1. Compararea diferențelor între medii la totalul răspunsurilor bune

	N	MEDIA	AB. STD.	P	t
STUDENȚI	38	34.526	4.584	.067	3.251
CFR	61	30.918	5.803		

Acest lucru s-ar putea explica psihologic prin faptul că și studenții sunt la specializările care vizează S.C., iar populația specifică C.F.R. din eșantion este mai mult din ramurile mai apropiate de tehnică, profil real, de exemplu mecanici, R.T.V. și aproape deloc din ramura mișcare, mai apropiată de itemii testului referitori la aptitudinile verbale.

La timpul total necesar rezolvării testului, cele două eșantioane au obținut o medie de 2489.000 și o abatere standard de 358.346 pentru studenți, iar pentru populație specifică C.F.R., o medie de 3125.557 și o abatere standard de 639.012. După cum se observa din tabelul nr. 2, în ceea ce privește timpul total necesar rezolvării testului, diferențele între medii sunt semnificative.

Tabelul nr.2. Compararea diferențelor între medii la timpul total

	N	MEDIA	AB. STD.	P	t
STUDENȚI		2489.000	358.346	.000***	-5.609
CFR	61	3125.557	639.012		

Diferențele între medii semnificative în cazul timpului total necesar rezolvării testului s-ar justifica prin factorul vârstă, care este mult mai scăzut în cazul studenților și mult mai ridicat în cadrul populației specifice C.F.R.

La itemii rezolvați corect în 12 minute, cele două eșantioane au obținut o medie de 17.973 și o abatere standard de 5.558 pentru studenți, iar pentru populație specifică C.F.R., o medie de 13.786 și o abatere standard de 4.336. Din tabelul nr. 3 rezultă că nu există diferențe semnificative între cele două eșantioane.

Tabelul nr. 3. Compararea diferențelor între medii la itemi rezolvați corect în 12 minute

	N	MEDIA	AB. STD.	P	t
STUDENȚI	38	17.973	5.558	.755	4.187
CFR	61	13.786	4.336		

La itemii parcurși în 12 minute, cele două eșantioane au obținut o medie de 22.500 și o abatere standard de 5.787 pentru studenți, iar pentru populație specifică C.F.R., o medie de 17.786 și o abatere standard de 4.344. Din tabelul nr. 4 reiese că nu există diferențe semnificative între cele două eșantioane.

Tabelul nr. 4. Compararea diferențelor între medii la itemi parcurși în 12 minute

	N	MEDIA	AB. STD.	P	t
STUDENȚI	38	22.500	5.787	.692	4.612
CFR	61	17.786	4.344		

Rezultatele obținute din compararea diferențelor între medii ale celor două eșantioane, privind performanțele obținute la testul de aptitudini generale, ne relevă diferențe semnificative doar în cazul timpului total de rezolvare al testului, acest lucru **confirmând doar parțial prima ipoteză a lucrării.**

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

În cazul ipotezei a doua formulată astfel: **Există corelații între performanțele la T.A.G. ale celor două loturi și notele / mediile din activitatea profesională a acestora**, am obținut următoarele rezultate:

Tabelul nr. 5. Corelații între performanțele la test și rezultatele școlare ale studenților

	TBS	TS	IRCS12	IPS12	COS
TBS	1.000	-.009	.651**	.420**	.027
	.	.958	.000	.009	.874
	38	38	38	38	38
TS	-.009	1.000	-.375*	-.509**	.131
	.958	.	.020	.001	.432
	38	38	38	38	38
IRCS12	.651**	-.375*	1.000	.925**	.079
	.000	.020	.	.000	.637
	38	38	38	38	38
IPS12	.420**	-.509**	.925**	1.000	.012
	.009	.001	.000	.	.944
	38	38	38	38	38
COS	.027	.131	.079	.012	1.000
	.874	.432	.637	.944	.
	38	38	38	38	38

LEGENDA:

TBS = total bune studenți

TS = timp studenți necesar rezolvării testului

IRCS12 = itemi rezolvați corect studenți în 12 minute

IPS12 = itemi parcurși studenți în 12 minute

COS = credite obținute studenți

În ceea ce privește eșantionul format din studenți, am corelat totalul răspunsurilor bune obținute la test, timpul necesar rezolvării testului, itemii rezolvați corect în 12 minute, itemii parcurși în 12 minute, cu suma creditelor obținute în anul în care a avut loc cercetarea de față. Cu alte cuvinte, am încercat să vedem dacă există legătură între performanțele la testul de aptitudini generale, relevate prin cei patru parametri de mai sus și performanțele lor școlare evidențiate prin totalul creditelor anuale obținute.

La fel am procedat și cu eșantionul format din populație specifică C.F.R., corelând totalul răspunsurilor bune obținute la test, timpul necesar rezolvării testului, itemii rezolvați corect în 12 minute, itemii parcurși în 12 minute cu notele obținute de aceștia la ultimul examen teoretic și notele obținute în practică, relevate prin caracterizările obținute de la locul de muncă.

Nici în cazul studenților, dar nici al populației specifice C.F.R., nu am obținut corelații între performanțele obținute la T.A.G. și performanțele lor școlare, respectiv profesionale (vezi tabelele nr. 5 și 6). Acest fapt duce la **infirmarea ipotezei a doua a cercetării**.

Tabelul nr. 6. Corelații între performanțele la test și rezultatele populației specifice C.F.R., din activitatea practică și teoretică

	TBCFR	TCFR	IRCCFR12	IPCFR12	CFRMP	CFRMT
TBCFR	1.000 .090 61	-.067 .610 61	.695** .000 61	.290* .023 61	.132 .311 61	.090 .491 61
TCFR	-.067 .610 61	1.000 .003 61	-.372** .003 61	-.594** .000 61	-.230 .075 61	-.057 .665 61
IRCCFR12	.695** .000 61	-.372** .003 61	1.000 .000 61	.802** .000 61	.021 .870 61	-.081 .537 61
IPCFR12	.290* .023 61	-.594** .000 61	.802** .000 61	1.000 .000 61	-.018 .891 61	-.177 .172 61
CFRMP	.132 .311 61	-.230 .075 61	.021 .870 61	-.018 .891 61	1.000 .000 61	.674** .000 61
CFRMT	.090 .491 61	-.057 .665 61	-.081 .537 61	-.177 .172 61	.674** .000 61	1.000 .000 61

LEGENDA:

TBCFR = total bune

TCFR = timp necesar rezolvării testului

IRCCFR12 = itemi rezolvați corect în 12 minute

IPCFR12 = itemi parcurși în 12 minute

CFRMP = media practică

CFRMT = media teorie

În schimb, apar corelații atât la studenți, cât și la populație specifică C.F.R. între totalul răspunsurilor bune, totalul timpului, al itemilor rezolvați corect în 12 minute, al itemilor parcurși în 12 minute. De asemenea, în cazul populației specifice C.F.R., apar corelații între notele de la teorie și notele de la practică, acest fapt indicând o evaluare corectă din partea instructorilor, respectiv a superiorilor.

Confirmarea ipotezei a doua s-ar putea realiza într-o cercetare viitoare, când atât eșantionul, cât și ramurile de proveniență vor fi extinse, și se va proceda la o analiză de itemi, deoarece este posibil ca doar anumiți itemi specifici ramurii de activitate să se coreleze cu performanțele profesionale specifice funcțiilor respective.

În cazul ipotezei cu nr.3 și anume: *Testul T.A.G. poate fi utilizat în S.C.*, se pleacă de la prezumția că populația din S.C. este o populație normală, omogenă, acest lucru fiind confirmat prin testarea psihologică a subiecților și prin specificul locului de muncă, astfel încât pe baza eșantionului nostru am întocmit etaloanele testului T.A.G. pentru S.C. Considerăm că expunerea etaloanelor într-o lucrare cu caracter public este improprie, acest aspect ținând de confidențialitatea datelor utilizate pentru evaluarea personalului, din și pentru siguranța circulației feroviare.

CONCLUZII

Concluziile desprinse din această cercetare nu pot fi extinse la întreaga populație specifică C.F.R. Cert este că ele constituie ipoteze pentru o cercetare mai amplă. Enumerăm principalele constatări:

1. În ceea ce privește prima ipoteză a cercetării, am obținut diferențe între cele două eșantioane doar în cazul mediilor pentru timpul total necesar rezolvării testului, așadar ipoteza confirmându-se parțial.

2. Ipoteza a doua a cercetării a fost infirmată în totalitate, rămânând să fie verificată într-o cercetare mai amplă, cu un eșantion mai mare și procedându-se la o analiză de itemi și la corelații doar cu anumite materii, reprezentative pentru ramura din care provin subiecții.

3. Ca utilitate pentru S.C. feroviare, a fost întocmirea de etaloane pentru populație specifică C.F.R., acest lucru constituind și scopul cercetării de față.

4. Inexistența unor diferențe semnificative între studenți și populația specifică C.F.R. s-ar putea explica prin faptul că studenții sunt la specializări specifice S.C. feroviare, unii chiar urmând să lucreze în S.C. feroviare.

5. Testul T.A.G. se poate aplica în selecția personalului din S.C. feroviare.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, Monica, (2000), *Metode și instrumente de evaluare în psihologie*, Editura Argonaut, Cluj-Napoca
- Alexandrescu, Ioan, (1981), *Personalitate și vocație*, Editura Junimea, Iași
- Jurcau, Nicolae, (1983), *Psihologie inginerească*, Editura Dacia, Cluj – Napoca
- Peteanu, Mihai (coordonator), (1972), *Monografii profesionale, volumul XII, Profesii din domeniul transporturilor feroviare*, Editura Didactică și Pedagogică, București
- Pitariu, Horia, (1994), *Managementul resurselor umane*, Editura ALL, București
- Pitariu, Horia, (1983), *Psihologia selecției și formării profesionale*, Editura Dacia, Cluj-Napoca
- Radu, Ioan (coordonator), (1991), *Introducere în psihologia contemporană*, Editura Sincron, Cluj-Napoca
- Radu, Ioan (coordonator), (1993), *Metodologie psihologică și analiza datelor*, Editura Sincron, Cluj-Napoca
- Rosca, Alexandru, Zorgo, B, (1972), *Aptitudinile*, Editura Științifică, București
- Turcu, Filimon, (1975), *Formarea aptitudinii tehnice*, Editura Științifică, București

INTEGRAREA COPIILOR CU DIZABILITĂȚI - PRIN ÎNTREBĂRI ȘI RĂSPUNSURI

Gherghina BOICI, Jamina LEGHEZEU, Mihaela Adela MAZERA

Centrul de Educație Incluzivă „Primăvara”, Caraș Severin, Reșița, Romania

spring_resita@yahoo.com

REZUMAT

Lucrarea, concepută pe bază de întrebări și răspunsuri privind integrarea, se adresează specialiștilor și cadrelor didactice implicate în procesul de integrare în școala obișnuită a elevilor cu cerințe educaționale speciale și/sau dizabilități.

Explicarea conceptelor, răspunsurile la întrebări, sunt bazate pe definiții internaționale, dar și pe abordări practice experimentate deja de Centrul Primăvara.

Autorii propun o metodologie de lucru realizată de o echipă de integrare din care fac parte psihologii, familia, reprezentanții școlii și care au în centrul atenției copilul, unic, diferit, cu potențial.

ABSTRACT

The presentation is based on questions and answers and it is addressing to specialists and teachers involved in the integration of pupils with special educational needs and/or disabilities in public schools process.

The concepts explanations, the answers to the questions are based on both international definitions and practical approaches experienced by „Primavara” Center.

The authors propose a working methodology realized by an integration team (psychologists, family members, school representatives) whose focus is “the child” - unique, different, with developmental potential.

Care este scopul educației?

Care sunt resursele disponibile pentru învățare și pentru o participare activă în procesul de învățare?

Cum poate fi eficient un sistem educațional?

... Scopul educației este de a ajuta fiecare individ să dobândească cunoștințe, abilități și o atitudine pozitivă față de sine și față de ceilalți, care îi vor da posibilitatea să rezolve probleme, să gândească creativ, să învețe constant și să-și dezvolte maxim potențialul, pentru a-și împlini viața într-o societate complexă și în continuă schimbare.

Populația școlară a devenit tot mai eterogenă. În consecință, dascălii se confruntă cu provocarea de a se adapta unei largi diversități în rândul elevilor: fizice, intelectuale, psihologice și sociale.

Perspectiva ecologică pune accent pe procesul interactiv dintre profesor și elev și pe impactul pe care îl are familia și comunitatea asupra acestuia. Fiecare profesor va recunoaște mai devreme sau mai târziu că elevii din clasa sa sunt individualități și că au diferite caracteristici.

Problema managementului și instruirii în contextul diversității este chiar mai complicată

prin simplul fapt că însuși conceptul de management educațional este oarecum într-o nebuloasă. Duke (1979) a definit managementul educațional în termenii acelor activități pe care profesorii le inițiază pentru a stabili și a menține un mediu facilitator pentru instruire și învățare.

Învățarea reflectă funcția **instrucțională** a predării în timp ce ordinea reflectă funcția **managerială**.

Ambele pot fi simultane. Învățarea se centrează pe individ, în timp ce ordinea vizează sistemul social al clasei și procesele din cadrul grupului.

Cum poate să facă față un profesor unor circumstanțe atât de complexe?

Ce decizii să ia și cum?

Un răspuns la aceste întrebări și poate la multe altele ar putea fi găsit în cartea lui Murray, **Personalitatea:**

Fiecare persoană este ca fiecare altă persoană, în anumite feluri. Fiecare persoană este ca unele persoane, în anumite feluri. Fiecare persoană este ca nici o altă persoană, în anumite feluri.

Aceste trei propoziții arată profesorului că elevii săi sunt diferiți la un moment dat și că este sarcina lui să determine în ce fel aceste asemănări și diferențe se manifestă. Profesorul trebuie să știe să citească elevul și să se adapteze lui. Elevii nu sunt constanți sau statici, ci dinamici. Pentru orice fel de învățare, de la a înota până la a citi, unii copii nu au nevoie de nici un fel de ajutor, în timp ce alții au nevoie de ajutor susținut. De ce au nevoie de acest ajutor... există multe explicații. În loc să căutăm tot felul de explicații, să acceptăm, simplu, faptul că elevii variază mult în cât de mult ajutor au nevoie și de ce. (Bereiter, 1985)

Instruirea adaptativă este centrată pe două obiective: a modifica mediul învățării pentru a se adapta caracteristicilor de învățare și nevoilor individuale ale elevilor și a furniza intervenții directe sau centrate pentru a îmbunătăți capacitățile fiecărui elev în a dobândi cunoștințe noi, nivel ridicat de raționament, abilități de rezolvare a problemelor, munca independentă și în colaborare cu colegii, în final să facă față, intelectual și social, cerințelor școlii.

Aceasta abordare are mai multe caracteristici:

- Instruirea bazată pe anumite caracteristici și capacități ale fiecărui elev;
- Disponibilitatea unei largi varietăți de materiale și secvențe de învățare alternative;
- Proceduri instrucționale care permit atingerea obiectivelor pentru învățare în ritmul propriu și în concordanța cu abilitățile și interesele elevului;
- Preluarea responsabilității de către elevi pentru planificarea și monitorizarea propriei învățări.

Instruirea adaptată se bazează pe faptul că fiecare elev al clasei are interese, nevoi și talente diferite și că procesul de instruire care ține cont de media elevilor poate fi prea dificil pentru unii și prea ușor pentru alții. În proiectarea unor programe instrucționale adaptate sarcina principală a profesorului este de a identifica și a furniza sprijinul instructional de care are nevoie fiecare elev pentru a atinge obiectivele propuse.

Succesul în atingerea obiectivelor instrucționale este determinat de o selecție atentă a strategiilor de predare-învățare.

Mediul de învățare adaptat. Este un sistem educațional comprehensiv, care are ca scop general dezvoltarea capacității școlii pentru crearea unor medii care valorizează diversitatea elevilor.

Programul se bazează pe premisa că fiecare elev învață în mod și ritm diferit, iar adaptarea instrucțională la diferențele individuale este posibilă și eficientă pentru maximizarea învățării.

Acest program implică o varietate de metode și experiențe de învățare care se potrivesc caracteristicilor și nevoilor particulare ale elevilor, precum și intervenții specifice menite să dezvolte abilitățile elevului de a profita de alternativele instructionale.

În cadrul acestui program, curriculum-ul combină activități dirijate care au ca obiective dobândirea unor abilități academice de bază, cu aspecte ale educației informale.

Un alt **model își propune crearea unor medii** în cadrul clasei, care să sprijine achizițiile elevilor în patru tipuri de componente: afective, intelectuale, fizice și sociale. Profesorii folosesc informații din particularitățile diagnosticului, din profilul intereselor fiecărui elev, stiluri de învățare, motivație și abilități sociale, pentru a prescrie și a instrui adecvat pe fiecare elev. Rezultatele așteptate sunt dezvoltarea unei atitudini pozitive, autocontrol în procesul de învățare (auto-inițiativă) și o relație pozitivă cu colegii și alți adulți.

Modelul conceptualizat de Bloom se referă la faptul că instruirea și învățarea se bazează pe premiza că fiecare elev poate avea succes în învățare, atâta timp cât i se acordă suport suficient imediat ce dificultățile au fost identificate. Aceste modele adaptative facilitează dobândirea de competențe academice și sociale care vor duce la dezvoltarea atitudinală și personală.

Simpla plasare a unor elevi într-o clasă nu este de ajuns. În această clasă, elevilor, fie ca au dizabilități sau nu, trebuie să li se ofere programe care răspund intereselor lor, nevoilor, capacităților și care îi provoacă să fie atât cât pot de buni. Pentru a ajunge la aceste deziderate, practicile educaționale trebuie identificate și implementate în clasa și în școala de astăzi. Diversitatea elevilor unei clase nu este decât o manifestare a pluralismului din societatea noastră.

CE este integrarea?

• Integrarea – un ansamblu de măsuri care se aplică diverselor categorii de populație și urmărește înlăturarea segregării sub toate formele (UNESCO)

• În accepțiunea Centrului Primăvara integrarea, ca noțiune opusă segregării, înseamnă accesul fizic și social la nivelul cel mai înalt al posibilităților persoanei, pentru o participare activă la viața socială, culturală și la activitate în situații obișnuite de viață ale comunității.

CUI se adresează?

- Copiilor marginalizați social, economic
- Copiilor din zone defavorizate
- Copiilor cu dizabilități
- Copiilor abandonați

Beneficiari indirecti:

- Părinții
- Alți copii
- Profesorii
- Comunitatea locală
- Societatea

DE CE este necesară integrarea?

Participarea persoanelor cu dizabilități la viața socială crește stima de sine, contribuie la formarea unei personalități echilibrate

REZULTATE:

- Ameliorarea fenomenului infraționalității
- Îmbunătățirea abilităților de comunicare
- Reducerea segregării, izolării

Persoana cu dizabilități integrată profesional, contribuie la derularea activităților economice

REZULTATE:

- Devine contribuabil și nu întreținut de societate
- Efectuează munca refuzată de cei cu un anumit nivel de școlarizare
- Este mai eficient din punct de vedere economic
- Investiția este mai mică dacă se intervine de timpuriu, iar rezultatele sunt mai bune

CINE face integrarea?

• La nivel decizional: cadrul legislativ – există legi privind integrarea persoanelor cu dizabilități: pentru adulți (ANPH), pentru copii abandonati sau în situație de risc (ANPC), pentru copii cu dizabilități (ANPC și MEdC)

- La nivel de coordonare: centrele județene de resurse și asistență educațională
- La nivel de execuție: centrele școlare pentru educația incluzivă, școli speciale, ONGuri

UNDE facem integrarea?

- În familie: propria familie, plasament, familie adoptivă
- În școală, grădiniță: în clasa ca grup educativ, în echipele ce desfășoară activități extracurriculare
- În comunitate: grupuri profesionale, participare la activități sociale, culturale, participare la activități sportive organizate în/de comunitate

CUM facem integrarea?

Vom prezenta concret modalitatea de integrare experimentată de Centrul Primăvara, experiența care a oferit (alături de alte două proiecte organizate de MEdC și de RENINCO) metodologia de lucru înregistrată ulterior în cadrul legislativ.

Obiectiv general:

Centrul Primăvara va lucra pentru asigurarea dreptului la integrare a copilului cu dizabilități și a familiei acestuia.

Integrarea este un *proces* care se realizează în etape:

Etapa I: Construirea echipei de integrare

- Echipa include profesioniști din Centrul Primăvara: psihologi, psihopedagogi, kinetoterapeuți, asistent social
- Din școala integratoare: învățători, profesori, educatoare
- Un membru permanent și absolut necesar este parintele.
- Directorul școlii integratoare va fi cooptat în echipa de coordonare ca garant al finalizării acestui proces

Etapa a II a: Pregătirea clasei

- Această pregătire se realizează prin vizite ale elevilor în cele două instituții, desfășurarea unor activități în comun
- În același timp, se realizează informarea părinților și a cadrului didactic, persoane care pot influența atitudinea elevilor

Etapa a III a: Stabilirea nevoilor prioritare ale elevului integrat

- Adaptarea programei școlare, care trebuie să fie flexibilă
- Adaptarea condițiilor de mediu – mobilier etc.
- Program zilnic individualizat
- Terapii specifice-psihomotricitate, cognitivă, concretizate în Planul de Intervenție Personalizat
- Consilierea părinților și a cadrelor didactice

Etapa a IV a: Evaluarea

- Progresului copilului
- Programului (modificare, prelungire)
- Procesului (adecvare, eficiență, dificultăți)

Etapa a V a

- Monitorizarea elevului integrat,
- Sprijin parțial,
- Intervenție

Etapa a VI a

Încheierea procesului

Analiza SWOT**PUNCTE TARI**

- Accesul egal al elevului la resurse și facilități
- Combaterea segregării
- Predarea reflexivă (preocupare privind scopul și consecințele, mijloacele și eficiența)
- Identifică (modifică) ethosul școlii (atitudinile)
- Predare diferențiată
- Predare în parteneriat
- Disponibilitatea elevilor (de a-și ajuta colegul, de a-l implica etc); eliminarea etichetărilor
- Noi provocări pentru profesori (motivează, stimulează formarea continuă)
- Dacă începe din perioada preșcolară are șanse mari de reușită
- Reduce absenteismul, eșecul și abandonul școlar
- Elevii realizează progrese în învățare, crește stima de sine, încrederea în sine, se modifică statutul și rolul elevului în clasă
- Școala se schimbă, crește gradul de deschidere către comunitate
- Este primul pas către școala incluzivă
- Presa este interesată să medieze aceste experiențe

PUNCTE SLABE

- Existența unor bariere în procesul de învățare
 - în calea participării active
 - în curriculum
 - în regulamentele școlare
 - în modalitățile naționale de evaluare
- Insuficiența pregătire a școlii pentru a primi copii cu cerințe educative speciale
 - profesori specializați
 - atitudini ale cadrelor didactice
 - dotarea materială nu este flexibilă
 - inexistența materialului de sprijin
- Atitudinea părinților față de școala și educație
 - lipsa de interes
 - preferința pentru școala specială
- Rezistența la schimbare

OPORTUNITĂȚI

- Existența cadrului legislativ
- Creșterea numărului de părinți interesați ca propriul copil să rămână în școală
- Creșterea interesului cadrului didactic pentru această activitate datorită importanței la evaluarea finală

- Necesitatea schimbării în contextul schimbărilor internaționale
- Diminuarea numărului de elevi din școlile obișnuite (deșființarea claselor, dispariția unor posturi) în contextul scăderii natalității

• Posibilitatea de formare continuă, introducerea în programă a unui modul de educație integrată

AMENINȚĂRI

- Elevii pot să rămână integrați doar fizic
- Sunt profesori care acceptă elevul, dar nu fac ceea ce este necesar
- Părintele nu acceptă dificultatea copilului
- Numărul mic de profesori pregătiți pentru a lucra cu acești elevi
- Indiferența autorităților față de procesul de integrare
- Insuficiența pregătire a profesorilor de la ciclul gimnazial și liceal pentru a lucra cu acești elevi.

BIBLIOGRAFIE

- Susan Stainback, William Stainback & Marsha Forest (1989), *Educating All Students in the Mainstream of Regular Education*;
- Jennifer York, Terri Vandercook, Cathy Macdonald, and Sue Wolff (1989), *Strategies for Full Inclusion*;
- Traian Vrasmas (2001), *Învățământul integrat și/sau incluziv*, Aramis;
- Traian Vrasmas (2004), *Școala și educația pentru toți*, Miniped.

STILUL DE COMUNICARE AL ANGAJAȚILOR ÎN CADRUL A DOUĂ SERVICII DIN SISTEMUL DE PROTECȚIE A COPILULUI

Cristina Elena BĂRBULESCU, Oana Cristina SECUREANU

D.G.A.S.P.C sector 2 București
cristinabarbulescu1@yahoo.com

REZUMAT

Cercetarea vizează stabilirea stilului de comunicare al angajaților din cadrul a două servicii din sistemul de protecție a copilului, unul în care angajații lucrează direct cu copiii (psihologi și asistenți sociali) și altul financiar-contabil.

Am pornit de la ipoteza că: angajații care lucrează direct cu copiii (psihologi și asistenți sociali) au un stil de comunicare asertiv, direct, onest, fără tendințe la agresivitate.

Prin observație, convorbire și aplicarea chestionarului S.C. (Analiza stilului de comunicare) construit de S.Marcus, pe două loturi, fiecare având 32 de subiecți (lotul 1 – economiști și referenți contabili și lotul 2- psihologi și asistenți sociali) s-a urmărit stabilirea stilului de comunicare al angajaților din cadrul celor două servicii din sistemul de protecție a copilului.

Interpretarea datelor cercetării s-a realizat inițial pe fiecare lot în parte și în final s-au analizat comparativ datele obținute.

În concluzie, s-a confirmat ipoteza cercetării, și anume angajații care lucrează direct cu copiii au un stil de comunicare preponderent asertiv comparativ cu angajații care lucrează în cadrul serviciului financiar-contabil.

ABSTRACT

The research aims at the establishment of the employees communication within the frame of two services from the system of child protection, one in which the employees work directly with the children (psychologists and social assistants) and the other financial-accounting.

We started from the theory that: the employees that work directly with the children (psychologists and social assistants) have a n assertive style of communication, plain, sincere without any inclination towards aggressiveness.

Through observation, dialogue and the application of questionares SC (The Analysis of communication style) made by S Marcus, on two groups, each are having 32 subjects (group 1- economists and accountants and group 2- psychologists and social assistants) the eastablishment of the style of communication of the employees from the two areas \services from the child protection system was intended .

The interpretation of the research data was firstly made each separate group and in the end the obtained data had been analysed comparatively.

In conclusion the theory of the research was confirmed: the employees that work directly with the children have an assertive style /way of communication, in comparison with the employees who work in the financial-accounting area.

INTRODUCERE

De ce stilul de comunicare al angajaților în cadrul a două servicii din sistemul de protecție a copilului?

Deoarece ne-am propus să constatăm care este stilul de comunicare al angajaților din cadrul a două servicii din sistemul de protecție a copilului.

Lucrăm ca psihologi de 5 ani și am constatat că în cadrul serviciului comunicarea este esențială în stabilirea unor relații între colegi și între manager și angajați.

Comunicarea este cel mai important mod de a motiva și dezvolta angajații.

Comunicarea este elementul esențial în management și reprezintă legătura vitală între membrii echipei.

Comunicarea eficientă presupune ca anumiți oameni să primească informația cuvenită, într-o formă adecvată, la momentul oportun. Comunicarea eficientă este un proces bidirecțional de ofertă, receptare și răspuns, care se poate derula doar într-o cultură organizațională care încurajează ascultarea celorlalți, deschiderea către idei noi și disponibilitatea pentru schimbare.

Comunicarea este esențială pentru un management eficient, cu precădere în organizațiile complexe. În cadrul organizațiilor, comunicarea este o relație în care se face un schimb de informații între indivizi, în scopul de a influența sau chiar schimba comportamentele organizaționale.

Pentru „ființa organizațională”, comunicarea este actul care îi poate asigura existența, îi poate facilita expansiunea sau îi poate determina stagnarea, iar uneori chiar dispariția.

Comunicarea înseamnă pentru cei mai mulți punerea împreună a informațiilor într-un mesaj, schimb de mesaje, activitate de comunicare și rezultatul acesteia.

SCOPUL ȘI REZULTATELE CERCETĂRII

Ipoteza cercetării

Cercetarea vizează tipul stilului de comunicare al angajaților (psihologi și asistenți sociali) din cadrul unui serviciu din domeniul administrației locale.

Am pornit de la ipoteza că: angajații care lucrează direct cu copiii (psihologi și asistenți sociali) au un stil de comunicare asertiv, direct, onest, fără tendințe la agresivitate.

Populația investigată

Cercetarea s-a realizat pe două loturi, fiecare având 32 de subiecți (lotul 1 – psihologi și asistenți sociali și lotul 2 - economiști și referenți contabili), urmărindu-se stabilirea stilului de comunicare al angajaților din cadrul celor două servicii din sistemul de protecție a copilului.

Lotul 1 – economiști și referenți contabili din cadrul unui serviciu din domeniul administrației locale

Lotul 1 este alcătuit din 32 de subiecți.

Vârsta subiecților investigați din acest lot este cuprinsă între 25 – 36 de ani.

Distribuția pe grupe de vârstă este următoarea:

- între 25 de ani și 30 de ani (17 subiecți);

- între 30 de ani și 36 de ani (15 subiecți).

Lotul 2 – psihologi și asistenți sociali din cadrul unui serviciu din administrația locală

Vârsta subiecților investigați din acest lot este cuprinsă între 23-38 de ani.

Distribuția pe grupe de vârstă este următoarea:

- între 25 de ani și 30 de ani (17 subiecți);

- între 30 de ani și 38 de ani (15 subiecți).

Sexul

Dintre cei 32 de subiecți investigați din lotul 1, 19 au fost femei, iar 13 bărbați, iar dintre cei 32 de subiecți din lotul 2, 21 au fost femei și 11 bărbați.

Nivelul de școlarizare

Dintre subiecții investigați, cei din lotul 1 - 32 au studii superioare de profil socio-uman, iar cei din lotul 2, 17 au studii superioare de profil economic, iar 15 au studii medii de profil economic.

METODOLOGIE

Aplicarea metodelor

Metodele utilizate în cercetarea întreprinsă sunt:

- chestionarul
- observația
- convorbirea

Instrumente utilizate

S-a urmărit stabilirea stilului de comunicare al angajaților din cadrul celor două servicii din sistemul de protecție a copilului, astfel am aplicat Chestionarul *Analiza stilului de comunicare* pentru a se evidenția care dintre stilurile de comunicare (non-assertiv, assertiv, agresiv, manipulator) este predominant.

Stilul de comunicare se referă la ansamblul particularităților de manifestare caracteristice unei persoane în actul comunicativ.

Stilul desemnează:

- modalitățile specifice de recepționare/decodificare a mesajelor;
- modalitățile personale de prelucrare/interpretare a mesajelor;
- modalitățile specifice de exprimare a răspunsului, particularitățile personale de feedback.

Toate acestea decurg din unicitatea și individualitatea ființei umane, fiind expresia personalității umane.

Conceptul de stil de comunicare se aplică doar acolo unde caracteristicile formale, general valabile ale actului comunicativ, se asociază cu anumite maniere personale de receptare-prelucrare-emitere a mesajelor. Este vorba de maniere de comunicare formate în decursul dezvoltării individului, stabile și caracteristice pentru el și care se manifestă relativ independent de conținutul comunicativ vehiculat pentru el și de contextul concret în care operează (vezi persoane care comunică „elegant”, echilibrat în orice împrejurare / persoane care comunică vulgar, agresiv, în orice situație).

Stilul de comunicare este în primul rând un indicator al modului în care o persoană își structurează lumea relațiilor sociale. În al doilea rând, stilul de comunicare este un indicator al modului de prelucrare a informațiilor și de transformare a acestor informații în fapte de comportament, în judecăți practice, sociale, evaluative etc.

Stilul de comunicare este fundamental determinat de trei *elemente*:

- 1.- *atitudinile persoanei*, ca modalități constante de raportare a acesteia la viața socială, la semenii și la sine;
- 2.- *modelele de comunicare învățate* - assertiv, non-assertiv, agresiv (cu varianta sa pasiv-agresivă), manipulator;
- 3.- *temperamentul*, ca tip de reactivitate a celulei nervoase.

➤ *stilul non-assertiv* (atitudinea de fugă pasivă) - tendința de a se ascunde, de a fugi mai degrabă decât de a înfrunța oamenii. Se poate manifesta printr-un exces de amabilitate și conciliere, prin tendința de a amâna luarea unor hotărâri și adesea prin imposibilitatea luării acestora, însoțită de cedarea către alții a dreptului de a decide. La baza acestor manifestări stă o teamă maladivă de a nu fi judecat de ceilalți, ca și supărarea intensă resimțită în cazul unui eventual eșec; pentru a le evita, individul preferă să se supună hotărârii celorlalți. Aceasta nu exclude un sentiment de ciudă, mânie mocnită, ranchiună.

➤ *stilul agresiv* (atitudinea de atac) - tendința de a fi mereu în față, de a avea ultimul cuvânt, de a se impune cu orice preț, chiar cu prețul lezării și supărării altor persoane. Pentru a

domina, orice mijloc pare a fi utilizabil - înfricoșarea, contrazicerea, umilirea, compromiterea celorlalți, atitudinile și comportamentele șocante, răzbunarea, asumarea unor riscuri excesive. Această atitudine stimulează agresivitatea și antipatia partenerilor și are ca efect pentru persoana în cauză sentimentul de a nu fi iubită, respectată și apreciată, fapte ce o fac și mai agresivă - se crează un adevărat cerc vicios al agresivității.

➤ *stilul manipulator* (atitudinea de manipulare) - preferința pentru un rol de culise, tendința de a aștepta clipa prielnică pentru a ieși la lumină și a se pune în valoare, tendința de a căuta intenții ascunse în spatele oricăror afirmații ale celorlalți. Persoana evită să spună deschis ceea ce gândește, își schimbă opiniile după cele ale interlocutorului, îi place să fie în preajma celor mari și puternici (ca o compensare a propriilor slăbiciuni), sperând să obțină beneficii din vecinătatea cu aceștia. Persoanele din această categorie urmăresc ca ceilalți să facă ceea ce ar dori ele, dar acest lucru să nu presupună confruntări deschise - fie ele raționale, constructive - de tip asertiv, fie ele conflictuale - de tip agresiv; este vorba mai degrabă de a aștepta ca situația să se întoarcă în favoarea lor. Adesea aceste persoane „joacă roluri” diverse, ca semn al insuficienței maturizării sociale, aceasta și în legătură cu un statut social slab, precar, nesatisfăcător. Problema indivizilor manipulatori este de a-și ascunde slăbiciunea, de a nu fi descoperiți, pentru că și ei se tem de judecata celorlalți și de a nu fi marginalizați.

➤ *stilul asertiv* (atitudinea constructivă) - capacitatea de autoafirmare, de exprimare onestă, directă și clară a opiniilor și a drepturilor proprii fără agresivitate și fără a-i leza pe ceilalți; capacitatea urmăririi propriilor interese fără încălcarea nevoilor celorlalți. Persoana știe să asculte și este dispusă să înțeleagă, știe să fie ea însăși (fără simulări și „jocuri de rol”) și să se bazeze pe sine. Este cea mai bună atitudine, pentru că permite atingerea scopurilor propuse fără a provoca resentimentele celorlalți și chiar câștigându-le adesea simpatia.

Cotarea și interpretarea testului

Proba a fost construită de S. Marcus, psiholog român cu importante contribuții în studiul fenomenului empatic.

Proba este relevantă pentru cele 4 stiluri fundamentale de comunicare:

1.- *Stilul non-asertiv*: 1, 7, 15, 16, 17, 25, 26, 35, 36, 37, 50, 51, 52, 59, 60.

2.- *Stilul agresiv*: 4, 6, 10, 11, 20, 21, 28, 29, 30, 39, 40, 48, 49, 55, 56.

3.- *Stilul manipulator*: 3, 5, 9, 12, 13, 19, 22, 31, 32, 41, 42, 46, 47, 54, 57.

4.- *Stilul asertiv*: 2, 8, 14, 18, 23, 24, 27, 33, 34, 38, 43, 44, 45, 53, 58.

Se acordă câte un punct răspunsurilor *ADEVĂRAT*. Se însumează punctele pe stiluri de comunicare. Stilul la care s-a obținut numărul maxim de puncte indică atitudinea dominantă în comunicare, caracteristicile relativ stabile și previzibile ale comportamentului comunicativ.

Când la două stiluri se obțin punctaje identice sau asemănătoare, stilul manifest de comunicare este încă neconturat, dar sunt conturate la nivel subdominant, latent, două atitudini concurente dintre care una sau alta poate deveni oricând dominantă în funcție de împrejurări.

Când punctajele sunt apropiate la trei-patru stiluri, este vorba de lipsa unui stil de comunicare, ceea ce indică un comportament comunicativ pendular, oscilant, nematurizat, legat de un comportament ambiguu și greu de prevăzut.

Observația

În limbaj curent, observația constă în urmărirea faptelor așa cum se desfășoară ele, în condiții obișnuite.

Din punct de vedere psihologic, observația este un proces senzorio-intelectiv, de percepere dirijată și interpretată conceptual, prin care se efectuează cunoașterea în confruntare directă cu obiecte și situații concrete.

Metoda observației este fundamentală pentru științele socio-umane și dispune de un specific constând în desemnarea faptelor de comportament ca indicatori ai unor stări și desfășurări subiective.

Datele astfel obținute au fost consemnate pe o foaie de observație.

Convorbirea

Convorbirea este o metodă de diagnoză ce poate avea o deosebită valoare informațională, în condiții ce permit stabilirea unei legături de încredere reciprocă condusă sistematic, dar naturală în desfășurarea ei.

Ca metodă de investigație, convorbirea reprezintă conversația dintre două persoane, desfășurată după anumite reguli metodologice, prin care subiectul abordat oferă informații referitoare la tema fixată.

Convorbirea trebuie organizată și pregătită intelectual și afectiv, astfel încât subiectul să fie dispus să permită o incursiune în intimitatea vieții sale psihice. Ea poate înregistra însușirile persoanei sub aspectul lor dinamic și în ansamblul caracteristicilor generale ale personalității.

Convorbirea nondirectivă, propusă de C. Rogers, crează condițiile psihologice care să faciliteze relațiile spontane ale subiectului, fără ca acesta să fie permanent întrebat.

Eficiența acestei metode este dată de respectarea unor condiții:

- necesitatea desfășurării după o structurare anterioară a întrebărilor de către experimentator;
- întrebările să vizeze culegerea cu anticipație a unor informații despre subiect, prin folosirea altor metode – observația, analiza produselor activității etc.;
- preocuparea pentru anticiparea răspunsurilor subiectului de către experimentator, pentru a ști cum să se comporte în eventualele situații neprevăzute;
- motivarea adecvată a subiecților pentru a obține din partea acestora răspunsuri sincere.

METODE DE PRELUCRARE STATISTICĂ A DATELOR CERCETĂRII

Metoda statistică intervine în ansamblul metodelor de cunoaștere prin aportul său la prelucrarea și interpretarea datelor obținute.

În aplicarea metodei statistice sunt implicate două elemente: colectivul de subiecți și variabila în funcție de care se face investigația.

Testul de semnificație a diferențelor dintre procente (testul T) a fost folosit pentru compararea datelor obținute în urma aplicării chestionarului privind stilul de comunicare. Acesta servește la testarea semnificației diferenței dintre două proporții, obținute prin cercetare selectivă (la nivel de eșantioane) și în mod independent una de cealaltă (pe eșantioane independente). În cazul în care valoarea obținută (T) depășește valoarea critică 1,96, se poate concluziona că diferența este semnificativă.

REZULTATELE CERCETĂRII

Analiza datelor obținute din aplicarea Chestionarului la lotul 1 – economiști și referenți contabili, a evidențiat faptul că stilul de comunicare predominant (17 subiecți – 52%) este cel non-assertiv. Se observă că subiecții evită uneori înfruntarea oamenilor, manifestându-se printr-un exces de amabilitate și conciliere, prin tendința de a amâna sau a evita luarea unor decizii. Acești subiecți sunt caracterizați printr-o teamă de evaluare și eșec. Acest tip de relaționare poate duce la apariția unor sentimente de frustrare, furie reprimată, invidie.

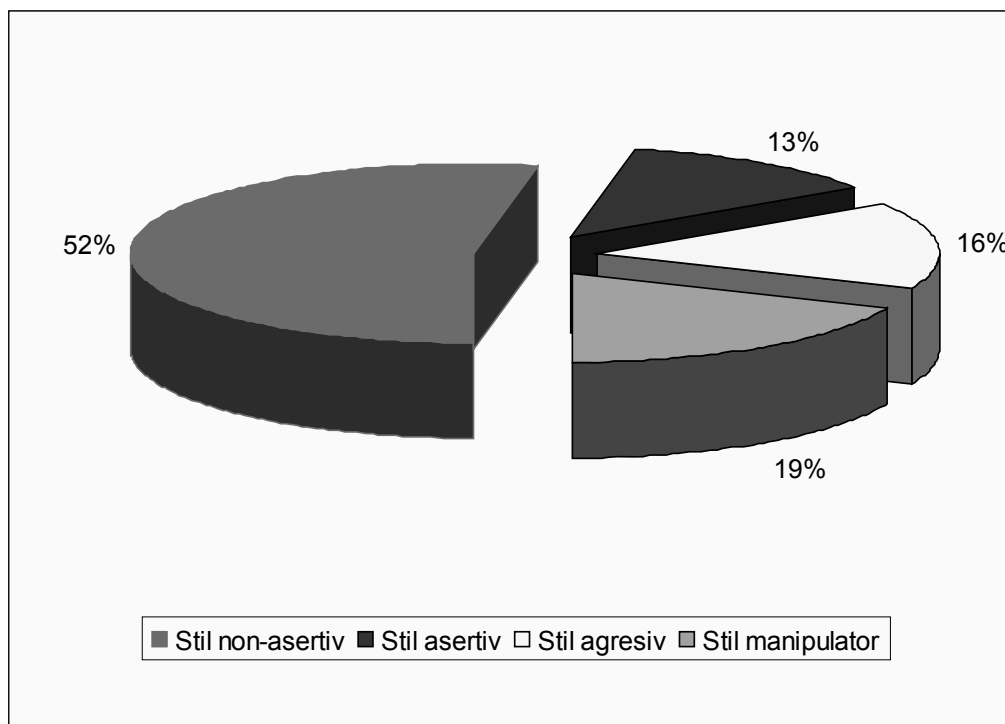

Diagrama 1: Stiluri de comunicare – economiști și referenți contabili

La un număr de 6 subiecți (19 %) se remarcă predominanța stilului de comunicare de tip manipulator, ceea ce semnifică faptul că aceștia preferă un rol de culise, având tendința de a aștepta clipa prielnică pentru a ieși la lumină și a se pune în valoare, de a căuta intenții ascunse în spatele oricăror afirmații ale celorlalți. Manipulatorul evită să spună deschis ceea ce gândește, își schimbă opiniile după cele ale interlocutorului. Se observă că persoanele din această categorie urmăresc ca ceilalți să facă ceea ce ar dori ele, în același timp evitând confruntările deschise. Indivizii manipulatori sunt nesiguri, având tendința de a-și ascunde slăbiciunea, suferind de teama de evaluare și respingere.

În 16 % din cazuri (5 subiecți) se remarcă prezența stilului agresiv în comunicare. Subiecții au tendința de a fi mereu în față, de a avea ultimul cuvânt, de a se impune cu orice preț, chiar cu prețul lezării și supărării altor persoane. Ei apelează la intimidare, contrazicere, umilire, sau chiar compromiterea celorlalți, atitudini și comportamente șocante, răzbunare, asumarea unor riscuri excesive pentru a-i domina pe cei din jur. Efectul acestei atitudini este declanșarea unui comportament agresiv al partenerilor de comunicare, subiectul devenind cu atât mai puțin iubit, respectat și apreciat, fapte ce îl fac și mai agresiv, apărând astfel un adevărat cerc vicios al agresivității.

Analiza datelor obținute din aplicarea Chestionarului la lotul 2 au evidențiat faptul că stilul de comunicare predominant (21 subiecți –66%) este cel asertiv.

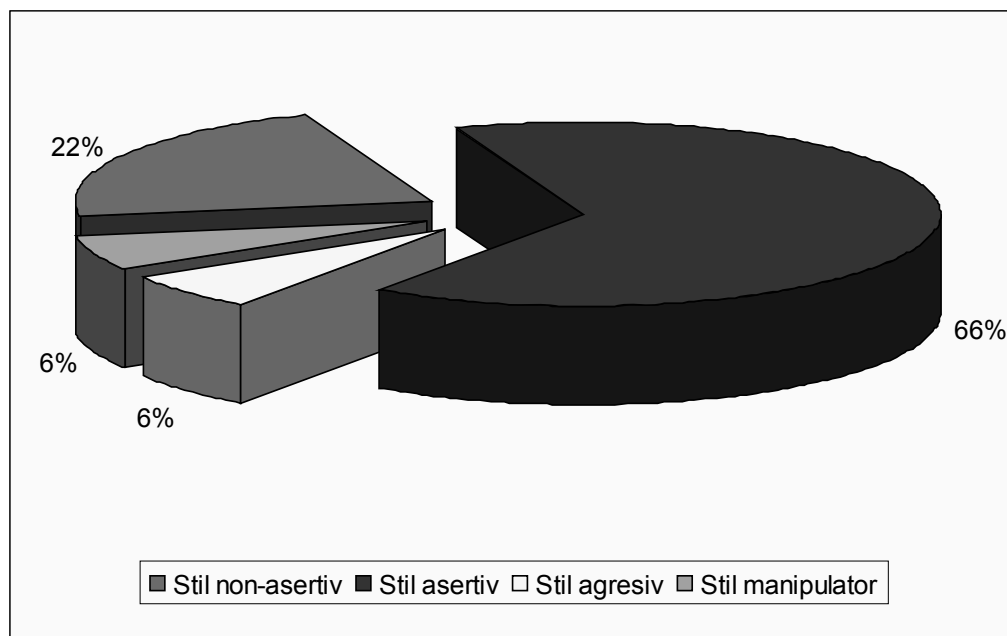

Diagrama 2: Stiluri de comunicare – psihologi și asistenți sociali

Subiecții au capacitatea de autoafirmare, de exprimare onestă, directă și clară a opiniilor și a drepturilor proprii. Aceștia nu recurg la comportamente agresive și evită să-i lezeze pe ceilalți. Ei își urmăresc propriile interese, având capacitatea de a respecta în același timp și nevoile celorlalți.

Persoana știe să asculte și este dispusă să înțeleagă, știe să fie autentică, fără simulări și „jocuri de rol” și să se bazeze pe sine. Această atitudine în comunicare este optimă, deoarece permite atingerea scopurilor propuse fără a provoca resentimentele celorlalți și chiar câștigându-le simpatia.

Stilul de comunicare	Economiști și referenți contabili	Psihologi și asistenți sociali
Stil non-asertiv	17 cazuri	7 cazuri
Stil asertiv	4 cazuri	21 cazuri
Stil agresiv	5 cazuri	2 cazuri
Stil manipulator	6 cazuri	2 cazuri

Din compararea rezultatelor chestionarului aplicat la cele două loturi se remarcă creșterea ponderii subiecților având un stil de comunicare asertiv – de la un număr de 4 cazuri la lotul 1, la 21 de cazuri la lotul 2 – creștere semnificativă statistic ($t = 5,111$). În același timp, se observă scăderea numărului de cazuri de comunicare non-asertivă, de la 17 subiecți la lotul 1 la 7 subiecți la lotul 2 ($t = 2,685$).

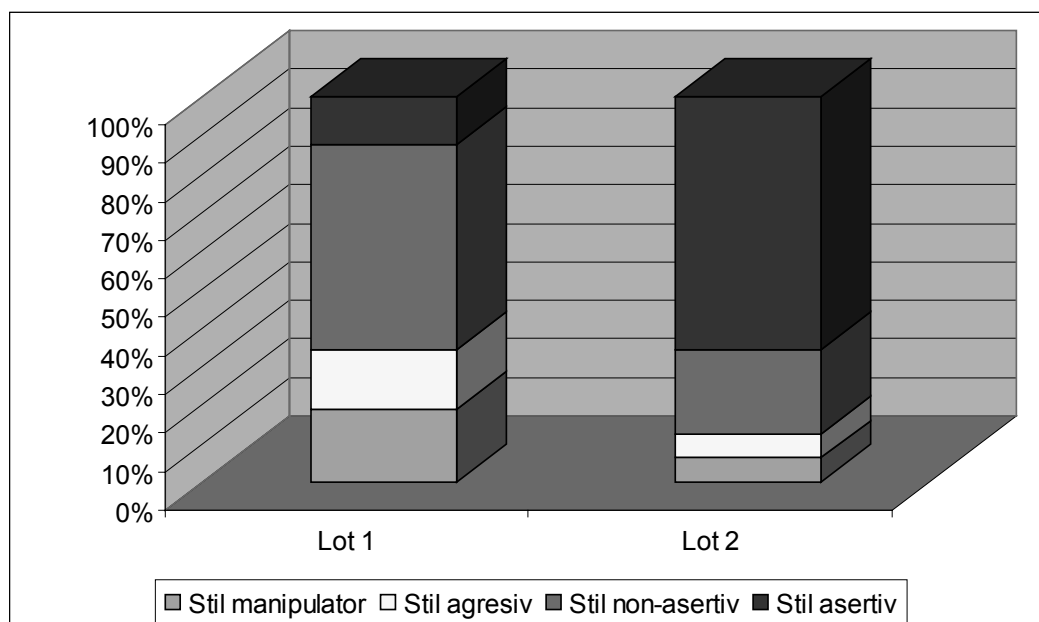

Diagrama 3: Stiluri de comunicare – comparație

1. Analiza comparativă dintre cele două loturi de subiecți, lotul 1 – economiști și referenți contabili și lotul 2 – psihologi și asistenți sociali, a confirmat ipoteza: angajații care lucrează direct cu copiii (psihologi și asistenți sociali) au un stil de comunicare asertiv, direct, onest fără tendințe la agresivitate într-un procent de 66%, comparativ cu economiștii și referenții contabili care într-un procent de doar 13 % au un stil de comunicare asertiv.

Intenția comportamentului asertiv este aceea de a comunica în mod sincer, clar și direct și de a-și susține ideile și credințele fără a-i răni pe ceilalți sau a-și face rău sie însuși. Dacă presupunem că atât nonasertivitatea, cât și agresiunea se datorează, cel puțin în parte, unei învățări greșite a căilor de a reacționa în interacțiunile cu oamenii, am putea să ne îmbunătățim relațiile interpersonale lucrând la dezvoltarea unor noi căi și metode adecvate de a reacționa. Înțelegerea naturii asertivității va facilita acest deziderat.

Atunci când ești asertiv, te protejezi de pericolul de a deveni o victimă; îți satisfaci mai multe nevoi interpersonale, iei mai multe decizii legate de propria viață, gândești și spui ceea ce crezi și stabilești relații interpersonale mai strânse, fără a interfera cu drepturile celorlalți. A fi asertiv înseamnă să recunoști că toți oamenii au aceleași drepturi fundamentale și că nici titlurile sau rolurile sociale nu le pot afecta aceste drepturi.

Oamenii asertivi au învățat cum să nu trimită mesaje nepotrivite de tip nonasertiv sau agresiv. Așadar, persoanele asertive exprimă ceea ce gândesc și simt fără a-și cere scuze și fără a încerca să domine. Au învățat să spună „Nu”, „Da”, „Îmi place” și „Eu cred”. În acest fel, nici unul dintre parteneri nu este minimalizat; amândoi sunt respectați.

Accentul asertivității se pune pe negociere. Persoanele asertive încearcă să echilibreze „puterea” socială astfel încât să creeze egalitate în relațiile pe care le întrețin cu ceilalți. În timp ce indivizii agresivi îi rănesc adesea pe ceilalți, iar cei nonasertivi deseori se rănesc pe ei înșiși, persoanele asertive se protejează atât pe sine, cât și pe cei cu care interacționează. Acest lucru implică atenție asupra sentimentelor și abilităților verbale și nonverbale de rezolvare a problemelor interpersonale.

A fi asertiv nu înseamnă a fi insensibil, egoist, încăpățânat. Ci mai degrabă a fi dornic să-ți aperi drepturile și să-ți comunici nevoile, a încerca să găsești soluții reciproc avantajoase la problemele și conflictele interpersonale.

Depinde de fiecare să stabilească dacă vrea să-și redefinească unele modalități de

relaționare cu ceilalți.

2. Tot din analiza comparativă reiese că 52% dintre subiecții lotului 1 au un stil de comunicare nonasertiv, comparativ cu subiecții lotului 2 dintre care numai 22 % au un stil de comunicare nonasertiv; au existat momente în viață când s-a crezut că e mai bine să-ți suprimi sentimentele pentru a evita respingerea și conflictul, sau când nu s-a putut să-ți exprimi sentimentele. Când îți este teamă să-i lași pe alții să afle ce simți, sau dacă ai ezitat vreodată în exprimarea emoțiilor, dacă te-ai simțit intimidat de altă persoană sau nu ți-a venit să vorbești atunci când erai tratat nedrept, atunci se știe ce înseamnă să ai un stil de comunicare nonasertiv. Din nefericire, persoanele nonasertive fac foarte rar pașii necesari îmbunătățirii relațiilor și, de aceea, rămân cu ceva nesatisfăcător. Experiența ne arată că există mai multe motive pentru care ezităm să fim asertivi în relațiile cu ceilalți. Uneori inerția sau lenea este un factor: cel mai simplu răspuns este acela de a nu răspunde deloc. Altădată, apatia sau lipsa interesului duce la nonasertivitate; pur și simplu nu ne pasă suficient pentru a ne implica în mod activ. Cel mai adesea însă, frica poate duce la nonasertivitate. În mod particular, ne putem teme că un comportament asertiv ar duce la respingerea noastră din partea celorlalți (devenim convinși că dacă ne susținem părerea, cineva se va înfuria). Sau, pur și simplu, lipsesc abilitățile interpersonale necesare asertivității. O altă cauză importantă a nonasertivității este timiditatea. Există mai multe grade ale timidității. De exemplu, timiditatea poate lua forma unei fâstăceli, sau poate cauza o simplă creștere a distanței interpersonale. Din nefericire, timiditatea extremă te poate face temător față de relațiile sociale și te poate împiedica să-ți exprimi și să-ți faci cunoscute sentimentele, sau să inițiezi relații în vederea formării unui cuplu etc.

3. Tot din analiza comparativă reiese că 16% din subiecții lotului 1 au un stil de comunicare agresiv, comparativ cu subiecții lotului 2 unde doar 6% dintre aceștia au un stil de comunicare agresiv; în contrast cu individul nonasertiv, care este ezitant când vine vorba de a se aventura în comunicare, cel agresiv începe prin atacuri, precipitând astfel conflictul. De aceea, nu este nici o surpriză faptul că o discuție cu o persoană agresivă va escalada și va scăpa de sub control: ținta agresorului va simți nevoia să răspundă provocărilor. În astfel de situații, nimeni nu câștigă de fapt, rezultatul fiind o relație în impas.

CONCLUZIE

S-a confirmat ipoteza cercetării și anume angajații care lucrează direct cu copiii au un stil de comunicare predominant asertiv comparativ cu angajații care lucrează în cadrul serviciului financiar-contabil.

Propuneri și recomandări

- Traininguri de îmbunătățire a abilităților de comunicare;
- Dezvoltare personală;
- Cursuri de perfecționare.

BIBLIOGRAFIE

- Abric, Jean-Claude, (2002), *Psihologia comunicării*, Ed. Polirom, Iași;
- Andrei, Petru, Alexandrescu, Florin, (1999), *Personalitate și comunicare. Tactici de influență interpersonală*, Editura Licorna, București;
- Berne, Eric, (2006), *Ce spui după Bună ziua?*, Ed. Trei, București;
- Berne, Eric, (2002), *Jocuri pentru adulți*, Ed. Amaltea, București;
- Borțun, Dumitru, Semiotică (2002) – *Limbaaj – Comunicare. Bazele epistemologice ale comunicării*, Facultatea de Comunicare și Relații publice „David Ogilvy”, SNSPA, București;

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

- Constantin, Ticu, (2004), *Evaluarea psihologică a personalului*, Ed. Polirom, Iași;
- Craiovan, Mihai Petru, (2006), *Psihologia resurselor umane*, Ed. Universitară, București;
- Craiovan, Mihai Petru, (2005-2006), *Comunicare organizațională și negocierea conflictelor – note de curs*, Universitatea Titu Maiorescu;
- Cristea, Dumitru, (1999), *Tratat de psihologie socială*, Ed. ProTransilvania.
- Goleman, Daniel, Boyatzis, Richard, McKee, Annie, (2005), *Inteligența emoțională în leadership*, Ed. Curtea Veche, București;
- Graur, Evelina, (2001), *Tehnici de comunicare*, Editura Mediamira, Cluj-Napoca;
- Hogan, Kevin, (1996), *Psihologia persuasiunii*, Ed. Antet
- Holdevici, Irina, *Ameliorarea performanțelor individuale prin tehnici de psihoterapie*, Editura Orizonturi, București.
- Iosif, Gheorghe, (2001), *Managementul resurselor umane*, Ed. Victor, București
- Iovănuț, Simona, (2001), *Comunicarea (curs de specializare pentru lucrătorii sociali în mediul rural)*, Editura Waldpress;
- Knight, Sue, (2004), *Tehnicile programării neuro-lingvistice*, Ed. Curtea Veche, București.
- Lacombe, Fabrice, (2005), *Rezolvarea dificultăților de comunicare*, Ed. Polirom, București
- De Lassus, Rene, (2004), *Analiza tranzacțională*, Ed. Teora, București;
- Lelord, Francois, Andre, Christophe, (1998), *Cum să ne purtăm cu personalitățile dificile*, Ed. Trei, București;
- Mecu, Carmen-Maria, (2005), *Laborator de comunicare – suport de curs*, Societatea de Psihologie Experiențială Română;
- Mecu, Carmen-Maria, (2003), *Eu, profesor?! Eu?... Profesor!*, Editura Arhiepiscopiei Romano - Catolice, București.
- Mitrofan, Iolanda, (2004), *Terapia Unificării*, Editura SPER, București;
- Mitrofan, Iolanda (coordonator), (2000), *Orientarea experiențială în psihoterapie*, Editura SPER, București
- Mitrofan, Iolanda (coordonator), (2000-2006), *Revista de Psihoterapie Experiențială*, Editura SPER, București;
- Mucchielli, Alex, (2002), *Arta de a influența*, Ed. Polirom, București;
- Nedelcea, Cătălin, (2002), *Introducere în Programarea Neuro-Lingvistică*, Ed. SPER, București;
- Nuță, Adrian, (2004), *Abilități de comunicare*, Editura SPER, București;
- Nuță, Adrian, (2005), *Comunicarea, chipuri, umbre, măști*, Editura SPER, București;
- Omar, I (2004), *Psihologia muncii – caiet de seminar*, Ed. Fundația România de Mâine, București;
- Pânișoară, Georgeta; Pânișoară, Ion-Ovidiu, (2005), *Managementul resurselor umane*, Ed. Polirom, București;
- Pease, Allan, (1993), *Limbajul trupului*, Ed. Polimark, București
- Popescu Neveanu, Paul, (1978), *Dicționar de psihologie*, Editura Albatros, București.
- Puiu, Mihai, (2006), *Smart Management*, Ed. Universității Titu Maiorescu, București
- Puiu, Mihai, (2005), *Dimensiuni psihovocaționale în managementul resurselor umane*, Ed. Universității Titu Maiorescu, București;
- Salome, Jacques, (2002), *Curajul de a fi tu însuși*, Ed. Curtea veche, București;
- Salome, Jacques, (2002), *Vorbește-mi, am atâtea să-ți spun*, Ed. Curtea veche, București
- Sillamy, Norbert, (2000), *Larousse - Dicționar de psihologie*, Editura Univers Enciclopedic.
- Stanciu, Ștefan; Ionescu, Mihaela; Leovaridis, Cristina; Stănescu Dan, (2003), *Managementul resurselor umane*, Ed. Comunicare.ro, SNSPA, București;
- Terzi, Dana, (2001), *Exodul adulților în instruire*, Revista de teorie și practică educațională, Ed. C. E. Pro Didactica, Chișinău.
- Vera, B (1998) – *Antrenamentul comunicării sau arta de a ne înțelege*, Editura Gemma Pres;

- Zlate, Mielu, (2004), *Tratat de psihologie organizațional-managerială (vol. 1)*, Ed. Polirom, Iași.
- www.cariereonline.ro
- www.coach.ro
- www.deltahrconsult.ro
- www.hrd.ro
- www.iceberg.ro
- www.nlptraining.ro
- www.totalconsult.ro
- www.training.ro

MULTICULTURALITATEA ÎN COMPANII

STUDIU DE CAZ: EVALUAREA COMPORTAMENTALĂ

Sorina BRADEA

Thomas International, Oradea

PREMIZE DE DERULARE A PROIECTULUI

- Companie multinațională, industrie
- Echipa de conducere formată din: români, mexicani, italieni, germani, americani, francezi, croați (12 persoane)
- 36,000 angajați la nivel de lume (1,500 în România)
- Limbi vorbite de către cei din conducere: engleză, franceză, italiană, croată

PRESUPUNERI!

- Datorită țărilor diferite din care provin, sunt foarte diferiți
- Lipsa unei limbi comune este o barieră
- Stilul directorului general nu este potrivit echipei pe care o conduce
- Directorii nu sunt compatibili cu posturile pe care le ocupă

SITUAȚIA INIȚIALĂ

- Lipsa unei limbi comune, cunoscute de către toți
- Percepții diferite asupra stilurilor de conducere necesare în cadrul echipelor
- Refuzul de adaptare la specificul local
- Priorități diferite la nivelul echipei de conducere la vârf
- Rezultate sub așteptări la nivelul echipei de conducere (cu toate că echipele lor funcționează bine și au performanță!)

Opinia Departamentului Resurse Umane din companie

INSTRUMENTE UTILIZATE PENTRU DIAGNOZĂ:

- Chestionare focalizate pe specificul cultural al fiecărui membru al echipei (în funcție de țara de proveniență)
- Analiza Thomas pentru identificarea profilelor comportamentale individuale
- Interviuri față-n față cu fiecare membru al echipei de conducere

CONCLUZIILE DIAGNOZEI

- Membrii echipei de conducere au profile comportamentale foarte asemănătoare: orientați pe rezultat, competitivi, cu nevoie de a avea succes în ceea ce întreprind, direcți și uneori chiar agresivi în situațiile de criză, dar și atenți la calitatea rezultatului obținut, rezervați față de membrii echipelor lor, păstrând o anumită distanță în relații, formali în abordarea celorlalți
- Fiecare membru al echipei de conducere este focalizat pe a demonstra succesul propriu și nu al echipei
- Membrii echipei de conducere nu sunt interesați de colaborare decât în măsura în care aceasta îi ajută să obțină un succes personal, atât cantitativ cât și calitativ
- Sunt puțin orientați către oameni
- În mare măsură compatibili cu cultura organizației din care fac parte

Soluții propuse:

- Identificarea scopului comun al echipei de conducere - brainstorming
- Atelier de lucru pentru cunoașterea reală a membrilor echipei
 - Discutarea deschisă a așteptărilor fiecăruia, a punctelor tari și a limitărilor (folosind informațiile oferite de Thomas)
 - Prezentarea și exersarea elementelor observabile ale comportamentului pentru a îmbunătăți nivelul de performanță al echipei de conducere printr-o mai bună colaborare între ei și cu cei din echipele lor
- Teambuilding

ELEMENTE VIZIBILE ALE COMPORTAMENTULUI

ABORDARE

BIROU

MANIERE

LIMBAJUL TRUPULUI

GESTIONAREA CONFLICTULUI

Elemente observabile ale comportamentului „D” ridicat

- ajung târziu
- pot fi brutali și duri
- vor întrerupe
- biroul dezorganizat
- nerăbdători și agitați
- strângere de mână puternică
- contact vizual stabil
- caracterizați prin provocări
- încearcă să domine
- preiau discuția
- nu sunt interesați de îmbrăcăminte
- abordează conflictul frontal (câștig/pierdere)

Elemente observabile ale comportamentului „I” ridicat

- propriul „eu” în întreg biroul
- certificate, poze, trofee
- excepțional de entuziast
- pare foarte interesat
- îmbrăcat modern
- foarte prietenos și social
- gesticulează și se mișcă mult
- spune povestiri și anecdote
- își arată sentimentele
- strângere de mână prietenoasă
- neatent la detalii
- pare impulsiv
- caută soluții câștig/câștig

Elemente observabile ale comportamentului „S” ridicat

- poze cu averea și familia
- biroul bine organizat
- pare comod
- bun ascultător
- strângere de mână pozitivă
- ritm de lucru încet
- se zbate pentru situația curentă
- afișează certificate de competență
- întrebări de clarificare
- face afirmații de testare
- voce înceată, dar fermă
- poate părea convins
- îmbrăcăminte confortabilă
- calmează situația

Elemente observabile ale comportamentului „C” ridicat

- birou curat și ordonat
- punctual și pregătit
- negrăbit și organizat
- curtenitor și diplomat
- îmbrăcăminte elegantă, conservatoare
- precis și detaliat
- strângere de mână fugară, pierdută
- contact vizual redus
- nu-și dezvăluie sentimentele
- limbajul trupului limitat
- defensiv când este amenințat
- renunță la poziția sa pentru a evita controverse
- râs nervos, tuse sau pauză

REGULA DE AUR A COMPORTAMENTULUI ...**REGULA DE PLATINĂ!**

• Comportă-te cu ceilalți așa cum așteaptă ei să te comporți cu ei, nu cum ai aștepta tu să se comporte ei cu tine.

FACTORI PROTECTIVI AI COMPORTAMENTULUI PENTRU SĂNĂTATE

Laszlo BRASSAI

Centrul Județean de Asistență Psihopedagogică Covasna

brassail@yahoo.com

REZUMAT

Comportamentele preventive și factorii preventivi ai acestora în adolescență constituie o preocupare primordială din perspectiva prevenției. Dintre comportamentele pentru sănătate cele mai frecvent studiate la vârsta adolescenței, sunt activitatea fizică și atenția acordată alimentației. Cercetarea de față se focalizează tocmai asupra studierii acestor comportamente pentru sănătate și asupra relațiilor acestora cu factorii protectivi pe un eșantion de 1977 elevi ai claselor IX-XII din județele Mureș și Covasna. Datele au fost colectate în primăvara anului 2006 prin metoda chestionării. Rezultatele ne arată diferențe semnificative de gen al prevalențelor și al frecvențelor comportamentelor pentru sănătate, precum și al mediilor factorilor protectivi, reconfirmate și de modelele de regresie ale celor două comportamente pentru sănătate. În acest raport, diferențele de gen par a fi marcate de factori socio-culturali. În urma constatărilor finale, lucrarea cuprinde o serie de concluzii în privința prevenției.

Cuvinte cheie: *comportamente pentru sănătate, factori protectivi, adolescență*

ABSTRACT

Health-related behaviors and their protective factors, represent a primordial preoccupation concerning prevention during adolescence. Among health-enhancing behaviors the mostly studied topics are: physical activity and attention according nutrition. The present research is focalized on these health-enhancing behaviors and their relation to protective factors, among a number of 1977 students in the 9th grade to grade 12th in Mureș and Covasna county of Romania. The dates were collected in spring of 2006 with questioners. Founding look significant gender differences among prevalence and frequency of health-enhancing behaviors, as well as the means of protective factors, reconfirmed by regressive models of health-enhancing behaviors. In this relationship gender differences are influenced by socio-cultural factors. Suggestions in the perspective of prevention is presented in the final conclusion.

Keywords: *health-enhancing behaviors, protective factors, adolescence*

Sănătatea în general și comportamentul legat de sănătate în special, constituie un aspect important al dezvoltării psihosociale la vârsta adolescenței. Poate și datorită faptului că formarea și cristalizarea comportamentelor față de sănătate, extrem de importante în perspectiva modului sănătos de viață, se realizează tocmai în această perioadă de vârstă.

După Matarazzo (1994) comportamentele față de sănătate sunt de două feluri: comportamente de risc (cum sunt consumul de substanțe psihoactive, activitatea sexuală neprotejată, sedentarismul, comportamentul de circulație nepreventiv, comportamentul hetero-și autoviolent) și comportamente preventive (ca de exemplu activitatea fizică, comportamentul nutritiv sănătos, activitatea sexuală protejată, comportamentul de igienă corporală sănătoasă), numite și comportamente pentru sănătate. Comportamentul pentru sănătate înseamnă mai mult decât lipsa comportamentului de risc, presupunând o conștiință dezvoltată față de sănătate și intenționalitate. În această perioadă de vârstă, beneficiile comportamentale imediate au o mai mare influență asupra comportamentului adolescentului, față de consecințele pozitive anticipate (Rolison și Scherman, 2002). Purtarea centurii de siguranță în timpul călătoriei cu autoturismul, atenția acordată alimentației, activitatea sexuală protejată, sunt marcate de o preocupare care depășește prezentul actual, o preocupare marcată de utilitate din punct de vedere al sănătății anticipate în viitorul îndepărtat. Din perspectiva unor astfel de comportamente intenționale

trebuie să renunțăm la satisfacțiile oferite de multiplele surse de plăcere accesibile în prezent, contra beneficiilor unor comportamente și acțiuni în posesia cărora vom putea intra doar într-un viitor anticipat. Importanța studierii dinamicii comportamentelor față de sănătate la vârsta adolescentă este întărită și de această perspectivă.

În adolescență, activitatea fizică și comportamentul alimentar sunt elemente cheie ale comportamentului pentru sănătate.

Efectele benefice ale activității fizice moderate sunt numeroase. Activitatea fizică moderată reduce rata mortalității atât la tineri, cât și la adulți, riscul îmbolnăvirilor cardio-vasculare, al cancerului de colon, al diabetului non-dependent de insulină. De asemenea, activitatea fizică moderată este esențială din punct de vedere a dezvoltării armonioase al musculaturii corpului uman în creștere și previne obezitatea (Report of the Surgeon General, 1996). Persoanele cu activitate fizică regulată manifestă o stare crescută de bună dispoziție, stabilitate emoțională, bună funcționare a sistemului cognitiv și performanțe superioare (Landers și Petruzzello, 1994). Rezultatele altor studii epidemiologice constată că activitatea fizică se asociază în mod negativ cu simptomele depresive (Camacho și colab., 1991) și anxioase (Steptoe și colab., 1989), și în mod pozitiv cu starea generală de bine (Cramer, 1991). McAuley (1995) descrie o asociere pozitivă între obișnuințele legate de activitatea fizică și autoevaluare, atât la copii cât și la adolescenți.

Conform U.S. Department of Health and Human Services, 1996), 14% dintre adolescenți nu au activitate fizică în mod regulat. Inactivitatea este mai mare în rândul fetelor și crește proporțional cu înaintarea în vârstă la ambele sexe. După rezultatul altor studii importante (Eaton și colab., 2006), săptămânal 75.8% dintre băieți și 61.7% dintre fete au activitate fizică moderată.

Starea de sănătate în adolescență se interconectează strâns cu alimentația. Cantitatea și mai ales calitatea alimentației în această perioadă de vârstă sunt importante, atât în privința menținerii stării de sănătate, cât și în privința dezvoltării psihosomatice armonioase. Totodată, există o corelație directă între alimentația corespunzătoare și prevenirea dezvoltării anumitor afecțiuni ale sistemului cardio-respirator, osteoporoză și boli cancerogene (McVey și colab., 2002). Neumark-Sztainer și colab. (1997) demonstrează că atenția acordată alimentației face parte din comportamentele pentru sănătate, asociindu-se cu purtarea centurii de siguranță și igiena orală.

Statisticile afectuate în spațiul european (Eaton și colab., 2006) și în USA (Larson și colab., 2007) prezintă o imagine nu prea optimistă legată de calitatea alimentației și obișnuințele alimentare. Pe o perioadă de o săptămână, doar 30% dintre adolescenți consumă fructe și legume și doar 20% dintre ei consumă aceste alimente zilnic, nu de puține ori asociat însă cu controlul și reducerea masei corporale. Fetele, în general, consumă mai multe fructe și legume și mai puține mâncăruri fast food însă în același timp mai multe dulcuri (Neumark-Sztainer și colab., 1998). Se constată, de asemenea, o frecvență ridicată a produselor din carne, respectiv a grăsimilor de origine animală la băieți (Eaton, 2006). Astfel, alimentația ca o importantă resursă a dezvoltării psihosomatice, poate să se transforme în factor de risc.

Precum în cazul comportamentului față de sănătate, și în cazul factorilor psihosociali de influență asupra acestora distingem factori de risc și factori protectivi (Decovic, 1999; Donovan și Jessor, 1985). Acești factori acționează pe diferite nivele personale, interpersonale și transpersonale (Reininger și colab., 2005). Părerea mai multor autori converg în ideea că, pe lângă factorii de risc, factorii protectivi capătă o importanță majoră (Adelmann, 2005; Jessor, 1993; Olsson și colab., 2003) în privința comportamentului față de sănătate. Factorii protectivi asigură rezistență la influențele negative și la circumstanțele negative sănătății (Rutter, 1987). Pe de altă parte, prezența factorilor protectivi reduce influența factorilor de risc asupra comportamentului față de sănătate (Blum și Ireland, 2004).

Autoeficacitatea este un predictor socio-cognitiv crucial al comportamentelor pentru sănătate (Motl și colab., 2004), reflectă crezul optimist în capacitatea de a determina succesul propriilor acțiuni (Bandura, 1997). Autoeficiența se asociază pozitiv atât cu activitatea fizică (Barr-Anderson, și colab., 2007), cât și cu comportamentul alimentar sănătos (Glynn și Ruderman, 1996).

Comportamentul autodirijat se referă la efortul depus în vederea modelării comportamentului în funcție de o sarcină sau un scop clar definit (Tice și Bratslavsky, 2000). După Karoly (1993), comportamentul autodirijat este o dispoziție personală stabilă, relaționat cu controlul asupra propriilor acțiuni. Acest control include focalizarea atenției asupra sarcinii efectuate, controlul emoțiilor care distrag atenția de la sarcină (Baumann și Kuhl, 2002).

Atitudinea orientată către viitor joacă un rol important în motivarea persoanelor de a se angaja în comportamente preventive (Maddux și colab., 1995). După teoria social-cognitivă, motivația pentru comportamente preventive este determinată de reprezentarea cognitivă a viitorului (Bandura, 1997), iar după alți specialiști (Shapiro și colab., 1998), comportamentul de risc este influențat în mod direct de procesele decizionale legate de viitor. În acest sens, atitudinea orientată către viitor semnifică întârzierea conștientă a satisfacției oferite în prezent de comportamentele de risc contra beneficiilor ce ne așteaptă în viitor în urma investițiilor aduse în a acționa în interesul sănătății. Aceasta înglobează atât proiectarea unor obiective în viitor, cât și aplicarea planurilor elaborate în vederea realizării obiectivelor propuse. Datorită acestora, putem înțelege cum atitudinea orientată către viitor se asociază cu activitatea sexuală protejată (Piko și colab., 2004), cu activitatea fizică și cu comportamentul nutritiv sănătos (Luszczynska și colab., 2004).

Numeroase cercetări se focalizează pe corelația factorului spiritual cu starea de sănătate și pe comportamentul față de sănătate. În urma metaanalizei a 15 studii, Cotton și colaboratorii (2005) afirmă că factorii spirituali au o influență pozitivă asupra stării de sănătate și a calității vieții în adolescență. Wong și colaboratorii (2006) analizând rezultatele articolelor publicate între 1998 și 2004, ajung la concluzia că factorii spirituali se asociază într-o măsură semnificativă cu starea bună a sănătății mentale la adolescenți. Încrederea în sensul vieții este un factor important de influență al calității vieții (See Kee și colab., 2005). Persoanele care trăiesc cu sentimentul că viața lor are sens și speră în bine, refuză mai frecvent să se angajeze în comportamente de risc pentru sănătate (Nicholson și colab., 1994) și, în același timp, se angajează mai frecvent în comportamente pentru sănătate (Skirka, 2000).

După cum evidențiază rezultatele studiilor în domeniu (Croll și colab., 2002), în adolescență, comportamentul față de sănătate, este puternic marcat de diferențe de gen. Raportat la comportamentul față de sănătate, rolul de gen este atât de marcant încât unii specialiști (Slater și colab., 2001) agreează ideea că comportamentul față de sănătate, respectiv factorii de influență al acestuia, ar avea o etiologie diferită din punct de vedere al celor două sexe. Ultimele rezultate empirice efectuate în mai multe țări din estul și vestul Europei (Eaton și colab., 2006; Fairclough și Stratton, 2005; Mathieson și Koller, 2006), întăresc observația că la băieți este mai ridicată frecvența activității fizice regulate, precum și al alimentației corespunzătoare. Sau, după cum afirmă Neumark-Sztainer și colab. (2002), băieții și fetele aparținând diferitor etnii manifestă atitudini și comportamente diferite față de activitatea fizică. Stevens și colab. (1997), demonstrează aceleași diferențe semnificative, de data aceasta obiectul diferențelor fiind idealul legat de imaginea corporală. Reitz (2005), în categorizarea comportamentelor față de sănătate la băieți și la fete, merge până la ideea conform căreia comportamentele exteriorizate de risc (consumul de substanțe psihoactive, comportamentul sexual neprotejat, comportamentele asociale etc.), se asociază cu masculinismul, iar cele interiorizate (tulburări afective anxioase și depresive, tentativa de suicid, abuzul suferit) cu feminismul.

Mai mulți autori (Anson și colab., 1993; Macintyre și colab., 1996) explică diferențele

de gen cu diferențele legate de reprezentarea socială a celor două sexe, și a percepțiilor asupra sănătății.

În consecință, din perspectiva prevenției, identificarea factorilor preventivi și a mecanismelor preventive față de sănătate la adolescenți reprezintă o preocupare primordială. Admițând ideea că autoeficiența asigură suportul motivațional, comportamentul autodirijat, suportul volitiv (urmărirea obiectivului), atitudinea orientată către viitor, suportul cognitiv (orientarea acțiunilor către un obiectiv proiectat în viitor), iar sensul vieții, suportul existențial al comportamentului preventiv, putem presupune că toți acești factori sunt protectivi față de comportamentul pentru sănătate însă puterea lor de influență diferă la cele două sexe.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Scopul cercetării

Scopul cercetării este identificarea factorilor de influență ai comportamentului pentru sănătate la adolescenți, în proiecția implementării programelor de prevenție.

Eșantionul studiat, colectarea datelor

Cercetarea s-a desfășurat în rândul elevilor claselor IX-XII din județele Mureș și Covasna. În județul Mureș am avut un eșantion de 1200 de elevi, iar în județul Covasna, 800 de elevi. Stabilirea volumului eșantionului s-a bazat pe numărul total al elevilor înscriși în clasele IX-XII în anul școlar 2005-2006. Eșantionul a fost ales prin metoda stratificării, ținând cont de anul și forma de învățământ (liceal sau SAM), respectiv limba de predare, unitatea de bază a eșantionării fiind clasa de elevi. Înaintea aplicării chestionarului la clasele selectate în eșantion, am contactat directorii unităților de învățământ informând despre scopul și finalitatea cercetării. Aplicarea chestionarelor a avut loc în martie 2006. Chestionarele au fost aplicate de psihologi școlari, instruiți în prealabil pentru această sarcină. Elevii au fost informați cu privire la importanța cercetării, iar chestionarele au fost completate anonim și introduse apoi într-o urnă sigilată pentru a înlătura orice suspiciune legată de confidențialitate. În urma analizei răspunsurilor, am obținut chestionare valide din partea a 98,8% dintre elevii aleși în eșantion. Astfel, din județul Mureș, am inclus în analiza datelor chestionare din partea a 1180 elevi, iar din județul Covasna din partea a 787 elevi.

Variabile studiate, instrumentul cercetării

Măsurarea comportamentului pentru sănătate s-a realizat prin două indicatoare: frecvența activității fizice regulate și atenția acordată alimentației. Pentru operaționalizarea variabilelor, am utilizat scala lui Gerard și colab (1996). Pentru activitatea fizică, întrebarea adresată respondenților a fost următoarea: „În luna trecută, de câte ori ai participat la activități fizice (sport/muncă) intense, care au durat cel puțin 30 de minute?”, variantele de răspuns fiind distribuite pe o scală Likert cu 5 categorii de răspuns („niciodată” – „săptămânal cel puțin de 3 ori”). Întrebarea adresată în legătură cu atenția acordată alimentației a fost: „În luna trecută, în ce măsură ai fost atent(ă) la alimentație (adică ai încercat să te alimentezi sănătos)?” Variantele de răspuns au fost distribuite pe o scală Likert cu 5 trepte („deloc” – „întotdeauna”).

Pentru măsurarea *autoeficienței* am utilizat **General Self-Efficacy Scale** a lui Schwarzer și Jerusalem (1995). Scala conține 10 afirmații, ale căror valabilitate asupra persoanei în cauză trebuie apreciată de către respondent cu ajutorul următoarelor variante de răspunsuri: „Nu mă caracterizează deloc”, „Mă caracterizează într-o mică măsură”, „Mă caracterizează”, „Mă caracterizează în totalitate”. Item reprezentativ pentru scală ar fi: „Dacă vreau cu orice preț, întotdeauna reușesc să-mi rezolv problemele”.

Măsurarea *comportamentului autodirijat* s-a realizat cu ajutorul **Self-regulation Scale** a lui Luszczynska și colab. (2003). Scala conține 7 afirmații. Variabilele de răspuns se distribuie pe o scală Likert cu patru gradații de răspuns („Nu mă caracterizează deloc” - „Mă caracterizează în totalitate”). Un item reprezentativ pentru scală ar fi: „Pot să-mi controlez gândurile care mă distrag de la sarcină”.

Pentru măsurarea *atitudinii orientată către viitor*, am recurs la **Consideration of Future Consequences Scale** a lui Strathman și colab (1994), care conține 6 afirmații cu câte cinci variante de răspuns: „Nu mă caracterizează deloc”, „Mă caracterizează într-o mică măsură”, „Mă caracterizează”, „Mă caracterizează destul de mult”, „Mă caracterizează în totalitate”. Item reprezentativ: „Deseori fac lucruri ale căror rezultate se realizează doar peste ani de zile.”

Credința în sensul vieții a fost măsurată cu ajutorul **subscalei Life meaning a testului Brief Stress and Coping Inventory** elaborat de Rahe și colab. (2002). Scala conține șapte afirmații (ex. „Am sentimentul că viața mea face parte dintr-un plan mai mare.”) cu câte trei variante de răspuns: „Deloc”, „Câteodată”, „Frecvent”.

Coeficientul de validitate (Cronbach alfa) pentru autoeficiență a fost 0,86, pentru comportamentul autodirijat 0,78, pentru atitudine orientată pentru viitor 0,66 iar pentru importanța vieții 0,85 (vezi tab. nr. 2).

REZULTATE

Prevalența comportamentelor pentru sănătate

Tabelul nr. 1 prezintă frecvența comportamentelor pentru sănătate pe întregul eșantion, respectiv la băieți și fete. Prevalența lunară a activității fizice la nivelul întregului eșantion este 90.3%, respectiv la băieți 93.9%, iar la fete 87.1%. Prevalența lunară a atenției acordată alimentației în eșantionul total este 93.9%, respectiv 80.7% la băieți și 86,8% la fete. Prin testul chi-pătrat se constată diferențe semnificative la cele două comportamente pentru sănătate: ambele fiind mai frecvente la băieți. În cazul activității fizice, diferențele se evidențiază din punct de vedere al frecvenței săptămânale ale activității fizice. În ceea ce privește atenția acordată alimentației, deși băieții se regăsesc cu o pondere mai ridicată între cei care nu acordă deloc atenție alimentației, tot ei sunt mai numeroși și între cei care acordă atenție alimentației în cele mai multe cazuri, respectiv întotdeauna.

Tabelul nr.1: Diferențe pe sexe la comportamentele pentru sănătate

Comportamente pentru sănătate	Eșantion întreg (n=1977)	Băieți (n=950)	Fete (n=1027)
Frecvența activității fizice în luna precedentă(%)***			
<i>Deloc</i>	9.7%	6.1%	12.9%
<i>Câteodată</i>	31.7%	23.1%	39.6%
<i>Lunar de 2-3 ori</i>	8.8%	8.1%	9.4%
<i>Săptămânal de 1-2 ori</i>	27.3%	28.7%	26.0%
<i>Săptămânal de 3 sau de mai multe ori</i>	22.4%	33.9%	11.8%
Frecvența atenției acordată alimentației în ultima lună(%)***			
<i>Deloc</i>	16.1%	19.3%	13.2%
<i>Puțin</i>	27.1%	24.6%	29.3%
<i>Ocazional</i>	30.0%	26.0%	33.7%
<i>De cele mai multe ori</i>	18.6%	19.6%	17.7%
<i>Întotdeauna</i>	8.0%	10.3%	5.8%

*** $p < 0.001$, testul chi-pătrat

Tabelul nr. 2 însumează statistica descriptivă a variabilelor personale, atitudinale și spirituale luate în analiză. După cum se poate constata, se prezintă diferențe de gen în cazul a trei dintre variabile, toate cele trei având medii mai ridicate în cazul băieților. Variabila „sensul vieții” nu prezintă diferențe între sexe.

Tabelul nr.2: Diferențe pe sexe la variabilele relatate comportamentului pentru sănătate

Variabile independente	Eșantion întreg (M/SD/á)	Băieți (M/SD)	Fete (M/SD)
Autoeficiență***	18.63(5.31)(0,86)	19.22(5.65)	18.08(4.97)
Comportament autodirijat*	11.74(3.92)(0,78)	11.92(4.20)	11.57(3.64)
Atitudine „orientat către viitor”*	12.81(4.27)(0,66)	13.01(4.26)	12.62(4.27)
Sensul vieții	8.77(2.20)(0.85)	8.69(2.27)	8.78(2.12)

testul t pentru eșantioane independente; * $p < 0.05$, *** $p < 0.001$

Tabelul nr. 3 și 4 prezintă cele două modele de regresie ale frecvențelor comportamentelor pentru sănătate. În cazul activității fizice, pe întregul eșantion se prezintă predictorii factorii individuali, respectiv autoeficiența și comportamentul autodirijat. La băieți doar autoeficiența, la fete însă toți factorii luați în analiză se prezintă a fi predictorii. Valoarea R-pătrat explică 25% din variația totală a variabilelor incluse în analiză în cazul băieților și 43% în cazul fetelor.

Tabelul nr.3: Modelul de regresie multifactorială al frecvenței lunare a activității fizice (coeficienții de regresie β)

Predictori	Eșantion întreg (n=1977)	Băieți (n=950)	Fete (n=1027)
Autoeficiență	0.140*** ^(a)	0.137***	0.085*
Comportament autodirijat	0.079**	0.045	0.121***
Atitudine „orientat către viitor”	-0.038	-0.010	0.078*
Sensul vieții	0.016	0.013	0.084*
Constant	2.860***	2.439***	2.068***
$R^{2(b)}$	0.036***	0.060***	0.054***

a, Coeficient standardizat de regresie β ; b, valoarea lui R^2 se bazează pe proba F

Privind modelul de regresie al frecvenței atenției acordată alimentației, în cazul întregului eșantion, în afara atitudinii orientat către viitor se prezintă predictorii cei doi factori individuali și factorul spiritual. Predictorii atenției acordate alimentației în cazul băieților sunt atitudinea orientat către viitor și sensul vieții, iar la fete autoeficiența, comportamentul autodirijat și sensul vieții. Valorile R-pătrat acoperă 60% din variația totală a variabilelor incluse în analiză la băieți, respectiv 55% la fete.

Tabelul nr.4: Modelul de regresie multifactorială frecvenței lunare atenției acordate alimentației (coeficienții de regresie β)

Predictori	Eșantion întreg (n=1977)	Băieți (n=950)	Fete (n=1027)
Autoeficiență	0.072** ^(a)	0.064	0.082*
Comportament autodirijat	0.062*	0.055	0.068*
Atitudine orientat către viitor	0.040	0.088*	-0.010
Sensul vieții	0.148***	0.140***	0.161***
Constant	2.286***	2.439***	2.068***
R^2	0.055***	0.060***	0.054***

a, Coeficient standardizat de regresie β ; b, valoarea lui R^2 se bazează pe proba F

CONCLUZII

În timp ce prevalența lunară a activității fizice este mai ridicată la băieți, prevalența lunară a atenției acordată alimentației este mai mare la fete. Băieții fac activitate fizică mai frecvent comparativ cu fetele și, deși prevalența lunară a atenției acordată alimentației este mai ridicată la fete, tot băieții sunt cei care acordă atenție alimentației mai des. Rezultatele sunt în consens cu statisticile epidemiologice efectuate în rândul adolescenților europeni (Eaton și colab., 2006; Mathieson și Koller, 2006), cât și cu rezultatele altor studii în domeniu (Fairclough și Stratton, 2005; McVey și colab., 2002; Piko și colab., 2004).

Studiile recente evidențiază diferențele de gen în privința comportamentului față de sănătate. După unii cercetători (Slater și colab., 2001), aceste diferențe sunt atât de semnificative, încât întăresc ideea unei etiologii gender-specifice. La adolescenții din Transilvania, în urma analizei regresiei putem constata diferențe de gen în privința statusului predictiv al variabilelor studiate. În cazul activității fizice, la băieți doar autoeficiența se prezintă predictor, în timp ce la fete toate cele patru variabile se arată a fi predictorii. La fel și în cazul atenției acordată alimentației. Comparativ cu fetele, în privința cărora se prezintă predictorii trei dintre variabilele studiate: autoeficiența, comportamentul autodirijat și sensul vieții, în cazul băieților se regăsesc predictorii doar două dintre cele patru variabile: „orientat către viitor” și „sensul vieții”. În privința puterii predictive al factorilor studiați, se constată că în cazul activității fizice, factorii individuali, iar în cazul atenției acordată alimentației, factorii spirituali au o mai mare putere predictivă.

Aceste rezultate atrag atenția asupra faptului că la vârsta adolescenței, dinamica comportamentului pentru sănătate necesită o abordare diferențiată. Activitatea fizică și comportamentul alimentar sunt influențați de factori diferiți. În timp ce activitatea fizică este mai puternic marcată de factorii individuali, iar atenția acordată alimentației de factorul spiritual, acesta din urmă sugerând mecanisme de autoreglaj emoțional-cognitiv-comportamental mai complex.

O altă concluzie importantă se referă la diferențele de gen în comportamentele pentru sănătate. Mai mulți cercetători atrag atenția asupra influențelor socio-culturale legate de percepția stării de sănătate (Anson și colab., 1993; Macintyre și colab., 1996; Turner și colab., 1995) și a atitudinii față de sănătate (Neumark-Sztainer și colab., 2002) în mod general, dar și legat de comportamentele pentru sănătate (Grieser și colab., 2006; Croll și colab., 2002; Neumark-Stanier, 2002; Sherwood și Neumark-Stanier, 2001) în mod explicit. În cazul ambelor comportamente pentru sănătate, în eșantionul studiat, la fete întâlnim o mai mare complexitate a factorilor de influență. Oare, în cultura noastră, băieților le-ar trebui mai puțin din perspectiva psihosocială decât fetelor, pentru a se angaja în comportamente preventive? Cu alte cuvinte, la anumite comportamente preventive (cum ar fi de ex. activitatea fizică), fetele ar avea acces mai restrâns, datorită percepției acestora de către societate ca fiind mai degrabă activități reprezentativ masculine?

BIBLIOGRAFIE

- Adelman, P.K. (2005): Social environmental factors and preteen health-related behaviors. *Journal of Adolescent Health, 36, 36–47.*
- Amaro, H., Blake, S.M., Schwartz, P.M., Flinchbaugh, L.J. (2001): Developing theory-based substance abuse prevention programs for young adolescent girls. *Journal of Early Adolescence, 21, 256–293.*
- Anatonovsky, A. (1987): *Unraveling the mystery of health. How people manage stress and stay well.* San Francisco: Jossey-Bass Publishers.
- Anson, O., Paran, E., Neumann, L (1993): Gender differences in health perceptions and their predictors. *Social Science Medicine, 36, 419–427.*

- Bandura, A. (1997): Self-efficacy: The Exercise of Control. Freeman, New York.
- Barr-Anderson, D.J., Young, D.R., Sallis, J.F., Neumark-Sztainer, D.R., Gittelsohn, J., Webber, L., Saunders, R., Cohen, S., Jobe, J.B. (2007): Structured physical activity and psychosocial correlates in middle-school girls. *Preventive Medicine (ahead of print)*
- Baumann, N. & Kuhl, J. (2002): Intuition, affect, and personality: unconscious coherence judgments and self-regulation of negative affect. *Journal of Personality and Social Psychology*, 83, 1213–1223.
- Blum, R.W. & Ireland, M. (2004): Reducing risk, increasing protective factors: findings from the Caribbean youth health, *Journal of Adolescent Health*, 35, 493–500.
- Camacho, T.C., Roberts, R.E., Lazarus, N.B., Kaplan, G.A., Cohen, R.D. (1991): Physical activity and depression: evidence from the Alameda County Study. *American Journal of Epidemiology*, 134:220–231.
- Conrad KM, Flay BR, Hill D. (1992): Why children start smoking cigarettes: predictors of onset. *British Journal of Addictology*, 87, 1711–1724.
- Cotton, S., Zebracki, K., Rosenthal, S., Tsevat, J., Drotar, D. (2005): Spirituality and adolescent health outcomes: A systematic review. *Journal of Adolescent Health*, 36, 119–120.
- Cramer, S.R., Nieman, D.C., Lee, J.W. (1991): The effects of moderate exercise training on psychological well-being and mood state in women. *Journal of Psychosomatic Research*, 35, 437–449.
- Dekovic, M. (1999): Risk and protective factors in the development of problem behavior during adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 28, 667–685.
- Donovan, J.E. (2004): Adolescent alcohol initiation: a review of psychosocial risk factors. *Journal of Adolescent Health*, 35, 529.e7–18.
- Donovan, J.E. & Jessor, R. (1985): Structure of problem behavior in adolescence and young adulthood. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 53, 890–904.
- Dorr, N., Krueckeberg, S., Strathman, A., Wood, M.D. (1999): Psychosocial correlates of voluntary HIV antibody testing in college students. *AIDS Education and Prevention*, 11, 14–27.
- Eaton, D.E., Kann, L., Kinchen, S., Ross, J., Hawkins, J., Harris, W.A., Lowry, R., McManus, T., Chyen, D., Shanklin, S., Lim, C., Grunbaum, J.A., Wechsler, H. (2006): Youth Risk Behavior Surveillance - United States, 2005. Centers for Disease Control and Prevention. Surveillance Summaries. Vol. 55 / No. SS-5.
- Fairclough, S. & Stratton, G. (2005): Improving health-enhancing physical activity in girls' physical education. *Health Education Research*, 20, 448–457.
- Fergusson, D. M. & Lynskey, M. T. (1996): Adolescent resiliency to family adversity. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 37, 281–292.
- Fortenberry, J.D., Costa, F.M., Jessor, R., Donovan, J.E. (1997): Contraceptive behavior and adolescent lifestyles: a structural modeling approach. *Journal of Research on Adolescence*, 7, 307–329.
- Gerrard, M, Gibbons, F.X., Vande Lune, L.S., Pexa, N.A., Gano, M.L. (2002): Adolescents' substance related risk perceptions: Antecedents, mediators and consequences. *Risk Decision and policy*, 7, 175-191.
- Glynn, S.M. & Ruderman, A.J. (1986): The development and validation of an eating self-efficacy scale. *Cognitive Therapy Research*, 10, 403–420.
- Grieser, M., Vu, M.B., Bedimo-Rung, A.L., Neumark-Sztainer, D., Moody, J., Young, D.R., Moe, S.G. (2006): Physical activity attitudes, preferences, and practices in African American, Hispanic, and Caucasian girls. *Health Education and Behavior*, 33, 40–51.
- HBSC-Health Behavior in School-aged Children: Who Cross National Study (Eds.) Currie, C., Hurrelmann, K., Settertobulte, W., Smith, R., Todd, J., International Reports. WHO 2003. Denmark

- Jessor, R. (1993): Successful adolescent development among youth in high-risk settings. *American Psychologist*, 48, 117-126.
- Jessor, R. (1991): Risk behaviors in adolescence: A psychosocial framework for understanding and action. *Journal of Adolescent Health*, 12, 529-605.
- Karoly, P. (1993): Mechanisms of self-regulation: a system view. *Annual Review of Psychology*, 44, 23-52.
- Landers, D.M. & Petruzzello, S.J. (1994): Physical activity, fitness, and anxiety. in: Bouchard, C., Shephard, R.J., Stephens, T. (eds) *Physical activity, fitness, and health: international proceedings and consensus statement*. Champaign, IL: Human Kinetics, p. 868-882.
- Larson, N.I., Neumark-Sztainer, D., Hannan, P.J., Story, M. (2007): Trends in adolescent fruit and vegetable consumption, 1999-2004: project EAT. *American Journal of Preventive Medicine*, 32, 147-150.
- Luszczynska, A. Gibbons, F.X., Piko, B., Teközel, M. (2004): Self-regulatory cognitions, social comparison, and perceived peers' behaviors as predictors of nutrition and physical activity: A comparison among adolescents in Hungary, Poland, Turkey, and USA. *Psychology and Health*, 19, 577-593.
- Olsson, C.A., Bond, L., Burns, J.M., Vella-Brodrick, D.A., Sawzer, S.M. (2003): Adolescent resilience: a concept analysis. *Journal of Adolescence*, 26, 1-11.
- Macintyre, S., Hunt, K., Sweeting, H. (1996): Gender differences in health: are things really as simple as they seem? *Social Science Medicine*, 42, 617-624.
- McAuley, E. & Rudolph, D. (1995): Physical activity, aging, and psychological well-being. *Journal of Aging and Physical Activity*, 3, 67-96.
- Maddux, J.E., Brawley, L. and Boykin, A. (1995): Self-efficacy and health behavior. Prevention, promotion, and detection. In: Maddux, J.E. (Ed.), *Self-efficacy, Adaptation, and Adjustment: Theory, Research, and Application*, pp. 173-202. Plenum, New York.
- Matarazzo, J.D. (1994): Health and behavior: The coming together of science and practice in psychology and medicine after a century of benign neglect. *Journal of Clinical Psychology in Medical Settings*, 1, 7-39.
- Mathieson, A. & Koller, T. Addressing the socioeconomic determinants of healthy eating habits and physical activity levels among adolescents, WHO/HBSC Forum 2006. WHO European Office for Investment for Health and Development
- McVey, G. L., Pepler, D., Davis, R., Flett, G.L., Abdolell, M. (2002): Risk and protective factors associated with disordered eating during early adolescence. *Journal of Early Adolescence*, 22, 76-96.
- Motl, R.W., Dishman, R.K., Saunders, R.P., Dowda, M., Felton, G., Ward, D.S., Pate, R.R. (2002): Examining social-cognitive determinants of intention and physical activity among Black and White adolescent girls using structural equation modelling. *Health Psychology*, 21, 459-467.
- Neumark-Sztainer, D., Croll, J., Story, M., Hannan, P.J., French, S.A., Perry, C. (2002): Ethnic/racial differences in weight-related concerns and behaviors among adolescent girls and boys: findings from Project EAT. *Journal of Psychosomatic Research*, 53, 963-974.
- Neumark-Sztainer, D., Story, M., Toporoff, E., Himes, J.H., Resnick, M.D. (1997) Covariates of eating behavior with other health-related behaviors among adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 20, 450-458.
- Neumark-Sztainer, D., Story, M., Dixon, L.B., Murray, D.M. (1998): Adolescents engaging in unhealthy weight control behavior: are they at risk for other health-compromising behaviors? *American Journal of Public Health*, 88, 952-955.
- Nicholson, T., Higgins, W., Turner, P., James, S., Sickel, F., Pruitt, T. (1994): The relation between meaning in life and the occurrence of drug abuse: a retrospective study. *Psychology of Addictive Behaviors*, 8, 24-28.

- Piko, B., Frizpatrick, K.M., Wrigh, D.R. (2004): A risk and protective factors framework for understanding youth's externalizing problem behavior in two different cultural settings. *European Journal of Child and Adolescent Psychiatry*, 14, 95–103.
- Piko, B.F. & Keresztes, N. (2006): Physical activity, psychosocial health and life goals among youth. *Journal of Community Health*, 31, 136–145.
- Rahe, R.H. & Tolles, R.L. (2002): The Brief Stress and Coping Inventory: a useful stress management instrument. *International Journal of Stress Management*, 9, 61–70.
- Reininger, B.M., Evans, Al, E. Griffin, S.F., Sanderson, M., Vincent, M.L., Valois, R.F., Parra-Medina, D. (2005): Predicting Adolescent Risk Behaviors Based on an Ecological Framework and Assets. *American Journal of Health Behavior*, 29, 150–161.
- Reitz, E., Dekovic, M., Meijer, A.M. (2005): The structure and stability of externalizing and internalizing problem behavior during early adolescence. *Journal of Youth and Adolescence*, 34, 577–588.
- Rolison, M.R. & Scherman, A. (2002): Factors influencing adolescents' decisions to engage in risk-taking behavior. *Adolescence*, 37, 585–596.
- Rutter, M. (1987): Psychosocial resilience and protective mechanisms. *American Journal of Orthopsychiatry*, 57, 316–331.
- Schwarzer, R. & Jerusalem, M. (1995): Generalized self-efficacy scale. In: Weinman, J., Wright, S. and Johnston, M. (Eds.), *Measures in Health Psychology: A User's Portfolio. Causal and Control Beliefs*, pp. 35–37. NFER-NELSON, Windsor, UK.
- See Kee, F., Sek Ying, C., Lopez, V., (2005): *Sense of coherence, coping and quality of life following a critical illness*. *Journal of Advanced Nursing*, 49, 173–181.
- Shapiro, R., Siegel, A.W., Scovill, S.L., Hays, J. (1998): Risk-taking patterns of female adolescents: what they do and why. *Journal of Adolescence*, 21, 143–159.
- Sherwood, N.E. & Neumark-Stanier, D. (2001): Internalization of the sociocultural ideal: weight-related attitudes and dieting behaviors among young adolescent girls. *American Journal of Health Promotion*, 15, 228–231.
- Skirka, N. (2000): The relationship of hardiness, sense of coherence, sport participation, and gender to perceived stress and psychological symptoms among college students. *Journal of Sports Medicine and Physical Fitness*, 40, 63–70.
- Strathman, A., Gleicher, F., Boninger, D.S., Edwards, C.S. (1994): The consideration of future consequences: weighting immediate and distant outcomes of behavior. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66, 742–752.
- Steptoe, A., Edwards, S., Moses, J., Mathews, A. (1989): The effects of exercise training on mood and perceived coping ability in anxious adults from the general population. *Journal of Psychosomatic Research*, 33, 537–547.
- Tice, D.M. & Bratslavsky, E. (2000): Giving in to feel good: the place of emotion regulation in the context of general self-control. *Psychological Inquiry*, 11, 149–159.
- Turner, S., Norman, E., Zunz, S. (1995): Enhancing resiliency in girls and boys: A case for gender specific adolescent prevention programming. *Journal of Primary Prevention*, 16, 25–38.
- U.S. Department of Health and Human Services. (1996) *Physical Activity and Health: A Report of the Surgeon General*. Atlanta, GA: U.S. Department of Health and Human Services, Centers for Disease Control and Prevention, National Center for Chronic Disease Prevention and Health Promotion.
- Wong, Y., Rew, L., Slaikeu, K. (2006): A systematic review of recent research on adolescent religiosity/spirituality and mental health. *Issues in Mental Health Nursing*, 27, 161–187.

PERCEPȚIA ORGANIZAȚIEI SPITAL LA MEDICII REZIDENTI

Maria L. CATRINA

Universitatea „Tibiscus”, Facultatea de Psihologie, Timișoara, România

mcatrina_li@yahoo.com

REZUMAT

Este posibil un control organizațional cu interacționări sistemice continue focalizate pe situație?! Lucrarea mea de disertație investighează această posibilitate.

Prediagnosticul organizațional determină ariile problematice ale procesului organizațional și persoanele implicate. Pornind de la aceste arii problematice, externalizez structura organizațională folosind „Scala de stres” și diada analiză - sinteză.

În consecință, se obține o structură organizațională care reflectă actorul organizațional în dublă ipostază, ca parte a procesului organizațional și ca individ autonom. Astfel, medicul rezident devine interfața sistemului. Problema persoanei private cu statut de medic rezident subzistă în raportul organizațional extern (privat-organizațional) și intern (formal-informal).

Structura generală a organizației nu poate satisface nevoile specifice ale acestor persoane. Din această cauză, am stabilit o ierarhie a nevoilor de stimulare nesatisfăcute ale medicilor rezidenți, din care am extras tensiunile generatoare de schimbare organizațională. Diagnoza motivațională finală mi-a permis să concluzionez asupra nevoilor motivaționale continue și adaptate sistemului ale medicilor rezidenți.

Putem stabili un optim motivațional pentru medicii angajați, în măsura în care putem asigura consensualitatea sistemului. Modelul funcțional corespunzător l-am numit: Modelul de Sinergie a Sistemului. Această primă abordare a spitalului din România ca organizație, face legătura între spitalele individuale și modelul general al spitalului din țara noastră, prin diagnoza organizațională a ariilor problematice și disfuncționalităților; ținând cont tot timpul de faptul că oamenii din interior reprezintă interfața ambelor sisteme.

ABSTRACT

Is it possible to have an overarching organizational control with continuous situation focused systemic interactions?! My dissertation accounts for this possibility.

The initial organizational diagnosis determined the problematic areas of the organizational process and implicated persons. Starting from these crucial points, I hauled out the organizational structure using the “Stress Scale”, the analysis and synthesis procedure.

The obtained organizational structure represents a reflection of the organizational actor as part of the organizational process and as autonomous individual. The tenant physician becomes therewith the systems interfaced. The problem of the investigated private person with the tenant physician's status dwells in the extern (private - organizational) and intern (formal - informal) organizational rapport.

The overall organizational structure cannot satisfy all the specific needs of such persons. Therefore I established a hierarchy of unsatisfied stimulation needs of tenant physicians and I extracted from it the tensions capable to generate organizational change. By offering this feedback to the system, I could discover the functional alternatives of the organization.

The final motivational diagnosis enabled me to conclude about the continuous system adapted motivation needs of the physicians.

We can establish a motivational optimum for the hired physician if we can assure a consensually system. I named its functional model: The System Synergy Model. This first approach of a Romanian hospital as an organization, links the singular hospitals to the general hospital pattern by organizational diagnosis of the problem areas and malfunctions, while keeping in mind all the time, that the people within represent the interface of both systems.

INTRODUCERE

Reforma în derulare a sistemului de sănătate din România, are ca prim target formarea de manageri capabili să rezolve probleme financiar-administrative, ceea ce implică asumarea unei viziuni a spitalului ca organizație. Noutatea acestei perspective în țara noastră a determinat opțiunea pentru un teren de studiu pe care l-am apreciat ca fiind în faza de pionierat a evoluției sale. Esența originală a lucrării este dată de ideea abordării instituției spital ca organizație.

FUNDAMENTARE TEORETICĂ

Practica organizațională a fundamentat asumția teoretică a imposibilității unui control de anvergură la nivelul organizației în absența considerației pentru caracteristicile organizaționale. Cerințele organizaționale trebuie să corespundă convingerilor/stereotipiilor umane, relative la categorii de oameni. Mediul organizațional trebuie astfel construit, încât să satisfacă nevoile persoanei. Dar, din punctul de vedere al organizației, se poate ca participarea angajaților la luarea deciziilor să se dovedească a fi prea costisitoare. Managerii conduc după McGregor (1960) organizația, astfel încât angajații să-și poată realiza scopurile personale prin intermediul celor organizaționale, preferând strategii de schimbare sau participative (managementul prin obiective).

Ouchi (1981) a analizat comparativ sistemul de management japonez paternalist (J) și cel american (A) bazat pe responsabilitate individuală. Cercetătorul optează, în consecință, pentru îmbinarea celor două sisteme într-unul caracterizat de un mediu permisiv, care stimulează independența, dar asigură în același timp sprijin și securitate. Succesul acestui tip de organizație este condiționat de „responsabilitatea individuală” și „participarea la procesul luării deciziilor”. Apreciez însă că liberul arbitru face autonomia, și implicit responsabilitatea individuală foarte greu de conciliat cu participarea decizională. Numai structura sistemică poate media relația.

Observăm că se poate ajunge la căi de organizare transsituațională, pornind de la controlul sau asigurarea cadrului de manifestare independentă a personalității umane. Practica organizațională a infirmat însă caracterul total imuabil al organizării. Teoriile care au prelucrat ideatic constatarea dependenței *de context* a caracteristicilor organizaționale, se numesc *teoriile contingenței* și raportează caracteristicile structurale ale sistemului la paternurile de comportament social. În cercetarea de față ne interesează tipul de tehnologie bazat pe muncă foarte specializată, activitate discreționară ce depinde de considerațiile individuale asupra celor mai adecvate mijloace de realizare. Designul unei faze din procesul organizațional se bazează pe feedback-ul pe care individul îl primește din modul de realizare a celei anterioare. Medicul rezident ar apărea astfel ca un actant care, pe baza proceselor specializate ce s-au realizat anterior în organizația spital, poate decide ce mijloace de realizare să folosească. Acțiunea sa se integrează astfel ca feedback în sistem.

Fig. 1. Designul organizațional

Ipoteze

Cercetarea s-a desfășurat pe nivele paralele și interconectate:

- a subiectului în dublă ipostază, ca persoană privată cu statut de medic rezident: raportul extern (privat-organizațional) și intern (formal-informal);
- a persoanei ca interfața a sistemului mediu-organizație-angajat prin procesele tensionale (stres, nevoi nesatisfăcute) de mediere;
- a organizației ca sistem sociotehnic, cu problematică funcțională și aflat într-un schimb continuu cu mediul intern și extern.

Pornind de la criteriile contextuale descrise mai sus, am formulat următoarele ipoteze cu rezultatele analizei corelațiilor menționate în paranteze:

- Stresul colectivului datorat eșecului/insuccesului profesional este determinat de nevoia de conștiință a membrilor grupului. (DA)
- Nevoia de autonomie determină conflicte cu colegii, șefii, subordonații. (NU)
- Nevoia de performanță se corelează semnificativ cu posibilitatea de perfecționare, satisfacția profesională și personală. (NU)
- Nevoia de dominare se corelează cu un spital aflat sub stresul șefului, insatisfacția privitoare la înțelegerea din partea șefilor și deciziile incorecte luate de aceștia. (DA, DA, NU)

Obiective

Obiectivul lucrării nu este intervenția organizațională, ci decelarea percepției organizaționale prin intermediul unui grup tânăr din punctul de vedere al carierei și vârstei, pus într-o situație de cooperare prin rezidențiat și flexibil prin situația formativă a specializării. Acest grup caracterizat de autonomie și responsabilitate în același timp, și guvernat prin self-management în procesul integrării în organizația spital, reflectă la nivel de subsistem și individ, capacitatea de schimbare a organizației prin eficiența răspunsurilor.

Categorial și procedural, obiectivul principal al studiului de față este descoperirea *alternativelor funcționale* ale organizației.

Eșantionul cercetării

Metoda de eșantionare aleatorie stratificată utilizată, permite considerarea unui eșantion mai restrâns de 30 de medici rezidenți, de sex feminin și masculin, cuprinși între vârsta de 24-32 de ani și în intervalul de vechime situat de sub o lună până la 4 ani, din populația angajaților Spitalului Clinic Municipal de Urgență 1-3 „Sfânta Rozalia” din Timișoara.

Instrumente psihologice

- Prediagnosticul organizațional folosește metoda „chestionarului contingent” de **diagnoză organizațională** (Gelu V. Todea, Mioara Țerovan, Monica Bocșa și Dorina Dragoș, conceput 2002)
 - Externalizarea are loc prin intermediul „scalei de stres” (adaptată după “Social Readjustment Rating Scale”, Thomas Holmes&Richard Rahe) ca reflecție critică a raportului: persoană în dublă ipostază-proces (interfață).
 - Ierarhizarea nevoilor de stimulare nesatisfăcute ale medicilor rezidenți utilizează chestionarul SMP de **diagnoză motivațională** (Leopold Cesare&S.Marke, conceput 1976; tradus și adaptat Gelu Todea 1993-1996) pentru extragerea tensiunilor generatoare de schimbare.

Etapele diagnozei organizaționale și evoluția sistemului

Interfața om-organizație este construită în grupul medicilor rezidenți la scală de microsocietate. Aceștia „internalizează” (Mead, 1934) procesele organizaționale devenind astfel rezultatul acestora. Datorită statutului lor tranzitoriu în organizația spital, consider medicii

rezidenți a fi un potențial mai obiectiv în reflectarea structurii, decât alte categorii de medici. Prin această capacitate de reflecție critică, ei reprezintă potențiali agenți ai schimbării, deoarece reconstruiesc astfel realitatea organizațională și pot semnaliza problemele care necesită „învățare organizațională” (Argyris și Schön, 1978).

Etapele diagnozei organizaționale vor cuprinde astfel: 1) *Prediagnosticul organizațional* prin metoda „chestionarului contingent”. 2) Investigarea problemei persoanei private cu statut de medic rezident prin intermediul „scalei de stres” ca instrument psihologic de investigare a *raportului extern* (privat-organizațional) și *intern* (formal-informal). Decelarea factorilor de stres cu impact asupra performanței organizaționale reprezintă liantul între persoană-organizație și mediu-organizație. 3) *Ierarhizarea nevoilor de stimulare nesatisfăcute* ale medicilor rezidenți prin chestionarul SMP și extragerea tensiunilor generatoare de schimbare. 4) Metaanaliza și *feedback-ul* în sistem.

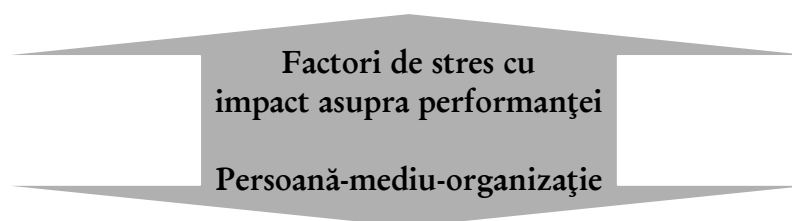

Fig. 2 Interfața organizațională

1. Designul diagnozei organizaționale

Prin abandonarea intervenției instrumental-raționaliste în organizații, s-a ajuns la înțelegerea lor ca „black box”, sub forma unor cutii cu mecanisme și procese indescifrabile, ce nu pot fi acoperite în totalitate din exterior. Sarcina diagnozei organizaționale este atunci identificarea comportamentelor și a relațiilor regulate ale membrilor organizației. (T.M. Köhlmann – J. Franke, 1989)

Fig. 3 Interrelația medic rezident-organizație

În urma cercetării bibliografice am optat pentru interpretarea sistemică a organizației ca sistem deschis cu autoreglare, care nu se reduce la suma părților.

Scopul meu nu este însă să aplic modele, ci să descopăr patternuri potențial generatoare de modele adaptative. Astfel, voi porni de la accepțiunea spitalului ca organizație de tip „black box” și voi progresa etapizat în diagnoza organizațională prin *determinarea ariilor problematice* ale structurii organizaționale din punct de vedere al: persoanei (sursă potențială de schimbare și plasticitate a organizației) și procesului (adaptarea la stres, managementul conflictului dintre nevoile personale și rolul intra-/extraorganizațional, rezistența la schimbare, ierarhie percepută/reală, interrelaționarea organizațională pe plan formal/informal, stilul de leadership, calitatea actului decizional, satisfacția/insatisfacția la locul de muncă).

2. Raportul extern-intern în organizație

Analiza calitativă și cantitativă a rezultatelor chestionarului contingent relevă următoarele:

- Acordul față de schimbare și flexibilitatea sunt prezente la grupa de vârstă 24-26 de ani.
- Motivația salarială scade odată cu acumularea experienței profesionale.
- Medicii rezidenți sunt motivați de bonusurile salariale și dezirabilitatea socială.
- Percepția colectivului ca familie la începutul carierei conduce la diminuarea stresului, respectiv a eșecului resimțit în viața profesională.
- Există o preferință pentru structuri informale cu reguli permissive de desfășurare a activității în detrimentul accepțiunii de colectiv ordonat, care este perceput ca situat sub stresul șefului.
- La început de carieră (26-29 ani) se manifestă acord față de conducerea spitalului pe bază de înțelegere.
- Satisfacția personală implică satisfacția profesională și condiționează decizia profesională de angajare/reangajare). Astfel se departajează structurile formal-informale la nivel de problemă nu și la nivel de decizie personală.
- Insatisfacția provocată de șeful direct, autoritar, pe motiv de decizii incorecte poate duce spre conflicte.
- Directorul spitalului este motiv de satisfacție și este perceput ca șef direct.
- Probleme apar la nivel decizional mediu, relative la stil, nu și la persoană.
- Stilul de leadership este polarizat între democratic (43,5%) – dictatorial (30,4%) și intermediat de cel autoritar (17,4%). Nevoia de dominare se corelează cu un spital aflat sub stresul șefului și insatisfacția privitoare la înțelegerea din partea șefilor. Nevoia personală de dominare generează tensiune, reflectată prin stres la nivelul organizației și insatisfacție personală exprimată prin sentimentul de a nu fi înțeles de către șefi. Diferența în nevoia resimțită individual este dată de statutul ocupat în cadrul organizației: unele persoane cu nevoie de dominare se găsesc în poziții ce le permit satisfacerea ierarhică a acesteia (directori, șefi direcți, manageri), altele nu și-o pot satisface formal decât exteriorizând-o prin agresiune și conflict, proiectând-o asupra pacienților, sau externalizând-o în afara instituției. Este oare noțiunea de paternalism actuală în organizația spital din România, iar tendințele identificate aici o prefigurare a explicitării unui fenomen?

Tabelul 1. Stilul de leadership (distribuția de frecvență)

		Frecvență	Procent	Procent valid	Procent cumulativ
Valid	lejer	2	8,7	8,7	8,7
	dictatorial	7	30,4	30,4	39,1
	autoritar	4	17,4	17,4	56,5
	democratic	10	43,5	43,5	100,0
	Total	23	100,0	100,0	

3. Organizație și stres

„Stresul este un răspuns nespecific al corpului față de o solicitare.” (Selye,1974) Există multiple definiții ale stresului ca stimul, răspuns sau rezultată a interacțiunii acestor factori. Lipsa acordului dintre experți în ceea ce privește o definiție comună a stresului reprezintă o provocare pentru originalitatea lucrării de față. Astfel voi opta pentru o definiție compozit a stresului pornind de la cea a lui Selye:

- **în plan reacțional** vom accepta stresul ca o *combinație stresor-reacție la stres*, așadar ca interrelaționare reactivă la o situație stresantă;
- **în plan categorial** vom distinge între *eustres și distres* (Selye, 1974) sub forma diferenței de dozaj al reacției și duratei temporale dintre stres pozitiv și negativ.

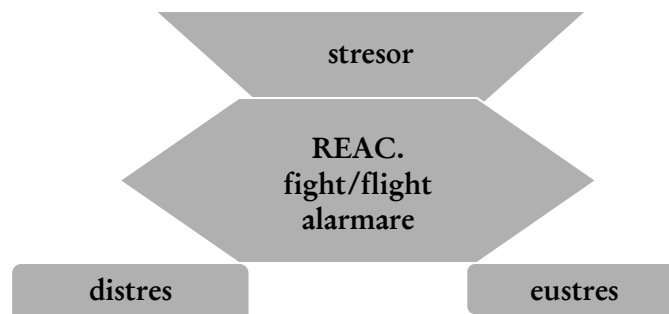

Fig. 4. *Procesul generator de stres*

Stresul ca reacție este investigat prin **scala de stres** și face trecerea la persoana afectată de sursele de stres decelate prin această metodă. Reacția la stres a subiectului este reacția pereche la nivel personal, față de reacțiile problematice studiate anterior ca procese ale organizației și surse de stres. Stresul ca procesualitate face așadar trecerea din planul organizației în cel personal. Prin aplicarea scalei de stres se vor putea releva posibili *factori stresori* care pot afecta performanța persoanei în *dublă ipostază*: ca persoană privată și ca membru al organizației.

4. *Diagnoza motivațională*

Consensualitate la nivel de sistem presupune o stimulare continuă și adaptată a subiecților și găsirea unui *optim* motivațional al angajatului.

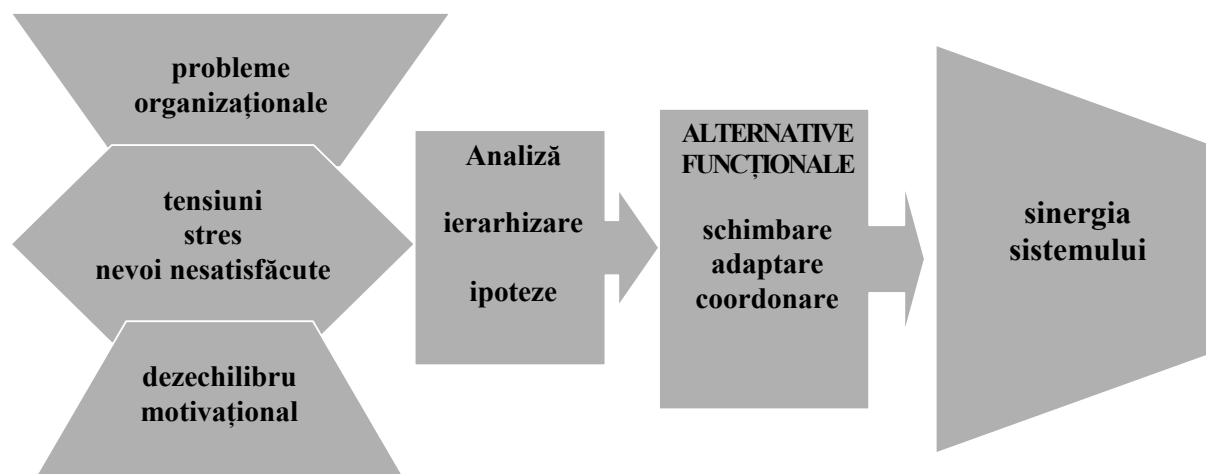

Fig. 5. *Analiza motivațională*

Stabilirea unei ierarhii motivaționale a nevoilor nesatisfăcute a medicilor rezidenți permite conturarea necesarului schimbării și reforma stilului de management.

Ierarhia motivațională

VALORI PESTE MEDIE	VALORI SUB MEDIE
Performanță , afirmare	Apărare (demnitatea statutului): lipsește asumarea greșelilor, a schimbării
Agresivitate , nervozitate, obstinația scopului	Conștiință : fără procesare rațională, scrupule, adaptare la eșec (insensibilitate)
Dominare , putere, conducere, simț critic rațional vizând costul și mijloacele succesului	Îngrijire : răceală emoțională, indiferență în raport cu actul profesional.
Demonstrativitate , rol-autoadmirație	Ajutor/compasiune : subiecții sunt conduși de anxietate, mândrie și prezintă o vulnerabilitate scăzută la eșec.
Autonomie (voință, liber arbitru): legea ideilor proprii generează conflicte	Autojustificare după eșec: este anulată de pozitivism, dezinteres și dezechilibru.
	Nonconformis agresiv : flexibilitate scăzută, valori tradiționale, compromisuri
	Dependență pasivă : nevoie scăzută de securitate, independență decizională

4. Modelul sinergiei sistemului

Modelul de față relaționează alternativele funcționale decelate în urma analizei calitative și cantitative:

- La momentul actual, spitalul studiat prezintă un stil general democratic de leadership cu un nivel mediu de tip autoritarist marcat de tendințe dictatoriale. Avem așadar un top management american cu un nivel mediu japonez. Dacă s-ar democratiza și nivelul mediu de conducere păstrând puterea decizională din stilul autoritar, s-ar putea obține un *control informal combinat cu măsuri formalizate*, astfel încât organizația să nu fie amenințată de dezechilibre, precum conflictele ce pot reieși dintre confruntarea nevoilor de stimulare a angajaților cu stilul șefilor direcți.

Dacă o viitoare cercetare ar putea demarca unde se oprește influența trăirii subiective a medicului (la nivel colegial sau ajunge până la relația cu pacientul), s-ar putea concepe traininguri și *coordonate de conduită intraorganizațională*, care să stimuleze *autocontrolul* de pe poziția responsabilizării profesionale. Existența astfel dovedită a unui fond personal de conștiință conferă medicilor rezidenți capacitatea de *învățare organizațională* a justificării acțiunilor, conștientizării consecințelor și asumării responsabilității.

- *Etica în organizații* a devenit mai mult decât o dezbatere de interes public în managementul internațional. Poate că organizația spital ar fi cel mai valid prim candidat în acest sens. O metodă de *învățare organizațională* a entuziasmului instituțional ar fi construirea (importanța și statutul rolului) unei identități de *cetățean al organizației*. Dacă statutul de medic al unui anumit spital ar fi acompaniat de un renume meritoriu cu beneficii intra- și extraorganizaționale, ar crește implicit entuziasmul jocului de rol.

- Însuși câmpul afectiv-rațional al instituției este destabilizat prin focalizarea pe rațional, astfel fiind de dorit o reechilibrare analitică care să pună un accent relevant pe factorul afectiv prin abordarea metodologică. Vectorul motivațional acționează sinergic în câmpul afectiv-rațional. Echilibrarea câmpului ar crește eficiența diagnozei motivaționale, deschizând o nouă direcție de cercetare: *intervenția organizațională*.

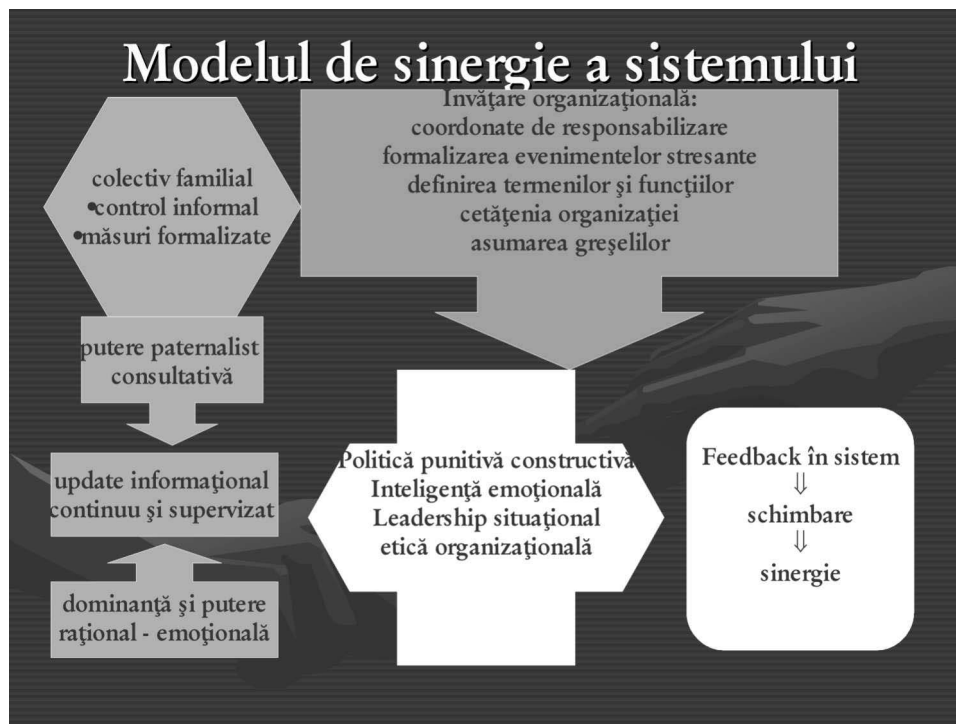

Fig. 6. Modelul sinergiei sistemului

BIBLIOGRAFIE

- Argyris, C., Schön, D. (1978), *Organisational Learning: a Theory of Action Perspective*, Reading, Addison-Wesley
- Burns, T., Stalker, G.M.(1959), *The management of Innovation*, London, Tavistock
- Eck, Claus D., (2002), *Variantele der Organisationsdiagnose. Methoden und Effekte*, 3. Diagnostik Kongress, Sektion III Diagnostik und Intervention, Zürich, IAP
- Gheorghiuță, Elvira (2002), *850 de concurenți pentru manageri de spital*, « Ziarul Financiar » din 28.iunie 2006, București, PubliMedia International SA
- Goleman, Daniel (2001), *Inteligența emoțională*, București, Curtea Veche
- John Purcell, Nick Kinnie, Sue Hutchinson, Bruce Rayton, Juani Swart (2003), *Understanding the People and Performance Unlocking the Black Box*, London, CIPD
- Krech, Crutchfield u.a. (1997), "Grundlagen der Psychologie", Studienausgabe, vol. 5 *Motivations- und Emotionspsychologie*, Ed. Hellmuth Benesch, Augsburg, Bechtermünz Verlag im Weltbild Verlag,
- McGregor (1960), *The human side of enterprise*, New York, McGraw-Hill
- Mead, G.H. (1934), *Mind, Self and Society*, Chicago, University of Chicago Press
- Ouchi, W.G. (1981), *Theory Z: How American Business can meet Japanese challenge*, Reading, Addison-Wesley
- Pondy, L.R., Mitroff, I.I. (1979), "Beyond open systems models of organizations", în: B.M. Staw (ed.), *Research in organisational behaviour* , vol. 1, Greenwich, London, JAL-Press
- Popa, R. (2000), *Istoria psihologiei*, Timișoara, Editura Eurostampa
- Schröder, Jörg-Peter, Blank , Reiner (2004), *Stressmanagement. Stress-Situationen erkennen - erfolgreiche Maßnahmen einleiten*, Berlin, Cornelsen Verlag
- Selye, H. (1956), *The stress of life*, Toronto, McGraw-Hill
- Selye, H. (1974), *Stress without distress*, New York, NAL Penguin Inc

- Taglieber, W. (2005), *Berliner Anti-Mobbing-Fibel*, Berlin, Berliner Landesinstitut für Schule und Medien (LISUM)
- Talbot, Colin (2004), *The Paradoxical Primate*, Exeter, Imprint Academic
- Zimbardo, Philip G. (1992), *Psychologie*, ediția 5, ed. Dr. Siegfried Hoppe-Graff, Dipl.-Psych. Barbara Keller, Psychologisches Institut der Universität Heidelberg, Berlin/Heidelberg, Springer-Verlag

TRADUCEREA – ÎNTRE FIDELITATE ȘI CREATIVITATE

Dorina CHIȘ

Universitatea „Tibiscus” din Timișoara

dorina_chis@yahoo.com

REZUMAT

De secole traducătorii oscilează între a urma fidel textul sursă și a se îndepărta de el pentru a-i reda mai bine înțelesul. Obiectivitatea absolută a traducătorului nu poate fi atinsă. Diferențele culturale (autor / traducător / public), diferențele de conceptualizare a realului de la o limbă la alta, pe de o parte, și exigența de a obține același efect ca și originalul asupra publicului, pe de altă parte, impun interpretarea textului sursă în vederea obținerii unei traduceri de calitate. Dezvoltarea actuală a științei – în mod special a psiholingvisticii și a lingvisticii cognitive – oferă argumente pentru susținerea ideii că fidelitatea și creativitate în procesul de traducere nu se exclud, dimpotrivă. Din această perspectivă, creativitatea este apreciată și, în didactica traducerii, se încearcă stimularea ei, ca un element de creștere a calității.

Cuvinte cheie: traducere, fidelitate, creativitate, adaptare

RÉSUMÉ

Depuis des siècles les traducteurs balancent entre la tendance de suivre fidèlement le texte source et celle de s'en éloigner, afin d'en rendre le contenu de meilleure manière. L'objectivité absolue du traducteur est tout à fait impossible. Les différences culturelles (auteur/ traducteur/ public), les différences de conceptualisation du réel d'une langue à l'autre, d'une part et l'exigence d'obtenir le même effet que l'original sur le public, d'autre part, imposent l'interprétation du texte source afin d'obtenir une traduction de qualité. Le développement actuel de la science – notamment de la psycholinguistique et de la linguistique cognitive – nous offre des arguments pour soutenir que la fidélité et la créativité dans le processus de traduction ne s'excluent pas, bien au contraire. De cette perspective, la créativité est appréciée et, dans la didactique de la traduction, on essaie de la stimuler, comme facteur d'augmentation de la qualité

Mots clés: traduction, fidélité, créativité, adaptation.

De-a lungul istoriei traducătorii au pendulat mereu între tendința de a respecta cu fidelitate textul original și aceea de a fi liber creativității. De fapt este vorba de o falsă dilemă, care se poate rezolva prin răspunsul la întrebarea: ce înseamnă fidelitatea față de original? În momentul în care devine clar că în traducere nu se urmărește fidelitatea față de expresie, de forma literală a textului, ci față de sensul și de funcționalitatea lui, creativitatea nu numai că nu se exclude, ci dimpotrivă, își aduce un aport foarte important fiind, de fapt, elementul care asigură calitatea traducerii.

1. PĂRERI PRO ȘI CONTRA

Una din primele, dacă nu cumva prima luare de poziție în această problemă pare să fie cea a lui Filon din Alexandria care recomanda traducerea cu o fidelitate extremă a textelor religioase. El considera că acestea sunt inspirate de divinitate și respectul față de expresia lor trebuie să se manifeste printr-o traducere literală.

Sfântul Ieronim, considerat părintele și patronul traducătorilor, recomanda și el traducerea literală a scrierilor sfinte, sub motivul că omul nu trebuie să modifice cuvântul Domnului. El aprecia că în aceste scrieri, chiar și ordinea cuvintelor ține de misterul revelației. Pentru celelalte traduceri însă, el afirmă clar primatul spiritului asupra literei: *Non verbum sed*

sensum exprimere de sensu. (apud Oseki-Dépré, op.cit.). Au existat însă și voci care au arătat neajunsurile traducerilor literale ale textelor religioase care, prin obscuritatea lor, deconcerază cititorii. Ba chiar, Sfântul Toma îi acuză pe traducătorii literalisti că producțiile lor, ar sta la originea schismei. Altfel, încă din antichitate, oameni de cultură ca Cicero afirmă necesitatea de a traduce sensul și nu litera textului.

De la acest principiu rațional, s-a ajuns uneori la licențe extreme: în sec. XVIII –lea, Nicolas Perrot d’Ablancourt și discipolii săi cultivă, în Franța, așa-numitele *belles infidèles*, traduceri pentru care textul original este doar un punct de plecare și o sursă de inspirație, traducătorul dând frâu liber imaginației proprii și adaptând subiectul și limba la cultura locală a momentului. În zilele noastre, aceeași concepție este pusă în aplicare în Statele Unite, în cadrul unor *Translation and Writing Workshops* (la Universitatea din Iowa, de exemplu). Elementele textului sursă sunt considerate doar niște indicatori de sens care trebuie să îl inspire pe traducător și să îi direcționeze opera. Se ajunge în felul acesta, la ceea ce americanii numesc *manipulation school*. Doctrina acestei școli pleacă de la constatarea că orice traducere este deja o manipulare a textului de origine, și consideră că este suficient ca un traducător să își declare opera ca fiind o traducere, pentru ca să nu mai conteze dacă el a adăugat, a înlăturat, a schimbat, conform inspirației proprii, originalul.

Aceste două orientări extreme – fidelitate riguroasă versus libertate nelimitată – se regăsesc de-a lungul vremii în toate epocile și în mai toate marile culturi, cunoscând, după cum se vede, forme variate, de la traducerea strictă termen la termen, până la licențe creatoare neînfrânate.

2. CREATIVITATEA

Dicționarele generale de limbă definesc, îndeobște, creativitatea ca fiind proces mental ce conduce la generarea de noi concepte și idei originale sau la asociații noi între idei preexistente, capacitate a unui individ de a crea, de a imagina și de a realiza un lucru nou.

Creativitatea a făcut obiectul unor studii numeroase, teoretice și empirice, care se înscriu mai ales în domeniul psihologiei. Apariția ei este atribuită unor procese cognitive specifice, influenței mediului social, precum și unor predispoziții ale personalității, ea constituind o parte esențială din procesul de inovație și invenție, indiferent de domeniul de aplicație. Actul creativ depinde de utilizarea informațiilor stocate de memoria logică și de cea irațională, precum și de reorganizarea lor într-un mod nou, diferit, sub impulsul imaginației, al instinctului, al inspirației, al unor emoții puternice sau al altor factori.

Lectura, ca numeroase alte activități care impun un efort de imaginație, poate fi un stimulent al creativității. Imaginația, spontaneitatea, sensibilitatea, calități ale copilăriei, sunt îndeobște asociate cu creativitatea. Ea aparține experienței individuale și nu cunoașterii împărtășite și este adesea considerată un atribut al geniului. Totuși, există și opinii după care ea poate fi învățată prin însușirea unor tehnici anume.

Nu se poate vorbi de o adevărată creativitate decât atunci când ea se concretizează într-o creație anume, într-o operă. Doar atunci se poate vorbi de un act creativ, altfel, e vorba doar de un act de imaginație.

Dacă pentru alte însușiri ale psihicului uman psihologia dispune de metode foarte eficiente și de tehnici standardizate de măsură, în privința creativității lucrurile nu stau chiar așa, și aprecierea ei se realizează mai degrabă prin mijloace empirice.

3. CREATIVITATEA ÎN TRADUCERE

Procesul de traducere include și el momente de creativitate distincte în rezolvarea problemelor de traducere, atât în ceea ce privește înțelegerea textului sursă, cât și reformularea

în limba țintă.

Prin problemă de traducere înțelegem orice situație în care traducătorul nu poate găsi în mod spontan echivalența căutată, conștientizează această incapacitate și caută soluția.

Prin creativitate în contextul procesului de traducere înțelegem capacitatea traducătorului de a găsi o soluție nouă, originală, a problemei respective, prin resurse proprii și nu neapărat în urma unei cercetări documentare. Această aptitudine se opune automatismului și răspunsului reflex, datorate amândouă experienței dobândite în activitatea de traducere.

La ora actuală, unii teoreticieni (de exemplu Irina Mavrodin op.cit.) asociază creativitatea în traducere cu memoria involuntară.

4. FIDELITATE ȘI CREATIVITATE ÎN TRADUCEREA TEHNICĂ

Astăzi, teoriile despre traducere promovează o concepție nouă, atât în ceea ce privește sensul și individualitatea textului sursă, cât și în ceea ce privește producerea echivalențelor și redactarea textului-țintă.

Textul nu mai este considerat acum o înșiruire de cuvinte având fiecare sensul lui precis, ci ca o entitate al cărei sens depășește suma sensurilor individuale ale elementelor din care este format. În plus, sensul lui este dinamic și depinde, într-o măsură oarecare, de receptor (conform teoriilor unanim acceptate ale lui R. Barthes, Umberto Eco). Sunt posibile mai multe lecturi/interpretări ale aceluiași text, în funcție de cel care citește.

În această perspectivă, creativitatea traducătorului își dublează importanța : el este în același timp unul dintre receptori și modul lui de a percepe textul sursă este unul original, în sensul că poartă amprenta propriei personalități, dar și un (re)producător al textului. Creativitatea traducătorului intervine deci chiar din momentul lecturii textului sursă. La nivelul redactării textului țintă, ea devine mai evidentă. Teoria *skoposu-ului* (K. Reiss, op.cit.) pune pe primul plan finalitatea traducerii, scopul și misiunea ei precum și așteptările receptorului. Traducătorul trebuie să aibă în vedere și să servească în primul rând aceste elemente, ceea ce nu numai că nu exclude, ci impune exploatarea creativității, căci o traducere mecanică ar avea în vedere doar litera textului, riscând să fie inadecvată scopului său.

De obicei, licențele creatoare sunt admise, ba chiar apreciate atunci când este vorba de traduceri literare și, mai ales, de traducere a poeziei, dar sunt privite cu rezervă atunci când e vorba de traducerea unor texte pragmatice. Procesul reexprimării sensului și parametrilor de fidelitate sunt, desigur, aceeași ca și în cazul traducerii generale, dar constrângerile de tot felul, contribuie la asigurarea unui înalt grad de fidelitate. Fidelitatea privește nu doar conținutul informativ, ci și terminologia proprie domeniului, nivelul de limbă, caracteristicile sintactice etc. Respectarea echivalențelor terminologice în limba țintă este un imperativ. Dar obligația de a asigura precizia terminologică nu înseamnă căutare mecanică a echivalențelor. Trebuie înțeles textul, logica lui, asimilate informațiile pe care el le vehiculează, argumentația dezvoltată... Traducerea se constituie într-o combinație de echivalențe de transcodaj și echivalențe dinamice. Aproape niciodată nu există o singură traducere posibilă, ci mai multe, în funcție de subiectivitatea și creativitatea fiecărui traducător, în cadrul dinamicii constrângere / libertate, necesară reformulării sensului. Principala condiție imperativă este redarea informațiilor fără a omite și fără a adăuga ceva.

Textele tehnice sunt împărțite în categorii după natura lor: texte informative (raport de studiu, notă...), texte explicative (articole de popularizare a științei, de exemplu), texte injonctive (instrucțiunile de utilizare a unui aparat) și așa mai departe. O asemenea clasificare, chiar dacă are o certă valoare didactică, rămâne artificială. În afară de funcționalitatea lui declarată, evidentă pentru toată lumea, un text mai poartă, de obicei, și alte mesaje, mai puțin evidente, dar la fel de importante.

De exemplu, raportul anual al unei societăți comerciale poate fi considerat un document informativ. Într-adevăr, el are rolul de a informa publicul în legătură cu rezultatele activității acesteia, dar el trebuie, în același timp, să le transmită acționarilor un semnal încurajator, să îi asigure că au făcut un plasament bun și, pe de altă parte, să atragă noi investitori. Deci, este vorba doar la prima vedere de un simplu document financiar. În realitate, el este mai mult decât atât, este și un document comercial, cu valențe publicitare. El trebuie să ilustreze o anumită imagine a întreprinderii, în acord cu valorile promovate de aceasta și cu dinamica ei.

Orice documentație aferentă unui produs este, în același timp, un suport al imaginii de marcă. Dacă această documentație este bine structurată, bine prezentată și ușor de consultat, ea va transmite o imagine pozitivă a întreprinderii și va contribui la sporirea vânzărilor.

Este foarte important pentru traducător să identifice din start, înainte de a începe munca, funcționalitatea textului de tradus. Apoi, în concordanță cu aceasta, va face apel la creativitatea sa pentru a găsi cele mai potrivite echivalențe.

Teoria interpretativă a traducerii identifică mai multe etape ale acestui proces: înțelegerea, deverbalizarea, transferul informației, reverbalizarea în limba țintă. Traducătorul înțelege mesajul, după care are loc momentul de deverbalizare, când el reține sensul mesajului și nu neapărat cuvintele. Mesajul este transferat și reverbalizat apoi în limba țintă. La grad de înțelegere egal, traducerea mai bună va fi a traducătorului care este un redactor mai priceput, care este nu doar mai creativ, ci și mai abil în a pune în valoare creativitatea sa.

Am remarcat adesea că un traducător mediocru este pus în încurcătură de un text original prost construit sau care conține greșeli, pe când un traducător bun este capabil să amelioreze originalul, să-i corecteze structura, să pună mai bine în valoare informațiile.

Obiectivele traducerii tehnice sunt transparența, eficacitatea și funcționalitatea. Ele trebuie respectate indiferent de calitatea textului original.

Traducerea unor instrucțiuni de folosire, de exemplu, trebuie să permită punerea în funcțiune a aparatului respectiv. Traducerea unui material documentar, după cum am mai spus, este și un act de marketing. Dacă misiunea textului de tradus este doar să informeze, traducătorul va oferi o redactare clară, precisă, neutră. Dacă textul trebuie/e bine să și convingă, va fi adoptată o formulare care să pună în valoare argumentele prezentate. Iată un exemplu de prezentare realizat în moduri diferite, în funcție de scopul propus :

- Formulare neutră : *Pentru a executa funcția X, apăsați pe butonul A, apoi pe butonul B.*
- Formulare pozitivă : *Pentru executa funcția X, e suficient să apăsați pe butonul A și apoi pe butonul B.*
- Formulare negativă : *Pentru executa funcția X, trebuie nu numai să apăsați pe butonul A, dar apoi să apăsați și pe butonul B.*

Un alt element, important în aprecierea calității unei traduceri (unde creativitatea joacă un rol important), îl constituie tratarea diferențelor culturale, adaptarea traducerii la cultura limbii țintă.

Diferențele de conceptualizare a realului de la o limbă la alta, diferențele culturale (autor/ traducător/ public), pe de o parte, și exigența de a obține același efect ca și originalul asupra publicului, pe de altă parte, impun interpretarea textului sursă în vederea obținerii unei traduceri de calitate. Fidelitatea față de sens ia forme diferite, de la caz la caz, căci traducătorul trebuie să adopte un demers anume, pertinent și adaptat la materialul în cauză, pentru a-l sesiza cât mai corect, pentru a-i reproduce sensul și a produce același efect (ca și al textului original) asupra destinatarului.

Fidelitatea față de limba țintă înseamnă alegerea unor soluții variate, în funcție de aceasta, de cultura căreia ea îi dă expresie. Distanța culturală între popoare poate constitui o dificultate în plus pentru traducător. El trebuie să cunoască „non echivalențele” de ordin cultural și să

fie conștient de modul în care societatea respectivă evaluează elementele culturale străine. El trebuie să recurgă, dacă este nevoie, la adaptare, la mediere între cele două culturi, pentru ca mesajul să fie pe deplin înțeles și acceptat. Soluțiile adoptate variază în funcție de destinatar și în funcție de natura textului respectiv. Astfel, nu ar fi potrivit să se redea secvența *alb ca zăpada* în limba unei țări în care nu ninge niciodată, iar în traducerea rugăciunii *Tatăl Nostru* în limbi asiatice de exemplu, înlocuirea *pâinii cea de toate zilele* cu *bolul de orez*, apare perfect justificată.

Intervenția traducătorilor este necesară de câte ori o firmă pătrunde pe piețe străine. Nu trebuie tradusă doar documentația necesară, ci și mesajele publicitare, sloganul... Ba chiar uneori numele unui produs sau chiar al firmei trebuie schimbate, pentru a nu veni în contradicție cu elemente ale culturii locale. Ajutorul unui traducător priceput este indispensabil în aceste cazuri.

În vederea pătrunderii lor pe piețe străine, firmele trebuie să respecte unele reguli legate de alegerea numelui, de exemplu: să se evite silabele *alla* în țările musulmane, *kali* și *rama* în țările hinduse, deoarece sensul lor e legat de divinitate. În japoneză *shi* înseamnă moarte, deci trebuie evitat, și trebuie să se țină seama de faptul că *o* inițial este un prefix onorific, nepotrivit pentru numele unui produs destinat tinerilor. Același *o* este un prefix negativ în limbile scandinave. *SPID*, omonimul englezului *speed*, este sigla rusească pentru SIDA și așa mai departe.

Este destul de dificil să reperăm toate conotațiile negative ale unui cuvânt, mai ales dacă el apare în expresii familiare sau chiar argotice. Așa se face că unele firme au fost nevoite să înlocuiască numele (alese dar și create) unor produse de succes pe piața națională, pentru că semnificația lor în limba altor piețe de desfacere aducea atingere imaginii firmei, și nu numai că nu stimula vânzarea produsului denumit, ci dimpotrivă. Iată câteva exemple: Renault a renunțat la denumirea *Clio* pe piața finlandeză (unde cuvântul înseamnă „eu zgârii”), iar mașinile au fost numite doar *Renault Symbole*, pe piața japoneză mașina comercializându-se sub numele *Lutecia*; firma Ford a abandonat numele *Pinto* pe piața braziliană (unde, în argou, cuvântul desemnează un „organ sexual masculin minuscul”), iar mașina a primit numele *Corcel* („cal”); din motive foarte asemănătoare, *Mitsubishi Pajero* se numește în țările hispanofone și în Brazilia *Mitsubishi Montero*; o importantă companie niponă de turism, *KINKI*, a fost nevoită să aleagă un alt nume pentru reprezentanța sa din Statele Unite, după ce a primit numeroase cereri de turism sexual, datorită sensului pe care îl capătă în argou cuvântul omofon englez.

Pătrunderea firmelor europene pe continentul asiatic a ridicat o problemă dificilă : găsirea de echivalente în limbile respective. În China, de exemplu, firma Coca-Cola a avut o primă tentativă nefericită de transpunere a numelui în chineză, *Ke-ku-ke-la*. Când au aflat că asta însemna (printre altele) „iapă umplută cu ceară”, au reușit să găsească un nume mult mai potrivit, *ko-ku-ko-le*, care ar fi echivalent aproximativ cu „fericire în gură”. Firma franceză Carrefour a beneficiat, se pare, de o alegere mult mai inspirată : 家乐福 Primul dintre aceste semne înseamnă „prosperitate”, „fericire”. Este un semn care apare mai ales pe obiectele decorative, pe invitații, pe felicitări și, uneori, chiar pe porțile caselor, de Anul Nou chinezesc. Numele a fost atât de bine ales, încât consumatorii chinezi (după cum ne asigură, pe site-ul său, ambasada Franței în China) percep firma ca fiind una autohtonă și sunt citate reacții ale unor turiști chinezi care, sosind în Franța, s-au bucurat să vadă un mare magazin (pe care îl credeau) chinezesc.

CONCLUZII

Gradul zero de creativitate este constituit de traducerea automată. Subiectul uman nu poate și nu e cazul să îl atingă. O copie necesită rigoare, minuțiozitate, preocupare, munca de creație solicită circuite originale de neuroni, scheme euristice noi, abordări interculturale și da naștere unor lucruri cu totul noi.

Credem că unele dintre preceptele înscrise în *Carta traducătorului*, document al Federației internaționale a traducătorilor, rezumă perfect această problemă. Le redăm în traducere proprie:

- Orice traducere trebuie să fie fidelă și să redea exact ideea și forma operei originale – fidelitatea constituind pentru traducător o obligație morală și o obligație de natură juridică, în același timp.

- Nu trebuie totuși să se confunde traducerea fidelă cu traducerea literală – fidelitatea neexcluzând adaptarea necesară redării formei, atmosferei, semnificației profunde a operei, care trebuie sesizate într-o altă limbă și într-o altă țară.

- Traducătorul trebuie să posede o bună cunoaștere a limbii sursă dar, mai ales, să dovedească măiestrie în mânăuirea limbii în care traduce.

- El trebuie să mai dispună de cultură generală și să cunoască suficient de bine domeniul care face obiectul traducerii și să nu efectueze traduceri aparținând unui domeniu care nu se află în aria sa de competență.

Într-o accepție mai largă, care depășește concepția artistică, creativitatea poate fi considerată ca fiind capacitatea de a aduce sau de a găsi soluții originale la problemele de adaptare cu care se confruntă orice ființă umană. O societate care s-ar mulțumi să copieze, fără să inoveze, să creeze, ar risca să își piardă identitatea.

Actul de creație, operă a spiritului, este protejat de legile asupra proprietății intelectuale.

BIBLIOGRAFIE

- Balacescu, Ioana, Stefanink, B., (2003), „Modèles explicatifs de la créativité en traduction”, in *Meta*, XLVIII, 4;
- Ballard, M. (1995), *De Cicéron à Benjamin, traducteurs, traductions et réflexions*, Lille, Presses Universitaires de Lille;
- Balliu, C., „La fidélité et ses avatars”, in *Équivalences*, 1997-1998, vol. 26/2 et 27/1, p. 45-57;
- Berman, A., (1985) „La traduction et la lettre – ou l’auberge du lointain”, *Les tours de Babel*, T.E.R.;
- Fédération Internationale des Traducteurs, *Charte du traducteur*, texte adopté par le Congrès à Dubrovnik en 1963 et modifié à Oslo le 9 juillet 1994, <http://www.fit-ift.org/fr/charte.php> consultat în data de 29 mai 2007;
- Mavrodin, Irina, (1994), *Mâna care scrie. Spre o poetica a hazardului*, Bucarest, Editura Eminescu;
- Mounin, G., (1994), *Les belles infidèles*, Lille, P.U.L.;
- Oseki-Dépré Inês, *Questions de traductologie*, Université de Provence.
- http://francophonie-up.univ-mrs.fr/dess/cours_aix/oseki/page04.html consulté le 20 mai 2007.

DEPRESIA ȘI ANXIETATEA: EFECTELE ALCOOLISMULUI

Mihaela COCOS LUSAPER

Direcția de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2, București

lusaper969@yahoo.com

INTRODUCERE

În literatura de specialitate problematica riscurilor reprezentate de consumul de alcool asupra personalității este una foarte răspândită, mai ales în ultima perioadă de timp. Astfel, deși există numeroase studii teoretice care reușesc să surprindă foarte bine dinamica acestor concepte luate singular, există puține încercări de abordare în corelație a consumului de alcool și a tulburării depresive din punct de vedere etiologic și psihopatologic.

Setul metodologic folosit în partea experimentală a lucrării își propune să măsoare impactul adicției de alcool și implicațiile determinate de tulburarea depresivă asupra fizicului și psihicului unei persoane.

În România de azi, alcoolismul cronic capătă o amploare îngrijorătoare. În pofida acestei stări de fapte există, neelucidată încă, problematica medicală cât și cea psihologică, legate de apariția, evoluția și terapia bolii.

Instituirea unei terapii integrate este recomandată în momentul în care sevrajul a fost efectiv realizat, tratamentul depresiei și anxietății fiind integrat cu cel al conduitei alcoolodependențelor.

Obiectiv principal:

Studiul diferențial și corelațional al tulburării depresive și anxioase asociat scăderii atenției și capacității mnemonice în alcoolomanie.

Ipotezele de lucru

Ipoteza 1: se presupune că accentuarea consumului de alcool atrage diferențe semnificative în raportarea nivelelor de depresie și anxietate, ca și deteriorări în funcțiile mnemonice și prosexice pentru subiecții investigați.

Ipoteza 2: Se presupune că la pacienții alcoolici deteriorarea cognitivă va modifica nivelul elementelor anxioase.

Subiecți:

Lotul clinic alcătuit din 30 de pacienți de sex masculin cu vârste cuprinse între 20 și 60 de ani. Persoanele care au alcătuit acest lot au fost selectate din secțiile de Psihiatrie aparținând Spitalului Al. Obregia pe baza diagnosticului stabilit de medic, acesta fiind: dependență cronică alcoolică.

Metodologie

- 1. Anamneza*
- 2. Inventarul de depresie Beck*
- 3. Scala de anxietate Hamilton (HAS)*

ABSTACT

In the specialised literature, the issue of risks posed by alcohol consumption on the personality is a very frequent one, especially in the last few years. Thus, although there are numerous theoretical studies which manage to capture very well the dynamics of these concepts taken each by each, there are yet few attempts to tackle both alcohol consumption and depressive disorder from an etiologic and psychopathological point of view, as related.

The methodological set used in the experimental part of the paper aims to measure the impact of alcohol addiction and the implications determined by the depressive disorder on the human psychic and physique.

In today's Romania, chronic alcoholism reached a worrying expansion. Despite this matter of facts, there still remains unresolved, the medical and psychological issue related to the apparition, evolution and cure of the disease.

Implementing an integrated therapy is the recommended measure when sévrage (dependence seizure)

is effectively accomplished, the treatment of depression and anxiety being conducted together with that of alcohol-dependancy behaviour.

Main objective:

Differential and co-relational study of anxious/depressive disorder related to decrease in attention and mnesics capacity in alcohol mania.

Hypothesis 1:

Supposing that an increase in alcohol consumption leads to a significant risk in developing anxiety and depression in the same time to damages in mnesic functions for the investigated subjects.

Hypothesis 2:

Supposing that for alcoholic patients cognitive damage will alter the level of anxiety elements.

Subjects:

30 male patients aged between 20-60 years old.

Diagnosis : cronic alcoholic dependence

Methodology:

1. Anamnesis

2. Beck inventory of depression

3. Hamilton scale of anxiety

PARTEA TEORETICĂ

Definirea alcoolismului

În literatura consacrată alcoolismului și problemelor legate de alcool, găsim definiții diferite, autorii străduindu-se să confere conceptului utilizat un caracter cât mai operațional. Într-o abordare generală, aceste definiții se regăsesc într-una dintre cele trei grupe care urmează:

- O grupă de definiții se referă la anumite caracteristici bio-psihologice individuale – necesitatea irezistibilă de alcool, nevoia obsedantă de a bea, imposibilitatea de a se opri din băut după primul pahar, pierderea cunoștinței din cauza alcoolului etc.

- A doua grupă de definiții înțelege alcoolismul ca un tip de efect secundar. Accentul este pus pe consecințele induse de consumul de alcool, consecințe generate de conjunctura social-situațională a unei persoane, de problemele sociale cu care se confruntă, cum ar fi: absenteismul și lipsa randamentului la locul de muncă, dezorganizarea familială, inadaptarea socială. Consumul devenit abuziv se asociază cu agravarea unor boli – cum ar fi ciroza – ce tind să se autoîntrețină. Stările sociale se asociază sau se transferă în stări biologice care susțin alcoolismul.

- O a treia grupă de definiții se referă la cantitatea de alcool consumată, altfel spus la consumul determinat pe zi sau pe săptămână. Trecerea consumului dincolo de o limită consacra starea de alcoolism, care este asociabilă cu înclinațiile deviate.

Se apreciază că 50% din cantitatea de alcool consumată revine la circa 10% din populație, dintre care marea majoritate sunt persoane de sex masculin. În ceea ce privește grupele de vârstă, pubertatea reprezintă în multe cazuri debutul obiceiului de a bea alcool. De remarcat că și suicidul este frecvent printre adolescenții băutori. Vârșnicii consumă mai puțin alcool decât tinerii. Motivațiile sunt diverse: probleme de sănătate, venituri scăzute, situații de criză. În schimb, combinația alcool-medicamente este mai frecventă la vârșnici și această asociere reprezintă un factor de risc pentru pacienții vârșnici.

Consumul de alcool în rândul femeilor este și el în creștere, iar femeile și copiii sunt adesea victimele abuzului de alcool al capului familiei.

Sunt persoane care pot bea mult de-a lungul anilor fără a invoca caracteristici psihologice distincte sau a avea probleme sociale sau de sănătate, în timp ce alții pot avea probleme grave

fără a suferi de „sindromul de dependență”¹.

Clasificarea alcoolismului

Pentru stăpânirea problematicii alcoolismului, avem nevoie de sisteme de clasificare exacte și acestea sunt stabilite de ICD 9-10 și DSM III R². Se propun următoarele tulburări³:

I. Intoxicația etilică ce se referă la modificări psihologice și somatice produse de alcool, care dispar când substanța este eliminată;

II. Abuzul de alcool (împărțit în două subclase): consumul cu risc și consumul nociv;

- Consumul cu risc - consum ce comportă risc de lezare psihică și somatică în viitor,

- Consumul nociv - consumul care a afectat deja sănătatea. Abuzul de alcool este anticamera dependenței de alcool,

III. Sindromul dependenței de alcool se caracterizează prin 7 elemente esențiale: 1) Sentimentul de a fi constrâns de băutură (când începe să bea nu este sigur că se poate opri); 2) Un mod stereotip de a bea (consumă zilnic regulat, entru a evita simptomele de întrerupere); 3) Întâietatea băuturii asupra altor activități; 4) Creșterea toleranței la alcool („ține la băutură”). În stadiile avansate toleranța se prăbușește; 5) Simptome de întrerupere repetate: la scăderea concentrației sanguine apare tremorul și pot să apară greață, vărsături, transpirații. La administrarea de alcool, simptomele se remit. în formele severe apar halucinații și, în final, se dezvoltă *delirium tremens*; 6) Liniștirea prin băutură (băutul de dimineață pune diagnosticul de dependență); 7) Recidiva după abstință (după o perioadă de abstință se revine la vechiul obicei).

IV. Starea de întrerupere („withdravval state”) apariția unui grup de simptome și semne la scăderea sau întreruperea alcoolului.

Dacă aceste clasificări ne parvin prin *psihiatrice*, științele sociale introduc alți termeni și anume: consum problemă („*problem drinking*”), băutor problemă („*problem drinker*”) și unitate de alcool (UA) = 8 g alcool.

Potrivit Colegiului Regal al Medicilor (Anglia), *raportat la consumul pe o săptămână*, există:

Consum nepericulos de alcool (cu condiția să nu fie consumat dintr-o dată): bărbați - 21 UA, femei -14 UA

Consum cu risc: bărbați - 21-49 UA, femei - 14-35 UA

Consum periculos: bărbați > 50 UA (400 g alcool), femei > 35 UA (280 g alcool).

Din punct de vedere clinic patologia alcoolică cuprinde:

Tulburări acute;

Tulburări cronice.

O clasificare care pleacă de la efectele nocive ale alcoolismului, utilă medicului practician, este (în interrelația bio-psiho-socială) aceea prezentată în **Tabelul 1: Clasificarea efectelor nocive generale ale alcoolismului**⁴:

¹ M. Pieleanu, „Devianța socială și consumul de alcool în România anilor '90”, Editura Științifică, București, 2001, p.30-31.

² Asociația Psihiatrilor liberi din România, „Manual de diagnostic și statistică a tulburărilor mentale”, ICD, 1994.

³ Boris Luban-Plozza, Ioan-Bradu Iamandescu, „Dimensiunea psihosocială a practicii medicale”, Editura InfoMedica, București, 2003, p. 34.

⁴ M. Gedler, D. Gath, R. Mayon, „Tratat de psihiatrică”, Oxford, Editat de Asociația Psihiatrilor Liberi din România și Geneva, București-Amsterdam, 1994.

<p><i>1. Afectarea somatică:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - efect toxic (organopatii: ex. digestopia etanolică); - denutriția (ex. pelagra); - traumatisme (ex. traumatism cranio-cerebral); - sarcini cu risc (ex. născuți morți). <p><i>2. Afectarea psihică:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - beția patologică; - fenomenul de întrerupere; - delirium tremens; - psihoza Korsakoff; - encefalopatia Wernicke; - demența alcoolică. 	<p><i>3. Afectarea socială:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - tensiune conjugală și familială; - scăderea eficienței în muncă; - accidente rutiere; - infracțiuni. <p><i>Tulburări psihice asociate:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - deteriorarea personalității (egocentric, necinstit, mincinos); - tulburări nervose (goluri în memorie sau amnezii) - tulburări afective (depresie, anxietate); - comportament suicidar; - scăderea funcției sexuale; - gelozia patologică;
--	---

Căile de pătrundere, metabolizare și eliminare

În mod obișnuit, alcoolul etilic pătrunde în organism prin ingestie. Etanolul poate pătrunde și prin mucoasa respiratorie (vapori de etanol) și/sau transcutanat. Spre deosebire de compușii utili organismului (ex. glucoză) care sunt absorbiți în urma formării unui compus de transport, etanolul este resorbit, traversând direct mucoasa gastrică, fără a fi necesară transformarea într-un compus de traversare. Trebuie menționat că resorbția începe la nivelul mucoasei bucale (în sprijinul acestei teorii concură și alcoolemiile moderate apărute la degustătorii profesioniști de băuturi alcoolice după degustarea unui număr mare de asemenea probe).

Proporțiile de resorbție la diferite nivele sunt (% din alcoolul ingerat): 21% la nivelul stomacului, 9% în duoden, 53% în jejun, 17% în ileon. Viteza de resorbție este în funcție de concentrația în etanol a băuturii, de cantitatea ingerată, de factorii individuali (băutori ocazionali, alcoolism cronic), de ingerare „a jeun” sau după prânz, de tipul alimentelor ingerate (grăsimile și proteinele întârzie absorbția).

Alcoolul preluat de sânge este transportat la țesuturi și organe. Concentrația lui este condiționată de procentul de apă, respectiv de lipide al țesutului respectiv (ex. țesutul osos și adipos nu conțin deloc alcool). Impregnarea alcoolică a organismului este urmărită prin dozarea alcoolemiei, deoarece valorile concentrației din sânge se află aproape la mijloc, între concentrațiile extreme din restul țesuturilor. Alcoolemia are o valoare dinamică, fiind rezultanta a două procese contrarii: resorbția și dispariția – prin metabolizare și eliminare.

Timpul ce trece de la ingestie până la concentrația maximă în sânge variază între 30 – 90 minute, când se atinge alcoolemia maximă. Alcoolul este metabolizat aproape exclusiv în ficat sub acțiunea alcool - dehidrogenazei (ADH) și a factorului NAD⁺ (nicotinadenozindinucleotid). Etapele oxidării cuprind formarea de acetaldehidă și acid acetic (produși tranzitorii) iar în final CO₂ și H₂O, cu apariția concomitentă a două molecule de NADH pentru o moleculă de alcool transformat. Aceste căi vor fi prezentate pe larg în această lucrare.

Eliminarea alcoolului se face ca atare prin urină (alcoolurie), aer expirat, salivă și transpirație, iar sub formă metabolizată în special prin aerul expirat. Întrucât eliminarea prin urină, plămâni (aer expirat) și salivă este proporțională cu alcoolemia, dozarea alcoolului în aceste produse poate servi ca teste de impregnare alcoolică. Eliminarea durează între 2-24 de ore.

Cauzele alcoolismului

Ca în orice afecțiune cu cauză neprecizată, există numeroase teorii care încearcă să explice consumul cronic de alcool, teorii ce se bazează în special pe date de fiziopatologie și pe factorii psiho-sociali. Rolul carențelor alimentare, al subnutriției a fost demonstrat experimental la șobolani, care în condiții de post preferau soluțiile alcoolice, apei; același rol pare să-l joace lipsa vitaminei B₁. Existența unor familii de alcoolici, ca și a gemenilor univitelini alcoolici, aduce în discuție posibila etiologic genetică.

Totodată s-a demonstrat și existența unei toleranțe înnăscute la alcool, iar fenomenul de dependență a putut fi transmis experimental la generații succesive. S-a avansat ideea existenței unui defect biochimic sau metabolic transmis genetic, precum și a unor modificări de structură ale sistemului nervos central, ce determină un mod particular de funcționare în prezența alcoolului.

În ceea ce privește factorul psihic, teoria reflexelor condiționate, deși explică repetarea consumului după obținerea satisfacției, nu lămurește de ce nu oricine dintre cei care consumă ocazional alcool pentru reducerea temporară a unei stări tensionale sau conflictuale, devine neapărat alcoolic. Dealtfel, în timpul curelor de dezintoxicare, alcoolomania ar trebui să dispară dacă am admite etiologia ca reflex condiționată⁵.

Cercetări ample au dovedit că băutorii sunt în majoritatea cazurilor personalități psihopatice, cu dificultăți de adaptare, mergând până la inadaptabilitate la mediul social sau familial, precum și cu tulburări ale vieții sexuale și ale simțului moral conducând la un dezechilibru psiho-afectiv. Cei mai mulți dintre alcoolici sunt persoane labile afectiv, lipsite de voință în ceea ce privește îndeplinirea obligațiilor profesionale și sociale și respectarea normelor de conviețuire în societate, dar cu o uimitoare tenacitate în procurarea băuturii.

Nu sunt deloc neglijabili factorii sociali al căror rol trebuie considerat cel puțin favorizant; ușurința cu care pot fi procurate băuturile alcoolice, obiceiul consumării băuturilor în grup, la diferite ocazii, explică utilitatea măsurilor de limitare a desfacerii adoptate în țara noastră. Concepțiile potrivit cărora ar exista o legătură între nivelul de trai și alcoolism nu trebuie absolutizate, alcoolicul nefiind neapărat un individ cu posibilități financiare reduse.

Faptul că alcoolismul apare în majoritatea cazurilor la oameni de vârstă medie, afectați mai mult de traume psihice și de stări stresante comparativ cu tinerii, este relevant pentru rolul jucat de factorii sociali în geneza alcoolismului, dar și pentru nivelul ridicat pe care-l are orice dorință la această vârstă. Cu cât individul începe să consume mai târziu alcool, cu atât se instalează mai repede toleranța și dependența, ceea ce pledează pentru rezistența mai mare a organismului tânăr față de alcool. Trebuie avute în vedere, prin analogie cu orice altă afecțiune, variatele reacții somatice și psihice care scad rezistența organismului și facilitează apariția alcoolismului ca boală.

Deși este greu de apreciat care dintre caracteristicile individuale este implicată în apariția și instalarea alcoolismului ca boală, majoritatea autorilor sunt de acord că o anumită structură psihică este necesară, dar nu și suficientă pentru aceasta. Cercetările efectuate în această direcție au putut evidenția anumite caracteristici psihologice, alcoolicii având personalități diferite; pe de altă parte, alcoolismul este prezent în numeroase afecțiuni psihice.

Majoritatea celor care au făcut observații asupra alcoolicilor au fost impresionați de deosebirile dintre aceștia și indivizii normali, ca și de asemănările dintre alcoolici. Se pare că alcoolul exercită o anumită influență asupra celui ce devine alcoolic, calitativ sau cantitativ diferită de efectele pe care le are asupra indivizilor normali, fiindcă numai astfel se poate explica de ce alcoolicul consumă din ce în ce mai mult alcool, ignorând toate consecințele nefaste ce decurg din acest abuz.

Cele mai multe investigații asupra personalității alcoolicului au fost făcute asupra celor

⁵ M. Lăzărescu, „Psihopatologie clinică”, Editura Vest, Timișoara, 1994, p. 123.

care au acceptat în mod benevol tratamentul, grup care nu poate fi considerat însă reprezentativ. Nu s-a putut stabili dacă rezultatul acestor investigații reflectă caracteristicile premorbide care au condus la alcoolism, sau este urmarea consumului îndelungat de alcool și a altor factori socio-culturali și materiali ce însoțesc această stare.

Printre caracteristicile observate, s-a notat adesea comportamentul grandoman sau agresiv, pierderea posibilităților introspecției autocritice, descurajarea etc. Chiar dacă structura premorbidă a personalității alcoolicilor este diferită, consumul îndelungat de alcool determină o apropiere a caracteristicilor lor individuale⁶.

Luându-se în studiu loturi de foști alcoolici, s-ar putea observa ce trăsături ale personalității se modifică după lungi perioade de abinență; aceste modificări ar putea fi puse în legătură cu alcoolismul. O altă direcție de investigare ar fi compararea alcoolicilor tineri cu cei vârstnici. De asemenea s-ar putea investiga preferințele dinaintea perioadei de alcoolic sau, și mai bine, ar trebui să se stabilească, pe eșantioane mari de populație formată din tineri și copii indemni de alcoolism, caracteristicile psihice înainte și după apariția alcoolismului⁷.

Studiul efectelor emoționale produse de alcool a adus unele date noi. Chestiunea este de a se ști ce fel de efecte (și asupra căror persoane) pot duce la alcoolism. O tehnică simplă este aceea de a întreba alcoolicul (când este sobru), de ce bea, ce schimbare se așteaptă să apară atunci când se află sub influența alcoolului. Unii autori, cercetând comportamentul diferiților indivizi înainte ca aceștia să devină alcoolici, au constatat că în copilărie, cei în cauză manifestau tendințe agresive, sadice, neliniști sexuale, comportament antisocial, încăpățănare, vagabondaj, neglijarea îndatoririlor, delăsare. La alcoolicii înveterați au fost puse în evidență, mai frecvent decât în restul populației, unele trăsături psihice ca: sentimentul nejustificat de frustrare, tendința de a obține o recompensă imediată, dorința exagerată de autonomie, labilitatea afectivă, impulsivitatea, dezinteresul pentru problemele celor din jur. Există diverse modalități de a consuma alcool: dimineața, de unul singur sau pe ascuns, după cum e posibilă asocierea cu alte droguri.

Tulburări depresive, anxioase și adicția de alcool

Adicția de alcool induce tulburări afective, astfel încât în intoxicația alcoolică în faza inițială, indivizii sunt euforici, logoreici, dând inițial aspectul unui hipomaniacal, alții sunt retrași sau tăcuți, mulți pacienți arată o labilitate emoțională cu episoade intermitente de râs și plâns. Ei anticipează efectele pozitive inițiale, dar care se soldează cu sentimente de culpabilitate peste care se suprapune o indispoziție deseori somatizată. Această indispoziție încearcă să o trateze tot cu alcool, deoarece nu păstrează în memorie decât efectul euforic de la început. Depresia și anxietatea sunt tulburări psihopatologice frecvent asociate cu adicția prelungită de alcool. Criteriile pentru tulburarea afectivă indusă de alcool sunt⁸:

A) Dispoziție afectivă proeminentă și persistentă caracterizată prin: a) dispoziție depresivă sau o marcată diminuare a interesului sau plăcerii (sau aproape toate activitățile); b) dispoziție elevată, expansivă sau iritabilă;

B) O evidență din istoric, examen fizic și date de laborator a unei intoxicații cu substanța sau sevraj, iar simptomele de la punctul A s-au dezvoltat în timpul sau la mai puțin de o lună de la intoxicația semnificativă cu substanța de sevraj;

C) Tulburarea afectivă nu este acompaniată de o problemă de acest gen sau indusă de substanță. Tulburarea afectivă care nu este indusă de substanță, poate include simptome care

⁶ M. Lăzărescu (coord), „Clasificarea tulburărilor mentale și de comportament. Simptomatologie și diagnostic clinic”, Editura All Educational, București, 1998, p. 71.

⁷ V. Beliş, op. cit., p. 13.

⁸ R. Chiriță, V. Chiriță, A. Papari, „Manual de psihiatrie clinică și psihologie medicală”, Editura Fundația „Andrei Șaguna”, Constanța, 2002, p. 66-67.

preced debutul unui abuz de substanță, sau dependența, persistă pentru o perioadă apreciabilă de timp (cca. o lună) după încetarea unui sevrăj sau a unei intoxicații severe, sunt substanțial în exces față de caracterul, durata și cantitatea de substanță folosită, sau aparțin unui istoric de episoade depresive majore recurente, nelegate de consumul de substanță;

D) Tulburarea nu apare exclusiv în timpul deliriumului;

E) Simptomele cauzează o disfuncție semnificativă în arii sociale, ocupaționale sau în alte arii de funcționare. Tipuri specifice de simptome: a) depresie, dacă dispoziția dominantă are caracteristicile specifice acesteia; b) simptome maniacale, dacă dispoziția este predominant elevată, euforică sau iritabilă și cu simptome mixte când nici una nu predomină.

De-a lungul alcoolomaniei, depresia prinde aspecte dramatice: sentimente de devalorizare conștientizată dureros; treceri la acte suicidare favorizate de dezinhibiția pulsioniilor; vinovăția, labilitatea emoțională, disperarea.

Constelația depresivă se restrânge în jurul alcoolului; mediul familial îl marginalizează pentru că nu mai este amabil, curtenitor și devine violent. Familia îi confiscă rolul de tată și soț. La serviciu, iritabilitatea pune la îndoială capacitatea sa profesională. Vecinii se îndepărtează de cel care este etichetat alcoolic. Acestuia nu-i mai rămâne nici un fel de relație, totul îl îndepărtează de ceilalți, determinându-l la însingurare sau izolare. Studiile clinice efectuate pe pacienții cu tulburare depresivă au demonstrat o incidență crescută a alcoolodependenței în cadrul acestei patologii afective.

S-a dovedit faptul că asocierea depresie-alcoolism se situează înaintea altor comorbidități cum sunt depresia-toxicomania, depresia-sociopatia, depresia-isteria, depresie-anxietate, depresie-schizofrenie. În funcție de cronologie, există mai multe variante ale coexistenței celor două afecțiuni:

■ Depresia reprezintă tulburarea primară și va conduce la consumul de alcool, pacientul abuzând de alcool, considerând drogul ca automedicație. Pe de altă parte, alcoolodependența va accentua gravitatea tulburării depresive, fiind un factor esențial în apariția recurențelor stărilor hipertimice negative.

■ Alcoolodependența este tulburarea primară. În acest caz, abuzul de drog este cel care va conduce la apariția și agravarea manifestărilor depresive, fiind un factor esențial în dezvoltarea recurenței tulburării afective.

■ Tulburarea depresivă și alcoolodependența apar simultan. Această comorbiditate este mai frecventă la pacienții care suferă de o tulburare anxioasă, cât și la subiecții cu manifestări de tip borderline.

■ Depresia și alcoolodependența sunt manifestări diferite ale aceleiași afecțiuni, această comorbiditate fiind inclusă în spectrul tulburării depresive, care se manifestă prin dizarmonii la bărbați, iar la femei prin depresie. S-a constatat că persoanele cu tulburare depresivă, în cadrul episodului depresiv sever nu au tendința de a crește consumul de alcool. Acest fapt se datorează, se pare, atât defectului volițional, perturbării instinctelor în sens negativ, cât și diminuării sau absenței efectului dezinhibitor inițial al alcoolului.

Comorbiditatea tulburărilor depresive cu alcoolodependența pune în discuție individualizarea terapeutică, mai mult decât la pacienții hipertimici negativi fără istoric de etilism.

Progrese psihoterapeutice în tratarea alcoolului

Succesul oricărui demers terapeutic este condiționat nu numai de nivelul tehnic al intervenției medicale, ci și de o serie de variabile care țin de pacient, cum ar fi: atitudinea sa față de boală, față de tratament și terapeut și, nu în ultimul rând, de cât este dispus să admită că are o problemă de sănătate, și de faptul că acțiunile sale îi influențează sănătatea.

Acest ultim aspect cuprinde o gamă foarte variată de posibilități care merg de la o simplă negare a problemei până la refuzul categoric chiar de a discuta despre stoparea fumatului sau consumului de alcool, droguri, sau a unor obiceiuri alimentare nesănătoase. Pentru a reuși producerea unei schimbări față de comportamentul nociv pentru sănătate și o eficientă angrenare a pacientului în tratament, este foarte important ca terapeutul să poată evalua cât mai exact stadiul în care se găsește pacientul în ce privește conștientizarea problemei și motivația de schimbare.

Rezultatul pozitiv al psihoterapiei depinde în alcoolism de personalitatea și competența celor ce aplică tratamentul, de simpatia, căldura, toleranța manifestate față de bolnav și chiar de comunitatea de interese cu el. În acest context, putem vorbi de rolul ex-alcoolicului în terapia alcoolismului.

Recunoașterea importanței factorilor sociali îi fac pe psihiatri și psihologi să sublinieze necesitatea reeducării bolnavului în conformitate cu cerințele societății, precum și influența exercitată de societate asupra restructurării comportamentului acceptabil. Tulburările de caracter ale alcoolicului, imaturitatea afectivă, incapacitatea de a stabili relații normale cu cei din jur, îl fac să fie persoana cea mai susceptibilă de a beneficia de metodele terapeutice ale psihiatriei sociale ca terapia de grup (de exemplu, în cadrul unei asociații de tipul aceleia a „Alcoolicilor anonimi” din S.U.A.), de terapia psiho-ocupatională sau de organizarea activităților recreative⁹.

Indiferent la ce formă de psihoterapie se recurge, scopul ei final este de a-l învăța pe alcoolic, în funcție de experiența sa de viață, să se adapteze la mediul social. Cu această metodă rezultatele sunt superioare celor obținute prin terapia chimică.

Scopul modelului psihologic îl constituie reabilitarea alcoolicului, reinsertia lui socială sau cel puțin, în cazurile când nu se poate realiza altceva, redobândirea capacității de adaptare la o viață civilizată.

Modelul social se bazează pe contribuțiile psihiatriei sociale, în special ale terapiei de grup, în reabilitarea prin reeducare a alcoolicului. Acest model consideră că factorilor sociali ce determină dependența psihică le revine rolul major în dezvoltarea alcoolismului; aici se includ și influența nivelului socio-economic și cultural, precum și climatul vieții de familie. Cunoașterea și înlăturarea factorilor sociali responsabili de instalarea dependenței și apoi a abuzului, ar avea rezultate dintre cele mai bune.

Generic, modelul consideră însă dependența psihică ca având și un mecanism de limitare. În tratament sunt acceptate atât metodele de recompensare pentru abținerea, cât și cele de pedepsire în caz de consum de alcool, aplicate individual sau în grup. Psihoterapeutul poate apela la ajutorul foștilor alcoolici vindecați prin această metodă și poate iniția structurarea unui grup cu rol suportiv.

Modelul complex se servește de tehnici și metode proprii fiecăruia din modelele anterioare, adaptate însă fiecărui alcoolic în parte, dat fiind faptul că în instalarea alcoolismului intervin atât factorii psihici și biologici cât și cei sociali.

Tratamentul alcoolismului este complex, multidisciplinar și continuu. Această situație presupune un program de îngrijire a alcoolicului adecvat fiecărui stadiu al bolii sale, program care cuprinde, o perioadă de dezintoxicare, o perioadă de reabilitare și o perioadă post-clinică.

Durata acestor perioade variază de la caz la caz, ca și metoda utilizată; s-a relevat importanța creării unei ambianțe sociale și familiale favorabile ca parte integrantă dintr-un program complex de măsuri de sănătate publică, cu atât mai mult cu cât tratamentul – prin complexitatea și durata sa – depășește în multe privințe etapa medicală propriu-zisă.

⁹„Clasificarea tulburărilor mentale și de comportament. Simptomatologie și diagnostic clinic”, Editura All, București, 1998, p. 229.

PARTE EXPERIMENTALĂ

Obiectiv principal

Studiul diferențial și corelațional al tulburării depresive și anxioase asociat scăderii atenției și capacității mnezice în alcoolomanie.

Ipotezele de lucru

Ipoteza 1: se presupune că accentuarea consumului de alcool atrage diferențe semnificative în raportarea nivelelor de depresie și anxietate ca și deteriorări în funcțiile mnezice și prosexice pentru subiecții investigați.

Ipoteza 2: Se presupune că la pacienții alcoolici deteriorarea cognitivă va modifica nivelul elementelor anxioase.

Subiecți: Lotul clinic este alcătuit din 30 de pacienți de sex masculin cu vârste cuprinse între 20 și 60 de ani. Persoanele care au alcătuit acest lot au fost selectate din secțiile de Psihiatrie aparținând Spitalului Al. Obregia, pe baza diagnosticului stabilit de medic, acesta fiind: dependență cronică alcoolică.

Metodologie

1. Anamneza reprezintă un instrument util de culegere a datelor privitoare la istoricul pacientului și de înregistrare a unor informații care permit evidențierea datelor clinice specifice. Observațiile privitoare la vârstă, sex, mediul de proveniență, nivelul educațional, profesia, situația socială și maritală cumulate cu date specifice folosite în depistarea și înregistrarea consumului de alcool, permit o primă abordare a cauzelor și factorilor ce pot influența existența și manifestarea tulburărilor clinice depresive asociate cu adicția de alcool înregistrate la pacienții din clinica de psihiatrie.

2. Inventarul de depresie Beck

Inventarul de depresie Beck cuprinde 21 de itemi gradați în funcție de prezența și severitatea simptomelor reflectându-se astfel grade de intensitate, în trei trepte 0, 1, 2. Treapta zero definește absența simptomelor depresive. Pentru fiecare categorie, subiectul trebuie să aleagă unul dintre cei patru itemi, care i se potrivește cel mai bine.

3. Scala de anxietate Hamilton (HAS)

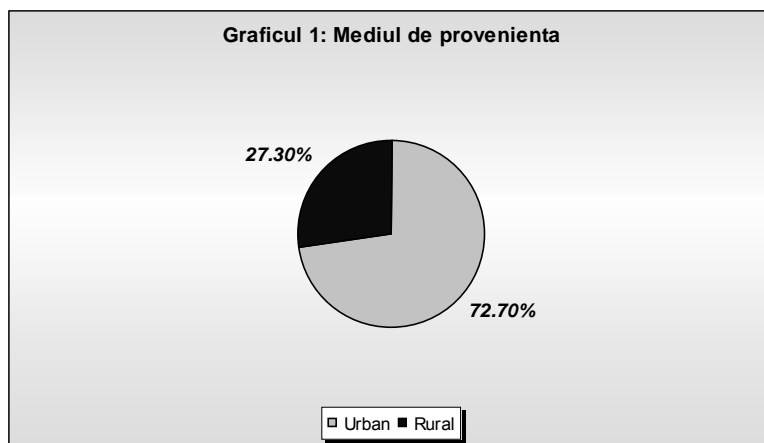
Examinatorul evaluează prezența și intensitatea simptomului în momentul întrevederii; simptomele ce nu pot fi observate direct de către acesta, sunt evaluate cerându-se subiectului să le descrie într-o perioadă ce cuprinde cele 3 zile de dinaintea interviului. Durata întrevederii nu poate depăși 30 de minute, aceasta fiind bine să se desfășoare la aceeași oră a zilei (de obicei între orele 9-10 dimineața, pentru a se evita variațiile circadiene ale simptomatologiei). Interviu este asemănător oricărui alt interviu clinic.

Analiza rezultatelor

În realizarea interpretării rezultatelor am folosit analiza comparativă între loturile clinic și lotul normal, utilizând indicatori descriptivi de tipul: medie, mediană, mod, abatere standard; s-au realizat analize de semnificație prin testul T-student. Rezultatele au fost întabelate și prelucrate statistic cu ajutorul programului SPSS 11.0.

Caracteristici structurale ale lotului clinic

a) **Mediul de proveniență:** această variabilă se reflectă, de obicei, în patternul de uz alcoolic. Graficul 1 redă structura lotului clinic în funcție de mediul de proveniență – 27,30% din mediul rural și 72,70% din mediul urban. Se observă că la nivelul lotului clinic distribuția pacienților este inegală, lotul fiind dominat de cei ce locuiesc în orașe.

b) **Vârsta de debut a dependenței de alcool:** În Tabelul 1 sunt prezentați parametrii statistici ai variabilei „vârsta de debut a dependenței de alcool” a pacienților din lotul clinic. Se poate observa că vârsta medie de debut este situată în jurul valorii 30 de ani, cu abatere standard de 7,5. Intervalul acoperit de această variabilă este de: 18 ani vârsta minimă de debut și 45 de ani vârsta maximă.

Histograma 1 prezintă distribuția acestei variabile în lotul clinic.

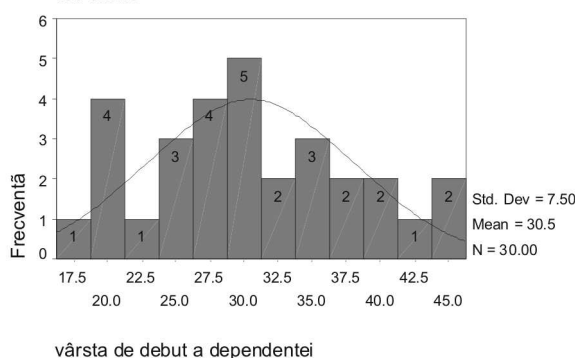
Tabel 1:

N	Valid	30
	Lipsă	0
Mean		30.47
Std. Deviation		7.500
Minimum		18
Maximum		45

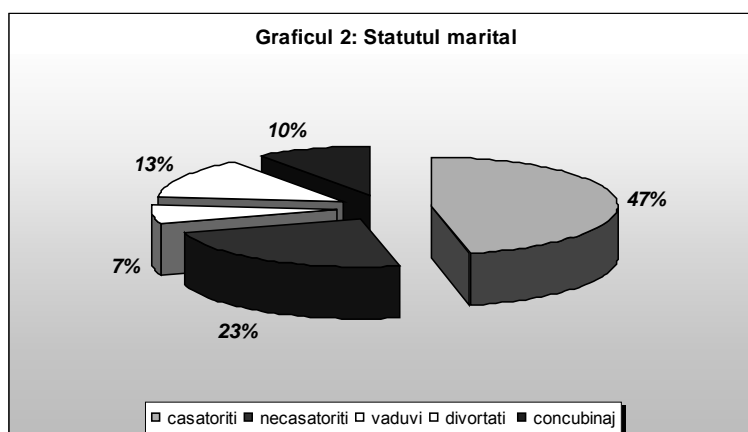
Histograma 1

vârsta de debut a dependenței

lot clinic

c) Statutul marital:

În studiul adicției alcoolice statutul marital reprezintă o variabilă importantă. Graficul 2 redă distribuția statutului marital în lotul analizat, astfel că ponderea cea mai mare o au cei căsătoriți (47%), 23% necăsătoriți, 7% văduvi, 13% divorțați și 10% concubinaj. Constatăm un grad crescut de toleranță al familiei datorat mai ales prezenței pacienților din mediul rural unde valorile tradiționale referitoare la familie sunt păstrate și respectate.

d) Durata adicției: Parametrii statistici prezentați în Tabelul 2 arată o vechime medie a adicției de 7,63, ani cu o abatere standard de 5,034; o durată minimă a adicției de 1 an și o vechime maximă de 21 ani. Distribuția duratei de adicție a alcoolicii din lotul clinic este reprezentată grafic în Histograma 2.

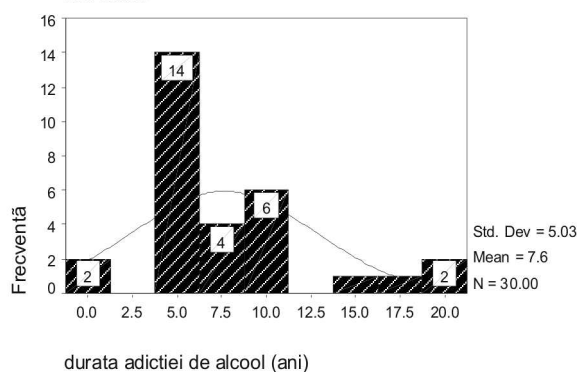
Tabelul 2:

N	Valid	30
	Lipsă	0
Media		7.63
Ab.Standard		5.034
Minim		1
Maxim		21

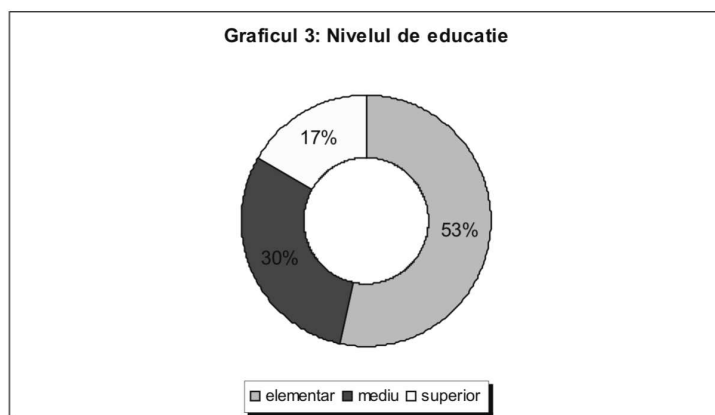
Histograma 2

durata adicției de alcool (ani)

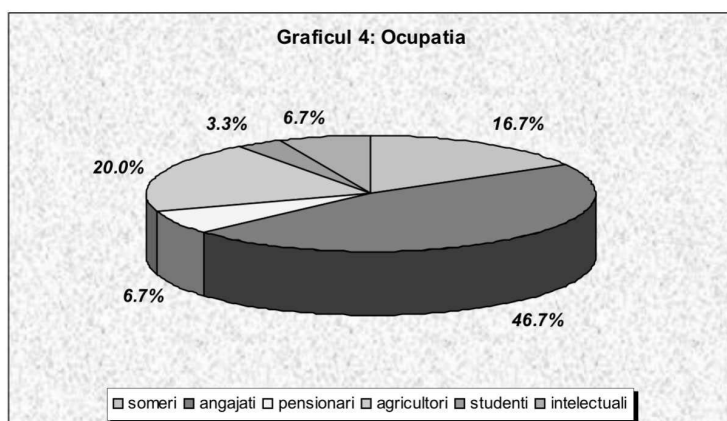
lot clinic

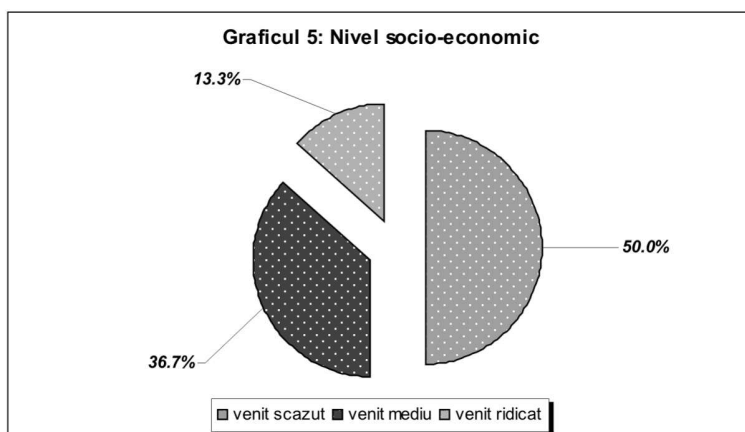
e) **Nivelul de educație:** pentru raportarea gradului de instruire al pacienților dependenți de alcool ce alcătuiesc lotul clinic s-au utilizat trei nivele: elementar, mediu și superior. Așa cum este evidențiat în Graficul 3, ponderea cea mai ridicată o au pacienții cu un nivel de educație elementar (53%) în timp ce alcoolicii cu nivel de instruire superior înregistrează un procent de doar 17%.

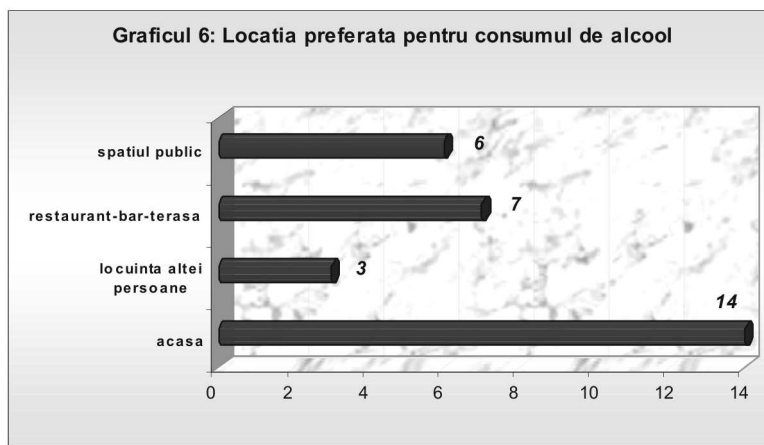
f) **Ocupația:** Graficul 4 prezintă repartiția subiecților din lotul clinic în funcție de ocupație. Procentul majoritar este dat de categoria angajaților (46,7%) urmat de agricultori (20%). Procentul cel mai scăzut se înregistrează în rândul studenților (3,3%).

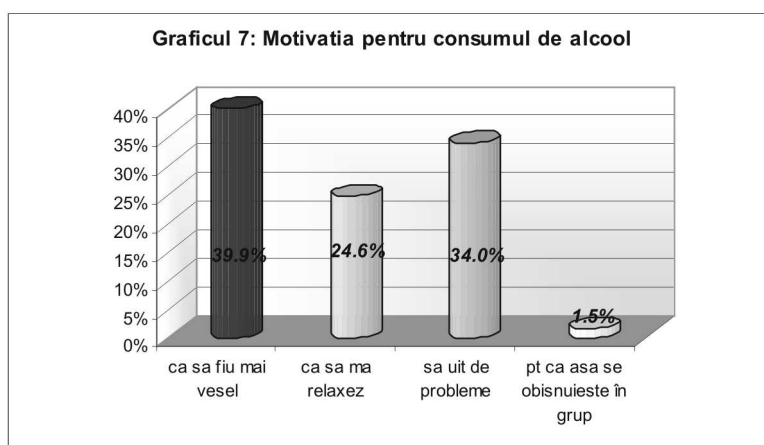
g) **Nivel socio-economic:** prin analiza consumului de alcool în funcție de nivelul socio-economic al respondenților s-a constatat o prezență ridicată a celor cu venituri scăzute în rândul alcoolicilor 50%. Subiecții cu nivel mediu socio-economic au înregistrat o prezență de 36,7%. Procentul cel mai mic a fost înregistrat de persoanele cu nivel socio-economic ridicat (13,3%).

h) Locația preferată pentru consumul alcoolului: următorul indicator analizat a fost cel legat de repartizarea subiecților în funcție de preferința pe care aceștia o arată față de o anumită locație. Datele obținute relevă că un procent de 46,7% dintre subiecții investigați preferă locuința proprie ca mediu favorit în consumul de alcool. Alte locații preferate sunt restaurantele, barurile, discotecile și cluburile (23,3%), în timp ce strada și spațiul public reprezintă un loc de consum preferat de 20% dintre pacienții investigați.

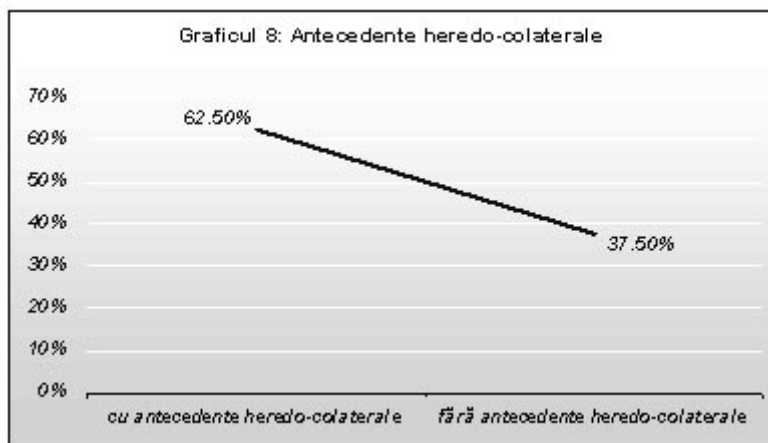

i) Motivația: un alt element important urmărit în studiu este motivația pentru care este consumat alcoolul. Subiecții au fost rugați să menționeze maximum trei motive care îi determină să bea (Graficul 7). Cauzele invocate cel mai des au fost: „Ca să fiu mai vesel” (39,9%), respectiv „Ca să mă relaxez” (24,6%). O motivație de tip evitant („Să uit de probleme”) este amintită de 34% dintre respondenți, în timp ce argumentația extrinsecă („Pentru că se obișnuiește în grup”) este specificată de 1,5% dintre subiecți. Dorința de a-și modifica dispoziția reprezintă motivația de consum pentru cea mai mare parte a intervievaților, alcoolul fiind folosit ca mijloc de reducere a stresului. În ordinea frecvenței, urmează utilizarea alcoolului ca strategie de apărare, pe ultimul loc situându-se dorința de apartenență la un grup.

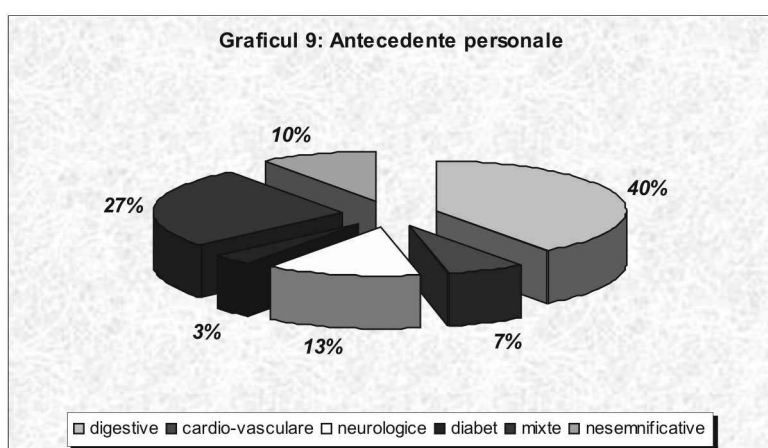
j) Antecedente heredo-colaterale: a fost inventariată prezența sau absența antecedentelor heredo-colaterale datorită faptului că literatura consumului și adicției alcoolice acreditează o legătură între instalarea dependenței de alcool și precedente în familia de origine. S-a constatat prezența antecedentelor heredo-colaterale la 62,5% dintre subiecții lotului clinic. Cercetătorii teoriei dezvoltate a alcoolismului au subliniat că evenimentele timpurii din viața subiectului au o pondere importantă în geneza de mai târziu a problemelor declanșate de consumul de

alcool, ele făcând parte intrinsecă din lanțul etiologic al alcoolismului (Zucker, 1991). Astfel, devine evident că primele experiențe ale subiectului sunt cele din familie, petrecute cu persoanele semnificative ale copilăriei între care părinții sunt pe primul loc. Este bine cunoscut faptul că experiențele timpurii de socializare din familie determină structura și funcționalitatea relațiilor interpersonale de mai târziu, de exemplu, o educație parentală disfuncțională va fi asociată cu legături sociale negative la vârsta adultă (Parker și al., 1992). Pe de altă parte, experiențele și antecedentele din familia de origine vor contribui la construirea expectațiilor de mai târziu privitor la efectele alcoolului, expectanțe care vor influența decisiv modul de consum, circumstanțele lui și tipul de probleme generate de consum.

k) Antecedentele personale: deoarece dependența de alcool este caracterizată de comorbiditate somatică, am studiat antecedentele patologice personale ale subiecților. La nivelul lotului clinic se înregistrează o predominanță a antecedentelor de tip digestiv (40%) urmate de antecedentele mixte (27%). Cele mai scăzute antecedente patologice personale în adicția alcoolică sunt cele de tip metabolic - diabetul, doar un procent de 3%.

Un procent de 10% din pacienții investigați nu au prezentat antecedente patologice personale semnificative.

LOT CLINIC (N=30)

Tabelul 3. Parametrii Statistici: LOT CLINIC

		Depresie (BDI)	Anxietate (HAS)	Memorie (WAIS)	Atentie (Sigma)
N	Valid	30	30	30	30
	Lipsă	0	0	0	0
Media		27.40	21.20	6.97	9.57
Mediana		26.50	21.00	7.00	10.00
Mod		26	15 ^a	7 ^a	11
Ab.Standard		8.439	5.945	1.956	3.579
Skewness		-.933	-.416	-.661	.124
Kurtosis		1.791	.744	.268	-.973
Minim		2	5	2	4
Maxim		42	32	10	16

a. multimodală

Tabelul 3 prezintă parametrii statistici ai lotului clinic alcătuit din subiecți alcoolici pentru toate cele patru variabile urmărite: nivel de depresie, nivel de anxietate, performanță a funcției mnezice respectiv performanța funcției prosexice. Lotul clinic a obținut o valoare medie a scorului de **depresie** de 27,40. În acest lot scorurile obținute au variat între 2 puncte scorul minim (lipsa depresiei) și 42 de puncte scorul maxim (depresie severă).

Tabelul 4. Depresie (BDI)

				Procente	Procente
Valid	2	1	3.3	3.3	3.3
	11	1	3.3	3.3	6.7
	15	1	3.3	3.3	10.0
	21	2	6.7	6.7	16.7
	22	1	3.3	3.3	20.0
	23	1	3.3	3.3	23.3
	24	2	6.7	6.7	30.0
	25	2	6.7	6.7	36.7
	26	4	13.3	13.3	50.0
	27	1	3.3	3.3	53.3
	28	1	3.3	3.3	56.7
	30	1	3.3	3.3	60.0
	31	2	6.7	6.7	66.7
	32	1	3.3	3.3	70.0
	33	1	3.3	3.3	73.3
	34	2	6.7	6.7	80.0
	35	1	3.3	3.3	83.3
	36	3	10.0	10.0	93.3
	40	1	3.3	3.3	96.7
42	1	3.3	3.3	100.0	
Total		30	100.0	100.0	

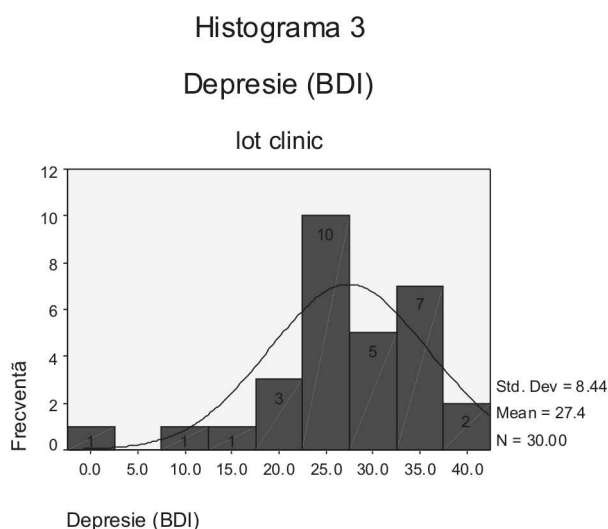
În ceea ce privește abaterea standard (8,439), aceasta indică o dispersare a datelor în jurul valorii medii care reprezintă în termeni reali o populație heterogenă sub aspectul declarării gradului de depresie, rezultat confirmat și de valoarea coeficientului de variație de aproximativ 30%.

Distribuția scorurilor obținute, așa cum reiese din tabelul de frecvență (Tabelul 4) este: 43,3% dintre subiecții lotului clinic prezintă o formă de depresie ușoară; un procent de 50% dintre subiecții lotului clinic prezintă o formă de depresie de intensitate medie, în timp ce 6,7% nu au raportat prezența simptomatologiei depresive.

Curba de distribuție a scorurilor la aplicarea Inventarului de depresie Beck este figurată în Histograma 3 și are o formă asimetrică, cvasinormală.

Indicele de asimetrie $-0,933$ sugerează o asimetrie negativă a curbei, adică o deplasare a scorurilor înspre valorile maxime, caracterizând astfel tendința subiecților alcoolici de a obține pentru nivelul de depresie valori situate la cota mediei și peste aceasta.

Valoarea pozitivă situată peste cota 1 a indicelui de boltire (kurtosis= $1,791$) indică faptul că distribuția scorurilor pentru depresie este leptocurtică reconfirmând tendința cvasiomogenă a subiecților de a raporta scoruri situate în aria scorurilor ridicate și împrăștierea rezultatelor în jurul tendinței centrale reprezentată de medie.

Esentialmente, alcoolodependența survine rareori de o manieră izolată, iar principalele ei comorbidități sunt depresia, anxietatea, sociopatia, comportamentul heteroagresiv și autoagresiv.

La aplicarea *Scalei de Anxietate Hamilton (HAS)*, lotul clinic a obținut o valoare medie a scorului de **anxietate** de 21,2 – valoare situată în aria anxietății medii și mult mai ridicată decât media obținută în lotul martor.

Pentru acești pacienți, scorurile obținute au variat între 5 puncte scorul minim (lipsa anxietății) și 32 de puncte scorul maxim (anxietate medie).

Valoarea obținută pentru abaterea standard (5,945) și coeficientul de variație calculat $CV=28\%$, indică o semidispersare a datelor în jurul valorii medii, fapt ce poate fi observat și la simpla comparare a mediei, mediane și modului, care au valori diferite.

În Tabelul 5 sunt reprezentate frecvențele obținute pentru scorurile de anxietate de către pacienții analizați. Se poate observa că 6,7% dintre aceștia nu au raportat prezența elementelor anxioase, 40% se situează la nivelul unei anxietăți ușoare în timp ce 53,3% au declarat un nivel mediu de anxietate.

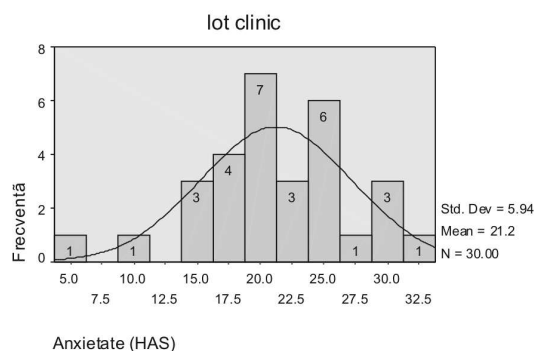
Tabelul 5. Anxietate (HAS)

			Procente	Procente
Valid	5	1	3.3	3.3
	11	1	3.3	6.7
	15	3	10.0	16.7
	17	2	6.7	23.3
	18	2	6.7	30.0
	19	2	6.7	36.7
	20	3	10.0	46.7
	21	2	6.7	53.3
	22	2	6.7	60.0
	23	1	3.3	63.3
	24	3	10.0	73.3
	25	1	3.3	76.7
	26	2	6.7	83.3
	27	1	3.3	86.7
	29	1	3.3	90.0
	30	1	3.3	93.3
	31	1	3.3	96.7
	32	1	3.3	100.0
Total	30	100.0	100.0	

Coeficientul de asimetrie-skewness (care se referă la înclinația curbei distribuției de frecvențe) obținut pentru lotul clinic este de -0,416.

Histograma 4

Anxietate (HAS)

Această valoare ne indică o ușoară asimetrie negativă finalizată într-o ușoară înclinare și deplasare spre dreapta a curbei distribuției de frecvențe (Histograma 4), care se traduce practic prin tendința subiecților de a obține scoruri peste medie la scala de anxietate.

Coeficientul de boltire kurtosis are o valoare pozitivă (0,744) și sugerează o distribuție leptocurtică, adică ne reconfirmă observația că scorurile sunt cvasigrupate în jurul valorii centrale.

Destul de frecvent, pacienții anxioși apelează la consumul de alcool datorită proprietăților sale anxiolitice, dezinhibitorii și psihostimulante facilitând expunerea și suportarea mai detensionată a situațiilor fobogene și anxiogene. De altfel, pacienții care apelează la alcool pentru proprietățile sale anxiolitice prezintă, destul de frecvent, o augmentare a anxietății în decursul intoxicației alcoolice.

EMPATIA ÎN PSIHOTERAPIE

Odette Dimitriu

Facultatea de Psihologie, Universitatea „Hyperion”, București

odimitriu@yahoo.co.uk

REZUMAT

*Calea urmată de cercetarea noastră cu privire la empatia predictivă a vizat evidențierea unei abilități particulare a psihoterapeutului – **predictivitatea empatică**, fără de care actul psihoterapeutic nu s-ar putea derula eficient.*

Termenul îl avansăm pentru prima dată în cadrul acestei cercetări. Esența acestei disponibilități particulare rezidă în competența cu care psihoterapeutul ajunge să cunoască cerințele pacientului, să proiecteze direcțiile programului terapeutic și să anticipeze rezultatele benefice cele mai probabile ale tratamentului.

ABSTRACT

*The course of our research regarding predictive empathy aimed at underlining a particular ability of the psychotherapist – **empathic predictivity**, in the absence of which the psychotherapeutic act could not be carried out efficiently.*

This concept is set forth for the first time within this research. The essence of such particular availability resides in the competence with which the psychotherapist get to learn the patient's requirements, to project the directions of the therapeutic programme and to anticipate the most probable beneficial results of the treatment.

În toamna anului 1977, Arthur J. Clark (profesor și coordonator al programului de dezvoltare umană și consiliere, Universitatea St. Lawrence, New York), a participat la o conferință în Boston susținută de Carl Rogers. Eminentul psiholog se adresa unui public aflat într-o sală plină până la refuz. În finalul prezentării sale bine primite, Rogers i-a invitat pe participanți să îi adreseze întrebări. În toiu unor discuții aprinse, un domn în vârstă l-a întrebat pe Rogers în legătură cu cel mai important aspect al muncii sale de o viață. După o scurtă tăcere, Rogers a spus că din punctul său de vedere, probabil cea mai importantă contribuție cu privire la relațiile de ajutor au fost scrierile și observațiile sale cu privire la *empatie*. Rogers a continuat că ar fi dorit să aibă mai mult timp să scrie și să gândească cu privire la empatie, dar a fost implicat într-o serie de alte proiecte care l-au împiedicat să facă acest lucru.

Originea termenului de empatie

Utilizarea modernă a termenului de empatie își are originea în estetica germană, Robert Vischer propunând pentru prima dată în 1873 termenul de *Einfühlung*. În discuția sa cu privire la estetică și la percepția formei, Vischer face referințe la *Einfühlung*, ca mod de a cunoaște o operă de artă, prin proiectarea sentimentelor umane. De exemplu, atunci când o persoană observă o piesă de artă, ea poate trăi o dorință de a fuziona sau de a se contopi cu obiectul la un nivel fizic, pierzându-și propria conștiință de sine. În 1897, psihologul german Theodor Lipps a început să vorbească despre empatie ca un mod de a percepe și de a aprecia formele de artă, dar ulterior a dezvoltat o teorie care a extins acest construct pe tărâmul funcționării interpersonale. De-a lungul scrierilor sale extensive cu privire la *Einfühlung*, Lipps a lărgit semnificația sa în aria înțelegerii celorlalți, abordând un avantajos punct de vedere psihologic (A. J. Clark, 2007).

Interesul față de conceptul de *Einfühlung* a continuat să crească pe parcursul secolului

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

XX. În S.U.A., Edward Titchener a tradus *Einfühlung* cu termenul de *empatie*. Respectând etimologia cuvântului, traducerea lui Titchener a empatiei își are originea din cuvântul grecesc *empathia*, care înseamnă să intri, ori să fii *alături de* pasiunea sau suferința unei persoane.

În psihologia românească, empatia este văzută ca o trăsătură esențială de personalitate, un „*pattern general*”, o abilitate specifică a oricărei ființe umane de a se transpune în psihologia altei persoane, printr-o comunicare implicită, una interindividuală (S. Marcus, 1997).

Empatia, ca o componentă intrinsecă a sistemului complex de personalitate, se manifestă în interacțiune cu alte trăsături de personalitate, temperamentale sau atitudinale, în discuție putând fi invocate simpatia, altruismul, stilul cognitiv interpersonal, precum și nevoia de comunicare.

Rezistențe față de empatie

R.L.Katz (1963) împarte terapeuții cu un nivel scăzut de empatie în cinci categorii:

empatizatorul „ <i>marginal</i> ”	- pătrunde și înțelege doar o parte din experiența pacientului.
empatizatorul „ <i>evanghelic</i> ”	- este atât de preocupat de schimbarea pacientului, încât eșuează în stabilirea unei comunicări empatice cu partenerul său de relație.
empatizatorul „ <i>demonstrativ</i> ”	- se supraidentifică cu pacientul într-o manieră simbiotică și, evident, neproductivă.
empatizatorul „ <i>compulsiv</i> ”	- se poate identifica cu una din stările Ego-ului pacientului, dar nu poate părăsi cu ușurință această identificare.
empatizatorul „ <i>rațional</i> ”	- nu poate să-și abandoneze rolul și „ <i>masca profesională</i> ”.

Pentru a răspunde în mod empatic pacienților, specialiștii întăresc ideea că viața personală a terapeutului trebuie să dovedească o anumită stabilitate și demnitate morală. Dacă situația terapeutică este utilizată în scopul compensării „*sărăciei*” vieții sale personale, terapeutul mai degrabă bulversează pacientul decât să îi ofere șansa reală a schimbării.

Antrenament empatic

Deprinderile de empatie cognitivă sunt ușor de predat pentru cea mai mare parte dintre terapeuții începători. În schimb, cele care vizează empatia emoțională sunt mai greu de însușit de către viitorii psihoterapeuți. Empatia emoțională ar putea fi doar introdusă într-un antrenament empatic dirijat, nefiind ușor de predat și depinde în mare măsură de nivelul sănătos de funcționare a Ego-ului terapeutului. Capacitatea de empatie afectivă poate fi esența care separă terapeuții competenți de cei talentați (J.M.Lewis, 1978).

Cele două stiluri diferite de intervievare (interviul directiv și explorarea colaborativă) sunt primii pași în antrenamentul empatic. În interviul directiv, intervievatorul selectează și controlează direcția interviului (influențat fiind de răspunsurile venite din partea pacientului său). Terapeutul este expertul, cel care se concentrează pe sentimentele și simptomele pacientului. Acest tip de interviu este menit să accentueze asimetria relației dintre cei doi protagoniști ai relației psihoterapeutice.

Pe de altă parte, explorarea colaborativă este o tehnică diferită, în care intervievatorul adresează în mai mică măsură întrebări țintite și directe, încurajând pacientul să-și exploreze propriile probleme. Terapeutul îi adresează pacientului cereri de tipul: „*spune-mi mai mult*” sau „*continuă, te rog*”. De asemenea, terapeutul reflectă, concluzionează și răspunde în mod

empatic. Acest stil de intervievare este colaborativ, deoarece intervievatorul dorește ca direcția dialogului să vină din partea pacientului, fiind vorba de o împărțire a puterii în relația celor doi.

Teorii cu privire la psihoterapie și empatie

Empatia, văzută ca un construct terapeutic, este acceptată și practică de o largă varietate de abordări terapeutice contemporane. Cu toate acestea, funcțiile și scopurile înțelegerii empatice diferă de-a lungul sistemelor psihoterapeutice, în situația strictă de tratament. În terapia centrată pe client și în terapia sinelui, empatia joacă un rol semnificativ în teorie și practică. Empatia este, de asemenea, importantă în terapia cognitiv-comportamentală și în terapia cognitivă. Există referințe ocazionale cu privire la acest construct în lucrările scrise ale fiecărei terapii, iar înțelegerea de tip empatic este vizibilă în practica terapeutică. În variate modele psihoterapeutice, empatia este recunoscută în procesul de tratament, dar referințe directe cu privire la acest concept sunt sporadice, iar înțelegerea empatică în literatura de specialitate este mai degrabă presupusă decât explicit documentată (A. J. Clark, 2007).

În terapia centrată pe persoană, C. Rogers a fost primul teoretician care a explicat, de-a lungul lucrărilor sale, importanța înțelegerii empatice. Alături de congruență și de acceptare pozitivă necondiționată, înțelegerea empatică a fost identificată ca un element atitudinal care contribuie la schimbarea clientului în relația de tratament (A. J. Clark, 2007). De-a lungul eforturilor sale, Rogers a formulat și a popularizat semnificația empatiei văzută ca mod de înțelegere a cadrului de referință al altei persoane. Explicațiile sale cu privire la empatie au stimulat cercetări vaste cu privire la efectele înțelegerii empatice și la posibilele căi de operaționalizare a empatiei, în vederea atingerii scopurilor tratamentului. Alte cercetări au încercat să extindă ideile sale, iar abordarea centrată pe persoană continuă să rămână o forță vitală și de marcă în teoria și practica psihoterapeutică actuală.

În interiorul cadrului teoretic al psihoterapiei psihanalitice, Heinz Kohut a dezvoltat abordarea psihologiei sinelui, empatia fiind utilizată ca o activitate de strângere a datelor, menită să faciliteze structurarea intervențiilor terapeutice care vor duce la schimbarea pacientului (Tobin, 1991). Din această perspectivă, la origine, empatia servește ca metodă de observare și ca mod de ascultare, care îi vor permite practicianului să facă inteligibilă comunicarea venită din partea clientului său. În cea de-a doua fază, sau faza explicației, practicianul îi oferă clientului *insight*-uri derivate din înțelegerea sa empatică, ca o condiție necesară pentru utilizarea interpretărilor. Deși psihologia sinelui accentuează rolul empatic al terapeutului, abordarea menține viziunea clasică conform căreia empatia decurge din observație și inferență (Bohart & Greenberg, 1997). De-abia în ultimii ani ai vieții sale, Kohut (1991) recunoaște faptul că empatia prin ea însăși posedă virtuți terapeutice și de însănătoșire. De asemenea, Kohut a conceptualizat funcția centrală a empatiei în dezvoltarea emoțională a individului, atât în stadiile sale timpurii, cât și pe toată durata vieții.

În terapia cognitiv-comportamentală, o bună relație de colaborare între client și consilier psihologic/ terapeut, este în mod tipic văzută ca fiind o condiție necesară, menită să faciliteze aplicarea tehnicilor specifice. Înțelegerea empatică contribuie la dezvoltarea relației terapeutice și ajută la clarificarea structurilor cognitive ale clientului în situația de tratament (Haaga, Rabois, & Brody, 1999; Keijsers, Schaap, & Hoogduin, 2000).

În terapia cognitivă, empatia și explorarea distorsiunilor cognitive ale clientului implică un proces interdependent (Safran & Segal, 1990). O relație empatică favorizează un tip de colaborare care permite aplicarea eficientă a intervențiilor cognitiv-comportamentale. În același timp, înțelegerea empatică este considerată o entitate terapeutică menită să contribuie la progresul tratamentului și la schimbarea clientului.

Albert Ellis, fondatorul terapiei rațional - emoțional - comportamentale (REBT),

accentuează importanța unei acceptări depline și necondiționate a clientului de către terapeutul său, ca parte a unei strânse colaborări în procesul terapeutic.

Din perspectiva REBT, Dryden (1990) a conceptualizat *empatia afectivă*, care pune accent pe înțelegerea clientului, într-o manieră similară abordării centrate pe persoană. Dryden a propus, de asemenea, termenul de *empatie filosofică* în tratamentul REBT, ceea ce îi va permite clientului să înțeleagă presupunerile și convingerile care stau la temelia percepțiilor individului (Wilkins, 2003).

Pentru mulți terapeuți centrați pe soluție, o relație colaborativă furnizează încrederea clienților, deoarece practicianul depune eforturi să *câștige* o înțelegere fenomenologică a experiențelor individului (Nystul, 2003; Watts & Pietrzak, 2000). În plus, terapeutul evaluează în mod empatic punctele tari și resursele clientului și devine un partener activ în căutarea soluțiilor și a schimbării. În contextul unui model de terapie scurtă, Seruya (1997) discută despre importanța empatiei în activarea disponibilităților latente ale clientului. Seruya notează: „Experiența de a te simți înțeles în profunzime și în mod susținut oferă sinelui un mai mare sens de coeziune, continuitate și vitalitate”.

În structura modelului nostru de investigație, locul principal îl ocupă proba de empatie predictivă propusă de R. F. Dymond. Ne propunem să scoatem în relief existența unei aptitudini specifice a competenței psihoterapeutului - *predictivitatea empatică*.

Proba Dymond de intuiție și empatie (1949) pornește de la definiția empatiei oferită de R. Dymond, ca fiind transpunerea imaginativă a eului în gândirea, simțirea și acțiunea altuia, consecvent, structurând lumea după acea persoană, precum și de la definiția intuiției de către G. Allport, privită drept o relație dintre autopercepție și percepția sinelui de către alții.

Din punctul de vedere al sarcinilor experimentale, această scală conține patru ipostaze:

A. psihoterapeutului/pacientului i se cere să se autoaprecieze pe o scală în cinci trepte de-a lungul a șase criterii bipolare;

B. psihoterapeutului/pacientului i se cere să evalueze partenerul pe baza trăsăturilor menționate;

C. i se cere psihoterapeutului/pacientului să se autoaprecieze așa cum crede că l-ar aprecia partenerul său, prin recurgerea la criteriile menționate;

D. în fine, i se cere psihoterapeutului/ pacientului să evalueze partenerul, așa cum crede că acesta se va autoevalua, păstrând aceleași criterii.

În cadrul cercetării de față, au fost construite două tipuri diferite de criterii, primele vizând trăsături de personalitate ale partenerilor de relație (pe care le-am numit **trăsături-criterii** și le-am analizat prin intermediul **modalității descriptive**), celelalte având în vedere calități ale procesului psihoterapeutic (pe care le-am numit **factori-criterii** și le-am analizat prin intermediul **modalității integrative**).

Trăsături-criterii:

simpatice – antipatice
cooperant – distant
relaxat – tensionat
generos – egoist
blând – agresiv
decis – indecis

Factori-criterii:

implicare – neimplicare în terapie
încercător – neîncercător în terapie
progresează – nu progresează în terapie
terapie adecvată – terapie neadecvată
terapie agreabilă – terapie dezagreabilă
speranță în rezultate – lipsă de speranță

Pentru a calcula empatia psihoterapeutului, răspunsurile la ipostaza D de la psihoterapeut se compară cu răspunsurile la ipostaza A de la pacient, iar răspunsurile la ipostaza C de la psihoterapeut se compară cu răspunsurile la ipostaza B de la pacient și, invers, pentru calculul

empatiei pacientului. Testul poate fi scorat în termenii numărului de puncte la care individul greșește în predicție (scorul de deviație), sau prin calculul predicțiilor corecte (scorul corect). Aprecierile au fost realizate pe o scală de la 5 (acord foarte puternic cu criteriul menționat) la 1 (dezacord foarte puternic).

Prin intermediul unei operații mintale anticipative, psihoterapeutul și pacientul vor încerca să preia rolul celuilalt și să câștige astfel perspectiva partenerului lor de relație.

Cele patru estimări/ predicții sau ipostaze ale evaluării (A, B, C și D) au scos în evidență câteva caracteristici ale predictivității empatice:

- **Psihoterapeutul** își evaluează imaginea de sine (A) printr-o intensitate (proporție) foarte ridicată, afișând în top trăsături-criterii cu o evidentă saturație cognitivă (**cooperare**, **decizie** și **relaxare**, respectiv, **implicare**, **adecvare** și **încredere**), alături de speranța în rezultatele psihoterapiei. **Pacientul** recurge la intensități medii (la trăsături-criterii) și medii-înalte (la factori-criterii), afișând pe primul loc combinații de criterii saturate cognitiv și/sau saturate emoțional (**cooperare**, **generozitate**, respectiv, **speranță în rezultate**, **implicare**, **adecvare**).

Așadar, putem vorbi despre un stil diferit de predicție, unul alcătuit pe corelativitatea specială a trăsăturilor și/sau factorilor-criterii cu certă saturație cognitivă (predictivă), propriu psihoterapeutului, iar altul pe o „*formulă*” mixtă de criterii cognitive și afective, proprie pacientului.

- **Psihoterapeutul** estimează imaginea de sine a partenerului său de relație (B) cu intensități (proporții) moderate, plasând pe primul loc **cooperarea**, cu evidentă saturație cognitivă și **simpatia**, saturată afectiv, iar dintre factorii-criterii, doi cu saturație cognitivă (**adecvarea** și **implicarea**) și unul cu saturație afectivă (**agreabilitatea**). **Pacientul** estimează imaginea de sine a psihoterapeutului într-un mod diferit. Intensitatea trăsăturilor și a factorilor-criterii este foarte ridicată, iar topica, practic, poate fi cu greu indentificată. Aproape toate criteriile (cognitive sau afective) sunt „convocate” pentru a evalua la superlativ imaginea psihoterapeutului.

- În ipostaza (C), („*Cum cred eu că mă vede partenerul pe mine*”), **psihoterapeutul** recurge la intensități (proporții) de trăsături-criterii și factori-criterii foarte ridicate, afișând în același stil topica trăsăturilor (**decizia**, **relaxarea**, **cooperarea**) și topica factorilor (**încrederea**, **implicarea**, **speranța ...**, **adecvarea**). În schimb, **pacientul** recurge la intensități (proporții) submedii și medii ridicate, afișând pe primul loc doar una dintre trăsături (**cooperarea**) și trei factori-criterii (**adecvarea** și **implicarea** din sfera celor saturați cognitiv și **speranța în rezultate**, din sfera celor saturați afectiv). În consecință, predicția psihoterapeutului respectă integral „*regulile*” unei anticipări productive, pe când cea a pacientului este aproape absentă sau eșuată în ambele modalități.

- În ultima ipostază a predictivității (D) - („*Cum cred eu că se vede partenerul pe sine*”), **psihoterapeutul** operează cu intensități (proporții) medii și medii ridicate, alegând în top trăsături-criterii precum **cooperarea** și **blândețea**, și factori-criterii precum **adecvanța**, **implicarea** și **speranța în rezultatele terapiei**. **Pacientul** operează cu intensități (proporții) foarte ridicate, făcând ca ierhia trăsăturilor-criterii și factorilor-criterii să fie superfluă. Totuși, se poate remarca o tendință de plasare în primele rânduri a trăsăturilor și factorilor-criterii cu saturație cognitivă certă. În orice caz, și de această dată pacientul încearcă să construiască pentru partenerul său de relație (psihoterapeutul), o imagine cu *aer festiv*, o gratificare „*motivată*” excesiv emoțional a psihoterapeutului.

Calea urmată de cercetarea noastră cu privire la empatia predictivă a vizat evidențierea unei abilități particulare a psihoterapeutului – predictivitatea empatică, fără de care actul psihoterapeutic nu s-ar putea derula eficient.

Termenul îl avansăm pentru prima dată în cadrul acestei cercetări. Esența acestei disponibilități particulare rezidă în competența cu care psihoterapeutul ajunge să cunoască

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

cerințele pacientului, să proiecteze direcțiile programului terapeutic și să anticipeze rezultatele benefice cele mai probabile ale tratamentului.

BIBLIOGRAFIE

- Clark, A. J., (2007), *Empathy in Counseling and Psychotherapy. Perspectives and Practices*, Lawrence Erlbaum Associates , Publishers, Mahwah, New Jersey.
- Ellis, A., (2005), *Rational emotive behavior therapy*. In R. J. Corsini & D. Wedding (Eds.), *Current psychotherapies*. Belmont, CA: Brooks/ Cole.
- Garlasu-Dimitriu, O., (2004), *Tehnici Psihoterapeutice*, Editura Victor, București.
- Garlasu-Dimitriu , O., (2004), *Empatia în Psihoterapie*, Editura Victor, București.
- Lewis, J.M. (1978), *To be a Therapist: The Teaching and Learning*, Brunner/ Mazel New York.
- Marcus, S. (1997), *Empatie și personalitate*, Editura Atos, București.
- Schaap, Bennun, C.I., Schindler, L., Hoogduin, K. (1996), *The therapeutic relationship in behavioural psychotherapy*, John Wiley & Sons, New York.

IMPORTANȚA ANAMNEZEI ÎN EXAMINAREA PSIHOLIGICĂ PENTRU OBTINEREA PERMISULUI PORT ARMĂ

Loredana DROBOT

Universitatea Eftimie Murgu, Departamentul pentru Pregătirea Personalului Didactic, Reșița, România
loredana_drobot@yahoo.com

REZUMAT

Datorită condițiilor socio-economice, a reconversiei profesionale, șomajului, tot mai mulți subiecți se prezintă la cabinetele psihologice pentru obținerea permisului de port-armă. Uneori, angajarea subiectului ca agent de pază reprezintă singura posibilitate financiară a familiei din care provine, dar, nu întotdeauna aceasta este o soluție viabilă. Psihologul se confruntă, astfel, cu o seamă de probleme, dileme în activitatea pe care o desfășoară, dar niciodată nu-și permite să realizeze o anamneză sumară a candidatului. Pentru a fi eficient în demersul său, psihologul trebuie să realizeze o anamneză cu accentuarea antecedentelor heredocolaterale (eventual cu suprimarea factorilor psihologici implicați în sănătate și boală) și să determine subiectul la o analiză proprie asupra responsabilității postului vizat. De asemenea, fișa de examinare concepută de psiholog și propusă spre completare subiectului poate realiza o ierarhizare a competențelor fișei de examinare, urmând aplicarea probelor psihologice și interpretarea rezultatelor. Prin discuția finală psiholog-subiect se putea realiza, dacă mai era cazul, responsabilizarea subiectului examinat prin profesiunea practică. Concomitent, subiectul realizează o reflecție asupra atributelor necesare în exercitarea cu competență a profesiei. Înregistrarea tuturor protocoalelor la itemi ce vizează descrierea profesiei, permite conceperea psihoprofesiogramei agentului de pază cu permis port-armă.

ABSTRACT

Because of the socio-economic conditions, the professional fluctuation, the unemployment, more and more subjects came to the psychological laboratory to obtain the gun license. Some time, the subject's employment as an agent on watch represent the only financial possibility for the family of which he belongs, but not always this is the viable solution. The psychologist is confronted with any problems, difficulties in the activity which he had realize, but he never can be allowed to make a brief examination of the candidate. To be efficient in his step, the psychologist must realize an anamnesis with the accentuation of the hereto-collateral antecedents (possible, with the canceling of the psychological factors implicated in health and disease) and determine the subject at a personal analysis about the responsibility of the wished job. Also, the examination slip which is conceive by the psychologist and proposed for writing to the subject, can realize a hierarchical system of the competencies from examination slip. After that, continued the application of the psychological tests and the interpretation of the results. Through the ultimate discussion psychologist-subject, is possible to make, if is necessary, the responsabilisation of the examined subject for the practiced profession. Concomitantly, the subject realized a reflection of the attributes necessary for practicing with competence. The registering of all the proceedings at the items that make a profession description, allowed the conceiving of the psychoprofessiograme for the agent on watch with gun license.

INTRODUCERE

Datorită condițiilor socio-economice, a restructurărilor, foarte multe persoane se orientează spre domeniile în care se solicită obținerea permisului port-armă. Astfel, agenții de pază constituie un segment al examinărilor psihologice care necesită profesionalism din partea psihologului.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Scopul lucrării îl constituie obținerea unor repere în elaborarea pe viitor a profesiogramei pentru agenții pază cu armă, pornind de la fișa-anamneză administrată subiecților la începutul examinării psihologice.

Obiectivele propuse sunt:

- Reperarea caracteristicilor personale ale subiecților (puncte forte, puncte slabe ale personalității lor)
- Identificarea celor mai importante realizări din existența subiecților până în momentul examinării psihologice;
- Identificarea celor mai importante abilități practice și a caracteristicilor psihologice necesare pentru agenții de pază cu armă.

Eșantionul s-a format din 120 subiecți care s-au prezentat la laboratorul psihologic pentru obținerea vizei periodice, în cursul anului 2006-2007, subiecții fiind agenți de pază cu armă de la diferite instituții din județul Caraș-Severin. Vârsta medie a subiecților este de 45 ani, toți subiecții fiind bărbați.

Ca metodă principală am folosit fișa-anamneză, concepută pe mai multe dimensiuni: generale (informații despre subiect), ruta profesională (unde a mai lucrat, ce-i place și ce nu-i place subiectului în profesia actuală), caracteristici personale (puncte forte, puncte slabe ale personalității), realizările cele mai deosebite, abilitățile practice și însușirile psihologice, toate acestea cu referire la profesia actuală a subiecților agenți de pază cu port armă. Fișa anamneză am conceput-o având în vedere informațiile acumulate în anii anteriori, ca urmare a examenelor psihologice desfășurate în laboratorul psihologic, precum și reperatele oferite în lucrarea „Evaluarea psihologică a personalului”, autor Ticu Constantin, Ed. Polirom, Iași, 2004. Fișa este următoarea:

FIȘĂ ANAMNEZĂ

Subsemnatul (a) _____, născut (ă) la data de _____ în localitatea _____, având C.I. seria _____ numărul _____ CNP _____, eliberat de _____ la data _____, declar pe propria răspundere că mă simt odihnit (ă), că nu am consumat alcool sau alte substanțe în ultimele 24 de ore, nu am dureri sau alte stări de disconfort care să mă afecteze fizic și psihic.

De asemenea, examinarea psihologică se efectuează la solicitarea firmei cu acordul și cu acordul liber consimțit în vedere _____.

I. Date de identificare

Stare civilă – Căsătorit / necăsătorit _____

Copil _____ din care în întreținere _____

Tata-profesia _____

Mama-profesia _____

Studii _____

Permis de conducere, categoriile _____

Stagiu militar-satisfăcut / nesatisfăcut _____

Starea actuală a sănătății _____

Antecedente hederocolaterale _____

Antecedente personale _____

Antecedente familiale _____

Accidente de muncă _____

Accidente de circulație _____

II. *Experiența profesională*

Care este experiența dvs. profesională? Ruta profesională.

Care este ocupația dvs. actuală _____

Care din aspectele muncii dvs.: _____

- vă plac _____

- vă displac _____

III. *Caracteristici personale*

Cum vă autocaracterizați? Care sunt trăsăturile de personalitate care vă definesc?

Care sunt punctele forte ale personalității dvs.?

Care sunt punctele slabe ale personalității dvs.?

Care este cea mai importantă realizare a dvs. de până acum? De ce?

Datez și semnez prezenta declarație, cunoscând faptul că aceasta intră sub incidența art. 474 din Codul Penal privitor la falsul în declarații, faptă pedepsită cu închisoarea de la 1 an la 3 ani sau cu zile amendă.

DATA

SEMNĂTURA

IV. *Exigențele postului*

1. Ce abilități practice, competențe profesionale sunt necesare pentru postul, funcția descrisă?

a) Alegeți 7 abilități din lista de mai jos (marcați cu un „x” pe linia din fața lor)

b) Faceți o ierarhie cu cele 7 abilități alese (-), notați cu 1 pe cea mai importantă, cu 2 pe cea aflată pe locul 2 ca importanță,cu 7 pe cea aflată pe locul 7 ca importanță.

0_ a reacționa cu promptitudine	0_ a fi întotdeauna punctual
0_ a se adapta rapid la noi situații	0_ a fi nonconflictual, pacifist
0_ a rezista la efort susținut	0_ a fi loial față de șefi
0_ a rezista la presiuni, stres psihologic	0_ a avea respect față de public
0_ a avea tact în abordarea problemelor	0_ confidențialitate
0_ a avea o prezență agreabilă	0_ a selecta rapid și eficient informațiile
0_ a dovedi spirit de observație	0_ a memora rapid și durabil
0_ a avea simț practic	0_ a analiza rapid informațiile
0_ a avea rapiditate în luarea deciziilor	0_ a avea capacitate de sinteză
0_ a nu lua decizii pripite	0_ a manifesta flexibilitate în gândire
0_ a avea prezență de spirit	0_ a avea raționament logic, matematic
0_ a fi pasional în ceea ce face	0_ a dovedi creativitate, ingeniozitate
0_ a-și organiza eficient activitatea	0_ a identifica rapid problemele
0_ a avea abilități de conducere	0_ a găsi rapid soluții eficiente
0_ a se face înțeles în comunicare	0_ cunoașterea unei limbi străine
0_ abilități de relaționare cu ceilalți	0_ cunoașterea la zi a legislației
0_ a fi mereu amabil, calm	0_ competențe în interpretarea legislației

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

- 0_ a avea abilități de negociere, de a obține cu vorba bună ceea ce dorește
- 0_ capacitatea de a argumenta, convinge
- 0_ competențe de a lucra în echipă
- 0_ a putea urmări și a controla eficient mai multe probleme simultan
- 0_ a înțelege punctul de vedere al celuilalt
- Altceva**
- 0 _____
- 0 _____

2. Care sunt însușirile psihologice necesare pentru postul, funcția descrisă?

a) Alegeți 7 caracteristici din lista de mai jos (marcați cu un „x” pe linia din fața lor)

b) Faceți o ierarhie (după același model)

0_ îndrăzneț	0_ de nădejde	0_ provocator	0_ perseverent
0_ altruist	0_ cinstit	0_ operativ	0_ simțul umorului
0_ ambițios	0_ optimist	0_ obiectiv	0_ spontan
0_ atrăgător	0_ prietenos	0_ cooperant	0_ sigur pe sine
0_ autoritar	0_ psihic puternic	0_ cu imaginație	0_ independent
0_ calm	0_ cu imaginație	0_ cu inițiativă	0_ plăcut
0_ energetic	0_ sentimental	0_ respectuos	0_ eficace
0_ entuziasm	0_ sincer	0_ comunicativ	0_ original, deosebit
0_ flexibil	0_ cu intuiție	0_ constant	0_ exigent
0_ încăpățânat	0_ răbdător	0_ prudent	0_ perspicace
0_ inteligent	0_ integru, demn	0_ adaptabil	0_ temperat, echilibrat
0_ implicat	0_ tolerant	0_ supus	0_ deschis spre dialog
0_ rezervat	0_ meticulos	0_ metodic	0_ rafinat
0_ pasionat	0_ competitiv	0_ diplomat	0_ receptiv
0_ deteșat	0_ logic, rațional	0_ hotărât	0_ abil
0_ popular	0_ disciplinat	0_ _____	0_ _____

Datez și semnez prezenta declarație, cunoscând faptul că aceasta intră sub incidența art. 474 din Codul Penal privitor la falsul în declarații, fapta pedepsită cu închisoarea de la 1 an la 3 ani sau cu zile amendă.

DATA

SEMNĂTURA

PREZENTAREA REZULTATELOR STUDIULUI

Completarea fișei anamneză a necesitat aproximativ 15-20 minute, acolo unde a fost necesar, psihologul a oferit informații suplimentare.

- Subiecții din eșantion s-au caracterizat astfel: comunicativi și sociabili (62,5%), serioși, punctuali (24,16%), calmi (8,33%), alte răspunsuri fiind curajoși, autodidacți, ordonați (5,1%).

- Punctele forte ale subiecților în autopercepția lor au fost: seriozitatea (50,88%), ambiția și perseverența (25%), corectitudinea (14,16%) și amabilitatea (10,83%).

- Punctele slabe din structura personalității subiecților examinați, în autopercepția lor au fost: încrederea prea mare în persoanele din jur (39,61%), regretul că nu au urmat studii

superioare (23,33%), sensibilitate exagerată, oboseală, toleranță mică la stres (24,99%). Un anumit segment de subiecți nu au identificat nici un punct slab în personalitatea lor (12, 07%).

• Realizările profesionale cele mai importante au fost apreciate ca fiind: întemeierea unei familii și venirea pe lume a copiilor (73,33%) și cumpărarea de bunuri materiale (locuință, mașină – 22,5%). Realizările profesionale au fost menționate în procent de 4,16 %.

Ierarhizarea abilităților practice necesare pentru agenții pază cu armă le-am realizat după rang (în ordine descrescătoare de la cea mai importantă- 1 până la cea mai puțin importantă – 7). Astfel, profesiunea de agent de pază cu port armă necesită următoarele abilități practice:

- promptitudinea, punctualitatea,
- organizarea eficientă a activității cu identificarea rapidă a problemelor, găsirea rapidă a soluțiilor și spiritul de observație;
- menținerea calmului cu rezistența la presiunile psihice și selectarea rapidă, eficientă a informațiilor;
- menținerea unei prezențe agreabile, rapiditate în luarea deciziilor, competența de a lucra în echipă, capacitatea de a lucra singur, abilitate în negociere;
- loialitate față de șefi și cunoașterea la zi a legislației;
- rezistență la efort susținut;
- flexibilitate în gândire.

Psihoprofesiograma ar trebui să cuprindă următoarele însușiri psihologice și trăsături morale:

- cinstit, prudent, autoritar și îndrăzneț;
- disciplinat, calm;
- inteligent, sincer;
- psihic puternic, respectuos;
- sigur pe sine, obiectiv;
- energic,
- simțul umorului.

CONCLUZII ȘI PROPUNERI

Rezultatele obținute nu au pretenția generalizării, dar pot constitui punctul de plecare pentru continuarea studiului sau al altor studii. De asemenea, dacă avem în vedere rezultatele, atunci trebuie să selectăm acele probe psihologice care să vizeze abilitățile practice și însușirile psihologice identificate în studiul de față. Majoritatea subiecților, datorită condițiilor socio-economice au fost nevoiți să se reprofileze, astfel, mai ales de nevoie, au urmat meseriile de agent de pază sau angajat la firmele de pază, au avut variate rute profesionale în cadrul firmelor de agenți de pază. Deci, subiecții din acest studiu practică de cel puțin un an profesiunea de agent de pază, după cum am menționat, studiul cuprinde agenți de pază aflați la examenul psihologic pentru viza periodică. Subiecții au exprimat prin alegerile făcute o parte din observațiile, practica lor de pe teren, de cel puțin un an. Chiar dacă fișa de anamneză necesită timp pentru completarea sa, consider că permite obținerea unor rezultate necesare pentru psiholog, iar pentru subiect o posibilitate de autoreflexie și de conștientizare a unor aspecte ale muncii sale care până atunci nu i-au trezit atenția. Evident fișa poate fi perfectibilă. Cel mai important aspect îl constituie însă necesitatea gândirii celor mai bune probe psihologice pliate pe însușirile psihologice identificate și pe abilitățile practice menționate. Cursurile de formare organizate pot să se centreze pe dezvoltarea abilităților identificate, pe studii de caz, pe rezolvarea unor posibile probleme generate de aspectele deficitare ale abilităților considerate ca fiind absolut necesare pentru profesiunea de agent de pază cu armă.

BIBLIOGRAFIE

- Albrow, M. (1997), *Do organizations have feelings ?*, Routledge, London
- Linian, Y.F. (2001), *Organisation. Theories et pratiques*, Dunod, Paris
- Preda, Marin (2006), *Comportamentul organizational. Teorii, exerciții și studii de caz*, Editura Polirom, Iași
- Scott, W.R. (2004), *Instituții și organizații*, Editura Polirom Iași
- Ticu, Constantin (2004), *Evaluarea psihologică a personalului*, Editura Polirom, Iași
- Vlasceanu, M.(1999), *Organizațiile și cultura organizării*, Editura Trei, București
- Vlasceanu, M. (1993), *Psihologia organizațiilor și conducerii*, Editura Paidea, București
- Zlate, M. (204), *Tratat de psihologie organizațional-managerială*, Editura Polirom, Iași

ELEMENTE DE CULTURĂ ORGANIZAȚIONALĂ SPECIFICE ȘCOLILOR CU LIMBA DE PREDARE A MINORITĂȚILOR

Ildikó ERDEI

Liceul Teoretic „Bartók Béla”, Timișoara, România

erdeif70@yahoo.com

REZUMAT

Schimbările datorate descentralizării sistemului de învățământ: consolidarea autonomiei profesionale, transformarea școlii în „instituții ofertante de servicii”, asigurarea calității actului educațional, atrag atenția asupra vieții organizaționale a școlii.

Studiul își propune evidențierea caracteristicilor școlilor cu limba de predare a minorităților, alegându-și ca și concept central cultura organizațională. Cultura organizațională se poate defini ca programare mentală colectivă care deosebește membrii unei organizații de membrii altei organizații, ca ansamblu de credințe și valori împărtășite în organizație.

Pornind de la studiile de caz (observare directă, chestionar, interviu, analiză de documente) realizate în șapte școli cu limba de predare a minorităților sau secții cu predare în limba minorităților din județul Timiș, sunt prezentate modelele de cultură organizațională aplicabile în cazul școlilor, sunt urmările valorilor ce țin de multiculturalitate în conținutul culturii organizaționale.

ABSTRACT

The changes due to the decentralization of the educational system: the consolidation of the professional autonomy, the transformation of the school into a “service-offering institution”, and the need to secure the quality of the educational act draw attention to the school’s organizational life.

The study has in view to point out the characteristics of the schools teaching in minority languages, choosing the organizational culture as its central concept. The organizational culture can be defined as a collective mental programming which distinguishes the members of an organization from members of another organization, as the totality of believes and values shared in the organization.

The study shows those methods of organizational culture which can be applied in schools and traces the multicultural values in the contents of organizational culture, based on case studies (direct observation, questionnaire, interview, document analysis) performed in seven schools teaching in minority languages or having minority language teaching sections from Timiș county.

Școala ca organizație

Școala este implicată în schimbări majore care atrag atenția asupra vieții organizaționale a școlii. Astfel de procese sunt cele legate de procesul descentralizării și consolidarea autonomiei instituționale, schimbarea sistemului de finanțare și reorganizarea școlilor în centre școlare, transformarea școlilor în „instituții ofertante de servicii”, asigurarea calității actului educațional.

Școala face parte din categoria organizațiilor sociale complexe, având următoarele particularități: este o organizație deschisă la toate nivelele cu o structură plată. Obiectivele declarate sunt prea generale, iar măsurarea eficienței, a succesului școlii devine dificilă, având în vedere multitudinea de factori care influențează educația tinerei generații. Liberatetea școlilor este pe de-o parte mai redusă, obiectivele și funcțiile ei sunt puternic determinate de valorile societății, dar pe de altă parte calitatea rezultatelor muncii ei, piața în general, are o influență mai redusă asupra funcționării ei. Păun (1999) evidențiază prezența și desfășurarea a două activități de bază distincte și interdependente în același timp, care sunt structurate în conformitate cu două logici diferite: activitatea managerial-administrativă (logica organizațională) și activitatea pedagogică (logica pedagogică).

Cultura organizațională a școlilor

Ce este cultura organizațională? Se poate defini ca programarea mentală colectivă care deosebește membrii unei organizații de membrii altei organizații. Este rezultat al „credințelor, valorilor și normelor împărtășite într-o organizație” (Denison, 1996).

Cultura organizațională susține și asigură adaptarea școlii la mediul extern și formarea integrării interne. Ne ajută să percepem, să interpretăm anumite situații, ne oferă strategii comportamentale. Poate deveni o forță motivațională internă, este suportul pe care se bazează strategia de dezvoltare organizațională, ajută procesul decizional (valorile devin priorități) și asigură continuitate în viața organizației. Analiza sistematică a culturii organizaționale permite utilizarea acesteia ca instrument strategic al schimbării organizaționale.

Dintre modelele culturii organizaționale, tipologia lui Handy (1986), modelul lui Hofstede (1980) și modelul valorilor competitive (1988) sunt aplicabile și în analiza școlilor.

Tipologia lui Handy (1986)

- Cultura organizațională de tip putere este construită în jurul, și ca o prelungire a unei personalități centrale, promovându-i valorile și convingerile. Este ca o pânză condusă de un păianjen: pânza este dependentă de sursa centrală de putere. Razele puterii și cele ale influenței se difuzează de la figura centrală înspre grup. Este specifică *unor școli mici, conduse de directori cu har*.

- Cultura organizațională de tip rol: pilonii ei sunt reprezentați de sectoarele funcționale și specializate, departamentele funcționale sunt clar delimitate. Munca în fiecare departament este controlată prin proceduri și reguli, autoritatea este clar definită. Funcția este centrală și nu persoana. Acest tip de cultură este specific *majorității școlilor din sistemul de învățământ românesc*.

- Cultura organizațională de tip sarcină apare ca o rețea de mici echipe ce interacționează. Este orientată pe proiect și se schimbă atunci când se schimbă proiectele. Accentul este pus pe rezultate și pe lucrurile ce trebuie făcute. Sunt preferate de mediile puternic profesionalizate și dinamice. Aceste caracteristici pot fi identificate în mediul universitar și în *unele licee care în ultimii ani au dezvoltat parteneriate europene și s-au implicat în diverse proiecte*.

- În cultura organizațională de tip persoană individul este în centrul atenției, structura există doar ca să deservescă indivizii. Cultura există numai pentru oameni, nu există scopuri supraordonate. Această cultură se poate dezvolta în special în grupuri de specialiști care au valori puternice în legătură cu ceea ce fac ei. Este specifică *mediului universitar, de cercetare și unele caracteristici pot fi regăsite în liceele teoretice/colegiile naționale de prestigiu*.

Modelul lui Hofstede (1980)

Cercetările realizate de Institutul de Științe ale Educației coordonate de Șerban Iosifescu (2002) în perioada 1998-2002 bazate pe modelul lui Hofstede, arată că trăsăturile dominante ale culturii organizaționale ale școlilor românești sunt:

- *distanța mare față de putere* - care induce tendință spre centralizare și stiluri autoritare de conducere, uniformitate, lipsă de inițiativă, centrare excesivă pe ofertantul de educație și nu pe client, nevoia acută de ordine, orientare pe termen scurt, inabilitatea de a proiecta și realiza dezvoltarea organizațională, respectiv

- *nivel mare de evitare a incertitudinii* – care induce sentimentul provizoratului și închiderea școlii față de comunitate.

Modelul valorilor competitive (Quinn, 1988)

Conform acestui model, eficiența organizației depinde de valorile asumate. Calitatea funcționării organizației depinde de integrarea sistemelor de valoare individuale în structuri valorice organizaționale. Analizând tipurile de cultură organizaționale și rolurile manageriale aferente, putem face următoarele asocieri (Baráth, 1998):

- Ierarhia (cultura orientată către reguli) – modelul birocratic, orientat către interior, caracterizat de control ceea ce duce la ordine, stabilitate, echilibru. Procese specifice: documentarea și stabilizarea, rolurile manageriale: monitor și coordonator. Acest tip de cultură descrie *școlile tradiționale*.

- Firma (cultura orientată către scop) – organizarea este privită în mod rațional. Controlul și orientarea externă au ca scop maximalizarea performanțelor. Procese specifice: productivitatea, orientarea/îndrumarea. Roluri specifice: producător și director. Astfel de culturi pot fi identificate în *școlile de elită din orașele mari*.

- Adhocația (cultura orientată către inovație) – sunt organizații plate, sisteme deschise, sisteme matriciale. Punctul lor forte este flexibilitatea, activismul, capacitatea de adaptare, schimbare. Accentul este pus pe inovare, creativitate și asumarea riscului. Procese specifice: atragerea de resurse și inovarea. Roluri specifice: broker și inovator. Acest tip de cultură apare în *colegiile tehnice și școlilor particulare*.

- Team-ul (cultura suportivă) – accentul este pus pe dezvoltarea capitalului uman, pe comunicare, cooperare. Sunt organizații coezive unde oamenii sunt valorizați. Procese caracteristice: angajarea și participarea. Roluri manageriale: facilitator și mentor. Este o cultură organizațională specifică *școlilor alternative*.

Cultura organizațională a școlilor nu este unitară (Păun, 1999). Putem delimita o cultură managerială (într-un stadiu de constituire, dominată de ambiguități), cultura cadrelor didactice (diversificată, formală) cu subculturile ei specifice: subcultura feminină și cea masculină, subcultura învățătorilor și cea a profesorilor, subcultura cadrelor didactice tinere și cea a vârstnicilor etc., și cultura elevilor (predominant informală și implicită, chiar dacă există și norme formalizate).

În ceea ce privește conținutul culturii organizaționale, Schein (1985) prezintă trei nivele, pornind de la cele invizibile către cele perceptibile, astfel: nivelul presupuzițiilor de bază și al credințelor, nivelul valorilor împărtășite de membrii organizației și nivelul semnelor perceptibile ale culturii. La acest nivel „de suprafață” putem urmări o serie de manifestări vizuale, verbale și comportamentale.

Școlile cu limba de predare a minorităților

Fenomenele legate de globalizare, de procesele de integrare europeană aduc în centrul atenției problematica bilingvismului, a multi- și inter-culturalității. Școlile cu limba de predare a minorităților sunt instituții de învățământ care prin specificul lor sunt spații de socializare multiculturală, care formează competențe bilingvistice și interculturale.

În cazul comunităților etnice minoritare băștinașe, școala devine element cheie în păstrarea identității. Studiile realizate despre sistemele de învățământ cu limba de predare minoritară considerate modele europene (educația în limba suedeză din Finlanda și educația în limba germană din Italia), evidențiază importanța educației în limba maternă în procesul de integrare socială a minorităților (Györi Szabó, 1999).

Tove Skutnabb-Kangas (1997) studiind problematica bilingvismului și a asimilării - integrării din perspectiva educației, prezintă patru strategii educaționale:

- *Programe submersive (submersion programme)* – copiilor aparținând minorităților nu li se asigură doar educație în limba majoritară. Prestigiul și sfera de aplicație a limbii minoritare scade, facilitându-se astfel asimilarea lingvistică și culturală.

- *Programe de tranziție (transitional programme)* – se asigură educație în limba minoritară în primii ani, cu scopul de a pregăti continuarea educației în limba majoritară.

- *Programe de „scufundare” (immersion programme)* – copiii aparținând majorității pot opta pentru o educație în limba minorității.

- *Programe suportive ale limbilor minoritare (language shelter/language maintenance programme)* – elevii aparținând comunităților etnice au posibilitatea de fi educați în limba lor maternă, limba majorității fiind studiată în cadrul orelor de limbă.

Aceste strategii pot fi identificate la nivelul sistemelor de învățământ, dar totodată sunt

strategii pe care familiile le urmează în educarea copiilor.

Conform definiției propusă de UNESCO, prin o multiculturalitate înțelegem o conviețuire pașnică și înțelegere reciprocă între grupuri etnice cu o cultură diferită care trăiesc în cadrul aceleiași societăți. Interculturalitatea exprimă interacțiunea dintre culturi, ea poate deveni specifică societăților multietnice. Larcher (2000) descrie patru modele teoretice educaționale care nu pot fi găsite în forma lor pură, dar care pot arată drumul până la modelul intercultural:

- *Modelul „Cain și Abel”* – model bazat pe teoria distrugerii: este distrus tot ceea ce nu aparține culturii majoritare.

- *Modelul asimilativ* – pornește de la premiza că o societate multietnică poate funcționa doar dacă devine monoculturală.

- *Modelul multiculturalității* – este modelul pluralismului etnic, fiecare grup etnic/lingvistic dispune de autonomie culturală. Fiecare își dezvoltă propriul sistem educațional unde se predă în limba grupului respectiv, dar se învață limba și cultura celorlalți.

- *Modelul interculturalității* – este modelul integrării lingvistice și culturale. În sfera publică sunt prezente toate limbile vorbite. Fiecare copil urmează o școală multilingvistică, indiferent de limba maternă proprie. Există un singur sistem educațional, o singură programă, dar ambele sunt multilingvistice. Copiii experimentează integrarea cu ocazia relațiilor zilnice cu cei care vorbesc altă limbă. Pentru ei diferențele de limbă și de cultură sunt naturale, comunicarea în mai multe limbi devine un lucru obișnuit.

Analizând situația educației în limbile minorităților din România, putem identifica anumite elemente ale modelului educațional multicultural: minoritățile etnice încearcă să-și dezvolte și să-și consolideze propriile rețele educaționale, neexistând însă programe specifice. În cadrul acestor structuri se învață limba majoritară, dar nu și limbile altor minorități etnice (exceptând limba germană care se bucură de un prestigiu deosebit, fiind considerată totodată și limbă de circulație internațională).

PREZENTAREA CERCETĂRII

Selecția școlilor

Cercetarea a avut ca obiectiv evidențierea unor elemente caracteristice ale culturii organizațiilor școlare cu limba de predare a minorităților din Banat, zonă cu tradiții multiculturale din România. În acest studiu vom prezenta acele elemente care sunt legate de multiculturalitate – interculturalitate, respectiv bilingvism.

În județul Timiș la ultimul recensământ (din anul 2002) s-au înregistrat 17 minorități etnice care reprezentau 14,6% din întreaga populație a județului. Comunitățile etnice care au școli cu limba de predare în limba minorității sunt: maghiarii (48238 persoane), germanii (12259 persoane), sârbii (12419 persoane) și rromii (10372 persoane). Rețeaua școlilor cu limba de predare a minorităților în județul Timiș însumează: 4 unități și 14 secții cu limba de predare maghiară, 2 unități și 11 secții cu limba de predare germană, 1 unitate și 9 secții cu limba de predare sârbă, 1 secție cu limba de predare rromani. Pe lângă acestea, sunt școli cu limba de predare română în care grupe de elevi studiază limbile lor materne. Cu statut facultativ sunt studiate limbile rromani, maghiară, bulgară, ucrainiană, slovacă și croată.

În urma analizei datelor statistice cu privire la numărul de unități, elevi, respectiv cadre didactice, au fost cuprinse în cercetare 7 școli dintre care 3 unități (clasele I-XII), 3 secții (clasele I-VIII) și 1 unitate (clasele I-XII) unde se predă limba minorității în sistem facultativ la toate nivelele. Dintre cele 7 școli, 5 unități sunt din mediul urban, iar 2 din mediul rural. Limbile predate în aceste unități sunt: limba maghiară, limba germană, limba sârbă și limba bulgară.

Metodele de cercetare

Dat fiind specificul temei, s-a ales ca metodă de cercetare studiul de caz bazat pe observarea directă, analiza de documente, interviul semistrukturat și chestionarul.

Observarea directă a avut în vedere din categoria semnelor perceptibile ale culturii organizaționale *manifestările vizuale, simbolurile*: clădirea, spațiile, designul interior, mobilierul, obiectele și amintirile legate de evenimentele deosebite, emblemele, îmbrăcămintea (eventualele uniforme). Prin analiza de documente s-au urmărit *manifestările verbale, conceptuale*: numele instituției, misiunea, obiectivele strategice, oferta educațională. Metaforele, miturile, legendele precum și unele *manifestări comportamentale* (ritualurile, obiceiurile, evenimentele speciale, ceremoniile), au fost identificate prin interviuri semi-structurate cu persoane din Consiliul de Administrație al instituțiilor de învățământ.

Pentru evidențierea unor elemente invizibile ale culturii organizaționale s-a conceput un chestionar pentru profesori cu privire la percepția lor asupra obiectivelor școlii – problemă care aduce în prim-plan valorile și credințele legate de educație și școală în general. Profesorii au avut sarcina să aprecieze importanța a 21 de obiective posibile ale școlii pe o scală Likert de 5 gradații.

Prezentarea unor date relevante pentru obiectivul studiului

Nivelul semnelor perceptibile – date obținute prin observare, analiză de documente, interviu semistrukturat. În cele ce urmează vom prezenta unele asemănări și tendințe care au fost surprinse în cazul mai multor școli din cele investigate.

În cazul școlilor cu limba de predare a minorităților, obiectele, imaginile de pe pereții instituțiilor sunt legate de personalitatea celui care dă nume instituției. Elementele legate de multiculturalitate sunt prezente prin afișe/rezultate ale unor proiecte în care au fost implicați parteneri din alte țări. În cazul școlilor cu secții de predare în limba minorităților, diferențele sunt mari: în una din școli prezența secției nu poate fi observată deloc la acest nivel, în alta toate inscripțiile sunt bilingve. În aceste școli pereții sunt pavoazați în special cu lucrările copiilor.

Numele instituției (dacă există) are valoare importantă în analiza culturii organizaționale. Prin personalitățile alese de instituții (în special liceele au nume specifice), se transmit mesaje care pot avea legături cu valori multiculturale (ex. numele lui Bartók Béla). Nici una din școlile cu clasele I-VIII nu a avut un nume specific. În una din școlile cu secție în limba minorității în interviul realizat s-a specificat că, deși acum câțiva ani s-a pus problema alegerii unui nume, s-a renunțat la ea, chiar pentru a evita conflicte ulterioare între cele două secții.

La nivelul misiunilor și al obiectivelor strategice există de asemeni diferențe între unitățile cu limba de predare minoritară și școlile cu secții de predare în limba minorității: în cazul unităților apare în special păstrarea tradițiilor și a limbii materne, dar și ideea de deschidere pentru celelalte culturi, pe când în cazul secțiilor, comunitatea minoritară apare sau nu ca valoare în diagnoza organizațională, diagnoză pe care se bazează planul de dezvoltare instituțională a școlii.

Există o mare diversitate de programe extracurriculare cu caracter multi- și intercultural, respectiv parteneriate multiple cu alte instituții școlare respectiv ONG-uri care promovează astfel de valori.

Nivelul elementelor invizibile – date obținute prin chestionar

Chestionarul a fost completat de 167 cadre didactice din cele 7 școli, din care 79,6% femei și 20,6% bărbați. 73,1 % din cei chestionați lucrează în școli din mediul urban, iar 26,9 în mediu rural. În ceea ce privește experiența profesională, 21,1% au mai puțin de 5 ani experiență, 30,7% între 6-15 ani, 15,1% între 16-25 ani, iar 33,1% au experiență mai lungă de 25 ani. În privința disciplinelor, situația este următoarea: 35% din cei chestionați sunt învățători/institutori, 26,4% predau discipline din aria curriculară Limbă și comunicare, 17,8% Matematică și științele naturii,

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

11,7% Om și societate, 4,9% Educație fizică și Arte iar 4,3% Tehnologii. 34,5% lucrează cu elevi din ciclul primar, 36,4% cu precădere cu elevi de gimnaziu, iar 29,1% cu elevi de liceu.

În ceea ce privește limba maternă a cadrelor didactice chestionate, situația este următoarea:

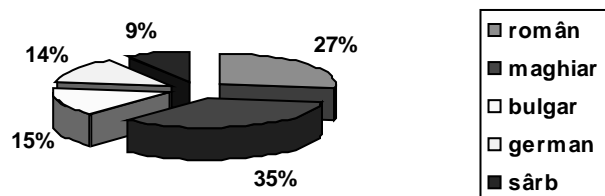

Fig. 1. Prezentarea eșantionului în funcție de limba maternă

Doar 20% din cadrele chestionate vorbesc vreo limbă a unei minorități (alta decât cea proprie) și 59,4% vorbesc o limbă modernă.

Evaluând importanța obiectivelor, la nivelul școlilor se conturează următoarele sisteme de valori:

Școala	Obiectivele cele mai importante	Media
„A”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,49
	Pregătirea pentru continuarea studiilor, învățarea „învățării”	4,23
	Educația morală	4,23
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,03
„B”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,67
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,67
	Educația morală	4,22
	Dezvoltarea competențelor lingvistice în limba maternă	4,22
	Formarea abilităților de comunicare și cooperare	4,11
	Dezvoltarea spiritului comunitar	4,06
„C”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,75
	Educația morală	4,21
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,13
	Pregătirea pentru continuarea studiilor, învățarea „învățării”	4,08
	Dezvoltarea competențelor cognitive	4,00
„D”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,44
	Educația pentru sănătate	4,31
	Pregătirea pentru continuarea studiilor, învățarea „învățării”	4,23
	Educația morală	4,13
	Dezvoltarea competențelor cognitive	4,13
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,06
„E”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,64
	Dezvoltarea competențelor cognitive	4,32
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,27
	Dezvoltarea competențelor în limba maternă	4,23
	Educație morală	4,23
	Asigurarea unor condiții decente pentru studiu și formare de abilități	4,23
	Dezvoltarea competențelor lingvistice în limba română	4,14
„F”	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,69
	Dezvoltarea competențelor cognitive	4,28
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,14

„G	Dezvoltarea competențelor de bază (citit, scris, socotit)	4,70
	Asigurarea unor condiții decente pentru studiu și formare de abilități	4,35
	Dezvoltarea competențelor lingvistice în limba maternă	4,30
	Educația morală	4,22
	Disciplinarea elevilor, respectul pentru ordine	4,13

Obiective cum ar fi „Dezvoltarea competențelor interculturale” ($m=2,99$) sau „Transmiterea valorilor promovate de UE” ($m=2,8$) fac parte din categoria obiectivelor mai puțin importante la toate școlile investigate.

Graficul de mai jos, prezintă toate acele valori care prezintă interes pentru tema studiului și aprecierile date la nivelul celor 7 instituții școlare cuprinse în cercetare

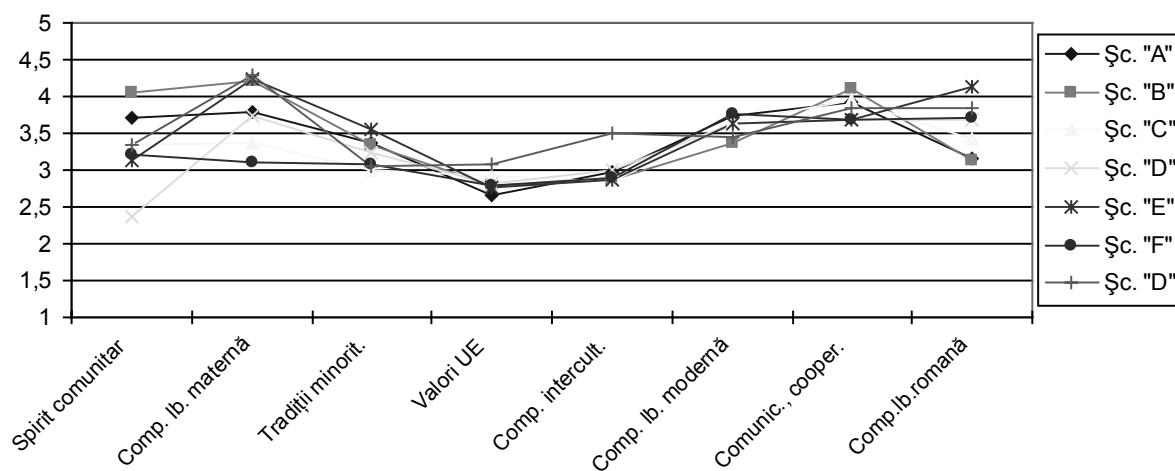
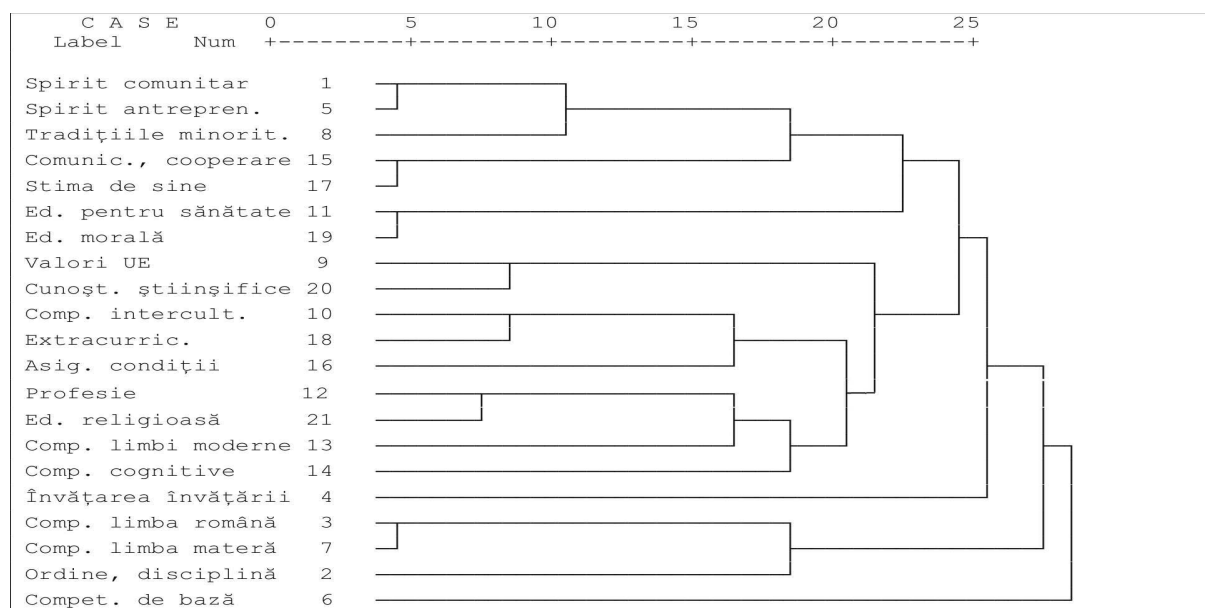

Fig. 2. Importanța valorilor în școlile investigate

Valorile se încadrează în zona valorilor importante sau cu importanță medie, diferențe mai mari putându-se observa în special la aprecierea importanței dezvoltării spiritului comunitar, a competențelor lingvistice în limba română și maternă.

Pentru a surprinde structura acestor valori exprimate prin importanța unor obiective, printr-o analiză cluster am ajuns la următoarea dendrogramă:

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Putem vedea că dezvoltarea competențelor interculturale este atașată mai degrabă activităților extracurriculare, legătură explicabilă dacă avem în vedere multitudinea de proiecte și programe extracurriculare care sunt declarate ca fiind interculturale. Competențele lingvistice nu sunt în același cluster: limba modernă este legată de pregătirea pentru profesie, cea maternă și cea română fiind asociate cu disciplina și ordinea. Transmiterea cunoștințelor despre tradițiile minorităților nu apare în aceeași grupare cu dezvoltarea competențele lingvistice în limba maternă, este legată mai degrabă de dezvoltarea spiritului comunitar.

Am urmărit dacă există vreo diferență semnificativă statistic între cadrele didactice care vorbesc o altă limbă minoritară decât cea maternă în ceea ce privește obiectivele specifice, dar testele statistice nu relevă acest fapt. La fel, nu există diferențe semnificative în aprecierea importanței competențelor interculturale între cadrele didactice cu experiențe profesionale diferite sau cadrele didactice cu diferite specializări. Doar cunoașterea unei limbi moderne duce la o diferență semnificativă în aprecierea importanței competențelor interculturale: cadrele didactice care vorbesc vreo limbă modernă consideră că este mai importantă dezvoltarea competențelor interculturale, decât cele care nu vorbesc cel puțin o limbă modernă ($t = 2,372$, $p > 0.02$).

CONCLUZII ȘI DIRECȚII DE CERCETARE VIITOARE

Chiar dacă școala cu limba de predare a minorităților este un spațiu de socializare lingvistică bilingvă și de formare de competențe interculturale prin specificul ei, în percepția profesorilor care predau în aceste școli, multi- și interculturalitatea este legată mai degrabă de limbile de circulație internațională (relevat în analiza de cluster și în analiza semnelor perceptibile ale culturii organizaționale). O posibilă explicație ar fi prestigiul mai scăzut al limbilor minoritare, aspect care merită a fi cercetat în continuare.

Analizând obiectivele cele mai importante, se conturează imaginea unor școli mai degrabă tradiționale, care pun accent pe ordine, disciplină, pe formarea competențelor de bază și pe cele cognitive. Valori ce țin de școala europeană modernă (competența antreprenorială, interculturală, promovarea valorilor UE, managementul învățării) și de școala centrată pe elevi (dezvoltarea stimei de sine, educația pentru sănătate), chiar dacă apar la nivel declarativ în documentele și proiectele școlilor, nu au fost surprinse în „topul” realizat de cadrele didactice.

Nu se confirmă nici stereotipurile conform cărora unitățile cu limba de predare a minorităților sunt sursă de izolare socială și nu de integrare (competențele lingvistice în limba maternă, cunoașterea tradițiilor minorității nu apar înaintea celor ce țin de rolul social al școlii, școlile au o paletă largă de programe extracurriculare care promovează multiculturalitatea și valorizarea diferențelor etc.). Aceste tendințe pot fi surprinse mai degrabă în școlile cu secții de predare în limba minorităților, unde secțiile formează o subcultură specifică, dar pentru verificarea acestei ipoteze este necesară extinderea eșantionului cu alte școli cu secții de predare în limba minorităților.

Școlile investigate dezvoltă legături strânse cu comunitățile, dau dovadă de multă inițiativă –aspecte care nu se înscriu în tiparele descrise în rapoartele cercetărilor legate de cultura organizațională bazate pe modelul lui Hofstede (Iosifescu, 2002). Cercetarea prezentă poate fi continuată și în acest sens.

O altă direcție de cercetare pe care dorim să o dezvoltăm este cea legată de studiul efectelor bilingvismului asupra vieții organizaționale a școlii.

Cultura organizațională este un produs al învățării sociale, nu este o caracteristică statică a școlii. Nu există cultură organizațională bună sau rea, ea nu trebuie schimbată în mod necesar. Cultura organizațională trebuie cunoscută în primul rând și valorificată ca instrument al eficientizării școlii.

BIBLIOGRAFIE

- Baráth, T. (1998). A közoktatás hatékonysága. In Balázs É. (szerk.) *Iskolavezetők a 90-es években* (135-172). Budapest: Okker.
- Denison, D. R. (1996) What is the difference between organizational culture and organizational climate? A native's point of view on a decade of paradigm wars. *Academy of Management Review*, 21 (3), 619-654
- Györi Szabó, R. (1999). Kisebbségi oktatási rendszerek a példaértékű kisebbségpolitikai gyakorlatú európai államokban – Finnországban és Olaszországban. *Magyar Kisebbség* 5(4), (203-234)
- Iosifescu, C.S. et al. (2002). *Culturi organizaționale în școala românească*. București: ISE.
- Handy, C.B., Aitken, R. (1986). *Understanding Schools as Organizations*. London: Penguin.
- Hofstede, G. (1980). *Culture and Consequences: International Differences in Work-Related Values*, Beverly Hills, California: Sage.
- Larcher, D. (2000). *Gondolatok az európai interkulturális oktatásról. Interkulturális oktatás az emberi jogok tükrében*, EJBO Könyvek
- Quinn, R.E. (1988). *Beyond Rational Management*. San Francisco: Jossey – Bass Publishers.
- Păun, E. (1999). *Școala - abordare sociopedagogică*. Iași: Editura Polirom.
- Schein, E.H. (1985). *Organizational culture and leadership*. London: Jossey-Bass.
- Skutnabb-Kangas, T. (1997). *Nyelv, oktatás, kisebbségek*, Budapest: Teleki László Alapítvány

TRECEREA DE LA PRIMA LA A DOUA SISTEMICĂ

Zeno GOZO

Facultatea de Psihologie, Universitatea „Tibiscus”, Timișoara
zenogozo@yahoo.com

REZUMAT

Constructivismul și a doua cibernetică au apărut ca o cucerire epistemologică a anilor 80. Membrii școlii de la Palo Alto, fascinați de noua teorie a cunoașterii, erau pe atunci în plin avânt al terapiei sistemice familiale, unde au avut importante dezvoltări. Prin aceasta însă s-au atins și limitele primei sistemice, și timpul pentru noi dezvoltări era pregătit. În noua orientare s-a impus rolul de observator al terapeutului și a familiei, iar sistemul terapeutic a fost adus în prim plan. Terapeutul devenea parte componentă a sistemului pentru a merge cu familia pe un drum comun. Așa a fost subliniată nu numai responsabilitatea terapeutică, dar și cea a familiei pentru propria bunăstare prin găsirea unor modalități mai adaptate și mai funcționale de înțelegere.

INHALTANGABE

Der Konstruktivismus und die zweite Kybernetik kamen als eine epistemologische Errungenschaft der achziger Jahre. Fasziniert von der neuen Erkenntnistheorie waren auch Mitglieder der Schule von Palo Alto die damals in der systemischen Familientherapie grosse Fortschritte gemacht haben. Damit waren aber auch die Grenzen der ersten Systemik erreicht und die Zeit für neue Forschungsansätze war reif. Es wurde die Rolle des Therapeuten und der Familie als Beobachter und das therapeutische System als solches im Vordergrund gebracht. Der Therapeut wurde Mitglied dieses Systems um mit der Familie auf einen gemeinsamen Weg zu ehen. So wurde nicht nur die therapeutische Verantwortung im Vordergrund gebracht sondern auch die der Familie für ihr eigenes Wohlbefinden das mit dem Finden angepassterer und funktionellerer Verstehensweisen bessere Lebensmöglichkeiten bringen könnte.

Constructivismul este, în primul rând, o nouă epistemologie care pune cu acuitate problema cunoașterii și, mai ales, a relativității corespunzătoare acesteia. Cunoașterea se realizează pornind de la cunoscător, care formează un sistem cu propriile lui legități (categorii) structurante și ordonatoare ale „realității”, astfel încât să apară sub forma unor fenomene coerente și urmăribile. Intervenția observatorului este majoră, ea nu poate fi neglijată sau pusă între paranteze ca în știința clasică, pentru a analiza doar un sector ontic aflat în afara noastră. În acest caz, cunoașterea nu este decât o copie, o transpunere a acestei realități în limbaj intelectual sau în formule matematice. Noul sistem, cel terapeutic, este co-construit din interrelațiile dintre membrii familiei și terapeut. Aceasta cere din partea specialistului o disponibilitate (care din partea familiei este de la sine înțeleasă!) și o deschidere spre cooperare în cadrul noului sistem. Dar această deschidere implică în același timp disponibilitatea sentimentelor, gesturilor, mișcărilor și alegerilor sale, pentru că și el, observatorul, este la rândul lui observat.

Prima sistemică considera relațiile, observarea acestora, ca esențială; a doua sistemică face din terapeut parte componentă a acestor relații. Familia relaționează cu terapeutul, dar și acesta relaționează cu familia, ceea ce duce la formarea unui sistem complex cu multe bucle recursive aflate la intersecția dintre sistemul familial și sistemul reprezentat de terapeut. Trebuie să luăm în considerare aici modalitatea integrativă ce caracterizează sistemele, enunțată astfel de Fridjof Capra:

„Perspectiva sistemică privește lumea dinspre conexiuni și integrare. Sistemele sunt totalități integrative ale căror proprietăți nu pot fi reduse la unitățile mai mici. În loc de cărămizi de bază sau substanțe elementare, teoria sistemică se concentrează pe fundamentele principiilor

organizatorice.”¹

În atare condiții, problema adevărului este suspendată întrucât, prin noua paradigmă constructivistă, terapeutului i se schimbă statutul privilegiat de expert. El nu mai este în posesia unui adevăr și al unei cunoașteri superioare care ar putea schimba situația familiei. Modificările ar putea rezulta din adecvarea unor noi interpretări ale realității familiale, ale așteptărilor sau speranțelor acesteia. Aceste interpretări se nasc la confluența dintre discursul familiei și cel al terapeutului, descoperite ca fiind cele mai potrivite pentru problematica prezentată. Cunoașterea fiind auto-referențială, trebuie adaptată unei realități concrete, fapt care cere în permanență eforturi din partea familiei. Câteodată familia se poate bloca în fața problemelor, iar atunci rolul terapeutului este de a o ajuta să găsească noi interpretări, mai adecvate decât cele pe care le-a încercat deja. Este o căutare comună, care are loc în sistemul terapeutic, iar „adevărul” găsit este nou atât pentru o parte, cât și pentru cealaltă. În constructivism, terapeutul merge împreună cu familia „în aceeași barcă”, spre un nou model, o nouă concepție asupra vieții și problemelor.

Accentele terapiei constructiviste cad pe următoarele puncte:

- cunoașterea obiectivă nu există – punctul de vedere al clienților precum și al terapeutului sunt doar o posibilă interpretare a realității (problemei); ne amintim că în prima sistemică terapeutul posedă *know how*-ul, iar familia era doar cea care suportă consecințele unui comportament disfuncțional;

- sistemul care înglobează atât terapeutul cât și familia este un sistem autobservant, funcționând într-o manieră circulară; această circularitate, deși subliniată în cadrul sistemului familial, nu era considerată și pentru cel terapeutic – în cadrul primei sistemici;

- semnificațiile și nu comportamentele au un rol central – problema există în semnificațiile pe care i le atribuie fiecare; este iarăși un punct ce diferențiază net cele două orientări sistemică, prima considerând comportamentul ca fiind fundamental, deci cel mai apt pentru a fi schimbat;

- egalitatea dintre terapeut și clienți – terapeutul nu este neutru, el face parte, co-construiește un sistem terapeutic împreună cu clienții săi, este un punct ce reduce din importanța „specialistului”, reușind să îl aducă la nivelul clienților, redându-i omenescul;

- terapeutul nu încearcă să controleze sistemul, el are o atitudine participativă la o co-construcție comună cu familia; aici rolul de dirijor al terapeutului primei sistemici se estompează net, el devenind un lucrător în vederea aceluiași obiectiv comun;

- accentul este pus pe intervenții spontane și non-directive, precum umorul, jocul, dramaturgia etc., cu alte cuvinte, comportamentul terapeutului devine mai lejer, mai deschis și implicit mai apropiat de membrii familiei;

- se utilizează eul terapeutului, persoana lui (mișcările, alegerile, sentimentele etc.), acestea fiind singurele lui instrumente de lucru.

Concepția constructivistă a fost acuzată că nu a oferit un model terapeutic elaborat și fundamentat așa cum a reușit să elaboreze prima sistemică în atâtea direcții și școli. Pe de altă parte, este adevărat că a încercat tocmai să eludeze rolul școlii și al teoriilor foarte clare și dominante precum și importanța rolului terapeutului. Neocibernetica nu a venit atât cu metode terapeutice noi, cât mai ales s-a ferit de greșelile (neajunsurile sau viciile) „vechii” terapii sistemică, în virtutea unei epistemologii noi și fascinante ce părea să transgreseze granițele tradiționale ale cunoașterii. Aceasta s-a și întâmplat, dar din punct de vedere strict terapeutic, constructivismul nu are „forța” și nici ancorarea metodologică în problematica imediată prezentată de clienți. Neajunsurile orientării au fost reevaluate și prelucrate de noile direcții apărute la sfârșitul anilor 80, în speță construcționismul social și terapiile narative. Trăvialul critic a semnalat următoarele aspecte:

1. Lexicul confuz și lax al autorilor noii epistemologii – termenul de „epistemologie”

¹ F. Capra, *Wendezeit, Bausteine für ein neues Weltbild*, dtv Sachbuch, München, 1983, p. 294.

este folosit într-o manieră specifică, de aceea constructivismul este mai degrabă o filozofie decât o terapie. Acest lucru este deosebit de adevărat; dacă în perioada primei sistemici, fiecare școală și-a elaborat propriul eșafodaj teoretic (cărui de multe ori i s-a reproșat pe drept că este vag, metaforic, confuz etc.), constructivismul vine cu o epistemologie solid pusă la punct (bazată pe date neurobiologice irefutabile), pe care o aplică terapiei familiale fără a reuși ancorarea pragmatică necesară acestui domeniu.

2. Concepția asupra puterii și alegerea unei atitudini non-directive în terapie. În acest sens, Haley (abordarea strategică) susține că în orice relație, deci și în terapie, problema puterii este de neocolit. Orice ajutor terapeutic este o manipulare și prin aceasta se exercită o putere, chiar dacă terapeutul este mandatat prin studiile sale, ca și prin încrederea clienților săi. Pentru că, la urma urmelor, clienții vor ca terapeutul să le influențeze situația. Terapeutul constructivist, non-directiv, riscă să rămână ascuns în spatele rolului său și a așteptărilor clienților. Aceștia nu au neapărat acces la impresionanta teorie a constructivismului, ei vor să-și rezolve problemele, iar nu să devină filosofi care își pun problema cunoașterii.

3. Golann (1988) vede chiar o discrepanță între aspirațiile teoretice ale terapeuților celei de a doua cibernetică și practica lor propriu-zisă. El relevă multe cazuri publicate în care influența (manipularea și deci puterea) terapeutului este clar evidențiată și concludă „Un lup terapeutic îmbrăcat în oaie de ordinul doi”. Reușita terapeutică implică cel puțin o manipulare a părerii clienților, a concepțiilor lor, lucru făcut prin recadrarea, ce nu este altceva decât schimbarea „macazului conceptual”, al unei realități de ordinul II.

4. Conform lui S. Minuchin (abordarea structurală a primei sistemici), constructivismul a devenit „ideologic”, de vreme ce proclamă relativitatea cunoașterii și importanța unei atitudini neutre și non-directive. În practică, este imposibil să nu influențezi și, ca terapeut, te afli întotdeauna în situația unui expert, atât din perspectiva proprie, cât și din cea a clientului. Acest statut este chiar așteptat și pretins de client, el are nevoie de cineva care să-i reevalueze problema dintr-o poziție exterioară și în cunoștință de cauză. Deși cunoașterea în genere este relativă, clientul vrea să-și cunoască problema pentru a o putea depăși și rezolva. El este prea prins de propria lui problemă pentru a mai avea dispoziția de a reflecta asupra unor aspecte epistemologice, fie ele deosebit de interesante, revoluționare sau novatoare. Individul (familia) care se prezintă la terapeut este ancorat în realitatea imediată și concretă a problematicii, a disfuncționalului și a insuportabilului căreia nu îi mai face față. De aceea vine la terapeut, acesta trebuind să fie un expert, un specialist ce induce o schimbare de atitudine prin însuși statutul său. A nu ține seama de aceasta este ca și cum terapeutul s-ar ascunde după deget, dar chiar și acesta aparține unui specialist.

Sistematica constructivistă invită pe fiecare clinician să-și dezvolte propria abordare terapeutică: din moment ce nu avem un adevăr obiectiv înseamnă că fiecare subiect își poate găsi propriile adevăruri convenabile situației. Ierarhia clasică terapeut-client, pe care sistematica inițială a păstrat-o, se vede înlocuită printr-o structură de colaborare ce echivalează cele două părți participante. Accentul nu se mai pune atât pe virtuțile tehnicii (deosebit de bine elaborată de sistematica I), ceea ce se caută este colaborarea dintre membrii noului sistem terapeutic ce include toți participanții. Nu interesează atât schimbările specifice induse de terapeutul dotat cu un întreg arsenal de mijloace bine puse la punct, cât mai ales crearea unui cadru propice schimbării în genere (acest lucru fiind valabil atât pentru familie și membrii acesteia cât și pentru terapeut). Limbajul întrebuintat s-a îndepărtat tot mai vădit de descrierea procesului (proceselor) intrafamiliale, pentru a releva mai degrabă procesele intraterapeutice, singurele cu adevărat actuale. Sincronicitatea pe care prima sistemică a accentuat-o atât de mult se vede transpusă în momentul conversației terapeutice concrete, încercând să fie dusă la meta-nivelul discuției despre discuția terapeutică care tocmai are loc.

Deschiderea terapeutului constructivist este atât de mare, încât el nu numai că se supune observațiilor familiei, dar poate accepta întrebări privitoare la rolul și atitudinile sale; făcând aceasta, bineînțeles ca o trimitere înspre familie, invitată și în de a-și pune întrebări cu privire la propriile reprezentări (dezadaptate). Odată ce se reușește punerea sub semnul întrebării a concepțiilor, prin însăși acest fapt, ele se văd relativizate, ceea ce crează premisele schimbării de atitudine față de credințe considerate solide, realiste, obiective și deci imuabile și incontestabile. Este evident că atare abordare este posibilă sau se adaptează cel mai bine la familii deschise spre explorare și construcție de noi sensuri și istorii. Prima sistemică, fascinată de teoria generală a sistemelor, s-a lăsat prinsă, ca și psihanaliza de altfel, și purtată de elanul noilor descoperiri a căror aplicare terapeutică părea novatoare și radicală. A doua cibernetică sau sistemică s-a dovedit a fi o încercare mai matură, întrucât ea a început prin a elabora mai întâi o bază teoretică proprie, pe fundamentele căreia a construit apoi terapia, dar, așa cum am mai spus, și acest lucru poate avea repercusiunile lui.

O foarte importantă problemă etică ridicată de epistemologia constructivistă și având profunde reverberații practice și terapeutice, este cea a responsabilității pentru că „tot ce se spune este spus de cineva” și „fără observator nu există nimic”. Rezultă că suntem responsabili pentru tot ce punem în viața noastră, evenimentele neavând o existență separată de distincțiile noastre verbale sau simbolice. Observațiile, părerile, concepțiile sau credințele cuiva nu sunt decât comentarii despre organizarea propriului său sistem închis. Din acest punct de vedere, devine chiar dificil și problematic să vorbim despre „familie”; fiecare membru al acesteia, când vorbește despre ea, nu face decât să-și exprime propria opinie și, în consecință, el nu descrie „familia”, ci relatează despre părerea lui despre familia sa. Fiecare își are „propria familie” despre care poate vorbi și același lucru este valabil pentru descrierea pe care o face terapeutul familiei. Fiecare observator aduce în peisajul descrierii sale propria realitate, viziune, părere sau concepție despre cele prezentate (fie aceasta și propria familie). Vom avea deci atâtea familii câte descrieri, incluzând aici și relatările și observațiile terapeutice.

Un alt punct important al perspectivei constructiviste este faptul că nu putem avea „o problemă a familiei” din moment ce aceasta nu poate vorbi. Nu familia ca atare este cea care își expune problema, ci membrii ei, fiecare în parte, fiecare din propriul său orizont. Această problematică apare și se construiește prin limbaj, prezentată adecvat în situația terapeutică.

BIBLIOGRAFIE

- Capra, F., (1983) *Wendezeit, Bausteine für ein neues Weltbild*, dtv Sachbuch, München.
- Elkaim, M., (2001), *Si tu m'aimes, ne m'aime pas*, Edition du Seuil, Paris.
- Kenny, K., *Introduction and Conversational Positioning*, On the Subject of Autopoiesis and it's Boundaries, online version, <http://www.oikos.org/autopoiesis.htm>
- Villeneuve C. et A. Toharia, (2002), *La thérapie familiale apprivoisée*, Editura ERES, Ramonville Saint-Agne.
- Weakland, J. H., R. Fisch, P. Watzlawick, A. M. Bodin, (1974), *Brief Therapy: Focused Problem Resolution*, în *Family Process*, vol. 13, Nr. 2, June.

TENDINȚE ACTUALE ÎN PSIHOTERAPIE

Irina HOLDEVICI, Petrișor ȚEPURLUI

Universitatea „Titu Maiorescu”, București

mirona_valean@yahoo.com

REZUMAT

Generalizarea tendințelor de abordare eclectică în psihoterapie cu accent pe psihoterapiile scurte, centrate pe simptom și pe integrarea unor strategii de tip experiențial în cadrul terapiilor cognitiv-comportamentale.

Se vor avea în vedere exerciții practice pe studii de caz, cu accent pe conceptualizarea cazului și precizarea clară a obiectivelor și etapelor; abordarea rezistențelor și a obstacolelor în calea demersului terapeutic

RÉZUMÉ

La généralisation des tendances psychologiques qui abordent la psychothérapie dans une manière éclectique avec l'accent sur les thérapies brèves, centrées au symptôme, et avec l'accent sur l'intégration des stratégies humanistes dans le cadre de thérapies cognitivo-comportementales.

On fera des exercices pratiques; on discutera sur des études de cas; y concernant le concept de cas et la précision claire des objectifs et des étapes, l'abord des résistances et des obstacles apparus au temps de la démarche thérapeutique

Deși școlile psihoterapeutice consacrate își mențin supremația, se constată o tendință de diversificare a unor modele de psihoterapie în cadrul acestora.

1. Una dintre tendințele moderne în psihoterapie o reprezintă **orientarea unui număr tot mai mare de terapeuți către psihoterapiile de scurtă durată**. O ședință de psihoterapie nu trebuie să conțină teste inutile, metode redundante, pauze prelungite și discursuri nefolositoare (Zeig și Gilian, 1990, p. 37).

Psihoterapiile scurte înglobează terapiile psihodinamice de scurtă durată, dar și alte sisteme cum ar fi terapiile comportamentale și cognitive, terapia rațional emotivă, terapia strategică, terapia prin intervenție paradoxală și terapia ericksoniană.

Un avantaj al psihoterapiei scurte este că în cazul în care aceasta nu dă rezultate, măcar aflăm acest lucru mai devreme.

Howard și Myers (1987) evidențiază factorii care au făcut posibilă intervenția terapeutică încununată de succes:

- abordarea terapeutică focalizată pe problemă;
- abordările bazate pe principiile învățării;
- abordarea sistemică în psihoterapie.

2. **Tendința de integrare și eclecticism în psihoterapie**, care se conturează cam în jurul anilor 1980.

Tot mai mulți autori preiau și combină tehnici din diverse orientări, tehnici care s-au dovedit utile în activitatea practică. În 1983 a fost înființată în S.U.A. Asociația pentru exploatarea tendinței de integrare în psihoterapie. Pe baza unor cercetări, Norcross și Newman (1992) au ajuns la concluzia că un procent de aproximativ 30% - 50% dintre terapeuți și consilieri lucrează într-o manieră eclectică.

Unul dintre motivele principale care a condus la această tendință integrativă constă în faptul că nici o teorie psihologică nu este suficient de complexă pentru a explica în totalitate mecanismele comportamentului uman.

3. Apariția unor preocupări pentru eficiența psihoterapiei.

Principali factori care contribuie la eficiența terapiei:

- factori de suport: căldura afectivă, empatia, respectul, acceptarea, feed-back-urile, precum și alți factori ce țin de relația terapeutică;
- factori ce țin de procesul de învățare ("insight", învățare cognitivă, modificarea atitudinilor, convingerilor, autoacceptarea);
- factori acționali: expectațiile clientului cu privire la efectele psihoterapiei, procesarea terapeutică, focalizarea terapiei, utilizarea unor strategii clare, stabilirea cu precizie a obiectivelor terapiei;
- factori de natură sugestivă.

Paul (1967, cit. Corey, 2001, p. 487) este de părere că cercetările viitoare referitoare la eficiența psihoterapiei ar trebui să răspundă la întrebarea: „Ce tip de psihoterapie, realizată de către cine, este mai eficientă pentru acest subiect, care prezintă această problemă specifică în aceste condiții”.

4. Evaluarea în psihoterapie.

Se constată, mai ales în cazul terapiei cognitiv-comportamentale, dar și în alte terapii de scurtă durată, reducerea ponderii utilizării în evaluare a unor teste psihologice considerate clasice.

Se recurge tot mai mult la interviul clinic semistructurat și la scalele de autoevaluare a problemelor-simptome.

5. Psihoterapia cognitiv-comportamentală în diversele ei variante tinde tot mai mult să câștige teren.

Astfel, de pildă în S.U.A. acest gen de terapie tinde să fie singurul acceptat de casele de asigurări de sănătate.

6. Un aspect important asupra căruia se pune tot mai mult accent este **conceptualizarea cazului**, care reprezintă elaborarea unei scheme explicative asupra problemelor clientului în termenii terapiei cognitiv-comportamentale.

Conceptualizarea cazului reprezintă un model de lucru care cuprinde mai multe ipoteze interdependente unele de altele și care trebuie verificate.

Studiu de caz

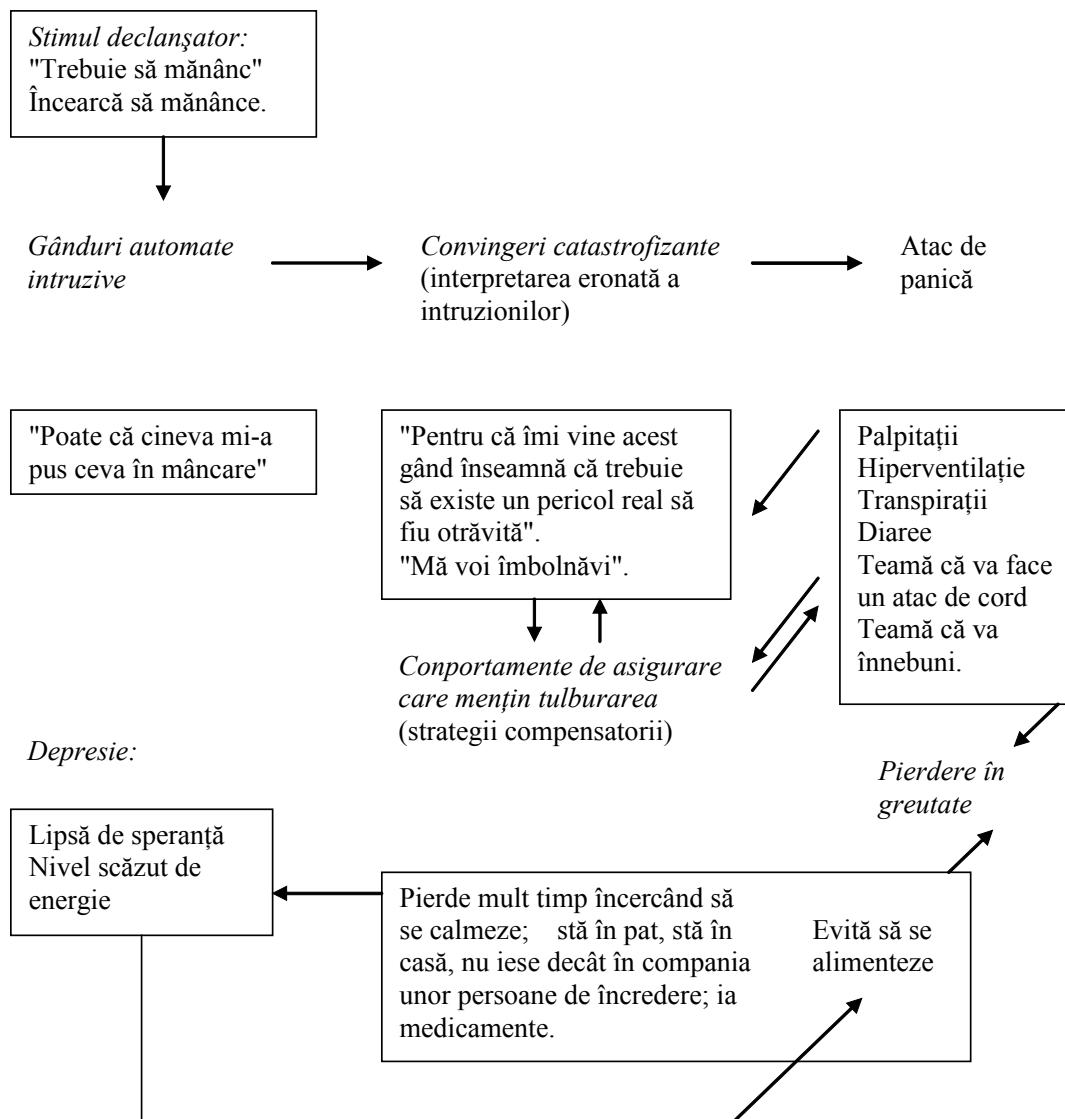
Cornelia, o studentă în vârstă de 21 de ani, subponderală, prezenta fobie de a mânca, scădere masivă în greutate, depresie, anxietate și deficit în funcționarea socială.

Ea a fost îndrumată către psihoterapeut, în urma eșecului de a lua în greutate, fapt ce reprezintă un risc major pentru sănătatea și viața clienței.

Deși clienta era foarte slabă (42 Kg la 1,72 cm) și cu fobia de a mânca, ea avea o imagine corporală normală și dorea mult să câștige în greutate. Simptomatologia fobică interacționa cu tulburări obsesiv-compulsive, panică și depresie.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Conceptualizarea cazului (adaptat după Leahy, 2003, p. 9):

Modelul de conceptualizare a cazului postulează faptul că, atunci când Cornelia încearcă să mănânce, îi vin în minte gânduri automate intruzive legate de faptul că cineva îi pune ceva în mâncare. Clienta interpretează în mod catastrofic aceste gânduri considerând că ele reflectă realitatea (cineva vrea să o otrăvească și dacă mănâncă se va îmbolnăvi sau va muri). Alimentația și cognițiile asociate cu aceasta vor declanșa un atac de panică cu palpitații, hiperventilație, diaree (care contribuie la scăderea în greutate) și teama că va înnebuni, se va îmbolnăvi grav datorită otrăvirii, sau va face un infarct.

Clienta prezintă mai multe atacuri de panică pe zi și, ca reacție la acestea, declanșează niște comportamente de asigurare care nu fac decât să mențină simptomele (strategii compensatorii); se izolează aproape tot timpul într-o cameră întunecoasă, stă în pat, își ia pulsul, respiră adânc și evită să mănânce. Atunci când mănâncă totuși este hipervigilentă față de orice fel de simptom gastrointestinal. Nu iese din casă decât foarte rar și atunci însoțită de unul din părinți.

Conform modelului cognitiv, comportamentele de asigurare o împiedică pe clientă să infirme convingerile sale cu caracter catastrofic.

Anxietatea accentuată nu-i permite să se adapteze stimulilor declanșatorii (situația de a se alimenta).

De asemenea, absența unor activități care să o satisfacă, izolarea socială și absența progreselor în urma tratamentului îi accentuează depresia, clienta simțindu-se lipsită de speranță, apatică, resemnată și în același timp furioasă pe ea însăși, elemente care contribuie la dificultățile de a se alimenta. Lipsa alimentației contribuie, la rândul ei, la depresie.

Interviul clinic evidențiază faptul că Cornelia a fost un copil bolnăvicios care a petrecut mult timp în spitale în primii trei ani de viață. La intrarea în școală a avut un episod de scurtă durată caracterizat prin anxietate accentuată, plâns facil, fobie de întuneric și pavor nocturn. Părinții, ingineri de profesie, nu erau excesiv de protectori și nu prezentau tulburări psihopatologice. În familie nu au fost semnalate conflicte majore, deși în ultimul timp părinții se simțeau depășiți de problemă.

Terapeutul a propus - într-o primă etapă - ca ședințele să aibă loc de trei ori pe săptămână cu o durată de 35-40 de minute. Ținând seama de gravitatea cazului, Cornelia a fost informată că dacă va mai pierde în greutate o jumătate de kilogram va fi internată în spital pentru perfuzii.

Obiectivul inițial al terapiei l-au constituit atacurile de panică, ideile obsesive legate de otrăvire și anxietatea referitoare la alimentație.

Clientei i-a fost explicat modelul cognitiv al anxietății. Cu acordul medicului de familie a fost utilizată metoda hiperventilației pentru a induce atacul de panică și pentru a o înarma pe clientă cu strategii de contracarare a acestora.

În următoarele trei săptămâni atacurile de panică s-au redus aproape la jumătate.

Încă de la începutul terapiei s-a lucrat asupra restructurării cognitive a gândurilor obsesive referitoare la otrăvire. Pentru a o desensibiliza pe clientă la stimuli legați de alimentație, a fost alcătuită o ierarhie a unor alimente pe care clienta a fost dirijată să le consume treptat în cantități mici. Treptat, pierderea în greutate a fost stopată, frecvența scaunelor diareice scăzând foarte mult.

După aproximativ șase săptămâni s-a produs o creștere ușoară și gradată în greutate, până la 47 de kilograme. În acest moment, medicul psihiatru a prescris o doză mică de antidepressiv (Prozac).

Terapia cognitiv-comportamentală a fost asociată cu hipnoza clinică timp de un an de zile.

Clienta a ajuns la o greutate aproape normală (59 kilograme), s-a mutat singură într-o garsonieră și s-a înscris la facultatea de psihologie.

Conceptualizarea cazului îl ajută pe terapeut să depășească eventualele blocaje apărute în timpul terapiei.

7. Schemele emoționale

Leahy (2003) subliniază faptul că una dintre criticile aduse terapiei cognitive se referă la faptul că aceasta nu acordă suficientă atenție emoțiilor în cadrul demersului terapeutic. Autorul propune un model al schemelor emoționale care postulează următoarele:

- Emoțiile negative cum ar fi tristețea, sentimentul de singurătate, anxietatea, mânia, reprezintă fenomene general-umane.

- Subiecții se deosebesc unii de alții prin modalitatea în care interpretează semnificația acestor emoții.

- Aceste interpretări se referă la convingeri legate de durata, caracterul controlabil, intensitatea, complexitatea, caracterul patologic și coloratura morală a emoțiilor.

- Schemele emoționale negative referitoare la interpretările respective amplifică durata și intensitatea emoțiilor negative.

- Interpretările negative inhibă exprimarea, validarea și procesarea emoțiilor.

Prin intermediul schemelor emoționale subiectul își conceptualizează emoțiile ca fiind:

- incompreensibile;
- diferite de ale altor persoane;

- având durată mai lungă;
- scăpate de sub control;
- generatoare de culpabilitate și rușine.

Studiu de caz (după modelul elaborat de Leahy, 2003)

Denisa, o profesoară în vârstă de 39 de ani, divorțată, s-a adresat cabinetului de psihoterapie pentru anxietate generalizată, depresie, stimă de sine scăzută și consum abuziv de alcool. Clienta a urmat tratament cu Prozac, dar a întrerupt acest tratament în urmă cu trei săptămâni, deoarece nu a obținut nici un rezultat. La chestionarele de depresie (BDI) și anxietate (BAI) elaborate de Beck, a obținut 24 și respectiv 25 de puncte.

Clienta obișnuia să consume alcool zilnic.

La interviul clinic, pacienta și-a exprimat următoarele îngrijorări: „voi fi concediată”; „voi rămâne singură pentru totdeauna”; „fica mea este supărată pe mine”; „o să rămân fără nici un ban și o să sfârșesc în sărăcie”; „șeful meu este supărat pe mine”; „mă voi îmbolnăvi și nimeni nu va avea grijă de mine”.

Problemele emoționale ale clientei se refereau la neacceptarea stărilor afective, lipsa validării, abordare simplistă, pierderea controlului și ruminării cu conținut negativ.

Ambii părinți ai clientei sufereau de depresie. Tatăl a fost diagnosticat cu tulburare afectivă bipolară, alcoolism și idei cu conținut suicidar. Acesta o agresa fizic sau refuza să-i vorbească. Mama evita să abordeze orice problemă legată de viața emoțională.

Leția pe care a învățat-o clienta încă de timpuriu a fost aceea că nu trebuie să aibă nici un fel de stări afective.

Socializarea ei emoțională s-a bazat pe respingere, dezaprobare și dereglare emoțională.

Clienta a relatat faptul că de-a lungul timpului a avut mai multe episoade în care a mâncat compulsiv, a ținut regim și a abuzat de alcool.

Ea a afirmat că s-a temut totdeauna să-și manifeste mânia pentru a nu fi bătută de tatăl ei.

Denisa se temea și de multe alte lucruri și atunci când se simțea singură și speriată, consuma alcool sau mânca compulsiv pentru a se elibera de stările afective negative.

Conceptualizarea cazului

Denisa a fost diagnosticată inițial cu depresie majoră, anxietate generalizată și abuz de alcool.

Schema ei cognitivă era centrată în jurul lipsei valorii personale, iar schema interpersonală postula faptul că oamenii o vor evalua negativ și o vor respinge.

Schema emoțională se referea la ideea că stările emoționale reprezintă un semn de deficiență personală și că trebuia să se elibereze imediat de ele mâncând sau consumând alcool, în caz contrar, stările afective ar copleși-o și ar aduce-o la spitalul de psihiatrie (la fel ca tatăl său).

Deoarece considera că trăirile emoționale reprezentau o deficiență, clienta evita să le împărtășească altora pentru a nu fi respinsă.

Denisa credea că dacă va plânge în fața terapeutului, acesta o va considera slabă și va pierde total controlul.

Gândurile negative automate aveau următorul conținut:

- „Ei cred că sunt o ratată” (Citirea gândurilor);
- „Voi sfârși în mizerie” (Prevestirea catastrofizantă a viitorului);
- „Sunt o proastă” (Etichetare);
- „Mi-am distrus întreaga viață” (Gândire de tipul totul sau nimic);
- „Nimic din ceea ce fac nu-mi reușește” (Desconsiderarea pozitivului);

Îngrijorările sale se refereau la bani, activitate profesională și singurătate;

„Mă gândesc tot timpul la asta, poate voi găsi o soluție”;

„Voi fi pregătită”;

„Dacă sunt pesimistă nu voi fi dezamăgită”;

„Îngrijorările mă copleșesc; nu am niciun control asupra lor”.

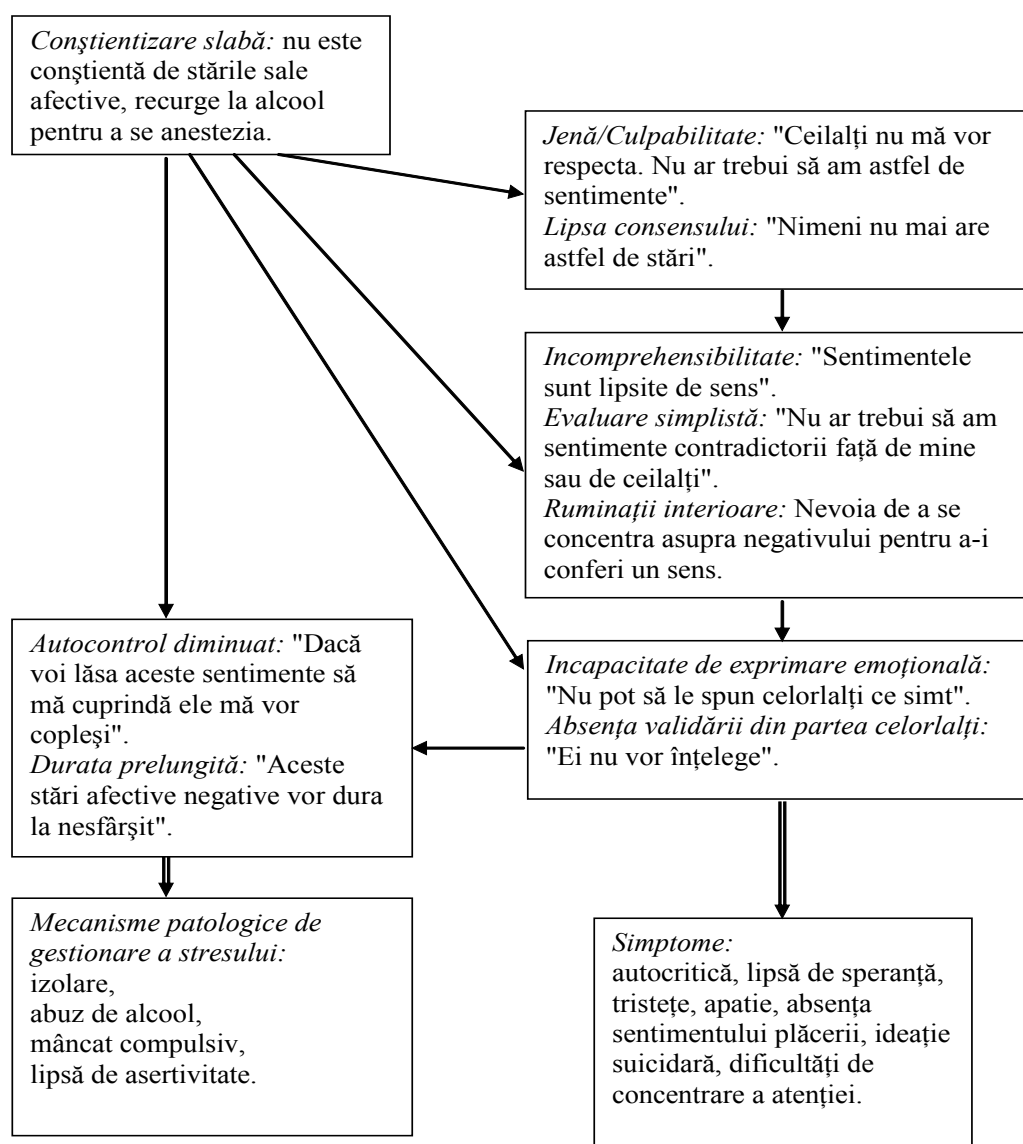
Denisa nu conștientiza aproape deloc stările sale afective. Ea se simțea vinovată și jenată, considerând că ceilalți nu nutresc astfel de sentimente, că acestea nu au nici un sens și că nu trebuie să aibă sentimente contradictorii.

Clienta rumina în permanență gânduri și imagini cu conținut negativ fiind de părere că nu are niciun fel de control asupra acestora și că stările sale afective disfuncționale vor dura la nesfârșit.

Denisei îi era greu să-și exprime aceste sentimente și nu se aștepta ca ceilalți să o înțeleagă.

Strategiile ei de a face față stresului aveau un puternic conținut patologic incluzând: izolare, abuz de alcool, mâncat compulsiv și lipsă de asertivitate în familie și la serviciu.

Schema conceptualizării emoționale a cazului (după Leahy, 2003, p. 108).

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Așa cum a rezultat în urma evaluării inițiale, Denisa avea dificultăți să-și accepte stările emoționale. Întrebată fiind de către terapeut ce stări emoționale nu acceptă, clienta a relatat următoarele:

„Anxietatea și mânia. Trebuie să mă eliberez imediat de aceste sentimente. Nu trebuie să fiu tristă, doar am o viață bună!”

Denisa considera că reacțiile sale emoționale sunt de neînțeles și că nu le poate controla decât dacă abuzează de alcool. Clienta se simțea neajutorată și incapabilă să schimbe ceva în existența ei.

„Dacă nu beau mă simt din ce în ce mai rău”. Datorită modalității simpliste de a evalua propriile stări afective, Denisa considera că nu trebuie să nutrească sentimente contradictorii față de propria persoană sau față de ceilalți („Lucrurile trebuie să fie clare: ori sunt fericită, ori sunt deprimată”).

Terapeutul a ajutat-o să examineze convingerea conform căreia, dacă își va exprima emoțiile, va suferi o decompensare psihică.

Redăm mai jos un fragment din cadrul dialogului terapeutic:

Terapeutul: Denisa, ai plâns la întâlnirea noastră de astăzi. Ce ai crezut că voi gândi eu despre tine?

Denisa: M-am temut că mă veți considera patetică.

T: Dar acum ce crezi?

D: Cred că mă înțelegeți. Păreți o persoană caldă.

T: Ai crezut și faptul că dacă îți exprimi emoțiile vei pierde controlul și te vei îmbolnăvi psihic?

D: Da, dar nu s-a întâmplat asta.

T: Când stai singură în casă îți spui în gând: „Trebuie să mă eliberez imediat de aceste stări pentru că altfel mă vor copleși”. Ce ar fi dacă ai încerca să nu îți mai „înece amarul” în alcool? Ce faci dacă încerci să nu mai bei?

D: Citesc o carte, mă uit la televizor sau fac gimnastică.

T: Iată că există mai multe strategii de a face față stărilor afective negative. Una dintre ele este abuzul de alcool. Să examinăm acum avantajele și costurile diferitelor modalități de a face față emoțiilor.

Pentru a o ajuta pe Denisa să-și înțeleagă stările afective, terapeutul a analizat împreună cu ea fondul genetic al familiei: părinții și bunica paternă au suferit de depresie, iar o mătușă a fost bolnavă de schizofrenie. Vulnerabilitatea biologică și mediul familial unde a predominat critica, retragerea și disimularea stărilor emoționale, au fost oferite drept explicații pentru starea actuală a clientei.

Modelul cognitiv a ajutat-o, de asemenea, să conștientizeze faptul că, deoarece nutrea convingerea că are o deficiență, clienta filtra acele informații care veneau în sprijinul convingerii respective, prognozând respingere, abandon și eșec.

Aceste intervenții terapeutice au contribuit la diminuarea sentimentelor de culpabilitate.

În continuare, au fost puse în discuție convingerile conform cărora Denisa trebuia să aibă numai sentimente pozitive față de fiica ei Mirela. A fost aplicată strategia analizei beneficiilor și costurilor (costul constă în faptul că această convingere avea un caracter nerealist, Mirela fiind diagnosticată cu tulburări de comportament).

Terapeutul a aplicat și tehnica standardelor duble, întrebând-o ce ar spune o prietenă a cărei fiică lipsește de la școală și fură bani din casă. Răspunsul clientei a fost: „Există unele lucruri pe care le apreciez la fiica mea, dar sunt și multe care nu îmi plac”.

Această strategie a ajutat-o pe clientă să-și revizuiască viziunea simplistă asupra oamenilor și emoțiilor.

Terapeutul a apreciat faptul că Denisa avea motive să fie tristă datorită comportamentului

ficei sale, fapt ce a ajutat-o să-și înțeleagă mai bine stările afective.

Deoarece Denisa abuza de alcool pentru a-și înlătura anxietatea, terapeutul a pus accent pe reducerea consumului între ședințele de terapie, pentru că atâta timp cât obișnuiește să bea, clienta nu va avea acces la gândurile negative automate și nu le va putea înlocui cu unele raționale.

Schemele sale emoționale disfuncționale joacă un rol însemnat în menținerea strategiei patologice de a face față stresului (Convingerea negativă că stările emoționale o vor copleși, sentimentele de culpabilitate și neînțelegere a propriilor trăiri, precum și aceea că băutura reprezintă o alternativă față de ruminările interioare).

Sarcinile pentru acasă au fost următoarele:

- Denumirea stărilor afective: tristețe, anxietate, mânie, sentiment de vid interior, curiozitate etc.

- Acceptarea stărilor emoționale ca fiind omenești: „Trebuie să fiu puternică” versus „trebuie să accept că sunt o ființă omenească”;

- Acceptarea ambivalenței: „Nu este realist să mă aștept să am numai sentimente pozitive sau negative față de o persoană sau față de mine însămi. A avea sentimente contradictorii înseamnă a fi o persoană complexă”;

- Normalizarea sentimentelor: „Este normal să mă simt uneori singură sau supărată”;

- Autocontrolul stărilor emoționale: „Așează-te într-un fotoliu și acordă-ți 20 de minute pe zi pentru a-ți face griji”; „Atunci când te simți deprimată, fă gimnastică, fă o plimbare, citește o carte, vizitează o prietenă, fă cumpărături”;

- Reducerea culpabilizării: „Nu ai decis tu să ai o problemă”; „Există o serie de factori genetici și din copilărie care te-au determinat să fii vulnerabilă”; „A fi deprimat nu reprezintă un lucru rușinos”.

- Reducerea ruminărilor: „Ce lucruri plăcute sau utile aș putea face în următoarele zile în loc să mă gândesc la problemele mele?”

În vederea înlăturării îngrijorărilor au fost realizate următoarele strategii:

- Realizarea distincției dintre îngrijorările productive și neproductive: îngrijorările productive reprezintă pași în direcția rezolvării problemei, în timp ce cele neproductive nu duc nicăieri și îmbracă forma: „ce va fi dacă...” și „scapă de sub control”;

- Raționalizare: „Faptul că te simți anxioasă nu înseamnă că lucrul rău de care te temi se va întâmpla cu adevărat”;

- Înlăturarea conexiunilor întâmplătoare: „Tu crezi că acel eveniment negativ nu s-a petrecut pentru că îngrijorările tale l-au preîntâmpinat. Există multe lucruri rele care nu se întâmplă și altele care se întâmplă, deși nu te-ai îngrijorat din cauza lor”;

- Reducerea tendinței de izolare prin intermediul planificării activităților pe termen scurt și pe termen lung.

Treptat, Denisa și-a recâștigat autocontrolul și a realizat faptul că stările sale afective pot fi modificate prin intermediul următoarelor strategii:

- stabilirea unor perioade scurte în care să se lase în voia stărilor afective;

- observarea acestora fără a le judeca;

- modificarea gândurilor și convingerilor negative;

- planificarea unei activități pozitive;

- utilizarea unor metode de rezolvare de probleme care să o ajute să-și găsească un alt loc de muncă și să gestioneze corect conduita ficei;

- stabilirea de contacte cu persoane suportive (prieteni) cărora să le poată împărtăși trăirile.

După două luni de terapie cu ședințe de două ori pe săptămână, clienta a reușit să reducă, apoi să stopeze complet consumul de alcool.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Scorurile la inventarele de depresie și anxietate s-au redus la 9 și respectiv 8 puncte.

Denisa a reluat legăturile cu o prietenă din liceu cu care a început să se întâlnească la sfârșit de săptămână.

La ușcoală, Denisa a devenit mai asertivă, și-a ameliorat relația cu directoarea și s-a înscris la examenul pentru gradul didactic I.

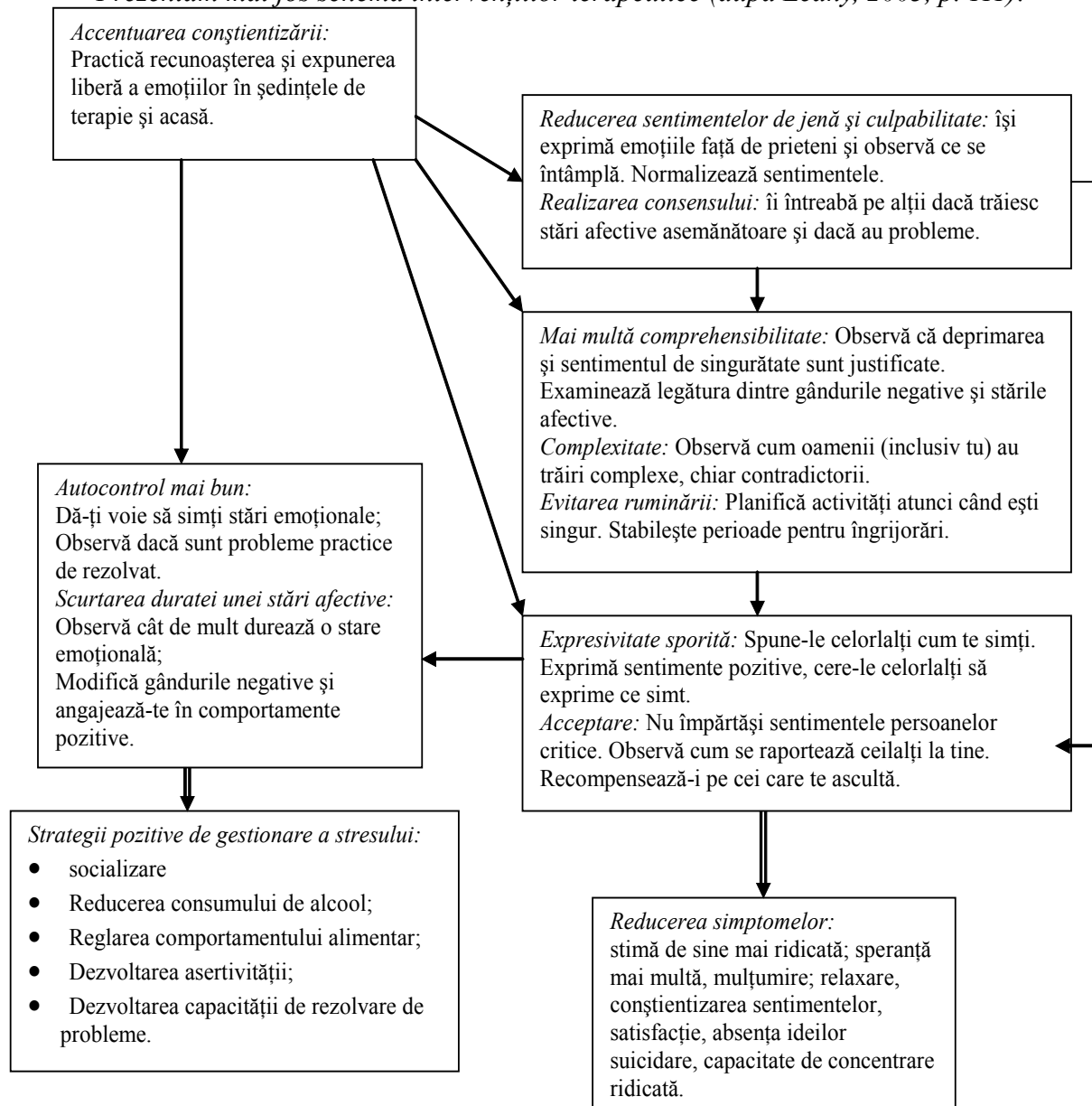
De asemenea, ea a adoptat o atitudine mai fermă cu fiica ei cu care a acceptat discuții deschise.

Aceasta din urmă a încetat să mai lipsească de la școală și s-a înscris la un curs de dans modern.

Psihoterapia a durat 6 luni, după care clienta a mai fost văzută de câteva ori de terapeut.

Conștient de vulnerabilitatea acesteia, terapeutul i-a atras atenția că există posibilitatea unor recăderi, precum și a reluării consumului de alcool dacă apar evenimente de viață traumatizante. Acesta i-a explicat că nu există o terapie perfectă și a învățat-o să se accepte și să facă eforturi să evolueze.

Prezentăm mai jos schema intervențiilor terapeutice (după Leahy, 2003, p. 111):

7. Modelul eclectic de psihoterapie utilizat de noi cuprinde următoarele strategii:

- Însușirea unor deprinderi de relaxare; au fost utilizate exercițiile de greutate și căldură din cadrul antrenamentului autogen Schultz.
- Sugestiile terapeutice de întărirea ego-ului și centrate pe simptom;
- Tehnica imaginației dirijate (antrenament mental) și desensibilizarea sistematică în plan mental;
- Hipnoza clinică (cu inducție clasică sau indirectă, de orientare ericksoniană);
- Strategii cognitive de identificare și modificare a convingerilor negative automate; gândurile și convingerile raționale alternative se vor transforma în sugestii administrate în relaxare sau hipnoză.
- Strategii de dezvoltare a unor deprinderi de comunicare și comportament asertiv.

Aceste strategii vor fi utilizate diferențiat în funcție de specificul problemelor evidențiate de fiecare client în parte.

BIBLIOGRAFIE

- Burns, D. (1989), *The Feeling Good Handbook*, A Plume Book, New York.
- Dobson, Keith, (2001), S. *Handbook of Cognitive Behavioral Therapies*. The Guilford Press, New York, London.
- Harvey, A.; Watkins, Ed; Mansell, W.; Shafran, R. (2004), *Cognitive Behavioral Processes across Psychological Disorders. A transdiagnostic approach to research and treatment*, Oxford University Press.
- Holdevici Irina, (2001), *Ameliorarea performanțelor individuale prin tehnici de psihoterapie*, Ed. Orizonturi, București
- Holdevici, Irina, (2000), *Psihoterapia tulburărilor anxioase*, Editura Ceres, București.
- Holdevici, Irina; (2000), *Gândirea pozitivă – ghid practic de psihoterapie rațional emotivă și cognitiv – comportamentală*; ed. Dual Tech, București;
- Holdevici, Irina (2003), *Psihoterapia cazurilor dificile; Abordări cognitiv-comportamentale*. Dual Tech, București.
- Holdevici, Irina (2004), *Psihoterapii de scurtă durată*. Ed. Dual Tech, București
- Holdevici, Irina (2005), *Psihoterapia cognitiv-comportamentală. Managementul stresului pentru un stil de viață optim*. Editura Științelor medicale, București.
- Leahy, L.R., (2003), *Cognitive Therapy Techniques: a practitioner's guide*, The Guilford Press, New York, London.
- Leahy, L.R., (2003), *Roadblocks in Cognitive-Behavioral Therapy Transforming Challenges into Opportunity for Change*, The Guilford Press, New York, London.
- Trower, P., Casey, A., Druiden, W., (1998), *Cognitive Behavioral Counseling in Action*. Sage Publications, London
- Truax, C.B., Carkhuff R.R. (1967), *Toward Effective Counselling and Psychotherapy: Training and Practice*, Aldine, Chicago.

PATOLOGIA EXERCITIULUI FUNCȚIEI PUBLICE

Ivan Vasile IVANOFF

Secretar Consiliul Județean Dâmbovița și cadru didactic asociat la Facultatea de Științe Juridice
Sociale și Politice din Târgoviște
ivan_ivanoff2005@yahoo.com

REZUMAT

Termenul de „patologie” aparține medicinei și nicidecum dreptului astfel încât se pune întrebarea: de ce se abordează o astfel de problemă într-o analiză științifică a dreptului? Alegerea termenului, precum și a abordării s-a făcut din necesitatea analizei înțelesurilor multiple ale „bolilor” care macină exercițiul funcțiilor publice iar noțiunea susmenționată a fost singura care cuprindea două aspecte principale avute în vedere în analiza științifică a acestor manifestări, și anume: cauzele și simptomele bolilor.

Astfel, din analiza noastră rezultă că nu se cunosc toate manifestările patologice ale funcției publice.

Apoi, am constatat că nu există o preocupare constantă de identificare și combatere a acestor boli, împreună, concomitent cu definirea și cunoașterea cauzelor apariției acestor boli!

În noianul bolilor care macină sistemul public există o interacțiune a bolilor: una o determină pe cealaltă, astfel încât numai o strategie de combatere a tuturor bolilor va putea fi eficientă cunoscându-se lanțul causal care le determină!

Ce face studiul nostru? Aduce tocmai aceste corecții necesare abordării și anume pune accentual pe identificarea, denumirea și cunoașterea „bolilor” care macină funcția publică.

În acest context am încercat să identificăm (prin metodele analitice, critice, interviului și a sintezei având drept grup țintă funcționarii publici locali și județeni și demnitari publici locali, județeni și naționali) cât mai multe din aceste manifestări patologice ale funcției publice.

În categoria manifestărilor patologice active ale funcției publice am identificat: politizarea, abuzul de autoritate, birocrăția, corupția.

În categoria manifestărilor patologice pasive ale funcției publice am identificat, deocamdată, slugărnicia, fiind în cercetare arbitrarul.

ABSTRACT

The term “pathology” belongs to the medicine and, not at all, to the law area. Therefore, the question: why is it such a problem approached in a scientific analysis within the law area? This term was chosen and also such an approach because the need of analyzing the multiple meanings of the ‘diseases’ that grind the exercise of the public functions and the above mentioned word was the only one that includes the two main aspects focused in the scientific analysis of these manifestations, as following: the causes and the symptoms of the diseases.

Therefore, it results from our analysis that all the pathological manifestations of the public function aren't known.

Moreover, I found out that there is no constant concern to identify and combat these diseases, together with, and in the same time, defining and knowing the causes of these diseases!

Within the heap of diseases that grind the public system there is an interaction of the them: one causes another, and, therefore, only a strategy of fighting against all the diseases could be efficient, knowing the causative chain that produces them!

What does make our research? It brings especially these corrections needed to the approach highlighting the identification, the definition and the knowledge of the ‘diseases’ that grind the public function.

Within this framework we tried to identify (by analytical and critical methods, and by interview and synthesis, having as a target group the local and county public servants and the national, county and local public dignitaries) most of these pathological manifestations of the public function.

Within the public function's active pathological manifestations category, we identified the following diseases: the politicizing process, the authority abuse, the bureaucracy, the corruption.

Within the public function's passive pathological manifestations category we identified, for the time being, the servility, still searching on the arbitrary.

Termenul de „patologie”¹ aparține medicinei și nicidecum dreptului, astfel încât se pune întrebarea: de ce se abordează o astfel de problema într-o analiză științifică a dreptului? Alegerea termenului, precum și a abordării s-a făcut din necesitatea analizei înțelesurilor multiple ale „bolilor” care macină exercițiul funcțiilor publice iar noțiunea sus-menționată a fost singura care cuprindea două aspecte principale avute în vedere în analiza științifică a acestor manifestări, și anume:

- cauzele și simptomele bolilor.

Tot ca o explicație, am înțeles prin funcția publică numai pe cea de carieră, deoarece dacă ne-am fi propus analiza bolilor tuturor funcțiilor publice, prin urmare și a celor de demnitate publică (alese sau numite) nu ne-ar fi ajuns timpul și spațiul să ne limităm numai la câteva sute de pagini și să studiem, câțiva ani acest fenomen. Îl considerăm un început iar extensia poate fi făcută, de acum încolo!

După definirea funcției publice, (ținând cont de numeroasele teorii vehiculate în literatura de specialitate, ne-am oprit la cea agreată de legiuitor, dată prin Legea nr.188/1999 și care aparține, bineînțeles, dreptului public, nu celui privat) am trecut în revistă manifestările patologice ale funcției publice în istoria funcției publice din România pentru a ajunge cu analiza până la Proiectul Tratatului Constitutiv al U.E.!

Odată lămurite noțiunile, am făcut o analiză a exercițiului onest al funcției publice pentru a vedea, „în oglindă” comportamentele normale, morale și legale ale funcționarului public, subliniate și susținute de o serie de reglementări juridice și morale pentru a trata, în final, manifestările patologice ale funcției publice.

Studiind fenomenul și abordările făcute de către toți guvernării noastre postdecembriști, dar și de către diferiți specialiști din țară și din străinătate, am constatat că există o insuficiență atât în cunoaștere, cât și în abordare.

Necunoașterea are în vedere „îngustimea” orizontului de cercetare și studiu. Astfel, din analiza noastră rezultă că nu se cunosc toate manifestările patologice ale funcției publice. Disproporția abordărilor este uriașă! Mai precis, există strategii guvernamentale de combatere a corupției, de accelerare a combaterii acesteia, dar acestea nu definesc corect ce este corupția și nu își propun să identifice cauzele corupției! Prin urmare apar strategii de combatere a unui fenomen care nu se știe cum apare!

Calmându-se efectul, nediagnosticându-se corect „boala” se ajunge la o ineficiență dezarmantă a unor astfel de strategii care conduc la agravarea „bolii” în așa hal încât atacă siguranța și ființa statală (ca un cancer metastazat!).

Apoi, am constatat că nu există o preocupare constantă de identificare și combatere a acestor boli, împreună cu definirea și cunoașterea cauzelor apariției acestor boli!

Mai precis, combaterea birocrăției apare undeva, colateral în strategia de combatere a corupției, necunoscându-se exact ce înseamnă...birocrăția.

Aceasta, în sens de structură administrativă, este benefică și necesară oricărui sistem public. Există studii de prestigiu, care susțin necesitatea organizării sistemelor birocratice după criterii științifice (a se vedea în acest sens studiile lui Max Weber).

Sensul vulgar, peiorativ este de fapt „boala” care macină sistemul nu structura birocratică, organizată pe criterii științifice, care reprezintă „sistemul osos” al organizării statale!

Nu veți întâlni niciunde vreo strategie de combatere a abuzului de autoritate sau a politizării funcției publice. În noianul bolilor care macină sistemul public există o interacțiune a bolilor: una determină pe cealaltă, astfel încât numai o strategie de combatere a tuturor bolilor va putea fi eficientă cunoscându-se lanțul causal care le determină!

O altă întrebare, deocamdată retorică, este aceea: se cunosc toate bolile care macină

¹ Vasile Breban, *Dictionar general al limbii romane*, Ed. Enciclopedica, București, 1991, vol. II, pag. 742

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

funcția publică? Răspunsul este, categoric, nu! De ce nu, vom încerca să răspundem noi, deoarece nu există încă o rețea națională formată din specialiști din diferite domenii care să studieze fenomenele sub toate aspectele. Astfel, guvernării au lansat numai o strategie de luptă împotriva corupției ca și când aceasta ar fi singura manifestare patologică, iar sarcina luptei revine numai Ministerului Justiției și a celui de Interne, iar de acolo nu au lucrat decât specialiștii în drept penal! Consecința se vede, de departe! Ineficiența luptei împotriva corupției, schimbarea „stegulețelor integrării” din culoarea roșie doar în cea galbenă și înăsprirea doar a regimului sancționator, atât prin agravarea pedepselor cât și prin constituirea unor organisme abilitate special să lupte cu acest flagel. Ce scăpa acestei strategii era tocmai abordarea cauzală, logică și interdisciplinară! Se „poate strânge șurubul sancționator”... până la rupere, însă fenomenul tot va exista și se va amplifica... din nou.

Previziunile noastre se bazează tocmai pe aceste fapte! Ipotezele acestui scenariu le vom devoala la cauzele manifestărilor patologice ale funcției publice.

Abordarea este, de asemenea, deficitară, deoarece scoate din “ecuație” factorii interdisciplinari necesari studiului dar și elementele cauzale!

Ce face studiul nostru? Aduce tocmai aceste corecții necesare abordării, și anume pune accentul pe identificarea, denumirea și cunoașterea „sferei” care macină funcția publică.

În acest context am încercat să identificăm cât mai multe din aceste manifestări patologice ale funcției publice, folosind diferite metode de cercetare.

METODELE DE CERCETARE

Metodele de cercetare folosite de către noi au fost cele puse la dispoziție de către știința administrației, mai precis următoarele:

a) Metoda analitică

Bazându-ne pe această metodă am strâns informațiile necesare având ca bază, respectiv grup țintă, funcționarii publici locali și județeni dar și demnitarii locali, județeni și naționali proveniți din această arie geografică. După strângerea informațiilor primare am trecut la analiza lor încercând să conturăm două tipuri de comportamente: unul onest iar celălalt patologic. Comportamentele au fost studiate timp de 14 ani și au încercat să evidențieze anomalii care se manifestă la nivelul serviciilor publice datorate factorului uman ce avea însă încărcătura funcției publice.

Cercetarea a fost orientată folosind următoarele repere pentru ordonarea informațiilor culese:

a.1) Obiect-structură

Cu ajutorul acestui reper am stabilit conturul teoretic al serviciului cercetat pornind de la sarcinile serviciului public și ce scopuri sunt urmărite prin acțiunea pe care aceasta o desfășoară. Am studiat, în acest sens, reglementările juridice care privesc organul cercetat, dar și alte surse oficiale (rapoarte, anchete, informații primite de la funcționarii publici). Aici am folosit și *metoda grafică* studiind diferite organigrame, dar și raporturile dintre diferitele funcții publice.

a.2) Posturile de lucru

Acest reper m-a ghidat în aprecierea posturilor și a atribuțiilor funcționarilor publici. De aici ne-am dat seama exact de activitatea funcționarilor, randamentul acțiunii lor, eventualele deficiențe și dificultăți pe care le au în cadrul serviciilor publice. Aici am încercat să dau răspuns la următoarele întrebări: cine lucrează, pentru cine, cui se subordonează, ce lucrează, unde și prin ce mijloace lucrează, cum lucrează, când și în ce timp lucrează? Pentru a răspunde la aceste întrebări am întocmit fișe pentru fiecare funcționar în parte (vezi Anexa 1).

a.3) Documente și poziții

În acest sens am analizat documentele folosite de serviciile publice studiate și pozițiile pe care aceste documente le au în ierarhia administrației respective. Pentru analiza informațiilor folosite de către serviciile publice am folosit *diagrama de analiză*. Aceasta cuprinde un tabel în care am trecut toate informațiile tratate de serviciul public respectiv. Acest tabel a avut un triplu scop:

- stabilirea listei de informații tratate de serviciile publice respective și analiza lor;
- evidențierea sursei informațiilor respective, deci și a documentelor folosite de organul analizat;
- evidențierea utilizatorilor și a destinatarilor informațiilor care erau cuprinse în documentele folosite de acele servicii publice (Modelul diagramei de analiză în Anexa nr. 2).

a.4) Circuitul administrativ

Tot în faza de analiză am considerat necesar criteriul circuitului administrativ. Acest circuit mi-a dat posibilitatea să observ fenomenul patologic permanent, ținând cont atât de circuitul documentelor cât și de criteriul cronologic. Așa mi-am dat seama dacă circuitul e rațional sau irațional (identificând cauzele unor manifestări patologice cum ar fi birocrăția, abuzul de autoritate etc.).

a.5) Mijloacele materiale folosite

Acest criteriu m-a ajutat în identificarea echipamentului folosit de către funcționarii publici dar și de maniera în care acesta este „implantat” în cadrul serviciului public respectiv.

b) Metoda critică

După ce am efectuat această analiză am selectat vulnerabilitățile și am încercat să văd care ar putea fi soluțiile de rezolvare a acestor vulnerabilități. În acest scop am folosit următoarele criterii:

b.1) Criteriul utilității serviciului public, precum și al funcției publice analizate

Se știe că serviciul public ar trebui să se nască, desființeze sau modifice dacă răspunde unei nevoi sociale, în caz contrar detectăm ingerința politicului și a abuzului de autoritate. Utilitatea am urmărit-o nu numai în ansamblu, dar și pe părțile sale componente.

b.2) Criteriul simplificării

Reprezintă o apreciere logică și coerentă pe care am făcut-o vis-a-vis de o funcție sau serviciu public. Nu am mers pe principiul de a simplifica cu orice preț un serviciu public, ci de a aplica acest criteriu acolo unde se impune, și numai după rezultatele elaborate deja în faza analitică.

b.3) Criteriul costului serviciului public respectiv a fost avut în vedere cuantificarea rezultatelor obținute față de cheltuielile efectuate și tragerea concluziilor ce se impun din aceasta analiză economică.

b.4) Criteriul timpului în care se desfășoară diferitele activități ale serviciului public supus analizei

Noțiunea de **timp** apare necesară atunci când se cercetează timpul necesar funcționarilor pentru îndeplinirea sarcinilor pe care le au, atunci când este vorba de a se vedea rentabilitatea unui anumit echipament. Pentru cercetarea timpului de lucru se poate folosi *metoda sondajului* pe care l-am efectuat asupra activității anumitor funcționari publici notând timpul efectuării sarcinilor îndeplinite în acele activități, sau *metoda autoanalizei* funcționarului public aflat în studiu. În cazul activităților repetitive se poate folosi *metoda măsurării timpului elementar*. Conform acestei metode, activitatea respectivă am descompus-o în mișcările ei elementare observând timpul necesar pentru executarea fiecăreia dintre acestea.

b.5) Criteriul optimizării factorilor de ambianță și de relații umane. Am observat, conform acestui criteriu, influența pozitivă sau negativă a ambianței (culoare, lumină, sunet etc.) dar și

relațiile umane care se formează la locul unde funcționarul muncește precum și înrâuririle ce decurg din această observație.

c) Metoda interviului a fost folosită foarte mult în aflarea subtilităților existente la nivelul multor funcții publice, apropiindu-mă de oameni folosind metodele psihologice intuitive dobândite în decursul carierei.

d) Metoda sinteze

A reprezentat, de fapt, corolarul tuturor metodelor, ajungându-se la aceasta în finalul analizei. În acest final am elaborat un proiect de studiu pe care l-am cizelat și modelat astfel încât să conducă la concluziile prezentate de către noi în studiul intitulat „patologia funcției publice”. Bazându-ne pe metodele sus-menționate, am ajuns la rezultatele consemnate în teza noastră de doctorat.

Astfel, am găsit două mari categorii de manifestări patologice ale funcției publice:

- pe de o parte sunt cele active;
- de de altă parte sunt cele pasive.

În categoria manifestărilor patologice active ale funcției publice am identificat următoarele boli:

- politizarea;
- abuzul de autoritate;
- birocrăția;
- corupția.

După cum se observă, am încercat, de aceasta dată, să le clasificăm cauzal pornind de la „poarta de intrare a rezelor” considerată de noi a fi politizarea, trecând prin abuzul de autoritate, ca potențare a răului, ajungându-se la birocrata care creează „perdeaua de fum” și „hاتیșul” rezelor în care apare, se dezvoltă și proliferază răul rezelor, corupția.

În categoria manifestărilor patologice pasive ale funcției publice, am identificat deocamdată:

- slugărnicia.

Suntem încă în observarea manifestărilor funcției publice și încercăm acum să conturăm profilul unei alte boli, cea a arbitrariului, despre care încă nu am scris și încă nu ne-am pronunțat.

După această enumerare dorim, în continuare, să prezentăm succint „fizionomia bolilor” susmenționate.

1. Politizarea înseamnă a da unei probleme un caracter politic², în contextul în care acea problemă nu are sau nu ar trebui să aibă un caracter politic. Am făcut un scurt istoric al politizării și am constatat că, în timp, aceasta nu a reprezentat întotdeauna o manifestare patologică a funcției publice și mă refer aici la perioada comunistă. Apoi, după reliefarea diferitelor forme de manifestare a politizării (prin forța politică, prin procesul de socializare politică, prin influența, prin simbolistica și prin prestigiul politic), am trecut la analiza cauzelor care determină politizarea funcției publice:

- investirea într-o funcție publică făcută după alte criterii decât cele de competență;
- insuficienta reglementare a drepturilor, incompatibilităților, a conflictelor de interese și a obligațiilor funcționarilor publici;
- formarea deficitară a structurilor delibertive și decizionale ale serviciilor publice tributare votului de listă și nu votului uninominal pe listă.

2. Abuzul de autoritate l-am definit ca fiind fapta ilegală a funcționarului public care își depășește atribuțiile folosind în mod exagerat puterea cu care a fost investit, în vederea impunerii celor pe care îi deservește a unui comportament obligatoriu, nefiresc.³

² Vasile Breban, op.cit.p.451

³ Ivanoff Ivan Vasile, *Exercițiul patologic al funcției publice*, editura Bibliotheca, Târgoviste, 2005,p.150

Factorii care generează abuzul de autoritate sunt multipli. Printre aceștia enumerăm: criza instituționalizată, slaba influență a normelor legale asupra conduitei indivizilor, toleranța manifestată de cei care controlează aplicarea legii, implicarea unor funcționari în abuzuri.

Dintre cauzele care determină apariția abuzului de autoritate am analizat următoarele:

- tranziția la economia de piață;
- cadrul legislativ inadecvat;
- cauze politice;
- motivația și remunerarea funcționarilor;⁴
- mentalitatea moștenită;
- conștiința morală.

Analizând formele de manifestare a abuzului de autoritate am identificat următoarele:

- promovarea în funcție pe alte criterii decât cele ale competenței și profesionalismului;
- deturnarea fondurilor bugetare în interese personale;
- exercitarea controlului ierarhic pe criterii politice;

După ce am făcut această clasificare și după ce am explicat fiecare formă de manifestare, mergând pe logica studiului, am analizat efectele abuzului de autoritate. În această abordare am grupat efectele în următoarele categorii:

- sociale;
- morale;
- psihologice;
- pecuniare.

În finalul studiului nostru am propus următoarele măsuri de combatere a abuzului de autoritate:

- revizuirea reglementărilor care privesc serviciul public și funcția publică;
- accelerarea reformei în administrația publică;
- reforma instituțională și morală;
- îmbunătățirea condițiilor de muncă în administrație;
- controlul și stimulentele funcționarilor publici;
- stimularea opiniei publice față de serviciile publice;
- creșterea rolului mediei.

3. Birocrația

Încercând să definim birocrația am pornit de la dicționar⁵ până la literatura de specialitate⁶ și am constatat că, pe de o parte, sensul oscilează de la accepțiunea generală de „birocrație”, recunoscută de public, până la accepțiunea de structură, definită de juriști ca fiind normală, într-un stat de drept (J.K. Galbraith înțelege prin birocrație publică ”sfera funcționarilor, tehnicienilor, juriștilor și publiciștilor care acționează exclusiv pentru a pune de acord activitățile economice cu cele ale administrației publice”⁷).

În urma cercetării noastre am identificat următoarele cauze ale birocratiei:

- existența celorlalte forme patologice ale exercițiului funcției publice;
- renunțarea la principiile de organizare internă a administrației publice enunțate de Max Weber;
- combaterea modelelor de relație „politic-birocrație” care nu corespund unui exercițiu onest al funcției publice;

⁴ A se vedea aici lucrarea lui Cătălin Zamfir, *Muncă și satisfacții*, Editura Politica, București, 1980

⁵ Vasile Breban, op.cit.p.164”*metoda de conducere sau de activitate in problemele publice, caracterizat printr-un stil de muncă formalist, strict administrativ, dominat de preocuparea exagerată pentru lucrările de birou*”

⁶ Anton P. Parlagi, *Dicționar de administrație publică*, Ed.Economică, București, 2000, p.28

⁷ ibidem

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

- preîntâmpinarea preluării puterii din mâinile politicienilor de către birocrăție;
- incoerențele legislative;
- schimbarea mentalităților retrograde;
- exacerbarea deciziei politice;
- ineficiența managementului în administrație și menținerea fostelor structuri;
- abdicarea de la principiile morale ale exercițiului onest al funcției publice;

După analiza „pendulării” birocrăției între pozitiv și negativ, am studiat efectele birocrăției, care sunt similare cu cele ale abuzului de autoritate pentru a ajunge la soluțiile pe care le-am propus pentru stoparea fenomenului. Acestea sunt:

- respectarea principiilor weberiene de organizare a administrației;
- depolitizarea administrației publice și promovarea funcționarilor, exclusiv pe criterii de competență;
- reforma instituțională și morală;
- cadrul legislativ coerent și stabil;
- aplicarea procedurilor administrative interne (precontencioase);
- combaterea stării de anomie (a se vedea scrierile lui Durkeim în acest sens⁸);
- raționalizarea circuitelor administrative;
- eficientizarea controlului administrativ;
- păstrarea echilibrului între principiul subordonării și separării administrației de politic,⁹

4. Corupția

În urma cercetărilor noastre, am ajuns la concluzia că aceasta a fost singura considerată a fi „boala”, indiferent de loc sau timp. Perenitatea și longevitatea acesteia au rădăcini adânci în ființa umană fiind calificată chiar ca un păcat uman: lăcomia. De aceea, a ne propune eradicarea corupției, ar însemna crearea unei ființe divine care este, din păcate, departe de a fi...om. Pe de altă parte, nu cădem în cealaltă latură, a fatalismului, ci păstrând echilibrul realității este posibilă restrângerea acesteia în limitele...suportabilului, mergându-se pe toleranța zero vis-a-vis de acest fenomen.

Încercând să definim corupția, ne-am dat seama de greutatea unei definiții complete, așa încât am preferat sensul de „folosire a funcției publice în interes personal” agreat de majoritatea autorilor.¹⁰

Pe aceeași analiză cauzală am identificat următoarele cauze generale ale corupției:

- slăbiciuni și incoerențe legislative;
- monopoul și renta;
- politicile restrictive și de intervenție ale statului;
- tranziția;
- existența celorlalte fenomene patologice ale funcției publice;
- conflictul de interese;
- lipsa transparenței decizionale;
- controlul averilor demnitarilor;
- lipsa informatizării administrației;
- schimbarea de fond a relației funcționar-cetățean;
- lipsa controlului administrativ;

Mecanismele de funcționare ale corupției identificate de noi sunt:

- pregătirea terenului și a echipei de atac;
- crearea deliberată a stării de confuzie;

⁸ Apud Sorin M.Radulescu, *Procesul legislativ ca factor de anomie în perioada de tranziție*, în *Sociologia românească*, nr.1/1992.p.11 și urm

⁹ a se vedea Ioan Alexandru, *Administrația publică*, Ediția a II-a, Ed.Lumina Lex, București,2001,p.578

¹⁰ A se vedea Ivanoff Ivan Vasile, op.cit.p.24 și urm

- aruncarea în costurile serviciului public a riscului;
- crearea de servicii fantomă;
- plasarea de „cârțițe” în sistemul instituțiilor statului;

Ca efecte ale corupției identificăm:

- afectarea demnitarii, a probității profesionale și a credibilității funcționarului public;
- deturnarea fondurilor publice;
- agravarea sărăciei și slăbirea serviciilor publice;
- atentat la siguranța națională a statului;
- afectarea procesului legislativ;
- posibilitatea declanșării unei crize economice

Propunerile noastre de combatere a corupției vizează:

- domeniul legislativ-adoptarea actelor normative care sunt necesare;
 - simplificare normativă
 - înlăturarea inconsecvențelor și incoerențelor legislative;
- înlăturarea monopolului unor servicii publice;
- combaterea politicilor restrictive și intervenționiste ale statului;
- creșterea transparenței decizionale;
- depolitizarea administrației publice;
- instituirea controlului administrativ;
- distrugerea principiilor și mecanismelor corupției;
- desăvârșirea reglementărilor privind conduita funcționarului public

5. Slugărnicia (Obediența)

Prin **slugărnicie**, într-o accepțiune¹¹ se înțelege: „*Atitudine de lingușire în raporturile cu oamenii de la care se primesc sau de la care se așteaptă avantaje materiale, servilism, ploconeală*”.

După ce am analizat accepțiunile termenului am trecut la cercetarea rădăcinilor istorice ale servilismului punând accentul pe vasalitatea principatelor romane față de marile puteri ale vremii și influențele vasalității de la nivel central, statal, la nivel instituțional și interuman.

Păstrând aceeași logică a studiului am identificat și analizat, apoi, cauzele slugărnicii, după cum urmează:

- cauze istorice și culturale;
- existența celorlalte forme patologice ale funcției publice;
- legislația incompletă, incoerentă, permisivă și inconsecventă;
- stilul și metodele de guvernare, respectiv de conducere;
- selecția clasei politice și formarea defectuoasă a structurilor decizionale;
- folosirea abuzivă a anumitor tehnici de comunicare;
- renunțarea la anumite principii weberiene de alcătuire a administrației publice;

După cauzele slugărnicii am trecut la identificarea consecințelor acesteia pe care le-am grupat astfel:

- închiderea cercului vicios în cazul unor modele avansate de Peter;
- ineficiența serviciului public în care domină obediența;
- efectele morale, pecuniare, sociale și psihologice ale slugărnicii

În finalul studiului am avansat următoarele propuneri de combatere a slugărnicii:

- coerența, consecvența și consensul politic privind funcția publică;
- coerența și consecvența legislativă;
- folosirea aceluiași metode ca și în cazul combaterii abuzului de autoritate.

Rezumativ, acesta constituie scheletul de abordare a studiului nostru făcut asupra funcției publice, în general, și a manifestărilor patologice ale funcției publice, în special.

¹¹ <http://dexonline.ro> (Dex .Sursa DEX 1998,1996, 1984, 1975)

ANEXA NR.1

Cuprinsul fișei de atribuții

Pe prima parte a fișei:

- 1) numele, gradul, funcția, întrebuințarea pe care o are, numele superiorului ierarhic;
- 2) atribuțiile pe care le are funcționarul;
- 3) timpul folosit pentru realizarea atribuțiilor;
- 4) numărul de operații pe care le face (pe zi, pe lună, pe an);
- 5) nivelul la care intervine pentru fiecare din operațiuni (pregătirea deciziei, controlul sau executarea materială a deciziei).

Pe verso:

- 1) numărul de colaboratori;
- 2) încăperile în care lucrează;
- 3) echipamentul administrativ folosit.

ANEXA NR.2

Nr. Crt.	Denumirea informației	Denumirea documentului purtător al informației	Destinatarul documentului	Observații

„ASCULTAREA” DUHOVNICEASCĂ ȘI ASCULTAREA TERAPEUTICĂ

Eugen JURCA

Universitatea de Vest, Timișoara

Cu mult timp în urmă,
în China, trăiau doi prieteni.
Unul cânta foarte bine la harpă.
Celălalt era foarte talentat în foarte rara
artă de a asculta.

Într-o zi nefastă, cel care asculta se îmbolnăvi și muri.
Prietenul său tăie corzile harpei și nu mai cântă niciodată¹.

REZUMAT

Problematika ascultării ocupă un loc central în spiritualitatea creștină, având semnificative implicații personologice. Persoana decide să se pună sub ascultarea unui duhovnic experimentat pentru cunoaștere de sine, formare, creștere și maturizare creștină. În anumite cazuri, o ascultare de tip nevrotic sau infantil (conformism), devine o modalitate de eschivare de la asumarea autonomiei și responsabilității personale, întârziind sau chiar împiedicând procesul de dezvoltare psihologică și spirituală. Ascultarea terapeutică și cea de confesional, practicate în mod profesionist – o ascultare personală, autentică, ce personalizează subiectul ascultat; îl ascultă pe el ca el însuși, cu ceea ce vrea el să spună! –, sunt mijloace destinate a contribui substanțial la cunoașterea de sine și dezvoltarea personală.

RÉSUMÉ

La problématique de l'obédience occupe une place centrale dans la spiritualité chrétienne, présentant d'importantes implications personologiques. La personne décide de se mettre sous l'obédience d'un prêtre expérimenté pour la connaissance de soi-même, pour la formation, l'évolution et la maturation chrétiennes. Dans certains cas, une obédience de type névrotique ou infantile (le conformisme), devient une modalité de s'esquiver face à l'action de s'assumer l'autonomie et la responsabilité personnelles, tout en retardant ou même empêchant le procès de développement psychologique et spirituelle. L'écoute thérapeutique et celle confessionnelle, pratiquées avec du professionnalisme – une écoute personnelle, authentique, qui personnalise le sujet écouté et écoute celui-ci en tant que lui-même, avec ce qu'il veut exprimer – sont des moyennes destinées à contribuer fortement à la connaissance de soi-même et au développement personnelle.

1. ASCULTAREA DUHOVNICEASCĂ

Problematika *ascultării* ocupă un loc de maximă importanță în teologia creștină, pornind de la căderea primordială – prin „neascultarea unui om” (Romani 5, 19), Adam – până la *Ascultarea supremă* a Fiului lui Dumnezeu, prin acceptarea morții pe cruce și chiar până la (ne)ascultarea noastră personală (individuală). În teologia morală orice *păcat* este, în sine, o formă de *neascultare* (de poruncile divine, de propria conștiință, de bunul simț, de normele etice etc.), cu consecințele de rigoare. *Ascultarea* (a lua aminte) este primul imperativ cerut de Dumnezeu poporului ales: „*Ascultă Israele*” (ebr. *šema' Yiśrā'el*, Deuteronomul 6, 4u). Din păcate „omul *nu vrea* să asculte, în aceasta constă drama sa; este *surd* la apelurile lui Dumnezeu;

¹ Apud Bruno Ferrero, *E cineva acolo sus? Istorie pentru suflet*, trad. Domnica Goția, vol. 9, Ed. Galaxia Gutenberg, 2005, p. 78-79.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

urechile și inima lui nu sunt circumcise”². „Voi cei tari în cerbice și netăiați la inimă și la urechi, voi pururi stați împotriva Duhului Sfânt, precum părinții voștri, așa și voi!” (Fapte 7, 51).

Lucrurile nu sunt cu nimic diferite în prezent. Astăzi, în era comunicațiilor, parcă nimeni nu mai aude nimic! Glasul lui Dumnezeu (Logosul divin) e tot mai stins în zarva cotidiană. Tihna (isihia) Duhului Sfânt e înlocuită tot mai mult de nevrozele și istericalele omului. Dezamăgirea divină este mai actuală decât oricând: „O, de m-ar fi ascultat poporul Meu, de ar fi umblat Israel pe căile Mele... Dar poporul Meu nu mi-a auzit glasul și Israel nu Mi-a dat ascultare. Iar Eu i-am lăsat în împietrirea inimii lor, să meargă după voile lor” (Psalmul 80, 10-12). Nimic nou sub soare!

De altfel e un lucru știut: unde omul zice Nu, nici Atotputernicul nu „poate” zice Da! Este un grandios paradox. *Fără libertate nu există ascultare*. Libertatea este o dimensiune fundamentală a iubirii, care pretinde respectarea libertății celuilalt (a persoanei) până la maximum posibil. Dumnezeu Însuși respectă libertatea omului de a-L asculta sau nu, de a-L accepta sau nu, de a crede în El sau nu. „Ascultarea este «structura arhetipală a omului, din care, aproape spontan, derivă toate celelalte și din care izvorăsc toate celelalte» (Di Sante, 1985)... Ascultarea este o *atitudine* dificilă. Cere de a te centra pe altul, uitându-te pe tine... Nu este exagerat a afirma că *ascultarea pretinde o anumită kenoză* („deșertare de sine”)³.

Ascultarea autentică pretinde *acordul persoanei*. Este o *atitudine personală*: persoana *decide* (vrea sau nu) să asculte. Fără acordul meu, ascultarea devine obediență sterilă și „oarbă”. Ascultarea „necondiționată” a monahului, în esența ei, este ne/condiționată (în mod normal nu ar trebui să fie determinată de nici un fel de „condiționări”): persoana se „pune sub ascultarea” unui duhovnic, în mod deliberat, și execută, în mod voluntar (liber consimțit) orice „ascultare” i se cere, ca o ne/voință personală, tocmai pentru exersarea și maturizarea propriei voințe. În acest sens înțelegem apoftegma Avvei Alonios: „*dacă omul vrea cu adevărat, din zori până seara ajunge după măsura dumnezeiască*”⁴. Când persoana își dă acordul, și Cerul iese în întâmpinarea ei!

În contextul celor de mai sus, înțelegem de ce ascultarea joacă un rol atât de important în experiența mistică (spirituală). Pe de o parte, „Dumnezeu vorbește omului și îl invită la un raport de comuniune și de viață, pentru a răspunde exigențelor celor mai profunde ale sufletului uman”, pe de altă parte, „se cere omului o ascultare autentică și sinceră, ce constă într-un angajament existențial, ce implică toate potențialitățile umane, pentru că Dumnezeu Însuși este Cel care operează în om și (conlucrează) cu omul”⁵, atunci când acesta „dă ureche” la cele de Sus și vrea să asculte cu adevărat Glasul și poruncile lui Dumnezeu (a nu fi înțelese ca simple „comandamente” de natură juridică, ci mai degrabă ca niște oferte existențiale dinamice și angajante).

În viața spirituală, ascultarea de/lui Dumnezeu este, într-un anumit fel, intermediată prin *ascultarea de duhovnic*. Nu este vorba de o simplă supușenie ignorantă, imatură și impersonală, ci de încredințarea voinței personale unei autorități duhovnicești, o călăuză experimentată pe calea unei vieți trăite în Duhul Sfânt. O ascultare duhovnicească autentică „nu este impusă, ci liber consimțită; *duhovnicul* ne ia voința în voința sa numai dacă i-o oferim în toată libertatea voinței noastre; el nu ne distruge voința, ci o primește de la noi ca pe un dar; o supunere din constrângere și fără voia noastră liberă nu are, evident, nici o valoare morală... *Lucrarea părintelui duhovnicesc nu constă în distrugerea libertății unui om, ci în a-l ajuta să vadă adevărul prin sine însuși: nu suprimarea personalității, ci ajutor pentru descoperirea de sine,*

² Xavier Léon-Dufour (sous la direction), *Vocabulaire de théologie biblique*, Les Éditions du Cerf, Paris, 1964, p. 241.

³ Angelo Brusco, *La relazione pastorale d'aiuto. Camminare insieme*, Edizioni Camilliane, Torino, 1993, p. 79.

⁴ *Patericul sau apoftegmele Părinților din pustiu*, trad. Cristian Bădiliță, Ed. Polirom, Iași, 2003, p. 90.

⁵ L. Borriello, E. Caruana, M.R. del Genio, N. Suffi (a cura di), *Dizionario di mistica*, Libreria Editrice Vaticana, Città del Vaticano, 1998, p. 163.

pentru creșterea până la deplina *maturitate* și *devenire* a ceea *ce este fiecare cu adevărat*. Dacă în anumite situații, părintele duhovnicesc cere ascultare necondiționată și în aparență oarbă, acesta nu e scop în sine și nu pentru a face din cineva un sclav. Scopul unui asemenea „tratament de șoc” este eliberarea ucenicului de „ego-ul” lui neautentic și iluzoriu, ca să ajungă la adevărata libertate. Părintele duhovnicesc nu impune nimănui ideile și nevoițele sale, ci-l ajută pe ucenic să-și *descopere propria vocație*⁶.

2. ASCULTAREA NEVROTICĂ ȘI/SAU INFANTILISMUL SPIRITUAL

În cultura occidentală se face o distincție netă între *ascultarea duhovnicească* (autentică) și *obediința de tip infantil*, puternic impregnată de imaturitate și labilitate emoțională (afectivă). Literatura de graniță (teologie-psihologie) a anilor Conciliului II Vatican făcea deja această deosebire între cele două tipuri de „ascultări”. Louis Beirnaert, un autor francez al anilor '60-70, semnalează întâia dată distincția dintre *copilăria spirituală* și *infantilism/ul*⁷ religios (problematic din punct de vedere psihologic). Termenii au intrat în limbajul și preocupările curente ale literaturii de specialitate, așa încât azi e mult mai ușor a discerne între o *ascultare personală, matură* (persoana *decide* să asculte sau să se pună sub ascultare!) și o „*ascultare*” *infantilă* („copilul”/militarul *execută* în mod mecanic ordinul/porunca!), de tip *obediință, servilism și execuție conformistă* a unor cerințe și norme impuse în mod arbitrar/autoritar.

Un autor contemporan continuă preocupările lui Bernaert, precizând: „Trebuie să distingem *copilăria (puritatea) spirituală* de *infantilismul (religios)*, pentru a nu cădea în două greșeli opuse: o primă greșeală este aceea de a exalta un spirit de copilărie rău înțeleasă, până la a da puțină importanță maturizării personalității; alta, tipică în anumite medii psihologice, constă în a privi ca infantilism ceva ce este copilărie spirituală autentică. Este necesar să distingem *copilăria spirituală* de două simptome nevrotice: „*pasivismul*” și „*angelismul*”. Se tinde adesea a se confunda *copilăria spirituală* cu o *ușurință în a se supune* dogmelor și directivelor Bisericii, precum și tuturor avertismentelor și sfaturilor păstorilor sau directorilor spirituali, cu o *nevoie constantă de a fi ghidat și susținut*, cu o *absență a problematizării și a spiritului critic*, în fine, cu o *atitudine de dependență*, ce duce până la *depersonalizare totală*... Totuși, se uită că *atitudinea pasivă* poate fi motivată de *teama de a-și asuma responsabilități* și de o *nevoie de siguranță* ce duce până la eliminarea riscurilor implicite acțiunii și reflecției personale... Este vorba despre o *obediință nevrotică și falsă*”. De fapt, cel care ascultă în mod inautentic, are nevoie de a nu se expune unor conflicte, de a nu suporta îndoieli, de a nu se teme de nici un auto/reproș pentru vreo alegere greșită⁸.

E cazul atâtor credincioși și al multor tineri, care se „pun sub ascultare”, cerând „binecuvântare” și „sfat duhovnic” pentru orice fleac, uneori chiar caraghioase. Ba mai mult, sunt și destui „duhovnici” care încurajează o asemenea atitudine pasivă și o anumită dependență de ei, de tip „legare de glie”, ce nu este deloc menită să promoveze autonomizarea și dezvoltarea liberă a persoanei(nalității). O astfel de obediință, de tip infantil, mai degrabă deresponsabilizează și depersonalizează, decât mântuiește. Sigur că nu compromite mântuirea, dar nici nu o „personalizează”. Se practică pe scară largă, pentru că e foarte comodă, în contrabalans cu asumarea propriei libertăți și a responsabilității personale. O *duhovnicie a libertății* pretinde ceva efort și responsabilitate personală, pe când, „sub aripile” duhovnicului autoritar sau „hiperprotectiv”, ești „ocrotit” de orice fel de intemperii, mai puțin de stagnare psiho-afectivă, de incapacitate decizională personală și de regresie.

⁶ Kallistos Ware, *Împărăția lăuntrică*, trad. sora Eugenia Vlad, Ed. Christiana, București, 1996, p. 72-74.

⁷ Vezi Louis Beirnaert, *Esperienza cristiana e psicologia*, Ed. Borla, Torino-Leumann, 1965, p. 110-118.

⁸ Pasquale Ionata, *Psicoterapia e problematiche religiose. Esperienze, potenzialità e limiti*, Città Nuova Editrice, Roma, 1991, p. 29.

3. ASCULTAREA TERAPEUTICĂ

După cum știm, „una din nevoile fundamentale ale persoanei umane este aceea de a comunica și de a se simți *ascultată* de cineva; dar un rău din cele mai mari ale civilizației postmoderne, a consumului și a grabei, este solitudinea goală a celui ce nu se simte ascultat, a celui ce nu se simte înțeles de nimeni. Omul, înzestrat cu mijloace de comunicare tot mai rafinate (telefon fix/mobil, telex, fax, internet, mail, messenger, cameră web etc., n.n.), se simte tot mai singur, pentru că are prea multe lucruri de auzit, dar care nu-i umplu golul interior”⁹, se simte bombardat informațional, dar prea puțin „împărtășit”. Are prea multe de *comunicat*, dar e prea puțin *cuminecat*, după expresia filosofului C. Noica.

Asistăm la un soi de „dialog al surzilor”, în care toată lumea vorbește și nimeni nu aude/ascultă pe nimeni și nimic¹⁰. La un moment dat omul nu se mai aude nici măcar pe sine însuși. Astăzi, mijloacele de comunicare în masă au *eliminat spațiile de liniște și de reflecție personală* – până și știrile se comunică tot pe un fond muzical zgomotos! –, în care omul mai putea rămâne cu sine (în tăcere, meditație, rugăciune sau o lectură tihnită) și era mai dispus a primi pe alții, a „tăifăsuși” cu celălalt. O dată înlăturată liniștea și dispoziția interioară, *capacitatea de a asculta s-a atrofiat*¹¹ semnificativ. Așa s-au născut două slogane, frecvent vehiculate în mediile comunicaționale: „e foarte trist a avea ceva de spus și a nu avea pe cineva care să vrea să te asculte” și „a ști să ascuți e tot atât de rar ca și a ști să vorbești”¹².

După cum există o *artă de a vorbi* (ars oratorica), există și o *artă de a asculta*¹³. În cazul nostru nu ne referim la un auditoriu oarecare, cât la *a(p)titudinea de bun ascultător* a terapeutului față de *inter/locutorul* său. După o oarecare definiție din literatura de specialitate, „a asculta înseamnă a primi și a înțelege cât mai fidel posibil ceea ce altul vorbește”¹⁴, respectiv, a-l asculta pe celălalt (subiect/ pacient/client) în *mod personal* – nu „diagnostic”/”penitențial” – până la capăt (și chiar dincolo de cuvinte), *cu ceea ce vrea el să spună*, cu problemele, dilemele, temerile, frământările, incertitudinile lui etc., acordându-i toată atenția și considerația cuvenite persoanei umane.

Atitudine de ascultare – atentă, caldă, participativă și profundă – conferă subiectului un sentiment de *întâlnire umană autentică*, de ajutor psihologic, de valorizare personală, încredere, siguranță, suport (psihoterapeutic), apropiere. Elimină distanța psihologică și mărește posibilitatea de deschidere sufletească. Nevoia de a fi ascultați este poate cea mai mare nevoie a clientului¹⁵. Absența unei asemenea atitudini din partea unor terapeuți, formatori sau consilieri spirituali este extrem de dăunătoare. Nu permite stabilirea unei relații terapeutice/spirituale.

Într-o „ascultare” superficială, expeditivă, de pe poziții de „forță” (ofensivă/defensivă), nu se poate instaura un climat de încredere, calm, primire, respect, căldură umană etc., absolut necesare statornicirii relației de ajutor terapeutic/spiritual. Ascultarea celuilalt „pretinde *timpe* și *atenție*, presupune o atitudine de deschidere, de bunăvoință și de acceptare (de *primire personală*, n.n.); absența acestei aptitudini împiedică de atâtea ori a vedea realitățile existențiale ale interlocutorului și a bogăției trăirilor sale și a valorilor care-i motivează activitatea”¹⁶.

⁹ Benito Goya, *Importanza psicologica dell'ascolto integrale*, în „Rivista di vita spirituale”, Roma, nr. 4-5/1989, p. 441.

¹⁰ Ca în etapele beției: faza 1 – unul vorbește, ceilalți ascultă; faza 2 – unul vorbește, vecinul îl ascultă; faza 3 – toată lumea vorbește, nimeni nu ascultă.

¹¹ Bruno Giordani, *L'ascolto negli incontri di fraternità*, în rev. „Vita consacrata”, nr. 4/1989, p. 342.

¹² Benito Goya, *op. cit.*, p. 440.

¹³ Vezi lucrarea lui: Milton Cameron, *Arta de a-l asculta pe celălalt. Secretele unei comunicări reușite*, trad. Dana Zămosteanu, Ed. Polirom, Iași, 2006.

¹⁴ Bruno Giordani, *Psicoterapia umanistica da Rogers a Carkhuff. La terapia centrata sulla persona*, Cittadella Editrice, Assisi, 1988, p. 183.

¹⁵ Bruno Giordani, *L'ascolto nella relazione di aiuto*, în rev. „Antoniano”, Roma, nr. 4/1989, p. 587.

¹⁶ Benito Goya, *Importanza psicologica...*, p. 443.

Lipsa de atenție, interesul scăzut pentru persoană (și crescut pentru limitele ei!), graba, *proiecția* asupra clientului a propriilor nevoi nesatisfăcute sau frustrări (uneori terapeutul/duhovnicul se „ascultă”/recunoaște pe sine însuși în problemele clientului/penitentului)¹⁷, devin serioase *obstacole în calea ascultării*. Între alte *impedimente* în fața unei ascultări empatice, reținem: atașamentul de propriile scheme mentale (dacă întâlnirea începe cu scheme ideologice rigide, de la interpretări preconstituite la toate situațiile, atunci terapeutul judecă experiența celuilalt pornind numai de la cea proprie, prezintă soluții identice pentru toate problemele, fiind complet opac la perspectiva celuilalt); deficiența în acceptarea diferențelor umane: individuale, culturale, rasiale, de condiție socială etc.; diferențele de sex (pot apărea anumite rezonanțe afective față de sexul opus etc.); diversitatea limbajului (incapacitatea terapeutului de a se face înțeles, de a traduce „pe limba” clientului diverse experiențe sau anumite chestiuni de strictă specialitate) ș.a.¹⁸.

Astăzi, importanța *ascultării în relația de ajutor* este subliniată de toate școlile psihologice și pastorale. Ea constituie „*piatra unghiulară* pe care se bazează toate răspunsurile generatoare de ajutor psihologic... Când cineva se simte *ascultat*, de fapt se simte *valoros* în ochii interlocutorului”¹⁹, înțeles și acceptat, fără să se mai vadă nevoit a depune un efort de „cosmetizare” a imaginii personale. Terapia deja începe, pentru că adeseori *nevroza* (și nu numai!) ascunde în sine un consum energetic imens, cu eforturi uriașe, uneori de ani de zile, de *di/simulare*, de a căuta să pari ceea ce nu ești, de a convinge (fără sorți de izbândă), de a te comporta și de a face cu totul altfel de cum ți-e felul, începând de la relația cu tine însuși, cu ceilalți, cu propria familie, pe plan profesional etc.

Între *modalitățile* cele mai adecvate de ascultare terapeutică, din perspectiva noastră (analitic-existențială), au fost consemnate: *ascultarea vigیلă*, în care terapeutul acordă atenție la semnificația exactă a ceea ce zice și face clientul²⁰ – respectiv o *ascultare/privire fenomenologică*, noninterpretativă (terapeutul reține și constată, nu interpretează și nu emite judecăți de valoare; nu oferă soluții „de-a gata”) – și *atitudinea receptivă*, o ascultare care nu judecă, nu culpabilizează, „nonautoritaristă, nonindiferentă, nonintolerantă, ci înțelegătoare, o ascultare care-l recunoaște pe cel care vorbește în valoarea sa personală și în unicitatea individualității sale”²¹.

Dar, pentru a *auzi*, se cere mai întâi (să știi) *să taci*. Un bun terapeut trebuie să știe să facă liniște în propriul lui for interior și să fie exersat în *ascultarea de sine* și în *autocunoașterea*. „*Mai întâi trebuie să știm să ne ascultăm pe noi înșine*. Cum altfel am putea să fim atenți la ceilalți și să-i înțelegem bine, dacă nu ne înțelegem bine pe (cu, n.n.) noi? ... Pentru a asculta, trebuie să ajungi la o stare de *calm interior*, trebuie să renunți la orice efort de a-l controla pe celălalt, iar atenția să-ți fie destinsă și detașată. Trebuie să mergi dincolo de propriile percepții și gânduri, de concluziile și prejudecățile tale, care se interpun aproape inevitabil între tine și ceea ce asculți”²². Se știe că nu de puține ori „ascultarea celuilalt o facem prin propriile proiecții, ambiții, dorințe, angoase, neauzind decât ceea ce vrem să auzim, ceea ce ne satisface, ne convine, ne liniștește sau ne alină pe moment suferințele”²³. Ori, pentru a auzi, e necesar a face liniște atât în *interior*, cât și în *exterior*.

„*Ascultarea și liniștea* sunt două atitudini intim legate între ele. *Liniștea* (tăcerea, n.n.)... devine condiție ineluctabilă a ascultării. Numai în liniște se poate realmente auzi. Ea devine *calea de acces la secretul persoanei* și locul unde personalitatea se poate descoperi și manifesta

¹⁷ Într-o relatare, deloc lipsită de umor, un psihoterapeut mărturisea: „la un moment dat m-am întâlnit pe aceeași cracă cu pacientul meu și, într-o clipă de derută l-am întrebat: «Și-acum ce facem?»”.

¹⁸ Apud Benito Goya, *op. cit.*, p. 446.

¹⁹ Angelo Brusco, *op. cit.*, p. 79.

²⁰ Bruno Giordani, *Psicoterapia umanistica...*, p. 183.

²¹ Idem, *L'ascolto...*, p. 599.

²² Milton Cameron, *op. cit.*, p. 5.

²³ *Ibidem*, p. 5.

integral. Liniștea primește, în practică, multiple semnificații. Există o *liniște exterioară*, de realitățile externe, și o *liniște interioară*, ca oprire a fluxului de gânduri, de sentimente, de imaginații, a inimii însăși, care trebuie să fie în pace. Există o liniște care înseamnă că «nu e nimic de zis» și o alta care arată că «totul rămâne de zis»... Liniștea pentru a-l asculta pe client a fost considerată de *psihanaliză* (ca de altfel în orice tip de psihoterapie și duhovnicie, n.n.) ca elementul fundamental pentru o intervenție pozitivă²⁴.

Așa s-a născut sloganul: „Colocviul cel mai reușit este cel în care se observă – se „aude” – liniștea”²⁵. Tăcerea devine condiție *sine qua non* ascultării. *Când înveți să taci, înveți să auzi (limbajul verbal), să privești (limbajul nonverbal), să asculți, să percepi* mesajele și semnificațiile reale, chiar dincolo de cuvintele și formulările clientului și, în mod paradoxal, când, cum, cât și ce *să vorbești!* „*Arta dialogului*, de fapt, secretul suprem al oricărei comunicări umane, trebuie deprinsă, căci numai ea permite succesul întreprinderii psihoterapeutice. Cheia dialogului stă în succesiunea *ascultării* mesajului, a *înțelegerii* lui și într-un *răspuns* adecvat... *Terapeutul trebuie să știe să asculte* și nu va interveni decât atunci când va fi necesar pentru a propune, cu toată prudența (uneori cu fermitate), o interpretare, pentru a explica un anumit comportament”²⁶. Un psihoterapeut exersat și competent devine un adevărat „maestru în arta dialogului”, știind să îmbine, în mod profesionist, cuvântul cu tăcerea, calmul cu energia, acceptarea cu motivarea pentru schimbarea terapeutică.

4. ASCULTAREA ÎN CONFESIONAL

În altă ordine de idei, trebuie să precizăm că, în *mediile teologice*, încă nu este bine clarificată distincția dintre *ascultarea duhovnicească* și *ascultarea în confesional*. Dacă prima (de natură *teologică*) are direcția dinspre credincios către duhovnic și mai ales către Dumnezeu, prin intermediul duhovnicului (eu ascult *de* duhovnic), în cazul celeilalte (de natură *psihologică*), direcția vine dinspre duhovnic către credincios (el mă ascultă *pe* mine). Mulți persistă încă în confuzia unei ascultări „oarbe”, unidirecționale (de jos în sus!), echivalente cu supunerea totală, necondiționată, față de duhovnic, fără măcar să-și pună problema unui raport invers. Ei cred că dacă ascultă *de* duhovnic ajunge. În realitate lucrurile sunt mai nuanțate: eu pot asculta *de/pe* duhovnic, dacă și el *mă ascultă pe mine până la capăt*, așa cum sunt și cu ceea ce doresc eu să-i spun (nu doar ce vrea el să audă!), fără să mă contreze, fără să mă întrerupă, fără să mă „dăscălească”/”dădăcească”, fără să mă judece, fără să mă condamne, fără să vină cu răspunsuri „de-a gata”, citate de prin cărțile de duhovnicie de tarabă.

Credinciosul apelează la duhovnic ca la un părinte, pentru *ajutor spiritual*, nu la o instanță de judecată. El e suficient de apăsător sufletește, ca să mai poată suporta și ocările unui „duhovnic” intransigent, moralist și „burdușit” de canoane colbuite. Ne aflăm într-o situație similară (pseudo)comunicării dintre părinte și copil. Tare ne place ca părinți să fim ascultați, cum cere porunca: „cinstește pe tatăl tău și pe mama ta...”, dar uităm perspectiva inversă, în care ni se cere: „părinți, nu întârâtați (nu provocați) pe copiii voștri la mânie...” (Efeseni 6,4). Dacă vrem să fim ascultați de copiii noștri și noi trebuie să-i ascultăm pe ei!

Adeseori, copiii/adolescenții noștri, crescuți într-un spirit mai autoritar și „cumințel”, mărturisesc cu bună credință și chiar cu o doză de sfântă naivitate, că se întâmplă să nu *asculte* întotdeauna de părinți. Îi întreb, ca duhovnic: „*dar ei te ascultă pe tine?*” În prima fază rămân surprinși, apoi – când înțeleg întrebarea – zâmbesc, pentru că nu de puține ori pretențiile părinților sunt *ab/surde* față de posibilitățile și dorințele copilului, neținând cont nicidecum de particularitățile lor personale, de aptitudinile lor, de limitele și specificul lor de vârstă, de nevoile lor reale, darmită „părintele mioritic” să aibă curiozitatea de a deschide vreo carte de

²⁴ Benito Goya, *Importanța psihologica...*, p. 429.

²⁵ Bruno Giordani, *L'ascolto...*, p. 339

²⁶ Ion Vianu, *Introducere în psihoterapie*, Ed. Dacia, Cluj-Napoca, 1975, p. 60.

psihologia copilului!? Pasămite el le știe pe toate, că doar e mai bătrân! Mulți părinți nu-și cunosc și nu-și înțeleg nicidecum proprii lor copii. Tot așa, mulți „duhovnici” nu-și cunosc proprii „fii duhovnicești”, în adâncul sufletului lor, pentru că nu-i ascultă pe ei, ca persoane, ci le ascultă lista de păcate sau, mai grav, îi ascultă superficial și „la mâna a doua”, prin intermediul unor canoane „prefabricate” sau al unor pravile bisericești medievale. Ori, în loc să-i vadă ca oameni, îi tratează ca „penitenți”.

Da, nici calitatea de *părinte*, nici *paternitatea spirituală* nu se pot exercita „după ureche”. Așa cum la noi lipsesc *școli ale părinților*, care să-i învețe *arta de a fi părinte*, la fel de grav se resimte absența unor *școli de duhovnicie* în mediile teologice, care să-i învețe pe duhovnici problematica psihologică și psihopatologică și chiar spirituală autentică a credinciosului, să fie atenți la nevoile sufletești reale ale omului, să poată face distincție între problemele și tensiunile lor de natură *psihologică* și cele de natură *morală*, să știe să-l asculte pe om așa cum e el, să-l lase să fie el însuși și să aibă răbdare ca *schimbarea să vină de la sine*, în timp, nu să le-o impună în mod arbitrar, să le acorde cu iubire șansa îndreptării, să-i ajute să se apropie de Dumnezeu *cu drag*, în mod *firesc*, să poată *crește spiritual în ritmul lor personal*, fără să-i forțeze la programe duhovnicești „alpinistice”, de cele mai multe ori menite eșecului sau, cu atât mai puțin, să-i conducă la limita deznădejdiei, prin atitudini punitive, canoane imposibile și cerințe expiatorii absurde. Trebuie să înțelegem că duhovnicul nu-i nici judecător, nici jandarm de serviciu, nici „pedagog de școală veche”, el trebuie să-l asculte pe om cu problemele lui reale, în contextul său biografic și actual de viață, să-l asculte pe *el ca el*, nu „după carte”!

După un autor apusean, câteva din calitățile unei ascultări (de confesional) cu adevărat eliberatoare ar fi: 1. ca și în cazul terapeutului, confesorul (duhovnicul) să știe să facă *liniște în interiorul lui însuși*; 2. în timpul cât se centrează pe mesajul transmis, ascultarea confesorului să fie atentă la Chipul lui Dumnezeu, implicat în mărturisirea pronunțată (spre deosebire de colocviul psihoterapeutic, în scaunul spovedaniei, ca Sacrament, trebuie să ținem seama și de *prezența Cuvântului lui Dumnezeu* în dialogul nostru spiritual: „unde sunt doi sau trei adunați în numele Meu, acolo sunt și Eu în mijlocul lor”, Matei 18,20); 3. să nu uite că scaunul spovedaniei este *loc de dialog*, nu sală de tribunal, așa încât să evite atribuirea unor etichete, emiterea unor judecăți de valoare și orice altceva ce ar atinge valoarea personală a penitentului²⁷. Omul se căiește și se deschide sufletește pentru a primi o șansă din partea noastră și iertarea lui Dumnezeu, nu pentru ca noi să-l apăsăm și mai tare. De pe poziții moralistice și de „belferism” spiritual nu se poate construi îndreptarea unui om.

O primire creștină adevărată înseamnă, dincolo de aspectele psihologice, o *ascultare cu dragoste*: „a asculta până la capăt (ital. „fino in fondo”) o persoană înseamnă a fi activ prezenți și participativi și a reprezenta pentru interlocutor o eficace invitație la a se exprima. O asemenea ascultare nu trebuie confundată nici cu „neutralitatea binevoitoare” a lui Freud, nici cu „empatia” lui Rogers... *Părintele spiritual* este prezent ca un *reprezentant al lui Dumnezeu*, ca mesager al Cuvântului, ca interpret al voinței lui Dumnezeu. Credinciosul așteaptă de la el un ajutor care să fie animat de o forță ce depășește nivelul uman... nu doar trebuințe umane, ci deschidere către Dumnezeu și către supranatural... *Atitudinea de ascultare* din partea *părintelui spiritual* ajută, mai întâi de toate, pe credincios, să ia o tot mai clară *conștiință de sine ca și credincios*, capabil de a *asculta cuvântul lui Dumnezeu*. În afară de aceasta, îl ajută să descopere alteritatea radicală a lui Dumnezeu față de noi, care se exprimă prin tăcere și un mai redus răspuns la cerințele pur umane, în așa fel încât creaturii să-i fie indus a se detașa de sine, a se întreba și a se confrunta cu valori spirituale”²⁸.

În ultimă instanță, să nu uităm că ascultarea/primirea/acceptarea creștină se fundamentează pe promisiunea Cuvântului lui Dumnezeu: „pe cel ce vine la Mine, nu-l voi scoate afară” (Ioan 6, 37).

²⁷ Alfred Vannese, *Écouter en confession*, în rev. „Lumen Vitae”, Bruxelles, nr. 1/1982, p. 60.

²⁸ Giordani Bruno, *Il colloquio psicologico nella relazione spirituale*, Editrice Rogate, Roma, 1985, p. 92.

MECANISME PSIHOLOGICE ALE MEDITAȚIEI ÎN GOJU-KENSHA KARATE-DO

Florin-Gheorghe MAGERIU

Universitatea „VALAHIA” din Târgoviște, România

fmagheriu@yahoo.fr

REZUMAT

În lucrarea cu titlul de mai sus, se propune un model explicativ, cu caracter holistic, asupra mecanismelor psihologice care sunt folosite pentru formarea și dezvoltarea capacității persoanei de a-și controla imaginația, în școala chino-japoneză de arte marțiale purtând numele de GOJU-KENSHA KARATE-DO.

Demersul lucrării este structurat pe doua capitole (dacă excludem „Introducerea” și „Concluziile finale”) și anume:

Capitolul I, „Cibernetica modelului WU XING al sistemului psihic uman (SPU)” — în care este expus fundamentul teoretic al studiului, acesta provenind din teoria medicinei chineze prin acupunctură;

Capitolul II, „Meditația în GOJU-KENSHA KARATE-DO” — unde sunt expuse originile istorice ale acestei forme de meditație, sunt tratate mecanismele psihologice decurgând din principiile sale teoretice și principiile metodologice ale practicii, în final explicându-se utilitatea acesteia ca psihoterapie a creativității.

Noțiuni cheie: sistem operațional-funcțional, faze operațional-funcționale, raporturi funcționale interfazice, circuit cibernetic.

ABSTRACT

The above mentioned paper proposes an explanatory, holistic model of the psychological mechanisms used in forming and developing a person's capacity to control his/her imagination in the Chinese – Japanese school of martial arts entitled GOJU-KENSHA KARATE-DO.

The paper is structured in two chapters (if we exclude the “Introduction” and the “Final Conclusions”), namely:

Chapter I, “The Cybernetics of the WU XING model of the human psychic system (HPS)” —which lays out the theoretical base of the study, coming from the Chinese medical theory through acupuncture;

Chapter II, “Meditation in GOJU-KENSHA KARATE-DO” — which lays out the historical origins of this form of meditation, and deals with the psychological mechanisms deriving from its theoretical principles and the methodological principles of practice, finally explaining its usefulness as psychotherapy of creativity.

Key concepts: functional–operational system, functional–operational phases, inter–phase functional rapports, cybernetic circuit.

INTRODUCERE

Meditația al cărui studiu psihologic va fi expus în prezenta lucrare, și pe care o voi numi „meditația GK”, face parte din programa pregătirii pentru gradația de 4 DAN, a practicanților de GOJU-KENSHA KARATE-DO.

Această etapă de pregătire are ca obiectiv general, dezvoltarea la practicanți a „capacității de anticipare” în luptă, asupra acțiunilor adversarilor.

Am învățat „meditația GK” în cursul stagiului de specializare pentru doctorat, desfășurat în 1991 (mai-iunie) la Tokyo, sub îndrumarea instructorilor Federației Japoneze de GOJU-KENSHA KARATE-DO și TAIJI QUAN.

Stagiul a fost însă centrat mai mult pe practica efectivă și prea puțin pe explicarea

psihologică a acesteia. Interesul pentru o astfel de explicație m-a determinat ca în anii următori să relaționez observațiile asupra practicării zilnice a meditației, cu un amplu studiu bibliografic asupra psihoterapiei și domeniilor conexe.

Pentru a formula un model explicativ asupra „meditației GK” a fost necesară elaborarea prealabilă a unui cadru epistemologic adecvat, constând într-o teorie pe care am numit-o „teoria interacțiunii ca sistem operațional cu autoorganizare”, particularizând-o apoi relativ la procesualitatea psihică umană sub denumirea de „teoria sistemului psihic uman ca sistem operațional cu autoorganizare”.

Demersul științific demarat pe aceste baze m-a condus la identificarea unei întregi familii de genuri de meditație, diferite de „meditația GK”, ca proceduri și efecte terapeutice, dar definite consecvent și consistent în același cadru logico-explicativ.

I. CIBERNETICA WU XING A SISTEMULUI PSIHIC UMAN

„Cibernetica WU XING” a sistemului psihic uman (SPU) este o componentă a „Teoriei sistemului psihic uman ca sistem operațional cu autoorganizare”, și anume cea în care se tratează despre autoreglarea acestuia.

Teoria interacțiunii ca sistem operațional cu autoorganizare constituie o interpretare în limbajul epistemologiei moderne asupra paradigmelor YIN-YANG și WU XING din metafizica antică chineză, validitatea acestora din urmă rezultând din eficiența unor practici tradiționale chineze fundamentate pe acestea: medicina prin acupunctură, exercițiile terapeutice QI GONG, artele marțiale etc.

Teoria de referință tratează procesualitatea interacțiunii a două sau mai multe entități, explicând condițiile în care aceasta poate constitui un sistem operațional cu autoorganizare.

În contextul acestei teorii, identitatea unei interacțiuni având calitatea de sistem operațional cu autoorganizare, are trei dimensiuni:

- dimensiunea funcțională, care vizează fazele operațional-sistemice ale interacțiunii, în orice moment al funcționării sale;
- dimensiunea structurală, care vizează tipurile de situații interacționale proprii interacțiunii, ca stări posibile ale identității acesteia, în fiecare moment al desfășurării sale;
- dimensiunea energetică, exprimând faptul că orice interacțiune implică existența unui suport energetic specific identității sale;
- dimensiunea informațională, exprimând faptul că orice suport energetic este și purtător de informație.

Având în vedere tema prezentei lucrări, vom aborda doar dimensiunea funcțională a identității unei interacțiuni ca sistem operațional cu autoorganizare, respectiv a identității SPU ca același fel de sistem.

A. Definirea dimensiunii funcționale a identității unei interacțiuni, ca sistem operațional cu autoorganizare

Prin interacțiunea a două sau mai multe entități, se înțelege acțiunea reciprocă a acestora.

În orice astfel de acțiune, conform paradigmei WU XING⁽¹⁾, (W.X.), la modul cel mai general, pot fi identificate doar două roluri funcționale distincte:

- *subiectul (s)* acțiunii, rol care exprimă componenta funcțională *activă* a acțiunii,
- *obiectul (o)* acțiunii, rol care exprimă componenta funcțională *receptivă* a aceleiași acțiuni.

1 () Ion Ladea — “Acupunctura” (vol. I), Ed. Florile Dalbe, București, pag. (190 - 427)

În interacțiune, cele două roluri funcționale se pot realiza, în patru moduri funcționale de rol, acestea din urmă constituind cele patru componente constructive ale dimensiunii funcționale, $E(s,o)$, a identității interacțiunii ca sistem operațional.

Definirea operațională a acestor patru moduri funcționale, se face în contextul definițional al interacțiunii.

În acest context, interacțiunea a două sau mai multe entități implică relaționarea într-un ansamblu a celor două roluri funcționale de către entitățile interacționale, sau asamblarea acestora, $A(s,o)$, dar și specificarea individualității fiecărei entități, separat în rolul de *subiect*, sau respectiv în rolul de *obiect*, $S(s,o)$.

Asamblarea rolurilor, $A(s,o)$, care definește subfuncțiunea „*asamblativă*” a interacțiunii, se poate realiza în doar două moduri funcționale:

- modul disjunctiv, notat cu $A(s\vee o)$, prin care se exprimă faptul că într-o relaționare interacțională, cele două roluri sunt *distincte* relativ la același conținut al relaționării — caracteristicile energetice ale acestui mod funcțional sunt notate simbolic în paradigma (W.X.), prin „energia” principiului **METAL (M)**;

- modul conjunctiv, notat cu $A(s\wedge o)$, prin care se exprimă faptul că într-o relaționare interacțională, cele două roluri funcționale se contopesc, devenind *nedistincte* relativ la același conținut al relaționării — caracteristicile energetice ale acestui mod funcțional sunt notate simbolic în paradigma (W.X.), prin „energia” principiului **LEMN (L)**;

Specificarea individualizării în rol, a entităților interacționale și care definește subfuncțiunea „*separativă*” a interacțiunii, se poate realiza evident, tot în doar două moduri funcționale:

- modul specificării în rolul de *subiect*, $S(s)$ — caracteristicile energetice ale acestui mod funcțional sunt notate simbolic în paradigma (W.X.), prin „energia” principiului **FOC (F)**;

- modul specificării în rolul de *obiect*, $S(o)$ — caracteristicile energetice ale acestui mod funcțional sunt notate simbolic în paradigma (W.X.), prin „energia” principiului **APĂ (A)**.

Conform paradigmei (W.X.), realizarea dimensiunii funcționale $E(s,o)$, a identității unei interacțiuni ca sistem operațional, implică următoarele condiții:

1. Cele patru componente funcționale „*constructive*” ale dimensiunii $E(s,o)$, să se realizeze ca faze operațional-funcționale „*constructive*” ale acesteia, $\{ A(s\vee o)/(M), S(o)/(A), A(s\wedge o)/(L), S(s)/(F) \}$.

2. Aceste patru faze operațional-funcționale „*constructive*” este necesar să fie integrate într-un tot unitar, de către o a cincea fază operațional-funcțională numită „*integrativă*”, ale cărei caracteristici energetice sunt notate simbolic în paradigma (W.X.), prin „energia” principiului **PAMÂNT (P)**, $int.(A,S)/(P)$.

3. Între toate cele cinci faze operațional-funcționale, este necesar să existe raporturi funcționale, numite „*raporturi funcționale inter-faze*” grupate în patru categorii, fiecare categorie constituind câte un ciclu operațional-funcțional, cele patru astfel de cicluri fiind interdependente:

- raporturi de *producere (condiționare)*, notate cu [\rightarrow]

- raporturi de *ajustare (cizelare)*, notate cu [\rightarrow]

- raporturi de *dominare (învingere)*, notate cu [\rightarrow]

- raporturi de *opunere (frânare)*, notate cu [\dashv]

Utilizând notațiile definite mai sus, se construiește, în fig.1, diagrama dimensiunii

funcționale, $E(s,o)$, a identității unei interacțiuni ca sistem operațional.

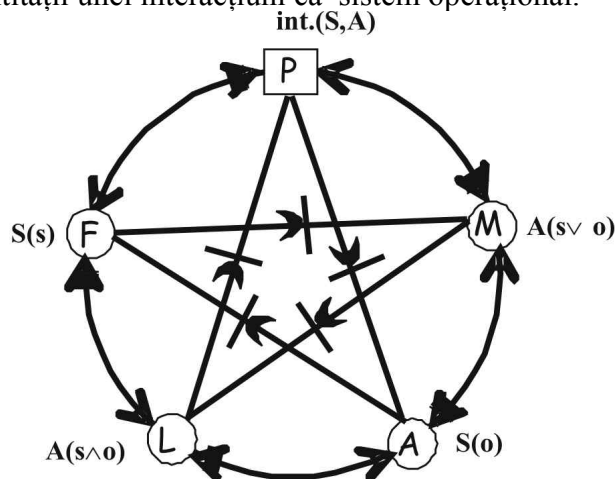

fig.1

Diagrama $E(s,o)$ relevă într-un ansamblu unitar și consistent, raporturile fiecărei faze operațional-funcționale cu toate celelalte.

Să luăm pentru exemplificare, raporturile fazei $A(s v o) / (M)$:

- cizelează faza $int.(A,S) / (P)$, care însă o condiționează;
- condiționează faza $S(o) / (A)$, dar este cizelată de către aceasta;
- domină faza $A(s \wedge o) / (L)$, dar este frânată de către aceasta;
- frânează faza $S(s) / (F)$, dar este dominată de către aceasta.

B. Dimensiunea funcțională a sistemului operațional cu autoorganizare specific procesualității psihice umane

Interacționând cu mediul, individul uman își realizează identitatea prin comportament, acesta fiind mai mult sau mai puțin adecvat situațiilor interacționale, funcție de subiectivarea caracteristicilor funcționale ale acestora prin realizarea internă în SPU, a dimensiunii funcționale $E(s,o)$ a interacțiunii.

Realizarea în SPU a dimensiunii funcționale $E(s,o)$, constă în procesarea informațională a celor cinci faze operațional-funcționale ale acesteia (definite în subcapitolul I.A.)

O astfel de procesare determină realizarea funcțiunii de control psihic asupra comportamentului interacțional al individului uman.

În medicina chineză prin acupunctură, problema realizării acestei funcțiuni de control psihic uman, este tratată pe baza teoriei (W.X.)⁽²⁾.

În cadrul acestei concepții medicale, procesele fundamentale ale sistemului psihic uman (S.P.U.), sunt definite ca faze funcționale ale unui sistem operațional, fiecare dintre acestea fiind guvernată de o categorie specifică de energie psiho-funcțională:

- faza funcțională $^{(\Psi)} A(o \vee s) / (M)$ — este guvernată de energia **PO**, implicată în procesul senzorio-perceptiv⁽³⁾, (sp);

- faza funcțională $^{(\Psi)} S(o) / (A)$ — este guvernată de energia **ZHI**, implicată în procesul afectiv-motivațional, (am);

- faza funcțională $^{(\Psi)} A(o \wedge s) / (L)$ — este guvernată de energia **HUN**, implicată în

(2) C.Ionescu-Tîrgoviște — „Teoria și practica acupuncturii moderne”, Ed. Academiei Române, București, 1993

(3) Ion Ladea — „Acupunctura”, (vol. I), Ed. Florile Dalbe, București, 1999, pag. (367 - 368)

(4) C. Arseni, M. Golu, L. Dănilă — „Psihoneurologia”, Ed. Academiei RSR, București, 1983, pag. (73 - 74)

procesul imaginației, (im);

- faza funcțională $^{(\Psi)} S(s) / (F)$ — este guvernată de energia SHEN, implicată în procesul gândirii, (gd);

- faza funcțională $\text{int.}(^{(\Psi)} S, ^{(\Psi)} A) / (P)$ — este guvernată de energia YI, implicată în procesul memoriei, (me).

Pe baza acestor definiții se pot redefini procesele psihice fundamentale ale S.P.U., din punct de vedere informațional, și anume:

- procesul senzorio - perceptiv (sp), este subsistem operațional al S.P.U. de procesare informațională constructiv-fazică, a asamblării disjunctive, $^{(\Psi)} A(o \vee s) / (M)$;

- procesul afectiv - motivațional (am), este subsistem operațional al S.P.U. de procesare informațională constructiv - fazică, a specificării ca obiect, $^{(\Psi)} S(o) / (A)$;

- procesul imaginației (im), este subsistem operațional al S.P.U. de procesare informațională constructiv-fazică, a asamblării conjunctive, $^{(\Psi)} A(o \wedge s) / (L)$;

- procesul gândirii (gd), este subsistem operațional al S.P.U. de procesare informațională constructiv-fazică a specificării ca subiect, $^{(\Psi)} S(s) / (F)$;

- procesul memoriei (me), este subsistem operațional al S.P.U. de procesare informațională integrativ - fazică asupra tuturor celor patru procesări constructiv-fazice definite mai sus, $\text{int.}(^{(\Psi)} S, ^{(\Psi)} A) / (P)$.

Prin urmare, se poate spune că cele cinci procese psihice fundamentale ale SPU, sunt faze operațional-funcționale ale procesualității acestuia.

Ca faze operațional-funcționale, cele cinci procese psihice fundamentale interacționează între ele prin cele patru categorii de raporturi funcționale inter-fazice (definite în subcapitolul I.A.).

Aceste patru categorii de raporturi funcționale interfazice specifice SPU ca sistem operațional cu autoorganizare, nu sunt altceva decât manifestarea în domeniul procesualității psihice umane, a celor patru tipuri de feedback proprii organizării structurale și funcționale a creierului⁽⁴⁾, și anume:

- feedbackuri de *anticipare* \supseteq raporturi de *condiționare (producere)*, notate cu [\rightarrow]

- feedbackuri *pozitive entropice* \supseteq raporturi de *ajustare (amplificare)*, notate cu [\rightarrow]

- feedbackuri de *evaluare retroactivă* \supseteq raporturi de *dominare evaluativă*, notate cu [\rightarrow]

- feedbackuri *negative* \supseteq raporturi de *opunere (frânare), restricționare*, notate cu [\leftarrow]

Fiecare categorie de raport funcțional inter-fazic constituie câte un ciclu operațional-funcțional distinct, dar toate cele patru astfel de cicluri sunt interdependente, astfel că prin intermediul acestei interdependențe se realizează autoreglare SPU ca sistem operațional cu autoorganizare.

Dacă vom compara aceste definiții, cu definițiile psihologice occidentale asupra celor cinci procese psihice fundamentale, vom putea constata că între cele două categorii de definiții nu există contradicții.

Pe baza acestui context definițional se poate acum construi (fig.2) diagrama dimensiunii funcționale $^{(\Psi)} E(s,o)$, a sistemului operațional al procesualității psihice umane.

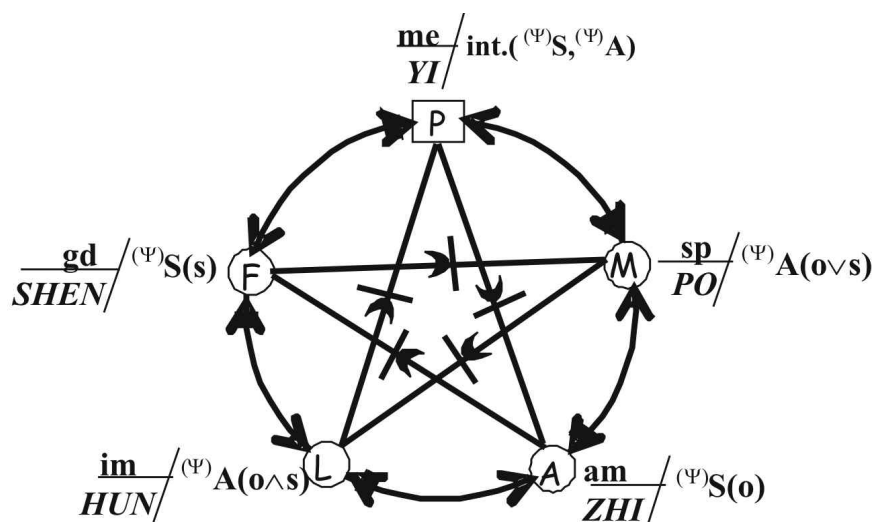

fig.2

Asupra acestei diagrame se pot face două observații foarte importante.

1. Fiecare proces psihic fundamental interacționează operațional cu toate celelalte, în cadrul S.P.U., dar în mod diferit.

Să luăm ca exemplu, raporturile procesului senzorio-perceptiv (sp):

- este *condiționat* de procesul memoriei (me), pe care însă îl *cizelează*;
- *condiționează* procesul afectiv-motivațional (am), dar este *cizelat* de către acesta;
 - *domină* procesul imaginației (im), dar este *frânat* de către acesta;
 - este *dominat* de către procesul gândirii (gd), pe care însă îl *frânează*.

În același fel pot fi determinate raporturile oricărui alt proces psihic, cu toate celelalte.

Multe dintre aceste raporturi care apar în diagrama (W.X.) a S.P.U. sunt cunoscute și în psihologia occidentală.

2. Fiecare dintre procesele psihice fundamentale, în calitate de componentă operațional-fazică fundamentală a S.P.U., are ca suport energetic un anume gen de energie funcțională, realizarea de ansamblu a funcțiunii de control a S.P.U. implicând realizarea unui câmp energetic psiho-funcțional.

C. Autoreglarea sistemului operațional cu autoorganizarea procesualității psihice umane

În desfășurarea procesualității psihice umane ca sistem operațional cu autoorganizare, pe raporturile sale funcționale inter-fazice se structurează circuite cibernetice-funcționale, adică circuite conținând o conexiune inversă de autoreglare. Un astfel de „circuit” este constituit din patru blocuri operaționale de funcții cibernetice ale fazelor psiho-funcționale, conexate între ele prin raporturi funcționale inter-fazice, ultima dintre aceste conexiuni (care este cea de *feedback*) realizând autoreglarea întregului „circuit”:

- blocul *programator* (*pr*) — cel prin care se introduce în sistem „imaginea-program”, modelul informațional al sarcinii de îndeplinit prin comportament;

- blocul *conducător*, (*cd*) — cel care analizează programul relativ la condițiile de execuție, îl distribuie pe structura efectorului și emite decizia de acțiune;

- blocul *efector*, (*ef*) — cel care execută programul unind mijloacele cu scopul;

- blocul *detector-comparator*, (*dc*) — cel care prelucrează semnalele asupra efectuării acțiunii, le compară cu obiectivele programului și trimite corecturile necesare asupra acestuia, în blocul *programator*.

Pe baza acestor definiții construim (în fig.3) schema esențială pe blocuri, a unui circuit cibernetic. Fiecare astfel de „circuit cibernetic” al SPU determină un „mod cibernetic-funcțional” al acestuia, care poate fi definit pe baza tipului primelor trei conexiuni dintre blocurile operaționale cibernetic. Orice astfel de „mod cibernetic-funcțional” se autoreglează prin conexiunea sa inversă (*feedback*) și care este de un tip funcțional complementar celorlalte trei conexiuni, și anume adecvat tocmai necesității specifice de autoreglare a modului cibernetic de referință. Având în vedere că în sistemul operațional cu autoorganizare al SPU avem definite doar patru tipuri de raporturi funcționale inter-fazice, se vor putea defini doar patru „moduri cibernetic-funcționale” ale acestuia, *feedback*ul specific al fiecăruia dintre acestea fiind determinat pe baza modelului (WX) al SPU (din fig.2). Circuitele cibernetic cu autoreglare ale acestor patru „moduri” pot fi citite cu ușurință pe diagrama din fig.2, dar pentru a le diferenția mai bine, le reprezentăm separat pe fiecare în fig.4(a,b,c,d):

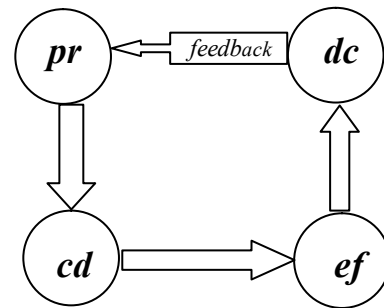

fig. 3

- a) modul *anticipativ*, cu *feedback*ul de tip *evaluativ*

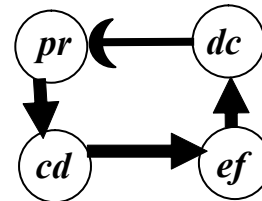

fig. 4a

- b) modul *evaluativ*, cu *feedback*ul de tip *amplificativ*

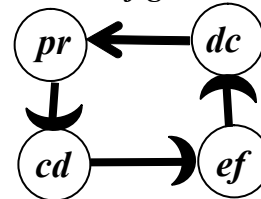

fig. 4b

- c) modul *amplificativ*, cu *feedback*ul de tip *restrictiv*

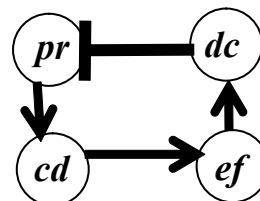

fig. 4c

- d) modul *restrictiv*, cu *feedback*ul de tip *anticipativ*

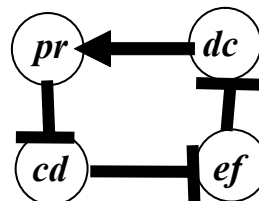

fig. 4d

În derularea oricărei activități comportamentale, controlul psihic al acesteia se realizează prin funcționarea simultană a mai multor moduri cibernetic-funcționale ale SPU, două dintre

acestea au însă o semnificație distinctă relativ la funcționarea procesualității psihice prin care se controlează activitatea comportamentală de referință.

Semnificația lor distinctă rezultă din faptul că cele două „moduri” fiind determinative atât pentru realizarea sarcinii comportamentale, cât și pentru impactul pe care această „realizare” îl are asupra ansamblului SPU, circuitele lor cibernetice se intersectează în aceeași fază psiho-funcțională a procesualității psihice.

Astfel, întotdeauna în funcție de sarcina de efectuat, se va activa un mod cibernetic-funcțional (pe care îl vom numi „primar”) al SPU, având blocul *efector (ef)* în acea fază psiho-funcțională necesarmente dominantă în controlul psihic al realizării sarcinii de referință.

De exemplu se poate vorbi de un „mod senzorio-perceptiv” atunci când sarcina de efectuat este percepția a ceva, și prin urmare blocul *efector* se constituie în procesul senzorio-perceptiv. Dar, efectuându-se „sarcina” de referință, faza psiho-funcțională activată ca bloc *efector* introduce în același timp o „image-program” în procesualitatea psihică declanșând prin aceasta, acum în calitate de bloc *programator (pr)*, un al doilea mod cibernetic-funcțional (pe care îl vom numi „secundar”) care va determina o schimbare „propagată” în întregul SPU.

Prin urmare, orice comportament activează două moduri cibernetic-funcționale majore ale SPU:

- cel pe care l-am numit „primar”, și care controlează efectuarea sarcinii comportamentului,

- cel pe care l-am numit „secundar”, și care determină schimbarea propagată în întregul SPU, ca o consecință a efectuării sarcinii de referință.

Astfel de „duble activări” ale SPU se produc continuu pe tot parcursul vieții individului uman, generând prin cumulare stările și tendințele de personalitate ale acestuia, unele dintre ele cu un caracter disfuncțional mai mult sau mai puțin grav.

Prin înțelegerea acestor mecanisme se poate însă interveni, determinând în mod voluntar-terapeutic activarea acelor moduri cibernetic-funcționale ale SPU compensatoare, sau chiar corective.

Pe baza mecanismelor definite mai sus, se poate elabora o clasificare a procedurilor psiho-terapeutice elementare, fundamentate pe „teoria SPU ca sistem operațional cu autoorganizare”.

Clasificarea respectivă cuprinde patru „genuri” ale acestor proceduri, fiecare dintre acestea fiind definit relativ la acela dintre cele patru moduri cibernetic-funcționale ale SPU, necesar de a fi activat ca mod „secundar” pentru realizarea unor obiective terapeutice determinate:

- genul *anticipativ* / modul *anticipativ*
- genul *evaluativ* / modul *evaluativ*
- genul *amplificativ* / modul *amplificativ*
- genul *restrictiv* / modul *restrictiv*

Fiecare dintre cele patru „genuri” de procedură psiho-terapeutică elementară definite mai sus cuprinde câte cinci „specii”, fiecare dintre acestea definită relativ la faza psiho-funcțională a SPU, constituită ca bloc *efector (ef)*, în modul cibernetic-funcțional „primar”, conex modului „secundar” definitoriu pentru „genul” „speciei” de referință:

- specia *memorativă* / memoria = (*ef*) „primar”
- specia *senzorio-perceptivă* / senzorio-percepția = (*ef*) „primar”
- specia *afectiv-motivativă* / afectiv-motivația = (*ef*) „primar”
- specia *imaginativă* / imaginația = (*ef*) „primar”
- specia *raționativă* / gândirea = (*ef*) „primar”

II. MEDITAȚIA ÎN GOJU-KENSHA KARATE-DO

A) Originea principiilor și a metodologiei

1. Originea acestor principii pare a se găsi în buddhismul CHAN (ZEN, în japoneză) avându-l ca prim maestru pe patriarhul Bodhidharma (470 – 532 e.n.), prin opera căruia (elaborata în China) buddhismul a asimilat influențe daoiste.

2. Metodologia efectivă a meditației respective (ca ansamblu sistematizat de practică), pare a-și avea originea în școala maestrului Lin Ji (? – 868 e.n., Rinzai, în limba japoneză).

B) Definiție

1. Meditația este, în esența sa, activitate comportamentală IMAGINATIVĂ (în modelul WU XING al SPU, imaginația este procesul informațional prin care se procesează asamblarea conjunctiva a rolurilor de *subiect* și *obiect*, de către procesualitatea psihică a persoanei).

Mai precis este vorba despre o activitate comportamentală în care imaginația are un dublu rol: cel de „efector” în măsura în care sarcina de efectuat este cea de „a imagina” ceva, și totodată de „programator”, în măsura în care „produsul” imaginării este introdus prin imaginație, în procesarea întregului SPU, și anume printr-un circuit procesual, în care d.p.d.v. cibernetic, „blocul programator, (*pr*)” este subsistemul psihic IMAGINAȚIA, „blocul conducător, (*cd*)” este subsistemul psihic GÂNDIREA, „blocul efector, (*ef*)” este subsistemul psihic MEMORIA, iar „blocul detector-comparator, (*dc*)” este subsistemul psihic SENZORIO-PERCEPȚIA.

2. Meditația este acea activitate psiho-fizică în care „efectorul/programator, (*ef / pr*)” menționat mai sus, nu mai este însă IMAGINAȚIA uzuală (cea funcționând în conduita curentă), ci o altfel de imaginație, numită “IMAGINAȚIE VIDĂ”.

„Imaginația vidă” = imaginația nestructurată explicit, astfel încât să fie permisivă (cu o dinamică în timp real), pentru orice structurare, mai precis este vorba de o imaginație a cărei creativitate nu are direcții, sau scopuri de realizare, condiționate.

C) Principiile realizării

Meditația se realizează în trei etape:

(I) - Prima etapă, care este de fapt o etapă pregătitoare, vizează obținerea „imaginației vide”, a cărei realizare constă în parcurgerea a patru faze (patru „pași”) constituite pe un ciclu al raporturilor funcționale interfazice „de frânare” (pe diagrama WU XING a SPU) — prin aceasta apare similitudinea de principiu, cu KOAN-ul — *feedbackul* ciclului respectiv fiind un raport de *condiționare - anticipare*.

(II) - A doua etapă, care este cea a meditației propriu-zise, constă în funcționarea procesului imaginativ descris la punctul (1) al paragrafului (B) Definiție.

(III) - A treia etapă este cea de ieșire din starea de meditație („revenirea”), care se obține printr-o procedură de scoatere a imaginației din starea de „vidă”.

D) Metoda --- (a) teorie, (b) practica

(I) Etapa pregătitoare

Procedura acestei etape este ilustrată prin circuitul cibernetic de pe diagrama (WX) din fig. 5:

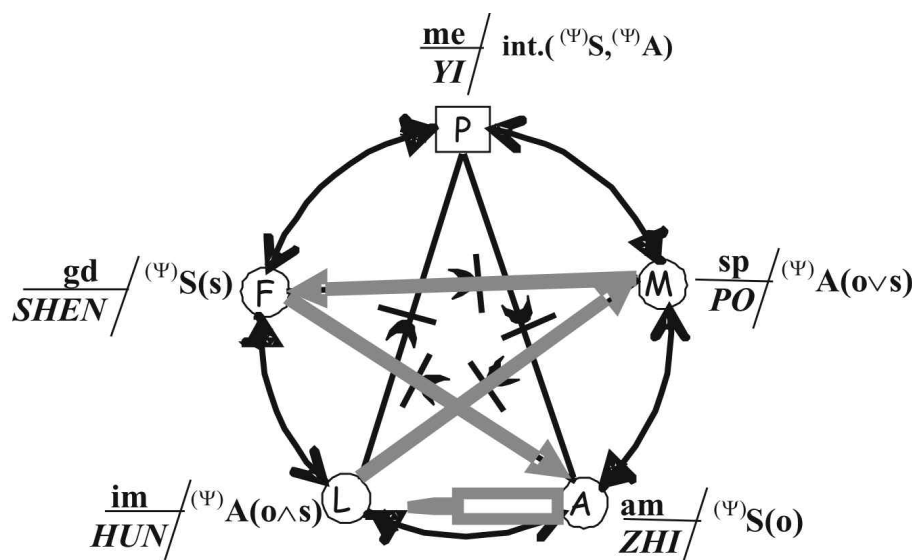

fig. 5

Faza 1:

(a) Primul pas în pregătirea meditației este cel prin care IMAGINATIA frânează structurarea explicită a SENZORIO-PERCEPȚIEI, tinzând spre obținerea stării de „senzorio-percepție goală”.

(b) Practic acest principiu se aplică prin inducerea în imaginație a unei sugestii printr-un mesaj special (al instructorului, în perioada de inițiere) care întărind acțiunea imaginației de frânare asupra senzorio-percepției, conduce la realizarea în aceasta din urmă, a conținutului sugestiei, adică a stării de TSUKI NO KOKORO („spiritul ca luna”) - a privi câmpul perceptiv (interior și exterior) fără atașamentul (privilegierea) de vreunul dintre elementele acestuia.

Faza 2:

a) SENZORIO-PERCEPȚIA (astfel „destructurată”) frânează structurarea explicită a GÂNDIRII, tinzând la obținerea stării de „gândire goală”.

b) Practic acest principiu se aplică prin realizarea în gândire, a stării de MUSHIN („spirit gol”), și anume printr-un mesaj sugestiv (tot al instructorului, în perioada de inițiere) care să faciliteze frânarea structurilor active ale gândirii, de către senzorio-percepția deja „destructurată” - a nu te atașa de niciun gând, a fi fără intenții explicite, a lăsa gândurile să fluctueze liber prin minte, lipsind chiar și intenția de „a le stinge”.

Faza 3 :

a) GÂNDIREA (astfel „destructurată”) frânează structurarea explicită a AFECTIV - MOTIVAȚIEI, tinzând la obținerea stării de „afectiv-motivație goală”.

b) Practic acest principiu se aplică (în faza de inițiere, cu ajutorul mesajelor instructorului) prin realizarea în afectiv-motivație, a stării de MIZU NO KOKORO („spiritul ca apă”, este vorba de „apa unui lac având suprafața perfect liniștită” — stare de echilibru afectiv-motivațional, de calm, de relaxare) și anume printr-un mesaj sugestiv care să faciliteze frânarea structurilor active ale afectiv-motivației, de către gândirea deja „destructurată”,

Faza 4 (cea de feedback):

a) AFECTIV-MOTIVAȚIA (astfel „destructurată”) condiționează (întărită de un mesaj special al instructorului) IMAGINAȚIA, tinzând la obținerea stării de „imaginație vidă”. (în sensul definit la punctul (2) al paragrafului (B) Definiri).

(II) *Etapa efectivă* — etapa propriu-zisă a meditației începe odată cu realizarea *Fazei 4* pregătitoare, și anume prin acțiunea imaginației în poziția de dublu bloc operațional cibernetic *efector/programator*, (*ef / pr*) pe un circuit cibernetic de condiționare-anticipare (descriș la punctul (1) al paragrafului **(B) Definiri**) asupra memoriei, rezultând efectivarea unei MEMORII EXPLICITE ca actualizare asupra memoriei implicite, prin reprezentarea întregului ființei persoanei, ca un fel de contopire cu întregul univers — este vorba de acea conștientizare a asamblării conjunctive dintre rolurile persoanei (de *subiect* și *obiect*), realizate pe interacțiunile sale cu mediul.

În cazul în care această etapă este efectuată sub îndrumarea unui instructor, el emite mesaje sugestive speciale, care sprijină activitatea psihică corespunzătoare, a practicantului.

Procedura acestei etape este ilustrată prin circuitul cibernetic de pe diagrama (WX) din fig. 6:

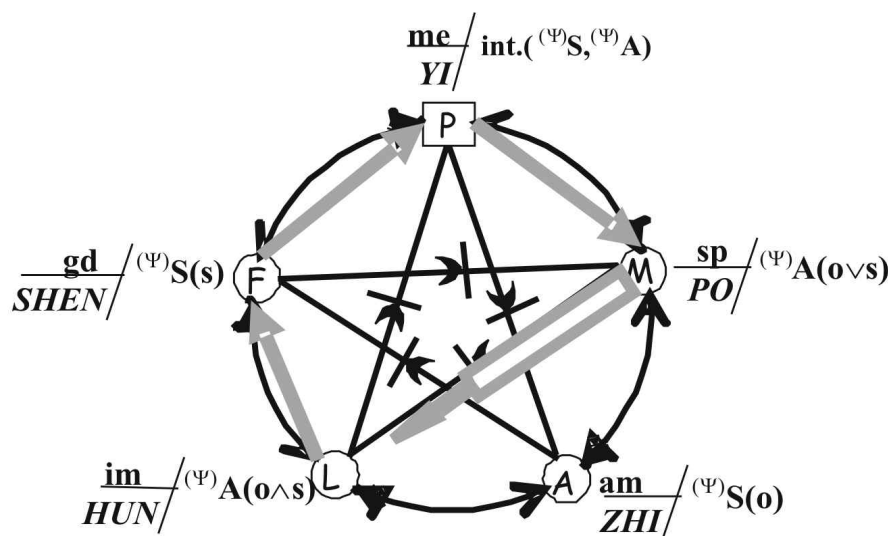

fig. 6

(III) *Etapa de revenire* — ieșirea din meditație („revenirea”) constă procedural în declanșarea unei activități comportamentale SENZORIO-PERCEPTIVE, adică o activitate în care senzorio-percepția este „efector/programator, (*ef / pr*)”: este „efector” (pe relația cu exteriorul), dar și „programator” (pentru că „produsul” efectuării percepției este introdus în procesarea întregului SPU) — (*pr*) = senzorio-percepția, (*cd*) = afectiv-motivația, (*ef*) = imaginația, (*dc*) = gândirea — și în care senzorio-percepția în calitate de (*ef / pr*) este reconectată treptat, la relaționarea cu mediul real.

Această procedură constă într-un ansamblu format din cinci mesaje (emise de instructor, în perioada inițierii) de direcționare a atenției pe un câmp perceptiv fizic (mediul ambiant și propriul corp) asociate cu un tip special de respirație, și cu o activitate musculară ciclică, de tip contracție-relaxare ritmică, lentă.

Procedura acestei etape este ilustrată prin circuitul cibernetic de pe diagrama (WX) din fig. 7:

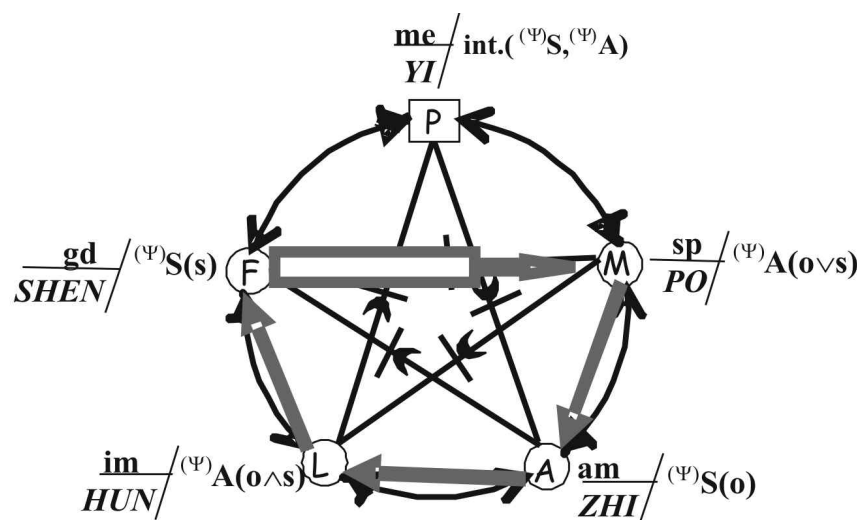

fig. 7

Observație:

1. Trebuie subliniat că cele două etape, să le zicem „auxiliare” (pregătitoare și de revenire) ale meditației sunt la fel de importante ca și etapa meditației propriu-zise:

- nerealizarea etapei I, pregătitoare, face imposibilă realizarea etapei a II-a, deci a meditației propriu-zise;
- nerealizarea etapei a III-a, de revenire, poate determina dereglări mai mult sau mai puțin grave (atenție, uneori chiar foarte grave !) ale funcționării SPU în ansamblul său, unele apărând chiar ca tulburări persistente de personalitate.

După cum s-a putut observa din modelul descriptiv-explicativ prezentat mai sus, „meditația GK” apare ca fiind o activitate psiho-terapeutică având o structură compozită constituită din trei tipuri de proceduri psiho-terapeutice elementare (aparținând clasificării definite în capitolul I.C. al prezentei lucrări):

- etapa I, pregătitoare, face parte din specia *imaginativă* a genului *restrictiv*;
- etapa a II-a, efectivă, face parte din specia *imaginativă* a genului *anticipativ*;
- etapa a III-a, de revenire, face parte din specia *senzorio-perceptivă* a genului *anticipativ*.

CÂTEVA CONCLUZII SUMARE

O primă concluzie evidențiază faptul că pe baza analizei psihologice a „meditației G.K”, se poate spune că aceasta este în esența sa, o activitate complexă de intervenție psiho-terapeutică, având ca obiectiv general „eliberarea” imaginației individului uman de condiționările acumulate prin participarea acestuia la viața cotidiană.

O astfel de intervenție este prin excelență necesară în cazul practicanților de arte marțiale pentru a le dezvolta o capacitate anticipativă eficientă, adaptabilă la orice nouă situație de luptă.

O a doua concluzie se referă la metodologia analizei psihologice efectuate, relevându-se valoarea epistemologică prin originalitate și consistență, a cadrului conceptual descriptiv-explicativ asupra mecanismelor cibernetice specifice sistemului procesualității psihice umane, și care apare totodată ca fiind deschis unor dezvoltări și aprofundări ulterioare.

O a treia concluzie vizează valoarea aplicativă a lucrării cu referire specială la clasificarea procedurilor psiho-terapeutice elementare, aptă de a fi utilizată în organizarea unor strategii practice, concret definite, de intervenție psiho-terapeutică.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Arseni C., Golu M., Dănilă L., (1983), *Psihoneurologie*, Ed. Academiei RSR, București
- Biley A., (1995), *Tratat de meditație*, Ed. Herald, București
- Bodhidharma, (2001), *Marea trezire*, Ed. Herald, București
- Ciofu I., (1994), *Numărul de aur — matrice a evoluției ?*, Ed. Coresi, București
- Clegg B., Birch P., (2003), *Creativitatea*, Ed. Polirom, Iași
- Cosiner J., (2007), *Introducere în psihologia emoțiilor și a sentimentelor*, Ed. Polirom, Iași
- Crețu R. Z., (2005), *Evaluarea personalității*, Ed. Polirom, Iași
- Culda C., (2003), *Terapie și spiritualitate chineză*, Ed. Licorna, București
- Dafinoiu I., (1996), *Sugestie și hipnoză*, Ed. Știință și Tehnică, București
- Delacroix H., (1983), *Psihologia artei*, Ed. Meridiane, București
- Deshimaru T., (1998), *ZEN și artele marțiale*, Ed. Herald, București
- Dimitriu E., (1998), *Timiditatea și terapia ei*, Ed. Știință și Tehnică, București
- Filimon D. V., Postolocă V., (2000), *Incursiune în acupunctură*, Ed. Polirom, Iași
- Gheorghiu V. A., Ciofu I., (1982), *Sugestie și sugestibilitate*, Ed. Academiei RSR, București
- Golu M., (1975), *Principii de psihologie cibernetică*, Ed. Științifică și Enciclopedică, București
- Golu M., (2004), *Bazele psihologiei generale*, Ed. Universitară, București
- Granet M., (2006), *Gândirea chineză*, Ed. Herald, București
- Hall L. M.I., (2007), *Spiritul programării neuro-lingvistice*, Ed. Curtea Veche, București
- Holdevici I., (1995), *Sugestiologie și psihoterapie sugestivă*, Ed. Victor, București
- Holdevici I., (1998), *Elemente de psihoterapie*, Ed. ALL, București
- Holdevici I., (2005), *Psihoterapia cognitiv comportamentală*, Ed. Științelor Medicale, București
- Huber W., (1997), *Psihoterapiile*, Ed. Științifică și Tehnică, București
- Ionescu G., (1990), *Psihoterapie*, Ed. Științifică, București
- Ionescu-Tîrgoviște C., (1993), *Teoria și practica acupuncturii moderne*, Ed. Academiei Române, București
- Jagot Paul-Clément, (1994), *Puterea sugestiei* Ed. Orfeu 2000, București
- Ladea I., (1999), *Acupunctura* (vol. I), Ed. Florile Dalbe, București
- Ladea I.n (2000), *Acupunctura* (vol. II), Ed. Studentească, București
- Lama A. G. (1999), *Meditație creatoare și conștiința multidimensională*, Ed. Herald, București
- Landsberg M. (2005), *Coaching*, Ed. Curtea Veche, București
- Lucian A. (2007), *Dorința între magie și realitate*, Ed. Ascendent, București
- Lu Kuan Yu (2005), *Secretele meditației chineze*, Ed. Herald, București
- Maltz M. (1999), *Psihocibernetica*, Ed. Curtea Veche, București
- Moreau A. (2007), *Psihoterapie. Metode și tehnici*, Ed. Trei București
- Munteanu A. (1994), *Incursiune în creatologie*, Ed. Augusta, Timișoara
- Nukariya K., (2005), *Istoria zenului*, Ed. Herald, București
- Negovan V. (2007), *Psihologia învățării*, Ed. Universitară, București
- Ohtsuka T, (1977), *GOJU-KENSHA KARATE-DO KYOHON*, Ed. © T. Otsuka, Tokyo
- Ohtsuka T. (1982), *GOJU-KENSHA «TAIJI QUAN» KYOHON*, Ed. © T.Otsuka, Tokyo
- Rinzai, (2001), *Cronica realizării*, Ed. Herald, București
- Roco M. (2004), *Creativitatea și inteligența emoțională*, Ed. Polirom, Iași
- Traube P. (2001) *Incursiune în psihoterapie*, Ed. Polirom, Iași
- Welwood J., (2006), *Psihologia trezirii. Budismul, psihoterapia și calea transformării personale și spirituale*, Ed. Elena Francisc Publishing, București
- Winnicott D. W. (2003), *Natura umană*, Ed. Trei, București

ASTMUL BRONȘIC – O ABORDARE DIN PERSPECTIVĂ PSIHO-SOCIALĂ

Mirona Ioana MARCU¹, Ruxandra RĂȘCANU², Ionel CIRCO³

¹ Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Catedra de Psihologie
mirona_valean@yahoo.com

² Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Catedra de Psihologie

³ Sanatoriul de Pneumologie Brad, Hunedoara

REZUMAT

Astmul bronșic este o boală inflamatorie a căilor aeriene, frecventă în majoritatea țărilor dezvoltate. Prevalența afecțiunii pare a fi mai mare în mediul rural, remarcându-se în același timp și o asociere a acesteia cu categorii socio-economice defavorizate.

Studiul de față și-a propus să evidențieze legătura existentă dintre diverși factori psiho-sociali și apariția și evoluția astmului bronșic. Cele două eșantioane cuprinse în studiu au fost constituite din 30 de persoane diagnosticate cu astm bronșic și 30 de persoane fără astm bronșic. Subiecților li s-au aplicat o serie de probe psihologice dintre care amintim: Chestionarul anamnestic, State-Trait Anxiety Inventory X2, Scala Rosenberg, Inventarul de Personalitate Freiburg.

Diferențe semnificative între cele două loturi s-au obținut în privința anxietății și a factorilor de risc implicați în dezvoltarea astmului bronșic.

Un rol important în procesul terapeutic al bolnavului astmatic în vederea optimizării adaptării sale la caracterul cronic al bolii îl deține și informația de factură psihologică.

ABSTRACT

Bronchial asthma is an inflammatory disease of the respiratory tract which is frequent in most developed countries. Its prevalence seems to be higher in the urban rather than the rural areas and it is more common among disfavored socio-economic classes.

The present study looks at how the various psycho-social factors can account for the appearance and evolution of bronchial asthma. The two samples used consisted of 30 people who were diagnosed with bronchial asthma and 30 healthy people. The subjects were administered a series of psychological tests such as: anamnestic questionnaire, State-Trait Anxiety Inventory X2, the Rosenberg Scale, the Freiburg Personality Inventory.

Significant differences were noted in the two samples in regards to anxiety and the risk factors involved in the evolution of the disease.

An important role in the therapeutic process leading to an improved adaptation of the patient to the chronic status of his/her disease is played by information of a psychological nature.

INTRODUCERE

Astmul bronșic este în primul rând o boală a căilor aeriene, în special a bronhiilor. Acesta apare la persoane cu un anumit teren predispozant, fiind generat de o sensibilitate exagerată a bronhiilor la unul sau mai mulți factori. Răspunsul particular al sistemului imunitar, care constă în sensibilizarea organismului față de una sau mai multe substanțe din mediul înconjurător (alergenii) se numește „atopie”.

Astmul bronșic se prezintă sub trei aspecte principale: astmul cu accese intermitente; astmul cronic; starea de rău astmatic sau astmul acut grav, reprezentând o complicație a bolii.

Astmul cu accese intermitente este forma tipică de astm cu dispnee paroxistică. El se întâlnește în special la copii, adolescenți sau adulți tineri, la care componenta alergică este

predominantă.

Astmul cronic reprezintă o formă de astm bronșic cu istoric vechi de accese astmatice și la care s-a dezvoltat obstrucție respiratorie severă și progresivă de-a lungul anilor. Este mai frecvent peste vârsta de 40-50 de ani.

Astmul bronșic acut grav este o urgență medicală prin amploarea tulburărilor fiziopatologice și clinice pe care le antrenează, constituind principala cauză de mortalitate în astm.

În procesul terapeutic al pacienților, informarea și educarea acestora în scopul de a deveni parteneri activi alături de medici, constituie o cerință care ar trebui îndeplinită, luând în considerație faptul că procesul terapeutic ca durată poate însemna chiar zeci de ani.

În **educația bolnavului de astm bronșic** trebuie să se țină seama de particularitățile individuale și de vârstă ale acestuia, dar și de elementele care caracterizează boala cum ar fi: severitatea acesteia, măsurile de tratament și monitorizare ale bolii.

Controlul mediului și a triggerilor exacerbărilor astmatice reprezintă de asemenea o etapă esențială în abordarea terapeutică a bolnavului astmatic.

Dintre **factorii psihosociali** specifici care pot afecta simptomatologia și variabilitatea astmului amintim: reducerea suportului social al persoanelor afectate de boală, singurătatea, șomajul.

Un alt factor care are un rol în apariția și agravarea severității tulburărilor psihopatologice asociate astmului bronșic este legat de standardul socio-economic scăzut al persoanelor afectate de boală. Sărăcia poate fi corelată cu o mulțime de factori, independent de stresul emoțional pe care-l produce. Este vorba despre asocierea cu îngrijire medicală neadecvată sau insuficientă, expunere ridicată la toxine sau alergeni. Sărăcia rămâne însă un important stresor emoțional, iar persoanele cu standard socio-economic scăzut sunt deprivatate de mecanisme de reducere a stresului, multe dintre acestea fiind costisitoare, mergând de la psihoterapie până la posibilitatea de a-și permite concedii în care să se relaxeze.

Cuvinte cheie: astm bronșic, stima de sine, anxietate

Obiective:

- Evidențierea impactului astmului bronșic asupra activităților cotidiene ale pacienților;
- Evidențierea legăturii dintre prezența / absența bolii asupra nivelului stimei de sine;
- Reliefarea legăturii dintre anxietate și existența bolii;

Ipoteze:

➤ Există diferențe semnificative în ceea ce privește nivelul stimei de sine la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic.

➤ Există diferențe semnificative în privința anxietății la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic;

METODOLOGIE

Descrierea eșantionului:

Am utilizat două loturi, pe baza unei proceduri de eșantionare nonprobabilistice de conveniență. Lotul de studiu a fost format din 30 de persoane diagnosticate cu astm bronșic, internate la Sanatoriul de Pneumologie Brad. Cel de-al doilea - lotul de control - al studiului a fost compus din 30 de persoane fără astm bronșic, selectate pentru a fi echivalente sub raportul vârstei, genului, mediului de proveniență, statutului marital cu persoanele din lotul de studiu. Limitele de vârstă ale eșantionului se încadrează în intervalul 19-80 ani.

Instrumente:

Anxietate – STAI –X2 conține 20 de itemi – anxietatea ca trăsătură.

Stima de sine – Scala Rosenberg conține 10 itemi, pentru evaluarea nivelului stimei de sine.

Chestionarul Respirator al Spitalului Saint George urmărind evidențierea problemelor legate de starea respiratorie a persoanei pe trei componente: simptome, activități și impact.

Rezultate

Ipoteza nr. 1. Există diferențe semnificative în ceea ce privește nivelul stimei de sine la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic;

Tabel nr. 1 Prezentarea rezultatelor obținute în urma prelucrării statistice a datelor la Scala Rosenberg.

	Lot	Număr	Media	Abaterea standard	t
Stima de sine	Persoane cu astm	30	26.46	3.39	-6,45**
	Persoane fără astm bronșic	30	31.76	2.95	

**p<.01

Ipoteza nr. 2. Există diferențe semnificative în ceea ce privește anxietatea la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic;

Tabel nr. 2 Prezentarea rezultatelor obținute în urma prelucrării statistice a datelor la STAI –X2.

	Lot	Număr	Media	Abaterea standard	t
Anxietate	Persoane cu astm	30	55,46	1,63	8,83**
	Persoane fără astm bronșic	30	35,86	1,50	

**p<.01

Tabel nr. 3. Prezentarea rezultatelor obținute în urma prelucrării statistice a datelor la Chestionarul Respirator al Spitalului Saint George.

Scale	Lot	Număr	Media	Abaterea standard	t
Simptome	Persoane cu astm	30	15.53	5.34	9,91**
	Persoane fără astm bronșic	30	4.03	3.43	
Activități	Persoane cu astm	30	12.26	4.28	12,85**
	Persoane fără astm bronșic	30	1.60	1.52	
Impact	Persoane cu astm	30	20.00	7.27	13,40**
	Persoane fără astm bronșic	30	1.43	2.14	

**p<.01

Discuții

Studiul de față a arătat existența unor diferențe în privința anxietății, precum și în nivelul stimei de sine la persoanele cu astm bronșic față de persoanele sănătoase.

Prima ipoteză a cercetării - Există diferențe semnificative în ceea ce privește nivelul stimei de sine la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic- a fost susținută, datele fiind prezentate în tabelul nr. 1.

Astmul bronșic este o afecțiune care antrenează dificultăți în exercitarea rolurilor familiale și profesionale și care se poate asocia cu o autoevaluare mai scăzută în rândul pacienților. Pacienții astmatici se pot simți mai puțin utili în activitățile lor, mai puțin valorizați sau implicați la locul de muncă.

Pe de o parte, persoanele cu astm bronșic care au un nivel al stimei de sine scăzut uneori pot fi obligați de exigențele tratamentului să preferă rutina și un mediu securizant. Pe de altă parte, preferința pentru activități rutinante și dorința de a sta în medii securizante pot fi corelate cu nivelul stimei de sine. Toate aceste elemente pot favoriza confruntarea în mai mică măsură cu eșecul. În interiorul unui grup care le oferă siguranță, pacienții astmatici au impresia de protecție împotriva eșecului. Teama de eșec este un alt concept care este asociat unui nivel scăzut al stimei de sine. Sentimentele de culpabilitate sau inutilitate apărute ca urmare a instalării depresiei pot contribui de asemenea la o astfel de atitudine pasivă și defensivă.

Sentimentul de a fi iubit și de a fi competent reprezintă două trebuințe care, satisfăcute, contribuie la creșterea stimei de sine. Astfel, bolnavii astmatici se pot simți mai puțin capabili de a rezolva problemele, de a le depăși, de a fi performanți într-o anumită situație. Devalorizarea pacienților astmatici asociată acestor componente se poate manifesta prin îndoieli asupra capacității de a fi apreciat de către ceilalți, sensibilitate exacerbată față de părerea celorlalți, rezistență scăzută la influențele celor din jur, tendința de a renunța ușor în confruntarea cu dificultăți.

Persoanele fără astm bronșic au înregistrat scoruri mai ridicate evidențind un nivel al stimei de sine mai ridicat. Aceasta poate avea sub aspect comportamental, dorința de explorare a unor medii cât mai variate, căutarea unor strategii de dezvoltare personală, un mod de acțiune prin care să accepte riscurile și eșecurile. Stima de sine înaltă permite toate aceste demersuri, care la rândul lor întretin o stimă de sine ridicată.

A doua ipoteză a cercetării - Există diferențe semnificative în ceea ce privește anxietatea la persoanele cu astm bronșic față de persoanele fără astm bronșic - a fost susținută, datele fiind prezentate în tabelul nr.2.

O sursă a anxietății este reprezentată de frica pentru viața proprie, îndeplinind o funcție de alarmă pentru individ. Poate fi vorba de anxietatea manifestată de un pacient în cazul unei crize astmatice unde resimte nevoia acută de aer.

Anxietatea și preocuparea care o însoțește pot fiacompaniate de simptome adiționale cum ar fi: neliniște, fatigabilitate instalată foarte repede, capacitate de concentrare scăzută, tensiune musculară, perturbarea somnului.

Ca o completare la cele prezentate până acum, am evidențiat și diferențele apărute pe trei componente - simptome, activități și impact la Chestionarul Respirator al Spitalului Saint George, utilizat în scop exploratoriu. (tabel nr. 3). Evaluările dificultăților respiratorii între cele două loturi studiate, pe cele trei dimensiuni iau în considerație perioada ultimelor 12 luni, înainte de aplicarea chestionarului.

În privința simptomelor (tuse, dispnee, wheezing) rezultatele au arătat că persoanele astmatice au acordat o importanță mai mare problemelor respiratorii în cursul ultimelor 12 luni, față de persoanele sănătoase.

La nivelul efectuării unor activități cotidiene precum îmbrăcatul, igiena personală, urcarea unui etaj, mersul, menajul, mersul în ritm mai alert, transportul unor obiecte la etaj, efectuarea unor munci ușoare de grădinarit, dansul sau diferite activități sportive, dificultățile respiratorii cu care se confruntă persoanele astmatice încetinesc ritmul normal de desfășurare a acestora, implicând resorturi energetice și de timp suplimentare pentru realizarea lor.

Altă diferență semnificativă a fost obținută la nivelul efectelor pe care astmul bronșic le poate antrena asupra pacienților pe următoarele dimensiuni ale vieții: familie, activitatea profesională, relații interpersonale, comunicare, pacientul evaluându-și starea respiratorie drept cea mai mare problemă a sa. Impactul pe care astmul bronșic îl are la nivelul vieții pacienților se poate reflecta și în posibilele renunțări din partea acestora la activități preferate de ei înainte de debutul bolii. Astmul bronșic poate astfel impune o redimensionare a vieții pacientului pe mai multe paliere ale sale, implicând și modul de petrecere a timpului liber.

CONCLUZII

Studiul de față a evidențiat diferențele apărute la nivelul anxietății și al stimei de sine între pacienții diagnosticați cu astm bronșic și persoanele fără astm bronșic.

Alături de autonomie, trebuința de recunoaștere este foarte importantă în elaborarea stimei de sine. Persoanele fără astm bronșic se declară mai mulțumiți de ei înșiși, mai siguri pe ei. Stima de sine scăzută a pacienților astmatici este asociată mai degrabă unor strategii defensive, de evitare a riscurilor și eșecurilor.

Simptomele anxioase constituie predictorii pentru un management deficitar al astmului bronșic și un status funcțional deficitar al pacientului astmatic.

O limită a prezentului studiu este determinată de neechilibrarea celor două loturi implicate din punct de vedere al nivelului studiilor.

BIBLIOGRAFIE

- Ekici, A., Ekici, M., Kara, T., Keles, H., Koczigit, P., (2006), Negative mood and quality of life in patients with asthma. *Quality of life Research*, 15, pg. 49-56.
- Gherasim, L., (2002), *Medicina Internă*, Editura Medicală, București.
- Jessop, Donna, C., Rutter D. R., Sharma D., Albery I. P., (2004), Emotion and adherence to treatment in people with asthma: An application of the emotional Stroop paradigm. *British Journal of Psychology*, 95, pg. 127-147.
- Leupoldt, A., Ehnes F., Dahme, B., (2006), Emotion and respiratory function in asthma: A comparison of findings in everyday life and laboratory. *British Journal of Health Psychology*, 11, pg. 185 – 198.
- Rășcanu, Ruxandra, (2007), *Psihologie aplicată*, Ed. Universității din București.
- Rietveld, S., Everaed, W., Creer, T. L., (2000), Stress – induced asthma: a review of research and potential mechanisms. *Clinical and Experimental Allergy*, vol 30, pg. 1058-1066.
- Smyth. J. M., Soefer M. H., Hurewitz, A., Kliment A., Stone, A. A., (1999). Daily Psychological Factors Predict Levels and Diurnal Cycles Of Asthma Symptomatology and Peak Flow. *Journal of Behavioral Medicine*, vol.22, nr.2, pg. 179-193.

TIPOLOGII DIMENSIONALE EVOCATE ÎN AUTO ȘI HETERO-DESCRIERI SPONTANE

Alina MAZILESCU¹, Bernard GANGLOFF²

¹Laboratorul PRIS, Departamentul de Psychologie, Universitatea Rouen (Franța), Universitatea Politehnica din Timișoara, DPPD;

alina.mazilescu@gmail.com

²Laboratorul PRIS, Departamentul de Psychologie, Universitatea Rouen (Franța), și Departamentul de Gestiune, Universitatea Federală Paraíba (Brésil).

bernard.gangloff@univ-rouen.fr

REZUMAT

A vorbi despre sine sau a vorbi despre celălalt, a te descrie pe tine sau a-l descrie pe celălalt sunt activități curente ale vieții noastre sociale. Dar ce spunem atunci când, în mod spontan, ne descriem pe noi sau descriem pe altcineva? Care sunt aspectele evocate? Sunt aceste aspecte identice sau diferite atunci când vorbim despre noi, despre o persoană simpatcă sau despre o persoană antipatică? Acestea sunt punctele asupra cărora ne vom opri în acest studiu.

S-a solicitat unui grup de 50 de studenți și studente, realizarea individuală și succesivă, a trei descrieri libere: descrierea unui coleg simpatc, descrierea unui coleg antipatic și descrierea propriei persoane. Analiza de conținut a răspunsurilor a permis stabilirea unei liste de 102 termeni și expresii, distincte din punct de vedere semantic, care au fost clasificate în categorii personologice, ierarhizate după frecvența lor de apariție. Aceasta tipologie va fi prezentată și global, dar și diferențiat în funcție de tipul descrierii solicitate.

Cuvinte cheie: *autodescriere, hetero-descriere, personalitate*

RÉSUMÉ

Parler de soi, parler d'autrui, se décrire ou décrire autrui, font partie des activités les plus courantes de la vie en société. Mais que dit-on lorsque, spontanément, on se décrit ou lorsque l'on décrit autrui? Quels sont les aspects évoqués? Ces aspects sont-ils les mêmes ou différent-ils lorsque l'on parle de soi, d'une personne qui nous est sympathique, ou d'une personne qui nous est antipathique? Tels sont les points que nous examinerons.

Nous avons demandé à 50 étudiants et étudiantes d'effectuer, de manière individuelle, trois descriptions successives, en utilisant librement les mots et expressions qu'ils désiraient: une description de soi, puis une description d'un étudiant (ou d'une étudiante) qui leur était sympathique, puis celle d'un étudiant (ou d'une étudiante) qu'ils jugeaient antipathique. L'analyse de contenu des réponses nous a alors permis d'établir une liste de 102 termes et expressions sémantiquement distincts que nous avons ensuite classés par catégories personnologiques hiérarchisées selon leur fréquence d'apparition.

Nous présenterons ici cette typologie, d'une part de manière globale puis différenciellement, en fonction de chacune des 3 cibles.

Mots clés: *autodescription, hétérodescription, personnalité.*

1. PROBLEMATICA

Descrierea unei persoane (indiferent că e vorba despre sine sau despre altul) se realizează adeseori în termeni descriptivi ce țin de sfera personalității. Una dintre problematicile frecvent abordate în cadrul studiilor de psihologia personalității, a vizat structura acesteia, unitățile și componentele de bază ale personalității. Pentru a raspunde acestor întrebări, cercetătorii s-au folosit de concepte precum cele de „trăsătură sau tip”. Astfel, trăsăturile au ocupat un loc central

în studiile privind descrierea personalității, chiar dacă a fost acceptat faptul că trăsăturile au o slabă valoare descriptivă și nu permit efectuarea unor predicții comportamentale fiabile (Le Poulter et Guéguen, 1991).

Pentru Eysenck (1967) și Gray (1982) au fost suficiente trei dimensiuni pentru a caracteriza personalitatea. Eysenck a vorbit în teoria sa despre extraversiune vs introversiune, despre neuroticism vs stabilitate emoțională și despre psihoticism vs forța eului, în timp ce Gray a propus o teorie fondată pe anxietate, impulsivitate și agresiune. La baza modelului lui Cloninger (1986) se regăsesc tot trei dimensiuni (temperamente): căutarea noutății, evitarea pericolului și dependența de recompensă, dar în 1993, Cloninger împreună cu colegii ei au modificat acest model trecând de la 3 la 7 dimensiuni prin adăugarea unui temperament – persistența- și a trei caractere – autodeterminarea, cooperarea și transcendența (Cloninger, Svrakic et Przybeck, 1993)

Digman (1990) și Goldberg (1990) au găsit 5 dimensiuni principale ale personalității, în timp ce Cattell (1957), Guilford și Zimmerman (1956) au stabilit 16 și respectiv 14 trăsături de personalitate.

Există cercetări care arată că trăsăturile de personalitate tind să intre în corelație unele cu altele (Costa, McCrae et Kay, 1995). Cu ajutorul analizei factoriale, multitudinea trăsăturilor de personalitate a putut fi diminuată, revenind, astfel, la un număr mai restrâns. Un aspect remarcabil al cercetării privind personalitatea a fost acceptarea cvasi-generală a modelului de personalitate cu cinci factori, numit și modelul „Big Five”. În cadrul acestui model se consideră că descrierea conduitelor se poate rezuma la 5 dimensiuni ale personalității, și anume: neuroticismul (N), extraversiunea (E), deschiderea la experiență (O), agreabilitatea (A) și conștiinciozitatea (C). Rădăcinile acestui model se regăsesc în studiile lexicale care aveau ca scop identificarea noțiunilor utilizate în descrierea propriei persoane sau în descrierea celorlalți. Tehnicile utilizate în studiile lexicale fac parte din tehnicile numite descriptive, printre care se regăsesc și alte procedee precum scalele de evaluare, alegerea trăsăturilor dintr-o listă standard sau trierea trăsăturilor pe baza unui criteriu dat. Taxonomiile rezultate din utilizarea tehnicii descrierilor libere pun în evidență importanța analizei registrului lexical.

Cattell (1957), Chaplin, John și Goldberg (1988) și John (1991) au repertoriat un ansamblu de indici suficienți pentru descrierea adecvată a întregului univers psihologic. Park (1986), Ostrom (1975), Fiske și Cox (1979) și Prentice (1990) propun taxonomii cu cinci sau șapte categorii de itemi, dar aceste categorii depășesc sfera personalității deoarece cuprind în afara trăsăturilor de personalitate și trăsături fizice, atitudini, informații demografice etc.

Metoda descrierii libere prezintă avantajul acordării unei libertăți totale de descriere (ceea ce dă posibilitatea obținerii unei descrieri apropiate de impresia subiectului), dar pune probleme de depunere și de prelucrare a registrului lexical. În general taxonomiile descrierilor libere variază în funcție de obiectivele cercetării, în funcție de tehnicile și consemnele utilizate și chiar în funcție de persoanele care percep și fac descrierile solicitate. Astfel, în ceea ce privește predominanța categoriilor în funcție de tip, opiniile sunt diferite: în studiile lui Steers și Show (1993) sunt dominante trăsăturile de personalitate, în timp ce în ierarhia lui Fiske și Cox (1979) trăsăturile fizice sunt plasate înaintea trăsăturilor de personalitate.

Studiul nostru are ca scop identificarea și stabilirea diferențelor sau asemănărilor dintre categoriile utilizate în auto-descrierile și hetero-descrierile libere.

2. METODA

2.1. Subiecții

Datele de bază au fost culese de la 50 de studenți și studente din anii I, II și IV ai Universității Politehnica din Timișoara (Facultatea de Electronică, Automatizări și Calculatoare, Mecanică,

Management în Transporturi și Facultatea de Chimie Industrială). Au fost astfel investigați 33 de fete (între 18 și 31 ani) și 17 băieți (între 19 și 35 ani), vârsta medie fiind 22 ani.

2.2. Procedura

În cadrul cursului de psihologia educației, curs aparținând unui modul didactic opțional (cu scopul de a învăța studenții să predea disciplinele tehnice la liceu), subiecții au fost invitați să participe la acest studiu, pe bază de voluntariat.

Astfel, subiecților li s-a solicitat să realizeze individual și în scris trei descrieri succesive, utilizând cuvintele și expresiile pe care ei le doresc: descrierea unui coleg (student sau studentă) care le este simpatic, descrierea unui coleg (student sau studentă) pe care ei îl consideră antipatic și descrierea propriei lor persoane. Pentru fiecare descriere au avut la dispoziție 5 minute, și fiecare din cele trei consemne le-a fost prezentat înaintea fiecărei descrieri: primul consemn a constat în solicitarea realizării descrierii unui coleg simpatic (student sau studentă); după trecerea celor cinci minute acordate primei descrieri studenții au primit cel de-al doilea consemn (descrierea unui coleg – student sau studentă - antipatic) și la sfârșitul celei de a doua descrieri au primit cel de-al treilea consemn (autodescrierea).

2.3. Analiza răspunsurilor

În analiza și prelucrarea răspunsurilor am folosit metoda analizei de conținut, urmărind repartiția termenilor și expresiilor obținute, în diverse categorii tematice, omogene și diferențiate, categorii formate prin utilizarea adjectivelor, substantivelor, verbelor sau perifrazelor. Categoriile au avut la bază analiza asemănărilor/diferențelor de semnificație terminologică, având ca scop de a reflecta cât mai exact posibil conținutul descrierilor realizate. Argumentul pentru acest mod de elaborare a categoriilor se regăsește în afirmația lui Allport că „valoarea unei trăsături excede denominația sa” (Allport, 1966, p.1) și în explicația lui Mollaret că „fiecare trăsătură face referința la cel puțin două registre de evenimente (comportamente și stadii interne) ceea ce dă posibilitatea definirii lor ca adjective polisemice” (Mollaret, 1998, p. 546). Câteodată, pe lângă unul sau mai multe adjective, substantive, verbe sau perifrize, toate referindu-se la aceeași categorie, am utilizat și descrieri ale conduitei exemplificând, astfel, conținutul categoriilor vizate.

Pentru a ilustra aceste analize, va prezentăm descrierea unui coleg simpatic, realizată de subiectul nr 2 (feminin, 21 ani, Facultatea de Automatizări și Calculatoare): „*Este o persoană ambițioasă și timidă. Are 22/23 ani, părul castaniu și ochii căprui. Este inteligent*”.

Plecând de la aceasta descriere am stabilit următoarele cinci categorii :

- „*Este o persoana ambițioasă*” a condus la categoria : „*Cineva ambițios care iubește provocarea și competiția*” (prezența expresiei „care iubește provocarea și competiția” provine din adăugarea, în această categorie, a unor termeni vecini aceluia de ambițios, termeni provenind din alte descrieri)

- „*timid*” a condus la categoria : „*Cineva puțin comunicativ, introvertit, timid, discret, care vorbește puțin, care nu se remarcă, căruia nu-i place să atragă atenția asupra lui*” (prezența expresiei „*puțin comunicativ...*” provine din adăugarea, în această categorie, a unor termeni vecini aceluia de timid, termeni provenind din alte descrieri),

- „*are 22/23 ani*” a condus la categoria : „*vârstă*”,

- „*părul castaniu și ochii căprui*” a condus la categoria: „*aparența fizică*”,

- „*este inteligent*” a condus la categoria : „*Cineva inteligent, perspicace, care analizează bine lucrurile, care spune lucruri interesante, pertinente*” (expresia „*care este perspicace...*” provine din adăugarea, în această categorie, a unor termeni vecini aceluia de inteligent, termeni provenind din alte descrieri).

Plecând de la aceste prime categorii unipolare și unidimensionale (sau categorii de prim nivel) am stabilit, atunci când ele nu figurau în descrierile spontane ale subiecților, categoriile unipoare inverse categoriilor existente. Alăturând cei doi poli, am ajuns la formarea unor categorii bipolare, bidimensionale (sau categorii de nivel secund). De exemplu, în paralel cu categoria „*Cineva inteligent, perspicace, care analizează bine lucrurile, care spune lucruri interesante, pertinente*” am construit categoria inversa „*Cineva care nu este inteligent, căruia îi lipsește perspicacitatea, care nu știe să analizeze lucrurile, care nu spune lucruri interesante și pertinente*”, apoi am reunit acești doi poli într-o singură categorie bipolară sau categorie de nivel secund „*Cineva inteligent, perspicace, care analizează bine lucrurile, care spune lucruri interesante, pertinente / care nu este inteligent, căruia îi lipsește perspicacitatea, care nu știe să analizeze lucrurile, care nu spune lucruri interesante și pertinente*”¹.

Am calculat numărul și frecvența de apariție a fiecărei categorii de prim nivel și de nivel secund, în fiecare din cele trei descrieri realizate de cei 50 de subiecți (calculul s-a făcut luând în considerație o singură dată, apariția unei categorii, în cadrul unui tip de descriere făcută de un subiect²). Apoi, utilizând X^2 , (Test chi-square) am comparat numărul și frecvența de apariție a acestor categorii.

3. REZULTATE

Plecând de la cele 150 descrieri analizate (3 descrieri pentru fiecare dintre cei 50 de studenți și studente) am realizat o listă de 102 categorii de prim nivel și 48 categorii bipolare sau de nivel secund. Altfel spus, s-au obținut 96 categorii unipolare/2 și 6 categorii nedihotomizabile (prenume, vârstă, aparență fizică, mediu social, profesie, centre de interes), adică un total de 54 categorii de nivel secund împărțite în 3 domenii :

- 46 categorii psihologice
- 4 categorii biologice: vârstă, frumos/urât, aparență fizică, sexe.
- 4 categorii sociologice: profesie, mediu social, născut la oraș/la sat, prenume

În tabelul 1 sunt prezentate numărul și frecvența de apariție a categoriilor de nivel secund (bio, psiho, socio) în cadrul fiecărui tip de descriere (simpatic, antipatic, sine) (de exemplu, în cadrul descrierii unei persoane simpatice au fost identificate 39 categorii psihologice din cele 46 posibile).

Tabel 1: numărul (Nr) și frecvența de apariție (F) a celor 54 categorii. Astfel, în descrierea unei persoane simpatice au fost identificate 39 categorii psihologice cu o frecvență de apariție de 293

	Simpatic	Antipatic	Sine
Nr categorii psihologice	39	38	41
F totală de apariție categ. psiho	293 (87,72 %)	251 (90,94 %)	331 (92,2 %)
Nr categorii biologice	4	4	4
F totală de apariție categ. biologice	38 (11,38 %)	18 (6,52 %)	23 (6,41 %)
Nr categorii sociologice	2	3	3
F totală de apariție categ. sociologice	3 (0,9 %)	7 (2,54 %)	5 (1,39 %)
Nr total categorii	45	45	48
F totală de apariție a categ.	334 (100 %)	276 (100 %)	359 (100 %)

¹ Adușăm că aceste categorii bipolare s-au putut realiza doar pentru categoriile care s-au pretat la dihotomizare, excluzând, astfel, categorii ca de exemplu: vârsta, profesie etc.

² Dacă un subiect, pentru a se descrie pe el însuși, de exemplu, face referință de mai multe ori la categoria „inteligentă...” noi am luat în calcul doar o singură dată această apariție.

3.1. Analize globale

Pe plan global (fără a intra în detaliile fiecărei categorii) se remarcă o repartiție ne semnificativ diferită a categoriilor bio/psiho/socio raportat la cele trei tipuri de descrieri. (cf. tab 2).

În ceea ce privește frecvența de apariție a categoriilor din cele trei clase, se obține o diferență semnificativă a frecvenței categoriilor bio/psiho/socio în descrierea simpaticului față de descrierea antipaticului. (cf. tab 3).

Tabel 2: comparație, inter-descrieri, a numărului de categorii utilizate (analiza verticală în cadrul tabelului 1).

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=0,213$; $p=0,89$	$X^2=0,153$; $p=0,926$
Antipatic		$X^2=0,017$; $p=0,991$

Tabel 3: comparație, inter-descrieri, a frecvenței categoriilor utilizate (analiza verticală în cadrul tabelului 1).

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2= 6,53$; $p=0,038$	$X^2= 5,608$; $p=0,061$
Antipatic		$X^2= 1,11$; $p=0,574$

3.2. Analiza descriptivelor biologice

Dacă ne referim la cele 4 descriptive biologice (cf. tabel 4), notăm o repartiție diferită a frecvenței categoriilor componente între descrierea simpaticului și descrierea propriei persoane (tabel 5).

Tabel 4: repartiția, în fiecare din cele 3 descrieri, a frecvenței de utilizare a descriptivelor biologice.

	Simpatic	Antipatic	Sine
F. «vârsta»	4	1	3
F. «frumos/urât»	7	4	9
F. «aparența fizică»	22	10	10
F. «sex»	5	3	1
Total	38	18	23

Tabel 5: comparație, inter-descrieri, a frecvenței categoriilor biologice utilizate (analiza verticală în cadrul tabelului 4)

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2= 0,545$; $p=0,909$	$X^2= 4,12$; $p=0,0249$
Antipatic		$X^2= 3,363$; $p=0,339$

3.3. Analiza descriptivelor sociologice

În ceea ce privește cele 4 descriptive sociologice (ale căror date figurează în tabelul 6), nu s-a obținut nici o diferență semnificativă între cele trei descrieri (tabel 7).

Tabel 6: repartiția, în fiecare din cele 3 descrieri, a frecvenței de utilizare a descriptorilor sociologice.

	Simpatic	Antipatic	Sine
F. «profesie»	2	3	2
F. «mediu social»	0	3	1
F. «prenume»	0	1	0
F. «habitat oraș/sat»	1	0	1
Total	3	7	5

Tabel 7: comparație, inter-descrieri, a frecvenței categoriilor sociologice utilizate (analiza verticală în cadrul tabelului 6)

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=4,286, p=0,232$	$X^2=0,889, p=0,641$
Antipatic		$X^2=3,977, p=0,264$

3.4. Analiza descriptorilor psihologici

Analizele referitoare la termenii psihologici sunt cele care interesează cel mai mult. În termeni de frecvențe de apariție, rezultatele prezentate în tabelul 1 ne indică o proporție de 87,72 %, 90,94 % și 92,2 % a categoriilor psihologice, în cadrul celor trei tipuri de descrieri (descrierea simpaticului, antipaticului și a propriei persoane). Aceasta înseamnă că în reprezentările despre sine și despre ceilalți domină categoriile psihologice, aceste rezultate fiind în concordanță cu cele ale lui Park (1986) și ale lui Steers și Shaw (1993).

Primele analize s-au centrat asupra ansamblului categoriilor psihologice, pentru ca ulterior să abordăm datele psihologice din perspectiva a două sub-categorii: una făcând referință la descriptivele psihologice legate de situațiile de interacțiune cu celălalt (sub-categoria 1, cu 21 descriptive, de exemplu: categoria 5 „cineva care acceptă cu ușurință persoanele diferite de el/care nu acceptă persoanele diferite de el ...”, categoria 6 „cineva franc, sincer/cineva care disimulează ...”), și o alta făcând referință la descriptivele psihologice centrate pe propria persoană (numite auto-centrate), (sub-categoria 2, ce 25 descriptive ca de exemplu categoria 3 „cineva inteligent/puțin inteligent...”, sau categoria 9 „cineva sensibil/insensibil,..”)³.

Analizele prezentate mai sus au fost realizate, la început, grupând versantul pozitiv și cel negativ, pentru ca ulterior să fie realizate pentru fiecare versant în parte.

Tabelul 8 reunește datele clasificate pe baza criteriilor mai sus prezentate.

Tabel 8: repartiția, în fiecare din cele 3 descrieri, a frecvențelor de apariție ale categoriei psihologice și ale celor două sub-categorii în funcție de versantul considerat (pozitiv vs negativ). Frecvențele totale cuprind și frecvențele categoriei 16 (cf. notei 3).

	Simpatic			Antipatic			Sine		
	Pozitiv	Negativ	P+N	Pozitiv	Negativ	P+M	Pozitiv	Negativ	P+M
F. Interacțiuni	127	21	148	14	137	151	101	61	162
F. Auto-centrate	127	13	140	15	82	97	109	45	154
F. Totale	254	34	293	29	219	251	210	106	331

³ Categoria 16 („centre de interes și loisir”) nu intră în această dihotomizare, dar este inclusă în totalul descriptorilor psihologice. Această categorie are frecvența 5 în descrierea simpaticului, 3 în descrierea antipaticului și 15 în descrierea propriei persoane.

3.4.1. Analiza descriptivelor psihologice considerate global

Putem remarca aici (în tabelele de la 9 la 11) că toate diferențele sunt semnificative, cu excepția acelor referitoare la comparația simpatic/sine versant negativ (tabel 11).

Tabel 9: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice considerate global (cu cei doi versanți pozitiv și negativ grupați).

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=113,646$; $p=0,001$	$X^2=77,737$; $p=0,001$
Antipatic		$X^2=125,431$; $p=0,001$

Tabel 10: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice considerate global, versant pozitiv.

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=73,184$, $p=0,001$	$X^2=73,746$, $p=0,001$
Antipatic		$X^2=84,385$, $p=0,001$

Tabel 11: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice considerate global, versant negativ.

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=80,251$, $p=0,001$	$X^2=45,647$, $p=0,056$
Antipatic		$X^2=132,694$, $p=0,001$

3.4.2. Analiza descriptivelor psihologice referitoare la interacțiunile sociale

Putem remarca din tabelele 12, 13, 14 că toate diferențele sunt semnificative, excepție făcând doar comparația simpatic/sine versant negativ (tabel 14).

Tabel 12: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice care fac referință la interacțiunile sociale (cei doi versanți pozitiv/negativ grupați).

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=43,065$, $p=0,001$	$X^2=37,774$, $p=0,006$
Antipatic		$X^2=47,725$, $p=0,001$

Tabel 13: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice care fac referință la interacțiunile sociale, versantul pozitiv

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=32,95$, $p=0,005$	$X^2=36,187$, $p=0,01$
Antipatic		$X^2=44,809$, $p=0,001$

Tabel 14: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice care fac referință la interacțiunile sociale, versantul negativ.

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=51,497$, $p=0,001$	$X^2=19,571$, $p=0,106$
Antipatic		$X^2=80,357$, $p=0,001$

3.4.3. Analiza descriptivelor psihologice centrate pe propria persoană

Putem remarca din tabelele 15, 16, 17 că toate diferențele sunt semnificative, excepție făcând doar comparațiile simpatic/antipatic, simpatic/sine versantul negativ (tabel 17).

Tabel 15: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice centrate pe sine (pentru cei doi versanți grupați).

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=67,025, p=0,001$	$X^2=126,208, p=0,001$
Antipatic		$X^2=71,562, p=0,001$

Tabel 16: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice centrate pe sine, versant pozitiv.

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=33,529, p=0,01$	$X^2=37,421, p=0,007$
Antipatic		$X^2=33,388, p=0,01$

Tabel 17: comparația celor trei descrieri între ele (simpatic/antipatic, simpatic/sine, antipatic/sine) în privința categoriilor psihologice centrate pe sine, versant negativ.

	Antipatic	Sine
Simpatic	$X^2=28,782, p=0,051$	$X^2=24,935, p=0,096$
Antipatic		$X^2=47,197, p=0,001$

3.4.4. Analize complementare

În aceeași măsură ni se pare interesant să examinăm și categoriile psihologice cele mai frecvent utilizate în fiecare dintre cele trei descrieri. Dacă privim ierarhia procentajelor și luăm spre analiză primele trei categorii, cu frecvența cea mai mare din fiecare descriere (cf. tabelelor 18, 19, 20), observăm că aceleași două categorii se regăsesc în vârful fiecăreia din cele trei, și anume: aspectul „agreabilitate/non-agreabilitate” („cineva simpatic,.. / antipatic,..”), și aspectul „altruist/individualist” („cineva care știe cum să se poarte cu un prieten,.. / care nu știe cum să se poarte cu un prieten,..”).

Tabel 18: descrierea unei persoane simpatice: conținutul, procentajul și rangul primelor trei categorii

	%	Rang
Simpatic, agreabil, amical, foarte sociabil, lângă care oricine se simte bine, care are mulți prieteni, pe care îl iubim cu ușurință, călduros, gentil/antipatic, dezagreabil, puțin prietenos, puțin sociabil, care nu este prea căutat, pe care îl iubim cu greutate, rece, răutacios	10,48	1
Care știe să se poarte cu un prieten, care este întotdeauna de găsit când avem nevoie de el, care este de încredere, care se îngrijorează de problemele altora, care ține cont de alegerea și de părerea celorlalți, care este altruist/care nu știe să se poarte cu prietenii, care nu e de găsit când ai nevoie de el, care nu este de încredere, care este egoist, individualist, care nu se îngrijorează de ceilalți, care nu ține cont de preferințele și avizul celorlalți	9,58	2
Cineva inteligent, perspicace, care analizează bine lucrurile, care spune lucruri interesante, pertinente/care nu este inteligent, căruia îi lipsește perspicacitatea, care nu știe să analizeze lucrurile, care spune rareori lucruri interesante și pertinente	7,78	3

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Tablel 19: descrierea propriei persoane: conținutul, procentajul și rangul primelor trei categorii

	%	Rang
Care știe să se poarte cu un prieten, care este întotdeauna de găsit când avem nevoie de el, care este de încredere, care se îngrijorează de problemele altora, care ține cont de alegerea și de părerea celorlalți, care este altruist/care nu știe să se poarte cu prietenii, care nu e de găsit când ai nevoie de el, care nu este de încredere, care este egoist, individualist, care nu se îngrijorează de ceilalți, care nu ține cont de preferințele și avizul celorlalți	7,8	1
Foarte comunicativ, extravertit, foarte vorbăreț, care monopolizează discuțiile, care nu este timid, pe care îl remarcăm, căruia îi place să atragă atenția asupra lui /puțin comunicativ, introvertit, timid, discret, care vorbește puțin, pe care nu îl remarcăm, căruia nu-i place să atragă atenția asupra lui	6,68	2
Simpatic, agreabil, amical, foarte sociabil, lângă care oricine se simte bine, care are mulți prieteni, pe care îl iubim cu usurință, călduros, gentil/antipatic, dezagreabil, puțin prietenos, puțin sociabil, care nu este prea căutat, pe care îl iubim cu greutate, rece, răutăcios	6,12	3

Tablel 20: descrierea unei persoane antipatice: conținutul, procentajul și rangul primelor trei categorii

	%	Rang
Simpatic, agreabil, amical, foarte sociabil, lângă care oricine se simte bine, care are mulți prieteni, pe care îl iubim cu usurință, călduros, gentil/antipatic, dezagreabil, puțin prietenos, puțin sociabil, care nu este prea căutat, pe care îl iubim cu greutate, rece, răutăcios	10,15	1
Modest, deloc orgolios, deloc vanitos, care știe să facă glume pe seama lui/mândru, orgolios, vanitos, arogant, care nu tolerează glumele pe seama lui	9,42	2
Care știe să se poarte cu un prieten, care este întotdeauna de găsit când avem nevoie de el, care este de încredere, care se îngrijorează de problemele altora, care ține cont de alegerea și de părerea celorlalți, care este altruist/care nu știe să se poarte cu prietenii, care nu e de găsit când ai nevoie de el, care nu este de încredere, care este egoist, individualist, care nu se îngrijorează de ceilalți, care nu ține cont de preferințele și avizul celorlalți	8,33	3

Categoria care se referă la altruism ocupă un loc apreciabil în descrierile subiecților noștri. În general, altruismul este o valoare încurajată de societate, având scopul de a fi pentru individ un vector motivațional. În auto-descrieri și în descrierile simpaticului observăm o frecvență crescută de apariție a acestei dimensiuni care pune accentul pe disponibilitatea de a-i ajuta pe ceilalți (9,5% în descrierea simpaticului și 7,8% în descrierea sinelui). Aceeași dimensiune, dar alt versant, apare și în descrierea antipaticului, unde egoismul și individualismul sunt dimensiuni care domină ierarhia procentelor categoriilor (8,33 %).

Agreabilitatea, gentilețea, căldura, este o altă dimensiune frecvent utilizată în auto-descrieri (6,12 %) și descrierile simpaticului (10,48 %), pe când, în descrierile antipaticului într-un procent de 10,15 %, persoana este descrisă ca fiind lipsită de agreabilitate, puțin prietenoasă, rece și răutăcioasă.

Categoria care face referință la extraversiune, la comunicarea cu ceilalți este utilizată în proporțiile următoare: 6,68 % (în descrierile de sine), 4,79 % în descrierile simpaticului și 4,35 % în descrierile antipaticului (cf. anexei 2).

Inteligența este o altă categorie cu frecvența de apariție ridicată în descrierea celorlalți.

Persoana simpatică este percepută ca fiind inteligentă, perspicace și care analizează bine lucrurile (7,78 %). Într-un studiu longitudinal realizat între anii 1982 și 1997 (pe un grup de studenți), inteligența a ocupat locul al-II-lea în 1982 și locul I în 1997, într-o ierarhie de 15 valori apreciate după criteriul „ce este important pentru voi?” (Iluț, 2001). Aceasta înseamnă că pentru subiecții noștri, care sunt studenți, inteligența este o valoare apreciată (studiul valorilor individuale poate conduce, astfel, la identificarea valorilor unui microgrup).

DISCUȚII ȘI CONCLUZII

Descrierile obținute pun în evidență ceea ce valorizează oamenii în raporturile lor sociale. Studenții care au fost investigați în acest studiu au pus accentul pe „agreabilitate” și pe „altruism” în toate cele trei descrieri. În plus, se remarcă utilizarea frecventă a categoriei „inteligența” în descrierea unei persoane simpatice, a categoriei „extraversiune” în descrierea de sine și a categoriei „mândru, orgolios” în descrierea unei persoane antipatice.

Srull et Gaelick (1983) au remarcat că indivizii utilizează adeseori aceleași categorii pentru a-i descrie pe ceilalți și pentru a se descrie pe ei-înșiși. În mod asemănător, Markus, Smith et Moreland (1985) au observat că în judecarea unei persoane se utilizează aceleași dimensiuni ca în judecarea propriei persoane. Și rezultatele noastre arată că, în general, subiecții noștri au utilizat aceleași categorii în auto-descrieri și în hetero-descrieri. De asemenea, se remarcă o apropiere mai mare a categoriilor utilizate în descrierea unei persoane simpatice de descrierile de sine, decât cele utilizate în descrierea unei persoane antipatice. Aceasta se observă mai ales în ceea ce privește versantul negativ al categoriilor psihologice (atât în cazul categoriilor referitoare la interacțiunile sociale, cât și în cazul categoriilor centrate pe sine). În ceea ce privește indicii biologici, asemănările se referă în special la descrierea simpaticului și antipaticului. Pentru indicii sociologici nu există diferențe în ceea ce privește frecvența de apariție a acestora în cele trei tipuri de descrieri.

BIBLIOGRAFIE

- Allport, G.W. (1966). Trait revisited. *American Psychologist*, 21, 1-10.
- Allport, G.W. (1991). *Structura și dezvoltarea personalității*, București: Editura Didactică și Pedagogică.
- Cattell, R.B. (1957). *Personality and motivation: structure and measurement*, New York : Harcourt Brace.
- Chaplin, W.F., John, O.P., et Goldberg, L.R. (1988). Conceptions of states and traits: Dimensional attributes with ideals and prototypes, *Journal of Personality and Social Psychology*, 54, 541-557.
- Cloninger, C.R. (1986). A unified biosocial theory of personality and its role in the development of anxiety stress, *Psychiatric developments*, 3, 167-226.
- Cloninger, C.R., Svrakic, D.M., et Przybeck, T.R. (1993). A psychobiological model of temperament and character, *Archives of General Psychiatry*, 50, 975-990.
- Cloninger, S (1999). *La personnalité. Description, dynamique et développement*, Paris: Edition Flammarion.
- Costa, P.T., et McCrae, R.R. (1995). Person, places and personality: Career assessment using the revised NEO Personality Inventory, *Journal of Career Assessment*, 3, 123-139.
- Digman, J.M. (1990). Personality structure : emergence of the five-factor model, *Annual Review of Psychology*, 41, 417-440.
- Fiske, S.T., et Cox, M.G. (1979). Person concept: the effect of target familiarity and descriptive purpose on the process of describing others, *Journal of Personality*, 47, 136-161.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

- Goldberg, L.R. (1990). An alternative description of personality: the big-five factor, *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Gray, J.A. (1982). *The neuropsychology of anxiety*, New York: Oxford University Press.
- Gregory, M., et Purper-Ouakil (2006). *Personnalité et développement. Du normal au pathologique*, Paris : Editions Dunod
- Guéguen, N (1994). *Variabilité contextuelle et description personologique: Effets du mode d'extraction de la cible et du type de liste sur la re-attribution des traits*, Thèse de Doctorat de Psychologie. Université Rennes 2, Haute Bretagne, 12 septembre 1994.
- Guilford, J.P., et Zimmerman, W.S. (1956). Fourteen dimensional factors, *Psychological Monographs*, 70, 1-26.
- Hansenne, M (2006). *Psychologie de la personnalité*, Bruxelles : Editions De Boeck Université.
- Ilut, P. (2001). *Sinele și cunoașterea lui. Teme actuale de psihosociologie*, Iași: Editura Polirom.
- John, O.P. (1991). The basic level in personality-trait hierarchies: studies of trait use and -accessibility in different context, *Journal of Personality and Social Psychology*, 60, 348-361.
- Le Poutier, F., et Guéguen, N. (1991). De l'utilité sociale des traits et des théories implicites de la personnalité, *Psychologie Française*, 36, 25-34.
- Markus, H., Smith, J., et Moreland, R.L. (1985). Role of the self-concept in the perception of others, *Journal of Personality and Social Psychology*, 49, 1494-1512.
- Matthews, G., Deary, I.J., et Whiteman, M.C. (2005). *Psihologia personalității: trăsături, cauze, consecințe*, Iasi : Editura Polirom.
- Mollaret, P. (1998). Redefinir les traits, *L'Année Psychologique*, 98, 546-567.
- Ostrom, T.M. (1975). *Cognitive representation of impressions*, paper presented at the meeting of the APA, Chicago.
- Park, B. (1986). A method for studying the development of impressions of real people, *Journal of Personality and Social Psychology*, 51, 907-917.
- Peeters, G, Cornelissen, I, et Pandelaere, M (2003) . Approach-avoidance value of target-directed behaviours elicited by target-traits: the role of evaluative trait dimensions, *Current Psychology Letters*, 11, vol.2 disponible à <http://cpl.revues.org/document396.html>
- Pervin, L., et John, O. (2005). *La personnalité. De la théorie à la recherche*, Bruxelles: Editions De Boeck Université.
- Prentice, D.A. (1990). Familiarity and differences in self and other representations, *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 369-383.
- Srull, T.K., et Gaelik, L (1983). General principles and individual differences in self as a habitual reference point: an examination of self-other judgments of similarity, *Social Cognition*, 2, 108-121.

Din motive legate de mărimea articolului anexa 1 și anexa 2 pot fi consultate în versiunea franceză a articolului.

TRĂSĂTURI PSIHLOGICE ALE PERSOANELOR CU AMPUTAȚII DE MEMBRE INFERIOARE

Alina-Maria MENDIAC, Gelu V. TODEA (coord.)

Asociația Clementina, Lugoj, Facultatea de Psihologie, Universitatea „Tibiscus”,
Timișoara, Romania
mendiacalina@yahoo.com

REZUMAT

Explorând problematica persoanelor cu amputații de membre inferioare (A.M.I.), studiul de față surprinde aspecte medicale, sociale, psihologice de intervenție practică multidisciplinară.

Studiul de față vrea să fie și un semnal de alarmă pentru lipsa preocupării față de un segment important al populației noastre – persoanele cu amputații, de a aduce în centrul atenției barierele, discriminările și problemele cu care se confruntă persoanele cu dizabilități. Implicarea activă a specialiștilor în prevenție, tratament și readaptare, ar putea duce la îmbunătățirea calității vieții acestor persoane.

Metodele de evaluare psihologică utilizate au fost inventarul de personalitate NEO (NEO PI-R) și chestionarul tendințe de dezadaptare a personalității (TDP). S-au utilizat metode statistice cunoscute: diferența dintre medii, corelația simplă.

Subiecții, selectați aleator, au fost 30 persoane cu amputații de membre inferioare, protezați la primul atelier din țară „Centrul de protezare și reeducare funcțională Handilug” și 30 persoane fără amputații de membre inferioare din Lugoj.

Rezultatele obținute, fără pretenția de generalizare pe întreaga populație, arată diferențe semnificative între trăsături de personalitate ale persoanelor cu amputații de membre inferioare și cele fără amputații de membre inferioare. Structurate, aceste diferențe se pot constitui într-un „psiho - sindrom A.M.I.” (reacții depresive, timiditate socială, deschidere spre fantezie, deschiderea spre comunicare afectiv-emoțională, altruism și motivație)

Rezultatele cercetării pot fi utile în psihodiagnoză, psihoterapie și consiliere, având ca obiective terapeutice: conștientizarea schemei corporale, dezvoltarea unității psiho-corporale, creșterea stimei de sine și a încrederii în forțele proprii, depășirea blocajelor interrelaționale, încurajarea exprimării emoțiilor, socializare.

Acest studiu ar putea fi util specialiștilor care fac psiho-diagnoza și care, împreună cu alți specialiști (asistenți sociali, medici, proteziști, kinetoterapeuți) contribuie la integrarea emoțională, cognitivă, socială și fizică a persoanei cu amputații de membre inferioare.

Cuvinte cheie: amputație, psiho-sindrom A.M.I., abordare multidisciplinară, integrare

RÉSUMÉ

En train d'explorer la problématique des personnes avec des amputations des membres inférieurs (A.M.I.), cette étude comprend des aspects médicaux, sociaux, psychologiques d'intervention pratique pluridisciplinaire.

Cette étude veut aussi attirer l'attention sur le fait qu'il n'y a pas un réel intérêt pour un segment important de notre population- les personnes avec des amputations, les barrières, les discriminations, les problèmes que les personnes avec des handicaps physiques doivent affronter.

Les méthodes d'évaluation psychologiques ont été l'inventaire de personnalité NEO (NEO PIR) et le questionnaire tendances de désadaptation de la personnalité (TDP). On a utilisé des méthodes statistiques connues: la différence entre les moyennes, la corrélation simple.

Les sujets, choisis d'une manière aléatoire ont été 30 personnes avec des amputations des membres inférieurs ayant des prothèses montées dans le premier atelier du pays «Le Centre de prothèses et de rééducation fonctionnelle Handilug» et 30 personnes sans des amputations des membres inférieurs de Lugoj.

Sans prétendre de généraliser pour toute la population, les résultats obtenus montre des différences importantes entre les traits de personnalité des personnes avec des amputations des membres inférieurs et celles sans amputations des membres inférieurs. Structurées, ces différences peuvent former un « psycho-syndrom A.M.I. » (des réactions dépressives, timidité sociale, ouverture vers la fantaisie, ouverture vers la

communication affective-émotionnelle, altruisme et motivation).

Les résultats de la recherche peuvent être utiles pour la psychodiagnose, la psychothérapie et le travail de conseiller avec les objectifs thérapeutiques suivants: s'apercevoir du schéma corporel, le développement de l'unité psycho-corporel, de l'estime de soi et de la confiance dans ses propres forces, le dépassement des blocages interrétionnels, l'encouragement de l'expression des émotions, socialisation.

Cette étude pourrait être utile aux spécialistes qui pratiquent la psychodiagnose et qui avec d'autres spécialistes (assistants sociaux, médecins, prothésistes, kinéothérapeutes) contribuent à l'intégration émotionnelle, cognitive, sociale et physique de la personne avec des amputations des membres inférieurs.

Mots-clé: *amputation, psycho-syndrome A.M.I., analyse multidisciplinaire, intégration*

Argument

Amputația este și a fost întotdeauna o problemă universală.

În România, guvernul la nivel central și administrația la nivel local nu respectă legile cu privire la accesul persoanelor cu dizabilități. Nu toate persoanele cu amputații sunt înregistrate, un număr necunoscut se află încă „ascunse” la domiciliu. Cum se mai potrivește politica actuală a României privind recunoașterea drepturilor omului cu această situație?

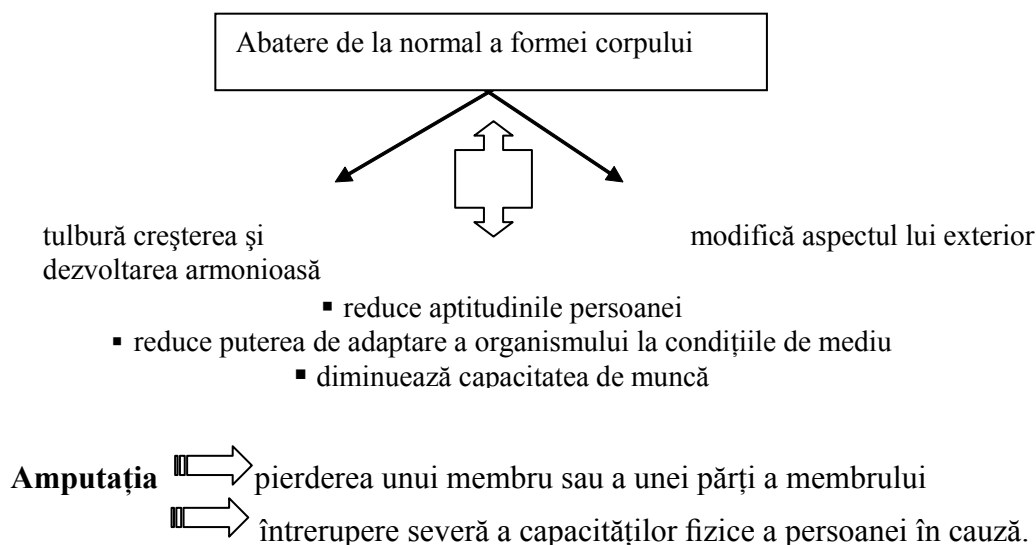
Organizația Națiunilor Unite (ONU), Disabled People International (D.P.I.), Uniunea Europeană prin European Disability Forum (E.D.F.) și multe alte organizații internaționale, acordă în mod permanent o atenție deosebită problematicii handicapului, recunoscând faptul că aceste persoane cu dizabilități există în toată lumea și la toate nivelele societății. Conform statisticilor ONU și studiilor Organizației Mondiale a Sănătății, numărul acestor persoane reprezintă peste 10% din populația oricărei țări.

Faptul că la momentul actual nu cunoaștem în mod real numărul și problemele cu care se confruntă acest segment social, este un motiv de îngrijorare. Informațiile vin, în primul rând, de la pacienți care au trecut prin sistemul român de sănătate și s-au confruntat primii cu deficiența.

1. FUNDAMENTE TEORETICE

“ Mens sana in corpore sano ” – “Minte sănătoasă în corp sănătos.”

Juvenal

Ne întrebăm, numai fizice?

Amputațiile de membre inferioare (A.M.I.) sunt de **11** ori mai frecvente decât ale membrilor superioare.

2. PREMISE TEORETICE

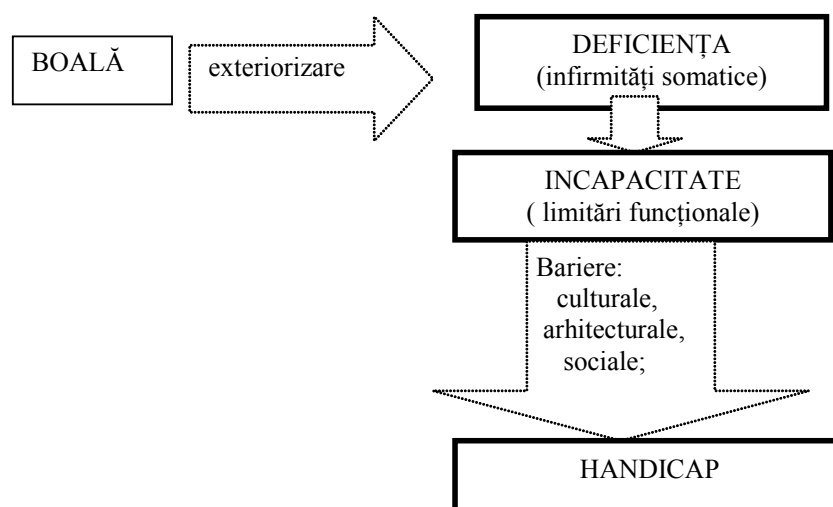

Fig. 1: Terminologia propusă de prof. H. Wood (1970)

Conform Clasificării Internaționale a Funcționării, Dizabilității și Sănătății (CIFDS-2001), elaborată de Organizația Mondială a Sănătății, termenul de „**handicap**” a fost abandonat, în prezent folosindu-se cel de „**dizabilitate**”.

Dizabilitatea este un termen generic pentru afectări, limitări ale activității și restricții în participare.

Activitatea se referă la execuția unei sarcini.

Participarea vizează implicarea persoanei într-o situație de viață reală.

Această clasificare internațională permite abordarea persoanelor cu amputații într-o perspectivă biopsihosocială.

3. METODOLOGIA CERCETĂRII

3.1 Ipotezele cercetării

- Există diferențe semnificative între trăsăturile de personalitate ale persoanelor cu amputații și cele fără amputații.
- Există corelații semnificative între tendințele dezadaptative și dimensiunile de personalitate.

3.2. Obiectivele cercetării

- să se evalueze nivelul neuroticismului, extraversiunii, deschiderii spre nou, agreabilității, conștiințozității și al fațetelor acestor dimensiuni de personalitate la persoanele cu A.M.I și fără A.M.I;
- să se evalueze nivelul onestității, tendințelor psihastenice, tendințelor depresive, imaturității și labilității emoționale, tendințelor schizoide, revendicative, demonstrative, psihopatoide, rezistența la frustrare, echilibru emoțional și motivația la persoanele cu și fără A.M.I.;
- să se măsoare diferențele existente între persoanele cu A.M.I și cele fără A.M.I cu privire la dimensiunile de personalitate și tendințele dezadaptative;
- să se stabilească corelațiile existente între tendințele dezadaptative și dimensiunile de personalitate.

3.3 Structura eșantionului

Eșantionul cercetării a cuprins 60 de persoane cu A.M.I și fără A.M.I. Repartiția pe sexe a subiecților a fost aproximativ egală. Media de vârstă a subiecților este de 35,9 ani.

➤ **LOT 1** - persoane cu A.M.I, selectate aleator din persoane care au apelat la serviciile Centrului de protezare și reeducare funcțională „Handilug” din Lugoj

➤ **LOT 2** - persoane fără A.M.I, selectate tot aleator dintre angajații școlii populare de arte și a societății „Witext” Lugoj.

4. PREZENTAREA ȘI INTERPRETAREA REZULTATELOR

Pentru verificarea primei ipoteze „Există diferențe semnificative între trăsăturile de personalitate ale persoanelor cu amputații și ale celor fără amputații.”, eșantionul inițial a fost împărțit în două loturi: lotul 1 format din persoane cu A.M.I și lotul 2 alcătuit din persoane fără A.M.I. Am utilizat testul Student (t) pentru eșantioane independente.

Table 1: Compararea mediilor trăsăturilor de personalitate și tendințelor dezadaptative la persoanele cu A.M.I. și persoanele fără A.M.I.

Variabile	LOT CU AMPUTAȚII		LOT FĂRĂ AMPUTAȚII		t	p
	m_1	σ_1	m_2	σ_2		
N	94.50	19.39	88.10	16.34	1.38	>.05
N ₁ (anx.)	16.36	3.89	15.60	4.33	0.72	>.05
N ₂ (ostilit.)	16.83	4.16	16.10	5.47	0.58	>.05
N ₃ (depr.)	16.16	4.37	13.83	5.49	2.32	<.05
N ₄ (timid.)	17.90	5.01	15.83	3.22	2.06	<.05
N ₅ (impuls.)	15.66	4.17	15.10	3.88	0.54	>.05
N ₆ (vulner.)	11.46	4.13	10.96	4.55	0.44	>.05
E	107.83	15.34	106.83	14.61	0.25	>.05
E ₁ (căld.)	21.26	3.92	19.26	3.99	1.95	>.05
E ₂ (greg.)	17.86	4.13	16.90	4.37	0.88	>.05
E ₃ (asertiv.)	15.53	4.64	16.13	4.19	-0.52	>.05
E ₄ (activ.)	17.03	5.58	19.03	3.71	-1.63	>.05
E ₅ (căut. senz.)	17.93	3.17	17.00	3.52	1.07	>.05
E ₆ (em .poz)	18.40	3.49	18.76	5.41	-0.31	>.05
O	116.86	11.77	104.76	15.43	0.58	>.05
O ₁ (fantezie)	16.60	4.46	13.73	3.22	2.84	<.01
O ₂ (estetică)	18.00	5.13	18.43	4.73	-0.34	>.05
O ₃ (sentim.)	16.43	3.12	18.26	3.85	-2.02	<.05
O ₄ (act.)	13.53	2.99	14.30	2.14	-0.96	>.05
O ₅ (idei)	19.00	4.59	19.73	4.05	-0.65	>.05
O ₆ (val)	16.36	3.07	17.30	3.10	-1.16	>.05
A	114.73	14.86	109.53	14.49	1.37	>.05
A ₁ (încredere)	18.06	4.79	17.33	4.22	0.62	>.05
A ₂ (dreptate)	19.40	5.33	19.30	6.02	0.06	>.05
A ₃ (altruism)	22.50	2.95	20.30	3.80	2.50	=0.1
A ₄ (acord)	16.60	3.38	15.60	3.56	1.11	>.05
A ₅ (modestie)	16.50	3.83	16.46	4.17	0.03	>.05
A ₆ (sensibil.)	21.36	2.35	20.16	3.33	1.61	>.05
C	121.70	16.21	117.70	12.53	1.06	>.05
C ₁ (compet.)	18.26	3.70	18.66	2.49	-0.49	>.05
C ₂ (ordine)	19.50	3.88	18.30	3.58	1.24	>.05
C ₃ (datorie)	23.16	4.02	22.66	3.16	0.53	>.05
C ₄ (reușită)	21.90	3.77	20.36	3.44	1.64	>.05
C ₅ (autodiscip.)	20.10	4.22	20.16	3.33	-0.06	>.05
C ₆ (deliberare)	18.96	5.44	17.70	4.14	1.01	>.05
Onestitate	1.36	0.88	1.20	0.84	0.74	>.05
Antec. pers.	1.13	1.35	1.26	1.04	-0.42	>.05
T. psihast.	3.90	2.44	3.50	1.90	0.70	>.05
T. depresive	2.96	2.70	2.20	2.32	1.17	>.05
Im., lab. emot.	4.13	2.50	3.10	1.62	1.89	>.05
T. schizoide	3.50	2.28	3.26	2.13	0.40	>.05
T. revendic.	2.90	2.72	2.76	2.17	0.21	>.05
T. demonst.	3.33	1.70	2.60	1.79	1.62	>.05
T. psihopat.	3.50	2.16	3.96	2.41	-0.78	>.05
Intel. vb.	1.96	1.92	1.40	1.61	1.23	>.05
Rez. frustrare	3.10	1.58	3.63	1.56	-1.31	>.05
Ech. em.	5.83	2.13	5.16	2.27	1.17	>.05
Motivație	1.46	1.47	2.40	1.88	-2.13	<.05

m_1 - media scorurilor obținute de lotul cu A.M.I.; σ_1 – abaterea standard a scorurilor lotului cu A.M.I

m_2 - media scorurilor obținute de lotul fără A.M.I.; σ_2 – abaterea standard a scorurilor lotului fără A.M.I.

t- diferențele dintre cele 2 loturi; p – pragul de semnificație al diferențelor dintre cele 2 loturi

Analizând datele din acest tabel observăm că există diferențe semnificative între cele două loturi, în ceea ce privește următoarele dimensiuni ale personalității:

- * *depresie* ($t=2.32, p<.05$),
- * *timiditate socială* ($t=2.06, p<.05$),
- * *deschiderea spre fantezie* ($t= 2.84, p<.01$),
- * *deschiderea spre sentimente* ($t= -2.02, p<.05$),
- * *altruism* ($t=2.50, p=.01$),
- * *motivația* ($t=-2.13, p<.05$),

Prima ipoteză se confirmă parțial, deoarece diferențe semnificative apar doar la depresie, timiditate socială, deschiderea spre fantezie, deschiderea spre sentimente, altruism și motivație.

În ceea ce privește celelalte dimensiuni și tendințe, apar diferențe între cele două loturi, dar acestea sunt ne semnificative.

Pentru verificarea celei de a doua ipoteze „Există corelații semnificative între tendințele dezadaptative și dimensiunile de personalitate.” am efectuat studiu de corelație (covariație) pentru care s-a utilizat testul statistic r (Bravis-Pearson). Astfel putem determina relațiile existente între dimensiunile de personalitate și tendințele dezadaptative.

Tabel 2: Coeficienții de corelație liniară între tendințele dezadaptative și dimensiunile de personalitate măsurate

	T.psihast	T.dep	I.l.em	T.sch.	T.rev	T.dem	T.psihpat	R.fr.	Ec.em	Mot.
N	.618** .000	.696** .000	.709** .000	.381** .003	.475** .000	.370** .000	.292* .023	-.026 .841	.523** .000	.053 .689
E	-.243 .062	-.371** .004	.020 .877	-.192 .143	.017 .895	.176 .177	.201 .123	-.102 .439	-.054 .681	-.310* .016
O	.022 .868	.093 .481	.020 .879	.033 .800	.144 .272	.139 .290	.062 .635	-.044 .740	-.041 .755	.128 .330
A	.021 .875	.041 .757	-.079 .550	-.180 .170	-.076 .565	-.065 .622	-.189 .148	-.152 .247	.040 .759	-.236 .070
C	-.166 .206	-.199 .126	-.329* .010	-.124 .374	-.165 .207	-.202 .121	-.349** .006	-.053 .685	.260* .045	-.181 .167

** Corelația este semnificativă la un prag $p<.01$

* Corelația este semnificativă la un prag $p<.05$

Deoarece majoritatea tendințelor dezadaptative corelează semnificativ cu neuroticismul, am considerat că este necesară și o analiză a corelațiilor între tendințele dezadaptative și fațetele neuroticismului.

Tabel 3: Coeficienții de corelație între fațetele neuroticismului și tendințele dezadaptative și pragurile lor de semnificație

	T.psihast	T.dep	I.l.em	T.sch.	T.rev	T.dem	T.psihpat	R.fr.	Ec.em	Mot.
N1	.530** .000	.570** .000	.482** .000	.174 .184	.302* .019	.214 .101	.175 .181	-.158 .227	.367** .004	.021 .873
N2	.337** .009	.415** .001	.445** .000	.230 .076	.378** .003	.112 .392	.406** .001	-.158 .227	.366** .004	.021 .873
N3	.477** .000	.608** .000	.573** .000	.359** .005	.471** .000	.417** .001	.150 .245	.039 .766	.195 .136	.006 .965
N4	.479** .000	.442** .000	.487** .000	.280* .030	.239 .065	.259* .046	.084 .522	-.095 .472	.462** .000	-.051 .700
N5	.229 .079	.245 .059	.437** .000	.263* .043	.183 .161	.233 .073	.250 .054	.039 .768	.355** .005	-.030 .819
N6	.514** .000	.606** .000	.540** .000	.180 .168	.273* .035	.315* .014	.147 .263	.184 .160	.415** .001	.117 .375

** Corelația este semnificativă la un prag $p<.01$

* Corelația este semnificativă la un prag $p<.05$

5. CONCLUZII

Cercetarea de față relevă existența unor diferențe semnificative între trăsăturile de personalitate ale persoanelor cu A.M.I și cele fără A.M.I. Astfel constatăm diferențe semnificative între cele 2 loturi în ceea ce privește depresia, timiditatea socială, deschiderea spre fantezie, deschiderea spre sentimente, altruism și motivație.

Trăsăturile diferențiate se pot constitui într-un *psihosindrom A.M.I.*, caracterizat prin :

- sentimente de depresie, tristețe, neputință, izolare;
- stări emoționale de rușine, jenă și neliniște în prezența altora;
- fuga de realitate prin crearea unei lumi interioare;
- ignorarea propriilor stări emoționale;
- preocuparea față de bunăstarea altora;
- conștientizarea conduitelor și atitudinilor impuse de societate, dar manifestare comportamentală mai dificilă.

Rezultatele obținute, fără pretenția de generalizare pe întreaga populație cu A.M.I., sunt utile în psihodiagnoza unor astfel de cazuri și pot constitui puncte de referință pe baza cărora se pot elabora noi modele și metode de lucru care să contribuie la integrarea activă a persoanelor cu A.M.I.

5.1 Utilizări practice

Lucrarea de față reprezintă intervenția practică a psihologului în cadrul Centrului de protezare și reeducare funcțională „Handilug” din Lugoj. Tehnologia modernă, materialele de calitate superioară folosite în acest centru, **completate de asistență psihologică individualizată pot duce la îmbunătățirea și diversificarea serviciilor oferite.**

Activitatea de psihoterapie și recuperare în vederea integrării persoanelor cu A.M.I. este constituită dintr-un program complex, în cadrul căruia un rol important îl ocupă **intervenția echipei multidisciplinare de recuperare.**

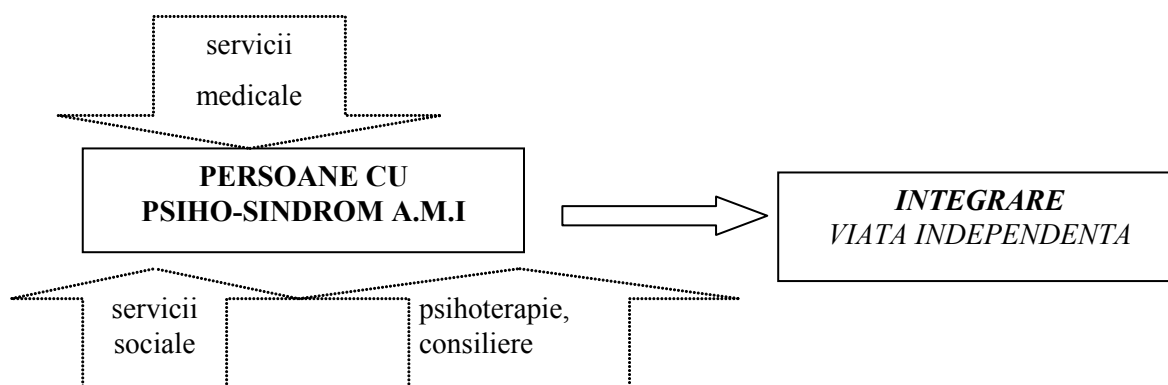

Fig. 2: Nivele de intervenție a echipei de recuperare medicală

Implicarea activă a specialiștilor în prevenție, tratament și readaptare, ar putea duce la îmbunătățirea calității vieții.

Rezultatele cercetării pot fi utile în psihodiagnoză, psihoterapie și consiliere, având ca obiective terapeutice: conștientizarea schemei corporale, dezvoltarea unității psiho-corporale, creșterea stimei de sine și a încrederii în forțele proprii, depășirea blocajelor interrelaționale, încurajarea exprimării emoțiilor, socializare.

5.2 Limite și direcții noi de continuare a cercetării

Cercetarea are limitele sale.

Nu s-au luat în considerare influențele pe care le-ar putea avea:

- cauza amputației (boală sau traumatism);
- nivelul la care este făcută amputația;
- tipul și calitatea protezei;
- sexul, vârsta, statut socio-profesional;

Interesantă ar fi și comparația informațiilor test cu informațiile anamnestice, precum și alte studii care să vizeze în mod direct tendințele anxioase, depresive, reacțiile emoționale după amputație, stima de sine.

Personalitatea persoanelor cu amputații de membre inferioare este un aspect ce necesită studiat în continuare.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Albu, A., Albu, C. (2000), *Asistența psihopedagogică și medicală a copilului deficient fizic*, Iași, Editura Polirom
- Albu, A., Albu, C., Petcu, I. (2001), *Asistența în familie a persoanei cu deficiență funcțională*, Iași, Editura Polirom
- Benjamin, A., (2002), *Making an entrance*, Londra, Routledge
- Bonnel, F., Barroult, J.J., Blotman, F. (1998), *Appareillage des membres inferieurs*, Springer-Verlag
- Dafinoiu, I. (2002), *Personalitatea, metode calitative de abordare*, Iași, Editura Polirom
- Fertier, A. (1997), *Encyclopedie Culture, Handicap et Dependance*, volum 2, Paris, Cemaffore
- Fischer, G., Riedesser, P. (2001), *Tratat de psihotraumatologie*, București, Editura Trei
- Mc.Crae, R.R., Costa P.T.Jr. (1989), *Reinterpreting the Mzers-Briggs Type Indicator from the Perspective of the Five – Factor Model of Personality*, Journal of Personality, 57
- Motef, D. (2001), *Psihopedagogia recuperării handicapurilor neuromotorii*, București, Editura Humanitas
- Sima, P., (coord.), (2003), *Rolul asistentului social în sistemul de protecție a persoanelor cu handicap*, București, Autoritatea Națională pentru Persoanele cu Handicap
- Todea, V. G., (coord.), (1997), *Dimensiuni ale personalității în mediile performante*, Lucrare prezentată la primul Simpozion de Psihologie Aplicată, Timișoara
- Todea, V. G. (coord), Borza S. (1997), *Adaptarea neo pi r la populație autohtonă*, Lucrare de licență, Timișoara
- Wood – Lamont, S., (2004), *Comunicăm la nivel global: acționăm la nivel local*, Cluj-Napoca, Editura Gedo
- *** *Clasificarea Internațională a Funcționării, Dizabilității și Sănătății* (2001), Organizația Mondială a Sănătății
- *** *Planul Național de Acțiune* (2003), propus de Institutul Național pentru Ingrijire și Protecție în cooperare cu Ministerul Olandez al Sănătății, Protecției și Sportului

EFFECTUL CONTEXTULUI ASUPRA VARIABILITĂȚII INTRA-INDIVIDUALE A RĂSPUNSURILOR LA BIG FIVE

Daniel PASQUIER¹, Bernard GANGLOFF²

¹ Avenir & Entreprise, laborator P.R.I.S. Université de Rouen (France).

dpasquier@avenirentreprise.fr

² Laborator PRIS Université de Rouen (France); Université de Paraiba (Brésil).

bernard.gangloff@univ-rouen.fr

REZUMAT

Psihologii caracterizează adesea indivizii cu ajutorul trăsăturilor de personalitate. Adică, ei observă comportamente sau analizează descriptori verbali ai comportamentelor; și apoi, plecând de la aceasta observație sau analiză, inferează trăsături de personalitate pe care le atribuie indivizilor. Cel mai frecvent, ei inferează cinci trăsături, pentru că modelul cel mai utilizat, acum, este modelul celor cinci factori (Big Five) în care se consideră că indivizii pot fi caracterizați, de o manieră stabilă de-a lungul timpului și situațiilor, prin intermediul a cinci dimensiuni bipolare și independente.

Noi ne întrebăm în această lucrare dacă accentul pus pe actor nu constituie o ocultare ilegitimă a vreunui eventual efect de context. Adică, am vrut să știm dacă conduitele referitoare la dimensiunile modelului celor cinci factori sunt efectiv stabile, indiferent de contextul situațional.

Am utilizat 100 de adjective referitoare la cele 5 dimensiuni ale modelului în cinci factori (10 adjective pentru fiecare din cei doi poli ai celor 5 dimensiuni), și am cerut unui grup de 37 bărbați și femei, să realizeze, plecând de la aceste adjective, 5 autodescrieri (format Q-sort). Operaționalizarea variației contextului a constat în a propune subiecților noștri, pentru fiecare din cele 5 autodescrieri, o situație particulară în care ei trebuiau să se imagineze.

După o prezentare a chestionarului și a procedurii utilizate, vă prezentăm principalele rezultate obținute, ceea ce ne va permite să chestionăm validitatea inferențelor psihologice deduse din chestionarele de personalitate.

Cuvinte cheie: variabilitate, context, psihologizare

RÉSUMÉ

Les psychologues caractérisent souvent les individus par des traits de personnalité. C'est-à-dire qu'ils observent des comportements, ou bien ils analysent les descripteurs langagiers des comportements puis, de cette observation ou de cette analyse, ils infèrent des traits de personnalité qu'ils attribuent aux individus. Ils en infèrent le plus souvent cinq traits, puisqu'actuellement le modèle des traits le plus utilisé est le modèle en cinq facteurs (le Big Five), modèle considérant que les individus peuvent être caractérisés, de manière stable à travers le temps et les situations, par cinq dimensions bipolaires et indépendantes.

Nous nous sommes ici demandés si l'accent ainsi mis sur l'acteur ne constituait pas une occultation illégitime d'un éventuel effet du contexte. C'est-à-dire que nous avons voulu savoir si les conduites référant aux dimensions du modèle en cinq facteurs étaient effectivement stables, quel que soit le contexte situationnel.

Nous avons utilisé 100 adjectifs référant aux 5 dimensions du modèle en cinq facteurs (10 adjectifs pour chacun des 2 pôles des 5 dimensions) et demandé à 37 hommes et femmes de réaliser, à partir de ces adjectifs, 5 autodescriptions (format Q-sort). L'opérationnalisation de la variation du contexte a consisté à proposer à nos sujets, pour chacune des 5 autodescriptions, une situation particulière dans laquelle ils devaient s'imaginer.

Après une présentation du questionnaire et de la procédure utilisés, nous indiquerons les principaux résultats obtenus, ce qui nous permettra de questionner la validité des inférences psychologiques tirées des questionnaires de personnalité.

Mots clés: big five, variabilité, contexte, psychologisation.

1. INTRODUCERE

Modelul celor cinci factori -M.C.F.- susține ideea după care limbajul ar fi, de o manieră generală, expresia diferențierii psihologice. Această abordare psiho-lexicală propune, în final, ca ipoteză generică, faptul că: „...cele mai importante diferențe individuale din tranzacțiile oamenilor sunt encodeate ca termeni singulari în unele sau în toate limbajele lumii” (Golberg, 1990, p. 1216)¹.

Aceasta idee rămâne, totuși, insuficientă în cazul utilizării cuvintelor într-un instrument de evaluare a personalității. Dacă evaluarea folosește la o predicție, mai trebuie adăugată o condiție: aceea a stabilității diferențelor în timp și în diverse contexte situaționale². În acest sens Costa & McCrae afirmă că „trei cincimi din varianța scorurilor trăsăturilor de personalitate, sunt stabile pe parcursul întregii vieți adulte” (1994, p. 33)³. Pervin contrazice această afirmație și postulează că: „indivizii au pattern-uri de stabilitate și de schimbare în comportamentele lor, atât de-a lungul timpului cât și în diverse situații (Pervin, 1994, p. 110)⁴.

Prezența comunicării vizează variabilitatea intra-individuală a imaginii pe care oamenii și-o fac despre ei înșiși atunci când sunt puși să se imagineze în situații diferite. Ipoteza generală a acestui studiu se înscrie mai degrabă în perspectiva lui Pervin care postulează că, prin intermediul contextualizării unui consemn auto-descriptiv, se poate orienta profilul răspunsului, în direcția indusă de contextul solicitat. În aceeași măsură se poate vorbi și despre prezența unui bias de dezirabilitate socială.

În partea de discuții a comunicării, vor fi prezentate consecințele rezultatelor obținute asupra interpretării rezultatelor chestionarelor auto-descriptive.

2. METODA

2.1. Chestionarul utilizat

Chestionarul utilizat este un chestionar original elaborat după principiul metodologic *Q-sort*⁵ elaborat de Stephenson (1935a, 1935b), cu scopul de a evalua faptele mentale care pot fi influențate de subiectivitate. Acest format de răspuns se caracterizează printr-o distribuție forțată a răspunsurilor, în general sub formă gaussiană⁶.

În chestionarul utilizat, respondenții trebuiau să clasifice 100 de descriptori (în cazul de față 100 de adjective) în 7 clase, respectând niște criterii legate de efectivul claselor: pentru început consemnul viza alegerea a „5 adjective care vă descriu **cel mai bine**” – alegere cotate cu 7 puncte-; „11 adjective care vă descriu **bine**” – alegere cotate cu 6 puncte-; „21 adjective care vă descriu **destul de bine**” – alegere cotate cu 5 puncte; într-un al doilea moment consemnul viza exprimarea unor respingeri prin alegerea a „5 adjective care vă descriu **cel mai puțin bine**

¹ „...the most important individual differences in human transactions will come to be encoded as single terms in some or all of the world’s languages”.

² Fără a uita contextele emoționale, motivaționale ...

³ „...three-fifths of the variance in true scores for personality traits is stable over the full adult life span”.

⁴ “Individuals have patterns of stability and change in their behavior, both over time and across situations”.

⁵ De *Quotations Sort*, tri de citations.

⁶ În forma sa originală, procedura comportă trei sortări succesive de itemi înscrși pe niște cartonașe. O primă sortare consta în formarea a trei mulțimi /grupe: itemi „adevărați”, itemi „falși”, itemi „eliminați”. O a doua sortare consta în repartizarea itemilor „adevărați” în n grupe de la grupa itemilor „cei mai adevărați” la grupa itemilor „cei mai puțin adevărați”, precum și repartizarea itemilor „falși” în n grupe, de la cei mai falși la cei mai puțin falși, numărul grupelor n fiind stabilit de autorul chestionarului. Ultima sortare corespunde unei distribuții forțate, și anume: trebuie ajustat numărul itemilor dintr-o grupare în funcție de distribuția aleasă, aceasta fiind, de asemenea, stabilită de autorul chestionarului. Astfel, în trei reprize itemii sunt analizați (comparați) și clasificați în funcție de factori care operează cu subiectivitatea fiecăruia.

(cel mai rău)”- alegere cotate cu 1 punct, „11 adjective care vă descriu **rău**”- alegere cotate cu 2 puncte, și în final „21 adjective care vă descriu **destul de rău**”- alegere cotate cu 3 puncte. Cele 28 de adjective nealtele, deci neutre, sau necontabilizate, sunt cotate cu 4 puncte.

Cei 100 de descriptori (adjective) se referă la cele 5 dimensiuni ale modelului personalității în 5 factori, luând în considerare câte 10 adjective pentru fiecare din cei doi poli ale celor 5 dimensiuni: conștiință, deschidere, amabilitate, extraversiune și nevrozism⁷. Aceștia au fost validați prin comparație cu versiunea franceză a chestionarului *Alter Ego* (Pasquier, 2006).

Cota globală nu este rezultatul unei sume de puncte, ca în cazul unei scale Likert de exemplu, ci ia în considerare corelația sau corelațiile pattern-ului de răspunsuri (clasamentului de itemi) ale unui respondent, cu pattern-ul de răspunsuri ale aceluiași respondent obținut într-un alt moment sau într-un alt context, sau al altui respondent sau grup de respondenți, sau cu un prototip elaborat de experți. Putem astfel elabora analize cluster ale respondenților. În acest studiu, fiecare respondent a fost supus succesiv la 5 aplicări ale chestionarului, fiecare din aceste aplicări trimițând succesiv la un context particular, operaționalizat printr-un consemn specific. Vom lua în considerare, aici, corelațiile celor cinci pattern-uri de răspunsuri ale fiecărui respondent obținute la fiecare din cele cinci aplicări succesive.

2.2. Contextualizarea consemnelor

Fiecare din cele 5 aplicări ale aceluiași chestionar de 100 de descriptori aparținând celor cinci dimensiuni bipolare ale modelului în cinci factori, a avut ca scop examinarea unui eventual efect al contextului asupra stabilității răspunsurilor, și de a observa dacă acest efect se regăsește de o manieră identică, indiferent de dimensiunea în cauză. Pentru aceasta chestionarul era însoțit de un consemn cu o contextualizare specifică pentru fiecare din cele cinci aplicații.

Aplicarea T (muncă): cu scopul de a optimiza alegerea referitoare la dimensiunea conștiință (C), în partea de sus a paginii figura următorul context : „Gândiți-vă la următoarea situație : sunteți pe cale **să realizați o muncă importantă**. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în momentele în care **lucrați**”⁸.

Aplicarea N (noutate): pentru dimensiunea *deschidere* (O): „Gândiți-vă la următoarea situație: sunteți pe cale să **descoperiți un lucru nou, foarte interesant**. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce **descoperiți ceva nou**” (consemnul N).

Aplicarea EC (a fi drag): pentru dimensiunea *gentilețe* (G): „Gândiți-vă la următoarea situație: tocmai vă ocupați de **cineva care vă este foarte drag**. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce vă **ocupați de cineva drag**” (consemnul EC).

Aplicarea C (a convinge): pentru dimensiunea *extraversiune* (E): „Gândiți-vă la următoarea situație: trebuie să **convingeți pe cineva de un anumit lucru, cu orice preț**. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce convingeți acea persoană” (consemnul C).

Aplicarea D (pericol): pentru dimensiunea *nevrozism* (N): „Gândiți-vă la următoarea situație: vă confrunțați cu o situație **extrem de periculoasă**. Indicați, din lista de mai jos, numerele corespunzătoare acelor 5 adjective care vi se potrivesc **cel mai bine** în timp ce vă

⁷ Astfel, pentru polul pozitiv al dimensiunii „conștiință” am utilizat următoarele 10 adjective: conștiincios, meticulos, punctual, perseverent, determinat, pasionat, minuțios, rațional, ordonat, tenace.

⁸ Respondenții trebuiau astfel să indice cele 5 adjective care li se potriveau cel mai bine lor înșiși, apoi cele 11 adjective care li se potriveau bine, apoi cele 21 care li se potriveau destul de bine, apoi cele 5 care li se potriveau cel mai puțin bine, cele 11 care îi descriau rău și cele 21 care îi descriau destul de rău. Această procedură era reluată și în celelalte patru aplicări ale chestionarului.

confrunțați cu o situație periculoasă” (consemnul D)⁹.

2.3. Populație

Șapte studenți¹⁰ și-au aplicat ele însele chestionarul cu cele cinci tipuri de consemne și l-au aplicat și la alte 30 de persoane din anturajul lor, toate de sex feminin și de vârste diferite (plaja vârstelor: de la 19 la 84 ani; $m=42$ ani; ≥ 17 ani). Pachetele cu cele cinci aplicări au fost agrafate într-o ordine aleatoare, stabilită de un generator de numere aleatoare. Astfel, au fost obținute 185 *Q*-sorts.

2.4. Ipoteze operaționale

Ne așteptăm să obținem corelații pozitive (dar moderate) între profilele răspunsurilor la cele cinci aplicări; ne așteptăm, de asemenea, ca variațiile să nu fie nici complet aleatoare, nici legate doar de o eroare de măsurare, ci să răspundă unei logici inductive susținute de un anumit conținut contextualizant al consemnelor.

3. REZULTATE

Am realizat, în primul rând, o analiză comparativă globală a corelațiilor inter-situaționale. Apoi am studiat fluctuațiile scorurilor la cele 10 sub-dimensiuni în funcție de situații. O a treia analiză s-a focalizat pe incidența bias-urilor de dezirabilitate socială.

3.1. Analiza comparativă globală

Plaja de distribuție a corelațiilor inter-situaționale se întinde de la 0,26 la 0,51, corelația medie fiind de 0,40. Stabilitatea răspunsurilor variază, deci, între 6,76% și 26,01% din varianță, și în medie stabilitatea acoperă 16% din varianță.

În mod complementar, efectul de reclasare (de redistribuire a adjectivelor într-un nou clasament) variază de la $1-0,51^2=74\%$ la $1-0,26^2=93\%$ din varianță, cu un efect mediu de 84% din varianță, sau de 5,25 ori mai multă variație decât stabilitate.

Putem argumenta că efectul de reclasare cuprinde eroarea de măsurare. Fidelitatea *Q-sort-ului* a putut fi apreciată printr-un test-retest realizat la un interval de două săptămâni, cu un consemn neutru, pe un lot de 40 de studenți de la psihologie, obținându-se o valoare a fidelității de 0,93. Putem astfel deduce că, dacă eroarea de măsurare cântărește 13,51% din varianță, atunci efectului de reclasare dintre aplicări îi revine 70,49% din varianță, adică de 4,40 ori mai mult decât stabilitatea.

Putem compara, de asemenea, importanța efectelor legate de corelația test-retest cu cele legate de corelația medie inter-situațională, adică $d_{r=0,40} = 0,87$ cu $d_{r=0,93} = 5,06$. Se constată că stabilitatea imaginii de sine inter-situațională este de 5,81 ori mai slabă decât stabilitatea test-retest.

În continuare, se pune problema studierii variabilității corelațiilor în funcție de anumite perechi de situații. Tabelul 1 și figura 1 ne indică, explicit, că în toate cele patru perechi de situații care includ situația D (în fața unui pericol) corelațiile sunt mult mai scăzute comparativ cu celelalte.

⁹ Semnalăm că în această situație „Pericol” ne așteptăm la două tipuri de pattern-uri de răspunsuri: fie spre mai multă stabilitate emoțională (optimizarea controlului de sine), fie mai mult spre nevrozism (reacție de teamă)

¹⁰ Indiferent cine au fost, le mulțumim încă o dată pentru colaborarea lor.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Tabel 1: Caracteristicile (m : media ; σ : abaterea standard) corelațiilor inter-situaționale (T : munca; N : nouitate; EC : a fi drag; C : a convinge; D : pericol).

Perechi de situații	T/N	T/EC	T/C	T/D	N/EC	N/C	N/D	EC/C	EC/D	C/D
m	0,45	0,48	0,52	0,33	0,48	0,45	0,26	0,51	0,28	0,28
σ	0,18	0,17	0,18	0,25	0,18	0,18	0,23	0,16	0,29	0,25

Pe figura 1 putem observa o diferență clară între T/D și T/N exprimată în 15 puncte de corelație. Raportându-ne la Cohen, d are un efect notabil la o valoare de 0,55¹¹ ($t=2,36$; $p=0,02$).

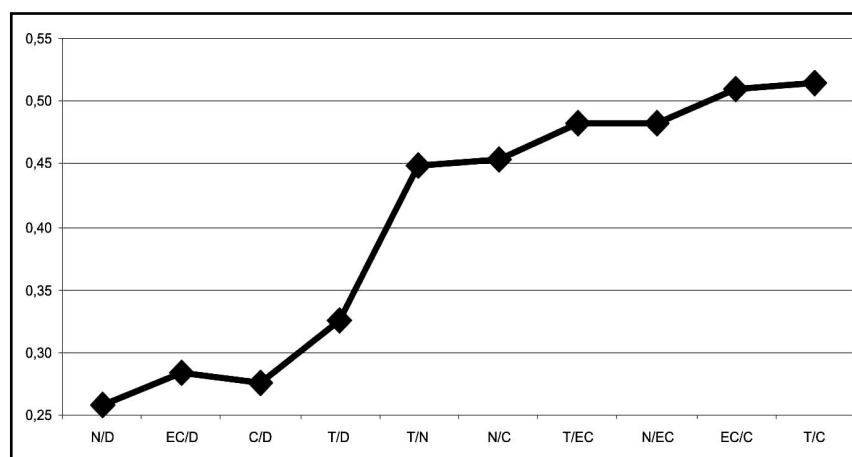

Figura 1: caracteristicile corelațiilor inter-situaționale ordonate crescător (T : muncă ; N : nouitate ; EC : a fi drag ; C : a convinge ; D : pericol).

Putem, de asemenea, materializa cele două grupe de corelații într-un grafic al structurii factoriale obținută după rotația Oblimin (fig. 2).

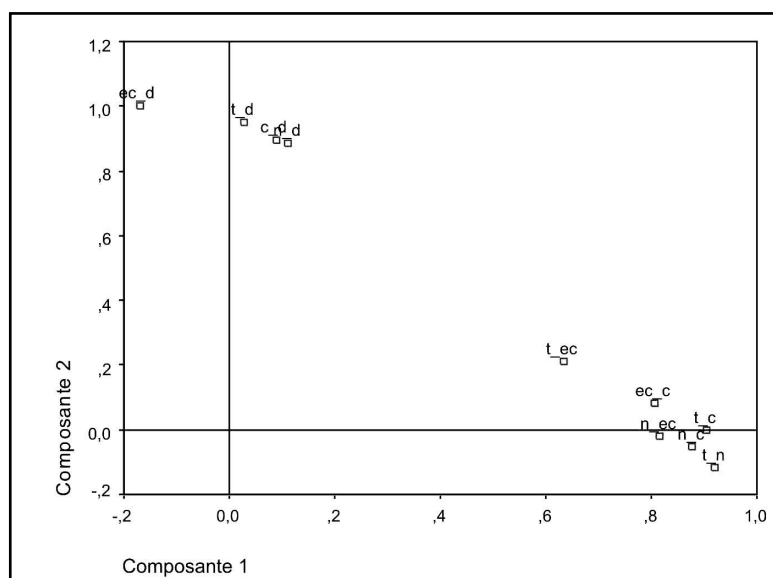

Figura 2: structura factorială a corelațiilor intra-situaționale (T : muncă; N : nouitate; EC : a fi drag; C : a convinge; D : pericol).

¹¹ Referindu-ne la propunerile lui Cohen (1977): efectul este neglijabil dacă d are o valoare apropiată de 0,20; efectul este intermediar dacă d are o valoare de aproximativ 0,50; efectul este notabil dacă d are o valoare apropiată de 0,80. Corroyer & Marion (2003, p. 243) propun următoarele limite: de la 0 la 0,35 efect neglijabil; de la 0,35 la 0,65 efect intermediar; mai mult de 0,65 efect notabil.

Corelația între cei doi factori este de 0,29 (sau un d de 0,60 pentru un efect intermediar) ceea ce constituie un alt indicator al stabilității structurale relative a pattern-urilor de răspuns.

Efectul de reclasare nu este echivalent, ci depinde de natura situației evocate. Un factor emoțional puternic, evocat de o situație potențial periculoasă, poate induce un efect de reclasare mult mai puternic decât celelalte situații.

Din aceste prime analize reținem că, contextualizarea consemnelor auto-descriptive induce, în medie, un reclasament de patru ori superior stabilității afirmate de anumiți teoreticieni al trăsăturilor de personalitate.

Aceste reclasări ale itemilor nu sunt doar o dezordine, consecință a unei destabilizări legate de schimbarea consemnelor sau simple artefacte legate de oboseala de a răspunde de mai multe ori la rând ..., totuși, în ce măsură răspund ele, efectiv, unei logici induse de construirea raporturilor situații/dimensiuni ?

3.2. Fluctuația scorurilor dimensiunilor în funcție de situații

Vom începe cu lectura tabelului 2 în care sunt prezentate media și abaterea standard a fiecăreia dintre dimensiuni, în funcție de situațiile solicitate.

Tabel 2: Caracteristicile scorurilor la dimensiunile bipolare, funcție de situațiile evocate. Sunt îngroșate cifrele care indică valorile cele mai mari ale mediilor și sunt subliniate valorile cele mai mici ale mediilor, plaja cifrelor mergând de la 1 la 7.

		C+	C-	O+	O-	G+	G-	E+	E-	N+	N-
Munca T	m	5,56	<u>2,75</u>	4,58	3,20	4,39	3,16	4,62	3,70	4,48	3,59
	σ	1,12	1,19	1,08	1,13	1,08	1,22	1,38	1,25	1,43	1,37
Noutate N	m	4,86	3,23	5,18	<u>3,14</u>	4,69	3,08	4,57	3,23	4,57	3,49
	σ	1,14	1,08	1,27	1,17	1,16	1,23	1,46	1,28	1,23	1,39
A fi drag EC	m	4,89	2,92	4,49	3,40	5,39	<u>2,66</u>	4,54	3,27	4,98	3,46
	σ	1,09	1,00	1,07	0,96	1,27	1,08	1,37	1,21	1,14	1,35
A convinge C	m	5,27	2,96	4,69	3,36	4,60	3,07	5,14	<u>3,01</u>	4,53	3,38
	σ	1,16	1,13	0,97	1,01	1,27	1,13	1,42	1,08	1,33	1,28
Pericol D	m	4,73	3,19	4,20	3,50	4,33	3,56	4,10	3,86	<u>4,21</u>	4,51
	σ	1,26	1,29	0,99	1,10	1,34	1,44	1,46	1,38	1,70	1,77

Scorurile medii ale dimensiunilor C+, O+, G+ și E+ merg în sensul efectelor așteptate de contextualizarea situațională a consemnelor. Același lucru putem spune și despre dimensiunile C-, O-, G- și E-. Pentru aceste patru trăsături ale modelului în cinci factori, fiecare din cele patru consemne contextualizate corespunzătoare generează o creștere a alegerilor itemilor pozitivi și o scădere a numărului de alegeri ale itemilor negativi, și în consecință se majorează diferența scorurilor dintre cei doi poli ai fiecăreia dimensiuni (fig. 3): la consemnul Muncă, repondenții se prezintă mai conștiincioși (C+) și mai puțin inconștienți (C-) decât sub alte consemne, la consemnul Noutate, se prezintă mai deschiși și mai puțin închiși decât sub alte consemne, și la consemnul A convinge se prezintă mai extravertiți și mai puțin introvertiți decât sub alte consemne.

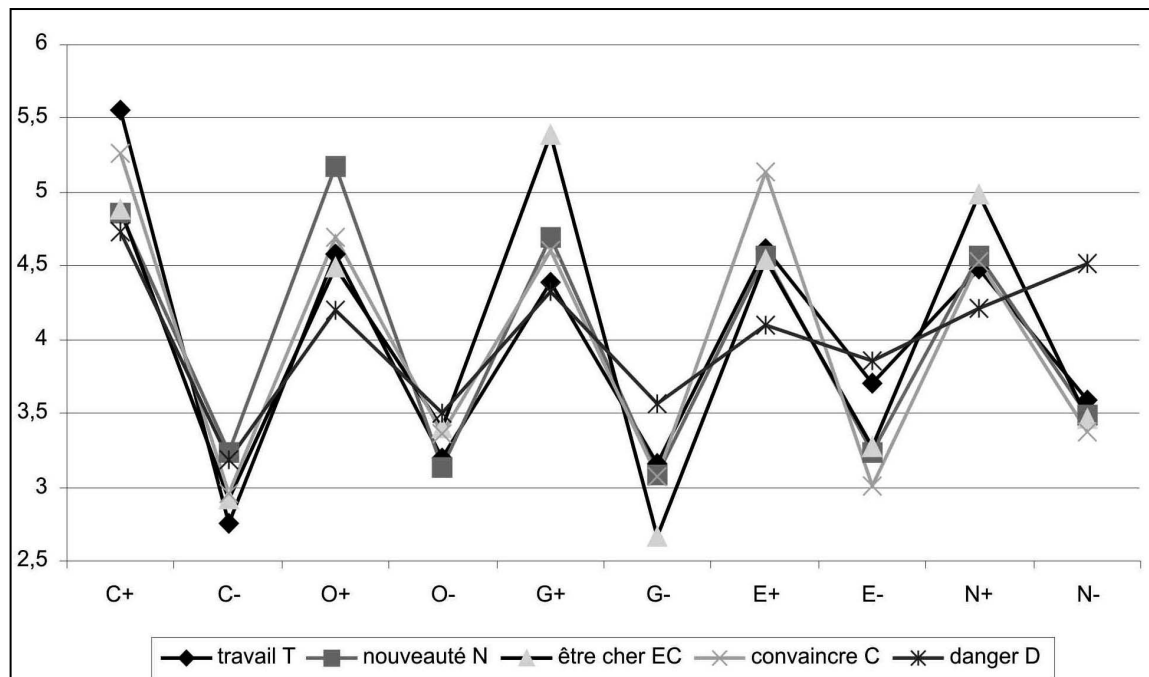

Figura 3: scoruri medii în funcție de dimensiuni și situații

În privința dimensiunii N se constată o inversare a diferenței în profitul lui N- vs N+ în situația de pericol, ceea ce ar putea susține ipoteza unei reacții contrastante cu situația de pericol, sau o tendință spre mai multă stabilitate emoțională sau mai degrabă spre mai multă frică: la consemnul Pericol repondenții se prezintă mai nervoși și mai puțin stabili emoțional decât sub ale consemne. Tabelul 3 oferă indicii despre semnificația statistică și despre importanța efectelor așteptate.

Tabel 3: Compararea scorurilor dimensiunilor manipulate prin consemn cu scorurile globale ale celorlalte dimensiuni: semnificația statistică și importanța efectelor așteptate (T: muncă; N: noutate; EC: a fi drag; C: a convinge; D: pericol); (Int.: intermediar; Neg.: neglijabil; Not.: notabil)

	C+/T vs celelalte	C-/T Vs celelalte	O+/N vs celelalte	O-/N Vs celelalte	G+/EC vs celelalte	G-/EC vs celelalte	E+/C vs celelalte	E-/C vs celelalte	N+/D vs celelalte	N-/D vs celelalte
t de student	2,93	1,54	3,42	1,13	3,93	2,47	2,61	2,20	1,69	3,88
p	0,004	0,123	0,000	0,250	0,000	0,014	0,010	0,028	0,092	0,000
d de Cohen	0,53	0,28	0,63	0,21	0,72	0,45	0,48	0,40	0,31	0,71
efect	Int.	Nég.	Int.	Nég.	Not.	Int.	Int.	Int.	Nég.	Not.

Se observă că pentru primele patru trăsături inducția se reflectă mai degrabă în alegerea unui număr mai important de itemi pozitivi decât în alegerea unui număr mai puțin important de itemi negativi, ceea ce ne trimite la considerarea rolului dezirabilității sociale în procesul auto-descriptiv sub consemne contextualizate.

3.3. Jocul dezirabilității sociale

Într-o altă cercetare aplicată, fiecare item a fost parametrizat din punctul de vedere al dezirabilității sociale pe baza rezultatelor unui panel de 31 de experți, psihologi și specialiști din domeniul managementului resurselor umane, care au răspuns la un chestionar având ca și consemn de a descrie pe cineva dezirabil social. Pentru eșantionul nostru, corelația medie a pattern-urilor de răspunsuri, cu prototipul dezirabilitate socială, s-a ridicat la 0,50, adică un efect notabil ($d=1,15$).

Tabel 4: Corelațiile dezirabilității sociale definite de experții panelului (DS) și pattern-urile răspunsurilor funcție de situație (Int.: intermediar; Not.: notabil).

corelație	munca/DS	Noutate/DS	A fi drag/DS	A convinge/DS	pericol/ DS
m	0,51	0,55	0,66	0,56	0,25
σ	0,21	0,15	0,13	0,20	0,32
d	1,18 Not.	1,31 Not.	1,75 Not.	1,35 Not.	0,51 Int.

Tabelul 4 arată că aceste corelații au același ordin de mărime cu situația excepție de pericol, pentru care alegerea itemilor depinde mai puțin de dezirabilitatea socială.

Tabel 5: Caracteristicile corelațiilor parțiale inter-situaționale (T: muncă; N: noutate; EC: a fi drag; C: a convinge; D: pericol).

perechi	T/N	T/EC	T/C	T/D	N/EC	N/C	N/D	EC/C	EC/D	C/D
m	0,23	0,23	0,32	0,24	0,20	0,21	0,16	0,22	0,17	0,16
σ	0,17	0,15	0,16	0,16	0,17	0,15	0,16	0,14	0,18	0,18

Am calculat corelațiile parțiale între pattern-urile de răspunsuri la cinci situații, cu scopul de a vedea efectul de reclasare în cazul unei dezirabilități sociale egale (tabel 5). Plaja distribuției corelațiilor inter-situaționale se întinde de la 0,16 la 0,32, corelația medie fiind de 0,21. Stabilitatea răspunsurilor variază, deci, între 2,40% și 10% din varianță și, în medie, stabilitatea acoperă 5% din varianță, ceea ce reprezintă mai puțin decât pentru toate corelațiile. Mai precis, există o trecere de la 16% la 5%, ceea ce ne face să concluzionăm că stabilitatea clasamentelor poate fi afectată într-o proporție de 2/3 ca urmare a dezirabilității sociale și de 1/3 datorită persoanei.

Rămâne de văzut în ce măsură variația dezirabilității sociale influențează variația dimensiunilor. Pentru aceasta vom recalcula scorurile pentru fiecare dimensiune, făcând diferența între scorul observat și scorul dezirabilității sociale în cazul panelului de experți (tab. 6).

Tabel 6. Caracteristicile scorurilor dimensiunilor bipolare în funcție de situația evocată, din care au fost scăzute scorurile dezirabilității sociale. Mediile cele mai mari sunt prezentate cu caractere îngroșate, iar mediile cele mai mici sunt subliniate.

		C+	C-	O+	O-	G+	G-	E+	E-	N+	N-
muncă T	m	0,91	<u>-0,44</u>	-0,23	-0,06	-0,83	0,40	-0,01	0,28	-0,62	0,47
	σ	0,34	0,31	0,59	0,27	0,39	0,35	0,35	0,37	0,40	0,59
noutate N	m	0,21	0,03	0,37	<u>-0,12</u>	-0,53	0,31	-0,06	-0,19	-0,53	0,37
	σ	0,35	0,17	0,69	0,50	0,33	0,45	0,40	0,38	0,32	0,51
a fi drag EC	m	0,24	-0,27	-0,32	0,14	0,17	<u>-0,10</u>	-0,09	-0,14	-0,12	0,33
	σ	0,27	0,15	0,39	0,50	0,42	0,44	0,37	0,23	0,32	0,43
a convinge C	m	0,62	-0,24	-0,12	0,10	-0,62	0,30	0,51	<u>-0,41</u>	-0,57	0,25
	σ	0,54	0,32	0,42	0,37	0,28	0,29	0,43	0,56	0,33	0,61
pericol D	m	0,08	0,00	-0,61	0,24	-0,89	0,79	-0,53	0,45	<u>-0,89</u>	1,38
	σ	0,40	0,22	0,53	0,50	0,73	0,72	0,62	0,53	0,79	0,83

Global, obținem aceeași structură de rezultate, în sensul efectelor așteptate. Dar mărimea efectului are același ordin de mărime ?

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Tabel 7 : *Comparația scorurilor dimensiunilor manipulate prin consemn, din care s-au scăzut scorurile dezirabilității sociale, cu scorurile totale ale celorlalte dimensiuni : semnificația statistică și importanța efectelor așteptate (T: muncă; N: nouitate ; EC: a fi drag; C: a convinge; D: pericol) ; (Int.: intermediar; Neg.: neglijabil; Not.: notabil).*

	C+/T vs celelalte	C-/T vs celelalte	O+/N vs celelalte	O-/N vs celelalte	G+/EC vs celelalte	G-/EC vs celelalte	E+/C vs celelalte	E-/C vs celelalte	N+/D vs celelalte	N-/D vs celelalte
t de student	19,39	0,51	15,67	6,24	23,57	14,13	18,67	14,39	11,16	20,47
p	0,00	0,60	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
d de Cohen	1,59	0,04	1,28	0,51	1,93	1,16	1,53	1,18	0,91	1,68
effet	Not.	Neg.	Not.	Int.	Not.	Not.	Not.	Not.	Not.	Not.

Comparând tabelele 3 și 7 se constată că notele, epurate de dezirabilitatea socială, fac să apară efecte ale contextului de o amplitudine mult mai mare. Constatăm acum 8 efecte notabile (vs 2 în prealabil) ; valorile medii ale testului t Student sunt mult mai ridicate pentru scorurile epurate (13,75 vs 2,44), la fel ca și pentru media lui d de Cohen (1,13 vs 0,45). În alți termeni biais-ul de dezirabilitate atenuează efectele consemnelor contextualizante.

Reținem din această a treia analiză că o parte deloc neglijabilă din stabilitatea clasamentelor inter-situaționale este imputată dezirabilității sociale și că biais-ul atenuează predominanța efectelor produse de punerea în situațiile evocate prin contextualizarea consemnelor, reducând puterea de diferențiere a chestionarului.

4. DISCUȚII

În acest studiu se arată că, variind consemnele în sensul unei contextualizări situaționale, respondenții la un același chestionar produc profile de răspunsuri foarte diversificate, diversificare echivalentă cu o valoare de 4,4 ori mai mare decât stabilitatea dată de o aplicare test-retest necontextualizată. În aceeași măsură se arată că, în situația unei contextualizări, alegerea respondenților se poate modifica într-un sens predictibil în ceea ce privește dimensiunile MCF. În final se arată că biais-ul de dezirabilitate socială micșorează diferențele psihologice ale imaginii de sine. Aceste constatări vin să susțină punctul de vedere al lui Pervin vs. cel al lui Costa & McCrae.

Pusă în situații diferite, o aceeași persoană se descrie, în mare parte, diferit. Se poate deduce că aceasta nu ar fi legată atât de stabilitatea trăsăturilor, cât mai ales de stabilitatea imaginii de sine în diferite situații, care ar fi fundamentul permanenței Sinelui. Poate fi, în aceeași măsură, acel tip de variabilitate intra-individuală care fundamentează singularitatea unei persoane în termeni de capacități și flexibilitate adaptativă.

În plan practic consecințele nu sunt neutre. Cu siguranță, în cazul aplicării necontextualizate a chestionarelor de tipul „descrieți-vă așa cum sunteți, în general”, se poate presupune că respondentul alege, mai mult sau mai puțin conștient, o anumită situație la care face apel atunci când răspunde. Astfel, se îndepărtează și mai mult de situația evaluativă ideală în care „toate lucrurile sunt egale”, și ușa rămâne larg deschisă strategiilor de auto-prezentare.

Stabilitatea răspunsurilor fiind în parte un artefact legat de biais-ul de dezirabilitate socială, devine posibilă luarea în considerare a validității predictive atribuită de M.C.F., în principal pentru dimensiunea Conștiință și doar la nivel practic, așa cum observa și Barrick, Mount, & Judge (2001), Conștiința fiind o dimensiune care nici nu este o expresie personologică singulară, ci mai degrabă o exprimare a adeziunii pentru ceea ce e considerat a fi o normă de dezirabilitate socială, o normă a profesionalismului corect: să te prezinți ca o persoană conștiincioasă.

Concret, aceste rezultate permit explorarea altor concepții, altor practici și altor abordări ale chestionarelor de personalitate bazate pe MCF.

BIBLIOGRAFIE

- Barrick, M.R., Mount, M.K., & Judge, T.A. (2001). Personality and Performance at the Beginning of the New Millennium: What Do We Know and Where Do We Go Next?. *Personality and Performance*, 9, 1/2, 9-30.
- Corroyer, D., & Wolf, M. (2003). *L'analyse des données en psychologie*. Paris: Armand Collin.
- Costa, P.T., Jr., & McCrae, R.R. (1994). «Set like plaster»? Evidence for the stability of adult personality. In T. Heatherton & J. Weinberger (Eds), *Can personality change ?* (pp. 21-40).
- Goldberg, L.R. (1990). An alternative description of personality: The Big five factor structure. *Journal of Personality and Social Psychology*, 59, 1216-1229.
- Pasquier, D. (2006). *Que mesurent les questionnaires inspirés par le « modèle des cinq facteurs » ? Peut-on améliorer le modèle?* Pré-imprimé thèse de 3ème cycle en psychologie. Rouen: PRIS.
- Pervin, L. A. (Ed.). (1989). *Handbook of personality theory and research*. New York: Guilford.
- Stephenson, W. (1935a). Technique of factor analysis. *Nature*, 136, 297.
- Stephenson, W. (1935b). Correlating persons instead of tests. *Character and Personality*, 4, 17-24.

RESURSELE UMANE - FACTOR DETERMINANT AL PROMOVĂRII PROGRESULUI ȘTIINȚIFIC

Radu RĂDUCAN, Ramona RĂDUCAN

Facultatea de Psihologie, Universitatea „Tibiscus”, Timișoara, România

REZUMAT

Lucrarea subliniază rolul resurselor umane în promovarea progresului științific și tehnic la nivel internațional. Inovarea are un rol determinat în dezvoltarea societății, în general, și a diverselor organizații, în particular.

Însă, fără o implicare majoră a resurselor umane în implementarea rezultatelor ei și fără o diseminare a acestora, progresul umanității se realizează mult mai greu și încet.

Accesul liber la ultimele noutăți devine o condiție majoră a dezvoltării accentuate a societății universale, deziderat la care toate statele mici sau mari trebuie să adere fără rezerve.

ABSTRACT

This paper highlights the role of human resources in the promotion of scientific and technical progress at the international level. Innovation has a determining role in the development of society, in general, and of the various organizations, in particular.

However, without a major involvement of human resources in the implementation of its results, and without their dissemination, the progress of humanity is achieved more difficult and slower.

The free access to the latest information becomes a major condition of the marked development of the universal society, a desideratum to which all small or large states should adhere without reserves.

Atât în România, cât și în alte state din centrul și estul Europei, economia politică socialistă a înlocuit rolul competiției de piață cu centralizarea economiei și a promovat un sistem de prețuri artificiale, ce nu era în relație nici cu piața reală, nici cu standardele internaționale de productivitate. Activitatea industriei socialiste nu era generatoare de inovație, deși s-a atribuit, din rațiuni politice, un rol exacerbat cercetării științifice și contribuției ei la dezvoltarea economiei respective.

Aceste realități trecute se perpetuează până în prezent prin structuri industriale încă inadecvate inovației și marcate de o capacitate competitivă redusă. Strategiile științei și tehnologiei în statele din estul și centrul Europei ar trebui să aibă un caracter bidimensional, vizând atât introducerea unor reforme în organizarea cercetării-dezvoltării, cât și dezvoltarea unui climat economic și cultural favorabil inovării.

Dincolo de bunele intenții se poate observa o rezistență la aceste schimbări, în ciuda faptului că strategiile de stabilizare economică adoptate pun un accent foarte mare pe piață. De altfel, strategiile și politicile guvernamentale de restructurare și ajustare a diferitelor domenii de activitate nu prezintă prea mare încredere, poate și datorită discreditărilor și insucceselor dinainte de 1990.

De aceea, strategiile științei și tehnologiei au trebuit susținute atât în România, cât și în alte țări, de grupuri de interese implicate în cercetare-dezvoltare, ca de pildă academiile de științe, universitățile, institutele de cercetare sau organizații profesionale ale cercetătorilor.

Dacă pentru cercetarea națională se manifestă o cerere limitată, se constată o puternică tendință de a încuraja legăturile cu instituții și laboratoare de cercetare din alte țări.

Au fost importate o serie de modele de relații dintre cercetare și industrie, ca de exemplu centre de transfer de tehnologie, parcuri științifice, incubatoare de afaceri etc, care au proliferat destul de mult.

Aceste noi mecanisme și instituții cu un rol progresist în flexibilizarea cercetării fundamentale și sensibilizarea ei la nevoile economiei au, din păcate, o valoare practică încă incertă. Într-un mediu rezistent la inovare, conținutul și contextul activităților este diferit de cel al instituțiilor cu același scop din țările dezvoltate și, în consecință, impactul lor asupra economiilor naționale rămâne destul de redus. De aceea, este necesară o analiză prudentă a evoluției lor și temperarea exagerărilor în evaluarea dimensiunii impactului lor pentru economiile în tranziție.

Strategiile organizațiilor sunt, de regulă, pasive și conservatoare, bazate mai degrabă pe utilizarea resurselor acumulate decât pe introducerea unor tehnologii noi, care comportă un grad mai mare de risc.

Colapsul pieței integrate est-europene a lovit majoritatea firmelor, fiind imposibil în termeni reali să se înlocuiască sistemul contractelor sigure cu o orientare spre noi tehnologii destinate pieței. În această situație, firmele nu sunt interesate în stabilirea și dezvoltarea unor noi relații cu cercetarea, care să faciliteze transferul de tehnologie.

În multe țări central și est-europene, hipertrofia sistemului cercetare-dezvoltare și unele infrastructuri mai bine dezvoltate pot oferi avantaje majore pentru elaborarea și implementarea unor sisteme de inovare viabile. Capacitățile de cercetare existente, cruciale pentru viitorul inovării în actuala zonă, sunt viciate de probleme structurale majore, ce reduc posibilitatea interacțiunii dintre diverșii actori ai sistemului cercetării, pe de o parte și între cercetare și industrie, pe de alta.

Universitățile, dedicate educației, nu au avut ca primă responsabilitate cercetarea, aceste două atribuții fiind separate. S-a dezvoltat o rivalitate de decenii între aceste sectoare aflate în competiție pentru resursele guvernamentale. În universități, în ciuda dotării tehnice precare comparativ cu nivelul vest-european, a avut loc totuși o activitate de cercetare efectuată de cadrele didactice, fie în cadrul programelor lor de doctorat, fie în cadrul programelor de cercetare efectuate cu studenții.

Potențialul de cercetare din universități, insuficient exploatat în trecut, reprezintă în prezent o valoroasă resursă care se poate materializa în inițiative antreprenoriale.

Cercetarea industrială, atât aplicativă cât și de dezvoltare, a fost organizată în institute de cercetare sub coordonarea ministerelor de ramură. Finanțarea lor era bugetară, provenind din fondurile acestor ministere. Mai târziu aceste institute care s-au transformat în „societăți comerciale de cercetare”, au dovedit o capacitate de adaptare redusă la cerințele pieței. Cu unele excepții, firmele bazate pe cercetare-dezvoltare nu au încă o influență semnificativă asupra producției industriale.

În ultimii ani, diminuarea severă a fondurilor pentru cercetare și desființarea piețelor tradiționale sigure ale țărilor est-europene, a determinat institutele de cercetare și managerii lor să găsească noi posibilități de creștere a veniturilor.

Noile legislații și climatul competiției de piață au creat condiții pentru fructificarea doar parțială a capacităților lor latente. Aceasta, datorită inerției lor structurale, absenței masei critice și problemelor foarte dificile ale restructurării industriei, pe fondul general al unui proces de privatizare destul de lent care nu oferea perspective pe termen lung.

De aceea, un imperativ imediat a fost elaborarea și promovarea unor strategii de susținere a cererii industriei pentru cercetare și intensificare a legăturilor dintre cercetare și industrie. Soluționarea unei asemenea probleme este destul de dificilă în condițiile în care trebuia depășită ruptura dintre cercetare și industrie. S-a impus în acest scop o reformă profundă a sistemului de învățământ superior, în special în direcția introducerii unui sistem de doctorat bazat pe cercetare și, în general, a promovării ideii formării prin și pentru

cercetare a studenților.

Legăturile dintre industrie și cercetare trebuiau restabilite, transformându-se relațiile personale, ocazionale, informale în relații formale, stabile, de interese reciproce, stimulate și susținute prin politici guvernamentale active.

O condiție importantă a soluționării acestor probleme o reprezintă elaborarea unui sistem de priorități în care domeniile de cercetare fundamentală selectate să fie susținute atât de performanța științifică a colectivelor de cercetare, cât și de perspectiva de a se soluționa, pe baza lor, probleme vitale ale înnoirii și modernizării tehnologiilor.

Aceasta presupune schimbarea mecanismelor de alocare a fondurilor, promovarea în mai mare măsură a sistemului de granturi și evaluare prin comisii de experți, precum și asigurarea resurselor pentru infrastructura necesară unei cercetări fundamentale de valoare.

Reformele din domeniul cercetării înseamnă, pe de o parte, reorganizarea sistemului de luare a deciziilor, precum și reguli clare pentru cercetare și managementul afacerilor, iar pe de alta, evitarea conflictelor de interese, suprapunerilor de competențe și responsabilități dăunătoare. Activitățile orientate spre afaceri și spre industrie, ca de pildă cele de dezvoltare sau proiectare, pot fi reorganizate într-o altă manieră, adecvată noilor cerințe ale pieței.

Experiența recentă relevă o multitudine de căi posibile pentru refacerea sistemului de legături între cercetare și industrie. Unele țări, printre care și România, au adoptat modele occidentale „Academy-Industry Relations”. Simpla copiere a acestora poate fi periculoasă datorită diferențelor esențiale care există în mediul economic și social ale țărilor în tranziție, față de cel occidental.

De aceea, în contextul dat, mult mai eficientă s-ar putea dovedi conceperea și elaborarea unor modele proprii, adecvate condițiilor din fiecare țară. Pe fondul acestor căutări și schimbări profunde au apărut în cadrul unor institute de cercetare sau universități din diverse țări, fie în mod natural, fie în cadrul unor politici guvernamentale speciale, așa-numitele „spin-off-uri”.

Încurajate de noile legislații, îndeosebi de cele privind formarea firmelor private, grupele de cercetare, unitățile de producție sau departamentele tehnice ori cadrele universitare cu o experiență de generare a veniturilor mai mare decât firmele private, au înființat aceste punți pentru transferul de tehnologie. Ele sunt o expresie a spiritului antreprenorial existent în mediul cercetării științifice și dezvoltării tehnologice.

Dacă apariția acestor noi forme instituționale a fost determinată parțial de factori similari cu cei care au condus la crearea lor în țările occidentale, există totuși o serie de diferențe semnificative, dintre care cea mai importantă este înclinația redusă spre tehnologii high-tech sau generice.

În unele țări est-europene, practicile vestice au produs stimularea, în rândul cercetătorilor sau a factorilor decizionali, înființării unor forme instituționale specifice de legătură între industrie și universități sau institute de cercetare, ca de pildă incubatoare sau parcuri științifice.

Același model ghidează înființarea unor centre de transfer de tehnologie în România. Datorită cererii locale reduse pentru cercetare, autofinanțarea semnifică mai degrabă contracte de cercetare și facilități asigurate de stat decât relații cu parteneri privați.

În principiu, centrele de transfer pot deveni vehicule importante ale transferului de tehnologie, dacă guvernul le sprijină suficient pentru a-și dezvolta propriul potențial. Camerele de Comerț și Industrie au devenit în aceste țări un promotor activ al înființării Centrelor Naționale de Afaceri și Inovare.

Relațiile dintre cercetare și industrie au sens numai dacă sunt concepute în contextul mai larg al procesului național de inovare și al fluxurilor informaționale care-l susțin. De regulă, cercetarea fundamentală din universități contribuie cu un input incremental mai degrabă la susținerea unui produs pe piață, decât la o descoperire revoluționară în domeniul tehnologic. Literatura de specialitate menționează în acest context că nu actorii

individuali, ci rețelele informale au un rol crucial în producerea, dezvoltarea și evaluarea cunoștințelor tehnice și științifice.

În România transferul de tehnologie se realizează cu mare dificultate, iar revigorarea cercetării de firmă este un proces lent, marcat de numeroasele dificultăți economice, printre care blocajul financiar, subcapitalizarea întreprinderilor și lipsa unor stimulente financiar-bancare pentru cercetare-dezvoltare sunt cele mai importante.

Pe de altă parte, oferta de tehnologie la nivel național este nestimulativă pentru întreprinderi fie din rațiuni subiective (neîncredere în rezultatele cercetării românești), fie obiective (un nivel calitativ redus al ofertei, fără o adecvare corespunzătoare la nevoile întreprinderilor). Stimulentele din partea pieței sunt timide încă, în sensul lipsei de exigență a consumatorilor industriali, dar mai ales individuali pentru produse aflate la standarde internaționale.

Mediul economic slab concurențial, o ofertă încă insuficientă în raport cu cererea permite întreprinderilor mari să se complacă în inerția unor comportamente neinovative, iar celor mici și mijlocii să prolifereze îndeosebi în domeniul serviciilor, mai ales comerciale, unde profitul este rapid și sigur.

Începând cu 1995 se conturează o nouă concepție strategică privind organizarea și funcționarea sistemului inovațional din România, în cadrul căruia gradul de implicare al firmelor ar putea crește substanțial, iar transferul de tehnologie se bucură de o atenție specială. În Ordonanța Guvernamentală 25/1995 se stipulau noi stimulente pentru firme, în vederea participării la programe de cercetare în colaborare cu institutele naționale de cercetare sau cu societățile comerciale care desfășoară activitate de cercetare.

Se prevedea, de asemenea, stimularea prin susținere guvernamentală a transferului de tehnologie de la cercetare la industrie prin intermediul Agenției Naționale de Transfer de Tehnologie și Inovare și a perfecționării activității centrelor regionale de transfer de tehnologie, după modelul oficiilor de legături industriale din țările cu economie de piață.

Inerția vechilor structuri ale sistemului cercetării-dezvoltării, precum și condițiile dificile ale tranziției la economia de piață în estul și centrul Europei își pun puternic amprenta asupra strategiilor în domeniul cercetării-dezvoltării, mutând accentul de la strategiile firmei la cele naționale.

Implicarea eficientă a guvernelor, atât prin finanțare directă, dar mai ales prin metode și mecanisme de stimulare financiar-bancare indirecte, poate fi o soluție rațională atât pe termen scurt și mediu, cât și pe termen lung.

Data fiind separarea cercetării industriale de industrie, s-ar părea că, cel puțin teoretic, soluția optimă pentru stimularea inovării ar fi reîntegrarea institutelor de cercetare în cadrul firmelor industriale sau conversia lor în întreprinderi prestatoare de servicii sau chiar productive.

Aceste procese au început să se manifeste cu o intensitate mai mare sau mai mică în toate țările europene în tranziție, generate de fenomene specifice acestei perioade (ca de pildă diversificarea institutelor de cercetare, privatizarea spontană sau dirijată, apariția unor așa-zise spin-off-uri).

Externalizarea capacităților de cercetare a creat aparența că organizațiile industriale, separate de cercetare, sunt receptori pasivi ai outputurilor activității institutelor de cercetare-dezvoltare, gata oricând să absoarbă produsele și tehnologiile noi. Neglijarea întreprinderii ca sursă de tehnologie și accentuarea doar a cercetării-dezvoltării exterioare ei, constituie dificultatea principală în calea remodelării sistemelor de inovare din țările europene aflate în tranziție.

În al doilea rând, economiile socialiste închise au promovat sisteme de inovare adaptate să compenseze acest neajuns printr-un efort tehnologic imitativ. Dezvoltate independent,

institutele de cercetare-dezvoltare au devenit suprapopulate în raport cu nevoile industriei, evidențiind astăzi o intensitate a forței de muncă mult superioară țărilor cu economie de piață de dimensiuni comparabile.

Specificitatea sistemului economic a influențat, de asemenea, tipul efortului tehnologic și de cercetare, determinând predominarea activității de dezvoltare, supraefortul tehnologic fiind axat pe tehnologiile de proces, pe reducerea costurilor și pe eficiența organizațională.

În al treilea rând, productivitatea sistemului de inovare a fost diminuată de stimulentele reduse și mecanismele de coordonare administrativă. Deși din punct de vedere al fondurilor și forței de muncă sistemele de inovare au fost orientate în principal spre industrie, structurile organizaționale și stimulentele slabe au condus la o serie de outputuri de cercetare-dezvoltare de tip intermediar (ca de pildă documentație tehnică și prototipuri), precum și la un volum mare de patente nevalorificate datorită ineficienței sistemului de implementare și rolului nesemnificativ pe care l-au jucat utilizatorii în mișcarea de inovații.

Elementele de tehnologie, ca patente și informații, pot exista și în cadrul unor institute de cercetare exterioare firmei. Ele pot fi vândute ca atare, dar prin ele însele nu asigură capacitatea tehnologică necesară în aceste țări. Experiența țărilor dezvoltate demonstrează că atât cercetarea-dezvoltarea, cât și capacitatea tehnologică se dezvoltă mult mai rapid în cadrul firmei decât prin intermediul „instituțiilor extramuros”.

Cu cât firmele se concurează pe baza capacității de a inova, cu atât ele tind spre internalizarea efortului de cercetare-dezvoltare. Specialiștii consideră că singura forță dinamică a economiilor de piață în tranziție este firma capabilă să transforme tehnologia în produse. După 1989 sistemul de inovare din România a cunoscut modificări substanțiale, atât sub aspectul configurației instituționale, cât și al comportamentului agenților economici. Transformările succesive care au avut loc s-au datorat parțial constrângerilor financiare și, în consecință, măsurile adoptate de către factorii de decizie la nivel politic și strategic nu au constituit pași decisivi în crearea unui mediu stimulat pentru demararea și dezvoltarea procesului inovațional.

Creșterea capacității economiei naționale de a absorbi tehnologii noi condiționează realizarea compatibilității cu sistemele de producție ale statelor Uniunii Europene și, mai ales, permite obținerea unor avantaje economice de pe urma integrării în U.E. Un prim pas spre crearea sistemului românesc de inovare îl poate constitui suportul instituțional pentru stimularea cererii pentru inovații, prin influențarea criteriilor alegerii raționale a agenților economici.

Dimensiunea și natura cooperării între actorii antrenați în procesul inovațional din România trebuie să fie modelate de conștientizarea interesului comun în cursa pentru creșterea competitivității industriale.

Realizarea unui sistem național de inovare coerent și consolidarea acestuia presupune, în primul rând, conceptualizarea unui spectru larg de activități inovaționale, fluxuri de informații și impulsuri multidireționale care să promoveze comportamentul inovativ al tuturor componentelor sistemului.

Crearea unor legături instituționalizate între polul științific și mediul de afaceri poate porni de la modelele occidentale de succes. Ele pot fi viabile numai în măsura în care corespund derulării unor procese reale și nu rămân doar încercări formale, susținute de persoane sau instituții avantajate de existența lor.

Interacțiunea dintre cei doi poli devine operațională numai dacă se stimulează sporirea înclinației spre inovare a întreprinderilor și, implicit, a cererii potențiale pentru tehnologii noi, deci în măsura în care inovarea devine instrument accesibil al concurenței pe piață. Deși se consideră că structura actuală a sistemului românesc de inovare urmărește orientarea cercetării spre nevoile pieței, coerența sistemului este afectată de două mari deficiențe:

➤ cercetarea fundamentală se caracterizează printr-o specializare extremă, care nu interacționează decât cu unități similare sau cu verigi foarte apropiate,

➤ în absența unei strategii de cooperare bazate pe obiective comune, legăturile între unitățile de cercetare fundamentală și aplicativă și beneficiari sunt inconsistente și vizează orizonturi scurte de timp.

Această ultimă trăsătură a fost favorizată prin lipsa de cooperare și coordonare strategică dintre principalele instituții coordonatoare ale științei și învățământului și anume Academia Română, Ministerul Cercetării și Tehnologiei (transformat un timp în Agenția Națională pentru Știință, Tehnologie și Inovare și apoi inclus în Ministerul Educației și Cercetării) și Ministerul Educației și Cercetării.

Componența utilizatorilor de noi tehnologii sau „piața inovării” este dominată de întreprinderi mari, care aplică tehnologii complexe.

Indiferent dacă acestea sunt de nivel mediu (în metalurgie, chimia de mare tonaj, industria de autovehicule), sau de vârf (industria de mașini electrice și echipamente de comunicații, construcții de avioane, industria tehnicii de calcul de birou), menținerea lor în concurență deschisă presupune nu numai apel la importuri și licențe străine, dar și o colaborare permanentă cu cercetarea națională.

Legătura dintre întreprinderi și institute de cercetare de profil trebuie să se bazeze pe interesul reciproc: întreprinderile să conștientizeze faptul că perspectiva concurenței obligă la standarde de calitate a produselor și proceselor, pentru a căror creare și utilizare cercetarea științifică și dezvoltarea tehnologică este indispensabilă, iar unitățile de cercetare trebuie să-și restructureze portofoliul tematic în funcție de cerințele pieței.

În România, între cele două părți există o barieră de comunicare datorată atât diferenței de capacitate tehnologică și de know-how, cât și reticențelor bazate pe factori psihologici. Ca urmare, există un interes redus al cercetătorilor și potențialilor beneficiari de a aplica rezultatele cercetărilor.

În țara noastră direcțiile reformei convergente vizează: introducerea unor mecanisme de finanțare competitivă (prin granturi), stimularea finanțării din surse extrabugetare, permanentizarea proceselor de evaluare a programelor de cercetare, a instituțiilor și cercetătorilor după criteriile performanței științifice, intensificarea legăturilor dintre cercetarea din Academie și învățământul superior, creșterea gradului de cooperare și colaborare științifică atât pe plan european, cât și internațional.

Cercetarea din învățământul superior evoluează în direcția simbiozei cu activitatea didactică și spre stimularea cercetării performante prin sisteme de finanțare competitivă (în cadrul Consiliului Granturilor Universitare) și a dezvoltării cercetării în cadrul sistemului de învățământ postuniversitar, îndeosebi în activitatea de doctorat.

Ca și în alte țări, cercetarea industrială a întâmpinat inițial în România serioase dificultăți datorită absenței surselor de finanțare. Spre deosebire de alte țări est sau central europene, în România s-a găsit a soluție de tranziție pentru salvarea potențialului de cercetare din acest domeniu, și anume înființarea Fondului Special pentru cercetare-dezvoltare prin contribuția, pe bază de lege, a agenților economici cu capital de stat și privat.

În prezent, finanțarea acestui domeniu din surse bugetare are loc pe bază de programe și teme, evaluate în cadrul unor comisii de specialitate care funcționează în cadrul Colegiului Consultativ pentru cercetare-dezvoltare al Ministerului Educației și Cercetării.

O preocupare specială a guvernului ar trebui să fie finanțarea cercetării tehnologice, în general, și a transferului de tehnologie în special, pornind de la premisa că transferul de tehnologie de la cercetare la industrie necesită fonduri substanțiale și implică un risc major.

Întrucât transferul de tehnologie de la cercetarea efectuată autonom la industrie presupune o relație de conlucrare, esența noilor mecanisme de finanțare constă tocmai în stimularea relațiilor de cooperare între partenerii implicați atât în sectorul public, cât și în cel privat, între laboratoarele de cercetare și firme, pentru amplificarea fluxurilor de cunoștințe și idei prin

intermediul unor proiecte care implică doi sau mai mulți parteneri.

Pe lângă finanțarea publică directă a temelor de cercetare de interes general, guvernele țărilor dezvoltate adoptă, mecanisme complementare specifice pentru sprijinirea volumului fondurilor destinate cercetării, în special a celei tehnologice din domenii strategice, cum ar fi: scutiri fiscale sau credite avantajoase, precum și facilități pentru importul de echipamente etc.

Modalitățile de stimulare a atragerii unui volum suplimentar de fonduri pentru finanțarea cercetării sunt o activitate distinctă de cea a finanțării publice a cercetării, care-și modifică mecanismele în funcție de scopurile și prioritățile științei și tehnologiei

Indiferent de curentul de gândire economică în care s-ar plasa una sau alta din formațiile politice din țările dezvoltate, problema necesității de a asigura un raport strâns între stat, cercetare științifică și difuzare transcede în mod evident și aceasta din mai multe motive:

- cercetarea științifică constituie elementul dinamizator al oricărui sistem de organizare economico-socială, lucru evident rezultat din întreaga experiență a dezvoltării umane;
- integrarea științei cu producția și învățământul a devenit o necesitate obiectivă care impune implicarea sinergică a diferiților agenți economici, deci și a statului, atât în calitatea sa de agent economic, cât și de factor reglator la nivel microeconomic, nivel sub incidența căruia oricum intră știința națională;
- difuzarea rezultatelor cercetării științifice a propriei țări sau din exterior nu mai poate fi considerată un atribut al agenților la nivel microeconomic ci, dimpotrivă, una din prerogativele de natură macroeconomică, date fiind posibilitățile induse, pe baza unei astfel de difuzări, în întreaga economie națională și chiar la nivel mondial.

Din acest motiv, în cea mai mare parte a țărilor membre ale O.E.C.D., există un set coerent de politici și programe destul de asemănătoare, a căror cuprindere pornește de la dezvoltarea tehnologică și ajunge, în mod obligatoriu, la formele organizatorice, prioritățile, politicile și instrumentele difuzării acestora.

Un alt aspect al politicii guvernelor din țările dezvoltate se referă la raportul, importanța și gradul de integrare dintre dezvoltarea tehnologică și difuzare. A neglija difuzarea inovațională în favoarea intensificării numai a dezvoltării tehnologice, nu reprezintă cea mai eficientă cale de urmat.

Nu se pune problema de a face o opțiune între dezvoltarea tehnologică și difuzare, deoarece aceste două etape ale progresului tehnic sunt complementare și, în nici un caz, nu se substituie una celeilalte. O difuzare tehnologică eficientă necesită cercetare și evaluare, o serie de adaptări, perfecționări ale echipamentelor și procedeele utilizate.

Asigurarea unui cadru coerent al politicii de difuzare tehnologică este justificată de următoarele elemente:

- intensificarea fără precedent a activității de cercetare științifică și dezvoltare tehnologică, ale cărei rezultate se concretizează într-un număr, în permanentă creștere, de noi produse, procese și servicii cu impact economic potențial tot mai puternic;
- existența unui decalaj sensibil între rezultatele cercetării și ritmul difuzării în economie și societate a acestora, datorită existenței unor piedici de natură obiectivă și subiectivă, care fac dificilă aplicarea pe un spațiu larg a noilor cunoștințe;
- menținerea sau prevenirea încetirii ritmului de creștere economică, susținerea competitivității externe tot mai accentuate, apariția unor dezechilibre structurale în economie, impun valorizarea de urgență a noilor tehnologii ca surse reale de profit și beneficiu economic și social.

Această varietate de opinii și idei în ce privește politica fundamentală de difuzare tehnologică reflectă o serie de cazuri specifice, legate de nivelul de dezvoltare și structura economiilor naționale, dificultățile vizând eficiența difuzării, capacitatea de intervenție economică a statului.

În consecință, alegerea politicii în acest domeniu vizează găsirea unui echilibru, a unui raport rațional între importanța acordată dezvoltării tehnologice, pe de o parte și stimulării contribuției difuzării inovaționale, pe de alta, fără a pierde niciodată din vedere că ambele activități necesită un efort de cercetare corespunzător și specific. Este necesară **realizarea unui optim între dezvoltare și difuzare** și reprezintă cea mai bună soluție pentru obiectivele politicii tehnologice într-o economie de piață.

Depistarea **obstacolelor sau greutăților de natură instituțională, economică și politică** ce pot împiedica difuzarea tehnologică reprezintă un demers pe cât de necesar, pe atât de util pentru fundamentele politicilor guvernamentale în acest domeniu. Cele mai importante obstacole de natură instituțională se referă la caracterul birocratic, rigid și neadaptat al unor structuri organizaționale cu atribuții în acest domeniu.

Se pune accent pe necesitatea creării unei rețele instituționale descentralizate la care să participe reprezentanți atât ai agenților particulari, cât și ai instituțiilor publice, pentru a discerne mai bine între difuzarea tehnologiilor proprii și a celor importate.

Materialul factologic disponibil pentru analiza aspectelor politicii de difuzare tehnologică în țările dezvoltate relevă **necesitatea elaborării unei diversități de instrumente și măsuri de natură micro și macroeconomică**, specifice diferitelor domenii, pentru înlăturarea obstacolelor ce se opun difuzării noilor produse și tehnologii.

În acest sens, condițiile care favorizează concurența și investițiile de capital pe termen lung, inclusiv cele în capitalul uman, sunt factori menși să revigoreze aria de aplicare eficientă a unui număr cât mai mare de noi produse, procese și servicii.

Pe aceste coordonate se poate considera că modelele de inovare din țările est-europene pot avea cel puțin trei direcții:

- creșterea disponibilităților firmelor pentru dezvoltarea capacităților de cercetare interne în contextul privatizării și al unor planuri de afaceri viabile pe termen lung;
- restructurarea organizațională va deveni mai sofisticată și va tinde spre modelele europene în privința obiectivelor generale și a mecanismelor de finanțare și stimulare;
- deschiderea tot mai mare spre importul de tehnologii în condițiile dezvoltării capacităților locale până la nivelul masei critice necesare, pentru adaptarea și dezvoltarea tehnologiilor importate care să le asigure menținerea în cursa tehnologică internațională.

După 1990 au avut loc o serie de transformări bazate pe recunoașterea și acceptarea faptului că tehnologia are o conotație specifică firmei și se manifestă ca atare atât în forma sa organizatorică, în sistemul de management, cât și în performanțele sale.

Schimbările instituționale care au avut loc până în prezent au vizat cu precădere modificarea statutului componentelor sistemului de știință și tehnologie, fără realizarea unui cadru interrelațional sistemic și coerent care să asigure premisele aplicării modelului nelinier al inovării.

Lipsită de un cadru conceptual, inovarea pare să fie abordată în sensul unui proces dinamic de învățare continuă ce înglobează nu numai crearea de cunoștințe și idei noi, ci și o componentă de inovare tehnologică (care nu se face în institute de cercetare) a determinat ca numeroși decidenți politici sau analiști din domeniul economic să considere inovația ca derivând din jocul forțelor pieței, în care delimitarea dintre ofertanți și receptori este clară și definitivă.

Această optică contravine, desigur, sistemului modern al inovării, în care structura organizațională este cu precădere rețeaua și nu firma, în care procesele interne sunt guvernate mai mult de cooperare decât de competiție, iar luarea deciziei accentuează mai degrabă consensul decât conflictul.

Orientarea către modelul nelinier al inovării modifică arhitectura sistemului existent și creează legături formale și informale noi între componentele sale, interrelaționând sfere de activitate până acum strict delimitate.

Etapa actuală presupune experimentarea unor forme instituționale noi, cu scopul de a facilita intensificarea relațiilor dintre polul științific al inovării și polul pieței.

Lărgirea canalelor de comunicare, creșterea rolului formării unor echipe competitive, dispuse să accepte și să implementeze rapid progresul tehnic și tehnologic sunt cele mai importante probleme în vederea creării unui sistem de inovare în România.

Team-buildingul, ca metodă de formare și de dezvoltare a echipelor de muncă, reprezintă o măsură eficientă atât de stimulare a performanțelor echipelor de muncă în sarcină, cât și de reducere a riscului de apariție a conflictelor și de escaladare a acestora, prin reducerea considerabilă a intensității lor.

Când team-building-ul este direcționat nu doar asupra formării echipelor noi, cât și asupra echipelor deja constituite, încercând să cristalizeze și să accelereze procesele de dinamică de grup inițiate odată cu formarea echipei, eficiența echipei crește în mod simțitor, iar conflictele suferă o diminuare considerabilă, atât din perspectiva frecvenței lor, cât și din perspectiva intensității lor.

Ca urmare, orice organizație care dorește o eficientizare a echipelor de muncă prin:

- parametri obiectivi ai eficienței, cum ar fi creșterea calității, reducerea timpului de execuție și a pierderilor de materii prime, dar și prin
- parametri subiectivi ai eficienței echipei, cum sunt reducerea frecvenței și intensității conflictelor semnalate între membrii echipei de muncă,
- trebuie să aibă în vedere impactul pe care team building-ul ca metodă generală de intervenție, cât și tipurile specifice de demersuri de team building, îl au asupra acestei variabile.

Totodată, managerii sau strategii de resurse umane trebuie să țină cont de faptul că o intervenție are un succes notabil și este cu atât mai valoroasă, cu cât este mai complexă. Această intervenție trebuie să se centreze atât pe faza de formare a echipei de muncă, cât și pe faza de maturitate a ei, când este nevoie de consolidarea aspectelor pozitive și eliminarea celor negative care afectează procesele de dinamică de grup.

Factorul cel mai important în orice organizație, indiferent de profilul ei, îl reprezintă factorul uman deoarece acesta este cel care realizează munca, transformă în mod util materiile prime, poate implementa eficient invențiile și inovațiile.

În calitatea sa de factor determinant al progresului tehnic și economic al organizațiilor, se impune ca orice organizație să fie conștientă de importanța pe care o are asupra productivității ei și, în cele din urmă, asupra profitului său, dezvoltarea resurselor umane.

Acest deziderat se poate atinge prin adoptarea unor metode de selecție adecvată și a unor tehnici specifice de consolidare a echipei.

Dacă prin optica sistemului modern al inovării:

- ♦ structura organizațională este cu precădere rețeaua - utilizarea team building-ului influențează pozitiv într-o măsură semnificativă eficiența globală a echipei de muncă comparativ cu situația marcată de neutilizarea team building-ului;
- ♦ procesele interne sunt guvernate mai mult de cooperare decât de competiție – eficiența globală a echipei de muncă și conflictele ca dinamică sunt influențate de utilizarea atât a team building-ului de formare, cât și a celui de dezvoltare-consolidare a echipei;
- ♦ luarea deciziei accentuează mai degrabă consensul decât conflictul – în cadrul echipelor de muncă ce nu au beneficiat de team building conflictele sunt semnificativ mai frecvente și mai puternice.

Chiar dacă am reuni într-o singură organizație cea mai performantă tehnologie din lume, cele mai bune materii prime și cei mai buni manageri, rezultatul lor productiv va fi aproape de valoarea zero dacă nu există și executanți. Cu cât valoarea acestora din urmă crește, cu atât organizația în cauză va face dovada unor performanțe mai bune.

Cum rareori se întâmplă ca angajații unei companii să aibă de la bun început o valoare intrinsecă maximă, se impune intervenția team building-ului, prin intermediul căruia această valoare poate fi mărită exponențial.

Acest aspect are incontestabile implicații asupra celor mai importante probleme pe calea creării unui sistem de inovare în România:

- lărgirea canalelor de comunicare,
- creșterea rolului formării unor echipe competitive dispuse să accepte și să implementeze rapid progresul tehnic și tehnologic.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Răducan, R. (2004), *Managementul resurselor umane*, Ed. Orizonturi Universitare, Timișoara.

RESOCIALIZAREA ȘI RECUPERAREA BOLNAVILOR PSIHIC – PARTE INTEGRANTĂ A PROCESULUI DE ADAPTARE (A PERSOANELOR CU NEVOI SPECIALE)

**Ruxandra RĂȘCANU¹, Alexandru Octavian BRUMARU²,
Mirona Ioana MARCU³, Ofelia POPESCU⁴, Radu VULCU⁵**

¹ Universitatea București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Catedra de Psihologie

² Sanatoriul de Nevroze Predeal

³ drd. în cadrul Universității București, Facultatea de Psihologie și Științele Educației,
Catedra de Psihologie

⁴ Policlinica Vitan, București

⁵ Universitatea Lucian Blaga Sibiu, Facultatea de Științe, Secția Psihologie

REZUMAT

În fenomenologia psihosocială a bolilor psihice și-au făcut loc și au câștigat importanță o serie de concepte vechi și noi în același timp.

Autorii încearcă pe loturi reprezentative de subiecți, internați periodic în Sanatoriul de Nevroze Predeal, să ne sensibilizeze în legătură cu nevoia de comunicare psihosocială a pacienților. În același timp se insistă pe necesitatea psiho, ergo, melo, kinetoterapiei în locul marginalizării și etichetării frecvente oricum contraproductive.

Educația în populația generală a țării va fi benefică pentru bolnavul psihic, pentru familia lui, dar și pentru comunitate.

Evaluarea complexă psiho-medico-socială este fundamentul pe care se așează diferențiat medicația însoțită de măsuri alternative, dar mai ales deprinderea unor abilități sociale de reinserție grupală, toate acestea având ca scop creșterea nivelului autostimei, a încrederii în sine. Boala constituie un indicator important al calității vieții, fiind influențat și influențând la rândul său standardele de viață, de cultură, sistemele de valori și practicile sociale promovate în cadrul unei societăți.

ABSTACT

A series of equally new and ancient concepts have gained in importance in the psycho-social phenomena of mental illnesses.

Using representative samples of subjects, who were periodically hospitalized at the Sanatorium for the treatment of neuroses in Predeal, the authors attempt to raise our awareness regarding the psychosocial need for communication of the patients. At the same time, they insist on the necessity of replacing marginalization and labeling, which are frequent but unproductive, with psychotherapy, ergotherapy, melotherapy and kinetotherapy.

Education of the general population of the country will be beneficial for the mentally sick people, for their families but also for the community as a whole.

The complex psycho-medical and social assessment forms the basis for the medication combined with the alternative measures and, especially, for the acquisition of social abilities of group reinsertion; the aim of all this is an increase in the level of self-esteem, and self-confidence. The illness is an important indicator of the quality of life, being influenced by and influencing in turn the life and culture standards, the value systems and the social practices which are promoted in society.

Se acceptă de foarte multă vreme că oamenii se nasc egali și liberi (în sensul demnității și al drepturilor lor) dar, cu toate definițiile unor organisme internaționale, mondiale și naționale care au avut contribuții însemnate, au persistat extrem de multe neînțelegeri și neajunsuri, atât în plan teoretic, dar, mai ales aplicativ, concret.

OMS-ul, în urmă cu peste o jumătate de secol, definea sănătatea ca o înțelegere multiplă a deosebirilor dintre oameni pentru planul biologic, psihosocial și cultural. Evoluțiile complexe în plan economic, tehnico-științific și mai ales socio-uman, au arătat că modelele de explicitare și soluționare a problemelor, mai ales privind sănătatea, au impus redefiniri, încercări de extindere a domeniilor de interferență etiologică a bolilor, dar mai ales s-au punctat demersuri pentru implicarea și conturarea unor factori „colaterali” în fenomenologia psihosocială a sănătății mentale.

De aceea, organisme, organizații, institute, cercetători de renume mondial s-au angrenat în a aduce un „flash” suplimentar, nu doar în cunoașterea simptomatologiei din ce în ce mai complexe, dar și în eforturile de clasificare taxonomică a sindroamelor și a implicațiilor în plan social.

Nevoile personale, trebuințele, interesele studiate și ierarhizate de Maslow nu au mai rămas doar apanajul studiilor psihologilor și sociologilor, ci au devenit motiv de studiu aprofundat pentru sensuri și semnificații antropologice, sociale, etnice transculturale etc.

Dezvoltarea globală a societății umane înțeleasă (percepută) în sensul cel mai complex, nu poate fi separată de „câștigurile” în planul studiilor, clasificărilor, modelelor explicative, soluțiilor alternative etc. Stau măturie Clasificările Internaționale ale Funcționării, Handicapului și Sănătății (2001), și Regulile Standard ale Națiunilor Unite pentru Egalizarea Șanselor (1993); completări ale constituțiilor din foarte numeroase țări (inclusiv România) care definesc într-o manieră modernă drepturile omului, handicapul și, mai ales, responsabilitatea societății față de semenii noștri care prezintă uneori pasagere disfuncții.

În ultimul deceniu, principiile ONU pentru protecția persoanelor cu tulburări mentale și îmbunătățirea serviciilor de sănătate mintală se referă la: libertățile și drepturile fundamentale; protecția minorilor; viața în comunitate; stabilirea tulburării mentale; examinarea medicală; confidențialitatea; rolul comunității și al culturii; standardele serviciilor de îngrijire; tratamentul; medicația; acordul privind tratamentul; informarea asupra drepturilor; drepturile și condițiile serviciilor de sănătate mentală; hotărâre privind serviciile de sănătate mentală; principiile de internare; internarea involuntară; examinarea; procedurile de siguranță; accesul la informație; infractorii; plângerile; monitorizarea și remediile; implementarea; scopul principiilor de închiriere a serviciilor de sănătate; salvarea drepturilor existente.

Modelele medicale deja mult criticate pentru orientarea aproape exclusivă pe explicitarea semnelor bolilor (somatice și psihice, acute și cronice) au lăsat treptat locul unor viziuni de tip evaluarea pacienților, vizibilitatea handicapului, abordări ecologice plurifactoriale – sistemice, ca și megasistemul **recuperare – reorientare, reabilitare**.

În concepția autorilor Albu A, Albu Ct. (2003), apud Crețu Virginia (2006), acest complex concept care se referă implicit la bolnavul psihic, încearcă să îl definească drept „*procesul destinat să dea posibilitatea persoanelor cu handicap să ajungă la și să-și păstreze nivele funcționale, fizice, senzoriale, intelectuale, psihiatrice și/sau sociale optime, furnizându-le acestora mijloacele pentru a le schimba viața în direcția obținerii unui mai mare grad de independență. Procesul de recuperare include o paletă largă de măsuri și activități de la cele de bază și generale, la activități cu scop bine definit, de exemplu reorientarea profesională*”.

Un mare câștig în studiile complexe ale echipelor multidisciplinare de studiu în privința stilului de viață a fost perceperea, definirea și problematizarea conceptului de calitate a vieții.

Calitatea vieții este un concept în evoluție. Istoric a debutat ca atare după al II-lea Război Mondial, apoi au urmat clarificări, modificări conform unor teorii sociologice.

Noutatea conținutului conceptului s-a reliefat efectiv când a început să cuprindă standarde socio-medicale și nu doar economice, materiale, demografice (cele inițiale).

Strâns legat de conceptul (definiția) sănătății dată de OMS de jumătate de secol devine tot mai laxă și interconectată cu noțiuni, teorii precum cele din psihologia managementului,

psihologia sănătății etc. Se accentuează curba ascendentă a morbidității în perioade de tranziție, inclusiv în România, pe seama tulburărilor psihice marginale, mai ales cele generate de stres.

Psihologia sănătății conturată ca direcție de studiu (teoretic și practic) abordează implicit recuperarea, reabilitarea, resocializarea pacienților (somatici și psihici) și am putea extinde aceste deziderate ale ei la DESTIGMATIZARE pe care și-o arogă psihiatria socială, sociologia, sociopsihologia etc.

Echipa complexă a Sanatoriului de Nevroze Predeal a înțeles încă din perioada anilor 1970 că pacientul bolnav psihic – cu diagnostic de la „tulburări de adaptare”; „nevroză anxios-depresivă” la debut psihotic (mască) etc. – are **nevoi speciale**, este un fel de pacient deosebit de cel somatic și că acesta este îndrumat, sprijinit să „**participe**” la tratamentul psihofarmacologic și psihoterapeutic.

Dacă tratamentul medical (farmacologic) și cel psihoterapeutic (indiferent de tip, de orientare) sunt de cele mai multe ori sincrone (merg în direcții similare, identice, oricum nu **contradictorii**) percepția socială comună (legată de mentalități) nu este de înțelegere, de „**deschidere**” spre problemele pacientului psihic.

De aceea a apărut în mentalul specialiștilor și apoi și în cel comun ideea, nevoia de **recuperare** în sens complex, nu doar pasager (**medical**), de **resocializare** (indiferent dacă au sau nu familii sau sunt persoane singure).

Reabilitarea psihosocială nu este completă când ea s-a instalat în medicină, psihologie medicală, în sociologie, în sociologia devianței, în aceeași ecuație cu **resocializarea**.

Cel mai modern concept este într-adevăr cel de **DESTIGMATIZARE**, probabil că are în esență (sâmburele lui) contrapondera ideilor lui Pinel de a nu mai pedepsi corporal bolnavii psihici.

În bolile mentale nu sunt discriminări în funcție de vârstă, sex sau statut economic-social. Acestea au fost înconjurate din totdeauna de neînțelegerea, teama și stigmatizarea comunităților. Stigmatizarea bolnavilor mental are un efect rău asupra abilității de a obține servicii, asupra recuperării, asupra tipului de tratament și suport primit, precum și asupra acceptării din partea comunității.

Stigmatizarea înseamnă semnul rușinii, dezaprobării, disgrației și sentimentul de a fi respins de ceilalți. Stigmatizarea bolilor mentale este atât de puternică, încât ridică un zid al tăcerii în jurul acestei probleme.

Nu doar cei bolnavi resimt experiența discriminării și stigmatizării. Respingerea acestora se răsfrânge inevitabil și asupra familiilor și îngrijitorilor.

Stigma este relaționată de un stereotip negativ sau de o atitudine de prejudecată care conduce la discriminarea care îl deprivă pe stigmatizat de drepturile recunoscute legal.

În legătură cu **sănătatea** – (concept global ca și **calitatea vieții**) – se acceptă că există interferențe între ele – în special din perspectiva aspectelor psiho-socio-culturale, mai ales că au existat tentative de investigare a acelor dimensiuni ale personalității neabordate științific în secolul XIX și începutul secolului XX.

Din cauza neîmplinirii taxonomice, ideologice și socio-culturale și a nonvalențării suficiente a conceptelor de sănătate/boală, recuperare/calitatea vieții, dar mai ales din lipsă de înțelegere a fenomenului complex care este boala psihică, au apărut miturile.

Miturile legate de boala mentală:

1. Bolnavii mental sunt violenți și periculoși

Ca și grup, bolnavii mental nu sunt mai violenți decât orice alt grup. De fapt, aceștia sunt mai predispuși să devină victime ale violenței decât să fie ei violenți.

2. Bolnavii mentali sunt mai puțin inteligenți

Studiile arată că majoritatea bolnavilor mental au un nivel de inteligență mediu și peste mediu. Boala mentală, ca și cea fizică, poate afecta pe oricine indiferent de nivelul de inteligență, clasa socială sau nivelul salariului.

3. Boala mentală este cauzată de o slăbiciune personală

Boala mentală nu este un defect de caracter. Este o boală care nu are nici o legătură cu a fi slab sau lipsit de voință. Deși oamenii cu boli mentale pot juca un rol foarte mare în propria recuperare, aceștia nu au ales să fie bolnavi.

4. Boala mentală este o tulburare rară

Boala mentală nu se referă doar la o tulburare, ci la o gamă largă de tulburări.

Atitudini stigmatizatoare la adresa bolnavilor mental erau prezente încă din vremea societății Grecii Antice, în *Ajax* (Sofocle), *Nebunia lui Heracle* (Euripide), boala mentală fiind asociată cu conceptele de rușine și umilință. Nebunia a fost pentru creștini forma cea mai des întâlnită de pedeapsă a lui Dumnezeu față de păcătoși.

Stigma se dezvoltă într-o **matrice socială a relațiilor și interacțiunilor** și a fost înțeleasă pe trei **dimensiuni**:

1. Modul în care stigma este percepută de către cel care stigmatizează sau de către cel stigmatizat

2. Identitatea, definită ca un continuum de la identitatea personală la identificarea cu un grup

3. Reacțiile, adică modul în care cel care stigmatizează sau este stigmatizat reacționează la stigmă și la consecințele acesteia. Reacțiile pot fi măsurate la nivel cognitiv, afectiv și comportamental.

Semnul/marca stigmei are trei caracteristici majore:

1. Vizibilitatea- cât de evidentă este marca

2. Controlabilitatea- dacă marca este sub un control suportabil

3. Impactul- cât de mult se tem de cel stigmatizat autorii stigmatizării

Percepția culturală a bolii mentale poate fi asociată cu amenințările la sănătatea societății deoarece generează **două tipuri de frică**:

1. Frica de atac fizic

2. Frica de contaminare

Aspirațiile umane, nevoile (conform Maslow) includ și trebuința de sănătate, de bine (welfare), de normalitate versus „insanity” – ca posibilitate de evoluție (genetică).

Bolnavii psihodiagnosticați cu diverse tulburări, disfuncții, pe o paletă foarte diversă, de regulă primesc indicații pentru tratament **psihofarmacologic și psihoterapeutic**.

Satisfacțiile pacientului (bolnav psihic) pot și trebuie apreciate, evaluate, pentru că feedback-ul determină aprecieri pozitive în **stilul de viață, calitatea vieții**, chiar **pe termen scurt de 6 – 12 luni**, întărit de revenirile la cura sanatorială de la Sanatoriul de Nevroze din Predeal.

Tratamentul complex nu cuprinde doar fațeta farmacologică, mai ales se referă la ECHIPĂ. Echipa este formată din medic, psiholog, profesor de sport, asistent medical, kinetoterapeut. Medicii și psihologii, profesorii de sport au colaborat pentru revenirea pacientului în familie, în viața socială. Au fost utilizate forme de psihoterapie și diverse tehnici adaptate.

Semnalăm rolul major al interviului efectuat de medic sau/și de psiholog, mai ales în depresii și anxietăți.

TABELE STATISTICE SNP

1. Diagnostic

Sex	DIAGNOSTICE MEDICALE						Total
	Depresii anxioase	Depresii recurente	Tulburări de adaptare	Debut psihotic și psihotici remiși	Tulburări somatoforme asociate A/D	Alte afecțiuni cf. DSM IV	
F	200	350	200	200	250	200	1400
M	200	200	100	150	100	50	800
Total	400	550	300	350	350	250	2200

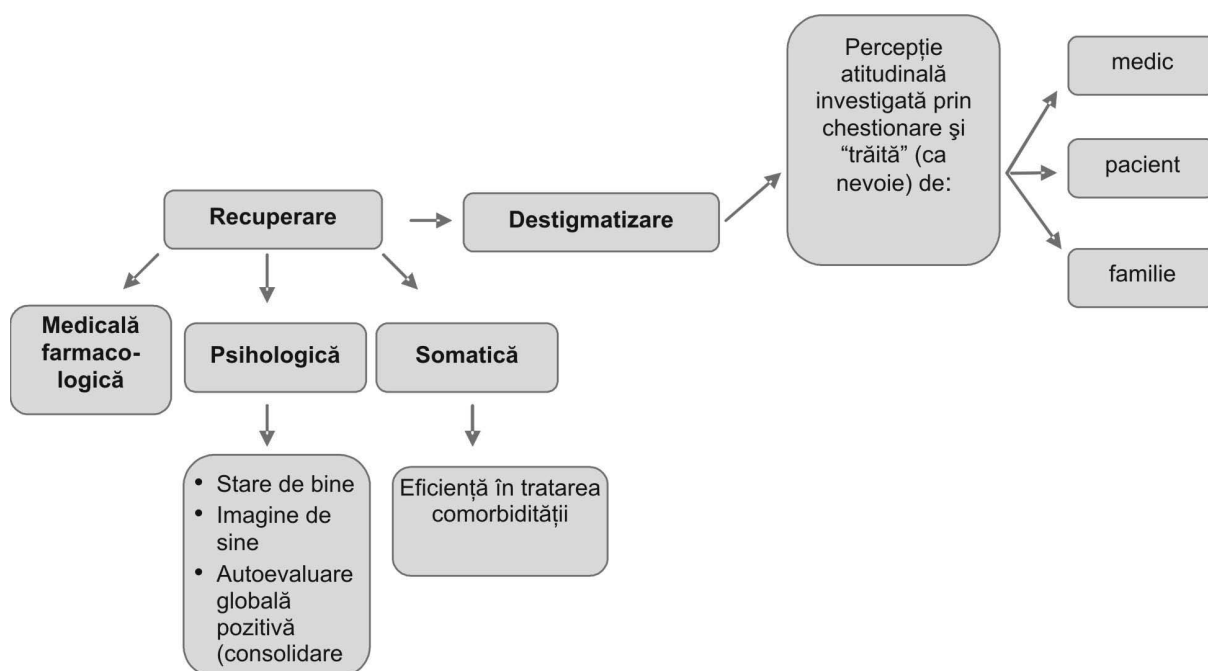
2. Repartiția lotului investigat conform vârstei și sexului

Sex	20-29 ani	30-39 ani	40-49 ani	50-59 ani	60-64 ani	Peste 64 ani	Total
F	100	200	450	300	200	150	1400
M	140	100	300	120	100	40	800
Total	290	370	800	300	325	115	2200

3. Schimbări în stilul de viață evaluat prin chestionarul Rosenberg și chestionare proprii *

Perceperea nevoii de schimbare	Dorința de a modifica concret viața	Apelul la psihoterapie	Divorț (ca acțiune)	Schimbarea locului de muncă	Pensionare	Altele
600	450	100	80	100	220	250

* Unii s-au încadrat în 2. 3 categorii

Aspectele farmacologice sunt legate de existența fenomenului de **comorbiditate**.

S-au administrat **anxiolitice** și **antidepresive** pentru tulburări de personalitate obsesiv-compulsive, ezitante, pentru tulburări auxiliare generalizate. S-au mai administrat și **neuroleptice atipice** ca și **sedative bazale** și **hipnoinductoare**.

4. Aspecte farmacologice (comorbiditate)

Tipul medicamentului	Nr. subiecți	Remisii datorate medicamentelor + climatul alpin specific			
		Remisie rapidă	Remisie medie	Remisie lentă	Total
Anxiolitice	1200	1000	700	400	2200
Antidepresive	1400				
Consolidarea tratamentului curativ SNP					
		1 revenire la 12 luni	2 reveniri la 12 luni	3-4 reveniri (max. 6 luni)	Total
Neuroleptice atipice	450	400	1300	500	2200
Sedative bazale și hipnoinductoare	1000				

Revenirile la SNP: din 2200 de subiecți peste 1200 au revenit în 6 ani de 6 ori – maxim. Cel mai redus nivel al revenirilor la cură a fost de 3 – (1000 persoane).

Medicației i s-au alăturat diverse proceduri alternative de tip kinetoterapie – datorită specificului geoclimatic al SNP. De asemenea s-au folosit și: meloterapia, art terapia, plimbările în aer liber etc. S-au obținut remisii mai rapide decât în mod obișnuit, la tratamente similare.

5. Proceduri alternative utilizate în SNP *

Tipul intervenției	Nr. subiecți	Observații
Kinetoterapie	800	
Artterapie	120	
Meloterapie	400	
Gimnastică aerobică	1000	
Psihoterapie de susținere	120	
Excursii, plimbări cu prof. de sport în regiune	600	

* Unii dintre subiecții internați au beneficiat de 1, 2, 3 procedee de intervenție pentru consolidarea efectului medicamentelor

Chestionarul Rosenberg a fost administrat doar la 300 de subiecți în ciuda faptului că are doar 10 itemi și se prelucrează cu mare ușurință:

	Interpretare:
0 – 16 puncte	Imagine de sine scăzută
17 – 24 puncte	Imagine de sine medie (satisfăcătoare)
25 – 34 puncte	Imagine de sine bună, crescută. Atenție la supraevaluarea „cu scop”

Chestionarul a fost utilizat sub forma test/retest; înainte și după tratament, alături de revenirea în cursul aceluiași an.

6. Rezultate obținute la chestionarul Rosenberg (Stima de sine)

Nr. puncte	Test	Retest
	Nr. subiecți	Nr. subiecți
0 – 16 p.	80	60
17 – 24 p.	200	160
25 – 34 p.	200	80
Total	300	300

Chestionar de asertivitate: rezultate comparative. **Beneficii** în plan psiho-somatic: stare de bine, percepția sănătății în sens pozitiv.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

7. Rezultate obținute la chestionarul de asertivitate CASNP

TEST			RETEST		
0 – 1 p.	2 – 4 p.	5 p.	0 – 1 p.	2 – 4 p.	5 p.
30	170	100	40	180	80
Probleme de comunicare, agresivitate			Siguranță, asertivitate/ agresivitate		
Total 300			Total 300		

8. Schimbări în atitudinile pacienților internați la SNP *

Interviul semistructurat + anamneza clinică

Tipul atitudinii apărute sau consolidate post-cură				
Perceperea nevoii de schimbare a stilului de viață	Nevoia de schimbare a unor cutume, obiceiuri în familie	Apelul la nevoia de schimbare în percepția relațiilor la locul de muncă	Autoevaluarea pozitivă frecventă	Aprecieri globale pozitive a efectelor post cura SNP
800	700	300	200	1200

* Unii s-au încadrat în 2, 3 categorii

9. Modificări intervenite în deciziile pacienților internați al SNP pentru consolidarea sănătății globale urmate de acțiuni *

Tip decizie + acțiune conform consolidării SNP				
Apelul la consiliere psihologică și psihoterapeutică	Schimbarea locului de muncă	Pensionare de invaliditate	Divorț	Alte decizii + acțiuni
250	200	100	80	200

* Unii s-au încadrat în 2, 3 categorii

10. Indici de corelație între rezultatele probelor psihoclinice

Stima de sine crescută (cf. Rosenberg)	Înțelegerea asertivității (cf. CASNP)	Nevoia de schimbare atitudinală (cf. itemi din interviul semi-structurat)
0.84	0.79	0.91

Comentariile privind înțelegerea indicilor și a pragurilor statistice înalt semnificative se referă la nevoia continuă de studiu, de tratament complex: chimioterapeutic, fizioterapeutic, socio-cultural, ergoterapeutic etc.

11. Aspecte comparative ale rezultatelor la investigarea tip test-retest cu scale, chestionare psihoclinice - Reacția la antidepressive, anxiolitice

300 subiecți în studiul final – 2200 investigați în perioada 2000-2006

Examinare	Beck		Hamilton		Zung	
	Medii ponderate		Medii ponderate		Medii ponderate	
	F	B	F	B	F	B
Test	24	22	18.5	20	17	15
Retest	22	23.5	16	21	16	20

DISCUȚII ȘI COMENTARII

Încercarea noastră de a analiza calitativ și cantitativ fenomenologia psihiatrică în situația bolnavilor internați la SN Predeal se constituie într-un semnal de alarmă pentru societatea civilă, un semnal către ONG-uri și pentru guvernanți, întrucât semenii noștri nu sunt doar pacienți, ci oameni, organisme complexe cu nevoi, interese și, mai ales, atitudini față de viață, de calitatea vieții, față de nevoia de înțelegere și resocializare, reorientare.

Apreciem în consens cu studiile colegilor și instituțiilor interdisciplinare (multidisciplinare) că problema boală psihică/sănătate mentală nu mai poate fi expediată ca un simplu decupaj din îndatoririle elementare ale mediului psihiatric. Aceasta, cu atât mai mult cu cât complexitatea vieții, trăirea unui stres ocupațional, familial, afectiv etc. nu face altceva decât să amplifice morbiditatea generală și morbiditatea prin boli psihice în special. A fost și este cazul tranziției prelungite, sinuoase și dificile pe care a traversat-o populația României și urmările ei evidențiate în plan global și în plan individual.

La nivelul macrosocietății, mai multe țări semnalează frecvența mare a unor disfuncții, reacții disproporționate la factori relativ obișnuiți care perturbă echilibrul uman, amplificarea simptomatologiei, variații ale complianței la tratament ale pacienților, efecte secundare nedorite și deficiențe de armonizare cu societatea, cu familia, prietenii, colegii de serviciu.

Mesajul nostru se va face auzit, probabil, deoarece experiența medicală, psihologică, psihodiagnostică, psihoterapeutică (global psihosocială) poate fi considerat exemplar pentru unități de profil, întrucât Sanatoriul de Nevroze Predeal nu pune la dispoziția subiecților internați, și care revin ciclic la tratament, doar această experiență, empatie, dăruire, comprehensiune a echipei medico-psiho-terapeutic, dar și beneficiul unui cadru ambiental deosebit, generat de personalul SNP și de condițiile geo-climatic deosebite.

În mod special, noi credem că subiecții noștri găsesc în unitatea noastră un summum de condiții naturale și umane pe care nu le identifică în alte instituții medicale. Cu modestie și responsabilitate profesională, pledăm aici, dar și cu alte ocazii, în ultimii 30 de ani, pentru a fi percepută instituția și personalul care o deservește ca pe un „vis frumos”, pe care subiecții vor din când în când să și-l permită. Concret, eforturile noastre au fost și sunt îndreptate spre modificarea treptată, lentă, ca achiziție, a atitudinii față de disfuncțiile psihice pe care dorim să le știm percepute în societate ca pe fenomene umane, iar subiecții ar fi firească să fie ajutați în reorientarea lor (familială și vocațională) pentru resocializarea globală pe care o urmărim prin interviul pe care îl efectuăm. Apreciem că la nivel macrosocial încă nu putem afirma că s-a realizat destigmatizarea, atâta timp cât încă pacienților li se atribuie etichete răutăcioase, exagerate, în necunoștință de cauză. Destigmatizarea va fi o atitudine generală de înțelegere, de încurajare, de stil de viață, de comprehensiune a fenomenologiei psihiatrice.

CONCLUZII

1. Calitatea vieții în psihiatrie a fost tacită, a mascat un subiect omniprezent chiar dacă nu a fost efectiv teoretizat și prezentat.

2. Studii demne de remarcat pledează pentru necesitatea interconexiunilor dintre tratamentele medicamentoase și cele psihoterapeutice la care se adaugă cele de tip ergo, melo, art, kineto – terapeutice.

3. Concepte de evoluție fulminantă în ultimele 4-5 decenii, calitatea vieții presupune în prezent diversificarea și statuarea subitemilor constituenți. Există numeroase concepte teoretice în prezent circumscrise conceptului general, iar intensificarea cercetărilor în diverse ramuri ale științei au un vizibil caracter interdisciplinar.

4. Statele democratice tradițional, teoretic, vehiculează concepte de acest gen din perioada interbelică, grație contactului social și a modului de percepție socială a valorilor. Statele recent devenite democratice (ex-socialiste, ex-comuniste) încearcă deocamdată să promoveze o serie de valori, dar faptic comprehensibilitatea diferă în cele 2 tipuri de state (generic, valorile „promovate” sunt identice doar în plan propagandistic).

5. Macroceretarea noastră este desprinsă din activitatea susținută cu eforturi și tenacitate de 3 decenii la Sanatoriul de Nevroze Predeal și reprezintă doar un „flash” din multitudinea de

subiecți intervievați, diagnosticați, tratați, consiliați, recuperați social.

6. Cu toate că există un specific geoclimatic al zonei în care este Sanatoriul și anexele, ar fi fost necesară o atenție mai mare din punct de vedere al strategiei de sănătate pe termen lung a Ministerului Sănătății, a CNAS – fapt care ar fi presupus eforturi relativ reduse și costuri minime prin încadrarea unității în sistemul Clinic universitar și nu doar ca bază de tratament.

7. Faptul că ne-am oprit cu investigațiile doar asupra a 2200 subiecți, de ambe sexe, între 20 și 70 de ani, arată că noi am avut dorința de aprofundare a fenomenelor acestor subiecți tratați și reveniți la SNP în sistemul post-cură.

8. Dorim să subliniem că bolnavii care fac eforturi să revină la tratament nu o fac pentru nemulțumiri, neîmpliniri afective sau tratamente incomplete. Ei devin mai conștienți de potențialul lor, doresc să își schimbe atitudinea față de familie, prieteni, șefi, colegi, vecini și au nevoie de un suport la care apelează temporar spre consolidarea atitudinilor pozitive față de sine, a îmbunătățirii imaginii de sine, a creșterii asertivității.

9. Evoluția socială conține elemente de evoluție a morbidității, iar balanța sănătate-boală trebuie permanent monitorizată de medic, psiholog, profesor de educație fizică etc.

10. Apreciem că funcțiile unui management științific în domeniul sănătății mentale a fost și este realizat în SNP, tocmai prin aceste reveniri în sistemul de post-cură ca și prin scăderea timpului de reacție la medicație, fapt ce arată eficacitatea tratamentelor utilizate de noi, în echipă.

11. Tratamentul și managementul comunitar eficient al bolilor mentale se bazează pe implicarea cât mai multor instituții guvernamentale, sociale, ONG-uri, clinici, familii și al populației în general.

12. Succesul reintegrării în comunitate a pacienților bolnavi mental și acceptarea bolii mentale pot fi atinse doar prin implicarea populației într-un dialog adevărat asupra naturii bolii mentale și a efectelor ei devastatoare asupra indivizilor și comunității.

BIBLIOGRAFIE

- Ciurea, A. V., Ciubotaru V.G., Avram, E., (2007), *Dezvoltarea managementului în organizațiile sănătății*, Ed. Universității, București.
- Ionescu, G., (2000), *Psihiatrie clinică*, Ed. Univers Enciclopedic, București.
- Ionescu, G., (1990), *Psihoterapie*, Ed. Științifică, București.
- Marks, D.F., Murrany, M., Evans B., (2000), *Health Psychology: Theory, Research and Practice*, SAGE Publication, London.
- Predescu, V., (1976), *Psihiatrie*, Ed. Medicală, București.
- Zlate, M., (2001), *Psihologia la răspântia mileniilor*, Ed. Polirom, Iași.

TESTUL IFB - FACTORII DE BAZĂ AI INTELIGENȚEI - O PROCEDURĂ DE SCREENING PENTRU MĂSURAREA INTELIGENȚEI

Gernot SCHUHFRIED

General Manager, Dr. Schuhfried G.m.b.H., Mödling Österreich
g.schuhfried@schuhfried.at

REZUMAT

Testul se bazează pe teoria asupra inteligenței a lui Thurstone și Thurstone. Se testează primii patru factori primari: inteligența verbală, inteligența matematică, vizualizarea și memoria. Acești patru factori, din totalul de șapte factori primari, au o relevanță particulară pentru prognosticul aplicației în ceea ce privește succesul profesional. Un factor IQ acoperitor se calculează din factorii primari.

Sunt prezentate criteriile de construire a fiecărui subtest: cele patru dimensiuni sunt justificate prin analiza factorială. Există verificare empirică a validității de construct.

Se prezintă fiecare grup de itemi.

INHALTANGABE

Der Test basiert auf der Intelligenztheorie von Thurstone & Thurstone. Es werden die vier Primärfaktoren Verbale Intelligenz, Numerische Intelligenz, Raumvorstellung und Gedächtnis abgetestet. Diese vier der sieben Primärfaktoren sind für prognostische Anwendungen für den Berufserfolg besonders relevant. Aus den Primärfaktoren wird ein Gesamt IQ berechnet.

Es werden die Konstruktionsmerkmale der einzelnen Subtests diskutiert: Die vier Dimensionen sind faktorenanalytisch begründet. Ein empirischer Nachweis der Konstruktvalidität liegt vor.

Es werden die einzelnen Aufgabengruppen vorgestellt.

TEORIE FBI: FACTORII DE BAZĂ AI INTELIGENȚEI

- Teoria Inteligenței a lui Thurstone & Thurstone (1941):

- 7 factori primari:

- Înțelegere verbală
- Fluență verbală
- Inteligență numerică
- Inteligență figural - spațială
- Memorie
- Viteză de prelucrare
- Gândire logică

FBI: Focusare asupra patru dintre cei șapte factori primari, care s-au dovedit relevanți pentru scopuri prognostice

FBI: FUNCȚII DE BAZĂ ALE INTELIGENȚEI

- 4 Dimensiuni:

- Inteligență verbală
 - Completare de propoziții
 - Analogii verbale
- Inteligență numerică

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

- Serii de numere
- Sarcini cu enunțuri aritmetice
- **Reprezentare spațială**
- Sarcini cu ajutorul cuburilor
- **Memorie**
- Sarcini de memorare
- **QI total**
- **FBI servește ca procedeu de screening**

INDICI GENERALI DE CONSTRUCȚIE AI SUBTESTELOR

Validitate de construct:

Grupuri de sarcini motivate prin analiză factorială

Este disponibilă argumentarea empirică la validitatea de construct

Corectitudinea calculului și argumentarea empirică a validității

Obiectivitate:

Obiectivitatea executării, a evaluării și a interpretării este realizată în mod optim.

Precizia măsurării:

Cuprinderea acurată a patru dintre fațetele inteligenței umane. $\alpha = .84 - .94$

Etalonare:

Sferă mare a eșantionului standard (N=4771).

FUNCȚII VERBALE ALE INTELIGENȚEI

Definiție:

Utilizarea rapidă și sigură a cunoștințelor generale și a înțelegerii verbale pentru prelucrarea sarcinilor verbale.

Subgrupe:

- Completare de propoziții
- Analogii verbale

Funcții verbale ale inteligenței: completarea de propoziții

Subiectul trebuie să completeze cu înțeles o propoziție .

Anleitung...

Ein zweites Beispiel:

Zu einem Gemälde gehört(e) immer

ein Rahmen

eine Leinwand

ein Maler

ein Preis

ein Museum

Dieser Satz wird richtig ergänzt durch „ein Maler“. Wählen Sie daher „ein Maler“ aus.

Zurück Weiter

Funcții verbale ale inteligenței: analogii verbale

Subiectul să recunoască relația între două noțiuni și să o raporteze asupra unei noi perechi de noțiuni

Aufgabe 1 Zeit

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11

Wort : Satz = Teller : ?

Löffel

Speise

Geschirr

Hunger

Schüssel

Weiter

FUNCTII NUMERICE ALE INTELIGENȚEI

Definiție:

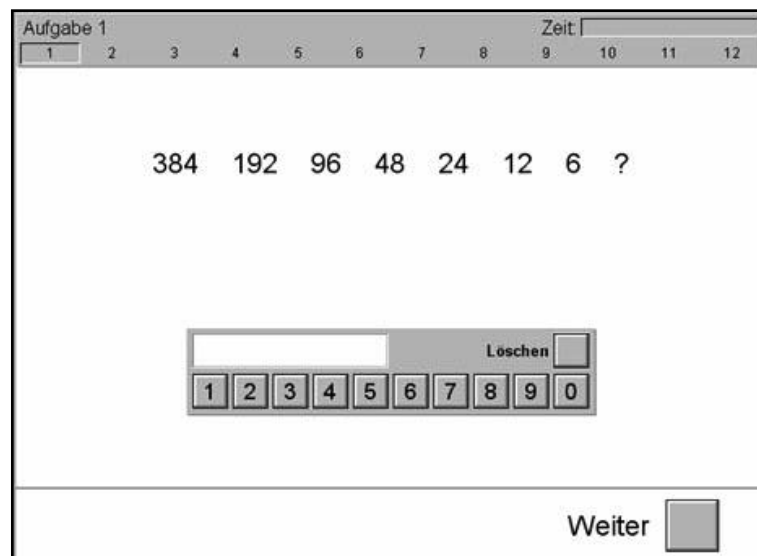
Capacitatea de a analiza sarcini numerice și de a rezolva corect probleme aritmetice simple.

Subgrupe:

- Serii de numere
- Sarcini cu enunțuri aritmetice

Funcții numerice ale inteligenței: serii de numere

Subiectul trebuie să continue corect o serie de numere.

Aufgabe 1 Zeit

1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

384 192 96 48 24 12 6 ?

Löschen

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

Weiter

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Funcții numerice ale inteligenței: sarcini cu enunțuri aritmetice

Subiectul trebuie să rezolve sarcini cu enunțuri aritmetice.

Anleitung...

Ein zweites Beispiel:

4500 kg Messing enthalten 2700 kg Kupfer. Wieviel Kilogramm Kupfer sind in 900 kg Messing enthalten?

Hier lautet die Lösung 540 kg. 900 kg Messing sind ein Fünftel von 4500 kg, folglich ist in 900 kg Messing auch ein Fünftel von 2700 kg Kupfer enthalten, also 540 kg. Wählen Sie daher die Ziffern 5,4 und 0.

Löschen

1 2 3 4 5 6 7 8 9 0

FUNCTII SPAȚIALE ALE INTELIGENȚEI

Definiție:

Capacitatea de a-și imagina intelectual obiecte și de a le transforma apoi mental (de exemplu rotație).

Subgrupă:

- Sarcini cu ajutorul cuburilor

Funcții spațiale ale inteligenței: sarcini cu ajutorul cuburilor

Subiectul trebuie să rotească mental șase cuburi și să le compare cu imaginea cubului din partea stângă.

Anleitung...

Zum Beispiel:

Der erste Würfel der oberen Reihe ist bei diesem Beispiel die richtige Lösung. Alle anderen Antwortwürfel sind falsch, weil sie erkennbare Fehler aufweisen. Wählen Sie daher den ersten Würfel der oberen Reihe und betätigen Sie „Weiter“.

MEMORIE DE LUNGĂ DURATĂ

Definiție:

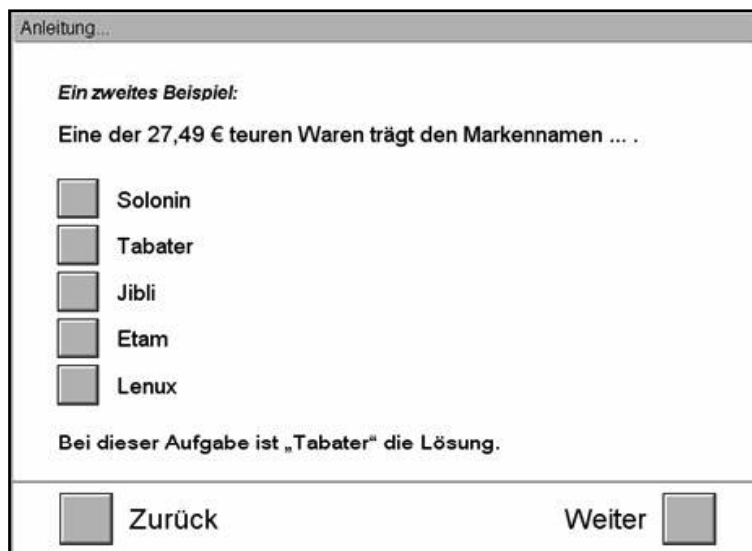
Capacitatea de a-și întipări efectiv informația și de a o reactualiza după un timp mai îndelungat.

Măsurare:

- Sarcini de memorare.

Memorie de lungă durată: sarcini de memorare

Subiectul trebuie să-și întipărească informațiile asupra produselor și să le reproducă după 20 de minute.

Anleitung...

Ein zweites Beispiel:

Eine der 27,49 € teuren Waren trägt den Markennamen ...

Solonin

Tabater

Jibli

Etam

Lenux

Bei dieser Aufgabe ist „Tabater“ die Lösung.

Zurück Weiter

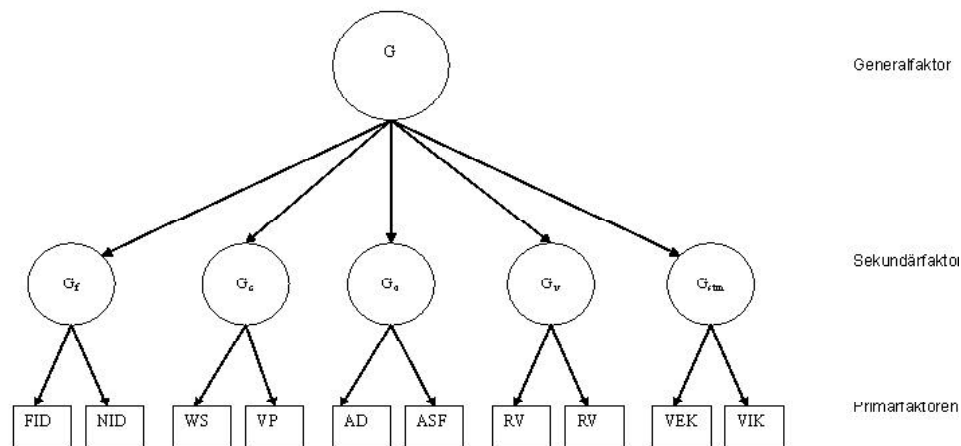
FUNDAMENTARE TEORETICĂ INSBAT

se bazează pe:

1. Teoria Gf-Gc (Horn, 1989; 1991; Horn & Noll, 1997)
2. Teoria celor trei straturi (Carroll, 1993; 2003).
 - Ambele modele pornesc de la o structură ierarhică a inteligenței
 - Diferență: teoria celor trei straturi pornește de la un factor general al inteligenței.
 - Teorie de actualitate în prezent: combinarea ambelor poziții: modelul Cattell-Horn-Carroll (Modelul CHC)

MODEL - CHC

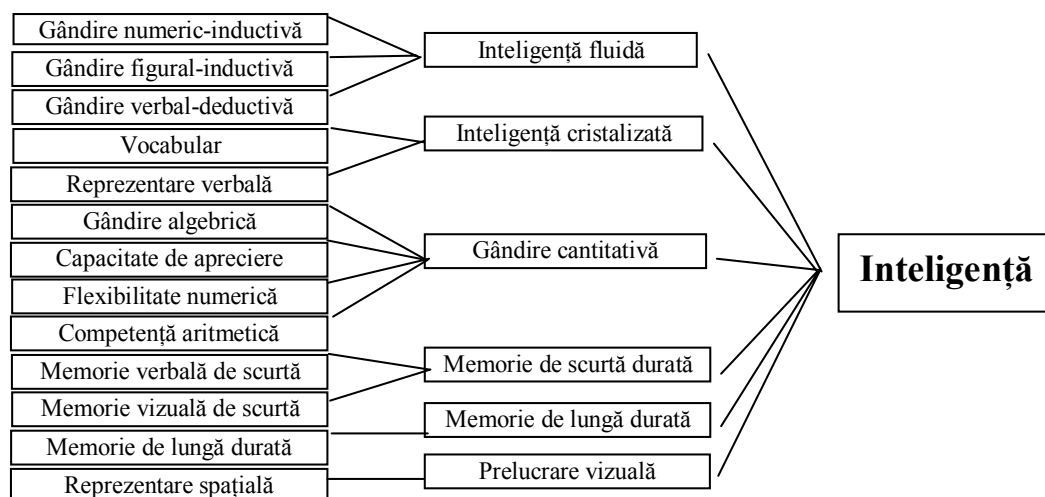
- Structura inteligenței umane în 3 straturi suprapuse ierarhic.
- **Factori primari:** caracteristici specifice ale capacității (de exemplu rotație mentală; înțelegerea cuvintelor...)

Corelațiile între factorii primari sunt explicabile prin **factori secundari**: de exemplu *intelligență fluidă* (G_f), *intelligență cristalizată* (G_c), *memorie de scurtă durată* (G_{stm}) etc.).

Corelațiile între acești factori secundari sunt explicabile prin *factorul general al inteligenței* (G).

INSBAT

INTELIGENȚĂ FLUIDĂ

Definiție:

Capacitatea de a recunoaște legitimitatea generală, de a înțelege efectele (raportul „dacă - atunci”) și de a trage concluzii logice.

Factori primari/subtest:

- Gândire numeric-inductivă
- Gândire figural-inductivă
- Gândire verbal-deductivă

GNI - Gândire numeric-inductivă

Subiectul trebuie să continue corect o serie de numere

Subtestul se bazează pe un model de cogniție psihologic pentru soluționarea de serii de numere (Holzman et al., 1982; 1983).

Corectitudine dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .80$.

Aufgabe 1

98 100 103 117 119 122 ?

1	2	3	4	5	6	7	8	9	0
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

Weiter

GFI - Gândire figural-inductivă

Subiectul trebuie să recunoască regulile după care matricile pretinse au fost construite, și să le completeze.

Recunoașterea legitimităților generale și a capacității de abstractizare

Corectitudine dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .70$

Item 1

		
		
		?

							
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐

I do not know the answer Next

GVD - Gândire verbal-deductivă

Subiectul trebuie să deducă din două afirmații o concluzie care să fie în mod forțat corectă formal.

Capacitatea de a pricepe conținutul din afirmații verbale, de a-l combina și de a extrage din el concluzii logice.

Corectitudine prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .83$

Time :

**All Squares are Circles.
All Squares are Triangles.**

All Triangles are no Circles.

Some Triangles are Circles.

All Triangles are Circles.

Some Triangles are no Circles.

None of the conclusions is correct.

Continue

INTELIGENȚĂ CRISTALIZATĂ

Definiție:

Mărimea vocabularului și a cunoștințelor lexicale precum și rapiditatea și fluența accesului la aceste informații

Factori primari/subtest:

- Vocabular
- Reprezentare verbală

Vocabular

Subiectul să definească o noțiune dată.

Acest subtest se bazează pe munca de pregătire a lui Wagner-Menghin (2004) la măsurarea vocabularului și a capacității de înțelegere a cuvintelor.

Corectitudinea dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .75$.

Aufgabe 12

Als WABE bezeichnet man den aus _____ gefertigten Bau von _____ .

gesammelten Gräsern Bienen

körpereigenem Wachs Käfern

tonhaltigen Erden Vögeln

verspeichelten Haaren Mäusen

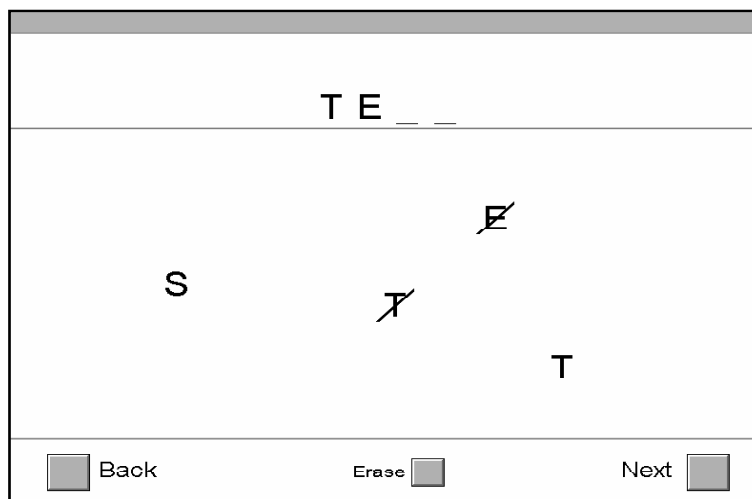
Weiter

Reprezentare verbală

Subiectul să formeze din literele prezentate o noțiune.

Fluența vorbirii în sensul unui acces rapid și eficient asupra lexicului mental.

Corectitudinea prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .72$

GÂNDIRE CANTITATIVĂ

Definiție:

Înțelegerea principiilor matematice fundamentale. Capacitatea de a utiliza aceste principii matematice în rezolvarea punerii de probleme practice.

Factori primari/subtest:

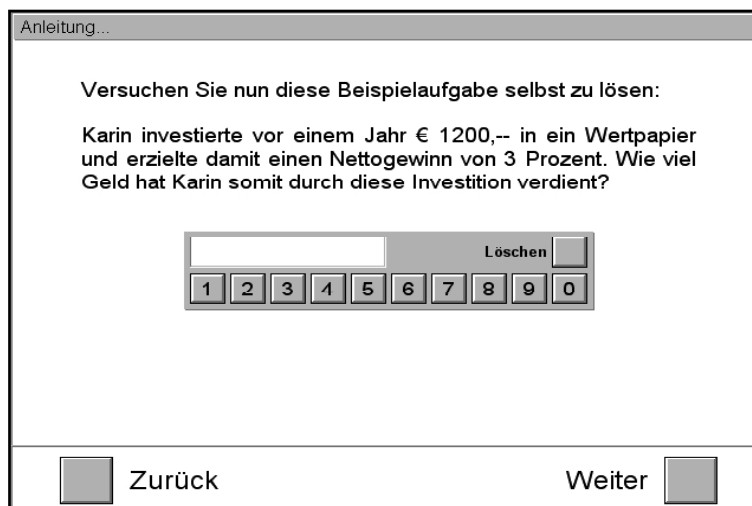
- Gândire algebrică
- Capacitate de apreciere aritmetică
- Flexibilitate numerică
- Competență aritmetică

Gândire algebrică

Persoana trebuie să rezolve sarcinile cu enunțuri algebrice date.

Subtestul este întemeiat pe modele teoretice pentru rezolvarea de sarcini cu enunțuri algebrice (rezumând: Reed, 1998).

Corectitudinea dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .89$

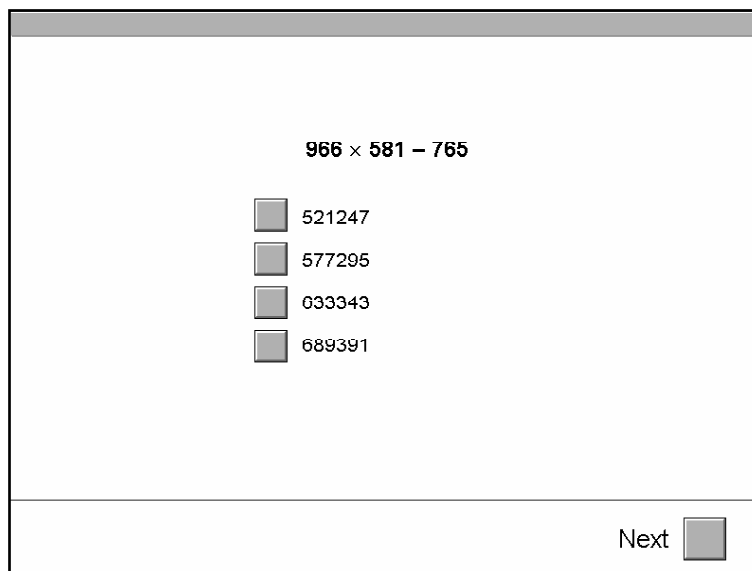

Capacitate de apreciere aritmetică

Persoana să aprecieze rezultatul unei probleme de aritmetică.

Subtestul se bazează pe modele teoretice pentru prelucrarea problemelor de apreciere aritmetice (de exemplu: LeFevre et al., 1993; Sowder & Wheeler, 1989).

Corectitudinea dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .73$.

966 × 581 – 765

521247

577295

633343

689391

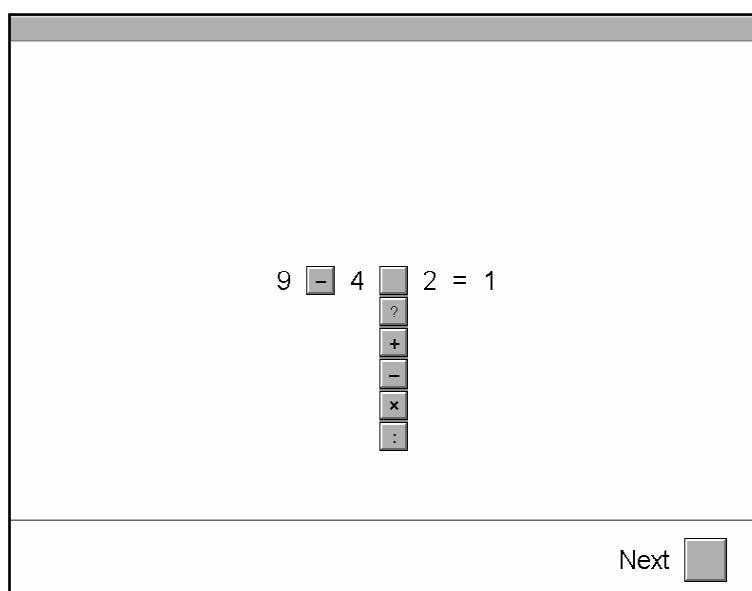
Next

Flexibilitate numerică

Persoana trebuie să descopere care operații aritmetice trebuie utilizate pentru ca sarcina aritmetică să fie exactă.

Înțelegerea posibilităților funcționale ale operațiilor aritmetice de bază, precum și flexibilitatea cognitivă la materialul sarcinilor aritmetice.

Corectitudine prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .87$

9 4 2 = 1

?

+

-

×

÷

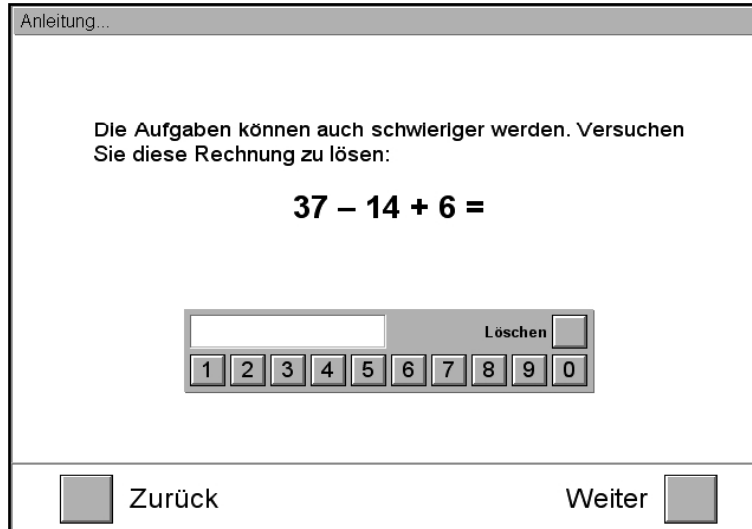
Next

Competență aritmetică

Persoana trebuie să rezolve sarcini matematice aritmetice.

Subtestul se bazează pe modele teoretice pentru calculul mintal (de exemplu: Ashcraft, 1995; Campell & Xu, 2001).

Corectitudinea dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .78$.

MEMORIE DE SCURTĂ DURATĂ

Definiție:

Capacitatea de a reține pe termen scurt informații de natură vizuală și verbală și de a le putea reproduce corect.

Măsurare:

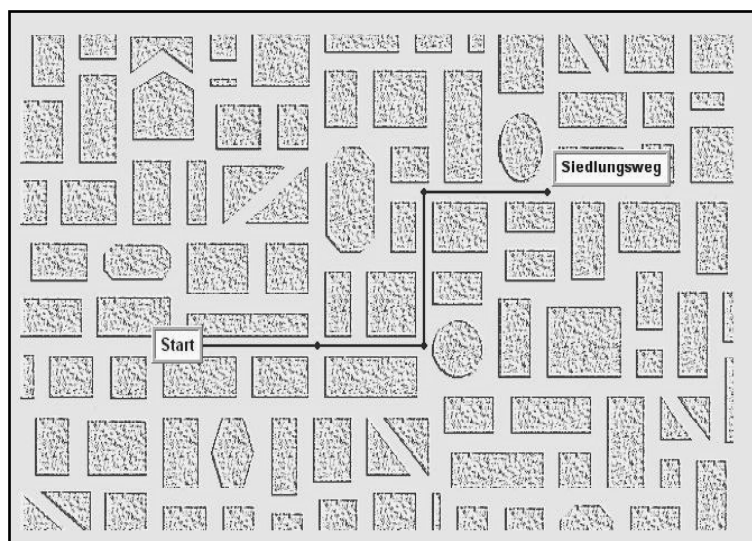
- Memorie verbală de scurtă durată
- Memorie vizuală de scurtă durată

Memorie verbală de scurtă durată

Persoana să își întipărească pe termen scurt o succesiune de nume de străzi.

Capacitatea de a reține pe termen scurt informații.

Corectitudinea prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .70$

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

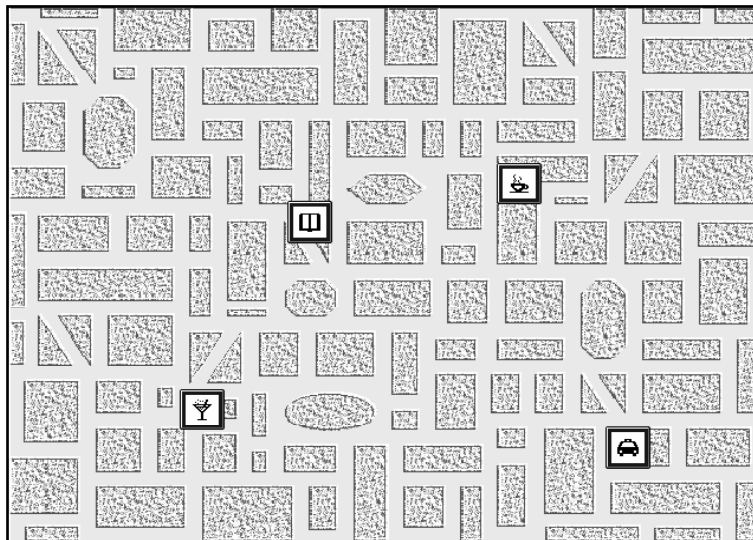

Memorie vizuală de scurtă durată

Persoana trebuie să memoreze poziția unor obiecte arătate pe un plan de oraș.

Subtestul se bazează pe modelele psihologice cognitive ale lui Kosslyn (1981) și Hänggi (1989).

Corectitudinea dată pe baza valabilității modelului Rasch. $\alpha = .70$.

MEMORIE DE LUNGĂ DURATĂ

Definiție:

Capacitatea de a-și întipări efectiv informațiile pe termen lung, de a le integra în baza proprie de cunoștințe și, la nevoie, de a le reactualiza și combina înnoit.

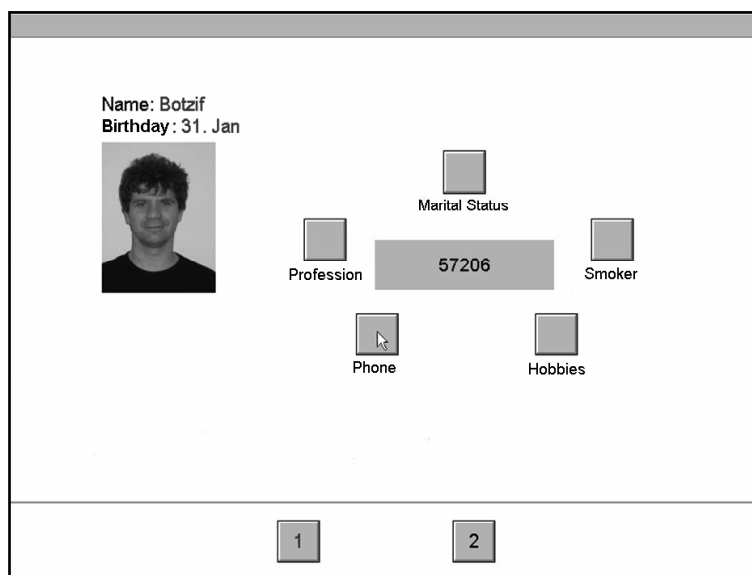
Măsurare:

- Memorie de lungă durată

Persoana trebuie să memoreze informații și să le reactualizeze după 45 de minute.

Capacitatea de a-și însuși informații noi, de a le structura cu sens și de a le reactualiza după un interval de timp.

Corectitudine prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .74$

PRELUCRARE VIZUALĂ

Definiție:

Capacitatea de a-și reprezenta intelectual obiectele și de a le transforma apoi mental (de exemplu, de a roti).

Factori primari/subtest:

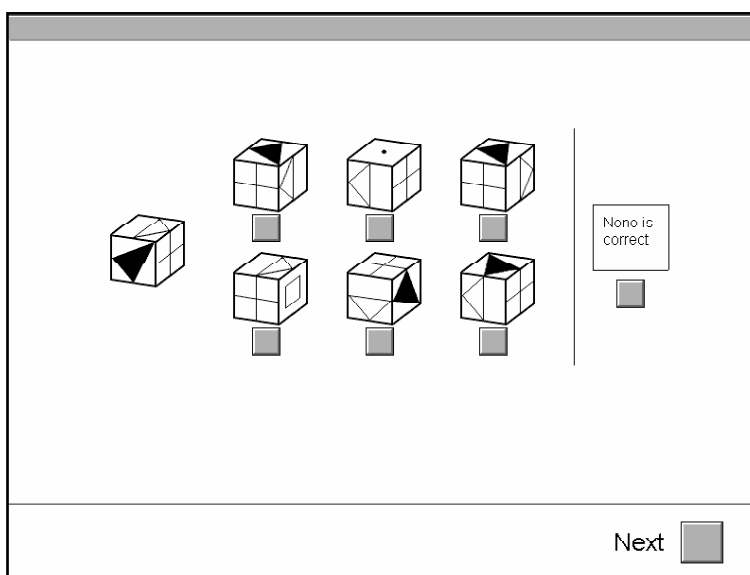
Reprezentare spațială.

Reprezentare spațială

Subiectul trebuie să rotească mental șase cuburi și să le compare cu acel cub situat în partea stângă.

Capacitatea de a-și putea reprezenta obiectele din altă perspectivă sau de a le roti pe acestea mental.

Corectitudinea prin valabilitatea modelului Rasch pentru acest subtest. $\alpha = .84$

FORME DE TEST

Formă variabilă de test (S1/S2)

Pot fi alese acele subteste care sunt maximal informative cu privire la o problemă diagnostică specifică.

Durata de execuție:

Durata subtestelor izolate variază între 5 și 30 de minute.

Formă globală (S3)

Surprinderea diferențiată a nivelului de inteligență. Cuprinde 9 subteste. (Acel subtest, care prezintă cea mai ridicată încărcătură asupra respectivei dimensiuni a inteligenței, precum și un alt subtest.)

Durata de execuție:

circa 2 ½ ore

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

	Subtest
ASF	Capacitate de apreciere aritmetică
FID	Gândire figural-inductivă
VP	Reprezentare verbală
RV	Reprezentare spațială
VEK	Memorie verbală de scurtă durată
WS	Vocabular
AD	Gândire algebrică
VIK	Memorie vizuală de scurtă durată
VDD	Gândire verbal-deductivă

Forma scurtă (S4)

- Screening al structurii inteligenței în planul factorilor primari. Recomandat în diagnosticul aptitudinilor la profesii cu cerință de profile eterogene, în măsura în care pentru executarea testării este doar puțin timp disponibil.

- Baterie compactă test de inteligență. Alegerea subtestelor și a succesiunii acestora nu este modificabilă.

Durata de execuție:

circa 1 ½ ore

Formă specială pentru profesii tehnice (S5)

Gândire figural-inductivă;
 Capacitate de apreciere aritmetică;
 Reprezentare spațială;
 Gândire numeric-inductivă;
 Flexibilitate numerică;

Durata de execuție:

circa 2 ½ ore.

Formă specială pentru profesii comerciale (S6)

Memorie de lungă durată, faza de memorare;
 Vocabular;
 Capacitate de apreciere aritmetică;
 Memorie de lungă durată, faza de analizare;
 Gândire algebrică;
 Reprezentare verbală;

Durata de execuție:

1 ¾ ore.

PRINCIPIILE DIAGNOSTICULUI PSIHOLOGIC ASISTAT DE CALCULATOR

Gernot SCHUHFRIED

General Manager, Dr. Schuhfried G.m.b.H., Mödling Österreich
g.schuhfried@schuhfried.at

REZUMAT

Se prezintă în continuare avantajele inițiale și obiectivele testării asistată de calculator. În continuare, se prezintă structura unui sistem de teste și selecționarea testelor și a bateriilor de teste, baza de date și funcțiile auxiliare necesare. Pentru a se garanta testarea obiectivă, testele administrate pe calculator trebuie să aibă o anumită structură standardizată. Se vor prezenta diferite tipuri de teste, de la cele de tip creion-hârtie până la cele bazate pe procedurile multimedia.

Se discută despre ameliorările metodice care au făcut posibilă administrarea pe computer a testelor de adaptare, a celor obiective de personalitate, teste ce sunt rezistente la falsificare.

Atâta vreme cât corelațiile dintre testele individuale și o anumită suitabilitate căutată (de ex.: conducerea unui vehicul cu motor pentru un anumit tip de serviciu), sunt, inevitabil, scăzute, este nevoie de metode statistice pentru a combina rezultatele testului într-o judecată acoperitoare. Posibilitatea activității unei rețele neurale este și ea subliniată în acest context.

La final se vor oferi unele exemple de teste.

INHALTANGABE

Eingangs werden die Vorteile computergestützten Testens und Einwände dagegen betrachtet. Gezeigt wird die Struktur eines Testsystems mit Auswahl von Tests und Testbatterien, Datenbank und den notwendigen Hilfsfunktionen. Um eine faire und objektive Abtestung sicherzustellen, muß ein Test, der über den Computer vorgegeben wird, einen bestimmten standardisierten Aufbau haben.

Verschiedene Typen von Tests – von der Übertragung von Papier Bleistifttests bis zu Multi Media Verfahren – werden vorgestellt.

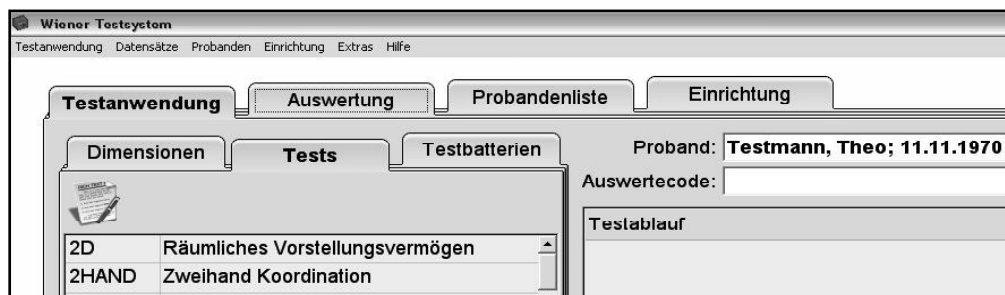
Eingehend werden methodische Verbesserungen, die die Computervorgabe ermöglicht, wie Adaptives Testen und verfälschungsresistente Objektive Persönlichkeitstests besprochen.

Da die Korrelationen zwischen den einzelnen Tests und der gesuchten Eignung (z.B.: zum Führen eines Kraftfahrzeuges, für eine bestimmte Ausbildung) zwangsläufig niedrig sind, sind statistische Methoden nötig, Testergebnisse zu einer Gesamtbeurteilung zusammenzufassen. Die Möglichkeiten Künstlicher Neuronaler Netze werden in diesem Zusammenhang aufgezeigt.

Schließlich werden einige exemplarische Tests demonstriert.

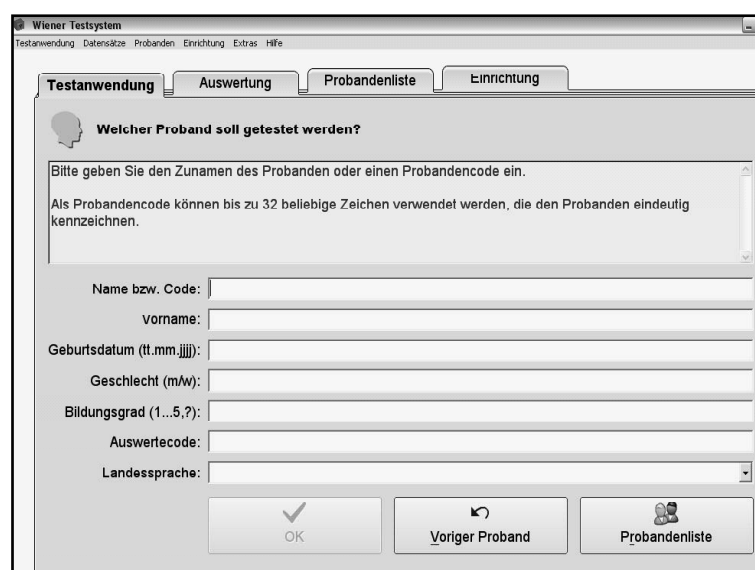
STRUCTURA UNUI SISTEM DE TESTARE

- Cartotecă cu perspectivă sistematizată
- Aplicarea testului;
- Evaluarea testului;
- Lista cu subiecți;
- Instalația;
- Extrasul;
- Asistența;

CERINȚELE DE BAZĂ ALE UNUI SISTEM DE TESTARE

- Posibilitate de introducere simplă și intuitivă a datelor atât pentru conducătorul testării, cât și pentru subiect;
- Posibilitate de introducere a datelor socio-demografice; poate fi configurată variabil;
- Export-import de date;
- Prezentarea și aplicarea testelor în limbi diferite;
- Manuale electronice;
- Prelucrarea automată a diagnosticului,
- Tabele cu norme – Explorer,
- **Nu există lezări de Copyright.**

APLICAREA TESTULUI: ALEGerea PROCEDUREI DE TESTARE

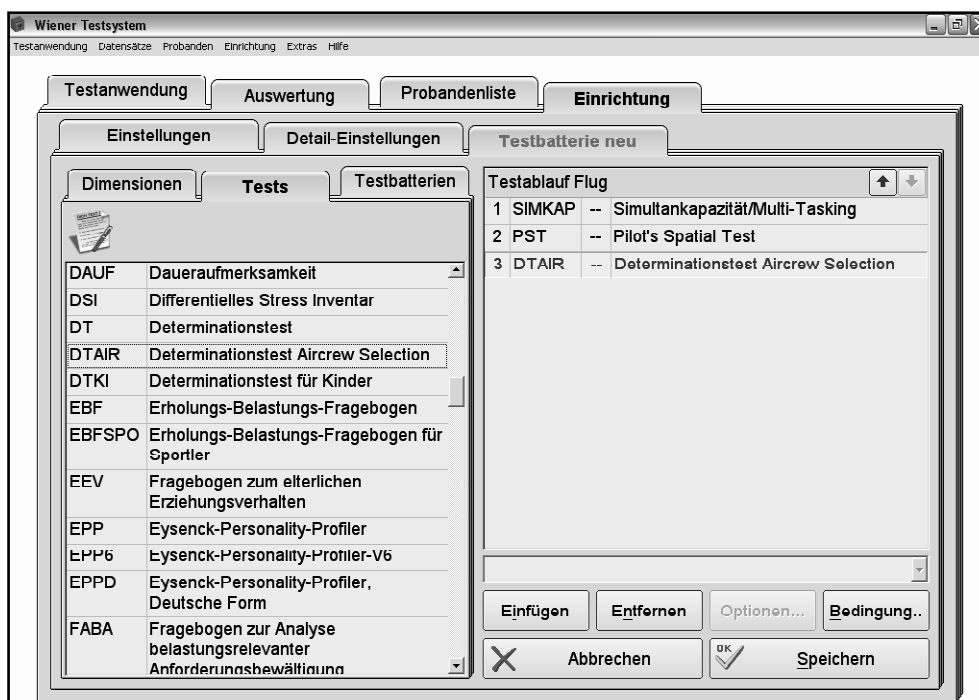
- Evocarea și aplicarea unuia sau mai multor proceduri de testare;
- Alegerea formei de test (dacă este disponibilă);
- Alegerea limbii (pot fi alese mai multe limbi pentru aplicarea testului și emiterea rezultatelor).

Aplicarea testului: baterii de teste

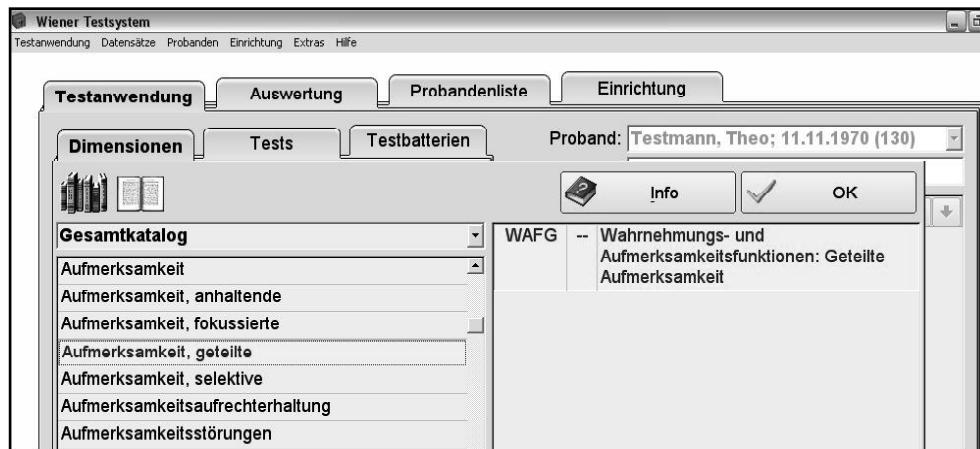
Baterie de teste: succesiune fixă de teste, care se definește o singură dată. După aplicarea ultimului item dintr-un test, se pornește automat testul următor.

Baterie de teste condiționată: aplicarea unui test este legată de rezultatele obținute de subiect la un test anterior.

Aplicarea testului: prezentarea testului pe dimensiuni

- Listă cuprinzătoare cu indici de performanță, trăire și comportament;
- Pentru autoinformare asupra testelor adecvate dimensiunii dorite.

APLICAREA TESTULUI

- instructaj;
- exercițiu;
- fază de testare;

EVALUAREA

- Rândul de titlu cu datele subiectului;
- Specificațiile testului;
- Prezentarea datelor în tabel sinoptic;
- Scoruri brute și valori normate, eșantion la alegere;
- Profil: rezultat instantaneu;
- Protocolul testului pentru o analiză detaliată.

D, D
geb. 12.05.1963, männlich, 42;2 Jahre, Bildungsgrad 2
Auswertecode: s

Arbeitshaltungen (AHA)
Kurze Testbatterie zur Messung der Dimensionen "Anspruchsniveau",
"Frustrationstoleranz", "Leistungsmotivation" und "Impulsivität/Reflexivität"
Testdurchführung: 22.07.2005 - 12:09...12:10, Dauer: 1 min.

Testergebnisse - repräsentative Normstichprobe:

Testvariable	Rohwert	PR	T
Flächengrößen Vergleichen			
Exaktheit ¹	0.64	37	47
Entschlußfreudigkeit ²	12	58	52
Impulsivität vs. Reflexivität ³	170902	41	48
Symbole Kodieren			
Leistungsniveau ⁴	10	5	34
Anspruchsniveau ⁵	1.00	100	80
Frustrationstoleranz ⁶	0.10	56	52
Zeitpunkt des Leistungsmaximums (Durchgangs-Nr.)	1		
Zieldiskrepanz ⁷	64	91	63
Figuren Unterscheiden			
Leistungsmotivation ⁸	1	2	29
Bearbeitungszeit	04:41 ⁹		

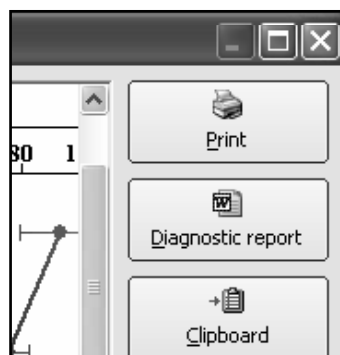
Anmerkung(en): Prozentrang (PR) und T-Wert (T) ergeben sich durch Vergleich mit der Stichprobe 'repräsentative Normstichprobe'.

Profil - repräsentative Normstichprobe:

T	20	30	40	50	60	70	80
Exaktheit							
Entschlußfreudigkeit							
Impulsivität vs. Reflexivität							
Leistungsniveau							
Anspruchsniveau							
Frustrationstoleranz							
Zieldiskrepanz							
Leistungsmotivation							
PR	0.1	2.3	15.9	50.0	84.1	97.7	99.9

Anmerkung(en): Der hervorgehobene Bereich stellt den Durchschnittsbereich der Normwertskala dar.

PRELUCRAREA DIAGNOSTICULUI

- Asigurarea calității și facilitarea muncii prin prelucrarea automată a diagnosticului

Verkehrspsychologische Stellungnahme Test, 25.06.1977

Anamnese:
<Text einfügen>

Testergebnisse:

Die Testbatterie dauerte insgesamt 85 Minuten und erbrachte folgende Ergebnisse:

Die **Allgemeine Intelligenz** wurde mit dem **Adaptiven Matrizentest** gemessen, in dem Herr Test einen Leistungsparameter von 0.937 erreichte. Das entspricht einem Prozentrang von 92 und einem IQ von 121.

Im **Determinationstest**, einem Verfahren zur Beurteilung der **reaktiven Belastbarkeit**, erreichte Herr Test 263 Richtige. Dies entspricht dem Prozentrang 76.

Im **Reaktionstest** zur Beurteilung der **Reaktionsfähigkeit** erreichte Herr Test eine mittlere Reaktionszeit von 393 Millisekunden - das entspricht einem Prozentrang von 66 - und eine mittlere motorische Zeit von 131 Millisekunden - das entspricht einem Prozentrang von 76.

Bei der Beurteilung der **Konzentrationsleistung** mit Hilfe des **Cognitron** wurde eine „Mittlere Zeit Korrekte Zurückweisung“ von 2.87 Sekunden erzielt, was einem Prozentrang von 52 entspricht.

Im **Tachistoskopischen Verkehrsauffassungstest**, mit dessen Hilfe die **Überblicksgewinnung** gemessen wird, erfasst der Proband 17 Verkehrssituationen vollständig richtig, was einem Prozentrang von 95 entspricht.

Im Test **Periphere Wahrnehmung** wurde für Herrn Test eine **Breite des Gesichtsfeldes** von 174 gemessen. Zusätzlich ergibt sich für die **Geteilte Aufmerksamkeit** eine Trackingabweichung von 13, was einem Prozentrang von 25 entspricht.

Aufgrund der Leistungstestergebnisse verfügt Herr Test über eine ausreichende kraftfahrtspezifische Leistungsfähigkeit.

BANCA DE DATE

Bănci de date funcționale

- Fișier separat pentru subiecți și evaluare, în funcție de sortare și căutare;
- Export de date pentru prelucrare statistică continuă;
- Schimb simplu de date ale subiecților între două VTS-uri;
- Anonimat asigurat de cifrarea codului atribuit unui subiect.

Fiener Testsystem
Anwendung Datensätze Probanden Einrichtung Extras Hilfe

Testanwendung Auswertung **Probandenliste** Einrichtung

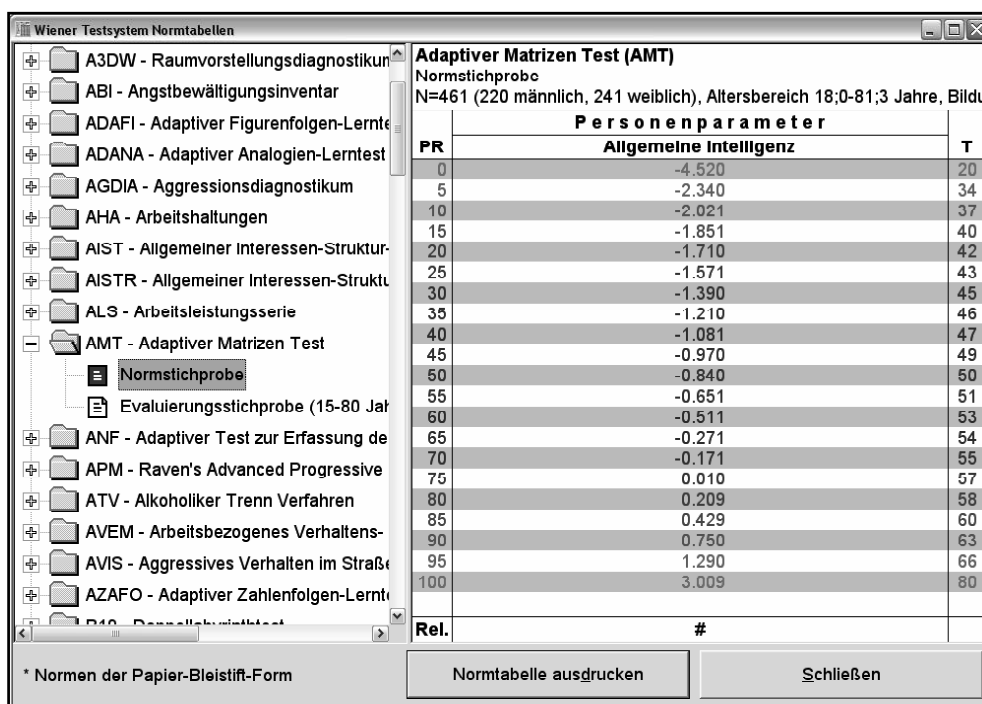
 Ausgewählte Probanden: 1 von 3

Proband	Geb.Datum	Kennzahl	G	B	Aufnahme	Ausw.Co
- Mustermann, Max	04.07.1965	238	m	3	11.01.2007	
- Streif, Nadel	07.08.1970	386	w	4	11.01.2007	
✓ Testmann, Theo	11.11.1970	130	w	4	11.01.2007	VPU

Suchen
Neu
Anzeigen/Ändern
Testvorgabe
Datensätze
Vormerken
Liste drucken
Kennzahlen drucken
Spalten rücksetzen

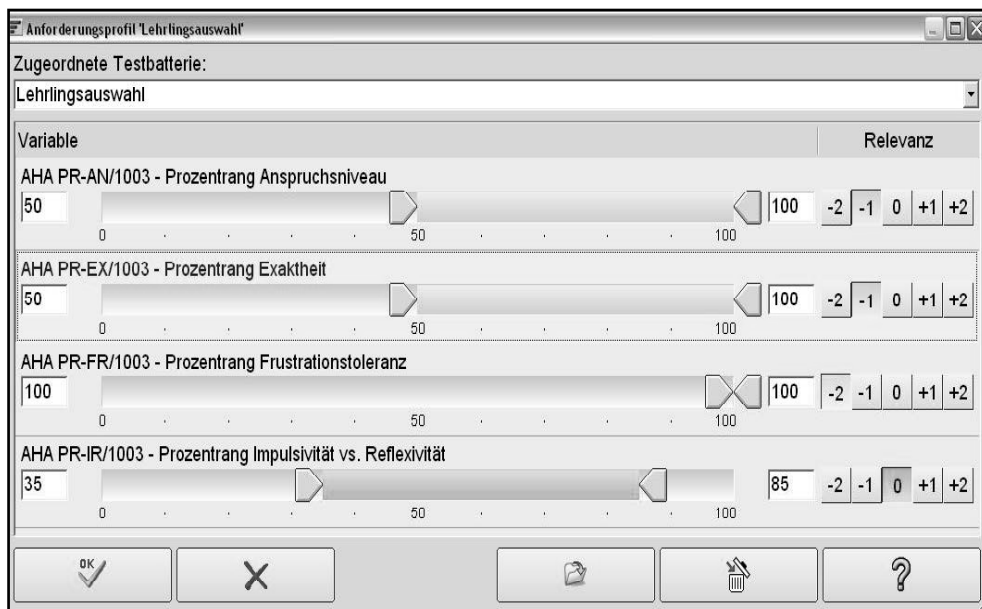
Extras: explorer pentru tabele normate

- Selecție simplă a eșantioanelor normate. Informații despre perimetrul, aria de vârstă și distribuția sexelor, respectiv a gradului de instruire.

PR	Allgemeine Intelligenz	T
0	-4.520	20
5	-2.340	34
10	-2.021	37
15	-1.851	40
20	-1.710	42
25	-1.571	43
30	-1.390	45
35	-1.210	46
40	-1.081	47
45	-0.970	49
50	-0.840	50
55	-0.651	51
60	-0.511	53
65	-0.271	54
70	-0.171	55
75	0.010	57
80	0.209	58
85	0.429	60
90	0.750	63
95	1.290	66
100	3.009	80

Extras: alinierea rangurilor pentru selecția candidaților

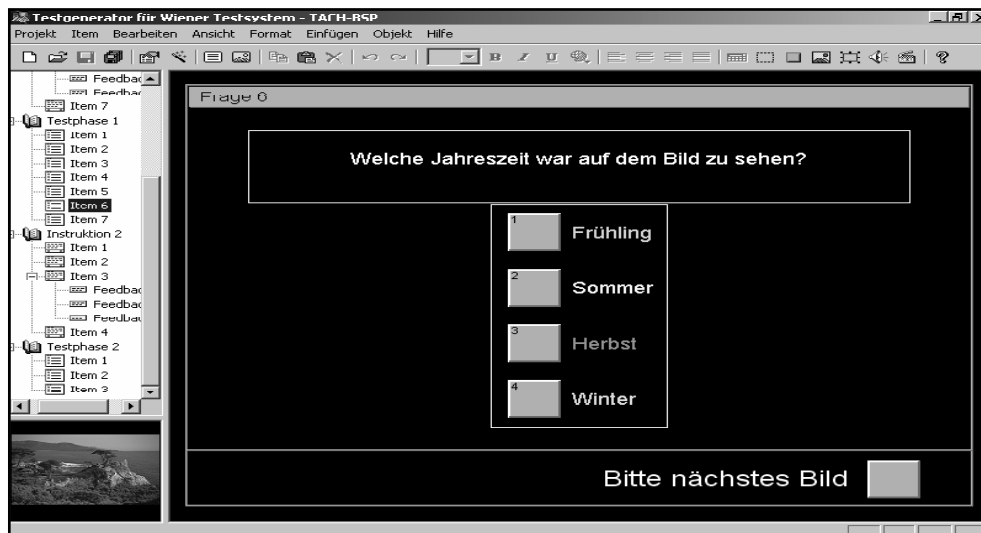

- Comparație nemijlocită a candidaților și rezultatelor lor la teste;
- Alinierea rangurilor candidaților conform aptitudinilor.

Rang	Punkte	Proband
1.	96	Turner Mattheus; 07.03.1960
2.	95	Pichler Markus; 26.01.1976
3.	93	Winter Richard; 20.07.1975
4.	92	Hachl Erwin; 08.09.1980
5.	90	Müller Franz; 15.02.1968
6.	87	Blaha Kurt; 09.08.1981
7.	86	Deutscher Martha; 26.11.1975
	86	Österreicher Werner; 12.09.1973
9.	83	Kraus Otto; 17.05.1976
10.	81	Kern Michaela; 06.02.1981
11.	79	König Heidrun; 17.06.1981
12.	73	Weixbaum Martina; 30.08.1981
13.	70	Weps Waltraud; 28.02.1972
14.	67	Machacek Wilburga; 28.04.1961
	67	Putz Rainhard; 06.10.1981
		Keine Wertung (Testergebnisse nicht vollständig verfügbar):
	-	Huber Marianne; 19.09.1966

Extras: generatorul de test

- Pentru crearea programelor proprii de testare ale VTS;
- Nu sunt necesare cunoștințe de programare;
- Prelucrarea testului cu consum minim de timp;
- Înglobarea unor norme autogenerate sau preluate;
- Flexibilitate maximă și posibilitate de configurare individuală.

STRUCTURA UNUI TEST

Instructaj:

Explicitarea punerii problemei

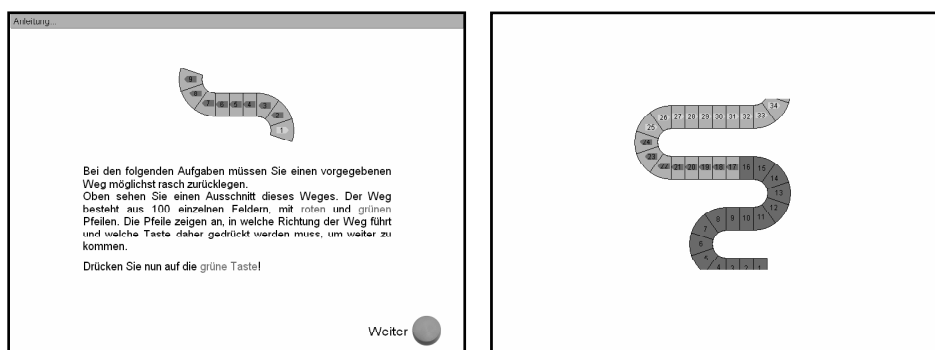
Faza de exercițiu:

Feedback-uri specifice pentru erori;

Oprirea testului la cumularea unui număr prea mare de erori;

Faza de testare:

Măsurarea dimensiunii.

CRITERII DE CALITATE

• *Utilitatea*

Mediul computerizat a făcut posibilă realizarea unor condiții moderne de aplicare a testelor (de ex. Măsurarea timpului de reacție de domeniul ms, capacitatea simultană etc.)

• *Economia*

Se solicită relativ puține resurse, în comparație cu aportul de informație diagnostică câștigată relativ (de ex. timp, bani).

• *Fairness*

Dată fiind o programare acurată, nu se ajunge la dezavantajarea persoanelor cu o experiență redusă în domeniul computerelor (Klinck 2002).

• *Obiectivitatea*

Obiectivitatea execuției:

Se exclud influențele accidentale ale conducătorului de test asupra rezultatelor testării.

Siguranța calculului:

Este asigurată și în cazul răspunsurilor libere, deoarece acestea sunt definite și calculate automat.

Obiectivitatea evaluării:

Este dată de automatizarea evaluării.

Obiectivitatea interpretării:

Asigurată de normare. Un PR determinat are o semnificație relațională.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

GENURI DE TESTE

- Teste aparative – computerul înlocuiește aparatul de testare;
- Teste creion-hârtie computerizate;
- Procedee multi-media;
- Aparatură periferică condusă de computer.

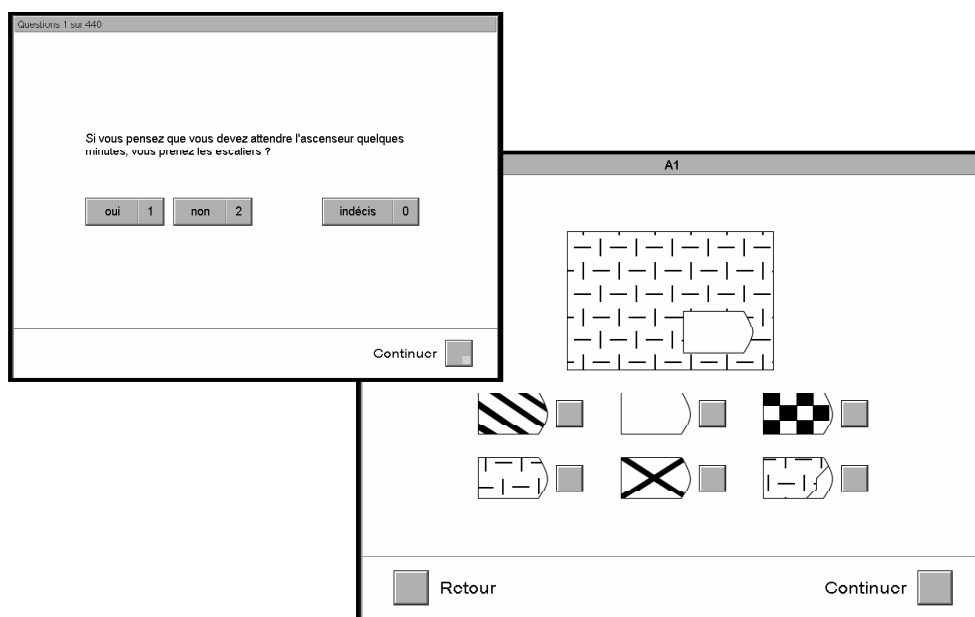

Teste care înlocuiesc hardware-ul

În locul aparatelor singulare: procedee aplicate prin software modern.

Teste creion-hârtie prin intermediul PC

Aplicarea testelor creion-hârtie prin intermediul calculatorului, folosind avantajele informaticii.

Dată fiind o programare corespunzătoare, nu pot apărea probleme de echivalență la transpunerea creion/hârtie pe calculator (Klinck 2002). Pe deasupra, Klinck a putut să evidențieze o acceptare mai bună a testelor computerizate în detrimentul celor creion-hârtie (numai 90% au preferat testele creion/hârtie).

Teste multi-media

Procedee moderne prin utilizarea unor tehnologii noi

EDUCAȚIA INTERCULTURALĂ ȘI ÎNVĂȚAREA LIMBILOR ÎN SPAȚIUL EUROPEAN

Delia Maria SILIȘTE

Facultatea de Litere și Arte a Universității „Lucian Blaga” din Sibiu

siliste@online.asconet.ro

REZUMAT

Lucrarea tratează problemele de educație interculturală, finalități didactice și situații educative, dar și cultura – civilizație ca mod de a exista.

Această educație democratică transnațională este strâns legată de comunicarea internațională și de statutul limbilor în contextul european.

Am arătat și rolul sociolingvisticii în studierea limbajului în relație cu structura socială a comunității de vorbitori, dar și cu civilizația și cultura unei comunități.

În această Europă multiculturală și multilingvă, o adevărată „Europă babelică”, statutul limbilor vii este incert, căci în afară de cele 11 limbi oficiale ale Uniunii Europene admise în 1995, azi se afirmă existența a 100 de limbi, desigur incluzând în categoria limbilor „minoritare” și unele idiomuri care au statut de dialecte.

Din această concurență lingvistică a unor comunități mici, chiar a unor populații extra-comunitare (este vorba de populații, muncitori sau copii imigranți), ia amploare sentimentul de identitate națională, care hrănește mișcări politice bazate pe intoleranță și discriminare, de unde necesitatea acută de a reda educației un rol crucial.

RÉSUMÉ

L'ouvrage traite les problèmes d'éducation interculturelle, mais aussi la culture-civilisation comme savoir être. Cette éducation démocratique transnationale est étroitement liée de la communication internationale et du statut des langues dans le contexte européen.

Nous avons montré aussi le rôle de la sociolinguistique dans l'étude du langage en relation avec la structure de la communauté de parleurs, mais aussi en relation avec la culture d'une communauté.

Dans cette Europe multiculturelle et multilingue, une vraie „Europe babélique”, le statut des langues vivantes est incertain, car sauf les 11 langues officielles de L'Union Européenne admises en 1995, aujourd'hui on affirme l'existence de 100 langues, bien sûr en introduisant dans la catégorie des langues „minoritaires” certains idiomes qui ont statut de dialectes.

De cette concurrence linguistique de quelques communautés restreintes (il s'agit des migrations de populations, ouvriers ou enfants immigrants), s'accroît le sentiment d'identité nationale qui nourrit des mouvements politiques basés sur l'intolérance et discrimination d'où la nécessité accrue de redonner à l'éducation un rôle crucial.

Interculturalitatea presupune un proces de întrepătrundere a culturilor și edificare a unei culturi comune. Ea este un deziderat, o invitație adresată tuturor entităților culturale care trăiesc într-un spațiu geografic, un dialog pentru o dezvoltare durabilă – garant al păcii și reflectă dinamica socială.

Trăim într-o lume traversată de conflicte interetnice și de crize identitare. Păstrarea identității nu trebuie să însemne mortificarea culturală. Este nevoie de construirea – în sânul diferitelor comunități organizate (statal) – a unor instituții compatibile folosind elemente tradiționale specifice culturii fiecăreia dintre ele.

Se vorbește mult despre stabilitatea/securitatea prin dezvoltare, prin integrare, prin cooperare, de fapt, prin interculturalitate (multiculturalism). Este vorba despre interculturalitatea realizată la nivel național și, pe de altă parte, despre interculturalitatea globală.

Accentul principal în problema stabilității Europei din perspectiva provocărilor multiculturalismului civic, trebuie pus pe *rolul educației și al dialogului intercultural*. Diversitatea culturală înseamnă bogăție, care nu trebuie să submineze șansele unei vieți civice în cadrul unei civilizații coerente, consolidată de solidaritatea membrilor săi.

Multiculturalismul civic ar putea acorda Europei stabilitatea dorită, permițând tuturor și fiecărui individ să atingă satisfacția deplină de a avea posibilitatea să trăiască, în același timp, în cadrul unei civilizații și a câtorva mii de culturi.

Limba este mai mult decât o structură gramaticală sau un ansamblu de sunete și cuvinte. Ea exprimă în mod subtil identitatea culturală a unei comunități și reflectă relațiile sociale din interiorul ei, tradițiile politice și valorile morale. De aceea, diversitatea lingvistică a Europei trebuie considerată o sursă a bunăstării culturale.

Într-o Europă a limbilor, româna are o dublă șansă: pe de o parte, face parte din rețeaua limbilor romanice, pe de altă parte, are numeroase trăsături comune cu diverse limbi europene, ca o consecință a variatelor contacte culturale și lingvistice stabilite în timp. Politicile de integrare lingvistică ale României sunt fericit susținute chiar de identitatea interculturală a limbii române.

Într-o lume a discursurilor, limba este un mediator în dialogul ego – alteritate. O mai bună cunoaștere conduce întotdeauna la relații mai bune. Cât despre limbile Europei, plurilingvismul este, fără îndoială, baza comunicării eficiente, dar grija pentru cultivarea limbii materne în contextul diversității lingvistice revine exclusiv vorbitorilor ei. Este necesar un parteneriat pentru diversitate.

Din ce în ce mai mult *sociolingvistica*, apărută ca disciplină în anii '60 sub impulsul lui William Labov, John Gumperz și Dell Hymes, care își propun să studieze limba în contextul său social, își dovedește marea utilitate, căci comunicarea informației sociale presupune existența unor relații sistematice între folosirea limbii și structura socială.

După părerea lui Einar Haugen, dacă utilizarea limbii diferențiază între ele grupuri constituite în raport cu diverși parametri ai structurii sociale, înseamnă că *sociolingvistica* trebuie să aibă în vedere nu numai diversitatea lingvistică, ci și elemente care asigură unitatea unui anumit grup, deosebindu-l de celelalte. Ea trebuie să studieze atât covariația pozitivă a limbii cu grupurile sociale, cât și procesul complementar și uniformizarea care stă la baza constituirii oricărei comunități lingvistice. *Bilingvismul* sau *plurilingvismul* unor națiuni nu exclud monolingvismul indivizilor (cf. Elveția, Belgia, Canada) și invers: numeroși reprezentanți ai unor națiuni monolingve pot fi bi - sau plurilingvi (în Olanda, de exemplu, majoritatea populației cunoaște engleza sau germana). Fenomenele referitoare la bilingvism și la plurilingvism nu pot fi pe deplin explicate și înțelese în afara factorilor sociali și a dezvoltării culturale a comunității în care apar. Limba ne ajută să ne dezvoltăm capacitatea de percepție a diferențelor culturale și să înțelegem modurile în care interacționează diferitele culturi. Ea constituie accesul privilegiat la orice cultură, iar competența multilingvă stă la baza intercomprehensiunii. Din punct de vedere politic, multilingvismul asigură legitimitatea Uniunii Europene. Limba fiind un element esențial al identității culturale, multilingvismul contribuie la coeziunea socială, la aprofundarea motto-ului Uniunii Europene: *unitate în diversitate*.

Din punctul de vedere al sociolingvisticii, apariția unei limbi globale, în special engleza, este un fenomen de colonizare culturală ce amenință diversitatea asigurată de existența limbilor (și prin extensie a culturilor). Există o legătură strânsă între dominația lingvistică și puterea culturală, deoarece fără o bază de putere, fie ea politică, militară sau economică, nicio limbă nu poate progresa ca medium internațional de comunicare.

Pericolele unei limbi globale sunt reale și iată câteva dintre ele:

- *Puterea lingvistică*. Vorbitorii nativi ai limbii globale vor fi într-o poziție de putere în comparație cu cei ce trebuie să o învețe ca pe o limbă străină sau oficială. Astfel, lucrările

științifice care sunt în altă limbă decât cea globală ar putea fi ignorate de comunitatea internațională, accesul la informație e diferit, dar și respectul impus colegilor dintr-o companie multinațională.

- *Lenea lingvistică.* O limbă globală va elimina motivația pentru adulți de a învăța alte limbi străine.

- *Moartea lingvistică.* Creșterea excesivă a importanței unei limbi globale va grăbi și chiar cauza dispariția limbilor minoritare, ajungându-se astfel la o moarte lingvistică pe arii largi. Unele estimări apreciază că 80 % din cele aproximativ 6000 de limbi vii vor muri în următorul secol. Această rată catastrofică ar fi o tragedie intelectuală și socială, căci limba este un receptacol al istoriei unui popor, este identitatea lui.

Argumentele pentru nevoia de identitate națională și culturală sunt adesea văzute ca fiind în opoziție cu cele legate de nevoia de inteligibilitate reciprocă. Acest mod de a vedea problema este eronat, căci este posibil să se dezvolte o situație în care inteligibilitatea și identitatea să coexiste pașnic. O astfel de situație este cea familiară de **bilingvism**, dar un **bilingvism** unde una din limbi este cea globală, ce oferă acces la comunitatea mondială, și cealaltă este cea regională ce asigură accesul la comunitatea locală. Cele două funcții pot fi văzute ca fiind complementare, răspunzând unor nevoi diferite.

O considerabilă expertiză sociolingvistică, multă muncă și sume mari de bani ar putea ajuta micile comunități amenințate cultural să își transmită limbile native generațiilor următoare. Aceasta implică, bineînțeles, costuri în educație, în limba maternă care începe încă de la grădiniță. Plurilingvismul și interculturalitatea împiedică regularizarea artificială a vieții umane, ștergerea identităților comunităților umane, fie ele majoritare sau, mai ales, minoritare.

Educația interculturală a început să se afirme după 1975 și își găsește originea în problematicile culturale și sociale precise: migrațiile populațiilor extra-comunitare, politicile de imigrare și integrare a acestor grupuri umane (muncitori, imigranți, copii ai acestora) și, în sens mai larg, politicile societăților „naționale”, mondializarea și construcția europeană fundamental pluriculturală. S-au manifestat reacții de respingere cu privire la aceste populații, a limbii și obiceiurilor diferite și, din această creștere a sentimentului identitar se hrănesc numeroase mișcări politice care încurajează în mod deschis *intoleranța și discriminarea*; de unde necesitatea crescută de a reda educației un rol crucial în lupta împotriva unor astfel de atitudini care au condus odinioară Europa la implozie.

Consiliul Europei, prin Consiliul de Cooperare Culturală, a adus greutate și autoritate morală, cât și capacitatea sa de organizare spre difuzarea interculturalismului și a găsirii traducerilor concrete ale acestuia în sistemele educative.

La aceste obiective răspund proiecte ca: „A forma cadre didactice în educația interculturală”, care s-a dezvoltat din 1977 în 1983 sau, ulterior, „Campania europeană a tineretului împotriva rasismului, xenofobiei, antisemitismului și intoleranței” care acordă un loc major acestei educații democratice transnaționale. Recomandarea Comitetului miniștrilor statelor membre consideră că dezvoltarea schimburilor de toate tipurile conduce la o mai bună cunoaștere a culturii și a modului de viață a popoarelor, cât și a patrimoniului lor cultural comun.

Prezența în școlile Europei a milioane de copii aparținând unor comunități culturale străine constituie o bogăție și un atu important pe termen mediu și lung cu condiția să fie promulgate politicile educative care încurajează deschiderea spirituală și înțelegerea diferențelor mutuale.

În consecință, este recomandat statelor membre să formeze cadre care să ia act de diversele forme de expresie culturală existente în culturile lor naționale, să recunoască faptul că atitudinile etnocentriste și stereotipe pot face rău indivizilor, și deci să se opună influenței lor, să înțeleagă că și ei trebuie să devină artizanii unei mișcări de schimburi culturale.

Educația interculturală concepută în acest sens nu se realizează ca o metodologie de predare, fiindcă ea privește dimensiunea culturală a învățării și a predării în sens larg.

Fără câmp de aplicație sau public specific, pedagogia interculturală se definește ca un discurs, o privire aruncată învățământului, disciplinelor educației.

Preocupările formative nu sunt străine de cele ale educației interculturale și intră și în sfera educației moral-civice. Un rol important îl au contactele directe cu o anumită cultură: media, schimburi internaționale, schimburi de cadre didactice și elevi etc. Diversitatea și schimburile sunt un atu al eficienței și o garanție a progresului. Punctele cele mai sensibile sunt următoarele:

- Sublinierea rolului pozitiv al învățării limbilor străine la o vârstă fragedă asupra stăpânirii limbii materne și a altor discipline școlare.
- Constatarea faptului că un sistem educativ care nu îmbină învățarea eficientă a limbilor străine de la o vârstă fragedă cu una susținută de-a lungul vieții este un factor generator de inegalitate de șanse.
- Dezvoltarea învățării de la o vârstă fragedă a două limbi străine pe lângă cea maternă.
- Posibilitatea de a învăța mai multe limbi străine în paralel sau succesiv, grație unor programe suplimentare, modulate, individualizate, în care elevul este actorul propriei pregătiri și este gata să se autoevalueze.
- Incitarea cadrelor didactice la mobilitatea internațională, luându-se măsurile administrative necesare în acest sens.
- Formarea educatorilor în spiritul plurilingvismului și interculturalității. Formarea cadrelor didactice este evident condiția principală în dezvoltarea unei oferte adecvate.
- Vegherea, prin intermediul comisiilor academice pentru predarea limbilor moderne, instituite de legea de orientare școlară, la punerea în practică a unei oferte coerente care să asigure continuitate între nivelurile de învățământ.
- Generalizarea în universități a predării limbilor străine și dezvoltarea unor veritabile proiecte de formare plurilingvă, respectându-se un echilibru între competențele lingvistice.
- Realizarea unui studiu științific pentru a se stabili dacă limba *esperanto* este de natură să faciliteze învățarea limbilor străine.
- Dezvoltarea unei adevărate culturi de autoformare și autoevaluare.

Strâns legate de cetățenia europeană activă, plurilingvismul și diversitatea culturală sunt o componentă fundamentală a identității europene, căci limbile neputând fi separate de cultură, identitatea Europei este dată de culturile și limbile sale. Este necesară asocierea experienței personale în învățarea limbilor, dincolo de valoarea strict funcțională a limbii și formarea educatorilor în această direcție.

Limba, sursă de cunoaștere a celuilalt, este în același timp calea recunoașterii sale ca cetățean, cetățenia postulând conștiința împărtășirii aceluiași valori și a unui destin colectiv. O cetățenie europeană activă nu poate fi concepută fără multiplicarea și întărirea schimburilor la nivelul popoarelor și al indivizilor, având ca vector principal limba. Participarea cetățenilor la elaborarea politicilor europene depinde de capacitatea lor de a participa la dezbaterile publice și politice ale Europei. Această capacitate presupune o competență plurilingvă, adică o capacitate de a intra în contact într-un mod eficient și adecvat cu ceilalți cetățeni ai Europei.

Introducerea în formarea educației cetățenești a dimensiunilor interculturale și, prin urmare, a plurilingvismului, ca o sursă fundamentală a sentimentului cetățenesc, și aceasta deși unitatea lingvistică a constituit, de-a lungul istoriei însuși fundamentul unității naționale și al cetățeniei, concret acest lucru presupune:

- Revizuirea programelor școlare de istorie, de geografie, de limbi moderne, dar și a programelor limbilor de predare și a celor de educație civică, dându-se astfel suficientă atenție dimensiunii interculturale specifice Europei.
- Încurajarea muncii în interdisciplinaritate a cadrelor didactice pentru ca elevii să poată vedea cum este percepută cultura pe care oamenii și-o însușesc în alte țări în care se vorbesc alte limbi;

- Susținerea manifestărilor culturale cu conținut intercultural;
- Favorizarea dezvoltării ofertei de programe de televiziune cu vocație interculturală;
- Trezirea interesului pentru plurilingvism de natură să favorizeze dezvoltarea unei cereri de astfel de programe;
- Redactarea unei istorii a națiunilor și culturilor europene și predarea acestora ca părți componente ale istoriei Europei;
- Ridicarea nivelului de cunoștințe al populației în materie de limbi europene, de limbi de cultură;
- Consolidarea competențelor lingvistice ale funcționarilor europeni în vederea aplicării ferme a principiului limbilor pivot și în vederea menținerii celorlalte limbi naționale;
- Reactivarea dispozitivelor de limbi și culturi de origine permițând și copiilor de altă limbă și cultură să urmeze aceste cursuri, în conformitate cu orientarea stabilită încă din 2001;
- Susținerea asociațiilor culturale ale emigranților în promovarea învățării limbii lor în societatea de adopție și facilitarea integrării prin învățarea limbii naționale;
- Promovarea unui bacalaureat european plurilingv, modul de excelență al unui bacalaureat îndeplinind condițiile plurilingvismului;
- Generalizarea în universități a predării limbilor străine și dezvoltarea unor veritabile proiecte de formare plurilingvă, respectându-se un echilibru între competențele lingvistice.

Dacă s-a vorbit despre *stabilitatea/securitatea* prin dezvoltare, prin integrare, prin cooperare, este timpul să recunoaștem valabilitatea unui nou concept - *stabilitatea/securitatea* prin **multiculturalism**; unul realizat la nivel național – statul civic, iar celălalt la nivel global. Astfel, se impune distincția între culturile înrudite (catolicism, protestantism, ortodoxism etc.), de familie și culturile neînrudite. Există culturi compatibile – *culturile surori* – și incompatibile – *culturile de filiație*.

În privința culturilor surori, este nevoie de proiecte comune pentru ca, prin cointeresarea la efort constructiv comun, să se ajungă la cunoaștere, acceptare și respect reciproc. În cazul culturilor de filiație, dialogul intercultural asigură cunoașterea reciprocă și, după acomodare, se poate trece la edificarea de instituții compatibile.

O Europă federală ar fi o Europă a minorităților – etnice și nu numai – fiind obligată, dar și aptă să construiască un model de conviețuire multiculturală, multi-identitară. Dialogul multicultural devine, așadar, un instrument al stabilității.

Ecumenismul religios, dar și laic, apar ca fiind absolut necesare atât spre a se evita globalizarea urii, cât și spre a se crea bazele unei societăți – naționale și/sau globale – care să asocieze dreptul la solidaritate cu dreptul la diversitate.

Principalele pericole ale politicilor multiculturale se referă la folosirea protecției comunităților culturale ca mijloc pentru realizarea obiectivelor geo-politice, dar și evitarea asimilării culturale prin (auto) izolare. Ambele pot fi depășite prin crearea legăturii între *multiculturalism* și *civism*.

Dacă statul multinațional este unul care recunoaște existența câtorva grupuri etnice, promovând relațiile interculturale, statul civic realizează solidaritatea indivizilor depășind frontierele culturii (grupurilor culturale), își asumă rolul de integrator cultural și de protector cultural al tuturor minorităților naționale de peste hotare care au aceeași origine cu majoritatea etnică sau grupul cultural. Pentru funcționarea normală a unui stat multicultural civic, politicile multiculturale nu trebuie să ignore mândria și ambițiile comunităților etnice majoritare, care nu dispar doar pentru că societatea se globalizează. Trebuie pregătite majoritățile naționale (care la nivel global vor fi, ele însele, minorități) să înțeleagă și să accepte conceptul de **națiune cosmopolită**. Acest lucru va comporta un efort intens și lung de *educație publică* dublată de o dezvoltare a solidarității civice, garanția stabilității internaționale.

Diversitatea culturală, bogăția ce ar trebui păstrată întocmai, nu trebuie să submineze

șansele unei vieți civice în cadrul unei civilizații coerente, consolidate de solidaritatea membrilor săi. Multiculturalismul civic ar putea acorda Europei stabilitatea dorită, permițând tuturor și fiecărui individ să atingă satisfacția deplină de a avea posibilitatea să trăiască, în același timp, în cadrul unei civilizații și a câtorva mii de culturi.

BIBLIOGRAFIE

- Beaco, Jean-Claude (2000), *Les dimensions culturelles des enseignements de langue*, Hachette, Paris;
- Ciolac, Marina (1997), *Sociolingvistică școlară*, Editura All, București;
- Conseil de la Cooperation culturelle, *Cadre européen commun de référence pour les langues: apprendre, enseigner, évaluer*; Division des Langues Vivantes, Strasbourg;
- Hudițean, Alexandru (2005), *Educația interculturală - abordare interdisciplinară*, Editura Universității „Lucian Blaga” din Sibiu;
- Ionescu- Ruxăndoiu, Liliana, Chițoran, Dumitru (1975), *Sociolingvistică*, Editura Didactică și Pedagogică, București;
- Moravia, Alberto (2004), *Les langues, merveille de l' Europe*, Ministère de la culture et de la communication;
- Poledna, Rudolf; Ruegg, François; Rus, Călin, (coordonatori), *Interculturalitate- Cercetări și perspective românești*, Presa Universitară Clujeană;
- Sala, Marius (1997), *Limbi în contact*, Editura Enciclopedică, București;
- Vintilă- Rădulescu, Ioana (2001), *Sociolingvistică și globalizare*, București, Oscar Print;
- <http://www.intercultural.ro>

ROLUL COMUNICĂRII LA ÎNCEPUTUL TERAPIEI CONSUMATORILOR DE DROGURI

Daniela SIMACHE

Agencia Națională pentru Sprijinirea Inițiativelor Tinerilor

danielasimache@yahoo.com

REZUMAT

Folosind un program terapeutic cu accent pe comunicare (verbală și nonverbală), am obținut ameliorări ale tulburărilor de personalitate și reducerea tendințelor de dependență. Programul s-a desfășurat în timpul curei de dezintoxicare (2 săptămâni), pe un lot de 30 subiecți și a cuprins ședințe individuale și de grup. Metodele și tehnicile folosite au fost în principal aplicații ale Analizei Tranzacționale (analiza tranzacțiilor și energizarea stării de Adult, modalități de structurare a timpului și îmbunătățirea economiei strockurilor la nivel personal), în scopul experimentării de către consumatori a soluționării unor probleme și situații cotidiene din poziție de Adult, precum și tehnici cognitiv-comportamentale (conștientizarea distorsiunilor cognitive și raționalizarea unor gânduri negative cu mare potențial de risc) și structural-sistemice (atribuirea de roluri și proiectarea de alternative la paternul actual de rezolvare a problemelor). Comparativ cu lotul martor, am constatat: scăderea considerabilă a tensiunii psihice și a gradului de frustrare, îmbunătățirea imaginii de sine și ale modalităților de interrelaționare. Așadar, intervenția psihoterapeutică (bazată pe o comunicare adecvată stadiului dependenței și situației de tratament în care se află consumatorii) este utilă și necesară la creșterea și consolidarea motivației pentru dobândirea autonomiei.

ABSTRACT

Using a therapy program focused on communication (verbal or non-verbal) by means of which a series of improvements of the personality disorders were achieved, and also the decrease of dependence propensity. The program was carried out during the 2 weeks period of the disintoxication cure on a batch of 30 subjects and included individual and group sessions. The methods and techniques used were, mainly, applications of the Transactional Analysis (analysis of transactions and energizing of the Adult status, time structuring methods and improvement of the stroke economy at the personal level) with the purpose of experimenting problems and daily situations solving from the Adult position by the drug addicts. We have added a series of cognitive-behavioural (awareness of the cognitive distortions and rationalization of negative thoughts with a great risk potential) and structural – systemic techniques (roles assignment and designing of alternatives to the actual pattern of problem solving). In comparison with the control batch, I obtained: considerable decrease of the psychic pressure and of the frustration degree, improvement of the self-image and the possibilities of relationship. So, the psycho-therapeutic intervention (based on a communication suitable for the addiction stage and the treatment situation of the drug addicts) is useful and necessary for the growth and strengthening of the motivation of gaining the autonomy.

1. ROLUL COMUNICĂRII ÎN ACTIVITATEA TERAPEUTICĂ DE NATURĂ MEDICALĂ ȘI PSIHOLGICĂ- SCURTĂ PREZENTARE

Procesul terapeutic al consumatorilor de droguri implică în mod firesc drept caracteristică fundamentală, comunicarea. Partenerii acestui act de comunicare sunt terapeutul (medic, psiholog) și consumatorul de droguri aflat în tratament.

Acest program terapeutic s-a desfășurat în cadrul unui demers de cercetare mai amplu asupra modalităților de comunicare ale tinerilor consumatori de droguri. În mod obișnuit, în asemenea întâlniri psihologul (autoarea) realizează anamneza psihologică și evaluarea stării actuale a pacientului prin interviuri și probe psihologice standardizate (teste). În acest caz însă,

am stabilit și am dezvoltat un altfel de program. El a reprezentat și o relație terapeutică stabilită cu pacienții (cu unii dintre ei, cei care au făcut parte din lotul experimental) prin care a început tratamentul dependenței psihice. Este vorba despre „terapia prin comunicare”, denumire pe care am dat-o în mod generic programului terapeutic, în care am pus un deosebit accent pe comunicarea (verbală în principal, dar și pe cea nonverbală) pe care l-am desfășurat timp de două săptămâni. Pe durata celor 2 săptămâni (ale curei de dezintoxicare) un lot de 30 de tineri consumatori¹ de heroină au participat la un număr de 4 ședințe terapeutice de grup și la 2-3 ședințe de terapie individuală. Ședințele de grup au fost realizate de un terapeut (psiholog al secției de dezintoxicare, autoarea) împreună cu un coterapeut (asistent social al acelei secții, Ana-Maria Tudor). Ședințele individuale au fost realizate de către psiholog.

Pe lângă acestea, subiecții au fost supuși unor investigații complexe², realizată prin metodologia Contextual-Dinamică (T. Slama-Cazacu). Aceasta îmbină o componentă *dinamică* - studiul mesajelor în desfășurarea lor, în cursul procesului terapeutic, în evoluția individuală a fiecărui subiect etc) și o componentă *contextuală* – *studiul modului* de integrare al mesajelor, al conținutului acestora și al momentelelor de emisie și receptare, în contextul social-istoric, situațional, lingvistic etc. Premisele acestei investigații au fost următoarele:

1. Consumatorii de droguri atribuie anumitor cuvinte semnificații diferite față de cele uzuale, semnificații „construite” în cadrul modului lor de viață deviant.

2. Există o specificitate a modului de comunicare (exprimare a identității de sine, a trăirilor, intereselor și nevoilor proprii; relația cu alți parteneri de comunicare) la consumatorii de droguri.

Baza cercetărilor întreprinse a fost procedeul clasic numit „experiment asociativ-verbal”, pe care l-am considerat una dintre modalitățile optime de depistare a unor particularități de comunicare a consumatorilor de droguri aflați în terapie. Astfel, consumatorii de heroină au participat, la începutul și la sfârșitul acestui program, la următoarele experimente:

- *Experimentul (procedeul) asociativ-verbal urmat de metoda introspecției EAV-I*, realizat cu scopul aprofundării caracteristicilor limbajului verbal al consumatorilor (sensul cuvintelor, prezența unor elemente specifice etc). Am folosit o listă de 22 cuvinte-stimuli. Dintre acestea, 14 cuvinte au fost cu semnificație relevantă pentru obiectul cercetării, motiv pentru care le-am numit „cuvinte-obiectiv” (*iarbă, libertate, eveniment, viață, succes, valoare, viitor, aventură, dorință, drog, independență, fericire, sinceritate, dragoste*) și alte 8 cuvinte din vocabularul curent fără o semnificație relevantă pentru cercetare, numite „cuvinte-neutre” (*masă, copil, floare, farfurie, prietenie, pahar, cutie, mișcare*)

- *Experimentul (procedeul) de asociere verbală continuă urmată de metoda introspecției EAVC-I*, realizat cu scopul studierii analizei modului de structurare a imaginii de sine și de stabilire și menținere de contacte interpersonale. Am folosit două „cuvinte-stimul” cu semnificație relevantă pentru cercetare: *scară și drog*

- *Experiment de completare de fraze, ECF*, realizat cu scopul evidențierii modului de implicare în relațiile interpersonale. Subiecții au fost solicitați să completeze 11 fraze care se refereau la: imaginea de sine; aspirațiile, nevoile și idealul de viață personale, atitudinea față de sine și față de ceilalți, modul de implicare în relațiile interpersonale

- *Experiment de continuare a unui text dat ECT*, prin care am urmărit evidențierea unor caracteristici ale imaginii de sine și a modului în care se implică în activități și relații

¹ Precizăm că dintre aceștia un număr de 10 subiecți au lipsit, într-o măsură acceptabilă am considerat noi, la unele părți din ședințele de grup (în medie 15 minute, datorate unor probleme obiective cum sunt primirea personală a pachetelor de acasă sau aflarea, la momentul începerii ședinței de grup în cabinetul medicului). Ei au fost incluși totuși în lotul de cercetare deoarece au dovedit o reală implicare în timpul ședințelor, confirmată apoi de rezultatele evaluării finale.

² Au făcut parte din teza de doctorat cu titlul „Aspecte ale comunicării și rolul ei în fenomenul consumului de droguri la adolescenți” realizată sub coordonarea prof.univ.dr.doc. T.Slama-Cazacu

interpersonale. Am cerut subiecților să continue o povestire ce avea ca subiect modul în care își începe ziua un tânăr și care poate fi ușor considerat începutul zilei unui consumator de droguri.

De asemenea, aceste experimente au fost realizate, concomitent cu aplicarea inițială și finală pe lotul de cercetare, și pe un lot martor de consumatori de heroină internați în secția de dezintoxicare care nu au participat la acest program. Rezultatele obținute au confirmat rolul important pe care-l are folosirea adecvată a comunicării în terapia consumatorilor de droguri, dar au evidențiat necesitatea extinderii unui astfel de demers pe o durată mai mare pentru a putea fi mai eficient, iar eficiența să fie validată.

2. DESCRIEREA PROCESULUI TERAPEUTIC

2.1. Conținut

Ședințele de grup au avut inițial ca obiectiv terapia de suport și psihoeducația.

În acest fel, am început prin a răspunde tuturor întrebărilor și angoaselor tinerilor consumatori internați pentru detoxifiere: cum va evolua starea lor actuală, care sunt consecințele sociale și juridice ale participării la tratament, există teama că vor fi luați în evidențele organelor de Poliție și vor ulterior anchetați și privați de anumite drepturi civile etc.

Am realizat în acest fel o prezentare succintă și accesibilă pentru ei a profilului psihologic al toxicomanului, accentuând faptul că modificările negative ale performanțelor intelectuale, ale dispoziției afective și (foarte important pentru ei) a libidoului și performanțelor sexuale, sunt reversibile. Le-am prezentat tinerilor consumatori *Modelul Prochaska-DiClemente al stadiilor schimbării* în evoluția consumatorilor de droguri, accentuând importanța implicării toxicomanului în propria sa schimbare și importanța evaluării corecte a realității. Am analizat împreună evoluția subiecților, făcând atât comparații între situația prezentă și cea anterioară, de toxicoman, cât și cu cea a stadiului următor pe care i-am stimulat să-l prefigureze pornind de la calitățile personale și acumulările făcute.

După care, începând din a 3-a ședință, am trecut treptat la stimularea acestor tineri de a se implica în terapie, pornind de la conștientizarea și înțelegerea stadiului consumului și gradului de adicție. Pentru aceasta am identificat/personalizat factorii de risc (manifestările sevrajului, presiunea, psihologică în primul rând, a „tovarășilor” de consum, lipsa unui lanț terapeutic complet și accesibil etc) și punctele de sprijin (tratamentul de care a început deja să beneficieze, manifestarea autentică a propriei personalități, relațiile (posibilitatea reluării lor) cu prietenii neconsumatori etc.). De asemenea, în această ședință participau persoane noi (avea loc în a doua săptămână). Aceștia erau informați despre scopul și modul de desfășurare a ședințelor de către membrii grupului, care în felul acesta aveau ocazia să se valorizeze pozitiv și să-și ridice nivelul stimei de sine.

Ultima ședință (a 4-a), a avut ca obiectiv dezvoltarea motivației pentru schimbarea comportamentului de consum. Pentru aceasta am urmărit implicarea și responsabilizarea participanților într-o ședință în care fiecare participant a avut posibilitatea (anunțată anterior) să pună întrebări și să propună teme de discuție și să răspundă întrebărilor membrilor mai noi ai grupului. În ultima parte a ședinței am explorat împreună alternative personale ale fiecărui participant după externare, selectând variantele posibile de menținere a abstenenței. Accentul a fost pus pe modul de reacție de ofertă de consum (joc de rol pentru dezvoltarea asertivității) și pe folosirea efectivă a rețelei de suport identificată anterior (prietenii, familie, terapeut etc.) prin solicitarea directă de ajutor, contactare telefonică etc.

Ședințele individuale au avut următoarea desfășurare:

În prima ședință a fost realizată anamneza psihologică (pe baza unui ghid de interviu ce avea ca itemi: o scurtă prezentare personală, istoricul de consum, modalitățile de procurare a

banilor, situațiile de racolare și de consum recent). În timpul dialogului accentul a fost menținut pe analiza (de către consumatorul internat) a momentelor semnificative și a implicării sale personale: comunicare verbală și nonverbală, gânduri, emoții și corelarea dintre ele. Totul într-o abordare directă și stimulativă, fără atitudini moralizatoare, judecăți de valoare și etichetări. Mai mult, acești tineri au fost constant lăudați pentru începerea tratamentului și terapeutul și-a manifestat încrederea în capacitatea (potențialul) lor de a-l finaliza cu succes.

A doua ședință a avut ca obiectiv îmbunătățirea modalităților de comunicare și de relaționare interpersonală. Punctul de pornire a fost un chestionar conceput special în acest sens (folosit în cercetarea comunicării toxicomanilor la care am făcut referire anterior și care a avut următoarea structură: 6 întrebări referitoare la *identitatea de sine și rolul de partener în comunicare a subiectului*, 6 întrebări referitoare la *relația dintre subiect și droguri* și 7 întrebări care se referă la *relația dintre subiect și consum*). Din răspunsurile obținute am selectat aspectele semnificative și am început prin a analiza împreună situațiile de comunicare, tranzacțiile din cursul comunicării și finalitatea lor. Am abordat, de asemenea, ideea de specific personal în participarea la comunicare în funcție de semnificația pe care aceasta o are pentru noi (mental și afectiv) și de felul în care ne organizăm timpul.

Cea de-a treia ședință, pentru care subiecții au trebuit să opteze în mod explicit (reprezentând o decizie concretă de implicare în terapie), a constat în analiza unor situații sau momente considerate semnificative de către subiect, urmată de găsirea (încurajată de către psiholog) a unor alternative la reacțiile, trăirile și consecințele cu care s-a confruntat consumatorul respectiv.

2.2. Tehnici folosite

Aplicații ale Analizei Tranzacționale:

- *analiza tranzacțiilor și energizarea unor stări ale Eu-lui*, precedată de prezentarea conceptului de Stare a Eu-lui ca „un mod de a reacționa, a gândi și a simți potrivit cu situația în care ne aflăm” (fără denumire), a avut forma unui dialog în care au fost analizate reacțiile unor vorbitori (tranzacțiile) și încurajate (ca fiind eficiente, iar participanții capabili să le practice cu succes) în mod verbal și nonverbal pozițiile de Adult.

- *analiza modalităților de structurarea timpului*, a constat, după prezentarea într-o formă accesibilă a conceptelor AT, în identificarea ritualurilor (legate de injectare spre exemplu), a retragerilor, discuțiilor pentru trecerea timpului și a jocurilor frecvente în detrimentul activităților în special (alternativă concretă ce a putut fi chiar identificată de către subiecți), sau a intimității (opțiune mai puțin vizibilă pentru toxicomai în acest stadiu al dependenței).

- *îmbunătățirea economiei stroke-urilor la nivel personal*, a urmărit îmbunătățirea capacității de selecție personală (deficitară pentru mulți dintre ei) de către tinerii toxicomani a stroke-urilor:

- creșterea capacității de a primi stroke-uri pozitive, participanții la grup fiind încurajați să ceară, în mod asertiv, ce au nevoie de la cei din jur și să accepte chiar și acele stroke-uri la care nu s-au așteptat.

- realizarea unui filtru adecvat pentru primirea oricărui stroke, prin adecvarea preferințelor personale (laude, îmbrățișări, priviri admirative etc) la stroke-urile primite și aprecierea corectă a celor primite.

Aplicații ale terapiei cognitiv-comportamentale:

- *conștientizarea distorsiunilor cognitive*, legate în special de mecanismul dependenței și de posibilitățile de intervenție terapeutică prin:

- solicitarea de dovezi și date concrete

T. A făcut cineva vreun sondaj cu toți care au fost internați aici?

T. În ce carte este precizat în câte secunde devii total dependent de heroină?

- compararea cu alții

T: Asta este valabilă doar la tine sau și la alții?

P: Bine.... alții se descurcă, dar eu nu pot dacă nu iau ceva.

T. Să înțeleg că din toți 22 de milioane tu ești singurul căruia?

- *raționalizarea unor gânduri negative cu mare potențial de risc*, legate în principal de complexe personale pe care foarte mulți dintre toxicomani le manifestă („Nu mai sunt bun de nimic”, „Ceva e în neregulă cu mine dacă am ajuns aici”) sau de situația în care a ajuns ca urmare a consumului („Nimic nu mă mai poate face fericit”, „Toți or să mă ocolească”, „Nu mai pot face nimic” etc.).

Subiecților le-au fost explicate relațiile existente între gândire, afectivitate și comportament și apoi exemplificat prin analiza unor situații: cum gândul că se va simți bine și dorința de a se distra l-au determinat să consume heroină prima dată, sau cum altă dată comportamentul de consum a fost consecința credinței (greșite) că nu poate să refuze oferta și a fricii că ceilalți îl vor respinge. În locul acestora, subiecții au fost ajutați să formuleze gânduri pozitive care să-i fi ajute la menținerea abinenței („Am făcut deja mulți pași în tratament”, „Pot să fac/găsesc ceva care să-mi placă” etc.)

Aplicații ale terapiei structural-sistemice:

- *atribuirea de roluri în situații semnificative*, cum sunt situațiile de consum sau de refuz a fost foarte utilă, deoarece participanții au putut experimenta și, mai ales, și-au putut analiza propria implicare (în condiții de securitate, fără presiuni sau critici). Interpretarea alternativă a rolului de consumator și de dealer (urmată de feed-back în cadrul grupului), le-a permis o oarecare revizuire a semnificației pe care o atribuiau consumului.

- *proiectarea de alternative la paternul actual de rezolvare a problemelor*, realizată prin joc de rol sau doar prin intermediul dialogului terapeutic, a permis participanților să se plaseze (în mod imaginar) în ipostaze noi pentru ei, din punct de vedere al reflectării realității și al răspunsului personal la aceasta. Aceste lucruri au fost consolidate prin exteriorizarea lor (comunicare verbală și nonverbală) în jocul de rol, respectiv în dialogul cu terapeutul. Exemplu: „Știi că tovarășii tăi pleacă în oraș să facă rost de marfă. Acum stai singur acasă. Datorită tratamentului nu ai poftă și nici dureri mari. Ce variante ai?”

3. MODALITATEA DE COMUNICARE ADECVATĂ ÎN TERAPIA CONSUMATORILOR DE DROGURI

Ca urmare a analizei rezultatelor cercetării experimentale desfășurate, se conturează câteva aspecte esențiale ale rolului comunicării în terapia consumatorilor de droguri. Terapia cu accent pe actul de comunicare, are menirea de a iniția desprinderea fostului toxicoman de starea psihică inițială - o stare negativă caracterizată prin pasivitate, confuzie și incoerența sistemului propriu de valori, depresie și stimă de sine scăzută.

3.1. Caracteristici ale implicării subiecților în „terapia prin comunicare”

Pacientul este implicat, prin participarea la comunicare cu psihologul, la propria terapie. Astfel, el evoluează dintr-o postură pasivă (cu comportament deviant și autodistructiv totodată) către o alta, în care joacă un rol activ. Este participant intenționat și susținut la un act de comunicare firesc, care are finalități terapeutice.

Toxicomanii implicați în această terapie au participat de fapt la acte sociale complexe. Această participare și contextul situațional în care are loc (mediu fizic-cabinetul unde s-au desfășurat terapia și cercetarea), contextul social și mesajul comunicării, reprezintă factori securizanți pentru subiecți. În felul acesta, ei nu mai sunt marcați de tensiuni și angoase și se pot concentra asupra propriei persoane și a situației în care se află.

În acest context situațional fizic (inclusiv al comunicării) are loc o schimbare semnificativă

în statutul și rolul subiecților. Din consumator de droguri, adică „victimă”, „personaj negativ” sau „pacient”, ei *devin parteneri de comunicare*, în relații normale de comunicare. Noua poziție, clar definită, este valorizantă și are un rol formativ. Ea presupune ieșirea din triunghiul dramatic (E. Berne) unde tânărul consumator oscilează între pozițiile de victimă și persecutor și adoptarea (chiar și pentru scurt timp) a unei poziții de viață sănătoase (Eu sunt OK, Tu ești OK). El relaționează în acele momente în mod adecvat (raportându-se la „aici și acum”) cu partenerii de comunicare (terapeut, alți tineri etc) și cu realitatea înconjurătoare.

3.2. Roluri ale subiecților în situația de comunicare terapeutică

Fostul consumator de droguri este emitător (E) și astfel își descarcă tensiunile, angoasele și frustrările (resimțirea acută a marginalizării și izolării de către cei din jur-prieteni, foști parteneri, colegi, vecini etc; sentimentele de spaimă că efectele negative ale drogului sunt definitive și ireversibile-starea fizică proastă, scăderea capacităților intelectuale și tocirea afectivă, scăderea libidoului); își face cunoscute întrebările și interesele.

De asemenea, fostul consumator de droguri este receptor (R), primind astfel informații necesare pentru a înțelege starea în care se află și căile de urmat. Pe lângă acestea tinerii consumatori implicați în acest program primesc atenție și respect (a căror lipsă este acut resimțită la vârsta lor), recunoaștere a potențialului și a valorii lor ca indivizi în acel moment.

3.3. Rezultatele obținute: interpretări și comentarii din punct de vedere terapeutic și psihologic

În urma analizei și interpretării comparative a rezultatelor experimentelor realizate cu cele două loturi (experimental și martor), am putut constata că subiecții își afirmă și ameliorează personalitatea prin „terapia prin comunicare”. Cercetarea făcută și analiza rezultatelor acesteia, precum și activitatea terapeutică desfășurată conduc la determinarea unor modalități de comunicare adecvată în terapia consumatorilor de droguri.

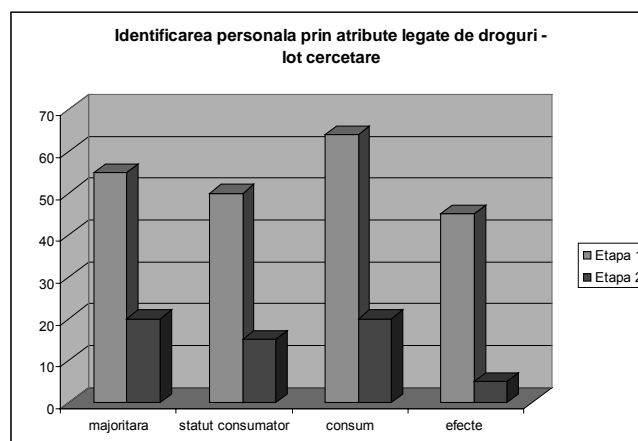

Figura 1

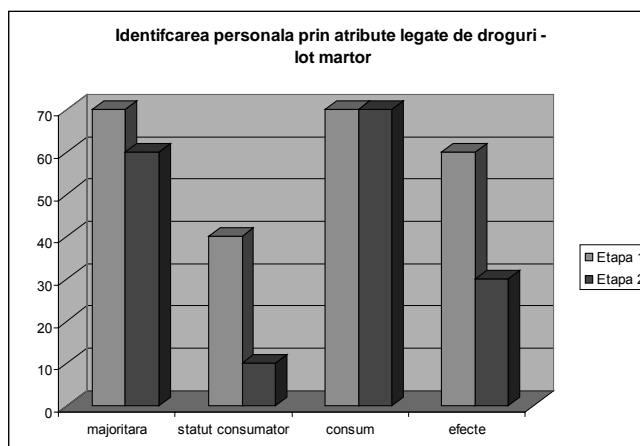

Figura 2

Astfel, considerăm că punctul de plecare al acestei terapii trebuie să fie adoptarea *unei atitudini deschise*, lipsite de mesaje moralizatoare și de atitudini distante și autoritare față de subiecți, deoarece este vorba despre adolescenți și tineri care au adoptat, fixat chiar, un comportament deviant, comportament pe care acum ei și-l asumă: fie culpabilizându-se și diminuându-și foarte mult imaginea de sine, fie adoptând o atitudine de frondă și de negativism; ambele însă sunt contraproductive în terapie. Este nevoie așadar de promovarea, de adoptarea unei atitudini deschise și tolerante, necesară pentru desfășurarea cu succes a terapii.

Esențială în acest caz este *stabilirea unei relații empatice* între subiect și cercetător (psiholog și pacient). Este esențial pentru această relație să înceapă cu ascultarea empatică a mesajelor adolescenților și tinerilor toxicomani. De asemenea, pacienții trebuie să se implice în mod real în relația de comunicare prin care are loc terapia. Este necesar ca ei să pună întrebări și să dea răspunsuri, să solicite informații asupra stadiului și asupra situației în care se află și a evoluției lor în tratament etc.

4. CONCLUZII

Cum fenomenul consumului de droguri presupune (așa cum au arătat mulți autori) o „infirmitate comunicațională” (V. Prost, 1988; R. Rășcanu și M. Zivari, 2002), terapia consumatorilor de droguri poate și trebuie să fie o terapie prin și pentru comunicare.

Acest fapt este confirmat pe deplin de rezultatele cercetărilor experimentale. În urma participării la acest program terapeutic, la subiecții din lotul experimental s-a constatat că:

- există o *scădere considerabilă a tensiunii psihice și a gradului de frustrare și remodelarea dorințelor și nevoilor*, în conformitate cu caracteristicile comportamentului normal acceptat de către normele morale și sociale și cu posibilitățile reale ale fiecăruia dintre subiecți;
- are loc *îmbunătățirea imaginii de sine*;
- încep *modificări pozitive ale modalităților de interrelaționare*.

Așadar, folosirea accentuată a comunicării poate fi deosebit de utilă în *abordarea terapeutică a consumatorilor de droguri*.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Buisman, W. (2004), *Context și metodă. Cazul românesc, Secolul XXI.Drogul*, București, Nr. 1-2-3-4, pp.35-45;
- Cucu, G. (2003), *Introducere în cercetarea psihologică*, Ed. Sylvi, București;
- Dafinoiu, I. ,Varga, J.-L. (2005), *Psihoterapii scurte*, Ed. Polirom, Iași;

- Holdevici, I., *Elemente de psihoterapie*, Ed. All, București;
- Prelipceanu, D., Voicu, V. (coord) (2004), *Abuzul și dependența de substanțe psihoactive*, Ed. Infomedica, București
- Rășcanu, R. (2000), *Introducere în psihologia aplicată*, Ed. Ars Docendi, București;
- Rășcanu, R., Zivari, M. (2002), *Psihologie și psihopatologie în dependența de drog*, Ed. Ars Docendi, București;
- Simache, D. (2006), *Aspecte ale comunicării și rolul ei în fenomenul consumului de droguri la adolescenți*, teză de doctorat, București;
- Slama-Cazacu, T. (1999), *Psiholingvistica. O știință a comunicării*, Ed. All Educațional, București;
- Stewart, I., Joines, V. (2004), *AT astăzi. O nouă introducere în analiza tranzacțională*. Ed. Mirton, Timișoara.

PERCEȚIA PRIN CULTURĂ ȘI EVALUAREA PRIN ATRIBUIRE

Gelu V. TODEA

Asociația Psihologilor din Banat, Timișoara, România
todeavgelu@yahoo.com

REZUMAT

În universitățile din România se pune, oarecum discret, problema evaluării formatorilor universitari de către studenți. Prin cercetarea de față dorim să implicăm segmentul cultural prin răspunsurile date la cunoscutul chestionar proustian, de către un număr de 120 de studenți la psihologie (anii II, III și IV) (N=120), în raport cu un cadru didactic. Percepția sub semnul anonimatului, pe care au avut-o studenții, despre o persoană care are rolul să-i formeze, considerăm că este mai aproape de realitate dacă este provocată de un filtru cultural cunoscut, decât prin prisma formală a unei scale de evaluare descriptivă determinată instituțional. Calitatea, nivelul acesteia, este liberă să primeze prin provocarea declanșată de descriptorii chestionarului proustian.

Analiza pe care am făcut-o, la un prim nivel, pe lângă faptul că trădează în mod normal diversitatea perceptivă a subiecților eșantionului a dus și la descoperirea calităților și defectelor persoanei evaluate. Referințele se fac nu numai la rolul pe care-l joacă, ci și la persoana însăși. Acest lucru ni se pare mai important și justifică ipoteza noastră că persoana este importantă, și nu statutul, rolul jucat putând să susțină sau nu statutul datorită caracteristicilor personale.

În psihologia aplicată există riscul real să facem o psihologie de status și nu o psihologie a persoanei.

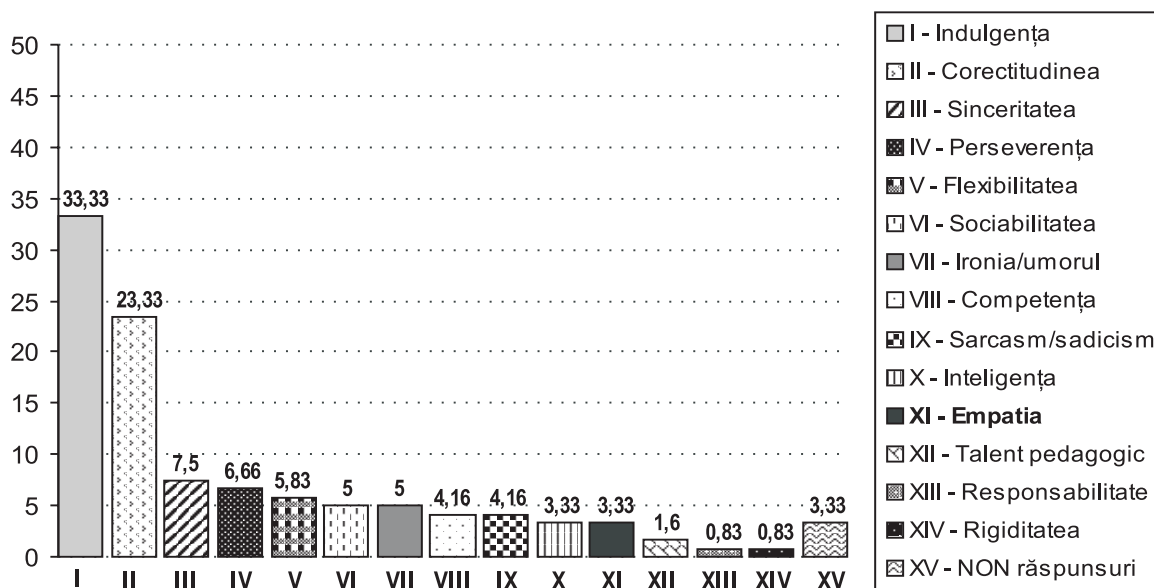
ABSTRACT

In Romanian Universities one possesses a discrete problem: the evaluation of university lecturers by students. The present research intends to implicate the cultural segment through the responses given at the well known Proust Questionnaire by 120 psychology students (II.nd and III.th year of studies) with respect to a professor. Students were able to anonymously perceive the person entitled to form them. This perception is considered to be more close to reality if it is provoked by a well known cultural filter, instead of the descriptive evaluation scale formula of an institution. Quality and level of the perception overrule, because they are triggered by the descriptors of the Proust Questionnaire.

My analysis reveals at a first stage the perceptive diversity of the test sample components and discovers the qualities and defects of the evaluated person. We refer hereby not only to the role that is played, but also to the person playing it. This seems very important to me and justifies our hypothesis that the person is significant and not the status. The role played by the person can sustain or relinquish the status because of the personal characteristics.

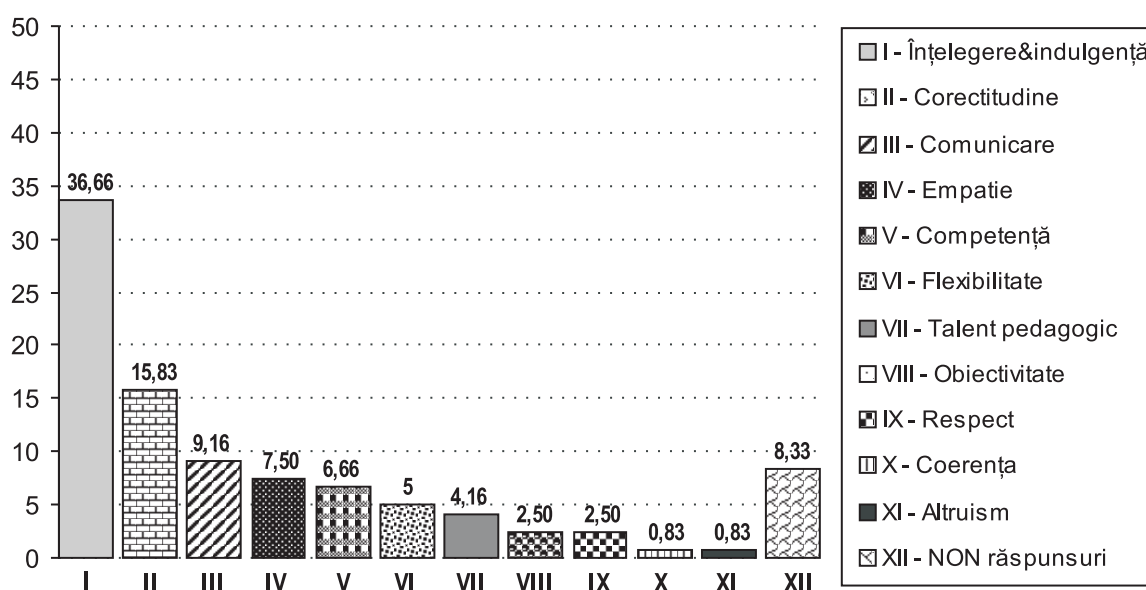
There is a real risk in applied psychology that we undertake status psychology instead of the person's psychology.

1. Care este principala trăsătură dorită la profesor?

1. Diversitatea mare a opțiunilor studenților în legătură cu profesorul apreciat, în primul rând relevă subiectivitatea naturală a percepțiilor personale. Dacă însă luăm în considerare doar primele două locuri cu procente semnificative (I) *indulgența* (33,33%) și (II) *obiectivitatea* (23,33%), se poate emite ipoteza că cele două trăsături reclamate sunt oarecum contradictorii. Constrânși de severitate, studenții reclamă corectitudine și obiectivitate. Finalul ierarhiei (IX) *empatia* (3,33%), (XII) *talentul pedagogic* (1,6%), (XIII) *responsabilitatea* și (XIV) *rigiditatea* (0,83%), confirmă probabil existența acestor trăsături. Spiritul critic al evaluărilor perceptivă se deosebește spre finalul ierarhiei, însă destul de reținut.

2. Ce calitate se dorește să se întâlnească la dvs.?

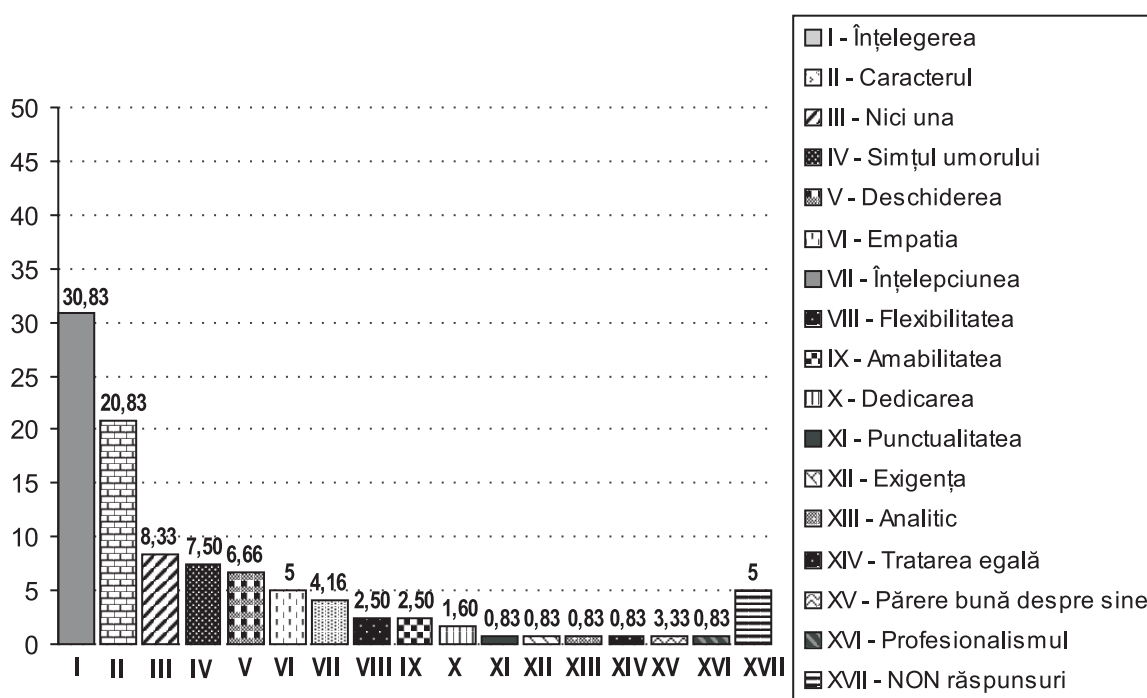
2. Calitățile dorite la persoana celui apreciat sunt confundate adesea cu trăsăturile exprimate la itemul 1. A se vedea primele două locuri, care sunt dorite aproape în aceeași

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

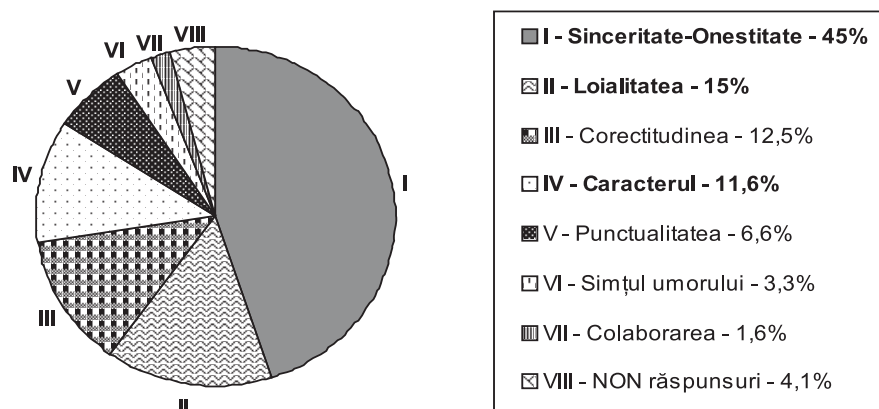
măsură ca și la itemul 1 (trăsătura dorită). χ^2 calculat este ne semnificativ. Spiritul critic se accentuează astfel, validându-se cazuistic. Este ceva normal la un eșantion accentuat compozit. *Empatia* (IV) dorită se poate anexa la (I) și avem un procent de circa 44%. Am făcut această asociere pentru că este foarte probabil ca studenții să înțeleagă încă calitatea empatică asociată cu *indulgența* și cu *înțelegerea* (I = 36,66%).

3. Ce calitate ar fi de preferat să o aibă?

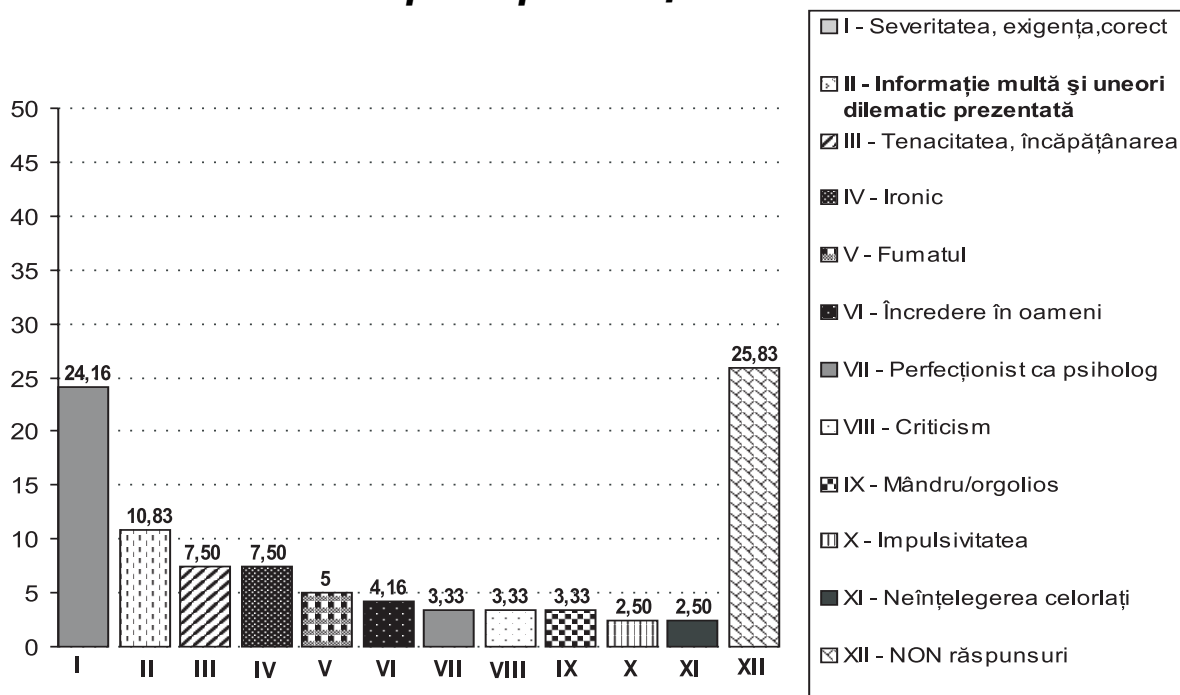
3. Și la itemul 3 calitățile reapar, de exemplu (I) *înțelegerea* (30,38%) revine pe primul loc, ca un „leit motiv” și sperăm că se referă la prezența implicită a antonimului său relativ numit *exigența*, care apare pe locul XII (0,83%). Paleta largă de stadii de formare în care sunt incluși subiecții, anii II, III, IV, focalizează oarecum primele locuri, dacă luăm în considerare și cei 8,33% (III) care răspund că cel apreciat ar avea toate calitățile dorite la persoana sa. Problema *caracterului* (II = 20,33%) - a se vedea și itemul nr. 4 (IV = *caracterul*) (11,66%) - este o chestiune de alt ordin și vizează o trăsătură globală a personalității. Însă, ceea ce au înțeles studenții prin acest construct, se pare că vizează o tendință critică la adresa evaluatului. Menționăm că metoda a fost aplicată totdeauna la început de an universitar, excepție făcând anul II la care s-a aplicat după sesiunea de examene din iarnă. Studenții au avut timp într-un semestru să-și cunoască profesorul? Probabil o persoană exigentă este greu de înțeles și atunci caracterul apare ca o posibilă valoare morală în reprezentările lor, doar (0,83%) la (XII), (XIV), (XVI) solicită o *exigență*, *tratare egală* și *profesionalitate*.

4. Ce cred că prețuiește cel mai mult la prietenii săi?

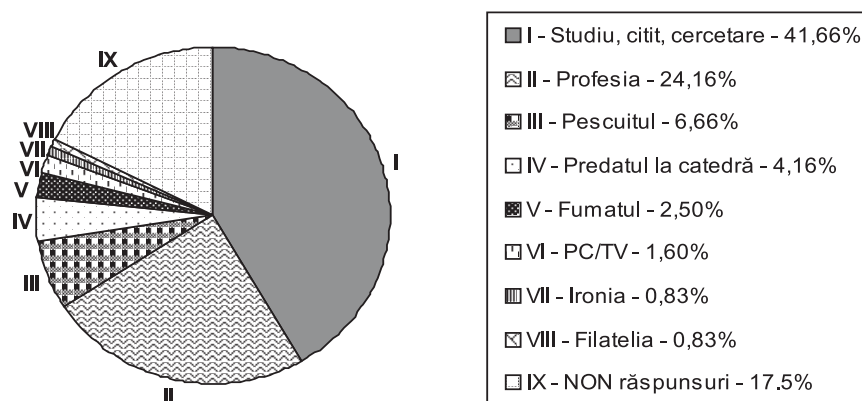
4. Presupunem că în cazul itemului 4, plaja este mai redusă și proporțiile (%) mai semnificative, opinind că aici percepția studenților în raport cu subiectul apreciat, se apropie de o convergență evaluare, validând ierarhiile anterioare. *Simțul umorului* (VI = 3,33%) apare mai pregnant de data asta. Majoritatea studenților au înțeles, se pare, mesajul profesorului evaluat privind valorile morale pe care le apreciază la studenții la psihologie.

5. Care este principalul defect?

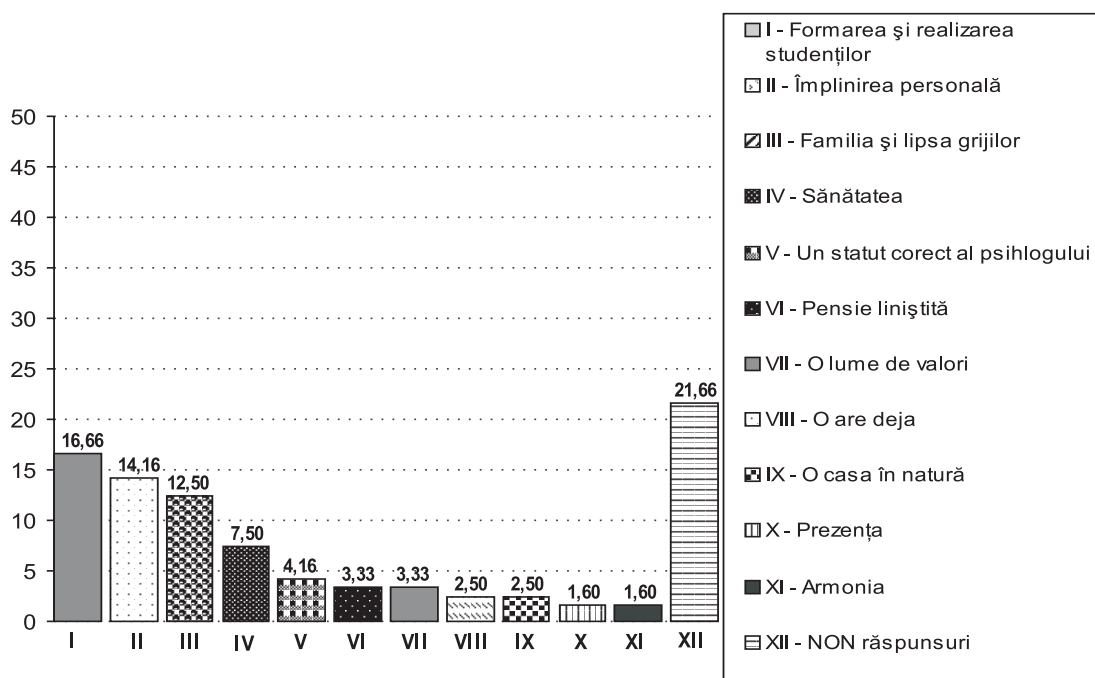
5. Aici percepția studenților pare că excelează printr-o anxietate în raport cu sarcina de a evalua, subiecților nu li s-a cerut numele, totuși *NON răspunsuri* s-au înregistrat (25,83%). Acest lucru poate ascunde spirite critice pe care le-am fi dorit să se manifeste. Însă acest tip de sarcină este nouă pentru studenții din România. Ne atrage atenția locul II (10,83%) *Informație multă și uneori dilematic prezentată*. Deși procentul este mic, totuși acest lucru înseamnă că profesorul trebuie să fie atent cu volumul de informație mai ales, și nu cu dilemele lansate. Aceste dileme credem că ar trebui să rămână pentru a incita structurile cognitive la analiză și sinteză, citit și rezolvare de probleme. Și *fumatul* îi este contestat în parte, au dreptate, fumează cam mult dascălul lor. Ne grăbim să constatăm că *neînțelegerea celorlalți* (XI) este percepută doar de 2,50% dintre studenți.

6. Care este ocupația sa preferată?

6. În cazul acestor opțiuni primele două locuri pot fi cumulate (65,82%), prin acestea studenții l-au perceput ca interesat în primul rând de profesie, cu aspectele acesteia pe care le consideră esențiale. Cei 17,5% care nu au răspuns (IX) sunt, probabil, cei care nu l-au înțeles, sau cei care absentează de obicei de la cursuri și de la lucrările de psihologie aplicată. *Pescuitul* (III) și *filatelia* (VIII) au fost două ocupații preferate pentru timpul său liber, acum însă abandonate. Profesorului i se confirmă faptul că imaginea sa este concordantă cu percepția studenților în ceea ce privește statutul și rolul său. Itemul este încărcat de conținutul constructului statut fără să releve trăsături de personalitate care doar se pot deduce.

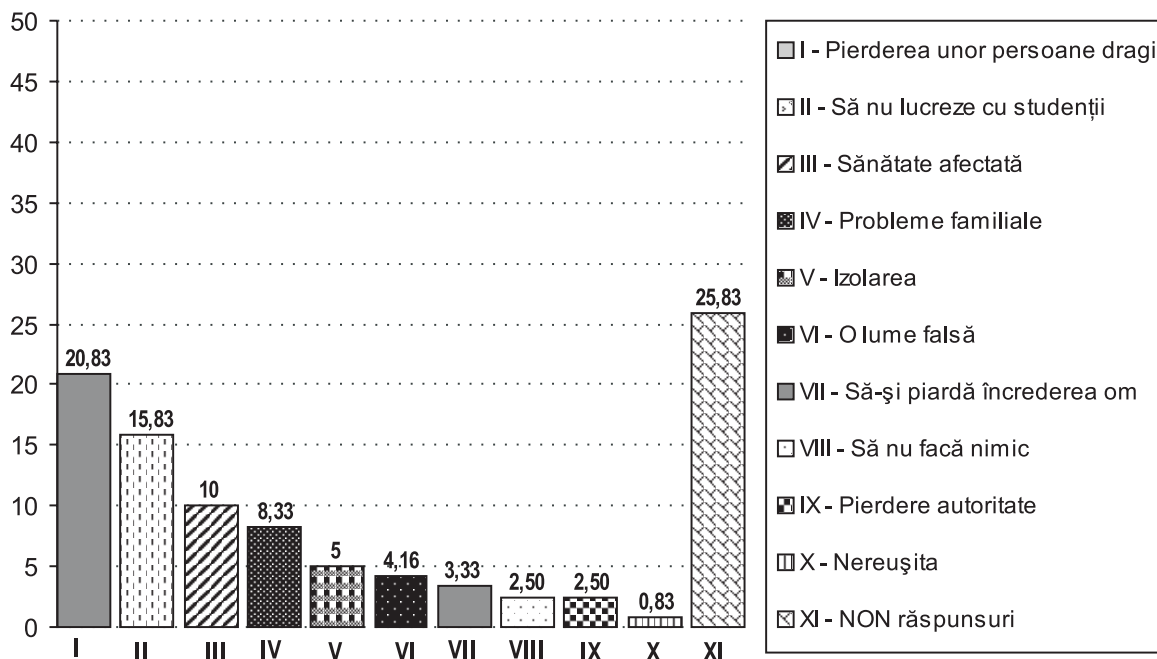
7. Care este fericirea pe care și-o visează?

7. Ierarhiile obținute la acest item îi pot da încredere că procedează totuși bine în ceea ce privește formarea studenților (I) *Formarea și realizarea studenților* (16,66%), și (V) *Un statut corect al psihologului* (4,16%). Nu știm sigur dacă *împlinirea personală* (II = 14,16%) este o țintă pentru profesorul în cauză, credem că este mai mult rezultatul unui proces proiectiv în sens pozitiv al studenților, care au specificat acest lucru pentru ei înșiși. Este o ipoteză doar. *NON răspunsurile* (XII) (21,66%) demonstrează o neintuire, chiar o necunoaștere a aspirațiilor

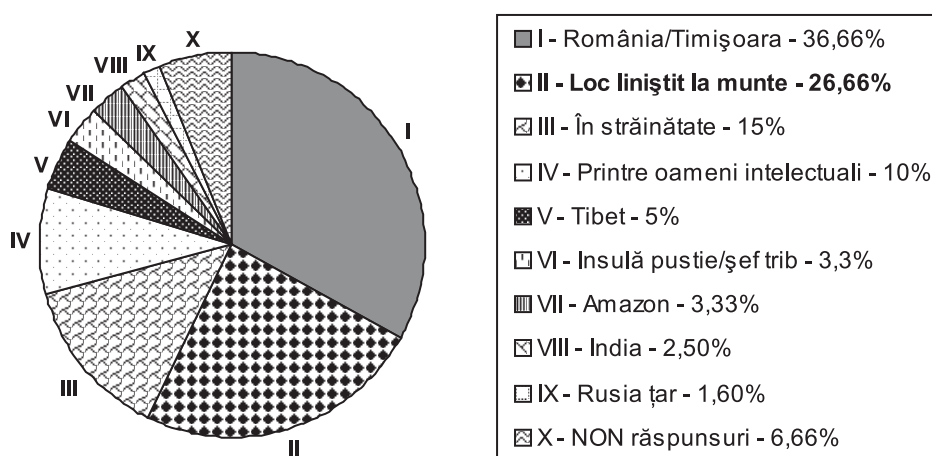
a celui care îi pregătește, de către o bună parte dintre studenți. Există și încercări empaticе, a se vedea (VII, IX, XI), care ar însuma circa 7,5% din răspunsuri. Trebuie remarcat locul (V) modest cu (4,16%), dar care știm că îl interesează direct pe evaluat.

8. Care ar fi nenorocirea pentru dânsul?

8. De la rezultatele acestui item locul (I) *Pierderea unei persoane dragi* (20,83%), cred că vizează direct și locul (II) *Să nu lucreze cu studenții* (15,83%). În rest sunt decelabili factori de stres obișnuiți pentru orice persoană din aceste timpuri. A se vedea I, III, IV, VIII, (VI) *O lume falsă* (4,16%), cu această incidență a răspunsurilor relevă, credem, o percepție corectă a unor studenți despre ce l-ar deranja foarte mult pe evaluat, sau locul VIII - *Să nu facă nimic* cu 2,50% incidență. Concluziile reies de la sine.

9. Care este locul în care ar vrea să trăiască?

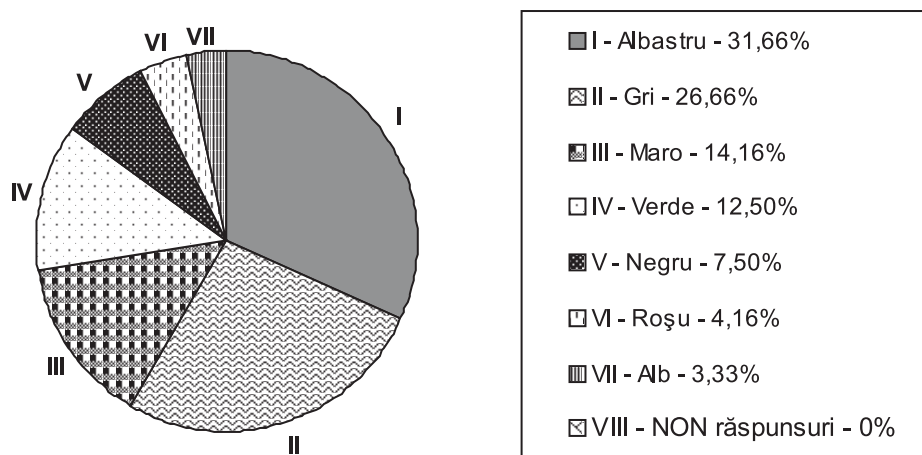

9. Majoritatea îl percep în general stabil privind locul unde ar vrea să trăiască și unde trăiește de fapt, (I) - *Timișoara* (36,66%), îi place acest oraș cu toleranța sa, cu valorile sale mai

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

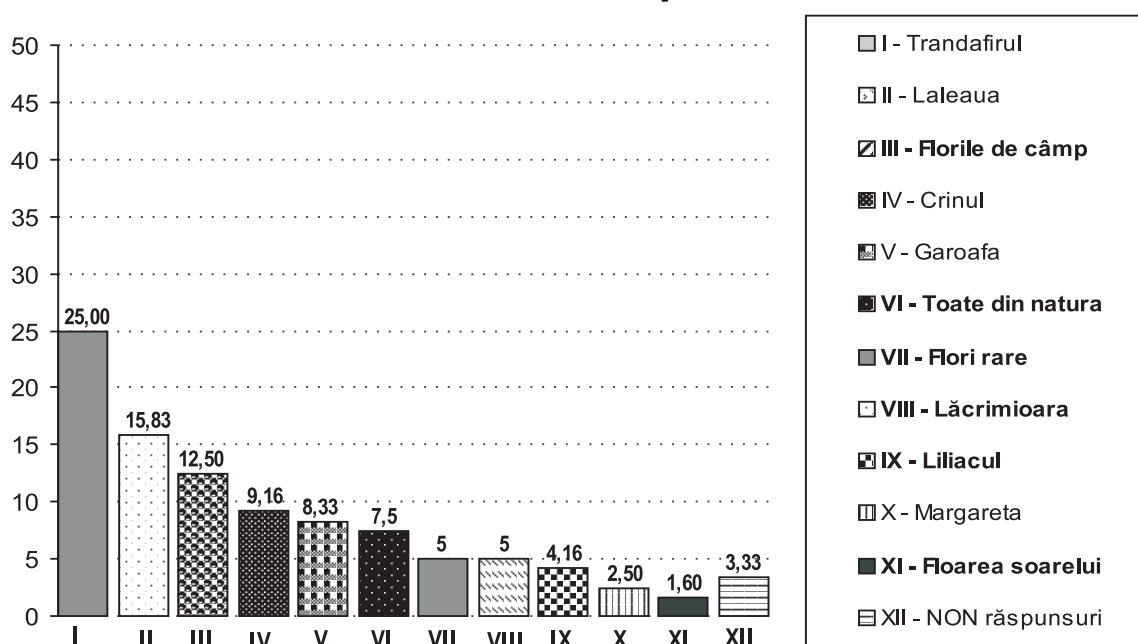
dinamice decât stabile, este un oraș prolific, uneori dilematic pentru oamenii cu principii rigide. Oarecum ne mulțumește că 10,00% îl consideră apropiat de lumea *intelectualilor*, deși unii îl văd că ar avea preferință pentru a locui în *străinătate* (III) (15,00%). Totuși, circa 10,5% îl văd expedit departe, pe *Amazon*, în *India*, în *Rusia* (țară, alocare de statut ușor forțată) și chiar în *Tibet*. Probabil la cursuri a amintit despre misterele lumilor de la antipodi. **Locul liniștit de la munte** (II) (26,66%) însă îl caracterizează cu adevărat și sunt aproape 27% dintre evaluări care au intuit această preferință, probabil crezându-l mai puțin sociabil sau mai repliat pe sine.

10. Care este culoarea sa preferată?

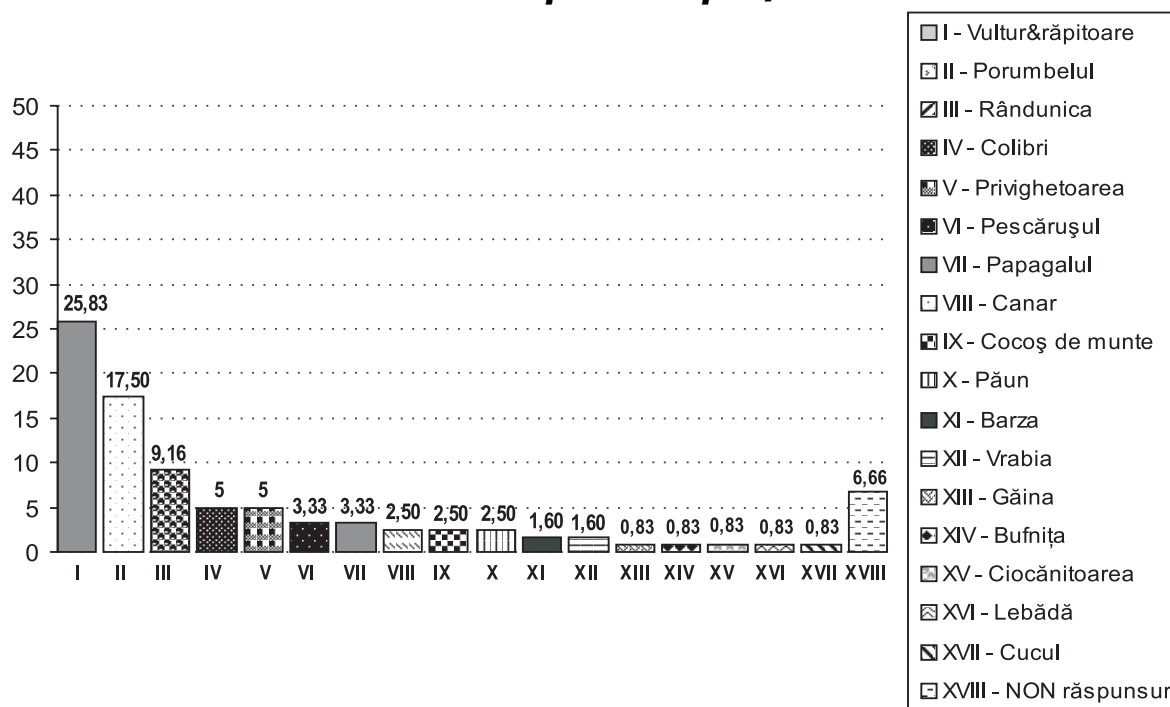
10. Nu ierarhia obținută intersează, ci conținutul acesteia și simbolistica sau semnificația culorilor (un Lüscher - forma scurtă - virtual). Nevoia de *liniște* îl face să fie privit ca o persoană care are nevoie de aceasta și speră să o obțină separat (II = 26,66%) de orice altceva (I = 31,66%), în raport cu *afirmarea* (VI = 4,16%) sau *dominarea* (IV = 12,50%). După cum observați, lejeritatea neangajării se manifestă prin simbolistica culorilor, (VIII = 0,00%). Nu se relevă nici o culoare orbitoare ca de ex. galbenul expansiv, auriu, strălucitor, nu apare albul sau culoarea părului celor bătrâni, (Bachelard, 1969, 1977, p. 180) care este plasat pe ultimul loc cu un modest 3,33%. *Albastrul* (I = 31,66%) este culoarea care provoacă cele mai mici șocuri emoționale (Bachelard, 1977, p. 194) cu referire la testul Rorschach, test prin excelență generator de situații proiective. Se pare că suntem dependenți de o civilizație a imaginii, în care ochiul este suprasolicitat, dar și puterea de evaluare în care se exprimă dorințe, la acest item nu avem non-răspunsuri. *Verdele*, deși este pe locul (V) cu 12,50%, incidența are semnificație terapeutică, (Rousseau R.-L., 1950, p. 30) ocupând locul empatiei. Îndrăznim să credem că procesul proiectiv s-a realizat cu efortarea unor niveluri ale dorințelor mai mult sau mai puțin inconștiente. Sperăm că cei 7,50% nu au făcut acel *șoc la negru* de care amintea documentat Rorschach despre răspunsul la planșa neagră. Poziția de top a *Griului* (II = 26,66%) ca și culoare preferată, credem că este intuită corect prin granița autoimpusă de nevoia de neutralitate în demersul său formativ (Luscher & Scott, 1980, p. 20), dar și insatisfacția este relevantă.

11. Care flori îi plac?

11. În general răspunsuri dezirabile (I = 25,00%). După Eliade însă, *trandafirul* este „minunea care înflorește și pe lemnul uscat” (Eliade, 1949, p. 253-254). Eșantionul fiind 90% format din persoane de sex feminin, este de presupus că perceperea a declanșat și un proces proiectiv de atribuire. „Eternul feminin merge mână în mână cu natura...” (Bachelard, 1969, p.280). Ierarhia personală ar fi: VIII, III, VII, IX, XI, VI. La itemul 10 procentul de *NON răspunsuri* este și în acest caz mic, doar 3,33%.

12. Care este pasărea preferată?

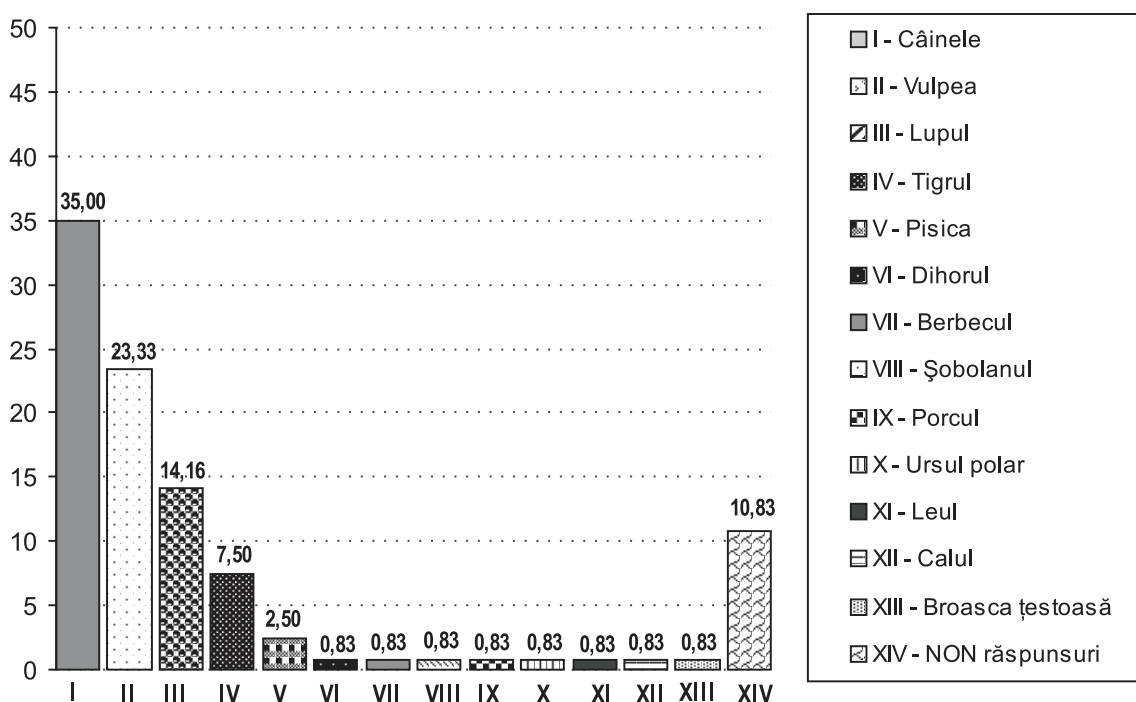
12. Procesul proiectiv de atribuire în cazul acestui item, este evident și cu o diversitate normală, mai mult este perceput iarăși exigent, ca o *pasăre răpitoare* (I = 25,83%), pentru

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

ca apoi să devină delicat în preferințe pentru circa 36 % dintre studenți (II, III, IV, V). În acest context preferințele dascălului se îndreaptă spre III, I, IV, V, VI, IX, XVI, XVII. De pildă *porumbelul* are un simbolism pozitiv în orice bestiar. Proiecția aceasta a dat ocazia unei regresii inconștiente. Pentru copii, porumbelul este un personaj frecvent văzut și încărcat prin remarcile părinților, de blândețe și ocrotire. Credem că exigența evaluatului este definită simbolic prin primele două poziții (I & II). Între un răpitor și un posibil vânat nu există grade de intermediere. „Imaginația maschează tot ce nu o slujește” (Bachelard, 1977, p. 83). Consultând ierarhiile, lucrurile se diversifică printr-o diversitate de „prăzi”. Pasărea în general simbolizează libertatea aeriană a mișcării. De la dezirabilitate la psihanaliză, se pare, calea este foarte scurtă.

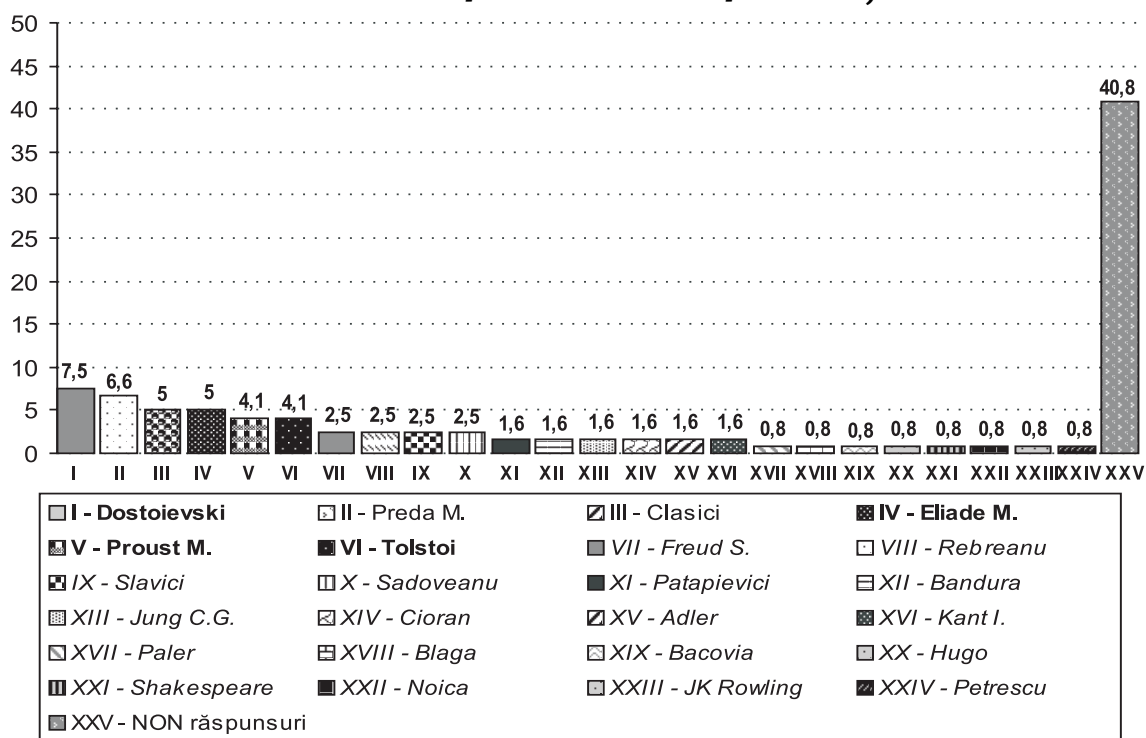
Percepția în legătură cu persoana evaluată este destul de contradictorie în acest caz, pe axa răpitor – răpît.

13. Care este animalul preferat?

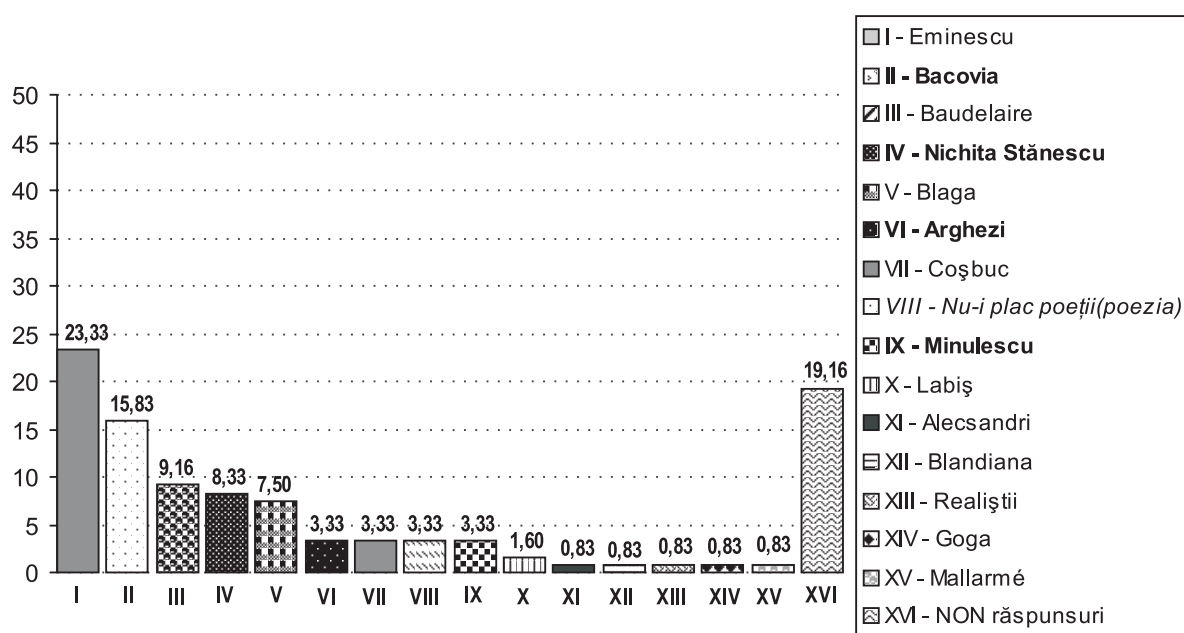
13. Dezirabilitatea locului I (*Câinele* cu 35,00%) este evidentă, însă locurile II, III, IV sunt atribuiri de animale care le preferă. În acest caz, aceste locuri întrunesc circa 45 % în concordanță cu preferințele dascălului, simbolistica unor anume animale a fost atribuită cu destul de mult succes. Simbolic i se atribuie ca preferințe animale care simbolizează *ferocitate* (III), (IV) (Bachelard, 1977, p. 103) și *viclenie* (II).

14. Care sunt prozatorii săi preferați?

14. Aici începem analiza cu locul XXV = 40,83% de NON RĂSPUNSURI, studenții ori nu au intuit convergent ce autori îi plac, ori aceștia nu au avut ca ocupație preferată lectura. Paleta largă ne confirmă faptul că este prezentată o mulțime mixată de autori cunoscuți la nivel cvasigeneral și imposibilitatea de a-i atribui vreo preferință frecventă. Mixajul este dovada clară că se face greu diferența dintre ce este un prozator și ce este un specialist, un filozof (Freud, Adler, Kant). 40,83% au evitat însă să răspundă, sau nu au știut ce să răspundă. Este o dilemă în acest caz.

15. Care sunt poeții săi preferați?

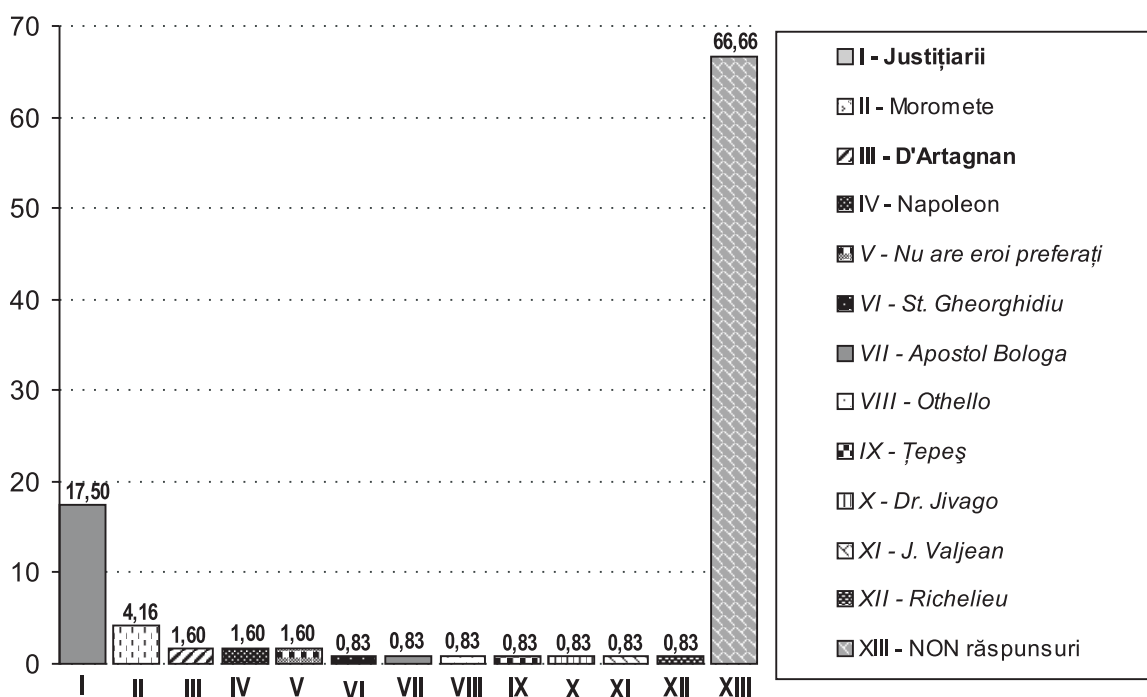
15. Itemul relevă, credem, mai mult amintiri din prozatorii citiți obligatoriu în liceu. Poetul

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

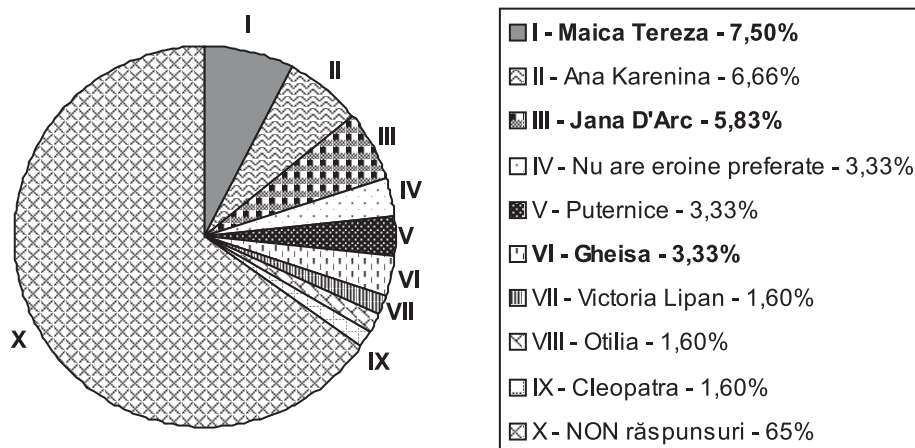
național este prezent mai mult ca dezirabilitate, însă circa 25,5% au reușit să surprindă unele din preferințele evaluatului indicându-i pe *Bacovia* (II) (15,83%) și *Baudelaire* (III) (9,16%). Interesant că 3,33% dintre studenți sunt secanți în apreciere *Nu-i plac poezii și poezia* și faptul că 19,16% au evitat să răspundă. Ori unii știu multă poezie și n-au găsit armonia acesteia în expunerile dascălului care în general este mai mult tehnic, ori nu știu autori de poezie care ar fi putut atribuiți dascălului lor. Există doar doi poeți străini în toată ierarhia ceea ce pune un semn de întrebare asupra brumei de cultură pe care ar fi trebuit ca studenții să o câștige încă în liceu.

16. Care sunt eroii săi preferați din literatură?

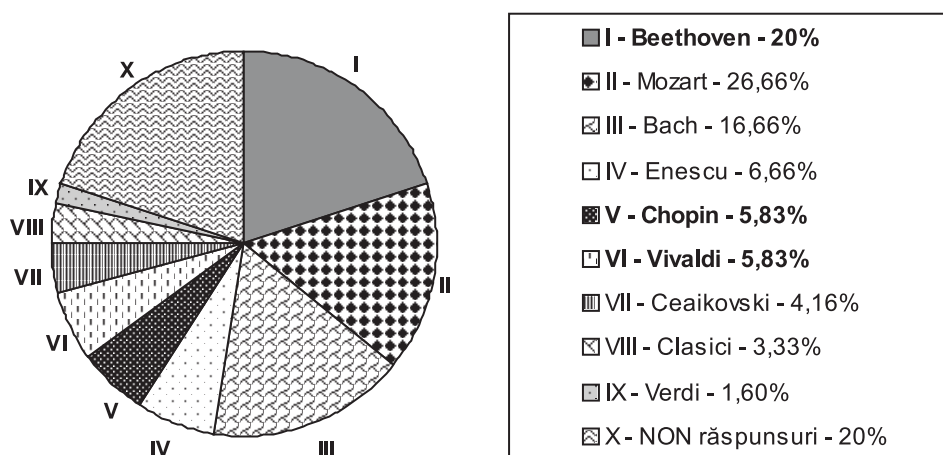
16. Consecvența cu care termenii ca *exigent*, *corect*, *transpar* și în alte atribuiri, apare și aici - (I) *justițiarii* (17,50%), ceea ce întregeste și mai mult imaginea pe care o au studenții în raport cu acest dascăl. Multe *NON răspunsuri* (XIII) (66,66%), ceea ce duce la relansarea ipotezei că „civilizația imaginii” își spune cuvântul. Cei circa 7,5% care au atribuit câțiva eroi din literatura română și câțiva din literatura universală, crează o rază de speranță privind asimilările culturale pentru o parte din viitorii psihologi. A se vedea de la locul V la locul XII. Eroii menționați sunt destine tragice, chiar contradictorii în tragismul lor, plasate între luptă și figuri abile politic. Le considerăm mai mult ca fiind o înșiruire de eroi cunoscuți de majoritatea oamenilor, sau cel puțin despre care s-a auzit.

17. Care sunt eroinele sale preferate din literatură?

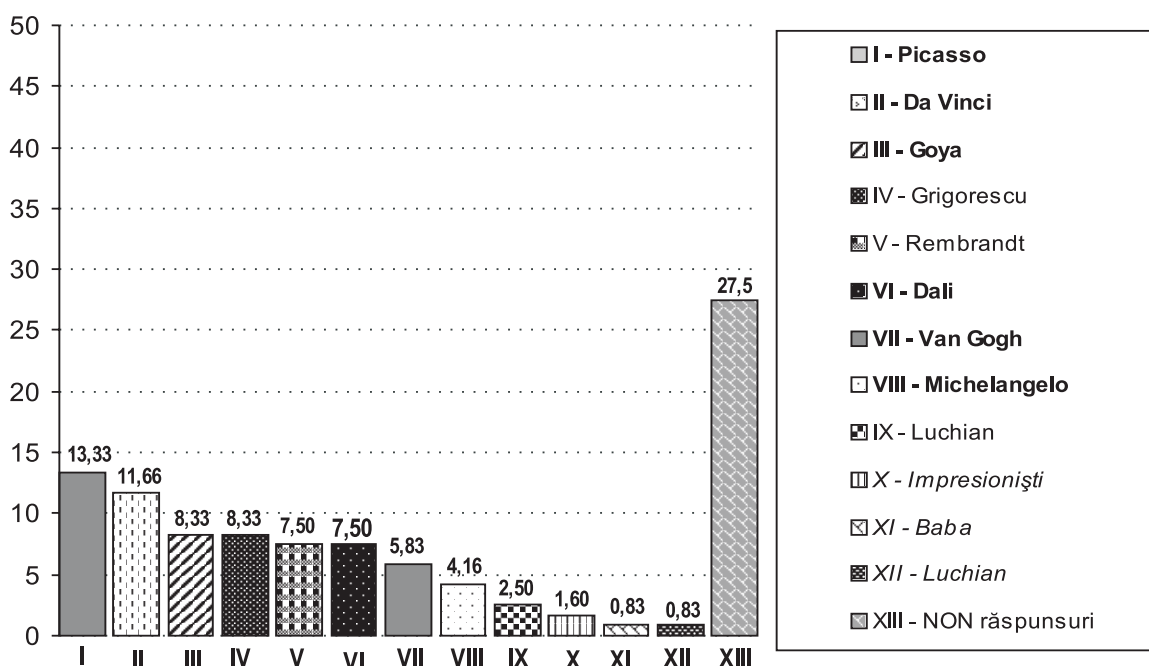
17. La eroine preferate, este decelabil în mod cu totul vizibil că 65% nu au răspuns, ori nu au știut, ori nu au reușit să afle dacă dascălul lor are preferințe printre eroinele literaturii. Nu credem că s-a scris despre *Maica Tereza* literatură în sensul adevărat al cuvântului, dar nu putem să nu apreciem opțiunea de 7,50% (I) sau (II) 6,66%, atribuit unei adevărate eroine clasice a literaturii universale, chiar dacă este o figură tragică. Poziția (III) ne oferă o luptătoare pentru libertate devenită deja mit. Se citește puțin din păcate.

18. Care sunt compozitorii săi preferați?

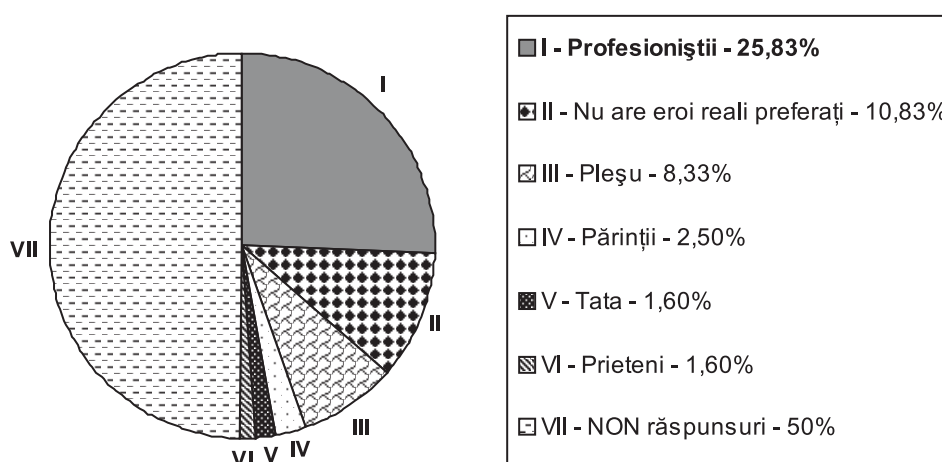
18. Dezirabilă poziția (I) *Beethoven* cu 20,0%, poate și pozițiile (II) *Mozart* și (III) *Bach*, însă circa 11% intuiesc preferințele dascălului, a se vedea (V) *Chopin* și (VI) *Vivaldi*. Ca să poți atribui altuia o preferință în mod acceptabil, trebuie să cunoști persoana și domeniul preferinței atribuite. Poate că un curs opțional de psihologia artei ar putea să creeze o deschidere spre asimilări culturale și estetice.

19. Care sunt pictorii săi preferați?

19. Trăim o civilizație a imaginii, atribuirile de mai sus o confirmă prin apropierea de preferințele mele (I, II, III, VI, VII, VIII, X, XI). Sunt și atribuiri ușor hazardate din cauză că în laboratorul de lucrări aplicative există reproduceri ale lui *Dali* și *Van Gogh*, dar mai există și o reproducere *Ed. Munch* „Strigătul”, medievalul și tragicul pictor nefiind menționat în acest context. Totuși 27,5% dintre studenți nu au răspuns la acest item, probabil nu sunt dintre cei care frecventează muzeele, expozițiile, sau au evitat pur și simplu să facă atribuiri.

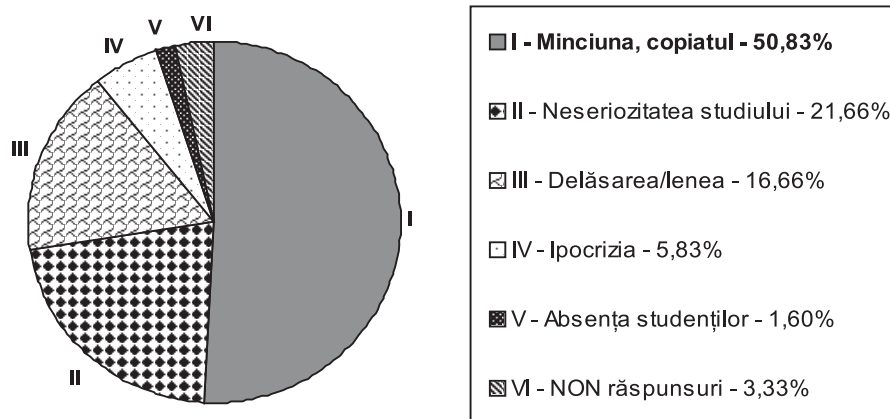
20. Care sunt eroii săi reali preferați?

20. Să ajungem la realitate, aici poziția (I = 25,83%) *Profesioniștii* este convergentă cu preferințele dascălului: N. Mărgineanu, A. Binet, Bandura, I Radu, Lahy, Da Costa etc. Ne bucură că *Andrei Pleșu* este amintit în circa 8% din cazuri. Faptul că 10,83% afirmă că *nu are*

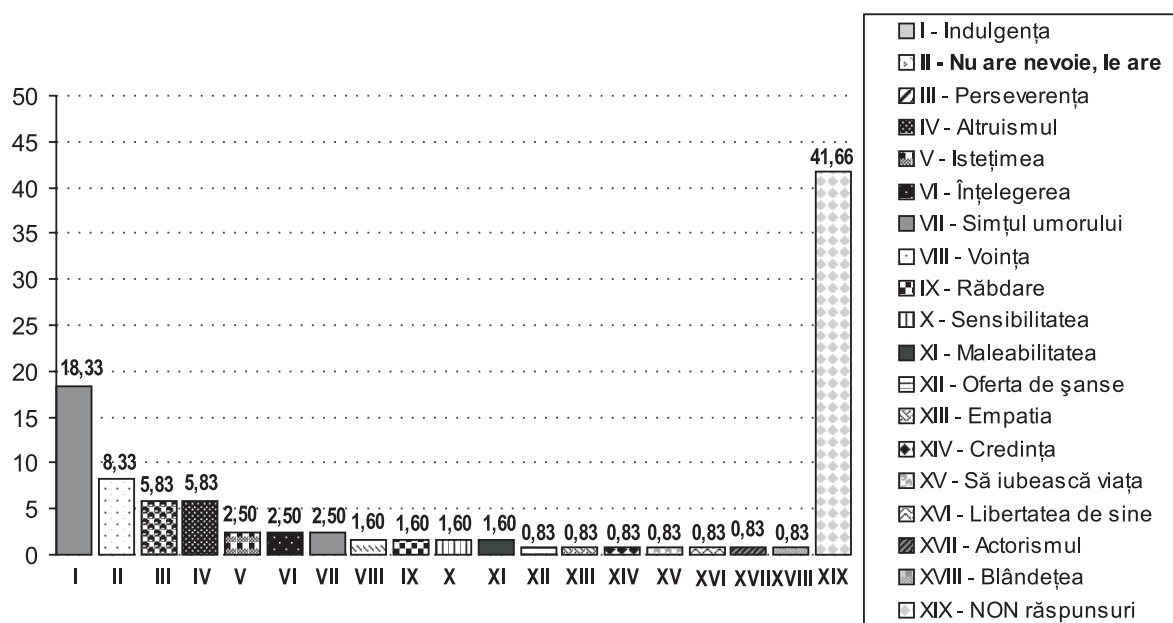
eroi preferați este normal, probabil că dascălul nu s-a exprimat decât puțin despre preferințele sale. Modelele familiale și cele educaționale sunt prezente și dezirabile în acest caz.

21. Ce urăște cel mai mult?

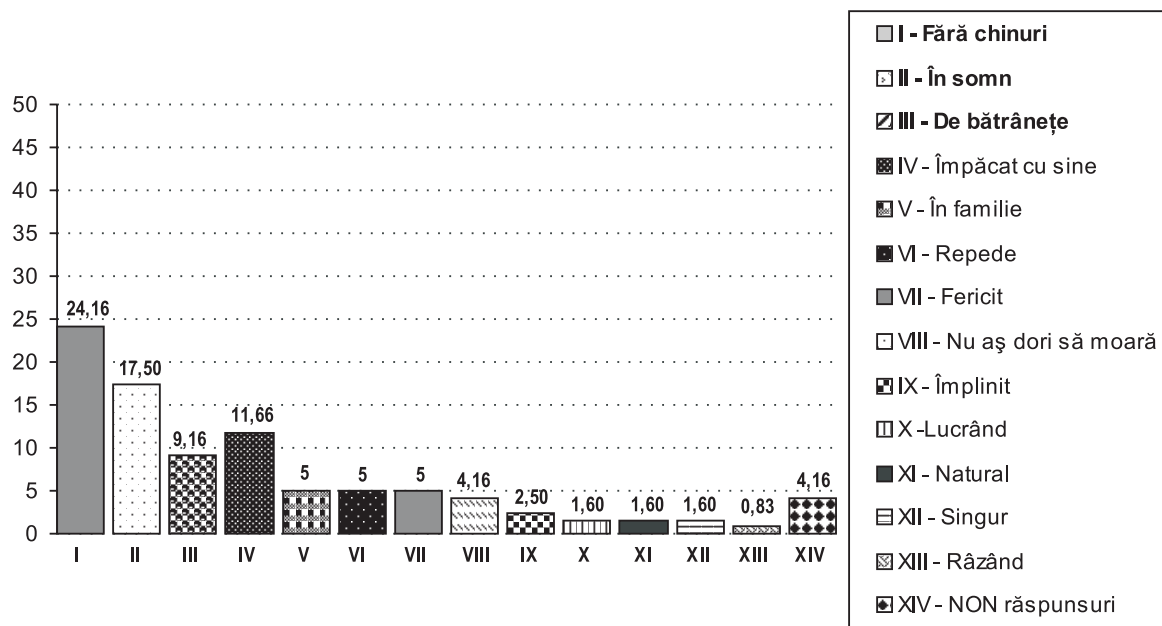
21. Revenim la nivelul de proiecție prin prisma statutului de student (I) *Minciuna, copiatul* (50,83%) asupra profesorului care, se pare, moralizează prea mult sau este exigent, lucru pe care-l confirmă și atribuirile de la primii itemi, percepția studenților fiind corectă în majoritatea cazurilor. Acest lucru este printre primele imagini care se formează în temporara microcultură studențească. Dacă vom cumula primele 3 locuri vom obține un procent semnificativ cu atribuiri convergente, circa 89% dintre atribuiri.

22. Calitatea nativă dorită de dânsul

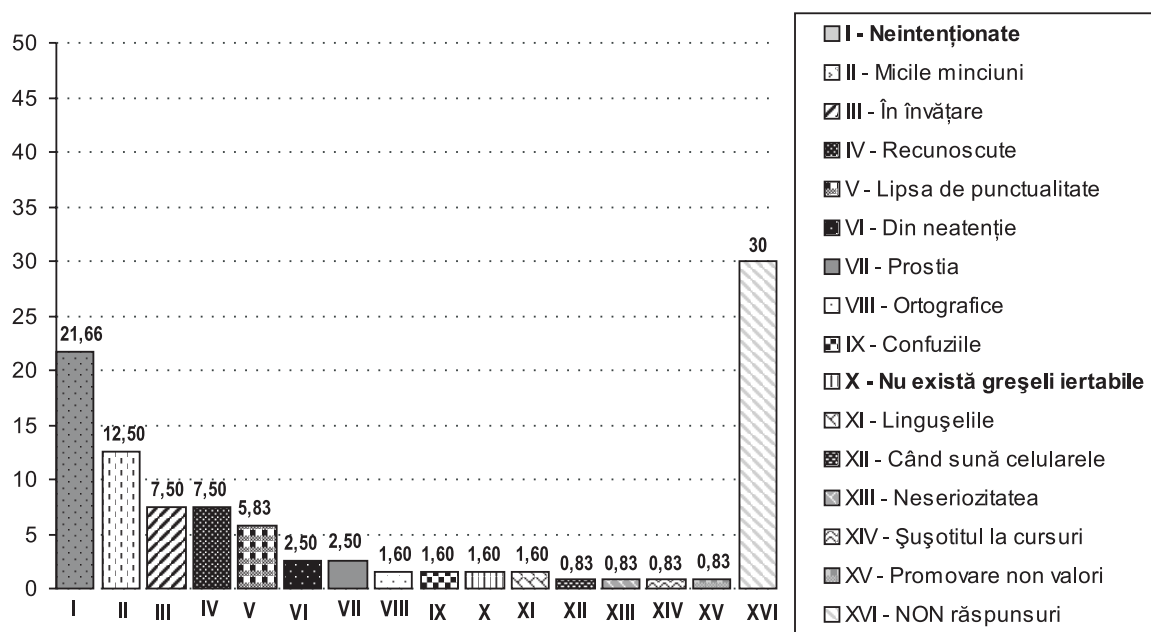
22. Proiecția este clară, 18,33% atribuie că ar dori să fie *indulgent* (I), dar și o apreciere pozitivă de saturație personală „are calități și nu-și mai dorește” (II = 8,33%). În rest, paleta este largă ca la orice evaluare subiectivă. De pildă, cineva vrea ca dascălul lor să fie *empatic*, altcineva să *iubească viața*, altcineva să fie *blând*. Personalizări perceptiv normale.

23. Cum ar dori să moară?

23. Tema morții este foarte serioasă pentru orice vârstă, ne face să fim toți mai puțin sarcastici, să fim blânzi și uneori pragmatici: (VII) *repede*, (XI) *lucrând*, paleta este largă și plină de condescendență, chiar 4,16% *nu ar dori să moară* (VIII). Destinul morții este inevitabil.

24. Ce greșeli ar trebui să le ierte?

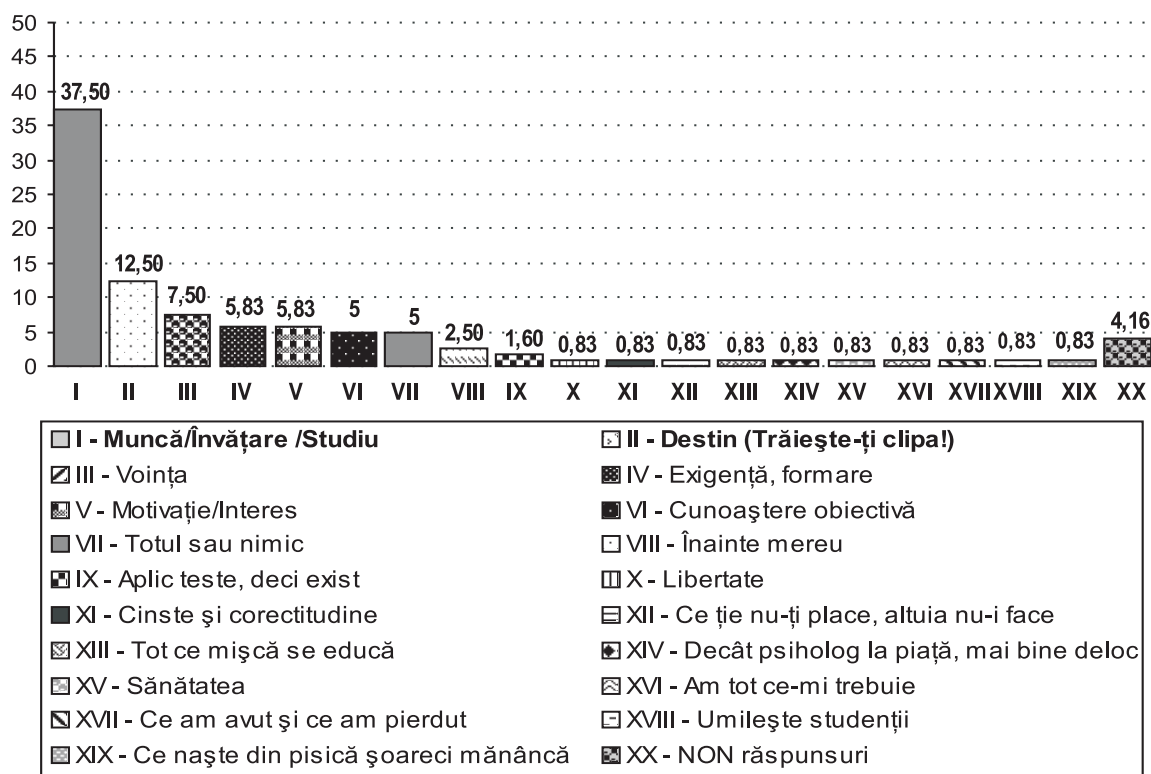

24. Revenim la realități studentești și la etică formativă. Greșeli ca *cele neintenționate* (21,66%), *recunoscute* (7,50%) și cele specifice sălilor de curs (III, V, VIII, XII, XV), duc la o ierarhie în care opinia de grup contează.

Atribuirile de la acest item depind mult de educația anterioară ajungerii în sălile de curs ale facultăților. Paleta atribuirilor de mai sus privită în ansamblu, ne oferă o imagine a unei săli de curs în anii 2006/2007. Este important ca dascălul să spună ce-l deranjează de la început,

ca aceste erori să intre în procesul de atribuire. Din păcate, *non-răspunsurile* (XVI) sunt în proporție semnificativă - 30%, chiar dacă nu s-a cerut din start nominalizarea completării.

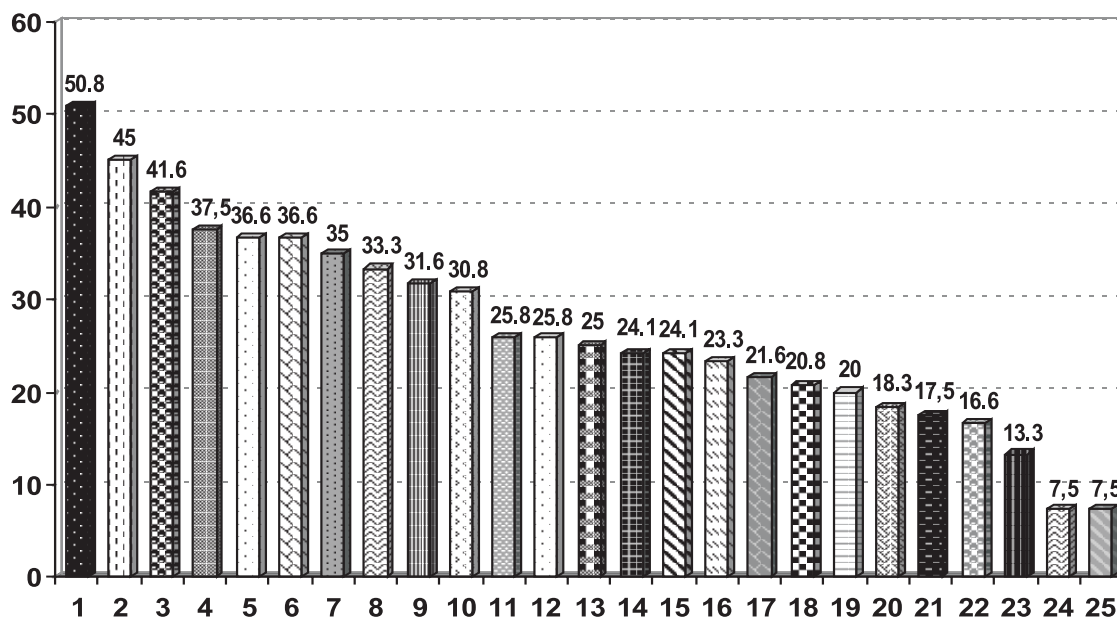
25. Deviza sa în viață este

25. Deviza de viață a dascălului în cauză în raport cu studenții, este corect percepută în 37,5% din cazuri, deviză care îl onorează. Dacă facem un cumul de procente la itemii (III, IV, V, VI, XV) se tinde spre un procent total de circa 62% pentru *studiu și muncă motivată*.

Apare și *simțul umorului* necesar, bineînțeles cu tentă ironică tip studentesc ce o considerăm perfect normală (II, X, XIII, XIV, XV, XVIII, XX). Paleta este largă datorită libertății în exprimare, fapt confirmat de procentul mic de non-răspunsuri (4,16%).

Dacă vom selecta primul loc al ierahiei de la fiecare item, se poate obține un profil relativ al celui evaluat. Profilul condensat și ierarhizat se prezintă astfel:

1. Ce urăște cel mai mult? - **Minciuna, copiatul**
2. Ce cred că prețuiește cel mai mult la prietenii săi? - **Sinceritate, onestitate**
3. Care este ocupația sa preferată? - **Studiu, citit, cercetare**
4. Deviza sa în viață este? - **Muncă, învățare, studiu**
5. Ce calitate dorește să întâlnească la dvs? - **Înțelegere & indulgență**
6. Care este locul în care ar vrea să trăiască? - **România/Timișoara**
7. Animalul preferat? - **Câinele**
8. Principala trăsătură dorită la dânsul? - **Indulgența**
9. Culoarea preferată? - **Albastru**
10. Ce calitate ar fi de preferat să o aibă? - **Înțelegerea**
11. Pasărea preferată? - **Vultur & răpitoare**
12. Eroii reali preferați? - **Profesioniștii**
13. Care flori îi plac? - **Trandafirul**
14. Cum ar dori să moară? - **Fără chinuri**
15. Care este principalul său defect? - **Severitatea, exigența, corectitudine**
16. Poeții preferați? - **Eminescu**
17. Greșelile care ar trebui să le ierte? - **Neintenționate**
18. Care ar fi nenorocirea pentru dl. profesor? - **Pierderea unor persoane dragi**
19. Compozitorii preferați? - **Beethoven**
20. Calitatea nativă dorită la dânsul? - **Indulgența**
21. Eroii săi preferați din literatură? - **Justițiarii**
22. Care este fericirea care și-o visează? - **Formarea și realizarea studenților**
23. Pictorii preferați? - **Picasso**
24. Eroine preferate din literatură? - **Maica Tereza**
25. Prozatorii preferați? - **Dostoievski**

Concluzii:

Percepții și atribuirii: percepția ca instrument și atribuirea ca rezultat al intersubiectivităților. Analiza răspunsurilor la chestionar și analiza locurilor I în ierarhiile obținute, duce la o serie de concluzii, credem destul de interesante:

1. Cu cât atitudinea unei persoane este mai pregnantă, este percepută ca atare de un grup mai mult sau mai puțin eterogen.

2. Statutul blochează libertatea atribuirilor în mare măsură și atunci apare refugiul în dezirabilitate sau în varianta non-răspuns.

3. Un astfel de chestionar aplicat în scop de evaluare a altei persoane, a dovedit că este util un numai prin informația dată de locul I, ci și prin apariția libertății atribuirii la o sumă destul de mică de itemi, mai mult cere o dezvoltare culturală cel puțin medie.

4. Răspunsurile majoritare de atribuire oferă mai mult o concordanță dintre percepțiile convergente și mesajul oferit de evaluat conform statutului său.

5. Cu cât gradul de libertate atribuirii este mai mare și ține de experiențe individuale frecvente, cu atât atribuirea se face mai ușor și cu o plajă mai îngustă de opțiuni subiective. A se vedea itemii: 2 (**calitatea dorită**), 4 (**defectul pe care îl are**), 9 (**locul unde ar dori să trăiască**), 10 (**culoarea preferată**), 11 (**floarea preferată**), 13 (**animalul preferat**), 20 (**urăște cel mai mult**), 22 (**cum îi este dorită moartea**),

• În aceste cazuri s-au luat în considerare itemii cu cele mai mici procente de non-răspunsuri;

• Din datele obținute, aceste criterii - itemi ai chestionarului Proust, pot declanșa mai facil procesul de proiecție și mai ales cel de atribuire, ceea ce apropie caracterizarea evaluatului prin intuirea structurilor sale de personalitate și prin ușurința declanșării procesului proiectiv. Din acest motiv am și încercat o analiză prin prisma teoriei holistice;

• Se relevă și o axă de cunoaștere: calitate – defect, mai mult s-au înregistrat grade diferite pe această scală.

6. Celelalte criterii sunt mai dificile privind atribuirea, din următoarele posibile cauze: diferența de statut, necunoașterea pererințelor culturale ale evaluatului, lipsa de cultură generală la mulți evaluatori. Credem totuși că se pot selecta criterii informale de evaluare a cadrelor didactice universitare, care implicit duc la evaluarea calităților și defectelor aflate dincolo de crusta statutului care poate fi formată și susținută de acestea, sau care ne poate oferi un portret mai aproape de realitatea personalității evaluate.

BIBLIOGRAFIE SELECTIVĂ

- Durand, G., (1977), *Structurile antropologice ale imaginarului – Introducere în arhetipologia generală*, Ed. Univers, București;
- Eliade, M., (1949), *Traité d'Histoire des religions*, Ed. Payot, Paris;
- Eliade, M., (1961), *Myths, dreams and mysteries*, N.Y.
- Groeben, N., (1978), *Psihologia literaturii*, Ed. Univers, București;
- Luscher, M., & Scott, I., (1980), *Coulours test*, Ed. Pocket Psych, N.Y;
- Rorschach, H., (1997), *Psychodiagnostik*, Ed. P.U.F., Paris;
- Rousseau, R., L., (1950), *Les Couleurs*, Ed. Flammarion, Paris.

EXISTENȚA CLASEI DE MIJLOC, O REALITATE A ROMÂNIEI POSTDECEMBRISTE

Constantin ȚĂRAN

Facultatea de Psihologie a Universității „Tibiscus” din Timișoara
ctaran@tibiscus.ro

REZUMAT

*Pornind nu doar de la importanța științifico - teoretică, din perspectivă sociologică a studiului privind clasele sociale apărute în perioada postrevoluționară, temă care stârnește controverse mari în mediul academic, dorim să evidențiem existența în ansamblul social românesc, a celei mai importante clase și anume **clasa de mijloc**, încă neidentificată suficient și clar definită, care reprezintă un demers major pentru cercetător.*

Cum este firesc, într-o primă parte a cercetării noastre vom încerca pe baza studierii literaturii de specialitate destul de bogată, și a unor dialoguri cu specialiști consacrați abordării sociologice, adesea controversați, a stratificării sociale, să definim clasa de mijloc în contextul dezvoltării capitaliste a României.

ABSTRACT

*Beginning not only from the scientifically-theoretical importance from the sociological perspective of the study regarding the social classes that appeared in the post revolutionary period, the existence in the Romanian social assembly of the most important class, **the middle class**, not yet sufficiently identified and clearly defined, causes fiery debates in the academic environment.*

We consider it naturally and necessary, that in a first part of our paper to approach, on the basis of the study of the specialty literature which is pretty poor on this subject regarding the Romanian reality and on discussions with known specialists in the research and study of the social field, with all the controversies that appeared in the debating of the issues of social stratification, to define and clarify content aspects of the middle class in the context of the capitalist development of Romania.

1. CLASA DE MIJLOC DIN ROMÂNIA - ÎN CURS DE DEZVOLTARE

Așa cum afirmam încă la început, dacă ne vine destul de ușor să definim clasele sociale și să evidențiem partea lor de conținut fiindcă avem la îndemână o literatură de specialitate suficientă pentru a face acest demers în România, mai ales în privința clasei de mijloc, identificarea acesteia întâmpină o serie de dificultăți.

Una dintre dificultăți, care este și cea mai importantă, o constituie posibilitatea scăzută de a face comparații între clasa de mijloc din România, cu această structură socială care există în occident.

Punând semnul egal între cele două categorii de clase, luând în studiu caracteristicile de bază și în primul rând proprietatea, am putea afirma că în România, clasa de mijloc lipsește.

Însă după o analiză mai amănunțită a situației grupurilor sociale care au apărut după anul 1989 și îndeosebi după anul 2000, situația se prezintă astfel.

În România postdecembristă clasa de mijloc se „coace”, ea este în formare și se dezvoltă în condițiile unei structurări ce pune în evidență o serie de particularități. Înainte de a face referiri la asemenea trăsături particulare, se impune și trecerea în revistă a situației clasei de mijloc din România, atât între cele două războaie mondiale, cât și în perioada socialistă.

1.1. Clasa de mijloc în perioada precapitalistă și interbelică

Pe fondul creșterii necesităților de *cereale – marfă*, țările românești s-au dezvoltat prin crearea latifundiilor muncite în dijmă și clacă tradițională, dar și prin realizarea unei producții pe baza terenurilor monopolizate de boieri, care exploatau prin muncă silnică țăranii. Deci este în discuție perioada precapitalistă a țării noastre.

Odată cu depășirea producției de subzistență, prin obținerea de cereale – marfă, se poate aprecia că au apărut oamenii clasei de mijloc.

Regulamentele Organice (1831 în Țara Românească și 1832 în Moldova) introduc reforme și categorii importante care definesc clasa de mijloc și anume *funcționările sătenești*, instituție ce îndeplinea patru funcții: *catagrafie, încasarea birului, păstrarea banilor și judecata locală, negustoria sătenească și urbană, arendașii, micii industriași precapitaliști*.

Sintetic, premergătorii clasei de mijloc sunt *mandatarii obștei țărănești*, care aveau obligația să adune și să păstreze banii proveniți din biruri, să gestioneze judecățile locale, să efectueze poliție agricolă și activități de catagrafie.

Un alt segment premergător semnificativ al clasei mijlocii îl constituie *meșterii orașelor și din sate, micii industriași și negustorii ce acționau pe o piață capitalistă în formare, funcționarii și comercianții satelor și orașelor* (vezi și Maria Larionescu și colab., 2006, pp39, 42-43).

Desigur modelele căilor capitaliste, după cum ne arată istoria și analiza sociologică, au fost complet diferite și ca timp și în conținut a formării clasei de mijloc.

În timp ce occidentul înlocuia „mecanismul tradițional al formațiunilor social-teritoriale sătenești cu raporturi capitaliste de piață” (Maria Larionescu și colab., 2006), în partea răsăriteană asistăm la un „concubinaj” între acumularea de tip latifundiar de sate unde se muncea în clacă și dijmă cu asigurarea lichidităților mereu sporite datorate otomanilor și în continuare satisfacerea cu produse agricole solicitate de o piață a cărei perimetru cunoștea o dezvoltare apreciabilă (Stahl, 1968). În perioada **interbelică** această clasă apare mai clar conturată.

Având ca punct de plecare populația activă, apreciem, conform datelor statistice din perioada de referință, că 82,7% din populație trăia la sat. Iar structura pe domenii (la nivelul anului 1939) se prezenta astfel:

- 78,2 % se ocupau de exploatarea solului;
- 4,4 % era amplasată în orașe mici și ferme specializate din vecinătatea marilor orașe;
- Circa 22 % reprezenta populația activă cuprinsă în industrie, comerț, domeniul bancar, transporturi, instituții publice, sănătate, sport, domenii aflate în orașe.

Un studiu analitic al dr. Mitu Georgescu (1939, Populația în viața economică a României, în Enciclopedia României. III. Economia națională, Imprimeria Națională București) ne pune în evidență o structură economică de natură să genereze o clasă de mijloc „firavă”, fără condiții prielnice de formare și dezvoltare.

Totuși 4,4 % din procentele ce revin populației active din agricultură și ramurile anexe legate de sol, agricultorii din micile orașe, dar și din fermele specializate din apropierea marilor orașe, constituie surse de formare a clasei de mijloc. Mai adăugăm salariații din mediul rural, în proporție de 5 % și care compun corpul funcționarilor din instituțiile publice și private, personalul tehnic, personalul de conducere, lucrătorii specializați (doctori, profesori, bancheri etc.) și alte categorii sociale.

Dat fiind că doar aproape 22 % reprezintă populația activă generatoare a clasei mijlocii și acest procentaj fiind situat preponderent în ramuri neagricole din mediul urban, deducem că s-a produs o asimetrie care va afecta clasa mijlocie sub aspect ocupațional.

Astfel, în perioada interbelică, structura ocupațională a celor asimilați ca aparținând clasei de mijloc, se distribuie după cum urmează:

- „**Independenții**”, care cuprind proprietarii, rentierii și pensionarii care trăiesc din venituri proprii (7 % urban – 0,8 % rural).

- **Întreprinzătorii pe cont propriu**, alcătuiți din patroni, meseriași, comercianți, fermieri, arendași (18 % urban – 5 % rural).

- **Liber profesioniștii** (au statutul de salariați în cea mai mare parte – 0,4 %, frecvența lor fiind de 7 ori mai mare în mediul urban, conform recensământului din 1930).

- **Personalul de conducere din întreprinderi**, principalul segment al clasei de mijloc. În cele 282542 de întreprinderi industriale, de comerț, credit și transport, acest segment social ocupă circa 38 %, deci are o pondere mare deoarece aproape 99 % din totalul întreprinderilor aveau sub 20 de angajați.

- **Personalul administrativ, de birou sau comercial** (8,2 %).

- **Lucrătorii specializați** (peste o treime dintre ei), care și ei pot constitui o sursă pentru clasa de mijloc.

Perioada dintre cele două războaie mondiale, în societatea românească, se constituie într-un moment în care a apărut și s-a dezvoltat capitalismul.

În acest cadru, clasa de mijloc are o evoluție anevoioasă, deoarece grosul populației active este legat de agricultură (mai mult de o agricultură de subzistență), care are o contribuție slabă pentru dezvoltarea acestui segment social.

A rămas așadar, să se constituie clasa socială de referință (clasa mijlocie), în principal din proporția de circa 22 % din populația activă, însă procentajul este prea redus pentru a ne compara cu occidentul în această privință, unde circa 80 % constituie această parte a societății.

1.2. Situația clasei de mijloc în perioada socialismului românesc

Transformările structurale impuse întregii societăți românești prin radicalismul ideologic de sorginte comunistă și-a pus cu putere amprenta și asupra claselor sociale autohtone.

Instaurarea regimului comunist a însemnat „destructurarea clasei mijlocii prin demonizarea oamenilor de afaceri și substituirea clasei mijlocii cu cea a păturii intelectualității; lipsa de vizibilitate a conceptului clasă de mijloc” (Maria Larionescu, 1996, pag. 87).

După cum se cunoaște și se recunoaște, fără a face trimiteri de referință, structura socială se rezuma la două clase: **clasa muncitoare, țărănimea și pătura intelectuală**.

În afirmațiile din citatul reprodus mai sus, Maria Larionescu și colab., au în principiu dreptate: clasa de mijloc ca și concept în documentele ideologice ale partidului comunist nu mai apare, iar ulterior este denumită burocrăția comunistă. Termenul este înlocuit cu cel de pătură intelectuală, iar dacă autorii citați recunosc totuși existența clasei de mijloc, o fac ambiguu, lipsind argumentația.

Fără a intra în polemică, am câteva observații:

1. În realitatea românească apare o formă de capitalism mascat și care scapă analizei – cooperativa de consum, din mediul urban și cel rural.

2. O bună parte a intelectualilor susținem că se încadrau prin avere, prestigiu și consum într-o clasă de mijloc tot mascată, denumită doar pătură socială (și tehnocrația ca parte a intelectualității).

3. Alte categorii sociale, cum sunt o parte a activului de partid (și nu erau puțini), comandanții militari, specialiștii din minerit, funcționarii, personalul din comerțul intern și îndeosebi cel extern, conducătorii de mari unități economice, personalul de pe flota marină, conducerile C.A.P.-urilor etc., nu pot fi incluși în clasa de sus dar nici în clasa de jos.

Aceasta ne determină să susținem că a existat și în socialism o clasă de mijloc „mai săracă” decât în societățile capitaliste dezvoltate, nerecunoscută ideologic și care nu era un efect al economiei de piață. Câștigurile proveneau din salarii și din activități legale sau ilegale (meditațiile, onorariile medicilor, micul trafic la graniță, sporuri, indemnizații de conducere

etc.). Existau diferențieri sociale prin funcțiile deținute în administrație, în ierarhia economică și cea politică, dar, este adevărat că nu se putea vorbi de o clasă de mijloc în sens weberian. Faptul cel mai relevant, însă, al existenței reale al clasei de mijloc, ce-i drept redusă numeric, în socialism, îl reprezintă prezența sa în orientarea comportamentului de consum.

Mihaela A. Miron (1996, pp.20-21, 29-30) arată într-o cercetare tendința funcționarilor de a apărea în societate cu un statut înalt, asemănător cu al șefului direct. De asemenea, intelectualii decideau asupra orientării în consum și ei înșiși afixau în socialism un consum ostentativ ca o „compensație” față de statutul economic nefavorabil al națiunii.

Existența sau inexistența clasei de mijloc în socialismul românesc, o problemă destul de controversată, merită cercetări separate, fapt pentru care ne propunem să realizăm asemenea demersuri științifice cu alte prilejuri.

2. EXISTENȚA ȘI DEZVOLTAREA CLASEI DE MIJLOC ÎN ROMÂNIA

Sunt opinii exprimate de unii sociologi, potrivit cărora clasa de mijloc este o realitate a zilelor noastre, de necontestat.

„Cercetările asupra procesului de privatizare a proprietății de stat au pus în lumină impactul acesteia asupra structurii capitaliștilor autohtoni din care se recrutează și segmente importante ale clasei de mijloc” (Maria Larionescu, 1996, pag.107).

O particularitate rezidă în faptul că în România, capitalul social politic din perioada socialistă s-a convertit după 1989 în capital economic.

Studiile arată (sunt articole apărute și în presa vremii) că foștii tehnocrați au devenit în perioada tranziției, antreprenori capitaliști, denumiți și profesioniști, intelectualitate neproprietară sau burghezie proletară. Aceștia, ulterior s-au constituit în antreprenori privați, cei care făceau parte din clasa de mijloc tradițională.

Acceptând că realitatea structurii sociale a româniei este una nouă, constituită în perioada postdecembristă, constatăm că și clasa de mijloc s-a înnoit, a căpătat o anvergură ce nu poate fi contestată.

Această clasă are la bază ca elemente constitutive:

- averea;
- structură axată pe ocupații;
- educație și profesionalizare relativ ridicate;
- stil de viață (unde includem comportamentul de consum).

Clasa de mijloc cuprinde: întreprinzătorii care dețin întreprinderi mici și mijlocii, proprietarii asociațiilor familiale, persoanele fizice autorizate (meseriași), managerii, fermierii, proprietarii de imobile (rentierii), salariații cu studii superioare care au venituri peste cel mediu sau cei care practică meserii liberale (avocați, notari, arhitecți, experți contabili și tehnici, agenți imobiliari, cadre universitare, înalți funcționari publici, agricultori cu peste 10 hectare teren arabil cultivat în regie proprie etc.).

Controversele în stabilirea caracteristicilor minime ale clasei mijlocii sunt deja depășite: de exemplu vasta majoritate care compune această clasă este cu vârste cuprinse între 30 – 45 ani, au studii universitare, trăiesc în cea mai mare parte în marile orașe, dar apar și în cele mici, și la sate, desigur în număr mai redus. În total, după unele estimări, clasa de mijloc ar cuprinde în prezent circa 3-4 milioane de persoane.

Având ca ocupații cele precizate mai înainte, la profilul actorului din clasa mijlocie a societății românești mai adăugăm quantumul veniturilor lunare. Acestea nu trebuie să fie sub 800 – 1000 de euro pentru a face parte din categoria „medie” a clasei de mijloc. Se consideră că partea cea mai săracă a acestei categorii medii este formată din tinerii care au profesii intelectuale, cum sunt profesorii, medicii, juriștii și alții, deoarece au salarii începând cu venitul mediu pe

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

economie, ajungând până la dublul acestuia. Iar partea cea mai bogată a acestui segment este dată de executivi, acționari, manageri de top a căror venituri se situează între 5000 – 10000 de euro, obținuți lunar.

Pentru identificarea concretă și cu argumente sociologice a clasei mijlocii sub aspectele ei ontologice, încercând să-i definim profilul ocupațional, educațional, economic și al stilului de viață, ne stau la îndemână, în principal, recensămintele din 1992, 2002, anuarul statistic din 2006 și publicații de specialitate.

Astfel, conform datelor care rezultă din Anuarul Statistic al României, 2006, populația totală la 1 iulie 2005 era de 21623849 persoane, față de aproape 22800000 în 1992. S-a înregistrat în ultimii 14 ani o scădere alarmantă a populației, cu peste un milion de persoane.

Din totalul populației, circa 9,2 milioane de persoane, în anul 2005, erau ocupate într-o sferă de activitate, conform datelor menționate în Tabelul 1.

STRUCTURA POPULAȚIEI OCUPATE, PE ACTIVITĂȚI ALE ECONOMIEI NAȚIONALE LA NIVEL DE SECȚIUNE CAEN ȘI DUPĂ STATUTUL PROFESIONAL, ÎN ANUL 2005

Tabel 1.

Activitatea (secțiuni CAEN rev.1)	Total populație ocupată (mii persoane)	Din care, după statutul profesional (%):				
		Salariat	Patron	Lucrător pe cont propriu	Lucrător familial nerenumerat	Membrii unei societăți agricole sau al unei cooperative
Total	9147	64,7	1,7	19,6	13,9	0,1
Agricultură, vânătoare și silvicultură	2939	6,0	0,2	51,6	42,0	0,2
Pescuit și piscicultură	1)	65,6	6,4	28,0	-	-
Industrie	2269	97,4	1,0	1,3	0,3	-
- Industrie extractivă	119	99,3	0,2	0,4	0,1	-
- Industrie prelucrătoare	1960	97,1	1,1	1,5	0,3	-
- Energie electrică și termică, gaze și apă	190	99,8	0,2	-	-	-
Construcții	507	80,2	2,0	17,0	0,7	0,1
Comerț	968	82,2	8,4	7,6	1,7	0,1
Hoteluri și restaurante	151	92,8	4,8	1,6	0,8	-
Transport, depozitare și comunicații	450	92,5	1,9	5,5	0,1	-
Intermedieri financiare	86	98,8	0,2	1,0	-	-
Tranzacții imobiliare și alte servicii	232	92,4	3,5	3,9	0,1	0,1
Administrație publică și apărare	520	100,0	-	-	-	-
Învățământ	413	99,5	0,2	0,3	-	-
Sănătate și asistență socială	353	97,6	1,1	1,2	0,1	-
Celelalte activități ale economiei naționale	255	78,1	2,2	17,8	1,5	0,4

¹⁾ Datele calculate prin extindere nu sunt fiabile datorită numărului redus de cazuri observate.

Sursa: Cercetarea statistică asupra forței de muncă în gospodării (AMIGO) – 2005

Cu toate că nu avem statistici care să evidențieze direct apartenența persoanelor la o anumită clasă socială, **structura populației ocupate** pe activități economice, așa cum rezultă din Tabelul 1, poate să inducă ipoteza că din cei aproape 156000 de patroni, circa 1,8 milioane lucrători pe cont propriu, circa 1,3 milioane lucrători familiali nerenumerați și 5,9 milioane salariați, 3-4 milioane se pot considera ca parte constitutivă a clasei mijlocii, dacă avem în vedere criteriul subliniat.

Analitic, putem distinge cinci niveluri ocupaționale ale clasei mijlocii:

- grupul format din persoanele cu funcții de conducere;
- specialiștii cu ocupații intelectuale și științifice;
- tehnicienii, maiștrii și asimilații;
- funcționarii administrativi;
- lucrătorii operativi în servicii, comerț și asimilații.

Din studiul lui Maria Larionescu și a colaboratorilor săi, unica lucrare care abordează construirea clasei de mijloc în România, apărută în 2006, rezultă cele cinci grupe ocupaționale, care reprezintă 35 % din populația activă, conform recensământului din 2002 și cu o extindere la populația inactivă, s-ar putea să admitem că aproape 30 % din locuitorii României să facă parte din clasa mijlocie (Maria Larionescu și colab., 2006, pag. 144).

Desigur, dacă am avea în vedere doar ocupațiile, estimarea pare a fi corectă. Dar este un singur criteriu la care trebuie adăugate cel puțin încă două: averea și stilul de viață, situație ce nu o îndeplinesc mulți, încât această clasă în prezent nu depășește, așa cum s-a mai arătat, cifra de 3-4 milioane de persoane.

Averea, ca sursă de recrutare a clasei mijlocii, are o importanță majoră în acest sens. Proprietatea (averea), care se află în curs de diferențiere (structurare), urmare a privatizării unităților economice de stat, va asigura nu numai consolidarea dar și dezvoltarea atât a clasei de sus, cât și a celei de mijloc, însă acest proces se desfășoară lent și anevoios.

Mai mult, nu dispunem de informații suficiente pentru a preciza densitatea distribuției proprietăților privatizate.

Diagnoza calității vieții, ICCV, din 2003, ne arată că până la 4 % din gospodării dețin în proprietate unități productive și magazine comerciale.

Tot din acest document rezultă că circa 4 % din gospodării sunt deținătoare de proprietăți imobiliare aflate în afara locuinței celor care o folosesc.

Însă cercetările ICCV se bazează pe eșantioane naționale ce cuprind aproape 1200 de gospodării, ceea ce nu asigură suficientă relevanță statistică.

Se impune în această direcție o altă metodologie care să ofere o cunoaștere mai precisă a fenomenului de structurare socială a României.

Situația este identică și în privința veniturilor populației unde cercetările nu oferă date semnificative pentru o raportare validă asupra clasei mijlocii (vezi și Maria Larionescu și colab., 2006, pag. 141).

Ilustrativ este în acest sens Tabelul 2, realizat pe baza datelor din Anuarul Statistic al României, 2006.

VENITURILE TOTALE ALE GOSPODĂRIILOR

Tabel 2.

Venituri	Total gospodării		din care, gospodării de:			
			Salariați		Agricultori	
	2004	2005	2004	2005	2004	2005
	lei (RON), lunar pe o gospodărie					
Venituri totale	1085,79	1212,18	1478,79	1681,81	988,04	1010,71
	procente					
Venituri bănești din care:	75,8	79,6	85,6	87,4	48,3	56,4
- salarii brute și alte drepturi salariale	44,6	47,3	75,5	77,6	7,5	6,7
- venituri din agricultură	4,1	3,9	0,9	0,7	22,9	25,0
- venituri din activități neagricole independente	3,1	3,3	0,9	0,9	2,0	3,0
- venituri din prestații sociale	19,3	20,4	5,4	5,8	12,2	14,0
- venituri din proprietate	0,6	0,4	0,3	0,1	0,1	0,1
Contravaloarea veniturilor în natură obținute de salariații și beneficiarii de prestații sociale	2,4	3,1	3,1	3,7	0,9	1,2
Contravaloarea consumului de produse agricole din resurse proprii	21,8	17,3	11,3	8,9	50,8	42,4

Din analiza de conținut a Tabelului 2., este dificil, dacă nu imposibil să identifiți stratificarea populației după venituri. Se pot face însă estimări și formula ipoteze care se cer validate, utilizând alte instrumente statistice.

În legătură cu *studiile*, tot din datele oferite de Recensământul din 2002, rezultă că aproape 50 % din persoanele care aparțin grupelor de ocupații menționate, au absolvit liceul, iar 32 % au pregătire universitară.

Fără îndoială, prin dezvoltarea educației populației, configurația structurii sociale va avea o evoluție apropiată de cea occidentală. Alături de proprietatea privată, prin profesionalizarea muncii, clasa de mijloc din societatea noastră va crește cantitativ și calitativ.

O caracteristică majoră a clasei sociale la care ne referim o reprezintă stilul de viață diferit de al celorlalte categorii sociale și, totodată, constituie segmentul social principal care contribuie la orientarea și dezvoltarea producției de consum. Ei sunt consumatorii postmoderni (Dragoș Iliescu, Dan Petre, 2004) care se prezintă mai informați, cu o educație superioară, încrezători în propriile forțe, cu un control și autocontrol mai mare și în final se poate aprecia că sunt mai pricepuți.

Deși din clasa de mijloc proporția între bărbați și femei este aproximativ egală, în privința comportamentului de consum apar diferențe.

Literatura de specialitate pune în evidență tipul de consumator denumit *metrosexual* (vezi Michael Flocker, 2005), care formează categoria de bărbați care compun grupa consumatorilor „sofisticați” și a „profesioniștilor activi”.

Această categorie (metrosexualii), sunt în general tineri, până în 45 de ani, cu venituri mari, educație superioară, de regulă locuiesc în vilele din marile orașe, sunt persoane de succes, au prestigiu și un statut ridicat după starea materială, sunt activi social, aleg magazine scumpe și branduri de prestigiu, dovedesc independență, deschidere spre nou și sunt încrezători în propriile capacități.

Cât despre femei, în privința consumului, sunt orientate spre obiectele de lux (în afara mașinilor și locuințelor) cum ar fi bijuteriile, ceasurile, vestimentația etc., care să le pună în valoare personalitatea.

Prin studiul nostru am pus în evidență cele mai semnificative caracteristici ale unei clase

mijlocii care prinde un contur tot mai evident în ecuația capitalismului aflat în plină ascensiune și în România.

Aflată în plin proces de structurare, în țara noastră această clasă nu ajunge la dimensiunea din țările dezvoltate unde ea este majoritară. Aceasta este urmare și a modului diferit în care s-a dezvoltat capitalismul. Dacă în vest sistemul capitalist a evoluat în mod firesc, în est (și în România), după cum afirmă Michael Ehrke „Capitalismul postcomunist nu este produsul unor evoluții naționale organice, ci al prăbușirii comunismului și al globalizării, care a găsit în societățile în tranziție un câmp de acțiune liber, fără nici un fel de rezistență: fără o **clasă de mijloc națională** (s.n.), fără asociații de interese puternice ale muncitorilor, fără o societate civilă activă, fără tradiții naționale cu relevanță economică”.

Apare așadar clar, imperativul reconstrucției și organizării unui viitor cert al clasei de mijloc la nivel național, garanție a prosperității și progresului social și propulsarea României în cadrul țărilor unde capitalismul a avut și are o evoluție bazată pe dezvoltare economică spectaculoasă, civilizație constituită pe statul de drept, stabilitate politică și în climat de pace.

BIBLIOGRAFIE

- Ehrke, M. – *Economia, politica și societatea în capitalismul postcomunist*, redactat și publicat de reprezentanța din România a Fundației Friedrich-Ebert Stiftung, Str. Tunari, 43, RO-020526, București (articol primit prin corespondență);
- Iliescu, D., Petre, D., (2004), *Psihologia reclamei și a consumului. I. Psihologia consumului*, București, Editura Comunicare.ro;
- Larionescu, M., Mărginean, I., Neagu, G., (2006), *Constituirea clasei mijlocii în România*, București, Editura Economică;
- Miron, A., M. (1996), *Comportamentul consumatorului*, București, Editura All;
- Stahl, H., H. (1998), *Contribuții la studiul satelor devălmașe Românești*, București, Editura Academiei.

REPREZENTAREA SOCIALĂ A RESPONSABILITĂȚII LA PERSONALUL DIN MEDIUL PROFESIONAL CU RISC

Teodora Sonia URSU – NEAMȚ

Spitalul Universitar C.F.R. Timișoara, Laboratorul regional de examinare psihologice C.F.R. Timișoara, România
neamtt@yahoo.com

REZUMAT

Lucrarea de față are drept scop studiul reprezentării sociale a responsabilității la personalul din mediul profesional cu risc și a diferențelor existente între ramurile profesionale privind acest aspect. Cele trei ramuri profesionale aparțin Companiei Naționale de Cale Ferată din România și sunt: Revizia tehnică vagoane, Ramura trafic și Depoul de locomotive. Metodologia lucrării cuprinde lista de termeni obținută prin metoda asociației libere; pentru identificarea nodului central și a elementelor periferice privind reprezentarea socială a responsabilității s-a mai utilizat metoda asocierii cuvintelor și metoda ordonării termenilor.

S-a luat în studiu un lot inițial de 70 de subiecți pentru metoda asociației libere, iar pentru celelalte metode au fost utilizate trei loturi diferite de subiecți, din ramuri profesionale diferite; fiecare lot cuprinde 15 subiecți. Persoanele participante au vârste, sexe, profesii și proveniențe (urban și rural) diferite.

Rezultatele lucrării identifică nodul central și elementele periferice ale reprezentării sociale asupra responsabilității la cele trei grupe profesionale vizate, relevând diferențele, dar mai ales asemănările dintre ele, care apar la toate nivelele. Se pare că atunci când este vorba de responsabilitate, „reprezentarea colectivă” a persoanelor, indiferent de ramura de activitate, este legată de îndeplinirea sarcinilor de servicii, familie, luarea unor decizii, grijă față de sine și de ceilalți.

ABSTRACT

This paper's purpose is to study the social representation of responsibility and differences between professional fields for people who work in professional environment with risk. The professional fields involved belong to Romanian National Company of Railway: Technical (carriage), Traffic and Locomotives. The methodology involves a list of terms obtained through free association method; to identify the central node and periphery elements for responsibility's social representation we also used words association and terms ordination methods.

We took initially 70 persons to perform free association method and for the other two methods, we used three different groups of subjects, from different professional fields; each group contains 15 subjects. Participant persons have different ages, sexes, origins and professions.

The results identify the central node and periphery elements for responsibility's social representation for three professional fields, pointing out differences and especially similarities between. It seems that when we talk about responsibility, no matter which activity field, "collective representation" is about accomplish professional duties, family, making decisions, concern about oneself and others.

DEFINIȚII ȘI CARACTERISTICI ALE REPREZENTĂRII SOCIALE

Reprezentările sociale constituie un obiect de studiu, obiect dotat cu o realitate proprie neîmprumutată de la alte științe, capabil deci să constituie un punct solid pentru dezvoltarea psihologiei sociale (Doise, 1996). Toate interacțiunile umane presupun reprezentări. Dacă psihologia socială dorește să fie cine se pretinde, o știință a interacțiunilor, reprezentările sociale trebuie să constituie centrul de interes.

Variantele de definire a reprezentării sociale implică: „sistem de valori, noțiuni, practici relative la obiecte, aspecte sau dimensiuni ale mediului social, instrument de orientare a

percepției situației” (Moscovici, 1976); „formă de cunoaștere specifică, o știință a simțului comun, relevând o formă de gândire simbolică” (Jodelet, 1984); „formă particulară de gândire simbolică” (Palmonari, Doise, 1986); „ghid de acțiune orientând relații sociale” (Abric, 1994); „principii generatoare de luări de poziții” (Doise, 1990).

Moscovici și Vignaux spun că reprezentările sociale se înscriu în „cadrele unei gândiri preexistente”, sunt tributare sistemelor de credințe ancorate în valori, tradiții, imagini ale lumii și existenței. Reprezentările joacă întotdeauna un triplu rol: de iluminare (dau sens realității), de integrare (încorporează noțiuni și fapte noi în cadre familiare) și de împărtășire (asigură sensuri comune în care se regăsește o colectivitate). Ele sunt vectori centrali ai opiniilor, judecăților și credințelor, vizând asigurarea pertinentei și regularității conduitelor colective.

Reprezentările sociale nu apar pe un loc gol, ele fiind producții despre ceva preexistent, sunt reflecții despre conținuturi deja elaborate. Reprezentările sociale se caracterizează printr-o coerență discursivă și argumentativă deopotrivă, având grade diferite de generalitate (Moscovici, 1995). Pe cele mai complexe și mai durabile, psihosociologul le numește, în tradiția lui A. Fouillee, C. G. Jung sau F. Braudel, *themata*, *căci exprimă conceptele primare profund înrădăcinate, noțiunile primitive, adică ideile forță, arhetipurile sau mentalitățile*.

Conceptele cu care teoria reprezentărilor sociale interferează cel mai mult, sunt atitudinea și cogniția socială, opinia publică, ideologia, simțul comun, știința, identitatea socială, cultura, atribuirile. Cele mai multe confuzii s-au născut însă din suprapunerea cu primele două menționate.

Evoluția teoriilor asupra reprezentării sociale

Interesul psihologiei sociale pentru studiul reprezentărilor sociale este relativ recent. Debutul, fixat în 1961 printr-o lucrare a lui Serge Moscovici, actualizează termenul mai vechi, acela de „reprezentare colectivă” a lui Durkheim. Reprezentările sociale se alimentează din credite religioase, practici culturale, ritualuri, imaginarul cotidian (Ferreol, 1994), dar interferează în parte și cu opiniile, atitudinile. Ele reconstruiesc realul, fiind producții cognitive, dar prizoniere ale socialului. Doise (1990): RS joacă un rol important în menținerea raporturilor sociale, vehiculează direct sau indirect o cunoaștere socială (în Neculau (coord.), 1996). Moscovici abordează diferit problema atât din punctul de vedere al redefinirii obiectului, cât și a modalităților de cunoaștere a acestuia.

Un alt curent din care își extrage substanța teoria lui Moscovici asupra reprezentărilor sociale, este „interacționalismul simbolic”, reprezentat de G. H. Mead care atrage atenția asupra aspectelor „implicite” ale comportamentului și pune accentul pe procesele simbolice și pe rolul limbajului în definirea realității sociale.

Teoria reprezentărilor sociale a suferit ulterior o serie de transformări și divizări, astăzi conturându-se cel puțin două abordări diferite: orientarea structurală (Abric, 1994, Moliner, 1988, Verges, 1994); cercetătorii elvețieni (Doise, Clemence, Lorenzi - Cioldi, 1992) au relevat diferențele în conținuturi sau a structurii câmpului socio – ideologic și reprezentational, dezvoltând teoria principiilor organizatoare. Există și tendințe unificatoare, cum este cea a modelului bidimensional elaborată de Moliner (1995).

Reprezentările sociale interferează în parte cu opiniile și atitudinile, dar nu sunt atât de direcționate ca acestea. Spre deosebire de opinii care construiesc un răspuns manifest, verbalizat, observabil și susceptibil de măsurare, și de atitudini, care stabilesc o relație între stimuli și răspunsuri, răspunsul fiind cuantificabil prin timpul de reacție, reprezentările sociale oscilează între percepție și social, mediază între cognitiv și afectiv, ezită între exactitate și aproximație, cochetază cu științificul, dar și cu imaginarul. Ele construiesc realul, atingând simultan stimulul și răspunsul, accentuând **aici** în aceeași măsură în care modelează **acolo** .

Deși construcții cognitive, reprezentările sociale sunt prizonierele socialului. Doise (1990) exprimă complet satisfăcător complexitatea raporturilor cu socialul: ele joacă un rol important în menținerea raporturilor sociale, sunt fasonate de aceste raporturi și vehiculează, direct sau indirect, o cunoaștere socială.

Procesele reprezentărilor sociale

Moscovici (1976) distinge două procese care caracterizează în general reprezentările sociale: **obiectivarea**, concretizează ceea ce este abstract, transformă un concept într-o imagine sau nod figurativ și **ancorarea**, care permite să se încorporeze în rețeaua categoriilor pe care le stăpânim, ceva ce nu este familiar și care ne creează probleme, permițându-ne să confruntăm necunoscutul cu ceea ce considerăm a fi familiar. Există și alte funcții sociale ale reprezentărilor sociale: de anticipare în derularea raporturilor sociale și funcție justificativă. În acest context s-a vorbit despre reprezentări ca despre niște profeții ce ar avea particularitatea de a crea, chiar prin intervenția lor, condițiile necesare înscrierii lor durabile în realitatea socială.

Componente și funcții ale reprezentărilor sociale

J. C. Abric (1994) sugerează o împărțire în două componente a reprezentărilor sociale: componentă cognitivă și componente sociale. Studiile mai actuale conduc la ideea structurării reprezentărilor sociale cu următoarele componente: componenta cognitivă, componenta afectivă și componenta comportamentală.

J. C. Abric (1997) determina patru funcții ale reprezentărilor sociale: funcția de cunoaștere, funcția identitară, funcția de orientare, funcția justificativă.

Organizarea internă a reprezentărilor sociale: nodul central și elementele periferice

Reprezentările sociale au două componente esențiale: nodul central și elementele periferice. Ele funcționează ca o entitate și, fiecare în parte, are un rol specific și complementar față de celălalt.

Noțiunea de nod central a fost elaborată de Abric (1984, 1994), avându-i ca precursori pe Heider („noduri unitare”), Asch (1946) și Moscovici (1961, „model sau nod figurativ”). Nodul interpretează, dă sens evenimentelor, dirijează conduita. Proprietatea esențială a nodului central este *stabilitatea*. El este constituit din elementele cele mai stabile ale reprezentării, cele care rezistă la schimbări.

Complement esențial al sistemului central, esențial normativ, „sistemul periferic” este mai degrabă funcțional, permițând ancorarea reprezentării la realitatea de moment. Elementele periferice sunt mai suple, mai flexibile, partea vie, mobilă a reprezentării, interfața între nodul central și situația concretă în care se elaborează reprezentarea. Ele rețin și selecționează informațiile, formulează evaluări, elaborează stereotipuri și credințe.

Metode de studiu a reprezentării sociale

Studiul reprezentărilor sociale pune mai multe probleme metodologice. Există trei lucrări colective recente (Doise, Clemence și Lorenzi - Cioldi, 1992, Abric, 1994, Giumelli, 1994) care aduc importante lămuriri privind metodologia studierii RS. Ne interesează conținutul și organizarea internă a reprezentărilor sociale în egală măsură, iar stadiul actual al cercetărilor permite identificarea a trei timpi succesivi în abordarea reprezentărilor sociale:

- a) Determinarea conținutului reprezentărilor sociale;
- b) Studiul relațiilor între elemente, al importanței lor relative și a ierarhiei lor;
- c) Determinarea și controlul nodului central al reprezentărilor sociale.

Există mai multe metode de recunoaștere a conținutului unei reprezentări: interogative,

asociative etc. Analiza unei reprezentări sociale implică cunoașterea celor trei componente esențiale: conținutul reprezentării sociale, structura sa internă și nodul său central. În consecință, investigarea reprezentărilor sociale se fondează pe o abordare plurimetodologică (Abric, 1994): culegerea conținutului reprezentării, cercetarea structurii reprezentării și a nodului central, verificarea centralității și analiza de argumentare.

Nodul central al unei reprezentări este fundamentul însuși al structurii și naturii reprezentării. El se constituie din câteva elemente puternic conexe și se caracterizează prin două funcții esențiale: funcția generatoare și funcția organizatoare.

Lucrarea de față are drept scop identificarea conținutului și structurii interne a reprezentării sociale a responsabilității la personalul angajat în mediul profesional cu risc.

METODOLOGIA CERCETĂRII

Obiectiv

Lucrarea are ca scop identificarea reprezentării sociale a responsabilității la personalul din siguranța circulației feroviare (mediu profesional cu risc), angajați ai Societății Naționale de Căi Ferate din România S.A., Regionala de Transport Feroviar Timișoara.

Ipoteze

1. Personalul angajat în mediu profesional cu risc va determina cel puțin trei termeni cu specific profesional printre termenii care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale a responsabilității.

2. Pornind de la aceiași termeni care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale a responsabilității, cele trei ramuri profesionale vizate determină relații diferite între acești termeni, rezultând categorii de termeni (dendograme) diferite.

3. Angajații din siguranța circulației feroviare, indiferent de ramura de activitate, au același sistem de valori când fac aprecieri asupra responsabilității.

Lotul de subiecți

Pentru verificarea ipotezelor s-au luat în studiu 115 subiecți. În lotul inițial, pentru verificarea primei ipoteze sunt 70 de subiecți de vârste, sexe, profesii și proveniențe diferite. Acest lot cuprinde subiecți care au realizat conținutul reprezentării sociale a responsabilității și toți provin din cadrul Reviziei Tehnice de Vagoane Timișoara. Metodele asocierii cuvintelor și a ordonării termenilor, implicate pentru verificarea ipotezelor 2 și 3 au fost aplicate separat pe trei loturi. Fiecare lot este format din 15 persoane și aparțin celor trei ramuri profesionale investigate: Ramura „Revizia Tehnică de Vagoane”, Ramura „Tracțiune - Locomotive” și Ramura „Mișcare - Trafic”. În continuare vom face referire la cele trei eșantioane utilizate, în felul următor: eșantionul 1 - subiecții din ramura „tehnic - revizie”; eșantionul 2 - subiecții din ramura „tracțiune - locomotive”; eșantionul 3 - subiecții din ramura „mișcare - trafic”.

Metode utilizate

- 1. Metoda asociațiilor libere*
- 2. Metoda asocierii cuvintelor*
- 3. Metoda ordonării termenilor*

Analiza statistică

În cadrul acestui studiu analiza cantitativă s-a efectuat cu ajutorul unor programe proprii de prelucrare statistică a datelor și prin metode clasice de calcul cu ajutorul formulelor.

PREZENTAREA ȘI INTERPRETAREA DATELOR

Analiza cantitativă și calitativă a datelor

Ipoteza 1

Personalul angajat în mediu profesional cu risc va determina cel puțin trei termeni cu specific profesional printre termenii care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale a responsabilității.

Pentru verificarea acestei ipoteze s-a utilizat *metoda asociațiilor libere*. Aceasta a fost utilizată pentru subiecții lotului inițial (N = 70) pentru a forma conținutul reprezentării sociale a responsabilității. Cuvântul stimul a fost „responsabilitate” și s-a obținut astfel lista cu 17 termeni (tabelul 1). S-au luat în considerare termenii care apar cu o frecvență de cel puțin 2.

Analiza rezultatelor obținute relevă existența a trei termeni specifici domeniului de activitate printre cei menționați cu o frecvență relevantă din punct de vedere statistic. Aceștia sunt: „luarea deciziilor”, „siguranța circulației” și „atenția sporită”. La aceștia s-ar putea adăuga „punctualitatea” și „respectarea legii / a autorității”.

Domeniul siguranței circulației feroviare este un mediu profesional cu risc, risc ce implică personalul angajat și publicul călător pe care îl deservește instituția. Decizia, alături de punctualitate, respectarea prevederilor instrucțiilor și atenția sporită permanent implicată sunt factori absolut necesari în asigurarea siguranței circulației.

Toată activitatea personalului din domeniul feroviar, la orice nivel se desfășoară (în mod special la funcțiile care concură la siguranța circulației), implică luarea rapidă a unor decizii, punctualitatea la locul de muncă și în respectarea termenelor. Orice întârziere, la orice nivel, afectează mersul trenurilor, în consecință călătorii, înseamnă pierderi în prestigiu și pierderi de ordin financiar.

Tabelul 1. Lista termenilor obținuți de la 70 de subiecți prin metoda asociațiilor libere (cuvântul stimul: „responsabilitate”)

Termeni	Frecvența
Îndeplinirea sarcinilor de serviciu	57
Familia	52
Cresterea copiilor	20
Respect / seriozitate	16
Ajutorarea aproapelui / grija față de oameni	14
Luarea deciziilor	13
Punctualitatea	8
Datorii (taxe, rate)	7
Părinți	7
Grijă față de sine	6
Respectarea legii / a autorității	6
Siguranța circulației	6
Grijă față de mediu	5
Atenție sporită	4
Implicare în viața socială	4
Independență	2
Conducerea autoturismului	2

Termenul „atenția sporită” s-a regăsit printre cei amintiți exact așa cum este menționat; personalul din siguranța circulației resimt această calitate psihică nu numai la nivel de simț comun, simplă atenție, ci conștientizează importanța ei atașându-i atributul „sporită”. Atenția se investighează în cadrul examinării psihologice la toate funcțiile angrenate în siguranța circulației. Respectarea prevederilor legale, a instrucțiilor după care funcționează fiecare

ramură în domeniul feroviar este absolut necesară, orice abatere de la acestea putând conduce la producerea de accidente cu consecințe grave.

Ipoteza 2

Pornind de la aceiași termeni care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale a responsabilității, cele trei ramuri profesionale vizate determină relații diferite între acești termeni, rezultând categorii de termeni (dendograme) diferite.

Metoda asocierii cuvintelor determină relațiile dintre termenii care alcătuiesc conținutul reprezentării sociale a responsabilității. Această metodă a fost aplicată separat celor trei eșantioane de subiecți angajați în siguranța circulației. Li s-a cerut acestora să aleagă, pe rând, trei termeni din lista celor 17 prezentați și să le asocieze acestora câte cuvinte doresc. Totalitatea cuvintelor distincte atașate termenului inductor constituie dicționarul termenului. Metoda asocierii cuvintelor prelucrează dicționarele obținute, similaritatea dintre termenii inductori, finalitatea fiind dendograma care vizualizează categoriile de termeni (Albu, 2005). În continuare sunt prezentate dendogramele obținute pentru fiecare lot:

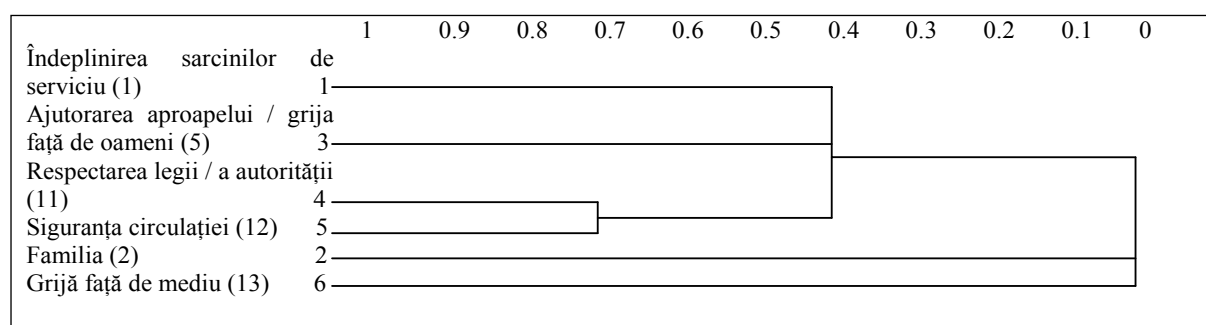

Fig. 1. Reprezentarea grafică a pașilor analizei de clusteri realizată pe mulțimea dicționarelor celor 6 termeni la eșantionul 1

Mai întâi fuzionează termenii 4 și 5 la un indice de similaritate de 0.70 și formează clusterul (4, 5). Apoi fuzionează termenul 3 cu clusterul (4, 5) la un $C = 0.40$, formând clusterul (3,4,5). În final, cu un $C = 0.40$, termenul 1 fuzionează cu clusterul format anterior și determină un nou cluster, (1, 3, 4, 5).

Constatări: personalul angajat în siguranța circulației feroviare, ramura tehnică – revizie asociază respectarea legii, a autorității și siguranța circulației ca termeni ce implică în mare măsură responsabilitate. Din conținuturile exprimate, respectarea autorității conduce la asigurarea siguranței în circulația feroviară. La acești termeni se adaugă succesiv, cu o importanță ușor mai mică, „ajutorarea aproapelui / grija față de oameni” și „îndeplinirea sarcinilor de serviciu”. Așadar, toți termenii menționați, concură succesiv la formarea unei păreri colective vis-a-vis de responsabilitate. Practic, munca desfășurată de cei din ramura revizie trebuie să implice grijă față de cei din jur, respectarea întocmai a normelor tehnice privind circulația vagoanelor pentru a asigura deplasarea călătorilor în condiții de siguranță și evitarea accidentelor pe calea ferată.

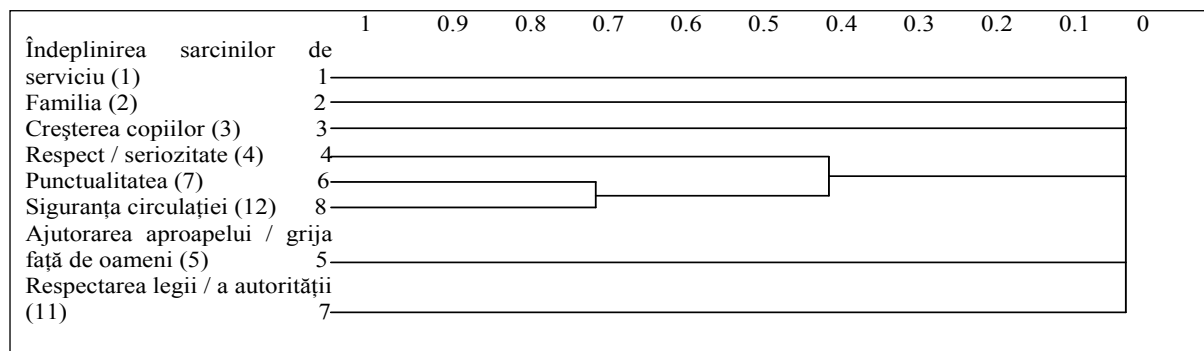

Fig. 2. Reprezentarea grafică a pașilor analizei de clusteri realizată pe mulțimea dicționarelor celor 8 termeni la eșantionul 2

Pașii urmați pentru analiza clusterilor la eșantionul 2 sunt următorii: fuzionează termenii 8 cu 6, formând clusterul (6, 8) la un $C = 0.70$; clusterul (6, 8) fuzionează cu termenul 4 la $C = 0.40$ rezultând astfel clusterul (4, 6, 8).

Din analiza dendogramei de mai sus se observă asocierea la această grupă profesională a siguranței circulației cu punctualitatea la același indice de similaritate și apoi asocierea cu respectul/seriozitatea. Mediul profesional cu risc implică automat seriozitate în abordarea sarcinilor de serviciu. Această ramură profesională (tracțiune - locomotive) este implicată direct în asigurarea respectării mersului trenurilor (implică funcția de mecanic de locomotivă), observându-se apariția termenului „punctualitate” asociat altora. Aceasta înseamnă că personalul din această ramură acordă mai multă importanță acestui aspect, fiind responsabili direct de asigurarea unor aspecte ce țin inclusiv de punctualitatea lor (respectarea mersului trenurilor).

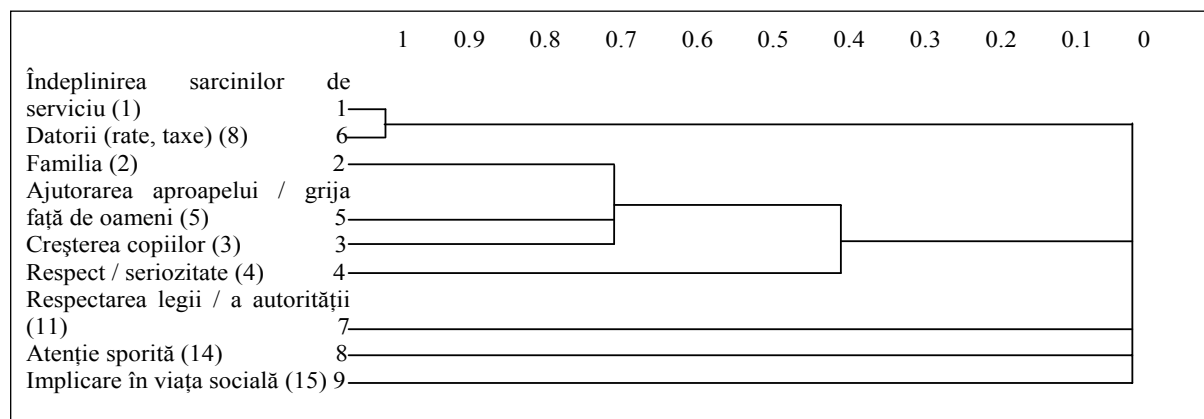

Fig. 3. Reprezentarea grafică a pașilor analizei de clusteri realizată pe mulțimea dicționarelor celor 9 termeni la eșantionul 3

În cadrul celui de-al treilea eșantion pașii până la epuizarea posibilităților de fuzionare sunt mai numeroși. Pasul 1: fuzionează termenii 1 și 6 cu un indice maxim de similaritate (1.00) și formează primul cluster (1, 6). Pasul 2: fuzionează termenii 5 și 2 la $C = 0.70$, rezultă clusterul (2, 5). Pasul 3: termenul 3 fuzionează cu clusterul (2, 5) la $C = 0.70$ și rezultă un nou cluster (2, 3, 5). Pasul 4 și ultimul, clusterul (2, 3, 5) fuzionează cu termenul 4 la $C = 0.38$ și rezultă clusterul (2, 3, 4, 5).

Din inspectarea celei de-a treia dendograme putem concluziona că personalul din ramura „mișcare – trafic” a făcut cele mai complexe asocieri ale termenilor. Datoriile (taxe, rate) și îndeplinirea sarcinilor de serviciu se suprapun, în conținut fiind exprimată clar legătura dintre cei doi termeni, achitarea datoriilor fiind imperios legată de îndeplinirea sarcinilor de serviciu (automat de existența unui loc de muncă). Apoi familia implică grijă față de cei din jur

și creșterea copiilor, toate fiind legate de seriozitate, respect.

S-a urmărit pentru fiecare termen și cât de des a fost ales ca și termen inductor, precum și frecvența cu care a fost menționat în descrierea altor termeni.

Tabelul 2. Frecvența alegerii și frecvența referirii termenilor la cele trei eșantioane

Nr.	Termen	Frecvența alegerii termenului			Frecvența referirii termenului		
		Eșantion			Eșantion		
		1	2	3	1	2	3
1	Îndeplinirea sarcinilor de serviciu	4	7	10	3	5	2
2	Familia	16	12	11	3	3	0
3	Creșterea copiilor	7	8	3	0	5	4
4	Respect / seriozitate	0	3	4	0	8	11
5	Ajutorarea aproapelui / grija față de oameni	0	0	1	0	3	1
6	Luarea deciziilor	1	2	0	0	0	0
7	Punctualitatea	1	2	4	0	3	1
8	Datorii (taxe, rate)	0	0	2	0	0	1
9	Părinți	5	3	3	0	0	1
10	Grijă față de sine	4	1	0	0	2	1
11	Respectarea legii / a autorității	0	2	0	0	2	5
12	Siguranța circulației	5	2	3	2	1	1
13	Grijă față de mediu	0	0	0	0	2	0
14	Atenție sporită	1	1	0	0	0	5
15	Implicare în viața socială	1	0	2	1	1	0
16	Independență	0	2	0	0	0	0
17	Conducerea autoturismului	0	0	2	0	0	0

Din tabelul de mai sus se observă că termenul „familie” apare la toate eșantioanele cu cea mai mare frecvență în alegere. Pentru locurile următoare, alegerile și referirile sunt diferite de la un eșantion la altul. Eșantioanele revizie – tehnic și tracțiune – locomotive pun pe locul doi în topul alegerii termenul „creșterea copiilor”, pe când cei de la mișcare - trafic acordă o mai mare importanță îndeplinirii sarcinilor de serviciu. Ca frecvență a referirii termenilor, cele mai multe referiri se fac la termenul „respect / seriozitate”, cu valori mari la eșantioanele 2 și 3.

Din aceste observații se poate concluziona că termenii „familie”, „îndeplinirea sarcinilor de serviciu” sau „creșterea copiilor” pot constitui, cu o probabilitate foarte mare, nodul central al cercetării. Același lucru nu este exclus nici pentru termenul „respect / seriozitate”.

Ipoteza 3

Angajații din siguranța circulației feroviare, indiferent de ramura de activitate, au același sistem de valori când fac aprecieri asupra responsabilității.

Verificarea acestei presupuneri este posibilă prin folosirea *metodei ordonării termenilor*, care determină nodul central al reprezentării sociale. Eșantioanele sunt aceleași și fiecare subiect a trebuit să parcurgă lista celor 17 termeni și să-i ordoneze.

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

Tabelul 3. Frecvențele cu care au fost plasați termenii pe locurile 1 – 17 și indicatorul energiei informaționale pentru cele trei eșantioane

Termen	Ind. en. inf. pt. eșantionul 1	Ind. en. inf. pt. eșantionul 2	Ind. en. inf. pt. eșantionul 3
Îndeplinirea sarcinilor de serviciu	0.058824	0.095588	0.058824
Familia	0.5	0.345588	0.5
Creșterea copiilor	0.286765	0.125	0.305147
Respect / seriozitate	0.066176	0.213235	0.088235
Ajutorarea aproapelui / grija față de oameni	0.036765	0.051471	0.036765
Luarea deciziilor	0.044118	0.102941	0.051471
Punctualitatea	0.073529	0.066176	0.125
Datorii (taxe, rate)	0.132353	0.044118	0.022059
Părinți	0.088235	0.069853	0.080882
Grijă față de sine	0.036765	0.051471	0.080882
Respectarea legii / a autorității	0.147059	0.036765	0.058824
Siguranța circulației	0.080882	0.058824	0.029412
Grijă față de mediu	0.110294	0.051471	0.132353
Atenție sporită	0.117647	0.066176	0.022059
Implicare în viața socială	0.110294	0.044118	0.117647
Independență	0.117647	0.044118	0.139706
Conducerea autoturismului	0.169118	0.073529	0.080882

Din tabelul de mai sus se constată că: toate cele trei eșantioane identifică termenul „familie” ca având cea mai mare concordanță, deci familia este aspectul cu cel mai mare grad de responsabilitate la personalul antrenat în siguranța circulației. Pe locul doi ca omogenitate a răspunsurilor se află „creșterea copiilor” și „respect / seriozitate”. Locul următor este pentru „respectarea legii / a autorității”, „creșterea copiilor” și „independența”.

Pentru a identifica nodul central al reprezentării sociale a responsabilității s-a calculat un punctaj al fiecărui termen. Formula utilizată reflectă poziționarea termenului pe primele poziții, adică proeminența termenului, iar tabelele cu ierarhiile obținute sunt prezentate în continuare:

Tabelul 4. Ierarhia termenilor la cele trei eșantioane

Termeni	Punctaj eșantion 1	Punctaj eșantion 2	Punctaj eșantion 3
Îndeplinirea sarcinilor de serviciu	186	204	205
Familia	252	224	252
Creșterea copiilor	226	181	222
Respect / seriozitate	178	201	184
Ajutorarea aproapelui / grija față de oameni	153	117	138
Luarea deciziilor	144	156	139
Punctualitatea	157	158	175
Datorii (taxe, rate)	125	98	114
Părinți	169	163	165
Grijă față de sine	118	134	116
Respectarea legii / a autorității	120	117	139
Siguranța circulației	139	141	132
Grijă față de mediu	93	83	66
Atenție sporită	85	87	95
Implicare în viața socială	50	77	82
Independență	53	94	45
Conducerea autoturismului	48	61	57

Se observă punctajele obținute de primii patru termeni la toate cele trei eșantioane. Familia are punctajul cel mai mare la toate eșantioanele, deci constituie nodul central la reprezentării sociale a responsabilității. Este urmat apoi de creșterea copiilor (eșantionul 1 și 3); urmează apoi îndeplinirea sarcinilor de serviciu (eșantionul 3) și respect / seriozitate (eșantionul 2).

CONCLUZII ȘI PERSPECTIVE

1. Se constată că angajații din siguranța circulației feroviare au menționat cinci termeni cu specific profesional printre cei 17 cu semnificație statistică atunci când se gândesc la responsabilitate: „luarea deciziilor”, „siguranța circulației”, „atenția sporită”, „punctualitatea” și „respectarea legii / a autorității”.

2. Termenul „familie” apare la toate eșantioanele cu cea mai mare frecvență în alegere. Pentru locurile următoare, alegerile și referirile sunt diferite de la un eșantion la altul. Putem spune deja că termenii „familie”, „îndeplinirea sarcinilor de serviciu” sau „creșterea copiilor” pot constitui, cu o probabilitate foarte mare, nodul central al cercetării. Același lucru nu este exclus nici pentru termenul „respect / seriozitate”.

3. Nodul central al reprezentării sociale a responsabilității la personalul din siguranța circulației feroviare (mediu profesional cu risc) este reprezentat de familie și îndeplinirea sarcinilor de serviciu. Odată cu migrarea spre periferia reprezentării sociale a responsabilității apar păreri împărțite cu privire la creșterea copiilor, respect / seriozitate, părinți, punctualitate sau luarea deciziilor.

Rezultatele ajută specialiștii psihologi din domeniul psihologiei aplicate în transporturi feroviare, să înțeleagă atunci când este nevoie, aspecte ale motivațiilor și determinărilor diferitelor funcții din siguranța circulației. Lucrarea are un caracter generalist, însă rezultatele se pot lua în considerare inclusiv în tratarea situațiilor particulare.

BIBLIOGRAFIE

- Albu, M. (2005), *Reprezentarea socială a statisticii la studenții psihologi* în Studii și cercetări în domeniul științelor socio-umane, Vol. 14, Institutul de Istorie „George Bariț”, Departamentul de cercetări socio-umane, Academia Română, Filiala Cluj-Napoca, pag. 14-25.
- Breban, V., (1980), *Dicționar al limbii române contemporane (de uz curent)*, București, Editura științifică și enciclopedică
- Neculau, A. (coord.), (1996), *Psihologie socială*, Iași, Editura Polirom.
- Neculau, A. (coord.), (1995), *Psihologia câmpului social: reprezentările sociale*, București, Editura Știință și Tehnică
- Radu, I. (coord.), (1993), *Metodologie psihologică și analiza datelor*, Cluj – Napoca, Editura Sincron

ABORDARE PSIHOTERAPEUTICĂ EXPERIENȚIALĂ A COPIILOR STRĂZII

**Armand Cătălin VELEANOVICI¹, Elvira Elena CRISTESCU²,
Mădălina VĂDUVA³**

¹ Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2, București,
psiconsulting@gmail.com, www.psiconsulting.ro

² Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2, București,

³ Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului Sector 2, București,

REZUMAT

Studiul urmărește surprinderea profilului psihologic al copiilor străzii, în vederea dezvoltării unui program psihoterapeutic de optimizare psihocomportamentală axat pe scăderea agresivității lor. Personalitatea copiilor străzii dezvăluie într-o mare măsură lipsuri emoționale, comportamente impulsive și agresive, slaba capacitate de conștientizare și verbalizare, caracteristici care ar putea fi îmbunătățite prin psihoterapie.

Aplicând tehnici proiective ca DAT, DAP, DAF, testul de diagnostic pulsional Szondi, s-a putut schița un profil psihologic al copiilor străzii integrați în adăposturi. Principalele caracteristici ale acestor copii sunt: capacitate slabă de conștientizare și verbalizare, o imagine proastă despre sine, aplatizare afectivă, dificultăți în contactele sociale, degradarea relației cu ceilalți, cumul de sentimente dure asociate cu lipsa criticii etice, generând comportamente agresive. Au fost opt întâlniri de grup săptămânale a câte șaiszeci de minute fiecare, cu opt copii, șase băieți și două fete. Echipa a fost constituită din trei consilieri, ce au asigurat o eficiență crescută a îmbunătățirii activității personale și au facilitat proiectări parentale, permițând abordarea problemelor emoționale determinate de puține interacțiuni părinte – copil. Principalele obiective au fost scăderea agresivității, creșterea capacității relaționale și integrării sociale, conștientizarea și valorizarea proprie, exprimarea nevoilor, pe un fundal cu suport emoțional. Rezultatul validării a constat în analiza comparativă a schițelor a două grupuri făcute la început și la sfârșitul programului psihoterapeutic și, de asemenea, fișe de observație a comportamentului copiilor completat săptămânal de instructori.

În concluzie, grupul de lucru ce a vizat îmbunătățirea comportamentului copiilor străzii, bazat pe metode de psihoterapie experimentală, și-a dovedit eficiența în ceea ce privește scăderea agresivității, îmbunătățirea stării emoționale, creșterea cunoștințelor și a verbalizării nevoilor emoționale și relaționale.

ABSTRACT

The study was focused upon revealing the psychological profile of street children, in order to develop a psychotherapy programme of behaviour optimization.

Applying projective techniques: DAT, DAP, DAF, Szondi pulsional diagnosis test, on 42 street children, drew up their's psychological profile. The main features of these children are: a poor capacity of consciousness and verbalization, a low self imagine, affective deficiencies, difficulties in social contact, degradation of the relations with others, gathering of tough affects, associated with the lack of ethical censure, generating "male" and aggressive behaviour.

We made both individual and group psychotherapeutical intervention. There were eight weekly group meetings of ninety minutes each, with 8-10 children, boys and girls. There was a team of two psychotherapists, male and female, which ensures an increased efficiency of personal optimization activity and facilitates parental projections, allowing the approach of the emotional problems determined by poor parental-filial interactions.

The main objectives were decreasing the aggressiveness, increasing relationship capacity and social integration, consciousness and self valorization, expressing the needs, on a background of offering emotional support.

The results validation consisted of comparative analysis of two group drawings made in the beginning and at the end of the psychotherapeutical programme, and also of observing sheets of the children behaviour weekly completed by the training instructors.

In conclusion, we decided that the optimization group based on methods of experiential psychotherapy proved its efficiency regarding the aggressiveness decreasing, improving emotional state through out a secured environment build up, increasing of self knowledge and verbalization of emotional and relationship needs.

Studiul a fost realizat în perioada aprilie – iulie 2006 și a urmărit surprinderea profilului psihologic al copiilor străzii, în vederea derulării unui program psihoterapeutic de optimizare psihocomportamentală a acestora.

METODOLOGIE

Subiecții studiului au fost 42 de copii ai străzii integrați în Adăpostul de zi și de noapte *Dănilă Prepeleac* din București, având vârste cuprinse între 7 și 17 ani, dintre care 31 de băieți și 11 fete.

Cunoașterea subiecților s-a realizat prin observație, convorbire și anamneză, pe baza fișei de evaluare întocmită în cazul fiecărui copil.

Evidențierea personalității în formare a copilului și a problemelor sale emoționale, a traumelor pe care le-a suferit, a nivelului de anxietate și agresivitate s-a realizat prin utilizarea tehnicilor proiective: Testul Arborelui (DAT), Testul Persoanei (DAP), Testul Familiei (DAF), Testul de diagnostic pulsional Szondi.

Ipoteza de la care am pornit a fost aceea că personalitatea copiilor străzii este caracterizată de carențe emoționale, slabă capacitate de conștientizare și verbalizare și un comportament impulsiv și agresiv, trăsături care pot fi ameliorate prin psihoterapie.

PREZENTAREA ȘI INTERPRETAREA REZULTATELOR

Prin aplicarea **testului DAT** am surprins următoarele aspecte:

În majoritatea cazurilor, forma grafică este fragilă, superficială, destinsă, vagă, traducând o slăbiciune a eului, dificultăți de adaptare, rezervă, nesiguranță, instabilitate, anxietate, neîncredere în sine.

Rareori mărimea arborelui este echilibrată, acesta apărând ori supradimensionat (extraversie, orgoliu, nevoia de a domina, lipsă de interes pentru relațiile interpersonale), ori subdimensionat (imaturitate psihică, introversie, complexe de inferioritate).

Trunchiul este întotdeauna prezent (separare eu-lume), fiind desenat în majoritatea cazurilor din două linii paralele (dificultate de adaptare, îndărătnicie, mărginare, emfază, rigiditate), cu bază tubulară (ancorare în prezent, rigiditate adaptativă). În unele cazuri apar scorburi, cuiburi, sau ramuri tăiate, ce denotă traumatisme, șocuri afective.

Coroana este formată din ramuri structurate, în unele cazuri necircumscrise (nonconformism, superficialitate, lipsa capacității de finalizare), în altele circumscrise (timiditate, reținere, impresionabilitate). Uneori, ramurile sunt puternic ramificate, abundente (agresivitate, educare dificilă, închidere în sine).

Frunzele sunt absente în multe cazuri (vitalitate redusă, tendințe depresive, apatie). Fructele și florile sunt rareori prezente. Uneori apar fructe și frunze căzând (izolare, detașare, abandonare, depresie).

Aplicarea **testului DAP** a relevat următoarele:

În multe cazuri, în figurile desenate apare tendința subiecților de identificare cu persoane mult mai mici ca vârstă sau mult mai mari, ceea ce denotă nevoia puternică de afecțiune de tip parental, mai ales matern, datorita carențelor afective.

De asemenea, omisiunea mâinilor sau prezența degetelor sub forma de gheare, denotă slabă capacitate de relaționare sau o relaționare defectuoasă, de pe poziții de confruntare, agresivitate.

În multe desene apare lipsa de autonomie a subiecților asociată cu dependența emoțională.

În urma aplicării **testului DAF** au fost observate următoarele:

În general desenele subiecților sunt de dimensiuni mici, ceea ce denotă anxietate, timiditate, depresie, retragere. Alte desene sunt de dimensiuni mari, exagerate (impulsivitate, scăderea toleranței la frustrare).

Deoarece copiii fac parte în general din familii care nu le oferă securitate și afectivitate, aceștia apar uneori izolați de grupul familial, iar alții refuză sau omit să se deseneze. Distanța față de un membru al familiei sau față de întreg grupul familial exprimă ostilitate sau apărare. Alții desenul lasă o impresie generală de fericire irealistă, personajele având aproximativ aceeași dimensiune, aceeași aparență, același surâs nediferențiat.

Exprimarea problemelor familiale ale copiilor ce au trăit experiențe traumatizante se realizează prin omisiunea de membri ai familiei, prin separarea unuia sau a mai multor membri de restul familiei, uneori printr-un obstacol interpus între subiect și personajul respectiv, ceea ce indică un afect de respingere față de respectiva persoană.

Testul de diagnostic pulsional **Szondi** sugerează următoarele interpretări:

Subiecții prezintă într-o mare măsură o suprainvestire a nevoii de tandrețe, senzualitate și erotism orientată spre un obiect concret, care se manifestă printr-o adevărată „foame afectivă” a acestor copii.

Agresivitatea acestor copii este ambivalentă, manifestându-se spre exterior, dar și, în unele cazuri, prin automutilare, tipice fiind leziunile pe antebrațe.

Cenzura etică este slabă, remarcându-se acumulare de afecte dure (furie, ostilitate, gelozie, afecte revendicative), care se pot exprima violent în conduită. Apare tendința de a-și ascunde emoțiile, manifestată printr-o anumită duplicitate, printr-o mască pe care subiectul o pune față de ceilalți și prin conduite oportuniste sau simulante.

Subiecții manifestă tendința de a-și nega și reprima trebuințele, de unde rezultă o stare de inhibiție și negativism critic, autodistructiv. Alții, apare un conflict în mecanismele de control al exprimării afectelor, exprimat subiectiv printr-o stare de angoasă, sentiment de nesiguranță, panică și agitație interioară, provenită din continua nesiguranță și instabilitate a vieții lor.

Copiii au incapacitatea de a-și conștientiza propriile trebuințe și probleme, resimțindu-le sub forma unei tensiuni difuze, iritante, fără a le mentaliza și verbaliza, manifestându-le sub forma unor comportamente primitive, apelând la mecanisme de apărare de tipul proiecției.

Relaționarea cu obiectele lumii externe este dominată de căutarea avidă și dezorganizată de noi și noi obiecte concrete de interes, pe care să le investească, fără a exista nevoia de a se fixa, de a cola la un anumit obiect, acestea fiind mereu schimbate într-o căutare continuă.

Se evidențiază o frustrare a trebuințelor orale, asociată cu un sentiment de singurătate, tristețe și frecvente stări depresive.

În concluzie, se reliefează un profil psihologic marcat de o slabă capacitate de conștientizare și verbalizare, imagine de sine deficitară, carențe afective, dificultăți de contact social și deteriorarea relațiilor cu ceilalți, acumulare de afecte dure, asociate cu lipsa cenzurii etice, generând comportamente predominant „masculine”, agresive.

DESFĂȘURAREA PROGRAMULUI PSIHOTERAPEUTIC

Datorită perioadei relativ scurte de timp pe care o petrec copiii străzii în adăpost, am optat pentru un grup psihoterapeutic deschis, format din 8-12 copii, cu vârste între 7 și 17 ani, băieți și fete. Au fost organizate 8 întâlniri săptămânale de grup psihoterapeutic, a câte 1,5 – 2 ore fiecare, care s-au desfășurat în sala de activități a Adăpostului de zi și de noapte *Dănilă Prepeleac*.

S-a lucrat într-o echipă formată din doi terapeuți, de sexe diferite, ceea ce a asigurat o eficiență crescută a activității de optimizare personală și a facilitat proiecțiile parentale, permițând lucrul asupra problemelor emoționale determinate de interacțiunile deficitare parental-filiale.

Obiectivele generale au fost: creșterea capacităților de relaționare și integrare socială, conștientizarea și valorizarea de sine, scăderea agresivității, exprimarea nevoilor pe fondul creării unui mediu care să ofere suport afectiv.

Primele două sesiuni au avut ca scop deblocarea și motivarea copiilor pentru experiența de grup, precum și crearea unui climat securizant prin asigurarea cunoașterii și intercunoașterii. S-au lucrat următoarele exerciții:

- „*Exercițiul numelui*” – prin joc, s-a realizat detensionarea, eliminarea inhibițiilor și familiarizarea cu ceilalți.

- „*Salutul*” – experimentarea diferitelor forme de salut între copii, a dus la relaționarea strânsă cu ceilalți, conștientizarea propriilor trăiri, observarea reacțiilor celorlalți, exersarea capacităților cognitiv-comunicaționale empatică.

- „*Reporterul*” - încercând să afle informații unii despre alții, copiii au creat un climat securizant și deschis, constatând că sunt acceptați de către grup în mod necondiționat, acest lucru generând creșterea încrederii în forțele proprii și a imaginii de sine.

În **următoarele cinci sesiuni** s-au utilizat tehnici centrate pe exprimarea *aici și acum* a trăirilor, emoțiilor și sentimentelor, pe descoperirea unor noi modalități de răspuns prin observarea celorlalți. Copiilor li s-au propus următoarele exerciții provocative:

- „*Dans*” – terapia prin dans și mișcare a dat prilejul copiilor de a se mișca și dansa liber, realizând comunicarea senzorială, descărcarea tensiunilor, reenergizarea organismului, stimularea expresivității corporale și armonizarea mișcărilor lor și ale partenerului.

- „*Ariciul*” – jocul de rol a facilitat exersarea empatiei, copii reușind să identifice trăirile partenerului și să vină în întâmpinarea lor în mod adecvat. Totodată, și-au conștientizat propriile trăiri afective și reacții comportamentale în situațiile provocative.

- „*Confruntarea cu o situație dificilă*” – prin punerea într-o situație frustrantă, determinată de excluderea din grup, copiii au proiectat propriul mod de acțiune – stări afectiv-motivaționale, trăsături caracteriale, iar prin conștientizarea propriilor comportamente, apare un proces de evaluare, de învățare și descoperire de noi modalități de acțiune.

- „*Controlul furiei*” – pe baza unei povești spuse de terapeut, prin jocul de rol, copiii reușesc recunoașterea formelor de manifestare a furiei – verbală, fizică – și descoperirea cauzelor furiei și agresivității. În urma discuțiilor pe marginea poveștii dramatizate, copiii învață abordarea adecvată a furiei și agresivității și propun manifestări comportamentale non-agresive.

- „*Conflictul*” – copiii puși într-o situație conflictuală au învățat să găsească soluții alternative adecvate, pe care le-au exersat prin joc de rol.

- „*Cursa cu obstacole*” – a pus copii în situația de a-și utiliza resursele interne pentru a face față obstacolelor externe. Au fost conștientizate diferite strategii și metode de acțiune a copiilor când se confruntă cu obstacolul. În același timp, exercițiul le-a permis învățarea directă și indirectă din propriile acțiuni și reflecții, precum și din observarea manifestărilor celorlalți.

- „*Revolta copiilor*” - copiii au dramatizat o poveste prin care cer directorului adăpostului o audiență pentru a-și spune nemulțumirile, fiecare asumându-și un rol. Terapeuții au stimulat comportamentele cooperante și au descurajat comportamentele agresive.

Ultima sesiune a avut în vedere întărirea resurselor descoperite pe durata desfășurării programului terapeutic și validarea rezultatelor obținute pe lotul de copii selectat.

• „*Cutie magică*” – copiii au avut posibilitatea de a lua dintr-o cutie magică orice calitate pe care și-o doresc și de care au nevoie. De asemenea, fiecare copil a avut posibilitatea de a depune în cutia magică orice trăsătură pe care considera că o are și de care vrea să scape. Copiii au fost puși în situația de a-și imagina și verbaliza ce simte și ce gândește o persoană care a primit tot ce și-a dorit și a aruncat tot ce era rău și de prisos. S-a creat o stare generalizată de optimism, de aspirații spre o existență mai bună, benefică gratificării propriei persoane.

Validarea rezultatelor s-a făcut prin realizarea, la începutul și sfârșitul programului terapeutic, a două desene de grup reprezentând „afișul grupului”. Este vorba despre un desen realizat de către toți copiii, care contribuie la realizarea desenului colectiv cu tema „Grupul nostru”. Terapeuții descurajează orice intervenție critică sau acuzatoare, încurajând cooperarea și întraajutorarea.

Analiza comparativă a celor două desene este relevantă pentru confirmarea efectelor pozitive pe care programul psihoterapeutic experiențial l-a avut asupra copiilor. Apariția unui număr mai mare de elemente în al doilea desen față de primul, demonstrează dezvoltarea resurselor creative ale copiilor, ca rezultat al cooperării și al unei mai bune relaționări între membrii grupului. Numărul mare de desene întrepătrunse ne arată creșterea capacității copiilor de a realiza contacte umane ce le vor permite o mai bună integrare socială (toleranță, deschidere, flexibilitate). Este semnificativă în cel de al doilea desen reducerea numărului elementelor cu tematică agresivă.

Din analiza comparativă a fișelor de observație a comportamentului copiilor, realizate săptămânal de către instructorii de educație, s-a observat reducerea relațiilor disfuncționale implicând agresivitate și violență, o mai bună relaționare și comunicare (prin inițierea contactelor verbale și nonverbale, oferirea și primirea de ajutor, comunicare expresivă), empatie, autocunoaștere și asertivitate.

CONCLUZII

Grupul de optimizare psihocomportamentală bazat pe metode aparținând psihoterapiei experiențiale și-a dovedit eficiența în ceea ce privește scăderea agresivității, îmbunătățirea stării afective prin crearea unui mediu securizant, creșterea capacității de autocunoaștere și verbalizare a nevoilor afective și relaționale.

BIBLIOGRAFIE

- Anghel, Elena; Vasile, Diana, *Optimizarea personală a adolescentelor din centrele de plasament*, nepublicat;
- Badea, Victor, (2003), *Asistarea persoanelor adulte fără adăpost*, Editura SPER, București;
- Ionescu, Șerban, coordonator, (2001), *Copilul maltratat*, Editura Fundației Internaționale pentru Copil și Familie, București;
- Mitrofan Iolanda, (2004), *Terapia unificării*, Editura SPER, București;
- Mitrofan, Iolanda, coordonator, (2003), *Cursa cu obstacole a dezvoltării umane*, Editura Polirom, Iași.
- Mitrofan, Iolanda, coordonator, (2001) *Psihopatologia, psihoterapia și consilierea copilului*, Editura SPER, București;
- Mitrofan, Iolanda, coordonator, (2000), *Orientarea experiențială în psihoterapie*, Editura SPER, București;
- Petermann Franz; Petermann, Ulrike, (2002), *Program terapeutic pentru copiii agresivi*, Editura RTS, Cluj-Napoca.

TOWARDS A MEANINGFUL EXISTENCE

Salman S. AHMAD

Institute of Management Technology, Nagpur INDIA

S.SalmanAhmad@gmail.com

ABSTRACT

The objective of the workshop is to enable participants to work towards defining meaning in their lives based on a deeper understanding of themselves and the potential that lies within them. Drawing on the humanistic-existential tradition and the narrative approach, especially the view of the “client as expert”, the workshop sessions are largely conducted through meditative-introspective exercises based on the Socratic approach with minimal input from the facilitator where the facilitator acts only as a guide in the process of self-discovery. The workshop would consist of 2 sessions of 90 minutes each. In these sessions, participants are guided in the process of charting their life-narrative with the objective of identifying one’s fundamental strengths and values, of transforming negative and traumatic events of the past and moving towards the discovery of meaning in one’s existence. As such the workshop participants would be introduced experientially to a meaning-centred strategy for counselling and therapy, the methods and exercises of which may be used with individuals as well as groups in their own counselling or training work.

SPRE O EXISTENȚĂ CU SENS

REZUMAT

Obiectivul workshop-ului este acela de a dezvolta aptitudinile participanților cu scopul definirii sensului vieții pe baza unei înțelegeri mai profunde a sinelui și potențialului intrinsec. Sesiunile workshop-ului se bazează pe abordarea narativă și tradiția existențialist-umanistă, îndeosebi pe viziunea „clientului ca expert”. Ele se vor realiza pe baza exercițiilor mediativ-introspective conduse în stil socratic, cu un input minimal din partea facilitatorului, care este înțeles la rândul lui, ca fiind un ghid al procesului de auto-descoperire. Workshop-ul va fi compus din 2 sesiuni a câte 90 de minute fiecare. Pe parcursul sesiunilor, participanții sunt încurajați să-și construiască povestea vieții în scopul identificării punctelor forte și valorilor individuale, sau pentru a transforma evenimentele negative și traumatice ale trecutului în scopul continuării existenței sub auspiciul descoperirii unui sens al vieții. Astfel participanții vor învăța strategii centrate pe sens în terapia și consilierea experimentală. Metodele și exercițiile le vor putea folosi la rândul lor, ca indivizi sau în cadrul unor grupuri de consiliere sau training.

UNIVERSITATEA CA SPAȚIU AL EDUCAȚIEI PENTRU MULTICULTURALITATE

Mariana CERNICOVA

Facultatea de Jurnalistică, Universitatea „Tibiscus” din Timișoara, Timișoara, România

mcernicova@tibiscus.ro

REZUMAT

Sănătatea democratică a unei societăți se măsoară, printre altele, prin sensibilitatea la diversitate pe care o manifestă membrii respectivei societăți. Valorile plurilingvistice, ale multiculturalismului sunt celebrate, oficial, prin proiecte internaționale care stimulează afirmarea unei societăți globale în care diferențele sunt privite ca bogăție și resursă de dezvoltare, nu ca factor al discordiei. Un rol esențial în dezvoltarea societății sensibile la multiculturalism îl are universitatea. Lucrarea de față își propune să releve modul în care educația pentru interculturalitate este abordată la Universitatea „Tibiscus”, ca posibil model de bună practică în mediul academic românesc și euro-atlantic. Universitatea „Tibiscus” abordează problematica interculturalității prin curricula educațională (în cursurile obligatorii, dar și în oferta de masterate), prin cercetare științifică (în cadrul unor proiecte de creare a suportului pentru educația multiculturală în Banatul istoric), prin afilierea la campanii internaționale dedicate acestei abordări (University Partnership for Education and Citizenship/UPEC – lansat de Alianța Universităților pentru Democrație/AUDEM la Pecs, în Ungaria, în 2004) și prin activități extracurriculare cu studenții, sub forma unor proiecte de tipul „Studentul român – cetățean activ al Europei”, în parteneriat cu Institutul Intercultural Timișoara (2006-2007). Constatările bazate pe o experiență de 10 ani a autoarei în mediul universitar din „Tibiscus” conduc către ideea că educația interculturală are nevoie de un suport masiv în continuare, atât sub forma dezvoltării de suport educațional (manuale, ghiduri, training-uri), cât și sub forma politicilor publice.

UNIVERSITY AS A SPACE OF EDUCATION FOR MULTICULTURALISM

ABSTRACT

The democratic health of a society can be measured, among other parameters, through the lenses of its sensitivity towards diversity. The values of multilingualism, of multiculturalism are celebrated, officially, within international projects aimed at assessing the emergence of a global society. In this society differences supposedly are viewed as wealth and resources for development, not as reasons for conflict. An essential role for developing a society sensitive towards multiculturalism is played by universities. This paper aims at presenting some of the approaches used in “Tibiscus” University as possible best practice model in the Romanian and Euro-Atlantic academic area. “Tibiscus” University approaches multiculturalism through its educational curricula (at the bachelor and masteral courses), through scientific research (by participating in projects aimed at creating the resources for multicultural education in the historical area of Banat), through taking part in international campaigns devoted to the topic (such as the University Partnership for Education and Citizenship/UPEC – launched by the Alliance of Universities for Democracy/AUDEM in Pecs, Hungary, in 2004) and through extracurricular activities offered to students, such as “The Romanian student – active citizen of Europe”, carried out in partnership with the Intercultural Institute Timisoara (2006-2007). Based on a ten years of experience of the author in “Tibiscus” university, the conclusion of the paper is that intercultural education needs a solid support in the form of educational products (handbooks, guides, training sessions) and public policies.

THE DEVELOPMENT OF SELF-COMPASSION: HELICOPTER PARENTING AND THE COMMON HUMANITY SUBSCALE

Charles JACOB

Doctoral student, the University of Pittsburgh, U.S.A.

cjj7@pitt.edu

ABSTRACT

As a reaction to recent criticisms of self-esteem, self-compassion is a construct derived from eastern philosophy stressing the importance of healthy attitudes toward the self in light of personal failure or emotional pain, keeping pain in balanced awareness, and seeing one's experience as part of the larger human experience. The link between parenting styles and the development of a self-compassionate attitude has not yet been assessed, though recent research suggests that experiences related to attachment figures may have an impact. The present study examines connections and patterns between self-compassion scores as well as reports of parent relationships for 200 undergraduate college students at a large research university in an urban setting. Preliminary evidence suggests that excessive parent involvement during late adolescence is detrimental in the development and maintenance of self-compassionate attitudes, particularly the ability to relate individual suffering to the world at large.

DEZVOLTAREA AUTOCOMPASIUNII: STILUL PARENTAL ADERENT ȘI SCALA UMANITĂȚII COMUNE

REZUMAT

Ca o reacție la recente critici referitoare la stima de sine, autocompasiunea este un construct, derivat din filozofiile asiatice, care pune accentul pe importanța unor atitudini proprii sănătoase la confruntarea cu eșecul personal sau suferința emoțională, pe păstrarea durerii într-o balanță conștientă și pe considerarea experienței proprii ca făcând parte din larga experiență umană. Legătura dintre stilurile parentale și dezvoltarea unei atitudini de autocompasiune nu a fost încă exact definită, cu toate că cercetările recente sugerează că experiențele legate de relațiile de atașament ar putea avea un impact. Prezentul studiu examinează legăturile și tiparele dintre scorurile pentru autocompasiune și relațiile cu părinții, pentru un grup de 200 de elevi de colegiu, într-o cercetare universitară vastă într-o zonă urbană. Datele preliminare sugerează că implicarea excesivă a părinților, pe parcursul adolescenței mari, este în detrimentul dezvoltării și menținerii unei atitudini juste de autocompasiune și, mai ales, în detrimentul abilității de a considera suferința proprie ca una comună umanității.

SĂNĂTATEA ORGANIZAȚIONALĂ - PREMISĂ A SUCCESULUI

Loredana DROBOT, Ileana ROTARU

Universitatea „Eftimie Murgu” Reșița , România

loredana_drobot@yahoo.com

REZUMAT

Conceptul de cultură organizațională integrează valorile, credințele, miturile, normele și simbolurile care definesc spațiul și climatul unei organizații. Cultura organizațională reprezintă „codul genetic” (Hofstede) al unei organizații, iar modul în care aceasta afectează actul decizional imprimă gradul său de sănătate. Unii teoreticieni (Peters și Waterman) au demonstrat, în acest sens, că excelența unei organizații depinde de o serie de factori, dar cel mai important dintre aceștia este cultura organizațională (Brătianu).

THE ORGANIZATIONAL HEALTH - A PREMISS FOR SUCCES

ABSTRACT

The concept of organizational culture brings in values, myths, believes, norms and symbols that define the space and the climate of an organization. The organizational culture represents the “genetic code” (Hofstede) of an organization and the way that it affects the decision act it manifests its health degree. Some theorists (Peters and Waterman) have demonstrated that the excellence of an organization depends on a series of factors and the most important of them is the organizational culture (Brătianu).

FILE DIN ISTORIA PSIHOLOGIEI CLUJENE

Nicolae JURCĂU

Universitatea Tehnică din Cluj-Napoca

nicolae.jurcau@dppd.utcluj.ro

REZUMAT

Istoria psihologiei clujene continuă să se scalde în lumini și umbre. Cărțile apărute la diferite edituri în ultimul deceniu și jumătate nu-i oferă cititorului tânăr o imagine veridică asupra frământatei perioade de o jumătate de secol: 1948 – 1998. Intervenția noastră își propune să contribuie – cu date concrete – la lămurirea unor aspecte încă controversate privitoare la rolul unor personalități de primă mărime ale psihologiei românești care au slujit vreme îndelungată la universitatea clujeană.

CLUJ'S SCHOOL OF PSYCHOLOGY

ABSTRACT

The Cluj's school of psychology is continuing to reflect its own moments of lights and shadows. The books appeared at different publishing houses during the last decade don't offer the reader a real image on the concerning period of half of century: 1948-1998. Our intervention aims to contribute – with concrete data – to the clarifying of certain aspects, still controversial, regarding to role of first hand personalities of Romanian psychology, who served long time Cluj's university.

EVALUER LE NIVEAU DE TOLÉRANCE ENVERS LA DIVERSITÉ HUMAINE CHEZ LES ENFANTS SCOLARISÉS: UN PRÉ REQUIT INDISPENSABLE POUR L'ÉDUCATION INTERCULTURELLE

Jennifer KERZIL¹, Irene SOLBES CANALES²

¹ MCF en psychologie, Faculté de Psychologie, Université de Bourgogne, ² Faculté de Psychologie - Département de Psychologie Évolutive et de l'Éducation - Universidad Complutense de Madrid, Espagne
jenniferkerzil@yahoo.fr

RESUMÉ

Depuis les années 70, de nombreux pays européens se sont ouverts à l'immigration de travailleurs dont les enfants ont rejoint les écoles. Dès lors, les gouvernements successifs ont souhaité trouver des solutions afin d'intégrer ces enfants considérés comme "différents des autres", à tort ou à raison. Aujourd'hui, les "enfants de migrants" sont nés dans le pays d'accueil de leurs parents mais ont souvent une "différence" impossible à cacher : leur couleur de peau.

Dans les écoles, chacun a encore à l'esprit qu'il faut aider à leur intégration, alors même qu'aucune évaluation de leur "degré d'acceptation" par les autres enfants n'a été menée en Europe (contrairement aux États-Unis où des études ont donné des résultats variables en fonction des époques).

Nous souhaitons mettre en avant la nécessité d'un diagnostic de situation comme préalable à toute action. Ainsi, nous proposons plusieurs outils permettant d'évaluer le niveau d'acceptation de l'autre différent en fonction de l'âge des enfants et de traits différentiels variés et non pas seulement ethnicisés.

Trois outils (dessins, photographies et échelles d'attitudes), ont été testés auprès d'enfants d'âge scolaire en France et en Espagne. Sur la base d'un corpus de plus de 1000 enfants, il devient possible d'évaluer les capacités des enfants à accepter les différences chez leurs pairs.

Grâce aux théories de la psychologie du développement social, les praticiens ont ainsi à leur disposition des outils pour prendre connaissance des préjugés existants et, en fonction de ceux-ci, envisager une remédiation visant à l'amélioration de la tolérance chez les enfants.

EVALUATING THE LEVEL OF TOLERANCE OF HUMAN DIVERSITY IN SCHOOL CHILDREN: AN INDISPENSABLE REQUIREMENT TO INTERCULTURAL EDUCATION

ABSTRACT

Since the 1970's, many countries opened their borders to the immigration of workers whose children joined local schools. Since then, successive governments tried to find solutions to integrate those children considered as "different from the others", rightly or wrongly. Nowadays, although "migrants' children" were born in their parents' host country, they often bear a difference impossible to hide: the color of their skin.

In the schools, everyone keeps in mind that integration must be fostered, even though no evaluation of the "degree of acceptance" by other children has been conducted in Europe (contrary to the USA where studies revealed variable results according to different times).

The present work aims at underlining the importance of a diagnosis of the situation as a preliminary stage to any action. Therefore we propose several tools enabling the evaluation of the level of acceptance of the "different other" as a function of the children's age and of varied differentiating traits (not only ethnic traits).

Three tools (drawings, photos, and attitude scales) have been tested on schoolchildren in France and in Spain. The analysis of the broad material generated by more than 1000 children enabled the evaluation of children's abilities to accept differences among their peers.

Thanks to developmental social psychology, practitioners could thus use tools to acknowledge existing prejudices and, according to them, consider a remedial action aiming at improving children's tolerance to others.

A TOOLBOX OF TECHNIQUES FOR HEALING, RESILIENCE AND TRAUMA RECOVERY USING INTEGRATED EAST AND WEST APPROACHES

Judy KURIANSKY

Columbia University Teachers College, New York

DrJudyK@al.com

ABSTRACT

This paper presents a number of unique approaches which clinicians in various cultures can select from, to use in their practice to build client's resilience and growth, or to help them heal from trauma. These constitute a "toolbox," meaning that clinicians, therapists and healers can pick and choose from these techniques, to apply to a particular situation, within many disciplines, and for individuals, couples or groups. These techniques are based on years of experience with various types of client populations in many cultures and for many situations. They include techniques used to help survivors after traumatic events like the attacks on the World Trade Center in New York, after the Asian tsunami, and bombings in the Middle East. They also include techniques used in workshops to prevent HIV/AIDS infection, as applied in workshops with teens in high risk groups in America as well as young people in China. They further include techniques used for enriching couples' relationships adapted from ancient traditions and taught in cultures from Prague to Tehran. The techniques represent adaptations of western and eastern techniques, and an integration of the two approaches. The techniques represent ways to build individual resilience as well as to improve couples intimate relationships and to foster generalized peace between cultures in conflict.

O TRUSĂ DE TEHNICI PENTRU VINDECARE, READAPTARE ȘI RECUPERARE DIN TRAUMĂ, FOLOSIND ABORDĂRI INTEGRATE ESTICE ȘI OCCIDENTALE

REZUMAT

Această lucrare prezintă un număr de tehnici unice din care clinicienii, aparținând unor diverse culturi, pot alege le folosi în practică pentru a construi readaptarea, dezvoltarea sau vindecarea după traume a clientului. Toate aceste tehnici împreună formează o „trusă”, asta însemnând că atât clinicienii cât și terapeuții pot alege dintre acestea pe cea mai potrivită pentru o anumită situație dată de disciplină sau fel de terapie: individuală, cuplu sau grup. Aceste tehnici sunt bazate pe ani întregi de experiență cu diferite tipuri de clienți aparținători unor culturi variate sau aflați în situații diferite. Această trusă include tehnici pentru ajutarea supraviețuitorilor evenimentelor traumatice ca de exemplu: atacurile de la la World Trade Center din New York, tsunamiul asiatic sau bombardamentele din Orientul Mijlociu. Acestea mai conțin și tehnici folosite în seminarii de prevenirea infectării cu HIV/SIDA, la aceste seminarii participând atât adolescenți din grupurile cu risc ridicat din America, cât și tineri chinezi. Aceste instrumentare mai conțin tehnici de îmbunătățire a relației de cuplu, tehnici adaptate din tehnicile străvechi și predate din Praga și până în Teheran. Tehnicile reprezintă adaptări ale tehnicilor occidentale sau asiatice și, totodată, o integrare a acestor două abordări. Ca și spectru de folosință, se poate merge de la construirea stabilității individuale și până la îmbunătățirea relației intime a cuplurilor sau, chiar mai departe, la îmbunătățirea relațiilor dintre culturile în conflict.

ORGANIZATIONAL COMMITMENT, JOB SATISFACTION AND RECOGNITION AT WORK OF EMPLOYEES OF MERGED COMPANIES

Caroline LAFFORET

University René-Descartes, Paris, France

lafforet.caroline@neuf.fr

ABSTRACT

In order to remain competitive in the global market, more and more companies grow through mergers and acquisitions. Such operations lead to important changes in work processes, social and physical environment in the organizations involved. How do employees adapt to those organizational and cultural changes? Which factors foster or impede their adaptation to change? In order to answer those questions, we conducted a questionnaire survey with 296 employees of companies that took part in a merger or acquisition. We assessed their levels of organizational commitment and of job satisfaction as a function of their perceived recognition at work, attachment to the organization and motivations at work. The results revealed that people motivated at work because of their need for achievement, for affiliation and for power were more satisfied with their job and more committed to the organization after a merger/acquisition than those motivated by the salary or job security. It also appeared that the more employees felt recognized at work after the merger, the more they felt attached to the organization and the more they were committed to it and satisfied at work. More specifically, perceived recognition at work after the merger/acquisition had a positive impact on normative and affective commitment. Practical implications of those results in human resource management are discussed.

IMPLICATION ORGANISATIONNELLE, SATISFACTION ET RECONNAISSANCE AU TRAVAIL DES EMPLOYÉS D'ENTREPRISES FUSIONNÉES

RESUMÉ

Afin de rester compétitives sur le marché mondial, de plus en plus d'entreprises croissent en procédant à des fusions et acquisitions. De telles opérations entraînent au sein des organisations concernées des changements importants au niveau des procédures de travail et de l'environnement physique et social de travail. Comment les employés s'adaptent-ils à ces changements organisationnels et culturels ? Quels facteurs favorisent ou freinent l'adaptation au changement ? Pour répondre à ces questions, nous avons effectué une enquête par questionnaire auprès de 296 employés d'entreprises ayant fait l'objet d'une fusion ou d'une acquisition. Nous avons évalué leurs niveaux d'implication organisationnelle et de satisfaction au travail en fonction de leur reconnaissance perçue au travail, de leur attachement envers l'organisation et de leurs motivations au travail. Les résultats révélèrent que les personnes motivées au travail par des besoins d'accomplissement personnel, d'affiliation et de pouvoir étaient plus satisfaites au travail et impliqués vis-à-vis de l'organisation que celles motivées par le salaire et la sécurité de l'emploi. Il est également apparu que plus les employés se sentaient reconnus au travail après la fusion, plus ils étaient attachés à l'organisation et plus ils étaient impliqués envers elle et satisfaits au travail. Plus spécifiquement, la reconnaissance perçue au travail après la fusion/acquisition avait un impact positif sur l'implication normative et affective. Des implications pratiques de ces résultats au niveau du management des ressources humaines sont discutées.

MĂSURAREA MOTIVAȚIEI PSIHOSOCIALE

Mirela MANEA¹, Traian MANEA²

¹Universitatea de Medicina si Farmacie „Carol Davila” Bucuresti, ²Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială „Victor Anastasiu”

traian.manea@gmail.com

REZUMAT

Introducere. Motivele sunt mobiluri interne ale conduitei, care au rolul de activare, orientare și susținere a comportamentului. Cercetările au identificat un număr foarte mare de motive, care pot fi clasificate în mod diferit în raport de criteriul folosit. **Scopul.** Obiectivul principal al cercetării este de a elabora un instrument de investigare a motivației psihosociale. **Metodă.** S-a folosit un chestionar format din 20 de afirmații care se referă la dorința de a participa sau implica în activitate. Subiecții apreciază aceste afirmații pe o scală tip Lickert cu 5 trepte (1 = total neadevărat, 5 = foarte adevărat). **Subiecți.** A fost utilizat un eșantion format dintr-un număr de 97 de subiecți. **Rezultate.** Analiza statistică a rezultatelor obținute indică faptul că valorile înregistrate se distribuie relativ normal; consistența internă este satisfăcătoare; există corelații între motivație și trăsături ale personalității (încredere în sine, agresivitate, organizare, impulsivitate, asumarea riscului). **Concluzii.** Chestionarul se dovedește util în investigarea motivației. În continuare, ne propunem dezvoltarea acestui instrument și cuprinderea în cercetare a unui număr mai mare de subiecți care desfășoară activități profesionale diferite.

MEASURING OF PSYCHOSOCIAL MOTIVATION

ABSTRACT

Introduction. Motives are internal mobiles of our behavior. Their role is to activate, sustain and orientate the conduit. Researches have find a large number of motives. **Objective.** The main aim of the study was to release a questionnaire measuring psychosocial motivation. **Subjects:** In this study 97 subjects participated. **Method.** We used a number of 20 items referring at desire to participate or implication in activity. Our subjects marked the right answer on a 5 foot Lickert scale (1-totally disaccord, 5-totally accord). **Results.** Statistical analyze show a relative normal distribution of the results; internal consistency is satisfactory; there are correlations between motivation and personality traits (self confidence, aggressiveness, organization, impulsiveness, risk acceptance). **Conclusions.** The questionnaire seems to be useful in investigation of psychosocial motivation. Next step is to large the number of subjects and to differentiate them into professional activity.

MĂSURAREA NEVOILOR PSIHOSOCIALE LA PERSONALUL AERONAUTIC

Traian MANEA¹, Mirela MANEA²

¹ Institutul Național de Medicină Aeronautică și Spațială „Victor Anastasiu”, ² Universitatea de Medicină și Farmacie „Carol Davila”, București
traian.manea@gmail.com

REZUMAT

Introducere. *Nevoile sunt mobiluri interne ale conduitei care au rolul de activare, orientare și susținere a comportamentului. Cercetările au identificat un număr foarte mare de nevoi, care pot fi clasificate în mod diferit în raport de criteriul folosit.*

Scopul. *Obiectivul principal al cercetării este de a elabora un instrument de evaluare a nevoilor psihosociale.*

Metodă. *S-a folosit un chestionar format din 30 de afirmații care se referă la dorința de a participa sau implica în activitate. Subiecții apreciază aceste afirmații pe o scală tip Lickert cu 5 trepte (1 = total neadevărat, 5 = foarte adevărat).*

Subiecți. *A fost utilizat un eșantion format dintr-un număr de 97 de subiecți.*

Rezultate. *Analiza statistică a rezultatelor obținute indică faptul că valorile înregistrate se distribuie relativ normal; consistența internă este satisfăcătoare; există corelații între motivație și trăsături ale personalității (încredere în sine, agresivitate, organizare, impulsivitate, asumarea riscului).*

Concluzii. *Chestionarul se dovedește util în investigarea motivației psihosociale. În continuare, ne propunem dezvoltarea acestui instrument și cuprinderea în cercetare a unui număr mai mare de subiecți care desfășoară activități profesionale diferite.*

PSIHOSOCIAL NEEDS AT AERONAUTICAL PERSONNEL

ABSTRACT

Introduction. *Needs are internal mobiles of our behavior. Their role is to activate, sustain and orientate the conduit. Researches have find a large number of needs.*

Objective. *The main aim of the study was to release a questionnaire measuring psychosocial needs.*

Subjects: *In this study 97 subjects participated.*

Method. *We used a number of 30 items referring at desire to participate or implication in activity. Our subjects marked the right answer on a 5 foot Lickert scale (1-totally disaccord, 5-totally accord).*

Results. *Statistical analyze show a relative normal distribution of the results; internal consistency is satisfactory; there are correlations between motivation and personality traits (self confidence, aggressiveness, organization, impulsiveness, risk acceptance).*

Conclusions. *The questionnaire seems to be useful in investigation of psychosocial motivation. Next step is to large the number of subjects and to differentiate them into professional activity.*

TYPES OF ADOLESCENTS THAT ARE INVOLVED IN SCHOOL VIOLENCE

**Brenda MENDOZA GONZALEZ¹, María José DIAZ-AGUADO JALON²,
Sonsoles CALDERON LÓPEZ³, Beatriz LUCAS MOLINA⁴**

¹ PhD Psychology, Educational Ministry of México, ² Complutense University of Madrid,

³ Complutense University of Madrid, ⁴ Complutense University of Madrid

brenmx@yahoo.com.mx

ABSTRACT

The school is a society microcosms, in where are present all forms, levels and consequences of the aggression. The school violence is a social problem, that today is recognized in the academic ambit, in the psychology research and the society, their study have allowed identify many undesirable consequences for the victim, the bully and for the school environment. This study examined the types of secondary students who participated in school violence and their relation with other variables like quality of the teacher-student relationship, violence justification, and sexism. 750 adolescents of secondary school students from Madrid participated in this study. The cluster analysis revealing the existence of three typologies of adolescents who involved in school violence: 1) victim, 2) bully, and 3) non-involved in school violence. The factorial ANOVA shows that "bully" are students who bully their pair and their teachers too, and the other hand "victim" adolescent have a strong identification with the feminine traditional stereotype. The results of this study reflect that the group in major risk to participated in violence school are the men, the students who identified with violence justification, sexism, racisms and the group in major risk to be victim, are the students who have more identification with femininity traditional sex role, then if we want to eradicated the school violence, we first eradicated the sexism, and racism.

TYPES D'ADOLESCENTS QUI PRENNENT PART AUX SITUATIONS DE VIOLENCE DANS LE CONTEXTE SCOLAIRE

RESUMÉ

L'école est un "microcosmos" de la société, dans lequel nous pouvons voir tous les types, niveaux et causes de l'agression. Aujourd'hui la violence à l'école est un problème social reconnu dans le domaine académique, la recherche psychologique et la société. L'étude de la violence à l'école nous a permis identifier les importants conséquences négatifs chez les victimes, les agresseurs et, en général, pour le climat scolaire. Notre objectif a été d'identifier les types d'adolescents qui participent aux situations de violence scolaire. Nous avons étudié aussi ses attitudes envers la diversité et la violence, ses stéréotypes de genre et la relation de ces adolescents avec ses éducateurs, L'échantillon de notre recherche a été composé de 757 lycéennes. L'analyse de cluster nous a montré trois types d'adolescents : 1) victime, 2) agresseur, 3) et non impliqué. Le type d'adolescent « agresseur » s'est impliqué dans des situations de violence scolaire envers paires et envers les éducateurs. Les hommes sont le groupe qui ont plus de risque d'être agresseurs dans le contexte scolaire. Par contre, les adolescents avec plus de risque d'être « victime » s'ont identifiés eux-mêmes plus fréquemment avec les croyances sexistes, racistes et justificatifs de la violence. Ce type d'adolescent "victime" s'est identifié plus avec le stéréotype féminin traditionnel.

TIPUL DE ATAȘAMENT – PREMISĂ IMPORTANTĂ PENTRU SUCESUL TERAPEUTIC

Florentina Voichița OROS, Valentina ANDREI

Direcția Generală de Asistență Socială și Protecția Copilului sector 2 București
cppcva.caroteni@gmail.com

REZUMAT

În practica curentă am remarcat sistematic o serie de factori predictori ai succesului terapeutic: atașamentul format în primul an de viață cu mama sau o cu altă persoană semnificativă pentru copil, antecedentele personale, vârsta la care a survenit abuzul, distanța în timp între momentul producerii traumei și începerea demersului terapeutic, caracteristicile mediului familial și atitudinea familiei față de procesul terapeutic.

Dintre factorii enumerați mai sus ne-am oprit asupra tipului de atașament și a relației dintre acesta și evoluția demersului terapeutic. Astfel, un atașament sigur conduce cu o probabilitate mai mare la un succes terapeutic în timp ce prezența unei tulburări de atașament ridică serioase rezerve asupra unui prognostic favorabil.

Studiul cuprinde o prezentare a tipurilor de atașament, implicațiile asupra relației terapeutice și patru prezentări de caz ale unor subiecți care i-am avut în terapie pentru prelucrarea traumei după ce au suferit o formă de abuz.

Lucrarea prezentată întărește concluziile cercetărilor deja clasice care stabilesc rolul legăturilor emoțional-afective din primul an de viață în dezvoltarea psihică ulterioară și în formarea unor mecanisme de coping eficiente.

LE TYPE D'ATTACHEMENT – UNE PRÉMISSSE IMPORTANTE DU SUCCÈS THÉRAPEUTIQUE

RESUMÉ

Dans notre expérience de clinique, s'est fait systématiquement remarquer une série des facteurs prédisposants au succès thérapeutique: l'attachement qui se forme dans la première année de vie avec sa mère ou avec une autre personne qui occupe une place significative dans l'existence de l'enfant, les antécédents personnels, l'âge de l'enfant lorsque l'abuse s'est produit, le temps passé du moment que l'abuse s'est produit et le commencement de la démarche thérapeutique, les particularités du milieu familial et l'attitude de la famille face au processus thérapeutique.

Entre tous les facteurs mentionnés précédemment, c'est le type d'attachement et sa relation avec l'évolution de la démarche thérapeutique q'on veut développer dans notre étude. Alors, un attachement sécurisé conduit avec une plus grande probabilité à un succès thérapeutique tandis que la présence d'un trouble d'attachement enlève des sérieux doutes sur un pronostique favorable.

L'étude contient une présentation des types d'attachement, les implications sur la démarche thérapeutiques et quatre présentation de cas des sujets qui sont venus en thérapie après avoir souffert une forme d'abuse.

Cet étude vient à renforcer les conclusions des épreuves déjà classiques qui établissent le rôle des liaisons émotives et affectives du première année de vie en ce qui concerne le développement psychique ultérieure et la formation des mécanismes de coping efficaces.

PSIHOLOGIA APLICATĂ VERSUS FENOMENUL TRANZIȚIEI

Ruxandra RĂȘCANU

Catedra de Psihologie, Facultatea de Psihologie și Științele Educației, Universitatea București

REZUMAT

Valuri de schimbări, modificări, mutații pe care le trăim, produc obligatoriu detronarea tradiționalului indiferent că el este receptat în plan cognitiv, emoțional ori al dezvoltării socio-culturale. Din acest motiv, psihologilor le revine extrem de dificila răspundere de a cunoaște și a aprofunda noile mutații în structura umană niciodată total elucidată, dar și de a oferi „unelte” performante capabile să surprindă dezvoltarea, achizițiile, dificultățile – noua morbiditate din școală, din economia de tranziție, din domeniul sănătății mentale pe diferite paliere de vârstă – la nivelul comunității sociale.

Scopul workshop-ului este de a oferi un ghid ilustrativ privind rolul și menirea psihologului în domenii de referință ale psihologiei aplicate cu referire specială la: psihologia vârstelor, psihologia clinică, psihopatologie, psihologia socială și psihologia tranziției în România.

APPLIED PSYCHOLOGY VERSUS THE TRANSITION PHENOMENON

ABSTRACT

The plethora of changes, alterations and mutations we are undergoing at present have caused the traditional system of values to lose ground whether this is perceived at a cognitive, emotional or socio-cultural level.

For this reason, psychologists must take upon themselves the extremely difficult task of acquiring a thorough knowledge of the new mutations in the forever mysterious human nature and also of providing appropriate tools capable of accounting for the development, acquisition, difficulties – recent sense of morbidity in schools, in the economy of transition in the field of mental health related to various age groups – at the level of the social community.

The aim of the workshop is to serve as relevant guide to the role and importance of psychologists in the fields of applied psychology and specifically: developmental psychology, clinical psychology, psychopathology, social psychology and the transition psychology in Romania.

DISCRIMINATIONS RACIALES AU TRAVAIL ET ORIENTATION D'ACCLTURATION

Pascal TISSERANT¹, Paul Verlaine WAGNER² Shaha EL-GELEDI

¹ Maître de conférence, Université Paul Verlaine, Metz, France, ² Université Paul Verlaine, Metz, France

tisserant@univ-metz.fr

RESUMÉ

Les orientations d'acculturation d'un sujet sont liées à un certain nombre de caractéristiques, en particulier la propension à discriminer. Tisserant et al. (2005) ont montré, sur un échantillon composé de 407 étudiants, un lien entre le fait d'être en attente d'intégration ou de privilégier une orientation individualiste et le fait d'exprimer une volonté de lutter contre les discriminations. Dans cette communication, nous exposerons les résultats d'une étude en cours qui précise ce lien en comparant les réponses d'étudiants à celles de salariés de l'insertion professionnelle à partir de plusieurs situations de discriminations raciales au travail.

Environ 300 étudiants et salariés complètent les échelles d'acculturation de Bourhis et al. (1997) et répondent à trois scénarii évaluant la propension du sujet à discriminer. Le premier traduit une situation de discrimination indirecte liée au phénotype, le second est une forme d'ethnicisation des tâches et le dernier une discrimination liée au port du voile islamique. L'analyse portera principalement sur les corrélations entre les choix réalisés pour chaque scénario et l'évaluation des orientations d'acculturation. Les résultats permettront d'envisager la pertinence des programmes de lutte contre les discriminations au regard des politiques d'intégration.

RACIAL DISCRIMINATIONS AND ACCULTURATIONS ORIENTATIONS

ABSTRACT

Personals positions on acculturation's orientations are linked to quite a number of characteristics such as the propensity to discriminate. Though a sample of 407 students, Tisserant & al. (2005) showed a link between, someone waiting for integration - or preferring an individualist orientation - and someone expressing a will to fight discriminations. In this communication, we will introduce the results of a study which specifies this link by comparing the student's answers of to those of workers, in the field of job insertion, starting from several situations of racial discriminations at work.

About 300 students and workers were asked to fill out the acculturation scale (Bourhis & al., 1997) and to answer to three scenarios that evaluated their propensity to discriminate. The first one introduce a situation of indirect discrimination related to the phenotype, the second is a form of task "ethnicisation", and the last one shows discrimination linked to the Muslim headscarf. The analysis will mainly outline the correlations between the choices made for each scenario and the evaluation of acculturation orientations. The results will enable us to consider the relevance of the programmes against discriminations as compared to policies for integration.

Participanți
WORKSHOPURI & SECȚIUNI, CREDITAȚI LA „EUΨRO” 2007
MEMBRII AΨB, PSIHOLOGI DIN ȚARĂ ȘI DIN STRĂINĂTATE
CU ȘI FĂRĂ COMUNICĂRI, ORGANIZATORI

inv. dr. **ABALAN FRANÇOIS, (C), (FRANȚA)**
 inv. dr. **ABDELAOUI SID, (C), (FRANȚA)**
 psih. **AGAPE ANA, (B)**
 psih. **AGOSTON ANDREEA, (O), (AB), AΨB**
 org. **AGOSTON ROBERT, (O), (AB)**
 psih. **AHMAD S. SALMAN (W), (C), (INDIA)**
 psih. dr. **ALBU MONICA, (O), (C), (CJ)**
 org. **ANCA AUGUSTA, (O), (TM)**
 psih. **ANISESCU CRISTINA, (C), (B)**
 psih. **ANDREI VALENTINA, (C), (B)**
 std. psih. **ANNAU MARINELA, (TM)**
 psih. **ANTALAG SORIN, (O), (C), (TM), AΨB**
 psih. **AVRAM GHEORGHE, (TM), AΨB**
 psih. **BĂRBULESCU CRISTINA, (B)**
 psih. pr. **BĂTRINUȚ DANIELA, (AR), AΨB**
 org. ext. **BEDROS DAN, (O), (TM)**
 psih. pr. **BOICI GHERGHINA, (O), (CS), (C), AΨB**
 psih. **BOȘTINA CRISTINA, (HD), AΨB**
 psih. ing. **BRADEA SORINA, (W), (BH)**
 psih. **BRAGADIREANU ADRIANA, (C), (B)**
 psih. **BRASSAI LADISLAU, (C), (CV)**
 trd. **BUTAN MARIA, (TM)**
 psih. **BUTTU ALEXEANU CORALIA ANA, (B)**
 psih. **CACOVEANU ELENA, (B)**
 psih. dr. **CATRINA MARIA LĂCRĂMIOARA, (O), (C), (TM), AΨB**
 psih. **CATRINA, MIHAELA ELODIA, (B)**
 std. psih. **CĂTĂU SIMONA, (O), (TM)**
 org. **CERNICOVA-BUCĂ MARIANA, (O), (C), (TM)**
 psih. **CHIHAE MARIANA, (B)**
 psih. **CHIOREAN ANA MARIA, (B)**
 org. **CHIS DORINA, (O), (C), (TM)**
 org. **CIORBĂ SEBASTIAN, (TM)**
 org. ext. **CIRȚ STELIAN, (O)**
 psih. asist. **CIUCUR DANIEL, (O), (TM)**
 org. **CIUHANDU GHEORGHE, (C), (TM)**
 psih. **COCIAN DANIELA, (TM), AΨB**
 psih. **COCOȘ LUSAPER MIHAELA, (C), (B)**
 org. **CONSTANTIN DORU, (TM)**
 psih. **CORDOȘ IOANA, (B)**
 psih. **COTOȘMAN LIDIA, (O), (TM), AΨB**
 psih. **COTOȘMAN MARIA, (O), (TM), AΨB**

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

psih. **CRISTESCU ELVIRA ELENA, (B)**
inv. dr. **DA SILVA NELSON ALEXIO JUNIOR, (C), (ARGENTINA)**
psih. pr. **DIACONESCU OLIMPIA, (AR), AΨB**
psih. dr. **DIMITRIU ODETTE, (W) (B)**
psih. **DINU ALICE GEORGIANA, (B)**
psih. **DINU CRISTINA ELENA, (B)**
psih. **DINU IONUȚ CIPRIAN, (B)**
psih. **DOBROT LOREDANA, (C), (CS)**
psih. **DOLOG AUREL, (O), (TM), AΨB**
psih. **DOLOG CARMEN, (O), (TM), AΨB**
trd. **DRAGOESCU ANDREA, (TM)**
psih. **DRAGOȘ DORINA, (O), (TM), AΨB**
inv. dr. **DUCHON CORALIE, (C), (FRANȚA)**
psih. **ENACHE COCA MIHAELA, (B)**
psih. **ERDEI ILDIKO, (TM), (C), AΨB**
psih. **FAUR DIANA MIRABELA, (TM), AΨB**
psih. **FĂNIȚĂ NICOLETA BIANCA, (TM), AΨB**
psih. **FOGHIANU MIRELA, (B)**
psih. pr. **FRĂTESCU EUGENIA, (BR), AΨB**
org. dr. **GANGLOFF BERNARD, (O), (C), (FRANȚA)**
std. psih. **GEAMĂNU FLORIN ARISTIDE, (TM)**
psih. **GEANÎM MONICA MARIANA, (B)**
psih. pr. **GHEORGHIU LORICA, (TM), AΨB**
trd. **GHERASIM IOAN, (TM)**
psih. pr. **GHIRAN MARIETA, (CJ), AΨB**
org. **GOZO ZENO, (C), (TM)**
org. **HARANGUȘ CORNEL, (O), (TM)**
inv. dr. **HARDY MASSARD SANDRINE, (C), (FRANȚA)**
std. psih. **HERBEI CARINA, (O), (TM)**
psih. dr. **HOLDEVICI IRINA ALICE, (W), (B)**
std. psih. **HRABONSKI MARIUS, (TM)**
psih. **HRISTEA ADRIAN, (O), (TM), AΨB**
psih. pr. **HUI PETRU, (AR), AΨB**
psih. **IBOILA-BERAR ELENA, (B)**
psih. **ILIE DANIELA, (B)**
inv. dr. **IVANOFF IVAN VASILE, (C), (DM)**
psih. **JAIME MARTIN ALCAZAR, (C), (SPANIA)**
psih. **JEBEREANU DĂNUȚ MARCEL, (O), (TM), AΨB**
psih. **JURCĂ EUGEN CONSTANTIN, (C), (TM)**
psih. dr. **JURCĂU NICOLAE, (O), (C), (CJ)**
psih. **JURUBIȚĂ LAURA MĂDĂLINA, (B)**
trd. **KRISTON ANDREA, (TM)**
std. psih. **LADARI EUGENIU, (O), (TM)**
psih. pr. **LAZĂR RODICA, (TM), AΨB**
org. ext. **LĂZĂRESCU ILIE, (MH)**
psih. **LEGHEZEU JAMINA, (O), (C), (CS), AΨB**
std. psih. **LUCA IOANA, (TM)**
psih. **LUCAS BEATRIZ MOLINA, (C), (SPANIA)**

psih. dr. **MAGEARU FLORIN GHEORGHE**, (C), (DB), **AΨB**
 psih. dr. **MANEA TRAIAN**, (C), (B)
 psih. **MALCIU LILIANA**, (B)
 psih. **MARCU RADIANA**, (AR), **AΨB**
 psih. **MARCU VĂLEANU MIRONA IOANA**, (C), (TM)
 psih. **MARINESCU CLAUDIA**, (B)
 psih. **MARTIN GEMA SEOANE**, (C), (SPANIA)
 psih. **MATUȘ VASILE**, (B)
 psih. pr. **MAZERA MIHAELA**, (O), (C), (CS), **AΨB**
 psih. dr. **MAZILESCU ALINA CRISANTA**, (O), (TM), **AΨB**
 psih. **MENDIAC ALINA MARIA**, (O), (C), (TM), **AΨB**
 std. psih. **MITRESCU SORIN**, (B)
 îns. **MITRESCU SIMONA**, (B)
 psih. **MITAR EMILIA**, (TM)
 std. psih. **MUNTEAN PATRICIA**, (O), (TM)
 psih. pr. **MUSULBAȘ ALINA LUCIA**, (HD), **AΨB**
 psih. **NEGREA SIMONA**, (AR), **AΨB**
 org. **OLTEANU DOREL**, (TM)
 std. psih. **ORLEANU RAMONA**, (TM)
 psih. pr. **OROS - INCEU – IOANA DANIELA**, (CJ), **AΨB**
 psih. **OROȘ FLORENTINA**, (B)
 psih. **PANAIT LUMINIȚA**, (B)
 psih. **PARASCHIV ANA**, (B)
 std. psih. **PARASCHIVESCU CLAUDIA CORINA**, (TM)
 psih. **PASCU SIMONA FLORENTINA**, (HD)
 inv. dr. **PASQUIER DANIEL**, (C), (FRANȚA)
 psih. pr. **PĂDUREANU MIRON**, (HD), **AΨB**
 psih. **PĂUNESCU ADRIANA**, (B)
 trd. **PETCOVICI TANIA**, (TM)
 trd. **PITAR MARIANA**, (TM)
 psih. **PÎRVUȚ AUGUSTINA**, (TM)
 psih. **POP ANASTASIA**, (O), (TM), **AΨB**
 org. ext. **POP PETRU IOAN**, (O), (TM)
 org. ext. **POPOVICI GEORGETA**, (TM)
 std. psih. **POSZPICHIL AGNES**, (TM)
 std. psih. **POȘIAR SIMONA**, (O), (TM)
 psih. **PRUNĂ CRISTINA CARMEN**, (B)
 psih. **PULIDO ROSA VALERO**, (C), (SPANIA)
 org. ext. **PURA MARIUS**, (CJ)
 psih. **RĂILEANU CARMEN GINA**, (O), (TM), **AΨB**
 org. **RĂILEANU SORIN**, (O), (TM)
 psih. dr. **RĂȘCANU RUXANDRA**, (W), (B)
 inv. dr. **RĂDUCAN RADU**, (C), (TM)
 inv. **RĂDUCAN RAMONA**, (C), (TM)
 psih. **ROMENCI RALUCA DIANA**, (B)
 org. dr. **SCHUHFRIED GERNOT**, (O), (W), (C), (AUSTRIA)
 org. ext. **SCHINTEIE DORINA**, (TM)
 psih. **SECUREANU OANA**, (B)
 psih. **SERBOVAN BOGDANA**, (AR), **AΨB**

Timișoara, 30 mai - 3 iunie

psih. **SIMACHE DANIELA, (C), (B)**
 org. **SIMINA ELENA, (O), (TM)**
 org. ext. **SILIȘTE DELIA, (O), (C), (SB)**
 psih. **SOLOANARU SILVICA LILIANA, (B)**
 psih. **STAN ALINA, (TM), AΨB**
 psih. **STOIAN FLORENTINA, (B)**
 trd. **STRĂUȚ OZANA, (TM)**
 std. psih. **ȘCHIOPU DOREL, (TM)**
 inv. dr. **TISSERAND PASCAL, (C), (FRANȚA)**
 psih. **TODEA V. GELU, (O), (C), (TM), AΨB**
 psih. **TRANDAFIR VASILICA, (B)**
 org. ext. **TULCAN DORU (TM)**
 inv. dr. **ȚĂRAN CONSTANTIN, (O), (C), (TM)**
 psih. dr. **ȚEPURLUI PETRIȘOR, (W), (B)**
 psih. **URSU – NEAMȚ TEODORA SONIA, (O), (C), (TM), AΨB**
 psih. **VĂDUVA MĂDĂLINA, (C), (B)**
 psih. **VELEANOVICI ARMAND CĂTĂLIN, (C), (B)**
 psih. **VLAI LUMINIȚA, (AR), AΨB**
 psih. **VOICU LAURA DANIELA, (B)**
 trd. **WISKI MIHAELA, (TM)**

LEGENDA:

AΨB = membru al Asociației Psihologilor din Banat cu cotizația la zi !

(B) = participant din București

Județe = **(AB), (AR), (BR), (CJ), (CS), (CV), (DB), (HD), (TM)**

(O) = ORGANIZATOR, **(org. ext.)** = ORGANIZATOR EXTERN

(C) = COMUNICARE

(W) = WORKSHOP - organizator

(trd.) = TRADUCĂTOR

(inv.) = INVITAT

(îns.) = ÎNSOȚITOR

Std. psih. = student la psihologie

85/ din care 41 MEMBRII AΨB & 14 studenți la psihologie

ALȚI AUTORI & COAUTORI*

BRUMARU Alexandru (BV)
CALDERON LÓPEZ Sonsoles (SPANIA)
CIRCO Ionel, (AB)
DIAZ-AGUADO JALON María José (SPANIA)
EL-GELEDI Shaha (AFRICA de NORD)
GERMAIN Raymonde (FRANȚA)
JACOB Charles, (USA)
KERZIL Jennifer (USA)
KURIANSKY Judy (USA)
LAFORET Caroline (FRANȚA)
LAURINDO SOUZA Maria Jose (BRAZILIA)
LIA FOOK Maria Joacineide (BRAZILIA)
LOUREL Marcel (FRANȚA)
MANEA Mirela, (B) (RO)
MAYORAL Luisa (BRAZILIA)
MENDOZA GONZALEZ Brenda (SPANIA)
MICLEA Mircea, (W), (C), (O), (CJ)
PECOTIC Lidija (MACEDONIA)
PERSONNAZ Bernard (FRANȚA)
POPESCU Ofelia (B)
ROMERO Maria del Carmen (ARGENTINA)
ROTARU Ileana, (C), (CS)
RUFINO DA SILVA Waldir (BRAZILIA)
RUTKA Lucija (ESTONIA)
SOLBES CANALES Irene (FRANȚA)
STOIMENOVA-CANEVSKA Emilija (MALTA)
VULCU Radu (HD)
WAGNER Anne Loraine (FRANȚA)

INDEXUL ALFABETIC AL AUTORILOR

AHMAD Salman S.....	282
ALBU Monica.....	1
ANDREI Valentina.....	293
ANISESCU Cristina.....	9
ANTALAG Sorin Remus.....	15
BĂRBULESCU Cristina Elena.....	30
BOICI Gherghina.....	24
BRADEA Sorina.....	41
BRASSAI Laszlo.....	44
BRUMARU Alexandru Octavian*.....	193
CALDERON LÓPEZ Sonsoles.....	293
CATRINA Maria L.....	54
CERNICOVA Mariana.....	283
CHIȘ Dorina.....	63
CIRCO Ionel*.....	150
COCOS LUSAPER Mihaela.....	69
CRISTESCU Elvira Elena.....	277
DIAZ-AGUADO JALON María José*.....	293
DIMITRIU Odette.....	86
DROBOT Loredana.....	92, 285
EL-GELEDI Shaha*.....	295
ERDEI Ildikó.....	98
GANGLOFF Bernard.....	155, 173
GOZO Zeno.....	107
HOLDEVICI Irina.....	111
IVANOFF Ivan Vasile.....	121
JACOB Charles*.....	284
JURCA Eugen.....	130
JURCĂU Nicolae.....	287
KERZIL Jennifer*.....	288
KURIANSKY Judy*.....	289
LAFFORET Caroline*.....	290
LEGHEZEU Jamina.....	24
LUCAS MOLINA Beatriz.....	293
MAGERIU Florin-Gheorghe.....	137
MANEA Mirela*.....	290, 291
MANEA Traian.....	290, 291
MARCU Mirona Ioana.....	150, 193
MAZERA Mihaela Adela.....	24
MAZILESCU Alina.....	155
MENDIAC Alina-Maria.....	166
MENDOZA GONZALEZ Brenda.....	293
OROS Florentina Voichița.....	294

PASQUIER Daniel.....	173
POPESCU Ofelia*.....	193
RĂDUCAN Radu*.....	183
RĂDUCAN Ramona*.....	183
RĂȘCANU Ruxandra.....	150, 193, 294
ROTARU Ileana*.....	285
SCHUHFRIED Gernot.....	202, 216
SECUREANU Oana Cristina.....	30
SILIȘTE Delia Maria.....	227
SIMACHE Daniela.....	233
SOLBES CANALES Irene.....	288
TĂRAN Constantin*.....	259
TISSERANT Pascal.....	296
TODEA Gelu V.....	166, 241
ȚEPURLUI Petrișor.....	111
URSU – NEAMȚ Teodora Sonia.....	267
VĂDUVA Mădălina.....	277
VELEANOVICI Armand Cătălin.....	277
VULCU Radu.....	193
WAGNER Paul Verlaine*.....	296